

**AUDYT TURYSTYCZNY
WIŚLANEJ TRASY
ROWEROWEJ
NA TERENIE
WOJEWÓDZTWA
ŚLĄSKIEGO**

WARSZAWA LIPIEC 2005

© Copyright 2005 by Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A.,

ul. Stawki 2, 00-193 Warszawa

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego został opracowany przez zespół w składzie:

1. Iwona Majewska
2. Magdalena Lesińska
3. Tatiana Telniuk
4. Krystyna Czerniawska
5. Magdalena Ragus
6. Dawid Oczkoś

Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A. istnieje na polskim rynku inwestycji turystycznych od 1993 roku. Celem Spółki jest pomoc w tworzeniu i realizacji projektów wspierających rozwój infrastruktury turystycznej w Polsce.

Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A. jest liderem w tworzeniu markowych produktów turystycznych, inicjowaniu i kreowaniu nowoczesnych procesów inwestycyjnych.

Zapraszamy do współpracy.

Autorzy dokumentu pragną serdecznie podziękować wszystkim osobom, których wiedza i doświadczenie przyczyniły się do powstania analizy i umożliwiły pozyskanie informacji.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	6
1. Analiza atrakcyjności turystycznej Regionu pod kątem możliwości rozwoju Wiślanej Trasy Rowerowej	10
1.1. Walory turystyczne.....	10
1.1.1. Walory naturalne.....	10
1.1.2. Walory antropogeniczne.....	21
1.1.3. Imprezy oraz życie kulturalne i sportowe.....	42
1.2. Stan środowiska naturalnego.....	89
1.3. Dostępność komunikacyjna.....	105
2. Analiza stanu zagospodarowania ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb turysty rowerowego	113
2.1. Infrastruktura turystyczna.....	113
2.2. Infrastruktura paraturystyczna i społeczna.....	134
3. Prawne i techniczne uwarunkowania rozwoju śląskiego odcinka Wiślanej Trasy Rowerowej	200
4. Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych	211
4.1. Dokumenty rządowe/ogólnokrajowe.....	212
4.2. Strategie transgraniczne.....	214
4.3. Strategie regionalne.....	217
4.4. Dokumenty planistyczne powiatów.....	221
4.5. Gminne dokumenty planistyczne.....	226
5. Analiza otoczenia konkurencyjnego	250
6. Segmentacja rynku	254
6.1. Obecnie istniejące rodzaje oferty turystycznej.....	254
6.2. Identyfikacja segmentów.....	262
7. Analiza S.W.O.T	266

8. Wnioski i rekomendacje do stworzenia liniowego produktu turystycznego dla śląskiego odcinka Wiślanej Trasy Rowerowej.....	271
9. Spis tabel.....	274
10. Spis rysunków.....	275
11. Bibliografia.....	277
12. Załączniki.....	280

WPROWADZENIE

Uwagi ogólne. Idea projektu

Idea projektu stworzenia Wiślanej Trasy Rowerowej zrodziła się na fali popularności, jaką cieszy się turystyka rowerowa w Polsce, Europie i na świecie. Aktywny wypoczynek na rowerze jest doskonałą formą relaksu, która pozwala również na poznawanie ciekawych miejsc, spotkanie niezwykłych ludzi, a także sprawdzenie swoich możliwości fizycznych. Zarówno w Polsce, jak i w wielu państwach europejskich powstają kluby, stowarzyszenia i fundacje, które zrzeszają cyklistów i działają na rzecz rozwoju turystyki rowerowej. Liczba miłośników dwóch kółek stale rośnie.

Badania wykonane dla Polskiego Klubu Ekologicznego wyraźnie pokazują, iż turystyka rowerowa w Polsce posiada ogromny niewykorzystany potencjał¹. Rower jest dobrem powszechnym, stosunkowo łatwo dostępnym dla osób o zróżnicowanym statusie społecznym i majątkowym w odróżnieniu od innych pasji (takich jak jeździectwo, narciarstwo, windsurfing, żeglarstwo). Rowerowa pasja jest niewątpliwie jednym z tańszych hobby, dostarczającym w zamian wiele przyjemności i radości. Respondenci jednej z przeprowadzanych ankiet ocenili wynalezienie roweru jako najważniejszy wynalazek ostatnich 200 lat! Ponad połowa słuchaczy brytyjskiej stacji Radio 4, którzy wzięli udział w internetowym głosowaniu, oddała swoje głosy na rower, natomiast miejsce drugie z 8% głosów zajął tranzystor, a trzecie (7%) pętla indukcyjna². Ponadto w badaniach 24% respondentów wskazało na rower jako idealny środek transportu.³

Turystyka rowerowa doskonale wpisuje się w lansowaną przez Komisję Europejską politykę zrównoważonego rozwoju oraz nurt turystyki zrównoważonej, której podstawowym celem jest zintegrowanie działalności turystycznej z celami ochrony przyrody, a także kształtowaniem nowych postaw i zachowań turystów i organizatorów ruchu turystycznego. Rowerzystom rzadko zarzucić można działanie na szkodę środowiska naturalnego, a uprawiany przez nich sport jest promocją zdrowego stylu życia, aktywnego wypoczynku w harmonii z naturą, a także mniejszej emisji substancji szkodliwych dla środowiska.

Polska z uwagi na piękno walorów przyrodniczych (natura, krajobrazy) o niskim stopniu ingerencji człowieka, bogactwo śladów przeszłości, świadczących o burzliwej niekiedy, ale ciekawej historii, ma wiele do zaoferowania miłośnikom turystyki rowerowej. Wykorzystanie tego potencjału wymaga wszakże przyjęcia pewnych założeń i ich realizacji. Nie powinno się proponować tras/ścieżek rowerowych prowadzących donikąd, rozpoczynających się lub kończących się byle gdzie. Jednocześnie coraz większy ruch samochodowy na wielu drogach powoduje, że jazda rowerem po jezdni jest niebezpieczna. Oprócz tego rowerzyści są narażeni na spaliny i hałas. Tam, gdzie spodziewany jest duży ruch rowerowy powinny być budowane drogi dla rowerów, zwane popularnie ścieżkami rowerowymi, a tam gdzie brak jest miejsca powinny powstawać ciągi pieszo-rowerowe – wspólne drogi dla pieszych i rowerów.⁴

Kierując się tym założeniem grupa pasjonatów turystyki rowerowej zaczęła lansować pomysł opracowania i wytyczenia Wiślanej Trasy Rowerowej, która swój początek będzie miała u źródeł Wisły i wraz z nią kończyć się będzie przy ujściu rzeki do morza. Pomysł zakłada opracowanie i wypromowanie narodowego produktu turystycznego w oparciu o królową polskich rzek, która, jak wskazują badania, jest jednym z najbardziej rozpoznawanych atrybutów polskości.

¹ Turystyka rowerowa w Polsce, Polska Organizacja Turystyczna, Warszawa, luty 2005

² na podstawie www.wrower.pl/wiadomosci.html

³ Turystyka rowerowa w Polsce, Polska Organizacja Turystyczna, Warszawa, luty 2005

⁴ na podstawie informacji Klubu Znakarzy Tras Turystycznych, www.kztt.webpark.pl

Celem promocji projektu w 2004 r. pani Grażyna Staniszevska, ówczesnie Senator RP, obecnie Poseł Parlamentu Europejskiego, wraz z Beskidzkim Stowarzyszeniem Wspierania Inicjatyw Sportowo-Rekreacyjnych oraz 20 starostami i prezydentami miast zorganizowała Rowerowy Rajd Wisły pod hasłem *Rowerem do Europy*. 200 rowerzystów wyruszyło 1 maja 2004 r., w dniu, w którym Polska stała się członkiem Unii Europejskiej, z miasta Wisła do Gdańska wzdłuż królowej naszych rzek. Na trasie przekonywano władze samorządowe do budowy Wiślanej Trasy Rowerowej, wydzielonej 1200-kilometrowej drogi rowerowej, która bez wątpienia będzie atrakcją turystyczną na skalę europejską. Wisła jest najdluszą europejską rzeką nie zamienioną w betonową rynnę i warto wykorzystać jej urodę dla przyciągnięcia turystów.

Wiślana Trasa Rowerowa ma być bezpieczną i wygodną ścieżką rowerową, pozwalającą na przejechanie Polski, podziwianie jej krajobrazów, odwiedzanie śladów przeszłości i przede wszystkim zrealizowanie swej rowerowej pasji. Warto zaznaczyć, że województwo śląskie jest pierwszym, które rozpoczęło opracowywanie projektu.

Realizacja i promocja projektu wymaga opracowania dokładnego wytyczenia przebiegu trasy, określenia niezbędnych inwestycji oraz wykreowania produktu turystycznego, jako zintegrowanej, komplementarnej oferty turystycznej. Autorzy niniejszego dokumentu są bowiem zdania, że miłośnik turystyki rowerowej potrzebuje nie tylko dobrej nawierzchni i bezpiecznych ciągów komunikacyjnych, ale również ciekawych atrakcji położonych wzdłuż trasy, dostarczających powód/pretekst do przemieszczania się oraz niezbędnej infrastruktury w postaci parkingów, punktów serwisowych, bazy noclegowej, gastronomicznej etc.

Obszar badawczy projektu

Obszar badawczy projektu został ustalony jako pas o szerokości 10-15 km biegnący wzdłuż Wisły. Obejmuje on swoim zasięgiem 6 powiatów, 24 gminy i 2 miasta. U podstaw ich wyboru leżało przede wszystkim kluczowe założenie całego projektu, jakim jest stworzenie zintegrowanego markowego produktu turystycznego. Chodziło również o objęcie projektem tych powiatów i gmin, których atrakcje i walory przyczynią się znacząco do wzrostu atrakcyjności turystycznej Wiślanej Trasy Rowerowej i staną się podstawą tworzenia tras o charakterze pętli oraz tras tematycznych. Ważnym był również fakt funkcjonowania tras i ścieżek rowerowych w Regionie, które na etapie konstruowania koncepcji funkcjonowania Wiślanej Trasy Rowerowej zostaną włączone do projektu.

W niniejszym opracowaniu używa się zamiennie nazw "obszar objęty projektem" oraz "Region".

Metodyka prac nad produktem turystycznym

Koncepcję produktu turystycznego należy budować w oparciu o analizę jego obecnego potencjału oraz kryjących się w nim możliwości, a także czynnika związanego z preferencjami i postawami mieszkańców. Z jednej strony potencjał ten jest funkcją istniejących walorów przyrodniczych, kulturowych oraz towarzyszącej im, istniejącej i projektowanej, infrastruktury turystycznej i paraturystycznej. Z drugiej strony preferencje lokalnej społeczności odzwierciedlają dokumenty, kreślące kierunki rozwoju poszczególnych gmin. W odniesieniu do turystyki niezwykle istotne są także dane obrazujące skalę i rodzaj ruchu turystycznego oraz kierunki przemian, którym podlega. Duże znaczenie mają również przesłanki wynikające z przyjętych kierunków rozwoju województwa. Wszystkie wymienione powyżej elementy znajdują się w audycie turystycznym, który jest pełną i szczegółową waloryzacją turystyczną obszaru.

Podczas opracowywania audytu posiłkowano się dwoma rodzajami źródeł: źródłami pierwotnymi - informacjami pochodzącymi z badań marketingowych, z wywiadów ankietowych oraz rozmów, a także źródłami wtórnymi, które stanowiły dane

uzyskane m.in. z prasy fachowej, urzędów statystycznych, instytutów badawczych. Wymaga podkreślenia faktu, iż w dokumencie występują różnice w szczegółowości informacji w poszczególnych gminach, co jest związane wyłącznie z ich dostępnością, a nie preferencjami w odniesieniu do poszczególnych gmin. Stopień szczegółowości opisu a następnie analiz jest bezpośrednio uwarunkowany możliwością pozyskania informacji (ankiety, wywiady telefoniczne, strony internetowe, publikacje, informacja turystyczna).

Poważnym ograniczeniem była słaba dostępność danych statystycznych dotyczących ruchu turystycznego (liczba i profil turystów) oraz stopnia wykorzystania bazy noclegowej i gastronomicznej.

Najważniejsze źródła danych i informacji pierwotnych:

- dane zebrane podczas spotkań,
- dane zebrane podczas wywiadów ankietowych i rozmów z przedstawicielami władz regionalnych i lokalnych,
- dane i opinie uzyskane od przedstawicieli organizacji pozarządowych, szczególnie hobbystów turystyki rowerowej, organizacji ekologicznych,
- opinie zebrane w wywiadach ankietowych oraz rozmowach bezpośrednich z gestorami bazy noclegowej i gastronomicznej oraz mieszkańcami terenu,
- dane zebrane podczas wywiadów ankietowych i rozmów z osobami prowadzącymi gospodarstwa agroturystyczne.

Najważniejsze źródła danych i informacji wtórnych:

- dane z Głównego Urzędu Statystycznego,
- dane z dokumentów strategicznych i planistycznych kraju, regionu, powiatów, gmin,
- publikacje i opracowania historyczne,
- dane dotyczące ruchu turystycznego pochodzące z Instytutu Turystyki,
- strony internetowe,
- prasa ogólnopolska, regionalna oraz lokalna.

Cele projektu

Celem niniejszego projektu jest pełna analiza turystyczna Regionu, która stanowi podstawę do rozpoczęcia dalszych prac nad rozwojem produktu. Wnioski płynące z audytu turystycznego prowadzą do przeprowadzenia analizy SWOT – określenia mocnych i słabych stron, możliwości i zagrożeń obszaru. Zestawienie wniosków płynących z przeprowadzonego audytu turystycznego oraz z analizy SWOT prowadzi do stworzenia koncepcji zintegrowanego produktu turystycznego, który odnosi się w ścisły sposób do potencjału turystycznego i charakteru obszaru. Etap audytu turystycznego pozwoli również, w kolejnym etapie, na ścisłe wytyczenie przebiegu trasy, określenie niezbędnych inwestycji.

Zakłada się, że realizacja projektu zaowocuje, poza skutkami promocyjnymi, przede wszystkim efektami ekonomicznymi. Turystyka, bowiem stanowi kluczowy czynnik rozwoju regionalnego. Turystyka jest jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się sektorów gospodarki. Jako dziedzina typowo interdyscyplinarna umożliwia osiąganie pokaźnych dochodów przez sektory związane z wytwarzaniem produktu turystycznego. Pod nazwą tą kryją się nie tylko produkty sensu stricto turystyczne, jak na przykład imprezy turystyczne, ale również cały wachlarz towarów i usług, których istnienie na rynku gwarantuje satysfakcję podróżnych. Turystyka przenika więc całą gospodarkę, a jej wkład

w rozwój ekonomiczno-społeczny jest nieoceniony. Każdy dolar zarobiony przez przemysł turystyczny generuje kolejne dolary w innych sektorach.

Znaczenie turystyki widoczne jest nie tylko w liczbach. Jej efekty pozafinansowe odgrywają też ogromną rolę i są unikalne. Turystyka pozwala zjednywać zwaśnione narody, przełamywać stereotypy, wzbogacać wiedzę, rozwijać się intelektualnie. Jest doskonałą podstawą do aktywizacji społeczności lokalnych i rozwoju regionów. Postrzegana jest także jako panaceum na problem bezrobocia, jako że wymaga znacznego zaangażowania czynnika ludzkiego i przez to tworzy dużo nowych miejsc pracy.

Turystyka należy również do jednych z najbardziej wrażliwych sektorów gospodarki i jest doskonałym barometrem zmian. Dlatego wydarzenia takie jak ataki terrorystyczne, wojny, epidemie znajdują natychmiast odzwierciedlenie w spadku aktywności turystycznej.

Turystyka może rozwinąć się prawie wszędzie. Każdy zakątek świata dysponuje unikalnymi walorami, które wykorzystane w odpowiedni sposób, mogą przynosić dochody. Dla osiągnięcia pożądanych efektów potrzebne są jednak duże nakłady – na infrastrukturę, ochronę środowiska, dóbr kultury. Te aspekty warunkują możliwości rozwoju turystyki na danym obszarze, ale muszą być uzupełnione przez inwestycje projektowe – czyli tworzenie strategii rozwoju turystyki i produktów turystycznych, biznesplanów czy studiów wykonalności. Jedynie ujęcie ogólnej wizji rozwoju turystyki w danym regionie w szczegółowy harmonogram działań, po wcześniejszym przeanalizowaniu wszystkich mocnych i słabych stron, jest gwarancją sukcesu.

Z opracowanej przez Światową Organizację Turystyki (WTO) prognozy wynika, iż w 2020 roku liczba podróży na świecie wyniesie 1561 milionów, a poziom wpływów przekroczy 2 biliony dolarów. Najczęściej odwiedzanym regionem świata pozostanie Europa – jej udział w światowym rynku wzrośnie do 46%, a liczba turystów podwoi się i osiągnie 728 milionów. Najbardziej pożądanymi kierunkami ruchu turystycznego w Europie staną się kraje Europy Środkowej i Wschodniej – przyjazdy do tego regionu będą wzrastać według WTO w tempie 4,6% i wyniosą 223 miliony, co jest wynikiem ich strategicznego położenia między Europą Zachodnią i Federacją Rosyjską⁵.

Takie przewidywania stanowią niepowtarzalną szansę rozwoju dla polskiej turystyki, zwłaszcza w momencie członkostwa w Unii Europejskiej. Wzrost liczby turystów, nie tylko zagranicznych, ale i wewnątrz krajowych, w połączeniu ze zwiększonymi możliwościami finansowymi naszego kraju, może w rezultacie znacznie umocnić pozycję Polski jako kraju atrakcyjnego turystycznie. Nie należy jednak zapominać, iż wykorzystanie funduszy unijnych uzależnione jest od przygotowania wysokiej jakości projektów.

⁵ Dane Światowej Organizacji Turystyki (WTO) oraz Instytutu Turystyki

1. ANALIZA ATRAKCYJNOŚCI TURYSTYCZNEJ REGIONU POD KĄTEM MOŻLIWOŚCI ROZWOJU WIŚLANEJ TRASY ROWEROWEJ.

1.1 Walory turystyczne

Walory turystyczne są podstawowym elementem produktów turystycznych, ponieważ nierzadko decydują o głównym motywie podróżowania. Na walory turystyczne składają się walory naturalne (którymi obdarzyła obszar sama natura) oraz walory antropogeniczne, które są efektem działalności człowieka. Walory turystyczne nierzadko decydują o specyfice produktów turystycznych, one bowiem nadają charakter regionowi i komponują jego unikalną, oryginalną ofertę. Im bardziej szczegółowe rozpoznanie walorów, tym bardziej produkty turystyczne oddają ducha regionu i przystają do jego specyfiki, co bezpośrednio przekłada się na sukces marketingowy, każdy bowiem chce poszczycić się odwiedzeniem wyjątkowego miejsca. Waler turystyczny nie jest jeszcze produktem turystycznym, ale, jak wspomniano, jest doskonałym, nieodzownym punktem wyjścia do jego kreacji.

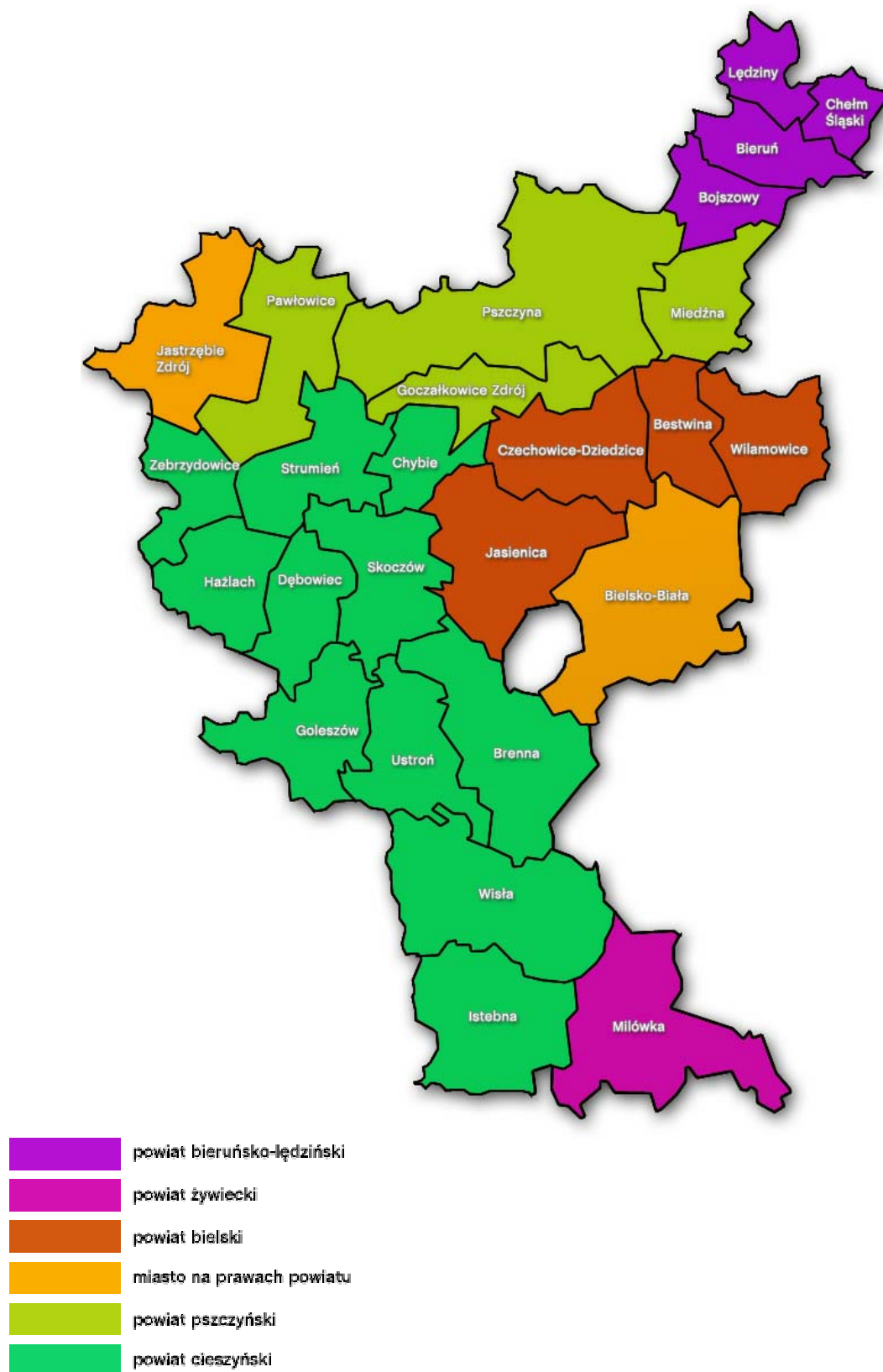
1.1.1 WALORY NATURALNE

Walory naturalne analizowanego obszaru mają niezwykle istotne znaczenie dla kreowanego produktu turystycznego. Od nich w dużej mierze zależą przede wszystkim możliwości poprowadzenia Wiślanej Trasy Rowerowej, jak również rodzaje i formy turystyki, które mogą być rozwijane. Wielość i różnorodność występującego bogactwa przyrody stanowi nierzadko podstawową atrakcję dla odwiedzających Region turystów.

Położenie województwa śląskiego w obrębie różnorodnych jednostek fizyczno-geograficznych o zróżnicowanej budowie geologicznej, warunkach klimatycznych, glebowych i ukształtowaniu terenu zadecydowało o dużym zróżnicowaniu flory i fauny. W związku z powyższym Region należy do obszarów wyjątkowo cennych pod względem posiadanych walorów naturalnych. Występują tutaj zarówno elementy charakterystyczne dla niżu europejskiego, jak też dla terenów wyżynnych, górskich oraz kotlin podgórskich.

Położenie i ukształtowanie powierzchni

Rysunek 1 Mapa administracyjna terenu objętego projektem

Obszar objęty niniejszym projektem znajduje się na terenie województwa śląskiego. Położony jest w granicach kilku jednostek fizyczno-geograficznych: Wyżyny Śląskiej, Płaskowyżu Rybnickiego, Kotliny Oświęcimskiej, Pogórza Śląskiego, Beskidu Śląskiego, Beskidu Małego i Beskidu Żywieckiego. Przez tereny te biegnie główny dział wód, rozdzielający dorzecza Odry i Wisły. Od południa obszar graniczy z Republiką Czeską i Słowacką.

Obszar charakteryzuje się bardzo zróżnicowanym ukształtowaniem powierzchni. Przeważa obszar wyżynny złożony z łagodnych wzgórz (Pogórze Śląskie), zdarzają się też tereny równinne (Kotlina Oświęcimska), a na południu tereny górzyste (pasmo gór Beskidu Śląskiego i Małego).

Powiat cieszyński

Powiat cieszyński położony jest w południowej części województwa śląskiego, przy granicy z Republiką Czeską i Słowacką. W Cieszynie znajduje się przejście graniczne z Republiką Czeską. W skład powiatu wchodzi 12 gmin: Cieszyn, *Ustroń*, *Wisła*, *Brenna*, *Chybie*, *Dębowiec*, *Goleszów*, *Hażlach*, *Istebna*, *Zebrzydowice*, *Skoczów*, *Strumień*.⁶ Powierzchnia całego powiatu wynosi 730,20 km², z czego 701,20 km² zajmuje powierzchnia gmin objętych projektem.

Powiat zajmuje środkową i zachodnią część Pogórza Śląskiego, południowo-zachodnią część Kotliny Oświęcimskiej oraz część Beskidu Śląskiego z najwyższymi wzniesieniami Baranią Górą (1220 m n.p.m.), Czantorią Wielką (995 m.n.p.m.) i Stożkiem (978 m n.p.m.).

Milówka

Gmina Milówka leży w południowo-zachodniej części powiatu żywieckiego. Zajmuje powierzchnię 98 km².

Położona jest na styku dwóch pasm górskich: Beskidu Żywieckiego i Beskidu Śląskiego, z najwyższym wzniesieniem Baranią Górą (1220 m n.p.m.), wzdłuż dolnego koryta rzeki Soły, na wysokości 450 m n.p.m., przy turystycznej drodze Żywiec - Koniaków - Istebna - Wisła.

Miasto Bielsko-Biała

Bielsko-Biała, miasto na prawach powiatu, jest centrum administracyjnym, przemysłowym i kulturalnym regionu zwanego Podbeskidziem. Położone jest na Pogórzu Śląskim, nad rzeką Białą, na wysokości około 310 m n.p.m. Zajmuje powierzchnię 121 km².

Jego centrum położone jest na wysokości 313 m n.p.m., a wzgórza miejskie osiągają wysokość około 400 m n.p.m. Szczyt góry Klimczok, jako najwyższy punkt, stanowi zwieńczenie całego grzbietu gór. Najniższy punkt w granicach administracyjnych miasta, to stawy komorowickie (268 m n.p.m.).

Powiat bielski

Powiat bielski leży w południowej części województwa śląskiego. W jego skład wchodzi 10 gmin: *Bestwina*, *Buczkowice*, *Czechowice-Dziedzice*, *Jasienica*, *Jaworze*, *Kozy*, *Porąbka*, *Szczyrk*, *Wilamowice*, *Wilkowice*.⁷ Cały powiat zajmuje powierzchnię 457 km², z czego 252 km² to powierzchnia gmin objętych projektem.

Powiat charakteryzuje się bardzo zróżnicowaną rzeźbą terenu, wynikającą z jego położenia geograficznego. Obejmuje swym zasięgiem następujące jednostki geograficzne:

⁶ Kursywą zaznaczono gminy objęte projektem.

⁷ j.w.

- Kotlinę Oświęcimską oraz wchodzącą w jej skład Dolinę Górnej Wisły. Występują tutaj wysokości rzędu 245-265 m n.p.m., głównie stanowi ona system tarasów rzeki Wisły.
- Pogórze Śląskie - rozczłonkowane od zachodu na Pogórze Cieszyńskie oraz Pogórze Wilamowickie. Charakteryzuje się krajobrazem wyżynnym. Obszar Pogórza Śląskiego rozcięty jest szerokimi południkowo biegnącymi dolinami rzek: Wisły, Wapiennicy i Soły.
- Beskidy, które dzielą się na:
 - Beskid Śląski - najwyższym wzniesieniem na terenie powiatu jest Skrzyczne 1257 m n.p.m.
 - Beskid Mały – niewielkie, słabo rozczłonkowane pasmo górskie o charakterze płaskowyżu o średniej wysokości ok. 800 m n.p.m.
 - Kotlinę Żywiecką - rozciągającą się pomiędzy Beskidem Śląskim na zachodzie a Beskidem Małym na północy, stanowiącą obszerne obniżenie o wysokości 390-440 m n.p.m., którego północne krańce znajdują się w granicach powiatu bielskiego.

Miasto Jastrzębie Zdrój

Miasto na prawach powiatu. Leży w południowej części województwa śląskiego niedaleko granicy państwa z Republiką Czeską. Zajmuje powierzchnię 85,44 km².

Jastrzębie Zdrój położone jest na Płaskowyżu Rybnickim, rozdzielającym Kotlinę Oświęcimską i Raciborską, która odznacza się urozmaiconą, pagórkowatą rzeźbą terenu. Cieki wodne przepływające przez ten teren, głęboko wcięte w utworach lessowych, rozczłonkowały obszar na wiele garbów i głębokich dolin. Obszar miasta wyniesiony jest na wysokości 220-290 m n. p. m. i posiada zróżnicowaną rzeźbę terenu, mocno zurbanizowany z niewielkimi enklawami leśnymi.

Powiat pszczyński

Powiat pszczyński położony jest w południowo-wschodniej części województwa śląskiego. W jego skład wchodzi 6 gmin: *Pawłowice, Pszczyna, Goczałkowice-Zdrój, Miedźna, Kobiór, Suszec*⁸. Rozciąga się na 473 km².

Powiat pszczyński znajduje się w obrębie Kotliny Oświęcimskiej, będącej pod względem tektonicznym zapadliskiem przedkarpackim powstałym na przełomie dewonu i karbonu. Północną część kotliny stanowi mezoregion Równina Pszczyńska, która na zachodzie styka się z Płaskowyżem Rybnickim (część Wyżyny Śląskiej). Granicę tych mezoregionów stanowi wododział Wisły i Odry.

Powiat bieruńsko-lędzki

Powiat bieruńsko-lędzki położony jest we wschodniej części województwa śląskiego na obrzeżach Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego i obejmuje swym zasięgiem pięć gmin: *Bieruń, Łędziny, Imielin, Bojszowy, Chelmski*⁹. Zajmuje powierzchnię 157 km², z czego 129 km² to gminy objęte projektem.

Powiat leży na południowo-wschodnim krańcu Wyżyny Śląskiej. Rozciąga się wzdłuż lewostronnego dorzecza Wisły. Południową część tego obszaru stanowią fragmenty Równiny Pszczyńskiej i Doliny Górnej Wisły. Na północy wznoszą się Pagóry Jaworznickie, stanowiące część Wyżyny Śląsko-Krakowskiej.

⁸ j.w.

⁹ j.w.

Warunki klimatyczne

Urozmaicona rzeźba terenu powoduje, że klimat na omawianym obszarze jest zróżnicowany. Zgodnie z podziałem Polski na dzielnice klimatyczne znajduje się on w obrębie trzech dzielnic klimatycznych: podkarpackiej, karpackiej i podsudeckiej.

Do podkarpackiej dzielnicy klimatycznej należy północna część powiatu cieszyńskiego, północna część powiatu bielskiego, powiat pszczyński, powiat bieruńsko-lędziński oraz częściowo gmina Milówka. Jest to klimat podgórski, ciepły, przejściowy - między morskim a lądowym. Obszar ten charakteryzuje się stosunkowo wysoką sumą opadów atmosferycznych od 800 mm do 900 mm rocznie i znaczną długością okresu wegetacyjnego. Średnia temperatura roczna wynosi od 8 °C do 10 °C.

W obrębie dzielnicy karpackiej znajdują się południowe tereny powiatu cieszyńskiego, powiatu bielskiego i częściowo gmina Milówka. Jest to strefa umiarkowanych klimatów górskich, o średniej rocznej temperaturze od 4 °C do 6 °C. Średnia roczna suma opadów wynosi: w dolinie rzeki Soły 1028 mm, w Kotlinie Żywieckiej ok. 1100 mm, w szczytowych partiach Beskidu Śląskiego 1400 mm. Największe opady występują w czerwcu i lipcu, a najmniejsze w marcu i lutym.

Klimat Jastrzębia Zdroju charakteryzuje się dużą zmiennością, na co znaczny wpływ ma bliskość Bramy Morawskiej oraz zalesionego kompleksu Beskidu Śląskiego i lasów rybnicko-pszczyńskich.

Bielsko-Biała posiada mieszany mikroklimat podgórski i górski, z wpływami klimatu oceanicznego. Charakteryzuje się dużą wilgotnością i dużą ilością opadów. Zima jest zwykle długa i śnieżna, wiosna późna i deszczowa, lato upalne i wilgotne, a jesień długa i słoneczna. Występują silne wiatry halne, zwłaszcza późną jesienią i na wiosnę.

Parki krajobrazowe

Parki krajobrazowe zaliczane są do wielkopowierzchniowych form ochrony przyrody. Ten rodzaj ochrony ma na celu, obok wartości przyrodniczych, zachowanie walorów historycznych i kulturowych danego obszaru, popularyzację i upowszechnianie tych wartości w warunkach racjonalnego gospodarowania. Parki krajobrazowe ustanawiane są w drodze rozporządzenia wojewody po uzgodnieniu z przedstawicielami zainteresowanych samorządów lokalnych.

W obszarze objętym niniejszym projektem występują 4 parki krajobrazowe¹⁰:

Powiat cieszyński

- Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego

Milówka

- Żywiecki Park Krajobrazowy
- Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego

Powiat bielski i m. Bielsko-Biała

- Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego
- Park Krajobrazowy Beskidu Małego

¹⁰ Krótka charakterystyka parków krajobrazowych znajduje się w załączniku nr 1

Rezerваты przyrody

Rezerваты przyrody, w myśl ustawy o ochronie przyrody, są obszarami obejmującymi naturalne lub mało zmienione ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej mające istotną wartość ze względów naukowych, kulturowych, krajobrazowych i dydaktycznych.

Większość z rezerwatów znajdujących się w obrębie obszaru objętego projektem położona jest na obszarach leśnych i chroni złożone ekosystemy leśne, bagienne, a także stanowiska chronionych roślin i zwierząt.

Powiat cieszyński

- Rezerwat torfowiskowy "Rotuz", o pow. 28,17 ha, położony w m. Chybie i Zabrzeg (gminy Chybie i Czechowice-Dziedzice) - torfowisko wysokie oraz fragment boru bagiennego.
- Rezerwat leśny "Skarpa Wiślicka", o pow. 24,17 ha położony w m. Wiślica (gm. Skoczów) – fragment buczyny i łągu jesionowego.
- Rezerwat faunistyczny "Wisła", o pow. 17,61 w m. Wisła (gm. Wisła) – pstrąg potokowy w naturalnych warunkach bytowania (Biała i Czarna Wiselka).
- Rezerwat leśny "Zadni Gaj", o pow. 5,77 ha, położony w m. Cisownica (gm. Golezów) – naturalne stanowisko cisa w drzewostanie świerkowym z domieszką drzew liściastych.
- Rezerwat leśny "Barania Góra", o pow. 383,04 ha, położony w m. Wisła (gm. Wisła) – górski las mieszany, przechodzący w bór wysokogórski, tereny źródliskowe Białej i Czarnej Wiselki.
- Rezerwat leśny "Czantoria", o pow. 97,71 ha, położony w m. Ustroń (gm. Ustroń) – dolnoreglowe zbiorowiska leśne z udziałem drzewostanów jaworowych, jesionowych i klonowych.
- Rezerwat leśny "Kopce", o pow. 14,76 ha w m. Cieszyn – fragment naturalnego lasu grądowego z udziałem lipy i cennych gatunków w runie (cieszyńnianka wiosenna).
- Rezerwat florystyczny "Lasek Miejski nad Olzą", o pow. 3,23 ha położony w m. Cieszyn – stanowisko cieszyńnianki wiosennej w naturalnym lesie grądowym lipowo-dębowym.
- Rezerwat florystyczny "Lasek Miejski nad Puńcówką", o pow. 6,96 ha położony w m. Cieszyn - stanowisko cieszyńnianki wiosennej w naturalnym lesie grądowym lipowo-dębowym.
- Rezerwat "Bystre" – ochrona świerków istebiańskich, w m. Jaworzynka Wyrchczadeczka (gm. Istebna).

Powiat bielski i m. Bielsko-Biała

- Rezerwat torfowiskowy "Rotuz", o pow. 28,17 ha, położony w m. Chybie i Zabrzeg (gminy Chybie i Czechowice-Dziedzice) – torfowisko wysokie oraz fragment boru bagiennego.
- Rezerwat leśny "Morzyk" o pow. 11,47 ha, położony w m. Grodziec Śląski (gm. Jasienica) - wielogatunkowy las grądowy, buczyna karpacka z pomnikowymi okazami buka.
- Rezerwat "Dolina Łańskiego Potoku", o pow. 46,89 ha, położony w m. Grodziec Śląski (gm. Jasienica) - zbiorowiska łąkowe: podgórski łąg jesionowy oraz nadrzeczna olszyna górską z licznymi stanowiskami ciemnicy zielonej oraz miejscem rozrodu płazów i gadów.

- Rezerwat leśny "Stok Szyndzielni", o pow. 54,96 ha położony w gm. Bielsko-Biała - fragment naturalnego lasu bukowego z domieszką jawora, świerka i jodły, położony na granicy regla dolnego i górnego.
- Rezerwat leśny "Jaworzyna", o pow. 40,03 ha, położony na terenie gm. Bielsko-Biała - lasy górskie reprezentowane przez jaworzynę górską, kwaśną buczynę górską oraz żyzną buczynę karpacką.

Powiat pszczyński

- Rezerwat faunistyczny "Żubrowisko", o pow. 742,56 ha, położony na terenie gm. Pszczyna - typ faunistyczny; cel ochrony: populacja introdukowanego tu żubra (*Bison bonasus*).

Pomniki przyrody

Pomniki przyrody to pojedyncze, bądź grupowo występujące twory przyrodnicze szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiątkowej bądź krajobrazowej. Mogą to, więc być np. sędziwe drzewa bądź ich skupiska, duże głazy narzutowe, skałki lub inne widowiskowe "dzieła natury". Pomnikiem stać się mogą także obiekty mniej okazałe, lecz mające jakieś szczególne znaczenie (np. drzewko posadzone przez kogoś znanego). Pomniki przyrody, jako kategoria chroniąca pojedyncze, szczególne egzemplarze określonego gatunku drzewa, czy pojedyncze duże głazy, mają, więc przede wszystkim znaczenie kulturowe i dydaktyczne. Status pomnika przyrody nadaje danemu obiektowi wojewoda lub rada gminy.

Powiat cieszyński

- gm. Goleiszów – 2 cisy, 2 dęby, 2 lipy, grupa 3 klonów polnych, miłorząb japoński, modrzew europejski, wiąz górski, jesion wyniosły
- gm. Strumień – lipa, 2 wiązy, 6 dębów, aleja dębowo-lipowa
- gm. Chybie – aleja dębowa, dąb szypułkowy
- gm. Hażlach – 2 grupy dębów szypułkowych i pojedynczy dąb szypułkowy w Kończycach Wielkich, lipa drobnolistna w Pogwizdowie
- gm. Zebrzydowice - dąb

Powiat bielski i m. Bielsko-Biała

- gm. Bestwina – grupa 19 dębów szypułkowych, buk pospolity, 2 lipy drobnolistne, 3 dęby szypułkowe
- m i gm. Czechowice-Dziedzice – 7 dębów szypułkowych, aleja 15 lip drobnolistnych
- gm. Jasienica – 4 dęby szypułkowe, grupa 2 dębów szypułkowych, głaz narzutowy granitowy, 6 lip drobnolistnych, odkrywka geologiczna cieszyńsku, grupa 12 lip drobnolistnych
- gm. Wilamowice – 145 sztuk drzew w alei lipowej, dąb szypułkowy, lipa drobnolistna, buk pospolity odmiana purpurowa

Miasto Jastrzębie Zdrój

- 20 pomników przyrody

Powiat pszczyński

- m. Pszczyna – 8 pomników (dwie grupy 3 dębów szypułkowych, grupa 9 dębów szypułkowych, grupa 2 dębów szypułkowych, pojedynczy dąb szypułkowy, 2 głazy narzutowe, lipa drobnolistna, aleja wielogatunkowa)

- gm. Pszczyna – 6 pomników (3 dęby szypułkowe, grupa dwóch dębów szypułkowych, głąz narzutowy, aleja wielogatunkowa)
- gm. Pawłowice – 10 dębów szypułkowych

Powiat bieruńsko-lędzki

- m. i gm. Bieruń – 9 pomników przyrody (dęby szypułkowe, lipy drobnolistne, wiązy)
- gm. Bojszowy – kompleks starodrzewia w Jedlinie w sąsiedztwie Wisły

Użytki ekologiczne

Użytki ekologiczne są kategorią stworzoną dla ochrony wielu licznych, niewielkich fragmentów przyrody, cennych w skali lokalnej (tj. typowych dla jakiegoś obszaru lub przeciwnie - rzadkich na jakimś terenie), lecz posiadających zbyt małą wartość przyrodniczą, aby mogły być uznane za rezerwaty przyrody. Użytki ekologiczne powołuje rada gminy lub wojewoda. W związku z tym, że na lokalnym szczeblu decyzje zapadają znacznie szybciej niż w ministerstwie, objęcie ochroną w formie użytku ekologicznego wykorzystywane jest niekiedy do "tymczasowego zabezpieczenia" jakiegoś cennego terenu, do czasu, aż Minister Ochrony Środowiska rozpatrzy wniosek o objęcie go ochroną rezerwatową.

Powiat cieszyński

- gm. Goleszów – użytek ekologiczny "Góra Tuł" – znajdują się na nim stanowiska wielu gatunków roślin chronionych, zwłaszcza storczykowatych
- gm. Wisła - Kaskady Rodła na Białej Wiselce – zjawisko fizjograficzne

Powiat bielski

- oczko wodne w Kaniowie, gm. Bestwina – dobrze zachowana enklawa flory i fauny wodnej

Inne formy ochrony przyrody

Do innych ważnych form ochrony przyrody, które występują na obszarze objętym projektem należą:

1. Obszary chronionego krajobrazu;
2. Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe;
3. Zabytkowe parki.

Powiat cieszyński

- Ochrona zespołu przyrodniczego tyłu florystycznego, o pow. 15,89 ha, położonego w m. Leszna Góra w gminie Goleszów – przedmiotem ochrony jest storczyk i inne gatunki chronione w zbiorowiskach łąkowych.
- Obszar Specjalnej Ochrony Doliny Górnej Wisły PLB 240001, który wejdzie w skład Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 – na obszarze tym występuje wiele gatunków ptaków chronionych (gm. Chybie).
- Leśny Kompleks Promocyjny "Lasy Beskidu Śląskiego" – powołany w celu ochrony i odtwarzania ekosystemów leśnych (gm. Chybie).
- Leśny Park Niespodzianek w m. Ustroń Zawodzie – możliwość zobaczenia dzikich zwierząt w naturalnym środowisku: muflony, jelenie, dziki, sarny, ptaki drapieżne.

Miasto Bielsko-Biała

- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy "Dolina Wapienicy" - charakteryzuje się cennymi lasami bukowymi oraz ciekawą roślinnością chronioną (Bielsko-Biała).
- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy "Cygański Las" – obejmuje duże skupisko roślin chronionych, lasy piętra pogórza i regła dolnego (Bielsko-Biała).

Powiat bielski

- Zabytkowe parki w gm. Czechowice-Dziedzice (park przypałacowy przy ul. Zamkowej, park przyklasztorny przy kościele św. A. Boboli, park dworski przy ul. Kaniowskiej, park miejski).

Miasto Jastrzębie Zdrój

- Chroniony Park Zdrojowy im. dr M. Witczaka, o pow. ok. 30 ha z interesującym drzewostanem.

Powiat pszczyński

- Dolina Wisły – korytarz ekologiczny rangi międzynarodowej.
- Zabytkowy Park w Pszczynie.
- Park wiejski w Górze (stanowi element kulturowo-przyrodniczego krajobrazu Wisły o zróżnicowanym wiekowo i gatunkowo drzewostanie) – gm. Miedźna.
- Zapadź – stanowi tworzące się torfowisko niskie w misie dawnego stawu, w obrębie którego zinwentaryzowano 7 gatunków zagrożonych wymarciem, umieszczonych na czerwonej liście roślin naczyniowych Górnego Śląska – gm. Miedźna.

Powiat bieruńsko-lędzki

- Obszary chronione w Jedlinie (3 starorzecza) – gm. Bojszowy.

Sieć hydrograficzna

Wody powierzchniowe są bardzo ważnym elementem krajobrazu. Sieć hydrograficzna, na którą składają się liczne rzeki, potoki, bezimienne ciek wodne, stawy, oczka wodne i jeziora, starorzecza Wisły, jest bardzo bogata i tworzy naturalne warunki dla rozwoju turystyki. Charakterystyczną cechą sieci hydrograficznej jest różnorodna flora i fauna (rzeki stanowią raj dla wędkarzy).

Obszar objęty niniejszym projektem położony jest w dorzeczu Wisły i Odry, rzek należących do zlewni Morza Bałtyckiego. Tylko niewielki fragment w rejonie Istebnej odwadniany jest przez potok Czadeczka i dalej rzekę Wag do zlewiska Morza Czarnego.

Najważniejsza z punktu widzenia projektu jest rzeka Wisła, która bierze swój początek na stokach Baraniej Góry w Beskidzie Śląskim. Potokami źródłowymi są Czarna Wiselka (lewy) i Biała Wiselka (prawy). Czarna Wiselka wypływa na wysokości 1 107 m na południowo-zachodnim stoku Baraniej Góry. Natomiast Biała Wiselka, zwana również Białką, wypływa na wysokości 1 080 m na stoku północnym. W miejscu połączenia Białej i Czarnej Wiselki tworzy się Wiselka albo Mała Wisła. Nazwa ta utrzymuje się do ujścia Przemszy, odkąd Wisła jest kilometrowana w dół (początek żeglowności). Wisła składa się z trzech zasadniczych biegów - bieg górny, środkowy i dolny, które wyznaczane są przez największe jej dopływy: San i Bug. Bieg górny liczy się od źródeł do ujścia Sanu, bieg środkowy do ujścia Bugu i bieg dolny - do ujścia do morza.

W Beskidzie Śląskim, do Ustronia, Wisła płynie ku północnemu-zachodowi. Ma ona wówczas cechy rzeki górskiej, o dużym spadku, niewyrównanym profilu (liczne progi

kamienne i kaskady) i niesie wiele rumoszu skalnego. Poniżej Ustronia Wisła opuszcza góry i wpływa na Pogórze Śląskie. Pod Drogomyślem, gdzie następuje nagła zmiana spadku i rzeka traci charakter górski, Wisła usypuje wielki stożek napływowy. Płynąc przez Kotlinę Oświęcimską do Wisły uchodzi z lewej strony rzeka Przemsza, zaś z prawej - Soła i Skawa.

Tabela 1 Sieć hydrograficzna.

POWIAT	RZEKI	JEZIORA i INNE ZBIORNIKI WODNE
POWIAT CIESZYŃSKI	<ul style="list-style-type: none"> • Wisła • Malinka • Głębcze • Dziechcinka • Gosciejów • Parecznik • Łabajów • Jawornik • Olza • Czadeczka • Brennica • Wiselka • Czarna Wiselka • Biała Wiselka • Puńcówka • Bobrówka • Młynówka • Radoń • Piotrówka 	<ul style="list-style-type: none"> • Jezioro Goczałkowickie • Jezioro zaporowe w Wiśle Czarne
GMINA MIŁÓWKA	<ul style="list-style-type: none"> • Soła 	-
POWIAT BIELSKI	<ul style="list-style-type: none"> • Wisła • Soła 	<ul style="list-style-type: none"> • jeziora zaporowe w Dolinie Soły (Czaniec, międzybrodzkie, Tresna) • Wapienica • Biała • Olszówka • Kamieniczanka • Potok Starobielski • Potok Straconka • Niwka • Krzywa • Kromparek • kompleksy stawów wzdłuż potoków: Iłownica, Jasienica, Wapienica, Biała, Słonnica, Lękwaka, Dankówka, Pisarzówka • zbiornik w Kaniowie
MIASTO JASTRZĘBIE	<ul style="list-style-type: none"> • Jastrzębianka 	-

ZDRÓJ	<ul style="list-style-type: none"> • Szotkówka • Gmyrdek • Ruptawka • Bzianka 	
POWIAT PSZCZYŃSKI	<ul style="list-style-type: none"> • Wisła • Pielgrzymówka • Pszczynka • Dokawa • Korzenica 	<ul style="list-style-type: none"> • Jezioro Goczałkowickie • Zbiornik Łąka – zbiornik retencyjny na rz. Pszczynka • stawy i starorzecza w dolinie Wisły • staw Wierzchnik • stawy parkowe w Zabytkowym Parku Pszczyńskim
POWIAT BIERUŃSKO-LĘDZIŃSKI	<ul style="list-style-type: none"> • Wisła • Przemsza • Gostynka • Mleczna • Pszczynka • Korzyniec • Potok Ławecki • Potok Goławiecki 	szereg mniejszych i większych zbiorników wodnych, największy z nich to zbiornik wody pitnej "Dzieńkowice" zwany też zbiornikiem Imielińskim

Źródło: Opracowanie własne PART S.A.

Podsumowanie

Walory naturalne stanowią niewątpliwie o atrakcyjności obszaru objętego niniejszym projektem. Ukształtowanie terenu, bogactwo lasów, sieć hydrograficzna, parki i rezerваты przyrody, uwarunkowania klimatyczne – te wszystkie elementy sprawiają, iż Region należy do jednych z najbardziej atrakcyjnych obszarów Polski.

Analiza walorów naturalnych jednoznacznie wskazuje, iż odgrywają one bardzo istotną rolę w rozwoju turystyki w Regionie, a w jego południowej części, oferta turystyczna budowana jest przede wszystkim w oparciu o walory naturalne. Ich różnorodność sprzyja rozwojowi różnych form turystyki przez cały rok, co przekłada się na ograniczanie sezonowości.

Walory naturalne niejednokrotnie stają się również podstawą tworzenia szlaków i ścieżek rowerowych. Wykorzystując ich potencjał tworzone są m.in. szlaki Greenways¹¹.

Niewątpliwie z uwagi na specyfikę projektu kluczową rolę odgrywać będzie rzeka Wisła, która ma być zwornikiem Wiślanej Trasy Rowerowej, jak sama nazwa wskazuje oraz pretekstem do odbycia niecodziennej i atrakcyjnej przygody. Rolę wspomagającą pełnić będą występujące na terenie poszczególnych gmin walory naturalne, przede wszystkim krajobrazowe, które w przypadku turysty rowerowego nierzadko decydują o wyborze miejsca spędzenia wolnego czasu.

1.1.2 WALORY ANTROPOGENICZNE

¹¹ O szlakach Greenways więcej w rozdziale 3 oraz 6.

Rolę wspomagającą walory naturalne stanowią wszelkiego rodzaju obiekty zabytkowe, muzea, ciekawe miejsca, imprezy kulturalne organizowane w Regionie. Obszar staje się atrakcyjny, gdy turysta ma do wyboru nie tylko to, co proponuje mu natura, ale również, gdy może korzystać z walorów powstałych na skutek działalności człowieka wzbogacających teren.

Rys historyczny¹²

Obszary objęte projektem charakteryzują się odmiennymi tradycjami państwowymi, kulturowymi i religijnymi. Mają jednak istotną cechę wspólną - na przestrzeni dziejów były terenami pogranicza. Płynąca przez Czechowice rzeka Biała wyznaczała w średniowieczu granicę między ziemiami czeskiej Korony św. Wacława, a Królestwem Polskim, rzeka Wisła była od wojen śląskich w XVIII w. aż po rok 1918 prusko - austriacką granicą państwową. Jeszcze dziś, podróżując trasą rowerową w gminie Pawłowice, napotkać można zachowane słupy graniczne dawnych państw zaborczych. Tereny pogranicza są naturalnym obszarem przenikania się – nie zawsze pokojowego – kultur i religii. Cieszyńskie było i jest centrum polskiej reformacji, gdzie niemal połowę mieszkańców stanowią protestanci, symbolicznym wyrazem dziedzictwa Reformacji było ulokowanie w Bielsku jedyne w Polsce pomnika Marcina Lutra (1900, wg proj. Franza Vogela).

Polska jako państwo stała się w minionym stuleciu areną wielkich ruchów migracyjnych (eksterminacja ludności w latach II wojny światowej, repatriacja, transfer ludności niemieckiej), które w sposób nieodwracalny zmieniły jej demograficzne oblicze. Na tym tle omawiane obszary prezentują się, jako tereny nie częściej w polskich warunkach ciągłości osadniczej. Rodowód wielu miejscowości sięga czasów wczesnego średniowiecza. Ich powstanie i rozwój związany jest z jednej strony z rodzimym osadnictwem na tzw. prawie polskim, z drugiej jednak – przebiegiem kupieckich szlaków oraz napływem osadników z krajów niemieckich, Flandrii, Szkocji czy też zakarpackiej Wołoszczyzny. Efekty przenikania kultur zaobserwować można także współcześnie w tak odmiennych aspektach życia, jak formy kultu religijnego, elementy ubioru czy specyficzne typy budownictwa wiejskiego, jak spotykane w okolicach Pszczyny stodoły budowane na rzucie sześć- lub ośmiokąta. Folklor, ludowe stroje, czy gwara zaświadcza więc cywilizacyjną ciągłość tysiącletnich dziejów tych obszarów, niezależnie od zmienności ich politycznych losów.

Udokumentowane dzieje ziemi pszczyńskiej sięgają początków Polski Piastów. Jednak wg niektórych źródeł historycznych obszar ten (zwłaszcza gmina Łędziny), wchodzący wówczas w skład Państwa Wielkomorawskiego, był już w IX-X w. celem misji świętych Konstantego (późniejszego Cyryla) i Metodego, którzy mieli tutaj wznieść jedną z pierwszych na Górnym Śląsku chrześcijańską świątynię. Pierwszy zamek książąt piastowskich istniał w Pszczynie już w XII w., natomiast początki miasta sięgają przełomu XIII/XIV w. Powstało ono przy głównym szlaku handlowym prowadzącym z Rusi Kijowskiej przez Małopolskę i Bramę Morawską na południe Europy. Wojny polsko-czeskie XI w. oraz

¹² na podstawie m.in. następujące publikacje: Bieruń, praca zbiorowa, Bieruń 2004; K. Groniowski, J. Skowronek, *Historia Polski 1795-1914*, Warszawa 1987; M.M. Kowalski, *Śląsk Cieszyński. Po obu stronach Olzy*, Kraków 2004; M. Małecki, *Bitwa graniczna pod Pszczyną. z dziejów wojny obronnej Polski w 1939 r.*, Warszawa-Kraków 2003; Z.J. Orlik, *Nad brzegami Dokawy. Szkice z dziejów Piasku*, Pszczyna 2000; H. Samsonowicz, *Historia Polski do roku 1795*, Warszawa 1990; R. Spora, *Jankowice 1440-1998. Od zarania do czasów współczesnych*, Pszczyna 1999; P. S. Ziebur, *Lowiectwo na Górnym Śląsku. Ziemia Pszczyńska*, Pszczyna 2003; w *kręgu języka i kultury ziemi pszczyńskiej*, materiały z drugiej sesji naukowej zorganizowanej w Suszcu w dniach 12 i 13 listopada 1999, red. H. Synowiec, M. Susiak, Katowice-Suszec 2000;

późniejsze rozbięcie dzielnicowe Polski skutkowało stopniowym przechodzeniem dzielnic śląskiej, której częścią ziemia pszczyńska stała się w 1178 r., pod wpływy władców czeskich; w 1336 r. Pszczyna dostała się we władanie książąt opawskich z czeskiej dynastii Przemyślidów. Wcześniej – w kwietniu 1241 r. – była świadkiem najazdu Mongołów na ziemię polskie, który zakończył się klęską wojsk księcia piastowskiego Henryka Pobożnego pod Legnicą.

Znaczącym wydarzeniem w dziejach tego obszaru, stanowiącego wówczas część monarchii Habsburgów, było sprzedanie w 1548 przez węgierskiego magnata Jan Turzo tzw. Państwa Pszczyńskiego biskupowi wrocławskiemu Baltazarowi Promnitzowi. Księstwo przeszło na ponad dwa stulecia we władanie jednego z najznakomitszych rodów Śląska, utrzymującego polityczne i kulturalne kontakty z polskim dworem na Wawelu, troszczącego się o rozkwit życia artystycznego – w latach 1704-08 nadwornym kapelmistrzem w Pszczynie był wybitny kompozytor niemieckiego baroku Georg Filip Telemann. w 1846 r. dobra pszczyńskie, należące od 1742 r. do Królestwa Pruskiego, przeszły w ręce hrabiów Hochberg, jednej z najbogatszych rodzin magnackich w ówczesnej Europie. Dziedzictwem Hochbergów jest stworzenie z pszczyńskiego zamku myśliwskiej rezydencji europejskiej rangi oraz ... sprowadzenie żubrów do pszczyńskich lasów. Podczas I wojny światowej w Pszczynie mieściła się kwatera główna armii niemieckiej. Tam w 1916 r. przygotowano m.in. niemiecko-austriacką proklamację o utworzeniu Królestwa Polskiego, tzw. Akt 5 listopada.

Pszczyna stała się także w XIX w., wobec potęgającej się akcji germanizacyjnej, jednym z najaktywniejszych ośrodków polskości na Śląsku. To tutaj od 1843 r. wydawano m.in. "Tygodnik Polski Poświęcony Włościanom". Z powiatu pszczyńskiego po 1907 r. wybierano posłów polskich do parlamentu pruskiego i ogólnoniemieckiego, tu wreszcie rozgrywały się decydujące walki w czasie powstań śląskich w latach 1919-21, które przesądziły o przynależności tych ziem do odrodzonego w 1918 państwa polskiego.

Średniowieczne dzieje Cieszyńskiego były pod pewnymi względami analogiczne. Ziemie te, stanowiące część monarchii piastowskiej, skutkiem konfliktów polsko-czeskich i rozbięcia dzielnicowego stały się lennem Królestwa Czeskiego, zarządzanym jednak aż do 1653 r. przez książąt z dynastii Piastów, których główna linia dynastyczna wygasła w Polsce już w 1370 r. wraz ze śmiercią Kazimierza Wielkiego. Pod panowaniem Piastów Cieszyńskich obszar ten stał się celem osadników zachodnioeuropejskich i wołoskich. Nie ominęły go jednak drastyczne konflikty religijne doby Reformacji XVI-XVII w. – na ziemię te dotarły także echa największego wówczas konfliktu militarnego i wyznaniowego – wojny trzydziestoletniej (1618-1648). W 1625 r. na terenie obecnej gminy Hażlach rozegrała się bitwa wojsk habsburskich ze Szwedami. W tym samym czasie zaraza oraz represje zmieniających się najeźdźców doprowadziły np. do gospodarczego upadku i wyludnienia miejscowości Strumięń.

Księstwo Cieszyńskie pozostawało aż do 1918 r. częścią monarchii Habsburgów, nie wchodziło jednak w skład tzw. zaboru austriackiego, czyli Królestwa Galicji i Lodomerii, które w II poł. XIX w. stało się miejscem swobodnego rozwoju polskiego życia politycznego i kulturalnego. Atmosfera pobliskiej Galicji nie pozostawała bez wpływu na narodowe aspiracje polskiej ludności Księstwa Cieszyńskiego. Ich symbolicznym wyrazem było np. odsłonięcie 15 lipca 1910 r. na Cumowej Grapie (gm. Milówka) pomnika w 500-letnią rocznicę zwycięskiej bitwy pod Grunwaldem. Wraz z rozpadem monarchii austro-węgierskiej w 1918 r. przynależność państwowa tego obszaru stała się przyczyną zbrojnego konfliktu polsko-czeskiego, który przez cały okres Międzywojennego Dwudziestolecia kładł się cieniem na stosunkach polsko-czechosłowackich. Jednym z ich najbardziej kontrowersyjnych epizodów było zajęcie Zaolzia przez Polskę w 1938 r. Po II wojnie światowej obszar byłego

Księstwa Cieszyńskiego został podzielony granicą polsko-czechosłowacką. W Drugiej Rzeczypospolitej Cieszyńskie i Pszczyńskie stały się częścią autonomicznego Województwa Śląskiego, posiadającego własny Sejm i skarb.

Bielsko-Biała, jako miasto o tej nazwie, istnieje dopiero od 1 stycznia 1951, kiedy połączono dwie odrębne, posiadające średniowieczne korzenie miejscowości, leżące na przeciwległych brzegach rzeki Białej. Przypieczętowano w ten sposób długi proces, który już w XIX stuleciu doprowadził do powstania jednej całości gospodarczej. Rozdzielająca miasta rzeka Biała, począwszy od 1457 r., przez długie lata była zarazem granicą państwową. Starsze z obu miast, śląskie Bielsko, już w XIV w. znalazło się w granicach Królestwa Czeskiego, by następnie wraz z nim, w roku 1526, znaleźć się w monarchii austriackich Habsburgów. Małopolska Biała, początkowo przysiółek wsi Lipnik, położona była na zachodnich kresach Rzeczypospolitej i po I rozbiórce Polski, w 1772 r., także znalazła się w Austrii, w jej nowo utworzonej prowincji – Królestwie Galicji i Lodomerii. Dopiero w 1918 r. oba miasta powróciły do odrodzonego państwa polskiego. O charakterze obu miast zdecydował rozkwit sukiennictwa, zapoczątkowany w Bielsku w XVI w., zaś w sto lat później również w Białej. Jeszcze w okresie po II wojnie światowej bielsko-bialski ośrodek przemysłu wełnianego należał do największych w tej części Europy. Cechą charakterystyczną ludności Bielska-Białej i okolicy w okresie poprzedzającym wybuch II wojny światowej była wielonarodowość i wieloreligijność: mieszkali tu Niemcy, Polacy i Żydzi, Czesi, Węgrzy, Włosi.

Jastrzębie Zdrój obchodziło 40-lecie nadania praw miejskich w 2003 r., jednak geneza tej śląskiej miejscowości sięga XIII w. Pierwotna jej nazwa – Jastrzemb – związana była z legendą o właścicielu tego obszaru, który niczym jastrząb miał napadać na karawany kupieckie. Rozwój Jastrzębia związany był z odkryciem źródeł solankowych i powstaniem uzdrowiska, które zarówno w okresie międzywojennym, jak i po 1945 należało do najbardziej znanych i modnych. W 1961 r. otwarty został nowoczesny Dom Zdrojowy. Zmianę oblicza gospodarczego miasta spowodowało odkrycie bogatych złóż węgla kamiennego i oddanie do użytku w 1962 r. pierwszej z kopalń.

Dwadzieścia lat istnienia niepodległego państwa polskiego (1918-1939), to w dziejach interesujących nas obszarów okres szczególnie ważny, okres stopniowego rozwoju życia społecznego, struktur samorządowych, instytucji lokalnych, za motto którego uznać można słowa ówczesnego wicepremiera Eugeniusza Kwiatkowskiego, który pisał, iż *Polska przestrzeni życiowej szukać nie chce w formie łupów u innych narodów. Tworzymy ją sami, budując Polskę wzwyż. Każdy nowy warsztat pracy, każda nowa inwestycja to nasz Lebensraum*. Z terenów tych wywodziło się wiele wybitnych postaci życia publicznego, które rozpoczynały swą działalność jeszcze w czasach zaborów, np. posłowie do Sejmu Rzeczypospolitej: Jan Kędzior, Feliks Koczur, Władysław Kosydarski, ks. Józef Londzin, Tadeusz Michejda czy metropolita lwowski, arcybiskup Józef Bilczewski. Wraz z rozwojem idei regionalizmu, propagowanego m.in. przez Stefana Żeromskiego, obszar ten stał się miejscem rozwijającego się intensywnie ruchu turystycznego – w 1929 r. na Buczu (gm. Brenna) powstała Śląska Stanica ZHP. Z obszarem tym, jako inspirującym twórczo, wiązali się miejscem zamieszkania i twórczym artystycznym m.in. mieszkająca w Górkach Wielkich Zofia Kossak-Szczucka i znany przede wszystkim jako piewca górniczego losu Gustaw Morcinek.

Bogactwem każdego regionu jest nie tylko zróżnicowana tradycja kulturowa, ale także wzorce osobowe. Pamięć o ludziach szczególnie zasłużonych w najnowszej historii wiąże się z wydarzeniami II wojny światowej i niemieckiej okupacji. Obszar ten nosi na sobie wiele znamion tego czasu: pamięć o tzw. akcji żywieckiej w Kamesznicy (gm. Milówka),

czyli wysiedleniu ponad 1200 osób w październiku 1940 r.; pomnik upamiętniający 4 mieszkańców Brennej i 20 bezimiennych jeńców włoskich spalonych żywcem 13 lutego 1945 r.; w cementowni i kamieniołomie k. Golezowa pracowali więźniowie Auschwitz, głównie Żydzi, których losy opisane zostały przez Thomasa Keneally'ego w książce *Lista Schindlera*, zekranizowanej przez Stevena Spielberga; widownią jednego z dramatycznych epizodów walki z okupantem była gmina Dębowiec, kiedy na skutek pomyłki nawigatora w nocy z 15 na 16 lutego 1943 r. została tu zrzucona pierwsza w Polsce ekipa cichociemnych (rtm. Józef Zabielski "Żbik", mjr Stanisław Krzamowski "Kostka" i kurier Czesław Raczkowski "Orkan"), którym po wielu perypetiach udało się przedostać do Krakowa; na miano "Polskiego Wallenberga" zasłużył zaś Henryk Sławik, *Sprawiedliwy wśród Narodów Świata*, były powstaniec śląski, który pracując w obozie dla polskich uchodźców na Węgrzech zajmował się ratowaniem Żydów oraz organizacją przerzutów polskich żołnierzy. Zginął w Mauthausen, gdzie rozstrzelano go 25 sierpnia 1944 roku.

Materialne i duchowe dziedzictwo ziem, które po II wojnie światowej stały się ponownie – jak za pierwszych Piastów – częścią państwa polskiego, stanowić może kreatywny potencjał w kontekście europejskiej integracji, która oznacza w wymiarze kulturowym eksponowanie współczesnej i historycznej roli regionów.

Zabytki

Zabytkowe obiekty stanowią dużą atrakcję turystyczną, świadczą, bowiem o historii obszaru i pozwalają na jej poznanie. W wielu przypadkach to one są magnesem przyciągającym turystów - każdy chce zobaczyć ślady przeszłości. Nie dotyczy to jedynie unikalnych zabytków, wysokiej klasy, ale również obiektów mniej cennych, niezwykle interesujących nie tylko dla miłośników historii i architektury. Kluczem do sukcesu jest odpowiednia promocja obiektów i ich oznaczenie oraz zagospodarowanie najbliższego otoczenia.

Do najważniejszych zabytków należą:

OBIEKTY SAKRALNE

Kościoły

Powiat cieszyński

- Kościół Parafialny p.w. Dobrego Pasterza, w **Istebnej** z 1794, rozbud. w 1928 r., trójnawowy, z wnętrzem późno-małopolskim, dekorowanym przez Ludwika Konarzewskiego, wieża z hełmem baniastym, ambona w kształcie łodzi, chrzcielnica w formie muszli - L. Konarzewski i J. Wałach. Na cmentarzu groby ludzi zasłużonych dla polskiej kultury.
- Drewniany Kościół Świętego Krzyża z 1779 r. w **Istebnej** na Kubalonce, przeniesiony z Przyszowic w 1958 r.
- Kościół ewangelicki w **Istebnej** z 1930 r., proj. T. Michejda, w ołtarzu gł. obraz Cz. Kuryatta.
- Kościół Ewangelicki ss. Apostołów Piotra i Pawła z 1838 r. w **Wiśle** - przykład architektury klasycystycznej, trójnawowy z emporami.

- Plebania ewangelicka - Pastorówka z 1807 r. w **Wiśle**.
- Kaplica św. Jadwigi Śląskiej na Zadnim Groniu w **Wiśle Czarne** z 1909 r.
- Kościół Katolicki z 1855 r. w **Wiśle**, przebudowany i rozbudowany w 1970 r.
- Drewniany Kościół św. Anny z 1769 r. w **Ustroniu** – Nierodzimiu.
- Kościół Parafialny św. Klemensa z 1787 r., w **Ustroniu**, przebudowany w XIX w.
- Kościół ewangelicki św. Jakuba w **Ustroniu** z 1835 r., wieża 1857 r.
- Kościół św. Jana Chrzciciela z końca XVIII w. w **Brennej** - posiada obecnie wystrój barokowy i klasycystyczny.
- Kościół w Górkach Wielkich /**gm. Brenna**/ - prezbiterium i węższa część nawy głównej pochodzą z XV w., wieża z 1662 r. Kościół murowany z kamiennymi portalami i rzeźbiarskimi elementami z XVII - XVIII w. Dzisiejszy wystrój kościoła pochodzi z XIX w. na zewnętrznej ścianie wieży kościoła w 1981 roku wmurowano tablicę poświęconą Zofii Kossak.
- Kościół Parafialny p.w. Wszystkich Świętych w Górkach Wielkich /**gm. Brenna**/ z XVI w., fundacja Góreckich, hełm wieży baniasty, bramka z płytami nagrobnymi; tablica upamiętniająca Zofię Kossak na murze kościoła.
- Kościół Ewangelicko-Augsburski w **Goleszowie** z XVIII w. – neoromański, murowany, trójnawowy, sklepiony w nawie głównej kolebkowo, od frontu późniejsza wieża.
- Kościół Rzymskokatolicki św. Michała Archaniola w **Goleszowie**, zbudowany w stylu neobarokowym w latach 1913-21.
- Kościół Parafialny Katolicki św. Marcina w Lesznej Górnej /**gm. Goleszów**/ z XVIII w. - murowany, na rzucie prostokąta, wewnątrz sklepione kolebkowo z lunetami.
- Kościół Parafialny Katolicki św. Jerzego Męczennika w Puńcowie /**gm. Goleszów**/ pocz. XVI w. - późnogotycki, potynkowany, jednonawowy, w pocz. XX w. rozbudowany.
- Plebania ewangelicka w **Goleszowie** z XVIII/XIX w. – murowana z kamienia i cegły, potynkowana, piętrowa, dach polski łamany.
- Plebania katolicka przy kościele parafialnym p.w. św. Michała Archaniola w **Goleszowie** z XVIII w. - murowana z kamienia i cegły, potynkowana.
- Kościół Parafialny p.w. ss. Apostołów Piotra i Pawła w **Skoczowie** z 1762 r., wieża z 1862 r., cechy barokowe, trójnawowy (hala z emporami).
- Kościół Parafialny p.w. Znalezienia Krzyża Św. w **Skoczowie**, 1484 - 1570, dawny szpitalny.
- Kościół Ewangelicki św. Trójcy w **Skoczowie** z 1863 r., neogotycki.
- Kaplica św. Jana Sarkandra w **Skoczowie**, miejsce urodzenia św. Jana Sarkandra.
- Dawna szkoła ewangelicka w **Skoczowie**, 1863 r.
- Drewniany Kościół św. Rocha w Zamarskach /**gm. Hażlach**/ - najstarszy na Ziemi Cieszyńskiej, z 1731 roku w stylu barokowym.
- Drewniany Kościół św. Michała w Kończycach Wielkich /**gm. Hażlach**/ z 1777 r. w stylu barokowym ze średniowiecznymi dzwonami, polichromia wnętrza z 1884 r., rokokowa ambona.
- Drewniana kaplica koło zamku-pałacu w Kończycach Wielkich /**gm. Hażlach**/ z XVII/XVIII w.- ufundowana przez Jerzego Fryderyka Wilczka właściciela pałacu.
- Kościół Parafialny p.w. św. Bartłomieja w **Hażlachu** z 1907 r. Dzwon z dawnego Kościoła z 1409 r.
- Kaplica Opatrzności Bożej przy pałacu w Kończycach Wielkich /**gm. Hażlach**/, z 1776 r.
- Katolicki Kościół Parafialny p.w. św. Michała Archaniola w Kończycach Wielkich /**gm. Hażlach**/ z II poł. XVIII w. – drewniany, zachowana stara wieża z 1751 r., przebudowany pod koniec XIX wieku, wewnątrz XIX-wieczna polichromia oraz barokowo- rokokowe wyposażenie kościoła.

- Kościół parafialny pw. św. Jana Nepomucena w Pogwizdowie /**gm. Hażlach**/ z 1817 r.
- Kościół św. Jakuba w Simoradzu / **gm. Dębowiec**/ - jego zręby pochodzą przypuszczalnie z XV w., w 1892 r. dostawiono neogotycką wieżę. Murowany z kamienia, zachował detale gotyckie, barokowy i klasycystyczny wystrój, kilka epitafiów z XVII w. oraz ozdobione rzeźbami świętych ołtarze z XVIII w.
- Kościół p.w. św. Mateusza w Ogrodzonej /**gm. Dębowiec**/ z 1855 r., z charakterystyczną rozetą, późnoklasycystyczny. Spośród obrazów wyróżniają się prace Ignora Bergera z Nowego Jicina na Morawach z poł. XIX w.; w ołtarzu głównym obraz św. Mateusza i ołtarzu bocznym obraz Matki Boskiej Różańcowej z widokiem kościoła.
- Kościół p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w **Zebrzydowicach** z XVIII/XIX w. - pierwotnie był to kościół drewniany. W czasie ostatniej wojny znacznie zniszczony, odbudowany, utrzymany w stylu późnego baroku. W bocznej kaplicy barokowa rzeźba św. Jana Chrzciciela udzielającego chrztu Jezusowi. W ołtarzu obraz z końca XIX w. przedstawiający Wniebowzięcie Najświętszej Marii Panny. Przy prezbiterium dwa renesansowe epitafia nagrobne z drugiej połowy XVI w.
- Kościół Parafialny p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Kończycach Małych /**gm. Zebrzydowice**/ - pierwotnie drewniany, w XX w. kilkakrotnie remontowany, nie posiada obecnie wyraźnych cech stylowych. Najstarszym zabytkiem kościoła jest obraz Matki Boskiej Kończyckiej z początku XVI w. Przez miejscową ludność uznawany był za cudowny, a do końca XIX w. przybywały tu pielgrzymki z całego Śląska Cieszyńskiego, a nawet z Prus. Tuż przed prezbiterium znajduje się płyta nagrobna rycerza Zygmunta Wyszkoły z 1568 r.
- Kościół Parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża w Kaczycach /**gm. Zebrzydowice**/ - drewniany kościół pochodzi z niedalekiej Ruptawy, gdzie wzniesiono go przed 1620 r. Do Kaczyc przeniesiony w 1972 r., posiada konstrukcję zrębową, a wieżę zwieńczoną izbicą, na zewnątrz otoczony jest sobotami, których dach pokryto gontami. W środku barokowy ołtarz główny z XVIII w., kopia gotyckiej rzeźby Piety z końca XV w. oraz barokowe tabernakulum.
- Kościół pw. Chrystusa Króla w **Chybiu** - wzniesiony w 1930 r., w 1999 r. otrzymał od biskupa Tadeusza Rakoczego tytuł lokalnego sanktuarium Matki Boskiej Gołyskiej. Wewnątrz znajduje się cenny obraz Matki Boskiej Gołyskiej, przeniesiony z XVIII-wiecznego kościoła w Zarzeczcu, rozebranego w 1954 r. w 2004 r. miała miejsce koronacja obrazu Matki Boskiej Gołyskiej.
- Kościół pw. Matki Boskiej Miłości i Sprawiedliwości Społecznej w Zaborzu /**gm. Chybie**/.
- Kościół Katolicki p.w. św. Barbary w **Strumieniu** - murowany z 1789-1793 r.
- Kościół Ewangelicki w Drogomyślu /**gm. Strumień**/ - murowany z 1788 r.
- Kościół Ewangelicki w Pruchnej /**gm. Strumień**/ - murowany z 1893 r.
- Kaplica Rzymsko-Katolicka w Zbytkowie /**gm. Strumień**/ p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej - murowana z 1 poł. XIX w.

Gmina Milówka w powiecie żywieckim

- Kościół p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej w **Kamesznicy** z 1851r. - dawniej kaplica dworska ufundowana przez hrabinę Teresę Potocką.
- Drewniany kościółek p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy na Pochodzitej w **Lalikach**, postawiony w 1965 r. - jest typowym przykładem góralskiej sztuki ludowej. Nad upiększeniem kościółka pracowali artyści z Koniakowa i Lalik. Zarówno snycerka, obrazy wykonane techniką wypalania, jak i wykorzystanie "gotowych" ukształtowanych przez przyrodę elementów składają się na interesującą kompozycję jego wystroju.

- Kaplica Parafialna p.w. Narodzenia NMP w **Lalikach Tarlicznych**.
- Kościół Parafialny p.w. Wniebowstąpienia NMP z 1834 r. z zabytkowym wnętrzem w **Milówce**.
- Kaplica św. Antoniego w **Milówce** z 1881 r.
- Kaplica cmentarna w **Milówce** z 1857 r., murowana.

Miasto Bielsko Biała

Katolickie:

- Katedra św. Mikołaja (Plac św. Mikołaja) z XV w. gotycka, przebudowana na pocz. XX w. wg projektu Leopolda Bauera z Wiednia (zyskała neoromańską fasadę).
- Kościół św. Stanisława (Stare Bielsko) z 2 poł. XIV w. – gotycki, kamieniarka okienna gotycka z witrażami, ołtarz tryptyk gotycki, cenne polichromie w prezbiterium i na ścianie tęczowej.
- Kaplica św. Anny (ul. Wzgórze) - neoromańska, z poł. XIX w. z kryptą, w której znajdują się groby Sułkowskich - ostatnich właścicieli zamku.
- Kościół św. Trójcy (ul. Sobieskiego) - późnogotycki z pocz. XVII w., pierwsza nowa świątynia protestancka, przejęty przez katolików w dobie kontrreformacji.
- Kościół Opatrzności Bożej (Biała), zbudowany w latach 1760-1769 - późnobarokowy z cennymi zabytkami sztuki z 2 poł. XVIII w., m.in. ambona w kształcie łodzi rybackiej z Jonaszem w pysku ryby. W otoczeniu kościoła figury kamienne: rzeźba św. Jana Nepomucena (barokowa z 1782r.) i św. Florian (barokowa z 1 poł. XIX w.).
- Kościół św. Barbary (Mikuszowice) – drewniany, modrzewiowy, z końca XVII w. z interesującymi polichromiami, o konstrukcji zrębowej, jednonawowy z prezbiterium, sobotami, sygnaturką.
- Kościół ewangelicki Marcina Lutra w Białej.

Ewangelickie:

- "Bielski Syjon" - kwartał miasta z Placem Marcina Lutra, na którym znajdują się: Kościół Zbawiciela, plebania, siedziba biskupa Diecezji Cieszyńskiej Kościoła Ewangelicko - Augsburgskiego.
- Kościół Zbawiciela zbudowany w latach 1782-1790, przebudowany w l. 1849-1852, - neogotycki, wyposażony w piękne organy z XIX w., położony w zespole "Bielskiego Syjonu", Plac Marcina Lutra.
- Kościół Jana Chrzciciela (Stare Bielsko) - XIX wieczny, z licznymi oknami na trzech kondygnacjach.
- Kościół Marcina Lutra (Biała) z końca XVIII w. – klasycystyczny, wg projektu inż. Breuninga, wyposażony m.in. w cenne organy zbudowane w znanej wytwórni Karola Kuttlera w Opawie. Rozbudowany z dobudową obecnej wieży w l. 1832-1833.

Żydowskie:

- Obie świątynie żydowskie w Bielsku i Białej zostały zniszczone przez hitlerowców. Na miejscu bielskiej synagogi stoi obecnie pawilon Biura Wystaw Artystycznych (ul. 3 Maja). Świątynię upamiętnia tablica wmurowana w ścianę BWA od strony ul. Mickiewicza.

Powiat bielski

- Kościół parafialny w **Jasienicy**, zbudowany w l. 1786-1787, późnobarokowa ambona z XVIII w.
- Kościół drewniany w Bielowicku pw. św. Wawrzyńca, /**gm. Jasienica**/, zabytek kl."0" -, pokryty gontem, wzniesiony w 1701 r., cenne wyposażenie wnętrza, m.in. renesansowy

tryptyk z XVI w. i barokowe XVII - wieczne tabernakulum, barokowa chrzcielnica i ambona z 1702 r.

- Ruiny Kościoła św. Bartłomieja w Grodźcu /**gm. Jasienica**/ - tzw. trwała ruina, prezbiterium i fundamenty - pozostałość pochodzącego z XVI wieku murowanego kościoła p.w. św. Bartłomieja.
- Kościół Parafialny w Rudzicy /**gm. Jasienica**/ z 1800 r.- budowla w stylu późnego baroku, z pewnymi akcentami klasycystycznymi, z bogatym wystrojem wnętrza.
- Kaplica św. Wendelina w Rudzicy /**gm. Jasienica**/.
- Leśna kaplica z 1876 r.- murowana z ołtarzykiem w **Jasienicy** (malowane na blasze obrazy świętych), wieżyczką i dzwonem. w miejscu gdzie stoi kaplica wypływa cudowne źródło (studzienka znajduje się pod samym ołtarzem), którego woda - według wierzeń - leczy schorzenia oczu i gardła. 25 kwietnia z kościoła wyrusza procesja, a w kaplicy odprowadzana jest msza święta. Jest to jedyne w swoim rodzaju widowisko - misterium wiary i przyrody.
- Kościół parafialny pw. Św. Katarzyny w **Czechowicach-Dziedzicach** - murowany, jednonawowy, późnobarokowy, budowany w latach 1722-1729 z barokową amboną, ołtarzami, cennymi rzeźbami i obrazami, przebudowany ok. 1800 r.
- Kościół pw. NMP Wspomożenia Wiernych w **Czechowicach Dziedzicach**– zbudowany w 1890 r.
- Kościół pw. Św. Józefa w Zabrzegu /**gm. Czechowice Dziedzice**/– zbudowany w 1787 r., rokokowo-klasycystyczny.
- Kościół pw. Opatrzności Bożej w Ligocie /**gm. Czechowice-Dziedzice**/– zbudowany w 1806 r. barokowo- klasycystyczny.
- Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Bronowie /**gm. Czechowice-Dziedzice**/– neogotycki, z 1877 r.
- Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w **Bestwinie** - z 1577, przebudowany i powiększony w XVIII w.
- Kościół parafialny z XVI w. w **Bestwinie** - późnogotycki z barokowym wystrojem wnętrza.
- Drewniany Kościół pw. Podwyższenia św. Krzyża w Starej Wsi /**gm. Wilamowice**/ - zabytek klasy "0" z 1522 r., z sobotami dookoła kościoła, wyposażenie wczesnobarokowe i rokokowe, cenny obraz "Ukrzyżowanie" należący do tryptyku z początku XVI wieku.
- Kościół parafialny w Bielanach z zespołem obiektów sakralnych wokół niego /**gm. Wilamowice**/ - znajdujący się obraz Jezusa Ubiczowanego z początku XVIII wieku stanowi obiekt kultu religijnego okolicznych mieszkańców i stanowi cel licznych pielgrzymek (ustna tradycja głosi, że obraz został wyłowiony z Soły, którą wówczas spławiano drewno).

Miasto Jastrzębie Zdrój

- Kościół p.w. św. Katarzyny z 1825 r., późnobarokowy wraz z byłą plebanią i otaczającym go cmentarzem.
- Kościół pw. Wszystkich Świętych z l.1797 – 1801 w Szerokiej, barokowo – klasycystyczny, w sąsiedztwie "Kopiec szeroki" z figurą NMP.
- Drewniany kościół pw. św. Barbary i Józefa z XVII w.

Powiat pszczyński

- Kościół ewangelicki w Warszowicach /**gm. Pawłowice**/ - wybudowany w 1911 r. w stylu baroku (wysadzony przez Niemców w czasie wojny).

- Kościół ewangelicki w Golasowicach /**gm. Pawłowice**/ - wybudowany w 1765 r., zburzony w 1945r., odbudowany w 1950 r.
- Kościół św. Katarzyny w Pielgrzymowicach /**gm. Pawłowice**/ z 1746 r.
- Kościół pw. Jana Chrzciciela w **Pawłowicach** z 1596 r., zabytkowy ołtarz.
- Gotyckie tabernakulum ścienne z przełomu XIII-XIV w. wmurowane w groty w Warszowicach /**gm. Pawłowice**/.
- Kaplica architektoniczna w Warszowicach /**gm. Pawłowice**/ z figurą Chrystusa Serce Gorejące z pocz. XX w.
- Kościół Parafialny św. Michała w Krzyżowicach z 1793 r. /**gm. Pawłowice**/ - wnętrze, ambona z 1800 r.
- Barokowa plebania w Krzyżowicach /**gm. Pawłowice**/ z 1779 r.
- Kościół Ewangelicki w **Pszczynie** z poł. XVIII w. – neobarokowy, odbudowany po pożarze w latach 1905-1907.
- Kościół Katolicki w **Pszczynie** - zbudowany w poł. XVIII w. wg projektu Christiana Jahne, w miejscu istniejącego od pocz. XIV w. kościoła parafialnego, z wieżą z poł. XIX w. przebudowaną w stylu neobarokowym.
- Drewniany Kościół p.w. św. Marcina w Ćwiklicach /**gm. Pszczyna**/ z końca XVI w., przebudowany w XVIII w., we wnętrzu XVIII - wieczne późnobarokowe ołtarze oraz ambona i chrzcielnica w stylu rokoko.
- Drewniany Kościół p.w. św. Mikołaja w Łące /**gm. Pszczyna**/ z 1660 r. z wolno stojącą dzwonnica - jeden z najcenniejszych zabytków budownictwa drewnianego na Śląsku.
- Drewniany Kościół p.w. św. Jakuba w Wiśle Wielkiej /**gm. Pszczyna**/ zbudowany w l. 1775-1782. Wokół kościoła z wyjątkiem ściany prezbiterium otwarte "Soboty", wsparte na pionowych słupach. Zachowane XVIII - wieczne wyposażenie kościoła (ołtarz główny, 3 ołtarze boczne, kazalnica, konfesjonał, chrzcielnica).
- Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Studzionce /**gm. Pszczyna**/ - klasycystyczny z 1827, na miejscu drewnianego z XV w.
- Kościół w Brzeźcach - /**gm. Pszczyna**/ - neogotycki z 1908 r., z fragmentem wystroju z poprzedniej świątyni z XIV w.
- Kościół św. Anny Zdrój w **Goczalkowicach Zdroju** z 1883 r. - powstał na miejscu budowli sakralnych z XVI wieku.
- Kościół św. Jerzego w **Goczalkowicach Zdroju** z 1910 r.
- Kaplica MB Uzdrawienia Chorych z 1866 r. w **Goczalkowicach-Zdroju**.
- Kościółek Parafialny św. Barbary w Górze /**gm. Miedźna**/ - drewniany z końca XV w., poszerzony w latach 1948 – 1950, konstrukcja zrębowa z wieżą i sobotami
- Kościół Parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela w Grzawie /**gm. Miedźna**/ z początku XVI w., przebudowany w 1690 r., konstrukcja zrębowa z wieżą i sobotami (we wnętrzu barokowe wyposażenie z XVIII w.).
- Kościół Parafialny p.w. św. Klemensa w **Miedźnej** z XVII w., powiększony w XVIII w., konstrukcja zrębowa z wieżą i sobotami, w prezbiterium gotycki witraż z XV w., we wnętrzu późnobarokowe ołtarze z rzeźbami z epoki.
- Kościół parafialny p.w. św. Urbana w Woli / **gm. Miedźna**/ z przełomu XIX i XX w., murowany, z elementami późnobarokowymi.

Powiat bieruńsko-lędziński

- Kościół z plebanią w **Bojszowach** z XIX w.

- Drewniany Kościół Cmentarny p.w. św. Walentego w **Bieruniu Starym** z XVII w. - posiada zabytkowe (XVII w.) ośmiogłosowe organy, będące jednym z najcenniejszych tego typu instrumentów na Śląsku.
- Kościół p.w. św. Bartłomieja w **Bieruniu Starym** z XV w., odbud. w l. 1851-1858. Wewnątrz chrzcielnica z 1730 r., na ołtarzu XVI-wieczny obraz Matki Boskiej Bieruńskiej.
- Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa w **Bieruniu Nowym** z 1919 r. (wcześniej ewangelicki), w 1925 r. rozbudowany.
- Kościół św. Klemensa w **Lędzinach** z l. 1769-1772 – barokowy, położony na górze Klimont, bogate wyposażenie wnętrza (chrzcielnica z 1657 r., ołtarz główny z 1803 r. organy z 1773, żyrandol z 1792).
- Plebania kościoła św. Anny z 1788 r. w **Lędzinach**.
- Dawny dom parafialny kościoła św. Anny z 1778 r. w **Lędzinach**, obecnie mieści się tu Miejska Biblioteka Publiczna, Towarzystwo Kulturalne im. Anielina Fabery oraz Klub Plastyka Kontrast.
- Budynek Klasztoru sióstr Boromeuszek w **Lędzinach** z 1905 roku.
- Ewangelicki dom modlitewny w Hołdunowie (**gm. Lędziny**) z 1778 roku, zbudowany przez kolonistów niemieckich przybyłych do Hołdunowa z Kóz koło Bielska w 1770 r.
- Kościół Parafialny pw. Trójcy Przenajświętszej w **Chelmie Śląskim** z 1660 r. - wielokrotnie przebudowywany, na pocz. XX wieku wzniesiono wieżę i kaplicę NSPJ, wewnątrz barokowe ołtarze i obrazy.

Cmentarze i pomniki

Powiat cieszyński

- Cmentarz ewangelicki „Na Groniczku” w **Wiśle** – nagrobki z końca XVIII Kilówka XIX wieku
- Cmentarz katolicki w **Wiśle** z nagrobkami z końca XVIII wieku
- Pomnik Jana Sztwiertni (1911 – 1940) w **Wiśle**
- Obelisk Juliana Ochorowicza w **Wiśle**
- Obelisk Księdza Biskupa Juliana Bursche przy willi „Zacisze” w **Wiśle**
- Tablica i płaskorzeźba Bolesława Prusa w **Wiśle**
- Tablica upamiętniająca miejsce zamieszkania Jana Sztwiertni w **Wiśle**
- Pomnik Ślaczki – źródeł Wisły – park i. St. Kopczyńskiego w **Wiśle**
- Pomnik Poległym i Walczącym o Polskość Wolność Ojczyzny w **Wiśle**
- Cmentarz ewangelicki w Zamarskach /**gm. Hażlach**/ założony w 1880 r., najstarszy nagrobek z 1907 r.
- Cmentarz katolicki w Zamarskach /**gm. Hażlach**/ przy drewnianym kościele parafialnym, najstarszy nagrobek z 1911 r.
- Cmentarz katolicki przykościelny w Pogwizdowie /**gm. Hażlach**/, najstarszy nagrobek z 1913 r.
- Cmentarz przykościelny katolicki w Kończycach Wielkich / **gm. Hażlach**/ położony przy drewnianym kościele parafialnym, najstarszy nagrobek z 1849 r. oraz krzyż pamięci poległym z 1913 r.
- Cmentarz górny w Kończycach Wielkich /**gm. Hażlach**/ z grobami dawnych właścicieli (hrabiny Gabrieli Thun Hohenstein z Larisch Moennich, hrabiego Felixa Graf Thun Hohenstein K.U.K. Feldmarschalleutnant, Franciski Starhemberg Larisch, oberts Franz von Adamovich).

- Cmentarz ewangelicki w **Hażlachu** założony w 1872 r., najstarszy nagrobek 1882 r. , liczne nagrobki i krzyże żeliwne.
- Cmentarz katolicki w **Zebrzydowicach** – nagrobek ks. Antoniego Janusza – autora KANCYONAŁU – pierwszej na Śląsku Cieszyńskim książki do nabożeństwa w języku polskim.

Gmina Milówka

- Cmentarz żydowski powstały na początku XX w. w **Milówce**.

Miasto Bielsko-Biała

- Cmentarze katolickie w **Bielsku-Białej** przy ul. Grunwaldzkiej (Bielsko) i przy ul. Cmentarnej (Biała) - zabytkowe nagrobki.
- Cmentarz ewangelicki przy ul. Frycza-Modrzewskiego w **Bielsku-Białej**, gdzie pochowanych jest wielu bielskich burmistrzów i przemysłowców.
- Pomnik Marcina Lutra (Plac Marcina Lutra) - postać odlana z brązu, jedyny w Polsce pomnik tego teologa i reformatora religijnego - powstał w 1900 r., rzeźba Franza Vogla z Wiednia w brązie.

Powiat bieruński - łędziński

- Dawny cmentarz żydowski (XVIII-XIX w.) w **Bieruniu Starym** - częściowo zachowany, zespół XIX-wiecznych macew.
- Cmentarz ewangelicki w Hołdunowie (**gm. Łędziny**), z kaplicą cmentarną (kostnicą), pochodzącą z 1797 roku. Najbardziej znaną osobą pochowaną na tym cmentarzu jest Johan Christian Ruberg, żyjący w latach 1751-1807, wynalazca nowej metody wytopu cynku, zwanej powszechnie "śląską".
- Cmentarz parafialny z XVI w. w **Chelmie Śląskim** - na szczególną uwagę zasługują: krzyż z 1848 roku, grób Karola i Józefa Arko zbudowany w latach 1826-1837 z białego marmuru w stylu klasycystycznym.

Kapliczki i krzyże przydrożne

Powiat cieszyński

- Krzyż drewniany na Przysłopiu pod Baranią Górą w **Wiśle**
- Prywatna kapliczka Konarzewskich w **Istebnej** - drewn., konstrukcji zrębowej.
- Kapliczka murowana w **Chybiu**, ul. Wyzwolenia.
- Figura św. Jana Nepomucena z 1770 r. w Bażanowicach /**gm. Goleiszów**/.
- Figura przydrożna św. Jan Nepomucena, późnobarokowa rzeźba kamienna - z 1 poł. XIX w. (obok kościoła rzymskokatolickiego).
- Kapliczka św. Jana Nepomucena, XIX. w **Skoczowie**.
- Kapliczka murowana w **Chybiu**, ul. Bielska.
- Kapliczka murowana w Mnichu /**gm Chybie**/.
- Krzyże murowane w Mnichu /**gm. Chybie**/, ul. Wojska Polskiego, ul. Cieszyńska.
- Krzyż murowany w **Chybiu**, ul. Wyzwolenia.
- Krzyż pokutny w Pruchnej /**gm. Strumień**/.
- Figura św. Jana Nepomucena w pobliżu pałacu w Kończycach Wielkich / **gm. Hażlach**/, kamienna, pocz. XIX w.

- Krzyż przydrożny w Pogwizdowie / **gm. Hażlach**/, kamienny z 1915 r.
- Krzyż przydrożny w **Hażlachu**, kamienny I ćw. XX w.
- Krzyże przydrożne na terenie **gm. Zebrzydowice**.

Gmina Milówka w powiecie żywieckim

- Kapliczka p.w. Najświętszej Marii Panny na Pawlicznym, postawiona przez Szczepana Kuśnierza w 1826 roku. Ołtarz ludowy w stylu barokowym.

Powiat bielski

- Trzy kapliczki z I połowy XIX wieku oraz krzyże przydrożne (118 krzyży i figur) /**gm. Wilamowice**/.

Miasto Jastrzębie Zdrój

- Przydrożna kapliczka z XVII w **Szerokiej**.
- Figura św. Jana Nepomucena przy kościele pw. Najświętszej Marii Panny Matki w **Jastrzębiu Zdroju**.

Powiat pszczyński

- Kapliczka "Bądź wola Twoja" /**gm. Pszczyna**/, zwana tak od umieszczonego na obrazie napisu. Kapliczka stanęła w XVIII w. w miejscu starszej, podobno tam, gdzie uciekającego z Polski króla Henryka Walezygo dogonił wojewoda krakowski Andrzej Tęczyński, błagając monarchę, by wrócił do Krakowa. Król miał odpowiedzieć właśnie słowami: "Bądź wola Twoja", myśląc o swym przeznaczeniu i powrocie do francuskiej ojczyzny.
- Kapliczka przy ul. Katowickiej /**gm. Pszczyna**/ z XVIII w., barokowa ustawiona została prawdopodobnie na miejscu kościoła spalonego w 1458 r. Rzeźby barokowe przedstawiają scenę ukrzyżowania z Matką Boską i św. Janem.
- Krzyż przydrożny w Dębinie /**gm. Pawłowice**/ z figurą Matki Boskiej wzniesiony w 1887 r. z fundacji Johanna Poloka.
- Krzyż przydrożny kapliczkowy w Krzyżowicach /**gm. Pawłowice**/ z figurą Matki Boskiej z 1884 r.
- Krzyż przydrożny w Krzyżowicach /**gm. Pawłowice**/ z figurą Matki Boskiej z 1842 r.
- Figura Matki Bożej w **Pawłowicach** z 1908 r.
- Kaplica architektoniczna św. Jana Nepomucena w **Pawłowicach** – domkowa, z XVIII w.
- Krzyż przydrożny w **Pawłowicach** z figurą Matki Boskiej z 1871 r.
- Figura Matki Boskiej w **Pawłowicach** – z końca XIX w.
- Krzyż przydrożny w **Pawłowicach** z figurą Matki Boskiej wzniesiony w 1872 r.
- Krzyż przydrożny w Pielgrzymowicach /**gm. Pawłowice**/ z figurą Matki Boskiej z poł. XIX w.
- Krzyż kamienny z figurami z 1704 r. w **Miedznej** ul. Wiejska 55.
- Krzyż kamienny z figurami z 1806 r. w **Miedznej** ul. Wiejska (w sąsiedztwie kościoła p.w. św. Klemensa Papieża).

Powiat bieruńsko-lędzki

- Kapliczka Matki Boskiej w **Bieruniu Starym** z XIX w.
- Kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena w **Bieruniu Starym**.
- Kapliczka Matki Boskiej w **Bieruniu Nowym**.
- Kaplica Trójcy Przenajświętszej w **Bieruniu Nowym**.
- Przydrożne krzyże i kapliczki - 47 obiektów na terenie **gminy Bieruń**.

- Kapliczka na granicy wsi Międzyrzecze i Gilowice /**gm. Bojszowy**/.
- Kapliczka w **Lędzinach** z XVIII w. z zespołem pięciu obiektów (ołtarzyk, figurka NMP.
- Kapliczka "pod lipami" w **Lędzinach** pod Klimontem, murowana z końca XVIII wieku).
- Kapliczka z końca XVIII wieku w **Lędzinach**. przy ul. Sobieskiego.
- Kapliczka w **Małym Chelmie** ul. Górnośląska /**gm. Chelm Śląski**/.
- Kapliczka w **Kopciowicach** ul. Górnośląska /**gm. Chelm Śląski**/.
- Kapliczka w **Chelmie Śląskim** - ul. Śląska, ul. Chelmska, ul. Odrodzenia.
- Krzyże przydrożne na terenie **Chelma Śląskiego** - ul. Chelmska (rok 1835), **Gamrot**; ul. Gamrot; **Smutna Góra** (cmentarz)-(rok 1831); ul. Błędów; ul. Stacyjna; **Mały Chelm** - ul. Górnośląska / Kurpińskiego; Kopciowice - ul. Chelmska / Miodowa.
- Figura Najświętszej Maryi Panny - **Chelm Śląski** - ul. Śląska.
- Figura św. Jana - **Chelm Śląski** - ul. Stacyjna.

Zespoły dworskie i pałacowo-parkowe

Powiat cieszyński

- Zameczek myśliwski Habsburgów z 1897 r. /**gm. Wisła**/ obecnie, po przeniesieniu spod Baraniej Góry, od 1987 r. - siedziba wiślańskiego Koła PTTK (ul. Lipowa).
- Zameczek Prezydenta na Zadnim Groniu /**gm. Wisła**/ wybudowany w 1930 r. w miejscu dawnego pałacu myśliwskiego Habsburgów - Rezydencja Prezydenta Rzeczypospolitej z lat 1929-31 r., proj. A. Szyszko-Bohusza, w sąsiedztwie znajduje się dawna kaplica przypałacowa z 1909 r. Zwiedzanie Zamku Prezydenckiego jest możliwe w grupach od środy do soboty w godz. 11.00-16.00.
- Domek ogrodnika z 1918 r. - pozostałość po dawnym majątku dworskim w Górkach Wielkich /**gm. Brenna**/ - własność Kossaków. Obecnie Muzeum Biograficzne Zofii Kossak-Szatkovskiej, która tu żyła i tworzyła do 1956 r., liczne pamiątki po pisarce, a także obrazy Juliusza i Wojciecha Kossaków.
- Zespół zamkowy z XV w. w Dziegielowie /**gm. Golezów**/ - murowany, kilkakrotnie przebudowywany, obecnie trzyskrzydłowy, piętrowy.
- Folwark w Bażanowicach /**gm. Golezów**/ z XIX w. - zespół folwarczny dawnych dóbr kameralnych arcyksiążęcych, murowany, składający się z budynku mieszkalnego tzw. zamku, obory, dwóch budynków gospodarczych. W otoczeniu resztki starodrzewu ze śladowo zachowaną aleją lip, prowadzącą do dworu. W zespole dużo obiektów współczesnych, bezstylowych.
- Dworek zarządcy Komory Cieszyńskiej, XIX w. /**gm. Hażlach**/.
- Pałac w Kończycach Wielkich /**gm. Hażlach**/ z XVII i XVIII w. - wzniesiony przez marszałka Księstwa Cieszyńskiego Jerzego Fryderyka Wilczka. Często przebudowywany. Obok pałacu z fundacji kolejnych właścicieli Harasowskich z Harasowa wystawiono w 1776 r. murowaną kaplicę, w której znajdują się groby właścicieli. Obecny barokowo-klasycystyczny francuski wygląd pałac zyskał pod koniec XIX w. Uwagę zwraca czterokondygnacyjna wieża, a we wnętrzu kaplica pałacowa "Opatrzności Bożej" z 1686 r. Jedną z właścicielek pałacu była wywodząca się z rodu Larischów hrabina Gabriela Thun Hohenstein, znana filantropka, fundatorka III pawilonu Szpitala Śląskiego w Cieszynie. Obecnie w pałacu otoczonym parkiem krajobrazowym ma swoją siedzibę Dom Dziecka.
- Dawne zabudowania dworskie w Simoradzu i pozostałości zabudowań folwarcznych w Dębowcu /**gm. Dębowiec**/ - oryginalny spichlerz przystający do obory, zbudowany

na przełomie XVIII i XIX w., piętrowa budowla z kamienia i cegły, wzniesiona na planie ośmioboku pokryta baniastym dachem gontowym.

- Pałac w **Zebrzydowicach** - pierwotnie była to budowla obronna w stylu gotyckim. W XVI w., należała do rodziny Liszków. W latach 1760-1776 gruntownie przebudowano istniejący zamek na barokowy pałac otoczony parkiem. W XIX w. budynek został powiększony o boczne skrzydło. W czasie II wojny światowej pałac zniszczył pożar, ale po odbudowie z lat 60-tych obiekt odzyskał swój dawny wygląd.
- Zamek w Kończycach Małych /**gm. Zebrzydowice**/ - jeden z najciekawszych zabytków Śląska Cieszyńskiego. Wzniesiony prawdopodobnie na przełomie XV/XVI w. Pierwotnie mieścił się na wyspie i był otoczony fosą. Rozbudowany około 1560 r. przez Jerzego Sedlnitzkiego. W XVIII i XIX w. był kilkakrotnie przebudowywany. W latach 1993-1995 generalnie remontowany. Zamek jest murowany z kamienia i cegły, posiada piętro ozdobione arkadami od strony dziedzińca. Zachowały się dwa jego skrzydła. Uwagę zwracają również dwa zachowane renesansowe portale z XVI w. W jednym z pomieszczeń zamku znajduje się izba regionalna.

Gmina Milówka w powiecie żywieckim

- Zespół dworski oraz zabytkowy park z 1833 r. w **Kamesznicy** - założenie dworsko-parkowe powstało w latach 1830-33 z inicjatywy ówczesnych właścicieli Teresy i Marcelego Potockich. Park o dużych walorach stylowych i drzewostanowych był romantycznym ustroniem wraz ze wszystkimi jego atrybutami: kaskadą, ruczajem; stary, bogaty drzewostan do chwili obecnej utrzymany jest w prawie nie zmienionym stanie, zachowała się też mocno przebudowana kaplica.

Miasto Bielsko-Biała

- Zamek Książąt Sułkowskich - dawna siedziba książąt cieszyńskich, wzniesiony w drugiej połowie XIV wieku. proj. J. Pözelmeier, a wieżę pł.-zach. proj. E. Rost 1855-1864 r. Obecnie jest siedzibą Muzeum Okręgowego. W pobliżu Zamku położone są pozostałości murów obronnych przy ul. Orkana.

Powiat bielski

- Zamek w Grodźcu /**gm. Jasienica**/ z XV w. – jeden z najstarszych zabytków na Śląsku Cieszyńskim. Według tradycji początkowo był drewniany zbudowany w XIV w. przez rycerzy Grodeckich z Brodu. Murowany wznieśli (1542–1580) Maciej i Henryk Grodzieccy. Kilkakrotnie przebudowywany. Obecnie zamek jest siedzibą Zootechnicznego Zakładu Doświadczalnego.
- Dwór Ponińskich w Rudzicy /**gm. Jasienica**/ – XVII wiek.
- Zespół zabudowań dworskich z XVIII i XIX wieku w Grodźcu /**gm. Jasienica**/ - mostek z kamienia łamanego sprzed trzystu lat.
- Pałac z pocz. XVIII w. w **Czechowicach-Dziedzicach** - rokokowy, zbudowany przez Franciszka Karola Kotulińskiego z rokokową sztukaterią, drewnianymi posadzkami i pięknymi portalami. Przy pałacu znajduje się późnobarokowy park na rzucie prostokąta z półkolistą aleją grabową i cennym drzewostanem oraz zabudowania gospodarcze z XVIII i XIX w. Starodrzewy składają się z grabów, buków, dębów, wiązów, kasztanowców. Ciekawostką parku jest aleja lip drobnolistnych - uformowanych na kształt kandelabrow.
- Zamek Habsburgów z 1826 r. w **Bestwinie**

- Zespół dworsko-parkowy w Pisarzowicach /**gm. Wilamowice**/ - pozostałości po majątkach rodzinnych Bulowskich i rodziny Krzemieniów - resztki zabudowań i parków podworskich.
- Zespoły dworsko-parkowe w Dankowicach i Starej Wsi /**gm. Wilamowice**/.

Miasto Jastrzębie Zdrój

- Dwór obronny z XVII w. w dzielnicy Bzie Zameckie, ze szczątkowo zachowanymi detalami architektonicznymi późnorenesansowymi.
- Pałac klasycystyczny z XVII w. w dzielnicy Borynia.

Powiat pszczyński

- Zamek w Jarząbkowicach /**gm. Pawłowice**/ z 1798 r.
- Rezydencja w Pielgrzymowicach /**gm. Pawłowice**/ - zbudowana w 1903 r. W latach 1945-94 użytkowana jako szkoła.
- Zamek w Golasowicach /**gm. Pawłowice**/.
- Zamek w **Pszczynie** - jest jednym z najcenniejszych muzeów-rezydencji w kraju. Budynek pochodzący z XIV w. był wielokrotnie przebudowywany. Ostatnia przebudowa w stylu neobarokowym została przeprowadzona w l. 1870-1876 wg projektu wybitnego francuskiego architekta Aleksandra Hipolita Destailleura. Obecnie mieści się tu Państwowe Muzeum Zamkowe. Wokół zamku zabytkowy park - przekształcony w XVIII w. z ogrodu renesansowego, później barokowego, przylega do zamku z trzech stron, zajmując powierzchnię 48 ha. Od końca XVIII w. park był częścią stale rozwijającego się założenia ogrodowo-krajobrazowego, do którego należał również park - dzika promenada, pałacyki, folwarki i bażantarnie, połączone alejami przeznaczonymi do jazdy konnej. Obecny kształt parku pochodzi z 2 poł. XIX w. Kompozycji nadano cechy ogrodu romantycznego, wykorzystując charakterystyczne i modne wówczas takie elementy jak: skupiska drzew i krzewów, rozlewiska rzeczne, łukowe mostki nad kanałami, altany i inne budowle. Brama Wybrańców - późnorenesansowy budynek "Warty" - jedyna pozostałość po prowadzonych w ostatnim dwudziestolecu XVII w. pracach budowlanych przy zamku.
- Klasycystyczny dworek "Ludwikówka" w **Pszczynie** - wybudowany w 1799 r. przez architekta książęcego Wilhelma Puscha. Trójkątny tympanon z wkomponowanym żeliwnym kartuszem herbowym, podparty jest przez cztery kolumny. Budynek przykryty jest naczółkowym dachem, aktualnie w rękach prywatnych.
- Pałacyk myśliwski "Bażantarnia" na terenie bażantarni Fryderyka Erdmanna w **Porębie /w pobliżu Pszczyny/** - wybudowany ok. 1800 r. według projektu architekta Wilhelma Puscha.
- Dwór w Górze /**gm. Miedźna**/ z poł. XIX w. - późnoklasycystyczny, murowany z parkiem (obecnie zamieszkały).
- Zabytkowy rokokowy pałac w Rudoltowicach – wybudowany w 1752 r. przez posesjonata Józefa Zborowskiego. Jest to murowany piętrowy obiekt częściowo podpiwniczony. Układ wnętrza trzytraktowy, symetryczny. Parter sklepiony, na piętrze sufity. Na zewnątrz w przyczółku frontowym kartusze z herbami Jastrzębiec (po lewej stronie herb Zborowskich z XIV w., złota podkowa zwrócona barkiem w dół, a między jej ramionami krzyż) i z prawej herb Ostoja (2 złote półksiężyce odwrócone od siebie i miecz srebrny ostrzem w dół, w polu czerwony; spotykany od XIV w. głównie w Małopolsce). Dach mansardowy, kryty eternitem z nowszymi lukarnami. Obiekt otoczony jest parkiem. Po 1752 roku mieszkańcami pałacu byli kolejni właściciele tutejszych dóbr rycerskich, a na pocz. XX w. Zarządcy księcia pszczyńskiego. Po akcji parcelacyjnej „Ślązak” obiekt znalazł się w rękach państwa. Początkowo zamierzano przeznaczyć go na cele szpitalne,

ale w końcu urządzono w nim hotel dla „Junaków”, którzy pracowali przy regulacji koryta Wisły. W czasie okupacji hitlerowskiej był tu ośrodek służby pracy dla Związku Niemieckich Dziewcząt. Po drugiej wojnie światowej pałac kolejno zajmowały: Uniwersytet Ludowy, prewentorium dla dzieci energetyków, Dom Wczasów Dziecięcych. Dziś znajduje się tu ośrodek dla dzieci niedowidzących.

Powiat bieruńsko-lędziński

- Dawny zespół dworsko-folwarczny w **Bieruniu** - zachowana historyczna zabudowa gospodarcza z czworakami oraz dworkiem.
- Zespół podworski z XIX w. w Kopciowicach /**gm. Chelm Śląski**/.

Inne obiekty zabytkowe

Powiat cieszyński

- Stare góralskie chałupy drewniane w **gm. Istebna** z poł. XIX w., szczyty z "kozubkiem" lub "fartuszkim"; m.in. Chałupa Jana Kawuloka - izba regionalna Kawuloków z 1863 r., prezentacja oryginalnego wyposażenia chaty. P. Zuzanna Kawulok (z wychowankami) organizuje w kurnej izbie pokazy gry na instrumentach ludowych wykonanych przez ojca.
- Karczma w **Wiśle** z 1794 r. - obecnie Centrum Muzeum - enklawa starego budownictwa drewnianego. Obok Muzeum stoją: drewniana stara szkoła z 1891 r., obecnie siedziba organizacji społecznych z terenu Wisły oraz przeniesiona tu z Jonidła chałupa góralska z początku XX w.
- Stara szkoła w **Wiśle** (vis a vis kościoła ewangelickiego) - wzniesiona w 1824 r., na niej tablica poświęcona kompozytorowi Janowi Sztwiertni.
- Hotel Piast w **Wiśle** - pierwszy hotel w Wiśle, wybudowany około 1885 r.
- Drewniane wille w **Wiśle** z początku XX w.: Zacisze i Dąbrówka przy al. Burschego, Koliba przy ul. Gimnazjalnej.
- Dawne schronisko z Przysłopa w **Wiśle**, ob. Oddział PTTK.
- Dom Zdrojowy w **Wiśle** z 1930 r.
- Pomnik muzyka i kompozytora Jana Sztwiertni z 1981 r. w **Wiśle**.
- Pomnik Rzeki Wisły - na cokole wiślanka w stroju cieszyńskim, dłuta A. Cienciąły w **Wiśle**.
- Sierociniec w **Ustroniu** z 1740 r.
- Pastorówka z XVIII/XIX w. w **Ustroniu**.
- Szkoła ewangelicka w **Ustroniu** z 1835 r.
- Ogrodzenie z 1 poł. XIX w **Ustroniu**.
- Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa im. Jana Jareckiego w **Ustroniu** - na początku XIX w. w Ustroniu rozpoczęły pracę liczne zakłady przetwórcze żelaza. Obecnie na terenie Ustronia znajdują się dwie huty: "Klemens" i "Teresa" wpisane w latach 90-tych XX w. do ewidencji zabytków. W zabudowaniach dawnej huty "Klemens" w 1986 r. zorganizowano Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa, które gromadzi zbiory związane z historią hutnictwa i odlewnictwa w rejonie Ustronia.
- Chałupy drew. z poł. XIX (131, 136, 340) w **Brennej**.
- Domek myśliwski i strzelnica Koła Łowieckiego "Hubertus" w **Goleszowie**.
- Dawne kamieniołomy na zboczach Jasieniowej /**gm. Goleszów**/.
- Zegar słoneczny przy kościele ewangelicko-augsburskim w **Goleszowie**.

- Izba Regionalna "U Brzezinów" w Cisownicy /**gm. Goleiszów**/ – autentyczny obraz życia codziennego mieszkańców tej wsi z początków XX w.
- Mała Książnica Cisownicka – znajduje się w niej bogaty księgozbiór starodruków, ksiąg i dokumentów /**gm. Goleiszów**/.
- Skansen "Na Podlesiu" u państwa Bojdów w Kisielowie /**gm. Goleiszów**/ – ekspozycja starych sprzętów codziennego użytku.
- Pasięka – miasteczko pszczele Jana Gajdacza w Dziegielowie /**gm. Goleiszów**/.
- Powozownia Andrzeja Lacela w Puńcowie /**gm. Goleiszów**/ – można tu zobaczyć kolekcję różnego rodzaju pojazdów konnych z przełomu XIX i XX w.
- Dawna szkoła ewangelicka z 1863 r. w **Skoczowie**.
- Układ Urbanistyczny **Skoczowa** -liczne domy z XVIII i XIX w., w jednym z nich – miejscu urodzenia świętego Jana Sarkandra – Muzeum Parafialne z kaplicą w piwnicy
- Ratusz w **Skoczowie** (1797, 1934) - wieża czworoboczna.
- Muzeum Gustawa Morcinka w **Skoczowie** - dawna kaplica zamkowa, potem gospoda cechowa.
- Dawna poczta, poł. XIX w. w **Hażlachu**.
- Budynek szkoły w **Hażlachu**, murowany z 1905 r.
- Budynek plebanii w **Hażlachu**, murowany z 1920 r.
- Brama wjazdowa w zespole podworskim w Kończycach Wielkich /**gm. Hażlach**/, murowana, XIX w.
- Plebania katolicka w Kończycach Wielkich /**gm. Hażlach**/, murowana, II poł. XVIII w.
- Budynek szkoły w Kończycach Wielkich /**gm. Hażlach**/, murowany 1911 r.
- Budynek dawnej szkoły w Kończycach Wielkich /**gm. Hażlach**/, obecnie przedszkole, murowany, pocz. XIX w.
- Plebania w Pogwizdowie / **gm. Hażlach**/, murowana ok. poł. XIX w.
- Spichlerz murowany z XVIII w. w **Dębowcu** - obiekt o wielkiej wartości artystycznej, kulturowej i historycznej.
- Dawna gorzelnia murowana w Simoradzu /**gm. Dębowiec**/ z 1 połowy XIX w.
- Spichlerz drewniany w Simoradzu /**gm. Dębowiec**/ z końca XVIII w. - obiekt przeniesiony do Parku Etnograficznego w Chorzowie w latach 1975-76.
- Dawny spichlerz, tzw. sypaniec w Simoradzu /**gm. Dębowiec**/, kamienno-drewniany z 2 połowy XVIII w., zrujnowany.

Gmina Milówka w powiecie żywieckim

- Izba Regionalna Kąkolów "Stara Chałupa" z 1739 r. w **Milówce** - jeden z najstarszych zabytków budownictwa ludowego na Żywiecczyźnie – muzeum.
- Stara remiza z 1927 r. wybudowana przez mieszkańców w **Milówce**.
- Budynek kuźni wybudowany w latach 1925-26 w **Milówce**.

Miasto Bielsko-Biała

- Grodzisko (Stare Bielsko) przy ulicach Pod Grodziskiem i Wał Szwedzki – pozostałość średniowiecznej osady rolniczej, produkcyjnej i warownej. Powstało prawdopodobnie w XII w. i jest najstarszym na terenie miasta śladem zorganizowanego osadnictwa.
- Pozostałości murów obronnych (ul. Orkana).
- Teatr Polski (ul. 1 Maja 1), budynek powstał w latach 1889-90 według projektu Emila Förstera z Wiednia w stylu palladiańsko-klasycznym z wykorzystaniem motywu rzymskiego łuku triumfalnego na fasadzie ozdobionej ponadto posagami Apolla i muz Melpomeny i Talii. Widownia w podobnym stylu z zabytkową kurtyną "Taniec Nimf".

- Gmach Ratusza, (Plac Ratuszowy) zbudowany w latach 1895-97 w stylu neorenesansowym według projektu Emanuela Rosta na miejscu dawnego Targu Bydłęcego, gdzie handlowano zwierzętami domowymi.
- Muzeum "Dom Tkacza" (ul. Sobieskiego 51) znajduje się w parterowym drewnianym budynku z połowy XVIII wieku o konstrukcji zrębowej, z charakterystyczną oszalowaną "wyżką", czyli nadwieszoną z frontu galerijką będącą przedłużeniem strychu pełniącego rolę suszarni lnu i sukna.
- Układ urbanistyczny śródmieścia, rynek w Bielsku ma klasyczny układ miasta lokowanego na prawie magdeburskim; pierwotnie posiadał drewnianą zabudowę, którą strawiły pożary, i po nich zaczęto stawiać murowane kamienice; obecnie stoją tam XVII- i XVIII-wieczne kamieniczki; od Rynku prostopadle odchodzą wąskie, brukowane uliczki.
- Zabytkowe Podcienia są uroczym zakątkiem miasta; w pobliżu ulicy Podcienie z zabytkowymi arkadami można podziwiać jeden z najpiękniejszych budynków w mieście – barokową kamienicę Kałuży.
- Muzeum Okręgowe (ul. Wzgórze 16) – mieści się w Zamku Sułkowskich zbudowanym w XV wieku, w roku 1997 obchodziło 100-lecie istnienia.
- Kamienice:
 - Kamienice bielskich fabrykantów przy ul. 3 Maja, Mickiewicza i Słowackiego;
 - Budynek Sądu Rejonowego na rogu ulic Mickiewicza i Sienkiewicza – oryginalna, secesyjno-orientalna elewacja, z kamiennymi portalami;
 - Secesyjne kamienice przy Placu Wojska Polskiego 12 i 13. Pierwsza ma dekorację imitującą mur pruski, pseudowieżę, nerkowe okna i wykusze nad wejściami, niegdyś mieściła winiarnię i dlatego nad portalem wejścia umieszczono dwie biesiadujące żaby. Druga z kamienic ma na elewacji dekorację przedstawiającą korony drzew.
 - Restauracja „Patria” (na rogu ulic 3 Maja i Wzgórze) – secesyjne dekoracje we wnętrzu; pod koniec XIX w. lokal był pierwszą w Bielsku kawiarnią.
 - Hotel „Pod Orłem” (ul. 11 Listopada) – secesyjny wystrój westybulu i klatki schodowej.
 - Hotel „Prezydent” (ul. 3 Maja) – dawny reprezentacyjny Hotel „Cesarski” z neorenesansową fasadą.

Powiat Bielski

- Izba Regionalna im. Ks. Bubaka w **Bestwinie** - ekspozycja prezentująca historię okolicy, sztukę sakralną, wozownię.

Miasto Jastrzębie Zdrój

- Dom Zdrojowy - zbudowany został w 1862 roku w modnym wówczas stylu szwajcarskim, przeznaczony był dla celów kulturalno-rozrywkowych i towarzyskich.
- Pijalnia Wód - drewniany budynek z dużymi przeszklonymi oknami, zbudowany w drugiej połowie XIX wieku, nakryty dachem namiotowym.
- Prywatne zbiory Dzwonków - jeden z największych w Europie zbiór dzwonków i instrumentów do dzwonienia z prywatnej kolekcji ks. Antoniego Łatko. Obejmuje przeszło 2,7 tys. eksponatów.
- Jastrzębska Izba Regionalna im. Rodziny Witczaków, prowadzą ją Aleksandra i Antoni Przybyła.

Powiat pszczyński

- Spichlerz w Krzyżowicach /**gm. Pawłowice**/ z 1884 r.

- Budynek gospodarczy - obora majątku ziemskiego z XIX w.
- Była Szkoła Podstawowa w Pawłowicach zbudowana w 1903 r., częściowo zniszczona w 1945 r. Po wybudowaniu szkoły w 1960 r. przeznaczona na przedszkole.
- Mleczarnia w Pawłowicach zbudowana w 1924 r.
- Kamienny słup z wrytym godłem korony austriackiej w Pielgrzymowicach /**gm. Pawłowice**/.
- Słup graniczny z XVIII w. ustawiony na byłej granicy polsko-austriackiej w Pielgrzymowicach /**gm. Pawłowice**/.
- Układ przestrzenny w **Pszczynie** - Stare Miasto zachowało tradycyjny, średniowieczny układ przestrzenny miasta obronnego. Układ ten utrzymany został również po ostatnim pożarze całego miasta w 1748 roku, dzięki planowi odbudowy sporządzonemu przez architekta księżęcego Christiana Jahne. Centrum miasta stanowi rozległy rynek, jeden z największych w południowej Polsce. Otaczają go starannie odrestaurowane kamieniczki z XVIII i XIX w. Granice średniowiecznego układu przestrzennego określają ulice Warowna, Piwowska, i Basztowa. w bezpośrednim sąsiedztwie Rynku znajduje się okazała rezydencja książąt pszczyńskich.
- Muzeum Prasy Śląskiej w **Pszczynie** - mieści się w krytym gontem domu z przełomu XVIII i XIX w. Od XIX w. Pszczyna stała się jednym z ważniejszych ośrodków drukarstwa na Górnym Śląsku. Ekspozycja muzealna ukazuje dzieje prasy śląskiej od jej początków aż do roku 1939. Jako jedyne w kraju muzeum czasopiśmiennictwa gromadzi zabytkowe maszyny i urządzenia drukarskie. Wewnątrz mieści się również Izba Telemanna - sala muzyki i poezji, gdzie oprócz XVIII-wiecznego pozytywu prezentowane są zbiory dawnych instrumentów.
- Ulica Piastowska w **Pszczynie** - główna handlowa ulica miasta, przy której stoi szereg zabytkowych kamieniczek pochodzących w większości z poł. XVIII w. Niektóre zachowały dawne godła cechowe m.in.: budynek apteki "Pod Murzynem" z początku XIX w., kamienica "Pod Lwem", budynek o pięknej elewacji z secesyjnymi zdobieniami, budowle z wieżyczkami: dawny hotel "Pszczynski Dwór" i neogotycka kamienica z wykuszem i bogato rzeźbioną dekoracją elewacji.
- Skansen "Zagroda Wsi Pszczyńskiej" w Parku Dworcowym w **Pszczynie**, zajmuje powierzchnię 2 ha. Zgromadzono tu najcenniejsze zabytki drewnianej architektury ludowej, pochodzące z okolicznych wsi. We wnętrzach poszczególnych obiektów zobaczyć można autentyczne, charakterystyczne dla regionu pszczyńskiego wyposażenie.
- Młyn wodny XIX-wieczny, obecnie karczma o nazwie "**Stary Młyn**" . Wnętrze wyposażono w proste drewniane stoły i ławy, oparte na wzorach regionalnych, na ścianach wiszą ludowe sprzęty oraz charakterystyczne elementy wyposażenia młyna.
- Ratusz - neorenesansowy w **Pszczynie** z 1930 r., który powstał na bazie istniejącego tu budynku z XVII w.
- Kamienice w **Pszczynie**:
 - "Frykówka" – barokowa, jednopiętrowa kamienica z facjatką, w której dawniej mieściła się winiarnia,
 - Budynek dawnej poczty księżęcej, gdzie obecnie znajduje się galeria sztuki współczesnej "U Eliasza i Pistulki" oraz kawiarnia.
- Powozownia i stajnie pałacowe w **Pszczynie** - w pobliżu zamku znajduje się budynek dawnej ujeżdżalni księżęcej, której bryła została całkowicie zmieniona w latach 70 (hala sportowa). Przylega do niej nie zmieniona powozownia w stylu neoromańskim z końca XIX w. wg projektu Pavelta, architekta zamkowego.

- Polskie fortyfikacje polowe linii obrony w 1939 r. w **gm. Pszczyna**. Zachowano 14 schronów bojowych, dwie płyty fundamentowe i wykop pod schron; ok. 3 km dobrze zachowanych okopów, stanowisko armaty ppanc 37 mm.
- Zabytkowe Uzdrowisko w **Goczałkowicach Zdroju** z 1862 roku, na terenie, którego znajdują się zabytkowe budynki z XIX w, m.in.:
 - budynek pijalni wód leczniczych - wzniesiony w 1862 roku, w stylu architektury parkowej, w drewnianej konstrukcji ryglowej wypełnionej cegłą.
 - dawny hotel z 1880 r. z neobarokowymi elewacjami nazywany "Prezydent" lub "Cesarski", a obecnie siedziba administracji Zdroju.
 - pawilon zdrojowy "Wrzos" z 1874 roku - budynek w drewnianej konstrukcji muru pruskiego.
 - zachowana częściowo dawna drewniana galeria łącząca niegdyś poszczególne pawilony zdrojowe.
 - pawilon "Modrzew", wzniesiony z czerwonej cegły na wysokiej, kamiennej podmurówce, z betonowymi nadprożami i wstawkami muru pruskiego.
 - pawilon Spółki Brackiej "Górnik", wzniesiony w 1897 r. z czerwonej cegły na podmurówce kamiennej.
- budynek dawnej komory celnej z 1918 r. przypomina o przebiegającej na rzece Wiśle dawnej granicy państwowej, a jednocześnie granicy Księstwa Pszczyńskiego.

Powiat bieruńsko-lędzki

- Podwójna linia betonowych bunkrów z czasów II wojny światowej w **gm. Bojszowy** biegnąca wzdłuż Wisły.
- Układ urbanistyczny Starego Miasta w **Bieruniu Starym** - szachownicowy z centralnie położonym prawie kwadratowym rynkiem, z którego narożników, pod kątem prostym, wybiegają po dwie ulice. Ten niezwykle regularny układ, to wzorcowy przykład średniowiecznego miasta nowoustrojowego. Sama średniowieczna zabudowa rynku niestety nie dotrwała do naszych czasów, w 1845 r. roku wielki pożar zniszczył prawie całe miasto.
- Układ urbanistyczny oraz historyczna zabudowa centralnej części **Bierunia Nowego** - zachowana w dużym stopniu przede wszystkim u zbiegu ul. Warszawskiej, Wawelskiej, Piastowskiej oraz przy ul. Ofiar Oświęcimskich, Kosynierów, Remizowej i Kossaka.
- Układ urbanistyczny dawnej wsi w typie rzędówki z zachowaną w dużym stopniu historyczną zabudową siedliskową w **Bieruniu**, rozlokowaną wzdłuż ul. Jagiełły (z alejowymi obsadzeniami) i ul. Majowej (przebieg historycznego traktu Bieruń – Zabrzeg).
- Kopiec ziemny – najstarszy zabytek miasta (XIII w). Dziś na jego szczycie znajduje się murowana kapliczka z zabytkową figurką św. Jana Nepomucena w **Bieruniu**.
- Budynek sierocińca "Martineum" w Lędzinach - wzniesiony w 1833 r. niegdyś schronisko dla dzieci ewangelickich z diasporalnej części Górnego Śląska.
- Dawny budynek gminy protestanckiej z XVIII w., częściowo przebudowany w XX wieku.
- Budynek "starej owczarni" z 1629 roku w **Lędzinach**.
- Zameczek wybudowany dla kapitanów lędzkiego klucza folwarków pszczyńskich około 1600 roku w **Lędzinach**.
- Osiemnastowieczne budynki i zabudowania w Hołdunowie /**gm. Lędziny**/, najstarsze pochodzą z 1778 r. i są pozostałościami po dawnej gminie ewangelickiej.
- Drewniana zagroda z XIX w. kryta strzechą w **Chelmie Śląskim**.

Pomniki wojenne i historyczne miejsca pamięci

Na obszarze objętym projektem istnieje bardzo duża ilość miejsc pamięci związanych z ważnymi wydarzeniami historycznymi, jakie na tym terenie się rozgrywały. Nie było możliwości i potrzeby umieszczenia wszystkich w tekście dokumentu. Pełen wykaz, zgodnie z ewidencją Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach, znajduje się w załączniku nr 2.

Podsumowanie

Analiza walorów antropogenicznych obszaru objętego projektem wskazuje na ogromne ich bogactwo i różnorodność. Należą do nich: obiekty sakralne, w tym kościoły różnych wyznań, duża ilość kapliczek i krzyży przydrożnych, miejsc pamięci narodowej, a także zespołów parkowo-pałacowych. Niewątpliwie miejscem najbardziej znanym powszechnie, w kraju i za granicą jest Pszczyna, zarówno dzięki obiektom kultury materialnej (pałac, zabytkowe kamienice w mieście), jak i historii księżnej Daisy, choć pozostałe gminy także mogą się poszczycić sporym dziedzictwem kulturowym, znanym na mniejszą skalę.

W kreacji produktu Wiślanej Trasy Rowerowej walory antropogeniczne spełniać będą rolę wspomagającą, stanowiąc pretekst do przemieszczania się turystów. Warto także zauważyć, że omawiany obszar jest obszarem niezwykle różnorodnym pod względem kulturowym, co jest niewątpliwie skutkiem uwarunkowań historycznych. Przemierzając śląski odcinek Wiślanej Trasy Rowerowej turysta ma możliwość zapoznania się z kulturą górali żywieckich, Śląska Cieszyńskiego, Podbeskidzia, ziemi pszczyńskiej oraz Górnego Śląska. Około 60 km trasy stwarza niespotykaną okazję do prześledzenia niespotykanej różnorodności kulturowej, czego dowodzi życie kulturalne obszaru opisane w poniższym podrozdziale.

1.1.3 Imprezy oraz życie kulturalne i sportowe

Elementem o bezpośrednim wpływie na okresowy wzrost przyjazdów turystycznych do regionu są różnego rodzaju organizowane imprezy oraz bogate życie kulturalne. Ciekawy program oraz skuteczna promocja projektu będzie wpływać na wzrost ruchu turystycznego stanowiąc formę aktywizacji regionu. Najbardziej popularne i najczęściej odwiedzane imprezy to wydarzenia organizowane cyklicznie. Turystów przyciągać mogą również zespoły regionalne oraz dynamicznie działające stowarzyszenia.

Powiat cieszyński

Istebna

Na terenie gminy znajdują się liczne obiekty turystyczne, takie jak, muzea, galerie, pracownie:

- Chata Kawuloka - Muzeum Regionalne, Istebna
- Izba Pamięci Marii Gwarek - Muzeum Koronki, Koniaków

- Muzeum Świerka Istebniańskiego, Jaworzynka
- Na Grapie - Muzeum Regionalne, Jaworzynka
- Chata na Szańcach - Galeria Scena Sztuki i Kultury Regionalnej Tadeusza Ruckiego, Koniaków
- Galeria "W Drewutni" - malarstwo, rękodzieło artystyczne, Jaworzynka
- Góralska Izba Jakuba Gazurka - malarstwo, rzeźba, Istebna Gliniane
- Izba Pamięci Kamieniarz – Kubaszczyk - koronka, rzeźba, Koniaków
- Izba Pamięci Jerzego Kukuczki - Istebna
- Izba Twórczości Rodziny Łupieżowiec - koronka, rzeźba, Koniaków
- Warsztat malarza i grafika Jana Wałacha - malarstwo, rzeźba, drzeworyty, Istebna
- Warsztat Beaty Legierskiej - Prezentacja Koronki Koniakowskiej, Istebna
- Pracownia i Galeria Rodziny Konarzewskich - Malarstwo i rzeźba, Istebna
- Pracownia malarstwa artystycznego i metaloplastyki Antoniego Cwięka, Istebna
- Pracownia Malarstwa Artystycznego i Satyry Eugeniusza Białasa - "Studio 660 m n.p.m.", Istebna
- Ośrodek Edukacji Ekologicznej - Flora i fauna Beskidów
- Istebna Dzielec

Na terenie gminy funkcjonuje Gminny Ośrodek Kultury, który jest głównym organizatorem życia kulturalnego w gminie.

W gminie jest wydawany miesięcznik Gazetka lokalna „Nasza Trójwieś” w nakładzie 1200 egzemplarzy.

Na terenie gminy działają stowarzyszenia i inne organizacje pozarządowe, działalność których jest związana z życiem kulturalnym gminy:

- Zespoły regionalne i Kluby sportowe
- Stowarzyszenie Miłośników Beskidzkiego Folkloru
- Stowarzyszenie na Groniach
- Oddział Górali Śląskich Związku Podhalan

Oprócz tego na terenie gminy działają dwie dyskoteki.

Na terenie gminy rozwija się ruch artystyczny, w ramach którego działają liczne zespoły ludowe oraz kapela ludowe:

- Zespół regionalny "Zgrabianie" z Jaworzynki
- Dziecięcy Zespół regionalny "Mały Koniaków"
- Dziecięcy Zespół regionalny "Mali Istebniocy"
- Dziecięcy Zespół "Czadeczka" z Jaworzynki
- Dziecięcy Zespół "Groniczki" z Istebnej Zaolzia
- Zespół pieśni i tańca "Koniaków" z Koniakowa
- Zespół "Istebna" z Istebnej
- Kapela ludowa "Jetelinka"
- Kapela "Ochodzita"
- Kapela "Wałasi"
- Kapela "Zwyrtńi"

Kalendarz imprez gminy jest zróżnicowany. Są to różne wystawy, przeglądy. Do najważniejszych imprez kulturalnych i sportowych należą:

- "II Zimowe Zawody Furmanów Istebna 2005"
- Konkurs "NASIÓM RZECIÓM", GOK Istebna

- II Rajd Łunochodów 2005
- "Dzień Strażaka i Pokazy Służb Mundurowych"
- "Miyszani łowiec"
- Koncert "ROCK MA DUSZĘ"
- IX Dni Istebnej
- 42 Tydzień Kultury Beskidzkiej - "XI Festyn Istebniański"
- GAJDOSZE
- "II Letnie Zawody Furmanów"
- "Gminne Dożynki"
- "Rozchód łowiec",
- "Zaduszki Istebnianskie"
- "Prządki"
- Rajd rowerowy "Do źródeł Olzy", impreza organizowana po raz 6 międzynarodowa polsko-czeska skupiająca ok 200 zawodników"
- Rajd Górski im. Jerzego Kukuczki
- Bike Maraton (02.07.2005)

Wisła

Miasto Wisła posiada bardzo bogatą ofertę kulturalną. Podstawowymi placówkami usługowymi z zakresu kultury są:

- Miejska Biblioteka Publiczna, im. Śniegonia,
- Kino "Marzenie",
- Muzeum Beskidzkie im. Andrzeja Podzorskiego,
- Wiślańskie Centrum Kultury i Informacji,
- Szkoła Muzyczna I stopnia w Cieszynie, Filia w Wiśle,
- Ognisko Muzyczne im. J. Drozda.

Wśród wyróżniających gminę Wisła muzeów trzeba wyróżnić:

- Muzeum Beskidzkie im. Andrzeja Podzorskiego, ekspozycja stała "Kultura materialna górali śląskich,"
- Muzeum Narciarstwa, OWS "Zimowit",
- Muzeum Aptekarstwa

oraz galerie:

- "U Niedźwiedzia",
- "Kufa-Jama",
- "Zapiecek u Jędrysa",
- Galeryjka Wiślańskiego Centrum Kultury i Informacji.

W Wiśle zachowały się również zabytkowe zespoły i obiekty kulturowe o charakterze infrastruktury kulturalnej:

- Izba Pracy Twórczej Jana Kocjana,
- Izba Leśna na Przysłopiu,
- Ośrodek Kultury i Turystyki Górskiej u źródeł Wisły na Baraniej Górze,
- Izba Spadochroniarska im. Ppłk Adolfa Pilcha.

Obsługę ruchu turystycznego sprawuje Wiślańskie Centrum Kultury i Informacji oraz Oddział PTTK Wisła.

W gminie jest wydawany Miesięcznik "Echo Wisły", rok założenia 1999, nakład 1200 egz., zasięg - miasto Wisła.

Specyficzną cechą miasta jest wielowyznaniowość. Dominuje wyznanie protestanckie oraz rzymsko-katolickie, resztę stanowią mniej popularne konfesje m.in. Świadkowie Jehowy, Baptysci, Zielonoświątkowcy, Adwentyści Dnia Siódmego, Ruch Stanowczych Chrześcijan. Należy zauważyć, że bogactwo wyznań, poglądów i myśli sprawia, że miasto charakteryzuje się szeroką tolerancją, co czyni je atrakcyjnym dla wielu odwiedzających.

Wisła szczyci się organizacją stałych, bezpłatnych, corocznych impresz kulturalnych, które cechują się szeroką dostępnością. Największą z tych imprez jest *Tydzień Kultury Beskidzkiej*. Do nie mniej ważnych imprez cyklicznych zaliczyć należy:

- Lato z Filharmonią.
- Dni Muzyki Organowej.
- Weekend z Wiślaczkiem.
- Dni Wisły.
- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy.
- Międzyszkolny Konkurs Recytatorski.
- Akcja turystyczna "Przewodnik czeka".
- Międzynarodowy Konkurs Pieśni Ludowej im. Stanisława Hadyny.
- Beskidzki Piknik Country.
- Konkurs na najpiękniejszy balkon.
- Gry i zabawy dla dzieci "Niedziela ze sportem".
- Wiślański Rodzinny Rajd Rowerowy.
- Spotkania u źródeł z dziećmi z Domów Opieki Społecznej.
- Letnie Spotkania Europejskie.
- Święto Miodu.

Na terenie miasta istnieje amatorski ruch artystyczny, w ramach którego działa:

- Zespół Regionalny "Wisła".
- 6 grup śpiewaczych, tj. 5 grup męskich: "Czernianie", "Gronie", "Tkocze".
- "Uścienkowanie", "Wańcy", 1 grupa kobieca "Stejizbianki".
- 1 dziecięca grupa folklorystyczna "Mali Tkocze".
- Młodzieżowa Kapela "Gibczoki".
- Orkiestra dęta "Wiślańscy Muzykanci".
- Misyjna Orkiestra Dęta.
- młodzieżowa grupa muzyczna "Maranata".
- 5 chórów kościelnych przy parafiach ewangelickich.
- integracyjne Kółko rzeźbiarsko- malarskie.

Placówkami i organizacjami, które propagują i animują życie kulturalne w Wiśle są między innymi:

- Beskidzkie Stowarzyszenie Rozwoju Produktów Markowych w Wiśle.
- Fundacja ETHOS.
- Fundacja Izabeli i Adama Małyszów.
- Fundacja na rzecz rozwoju miasta Wisły.
- Klub Inteligencji Katolickiej.

- Koło Łowieckie "Głuszc".
- Koło Łowieckie "Jarząbek".
- Koło Pszczelarzy.
- Polskie Towarzystwo Ewangelickie - Oddział w Wiśle.
- Stowarzyszenie "GRUPA TWÓRCÓW WIŚLANIE".
- Stowarzyszenie DEOrecordings.
- Stowarzyszenie Kierowców Zawodowych.
- Stowarzyszenie Księży i Katechetów Kościoła Ewangelicko- Augsburgskiego w RP.
- Stowarzyszenie Kupców Wiślańskich.
- Stowarzyszenie Miłośników Folkloru "TKOCZE".
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Przychodni Rejonowej Dziechcinka.
- Towarzystwo Kulturalne Regionalnego Zespołu Pieśni i Tańca w Wiśle.
- Towarzystwo Miłośników Wisły, powstałe w 1905 r. które należy obok Macierzy Ziemi Cieszyńskiej do najstarszych stowarzyszeń na Śląsku Cieszyńskim.
- Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Społeczno-Kulturalnych.
- UKS "Centrum".
- UKS "Stożek".
- UKS "Krzesełko".
- UKS "Meta".
- Wiślański Klub Gospodarczy.
- Wiślańskie Stowarzyszenie Gestorów Turystyki.

Ustroń

Głównymi obiektami kulturalnymi w gminie Ustroń pełniącymi funkcje infrastruktury turystycznej i paraturystycznej są:

- *Miejski Dom Kultury "Prażakówka"* z szeroką ofertą zajęć praktycznych.
- *Muzea.*
- *Galerie.*
- *Miejska Biblioteka Publiczna* im. Jana Wantuły, swoją działalność rozpoczęła jako jedna z pierwszych w powiecie cieszyńskim, wkrótce po zakończeniu wojny w 1945 r. Oprócz swej podstawowej działalności biblioteka organizowała także inne ciekawe wydarzenia kulturalne. Należały do nich m.in. spotkania z wybitnymi osobowościami świata nauki i kultury.
- Nowoczesny *Amfiteatr* - pięknie położony w Parku Kuracyjnym z zadaszoną sceną i widownią. Pod nowocześnie zaprojektowanym dachem mieści się 2500 miejsc siedzących. W sezonie letnim organizowane są imprezy w każdy weekend.
- *Kino "Zdrój"* z bogatą ofertą programową.
- *Leśny Park Niespodzianek.*

Miejski Dom Kultury prowadzi następujące koła zainteresowań:

- *Koło Rękodziela Artystycznego*, w programie - nauka tkania, origami, organizowanie i udział w konkursach, wyjazdy na wycieczki, spotkania z artystami sztuki rękodzielniczej.
- *Koło Modelarskie*, w programie - rozwijanie zdolności manualnych, nauka podstaw rysunku technicznego, projektowanie modeli, projektowanie rzeźby terenu, udział w konkursach i zawodach.

- *Koło Fotograficzne*, w programie - zajęcia w odpowiednio przygotowanej pracowni foto, poznanie techniki fotografii, plenery fotograficzne, wyjazdy na wycieczki, konkursy.
- *Koło Szachowe*, w programie - poznanie podstawowych pojęć szachowych, programów komputerowych, organizowanie turniejów szachowych, wyjazdy na turnieje i zawody szachowe.
- *Koło Tańca Towarzyskiego*, w programie - poznanie podstawowych tańców, próba własnych prezentacji, udział w konkursach i festiwalach.
- *Koło Wokalno-Instrumentalne*, w programie - nauka gry na instrumentach, podstawy teorii muzyki, nauka śpiewu, konkursy, wyjazdy na wycieczki, spotkania z artystami.
- *Koło Plastyczne*, w programie - poznanie tajników sztuki malarskiej, rodzaje technik, podstawy historii sztuki, plenery, wycieczki, konkursy, spotkania z artystami.
- Taniec Nowoczesny.

Muzea

- Muzeum Regionalne "Stara Zagroda" - stała wystawa etnograficzna oraz czasowa ekspozycja stroju cieszyńskiego.
- Muzeum Ustrońskie im. Jana Jarockiego - wystawa Szlakiem zbiorów dziedzictwa kulturowego Śląska Cieszyńskiego.

Galerie

- Galeria "Ustrońska"
- Galeria Sztuki Współczesnej "Na Gojach" B&K Heczkowie
- Galeria Sztuki Współczesnej "Zawodzie"
- Biuro Promocji i Wystaw Artystycznych

Stowarzyszenia i organizacje pozarządowe o charakterze kulturalnym, działające na terenie gminy, których działalność jest pośrednio lub bezpośrednio związana z rozwojem turystyki:

- Biblijne Stowarzyszenie Misyjne.
- Ewangelicka Fundacja Charytatywna "Gustaw".
- Ewangelickie Stowarzyszenie "Maria - Marta".
- Fundacja Św. Antoniego.
- Stowarzyszenie "Młodzi dla Ustronia".
- Stowarzyszenie "Ustrońskie Dożynki".
- Stowarzyszenie Ekumeniczne "Dzieło Miłosierdzia".
- Stowarzyszenie Krzewienia Idei Sebastiana Kneippa.
- Stowarzyszenie Kulturalne "Równica".
- Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej "Czantoria".
- Stowarzyszenie "Ale".
- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Rodzinie "Można Inaczej".
- Stowarzyszenie Pomocy Śląskiemu Centrum Rehabilitacji w Ustroniu "Szpital z sercem".
- Stowarzyszenie Twórcze "Brzimy".
- Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych "Delta Partner".
- Towarzystwo "Tęczowy Ogród".
- Towarzystwo Kontaktów Zagranicznych.
- Towarzystwo Kształcenia Artystycznego.

- Towarzystwo Miłośników Ustronia.
- Towarzystwo Opieki nad Niepełnosprawnymi.
- Ustrońskie Stowarzyszenie "Szansa".
- Klub AWS.
- Prywatny Klub Polsko – Włoski.

Oddziały i Koła Stowarzyszeń

- Polski Klub Ekologiczny.
- Polski Związek Hodowców Gołębi Poczтовых.
- Polski Związek Wędkarski.
- Stowarzyszenie Młodzi Demokraci.
- Towarzystwo Społeczno – Kulturalne Niemców Województwa Śląskiego.
- Klub Sportowy "Kuźnia - Inżbud".
- Klub Sportowy "Nierodzim".
- Klub Sportowy Psich Zaprzęgów.
- Towarzystwo Rekreacyjno - Sportowe "Siła".
- Ustroński Klub Sportowy "Busters".
- Ustrońskie Towarzystwo Tenisowe.

Kalendarz imprez turystycznych, sportowych i kulturalnych jest bardzo bogaty. Do najważniejszych imprez należą:

- Turniej Tenisowy przyjaciół Centrum Bielenia.
- Rodzinny Rajd Rowerowy.
- "Kręciołek".
- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy.
- Zawody Narciarskie o Maskotkę Ustronia.
- Zawody Narciarskie o Puchar Czantorii.
- Narciarskie Mistrzostwa Ustronia - Szkoły Podstawowe i Gimnazja.
- Bieg Legionów.
- "Nowa Forma".
- Ustrońskie Dożynki.
- Bieg Romantyczny Parami.
- Jarmark Ustroński.
- Miss Wakacji.
- Biesiada Śląska.
- Turniej Koszykówki na Asfalcie " Beton 2005".
- Festyn Miast Partnerskich.
- Dzieci Dzieciom, Dzieci Rodzicom.
- Mikołaj 2005.
- "Autowi".
- Mistrzostwa Świata Weteranów w Biegach Górskich.

Brenna

Głównymi obiektami kulturalnymi w gminie Brenna pełniącymi funkcje infrastruktury turystycznej i paraturystycznej są:

- Gminny Ośrodek Kultury-Izba Regionalna.
- Muzeum Zofii Kossak - Górki Wielkie.
- Biblioteki w Brennej i Górkach Wielkich.

Walory beskidzkiego klimatu i krajobrazu nie są jedyną atrakcją Brennej. Do tej pory wśród mieszkańców gminy zachowały się ludowe zwyczaje i obrzędy, a także noszone z dumą stroje góralskie (na wielkie święta). Tu i ówdzie spotkać można działające warsztaty tkackie, gdzie z owczej wełny wyrabia się swetry, rękawice czy skarpety.

W Brennej funkcjonują trzy zespoły folklorystyczne:

- "Brenna", historia powstania Zespołu Regionalnego wiąże się z osobą Józefa Macha, zamieszkałego w Brennej, jak również z założeniem w roku 1949 spółdzielni "Samopomoc Chłopska".
- Zespół Regionalny "Katarzanie" powstał w 1996 r. z członków Zespołu Regionalnego "Brenna" im. Józefa Macha.
- Regionalna Kapela "Byrnioki".

Klimat, piękno krajobrazu oraz jej położenie sprawiają, iż w Brennej odbywają się w ciągu roku różne imprezy. W lecie i na jesieni odbywają się imprezy typu: "Pieczenie barana", rajdy i zloty turystyczne. W zimie czekają na turystów liczne atrakcje takie, jak "Zimowy karnawał". W czasie jego trwania organizowane są m.in. kuligi z pochodniami, Bieg Narciarski o Puchar Wójta.

W gminie odbywają się również następujące imprezy kulturowe:

- Noc Świętojańska.
- Bieg o Breńskie Kierpce – Puchar Polski.
- Parafialny Festyn Rodzinny - "ZOSTAŃ ANIOŁEM".
- Rowerowe Mistrzostwa Policjantów.
- Międzynarodowy Dzień Dziecka.
- Mistrzostwa Polski Samorządowców.
- Konkurs w Górkach o Zofii Kossak.
- Bieg o Puchar Górnego Śląska.
- Puchar Starego Gronia.
- Wojewódzki Przegląd Wiejskich Zespołów Artystycznych.
- Narty... nie na żarty!
- Turniej piłkarski w Brennej.
- Parada Urody i Gwiazd Estrady Brenna.
- SPOTKANIA na GRONIU.
- IMPREZA na "GRONICZKU" - i Mistrzostwa Polski w zjeździe na "Tynionkach".
- SKOK - SLALOM na GRONICZKU.
- Festiwal Zespołów Weselnych.
- "Kuchnia Beskidów".

Stowarzyszenia i organizacje pozarządowe o charakterze kulturowym, działające na terenie gminy, których działalność jest pośrednio lub bezpośrednio związana z rozwojem turystyki:

- Stowarzyszenie Rozwoju Turystyki Gminy Brenna.
- Towarzystwo im. Zofii Kossak.

- Towarzystwo Miłośników Brennej i Górek Wielkich "Jodła".
- Polski Komitet Pomocy Społecznej – Oddział.
- Stowarzyszenie "Żyj Godnie" Oddział Górki – Brenna.
- Klub Jeździecki "CHAMPION".
- Ludowy Klub Jeździecki "Demax".
- Ludowy Klub Sportowy "Beskid"-Brenna.
- Ludowy Klub Sportowy "Spójnia".
- Regionalny Klub Morsów Śląska Cieszyńskiego.

Goleszów

W Gminie Goleszów znajduje się Dom Kultury oraz dwie Świetlice Gminne (Cisownica i Leszna Górna), pełniące funkcje małych wiejskich domów kultury oraz dyskoteka "WEEKEND" Disco Club.

Działa również Biblioteka Gminna wraz z filiami w Cisownicy i Puńcowie.

Przy Gminnym Ośrodku Kultury w Goleszowie działają następujące zespoły folklorystyczne:

- Zespół Pieśni i Tańca "Goleszów" – trzy grupy wiekowe.
- Zespół Regionalny "Czantoria" – Świetlica Gminna w Lesznej Górnej.
- Zespół Śpiewaczy "Beskuryje" – Świetlica Gminna w Cisownicy.

Oprócz zespołów przy GOKu funkcjonują kółka zainteresowań: plastyczne, modelarskie i tenisa stołowego. Podlegają GOKu również świetlice w Cisownicy i Lesznej Górnej, które prężnie prowadzą z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi zespoły taneczne, śpiewacze, kabaretowe.

Ponadto tradycje regionu Śląska Cieszyńskiego utrzymywane są poprzez funkcjonowanie Izby Regionalnej "U Brzezínów" w Cisownicy oraz skansenu w Kisielowie.

Na terenie Gminy Goleszów działają trzy główne podmioty, których działalność związana jest z rozwojem turystyki. Są to:

- Koło nr 19 PTTK w Goleszowie.
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Goleszowskiej.
- Stowarzyszenie Miłośników Cisownicy.

Głównym organizatorem impresz turystycznych na terenie Gminy Goleszów jest Koło Gminne nr 19 PTTK "Ślimaki" w Goleszowie. Sztandarową imprezą o zasięgu lokalnym organizowaną przez goleszowski PTTK jest doroczny Piknik Rodzinny (sierpień). Ponadto co roku PTTK organizuje rajdy szkolne szlakami gminy.

Kalendarz impresz sportowych Gminy Goleszów jest bardzo bogaty. Szczególnie dużo imprez jest organizowanych z myślą o osobach, które sport uprawiają amatorsko.

Do najważniejszych amatorskich imprez sportowych należą:

- Gminny Piknik Sportowy (co roku w ostatnią sobotę czerwca).
- Amatorskie Mistrzostwa Gminy Goleszów w Piłce Nożnej Sześciuosobowej (lipiec).
- Amatorskie Mistrzostwa Gminy Goleszów w Szachach (kwiecień).
- Amatorskie Mistrzostwa Gminy Goleszów w Tenisie Stołowym (wrzesień).

- Amatorska Liga Halowej Piłki Nożnej Sołectw Gminy Goleszów (od października do kwietnia).
- Amatorska Liga Piłki Siatkowej Sołectw Gminy Goleszów (od listopada do maja).

Imprezy z zakresu turystyki rowerowej organizowane są głównie przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Goleszowskiej. Są to: Rodzinny Ratuszowy Rajd Rowerowy (zawsze w czerwcu) oraz Jesienny Rajd Rowerowy (zawsze we wrześniu).

Życie kulturalne gminy organizowane jest przede wszystkim przez Gminny Ośrodek Kultury w Goleszowie. Do najważniejszych impresz kulturalnych należą:

- Przegląd Dorobku Kulturalnego "TON" (czerwiec).
- Gminny Festiwal Piosenki.
- Gminna Mini – Lista Przebojów.
- Gminny Konkurs Gwarowy "O Złotóm Przeposke".
- Gminny Konkurs Wiedzy "Wiem Wszystko".

Zarówno w kościołach ewangelicko – augsburskich, jak i rzymskokatolickich organizowane są koncerty muzyki i pieśni religijnej.

Główną imprezą folklorystyczną są organizowane co roku w sierpniu, Gminne Dożynki. Oprócz tego jeden dzień Gminnego Przeglądu Dorobku Kulturalnego "TON" zawsze poświęcony jest na prezentacje zespołów regionalnych działających w gminie.

Skoczów

Głównymi obiektami kulturalnymi w gminie Skoczów pełniącymi funkcje infrastruktury turystycznej i paraturystycznej są:

- Kino "Podhale".
- Biblioteka Publiczna w Skoczowie wraz z filiami.
- Miejski Dom Kultury.
- Muzeum im. Gustawa Morcinka w Skoczowie. Ekspozycja stała obejmuje pradzieje Ziemi Cieszyńskiej.
- Muzeum Św. Jana Sarkandra w budynku tym znalazły również siedzibę organizacje katolickie, biblioteka i Czytelnia Katolicka.

Miejski Dom Kultury prowadzi następujące koła zainteresowań:

- Kółko Ceramiczne.
- Warsztaty Ceramiczne.
- Warsztaty Plastyczne.
- Warsztaty Poetyckie.
- Kółko Modelarskie.
- Kółko Plastyczne.
- Emisja Głosu.

W regionie istnieją liczne zespoły muzyczne i taneczne:

- Zespół Rockowy - "Batalion D'amour".
- Zespół - "KilkaKilo".
- Zespół Tańca Nowoczesnego "SUNDARI".
- Formacja Taneczna "ARABESKA".
- Zespół Regionalny "Wrzos".
- Zespół Regionalny "Senior".
- Zespół Kameralny "Absolwent".
- Kameralna Orkiestra Dęta.

oraz kluby

- Klub "Wesołych Emerytek".
- "Starej Płyty".
- "Shadow Land".
- Klub Tańca Towarzyskiego "Dance Step".

Stowarzyszenia i inne organizacje pozarządowe działające na terenie gminy, których działalność jest pośrednio lub bezpośrednio związana z rozwojem turystyki:

- Fundacja "ETHOS".
- Skoczowskie Towarzystwo Kupiecko-Gospodarcze.
- Stowarzyszenie Fryzjerów Podbeskidzkich Klub Fryzjerstwa Artystycznego.
- Stowarzyszenie na Rzecz Integracji "Bądźmy Razem".
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kulturalno-Oświatowego oraz Sportowego Dzieci i Młodzieży "Wrzos".
- Stowarzyszenie Panorama Sztuki Chrześcijańskiej "Musica Sacra".
- Stowarzyszenie Pomocy "Inny Dom".
- Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Skoczowa "Mała Ojczyzna".
- Stowarzyszenie Sprawni Inaczej "Tęcza".
- Stowarzyszenie Wsparcia Społecznego "Feniks".
- Stowarzyszenie Wspierania Szkoły Podstawowej im. Zofii Kossak w Pierścu.
- Stowarzyszenie Wspólnoty Modlitewnej Trójcy Przenajświętszej i Niepokalanej Maryji.
- Stowarzyszenie "Wspólnota dla Skoczowa".
- Szkolne Forum Inicjatyw "Ogólniak".
- Towarzystwo im. Gustawa Morcinka.
- Towarzystwo Inicjatyw Proekologicznych "PROEKOBU".
- Towarzystwo Katechetyczne "JONASZ".
- Towarzystwo Miłośników Skoczowa.
- Terenowe jednostki organizacyjne stowarzyszeń:
 - Niemieckie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne "Ziemia Beskidzka" – Koło.
 - Polski Związek Hodowców Gołębi Poczтовых – Oddział.
 - Polski Związek Wędkarski – Koło.
 - Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Województwa Śląskiego, Koło Terenowe w Skoczowie.
 - Stowarzyszenie na Rzecz Ochrony Wzgórza Kaplicówka na Cele Rekreacji, Sportu i Kultu Religijnego.
 - Związek Pszczelarzy Podbeskidzia "Bartnik", koło.
 - Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze – Miejskie Koło w Skoczowie.

Oprócz tego na terenie gminy funkcjonują liczne Stowarzyszenia kultury fizycznej:

- Klub Sportowy "Beskid".
- Ludowy Klub Jeździecki przy Stadninie Koni w Ochabach.
- Ludowy Klub Sportowy "Błękitni" w Pierścęcu.
- Ludowy Klub Sportowy "Ochaby'96".
- Ludowy Klub Sportowy "Pogórze".
- Ludowy Klub Sportowy "Wiślica" w Wiślicy.
- Skoczowskie Towarzystwo Miłośników Sportu.
- Skoczowskie Towarzystwo Sportowe.
- Towarzystwo Sportowe "Tenis Stołowy- Szachy" Kuźnia Sport.
- UKS "Sportowa jedynka".

Kalendarz imprez sportowych gminy jest różnorodny. Do najważniejszych cyklicznych imprez turystycznych, sportowych, kulturowych należą:

- Cross Świętojański im. Jana Marka.
- Dni Skoczowa.
- Dożynki gminne.
- Festiwal Muzyki Chrześcijańskiej "Musica Sacra".
- Ogólnopolski Festiwal Kapel Podwórkowych w Skoczowie.
- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy.
- Wielkanocny pochód z Judoszem.
- Zawody Narciarsko - Skibobowe o "Puchar Kaplicówki".

jak również tematyczne, takie jak Franciszek Józef w Skoczowie, Turniej Miast, Skoczowskie Spotkanie z Gwiazdami, Skoczowskie Beretem Rzucanie.

Na terenie gminy Skoczów odbywa się również ogromna ilość imprez kulturalnych i sportowych. Roczny kalendarz imprez kulturalnych i sportowych na rok 2005 wygląda tak:

styczeń

Koncert kolęd.

luty

Regionalne Halowe Zawody Konne w skokach przez przeszkody.

I Międzynarodowy Festiwal sztuk Walki i Samoobrony.

"Skoczowskie spotkania z opera i operetka".

marzec

"Spotkania z Melpomeną" – prezentacje teatralne.

Regionalne Halowe Zawody Konne w skokach przez przeszkody.

"Pochód z Judoszem"- Impreza regionalna, jedyny taki w Polsce pochód ze słomianą kukłą Judosza, której spalenie symbolizuje oczyszczenie miasta z wszelkiego zła.

"Spotkanie z teatrem".

kwiecień

III Turniej Tańca DISCO - prezentacje formacji tanecznych z całego Śląska.

Turniej w Bowlingu o Puchar Przechodni Krytej Pływalni "Delfin".

Wiosenny Integracyjny Piknik Sportowo- Rekreacyjny.

maj

Międzynarodowy Ekumeniczny Festiwal Panorama sztuki Chrześcijańskiej "Musica Sacra".

VI Otwarty Turniej o Mistrzostwo Ziemi Cieszyńskiej w Siatkówe Plażowej połączony z festynem sportowo-rekreacyjnym.

czerwiec

Złot rowerowy w Drogomyślu k/ Skoczowa.

DNI SKOCZOWA.

Ogólnopolskie Oficjalne Zawody Konne Kucy i Małych Koni.

XXXIV Błyskawiczny Turniej Szachowy o Puchar "Trytonowego Grodu".

IV Konkurs Potraw Regionalnych "Nasze Kulinarne Dziedzictwo".

Turniej Piłki Siatkowej na Trawie.

XVII Cross Świętojański im. Jana Marka w Pogórze k/ Skoczowa.

Regionalne Zawody Konne w skokach przez przeszkody.

lipiec

Regionalne Zawody Konne w skokach przez przeszkody.

V Festiwal Filmowy "Era Nowe Horyzonty".

IV SPARTAKIADA Sołectw Gminy Skoczów.

Złot rowerowy w Kiczycach k/ Skoczowa.

sierpień

III Plener Malarski "BISZORIADA".

XVI Dożynki Gminne.

wrzesień

XIII Koncert Kapel Podwórkowych.

II Turniej Tenisa Ziemnego o Puchar Burmistrza Skoczowa.

XXVIII Mistrzostwa Polski Południowej w skokach przez przeszkody.

Regionalne Zawody Konne w skokach przez przeszkody.

październik

V Hip-hopowy Projekt: Only Break Skoczów 2005.

listopad

V Międzynarodowy Turniej w Siatkówe Chłopców.

Turniej Tenisa Stołowego z okazji Święta Niepodległości.

Hażlach

Głównymi obiektami kulturalnymi i sportowymi w gminie Hażlach pełniącymi funkcje infrastruktury turystycznej i paraturystycznej są:

- Gminna Biblioteka Publiczna z filiami w Kończycach Wielkich i Pogwizdowie.
- Gminna Świetlica w Hażlachu.

Kluby i organizacje sportowe:

- Ludowy Klub Sportowy "Błyskawica", Kończyce Wielkie.
- Ludowy Klub Sportowy "OLZA", Pogwizdów.
- Ludowy Klub Sportowy "Lutnia", Hażlach.
- Ludowy Klub Sportowy "VICTORIA", Hażlach.
- Ludowy Klub Sportowy "Rudnik", Rudniku.
- Stowarzyszenie Miłośników Zamarsk.
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Rudnik.
- Macierz Ziemi Cieszyńskiej – Koło, Pogwizdów.
- Polski Związek Wędkarski - Koło Zamarsk.

W Gminie organizowane są doraźne imprezy kulturalne, przeglądy zespołów szkolnych, kółek recytatorskich, a także mecze i rozgrywki sportowe.

Dębowiec

Instytucją kulturalną na terenie gminy jest Gminna Biblioteka Publiczna w Dębowcu.

Terenowe koło regionalne wchodzące w skład *Stowarzyszenia Miłośników Jasła i Regionu* powstało w Dębowcu ponad 30 lat temu i liczyło 12 członków. Byli to nauczyciele i pracownicy urzędów. Latem 1996 r. grupa dębowczan utworzyła samodzielne koło regionalne, które stało się początkiem Stowarzyszenia Miłośników Dębowca.

Obecnie koło liczy ponad 60 członków. Stowarzyszenie posiada statut, który mówi, że celem jego jest:

- szerzenie wiedzy o przeszłości historycznej Dębowca i okolicy;
- popularyzowanie osiągnięć społeczno-kulturalnych i gospodarczych;
- ochrona zabytków i pamiątek historycznych gminy Dębowiec;
- integracja społeczności lokalnej w zakresie wszechstronnego rozwoju Dębowca i okolicy.

Zadania statutowe realizuje Stowarzyszenie poprzez publikacje, organizowanie konkursów wiedzy o Dębowcu wśród młodzieży szkolnej, spotkania z ciekawymi ludźmi, nawiązywanie do tradycji oraz popularyzowanie na zebraniach i w prasie regionalnej osiągnięć gospodarczych i kulturalnych gminy.

W gminie aktywnie działa 7 klubów sportowych, 3 Kółka Rolnicze oraz Polski Komitet Pomocy Społecznej.

Stowarzyszenia kultury fizycznej

- Klub Sportowy "GRYF" w Dębowcu.
- Ludowy Klub Sportowy "Iskra".
- Ludowy Klub Sportowy "KORONA" Gumna.
- Ludowy Klub Sportowy "Promień".
- Ludowy Klub Sportowy "Strażak".
- Ludowy Klub Sportowy "Wyzwolenie" w Simoradzu.
- Towarzystwo Sportu i Rekreacji "POLONIA".
- Uczniowski klub sportowy "Dębowianka".

Kalendarz imprez gminy

kwiecień

Mistrzostwa Powiatu Cieszyńskiego junierek i juniorów w Judo w Simoradzu.

czerwiec

Turniej Judo z okazji Dnia Dziecka w Simoradzu.

Przegląd Twórczości Artystycznej Szkół i Przedszkoli Gminy Dębowiec.

sierpień

Spartakiada Sołectw Gminy Dębowiec.

grudzień

Mikołajkowy Turniej Judo w Simoradzu.

MISTRZOSTWA GMINY DĘBOWIEC w NARCIARSTWIE ALPEJSKIM.

Impreza Towarzysząca: "Zjazd na byle czym !!!"

Zebrzydowice

Zaspakajaniem potrzeb kulturalnych mieszkańców gminy Zebrzydowice zajmuje się Gminny Ośrodek Kultury. Obok prowadzenia działalności związanej z organizacją czasu wolnego, GOK zajmuje się upowszechnianiem i promowaniem kultury lokalnej w kraju i za granicą. GOK organizuje liczne koncerty, wystawy, imprezy sportowe i artystyczne, festyny, imprezy kulturalno-rozrywkowe, patronuje lokalnym twórcom i zespołom, prowadzi działalność wydawniczą. Od tego roku wydaje "*Wiadomości znad Piętrówki*".

Gminny Ośrodek Kultury mający swoją siedzibę w zamku w Zebrzydowicach prowadzi trzy świątlice: w Kończycach Małych (zamek), Kaczycach (Dom Ludowy) i Markłowicach Górnych (budynek Przedszkola).

Pod patronatem Gok-u działa Izba Regionalna Wsi Cieszyńskiej znajdująca się w zamku w Kończycach Małych. Zgromadzono tam zabytki kultury materialnej Ziemi Cieszyńskiej, pochodzące z terenu Kończyc Małych i okolicznych miejscowości, obrazujące życie codzienne mieszkańców.

Do obiektów kulturowych w gminie należy Gminna Biblioteka Publiczna wraz z Filią w Kończycach Małych i Filią w Kaczycach

Przy GOK działają następujące zespoły i koła:

- Chór Mieszany "ECHO".
- Regionalny Śpiewaczy Zespół Folklorystyczny "Małokończanie".
- Zespół Regionalny "Nadolzianie".
- Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca "Kończaneczki".
- Dziecięcy Zespół Folklorystyczny "Kaczok".
- Dziecięcy Zespół Tańca Sportowego "Latina".
- Nauka gry na keyboardzie.
- Grupa Twórcza, zrzesza 15 artystów różnych profesji – malarzy, rzeźbiarzy i literatów. Ich prace można oglądać na wystawach okolicznościowych organizowanych przez GOK.

Na terenie gminy aktywnie działają kluby sportowe:

- Górniczy Klub Sportowy "Morcinek" w Kaczycach.
- Kolejowy Klub Sportowy "Spójnia".
- Ludowy Klub Sportowy "Kończyce Małe".
- Uczniowski Gminny Klub Sportowy "Sokół".
 - Sekcja Tenisa stołowego.
 - Sekcja Piłki nożnej.
 - Sekcja Pływacka.
 - Sekcja Kung-FU.

- Sekcja Szachowa.
- Uczniowski Klub Sportowy w Kaczycach.

Stowarzyszenia i związki działające na terenie gminy, których działalność jest pośrednio lub bezpośrednio związana z rozwojem turystyki:

- Klub Motorowy Górników "Olza" przy KWK Morcinek.
- Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Małokończyckiej, Kończyce Małe.
- Stowarzyszenie Oświatowe w Zebrzydowicach.
- Polski Związek Wędkarski - Koło Pogwizdów.
- Polski Związek Wędkarski - Koło Zebrzydowice.

Do najważniejszych imprez kulturowych i sportowych można zaliczyć:

- Międzynarodowy Przegląd Zespołów "Złoty Kłos".
- Regionalny Konkurs Wypieków na Zapusty i Wielkanoc pt. "Dorty, kołocz, krepliki i inksze placki".
- Halowy Turniej Piłki Nożnej o Puchar Przewodniczącego Komisji Społecznej Rady Gminy Zebrzydowice.
- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy.

Chybie

W gminie Chybie jako obiekty kulturowe funkcjonują:

- Gminny Ośrodek Kultury w Chybiu.
- Gminna Biblioteka Publiczna.

Gminny Ośrodek Kultury GOK przejął opiekę nad Amatorskim Klubem Filmowym "Klapy" oraz "Klubem pod Amfiteatrem". GOK jest głównym organizatorem takich imprez jak: Żabionalia (czerwiec), Festiwal Piosenki Dziecięcej "Młoda Gwiazda" (maj), Piknik Filmowy z AKF-em KLAPS (lipiec), Dni Szkockie w Chybiu oraz innych przedsięwzięć kulturalnych.

Innym ważnym kierunkiem działalności Ośrodka jest działalność wydawnicza, m.in. realizacja projektu "Monografii Gminy Chybie", wydawanie informatora kulturalnego "Stop Klatka".

Stałe propozycje GOK w Chybiu dotyczą organizacji zajęć dla dzieci i młodzieży takich kółek zainteresowań i warsztatów jak:

- grupa perkusyjna.
- warsztaty taneczne dziewcząt.
- szkoła filmowa w AKF "Klapy".
- warsztaty wokalne i instrumentalne.
- warsztaty teatralne.
- warsztaty fotograficzne.
- warsztaty plastyczne.
- spotkania Grupy Twórczej "Eden".

Całorocznie w gminie funkcjonują galerie:

- Galeria "BALKON" Amatorski Klub Filmowy "KLAPS" ul. Cieszyńska 2 – wystawy fotograficzne i pokazy slajdów wykonanych zarówno przez profesjonalistów, jak i amatorów. Ekspozycja trwa około 1 miesiąca. Organizator: GOK w Chybiu.
- Galeria Grupy Twórczej "EDEN" – bar "U WACKA" – wystawiają swoje prace artyści głównie amatorzy skupieni wokół tej grupy twórczej. Prezentowane jest malarstwo i fotografia.
- Galeria "KLUBU POD AMFITEATREM" – Gminny Ośrodek Kultury. W galerii "Klubu" wystawione jest malarstwo, grafika autorstwa artystów zawodowych, studentów uczelni artystycznych oraz amatorów i miłośników sztuki malarskiej.

Działalność organizacji pozarządowych związanych z rozwojem turystyki:

Przez Towarzystwo Miłośników Zarzecza w gminie organizowane są Zjazdy Wysiedlonych Zarzeczan, spotkania z młodzieżą i absolwentami miejscowych szkół. Towarzystwo prowadzi również "Kronikę wydarzeń", zbiera i przechowuje stare słowo pisane z lat "wielkiej gminy Zarzecze", organizuje wycieczki. Towarzystwo Miłośników Zarzecza wydało 16 publikacji regionalnych, m.in.: "Żabi Kraj", "Kapliczki i krzyże przydrożne", "Pamiętniki Zarzeckie", "Balladę o Zarzeczcu". Od dziewięciu lat wydaje kwartalnik "Gazetę Zarzecką", na łamach, której ukazują się pisane gwarą zarzecką artykuły o zatopionej wsi. Towarzystwo Miłośników Zarzecza ma własną bibliotekę wydawnictw regionalnych.

Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "RAZEM" w Chybiu działa od grudnia 1999 r. Jego działalność oparta jest na zasadach wolontariatu i polega na niesieniu pomocy osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom. Głównym elementem działalności stowarzyszenia jest organizacja turnusów rehabilitacyjnych oraz innych form wypoczynku i rekreacji, włączanie młodzieży do opieki nad osobami niepełnosprawnymi.

Stowarzyszenie Lokalne Salezjańskiej Organizacji Sportowej "Radość" w Chybiu jest stowarzyszeniem sportowym, działającym w ramach struktur Salezjańskiej Organizacji Sportowej Rzeczypospolitej Polskiej. Stowarzyszenie, zgodnie ze statutem, jest organizacją prowadzącą działalność sportowo-wychowawczą wśród dzieci i młodzieży w duchu społecznej nauki Kościoła, tradycji salezjańskiej, opartej na systemie wychowawczym św. Jana Bosko.

Stowarzyszenie Ekologiczne "EKO-ŻYCIE" zostało założone w 1999 r., jest Członkiem koalicji "Czyste Beskidy", sygnatariusz porozumienia dla Dzikiej Przyrody. Do inicjatyw stowarzyszenia należą m.in.:

- organizacja cyklicznych imprez edukacyjno-sportowych,
- Rodzinne Rajdy Rowerowe,
- "Sprzątanie Świata" połączone z "Rajdem Pieczonego Ziemniaka",
- Konkurs Piosenki Ekologicznej i Turystycznej "Utopiec",
- Międzyszkolny konkurs wiedzy ekologicznej pt. "Moja szkoła przyjacielem środowiska",
- lokalne pismo na rzecz ochrony środowiska "Eko-Gazeta",
- program profilaktyki zdrowotnej wśród młodzieży szkolnej.

Robotniczy Klub Sportowy "Cukrownik" chlubi się bogatą przeszłością i wieloma osiągnięciami. Powstał w roku 1937. Obecnie Klub prowadzi sekcje sportowe.

Kalendarz imprez gminy jest bardzo bogaty. Są między innymi imprezy sportowe:

Rodzinny Rajd Rowerowy – impreza cykliczna. W roku 2005 odbyła się już 9 edycja. Impreza organizowana jest w ostatnią sobotę maja przez Szkołę Podstawową Nr 1 w Chybiu, Stowarzyszenie Ekologiczne "EKO-ŻYCIE", ul. Bielska 82 i Gminny Ośrodek Kultury. Rajd ma charakter turystyczno-krajoznawczy z elementami rywalizacji sportowej.

Imprezy kulturalne:

Stale imprezy cykliczne:

maj

- Festiwal Piosenki Dziecięcej MŁODA GWIAZDA.
- Dni Szkockie w Chybiu.
- Mistrzostwa Polski Psów Pasterskich.
- Rodzinny Rajd Rowerowy.

czerwiec

- Dzień Dziecka – Amfiteatr.
- Żabionalia – Amfiteatr.

lipiec

- Piknik Filmowy z AKF KLAPS – Amfiteatr.

sierpień

- Plenerowy spektakl "Czarownice z Salem" – Amfiteatr.

wrzesień

- Pożegnanie lata.

Oprócz tego na uwagę zasługują również coroczne uroczystości religijne, takie jak:

- Uroczystość Chrystusa Króla – ostatnia niedziela roku liturgicznego.
- Odpust Matki Boskiej Gołyskiej – III niedziela maja.

Strumień

Tradycje kulturalne gminy są bogate. Od ponad 20 lat działalność kulturalną w szerokim zakresie prowadzi i rozwija Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, współpracując z Macierzą Ziemi Cieszyńskiej oraz Towarzystwem Śpiewaczym "Lutnia".

Placówkami MGOK-u są:

- Ośrodek Kultury i Sztuki w Strumieniu, a w nim :
 - Galeria "Pod Ratuszem".
 - Izba Regionalna im. Emilii Michalskiej.
 - Amatorski ruch artystyczny.
 - Edukacja kulturalna.

oraz

- światlice środowiskowe w Pruchnej, Bąkowie, Drogomyślu, Zabłociu, Zbytkowie.

Tradycje regionu są eksponowane na takich wystawach:

- wystawa sekcji rękodzieła artystycznego "Iglą i nitką" (lipiec, sierpień) – ekspozycja zmienna,

stałe ekspozycje:

- wystawa Amatorskiej Grupy Twórczej - "Strumień".
- wystawy poplenerowa I, II, III, IV "Strumieńskich Spotkań z Paletą im. Emilii Michalskiej".
- wystawy fotograficzne pt. "WSPÓLNA ETIUDA", "DZIEŃ PRZYJAŹNI".
- galeryjka Dziecięcej Grupy Plastycznej - "Malusie".
- Izba Regionalna im. Emilii Michalskiej Ośrodka Kultury i Sztuki w Strumieniu - ekspozycja Macierzy Ziemi Cieszyńskiej.

W gminie aktywnie działają kluby sportowe:

- Ludowy Klub Sportowy "Orzeł" w Zabłociu.
- Ludowy Klub Sportowy "99 Pruchna" w Pruchnej.
- Ludowy Klub Sportowy "Błyskawica" w Drogomyślu.
- Ludowy Klub Sportowy "Zryw" Bąków.
- Ludowy Klub Sportowy "Wisła" Strumień.

Wydawany również jest prywatny dwutygodnik lokalny "Nowa Formacja", rok założenia 1984, nakład 1950 egzemplarzy, zasięg: Gmina Chybie i Gmina Strumień.

Kalendarz impresz kulturalnych gminy jest bardzo bogaty. Do najważniejszych imprez (odbywających się latem) należą:

- "SŁONECZNA GROMADA ZAPRASZA".
- "STAROMIEJSKA WIOSNA".
- "Wielkie malowanie" - zajęcia plastyczne dla dzieci.
- "Tańce różnych stron świata" - pląsy, zabawy taneczne.
- "Puzzlomania" i inne sposoby na łamanie głowy.
- "Picnik w parku w Strumieniu" - kręgle, skoczki, badminton, piłka plażowa.
- "Baw się razem z nami" - zabawy, gry, konkursy, festiwal piosenki wakacyjnej.
- "POWITANIE LATA".
- "Przy ognisku, przy ognisku ..." - spotkanie plenerowe, podsumowujące rok kulturalny twórców ze Strumienia.
- Turniej Piłki Nożnej Dziewcząt.
- Półmetek wakacji.
- Pożegnanie lata.

Do najważniejszych impresz sportowych (odbywających się latem) należą:

- Rodzinny rajd rowerowy "EKO".
- Turniej piłkarski o Puchar Burmistrza Strumienia.

Powiat żywiecki

Milówka

Milówka w szerokim świecie zasłynęła głównie dzięki Golec uOrkiestrze i ich piosenkom, ale poza tym, co wyśpiewali ma też wiele więcej do zaoferowania.

W roku 1999 Milówka została laureatem konkursu na "Złotą Miejscowość Radia Katowice". Ponadto od 1998 roku Milówka jest drugim po Bukowinie Tatrzańskiej polskim członkiem Europejskiej Fundacji Miast Karnawałowych (FECC). Fundacja ta skupia miasta całego świata, które organizują imprezy karnawałowe.

Inne kulturalne imprezy cykliczne

- Letni Festiwal Muzyczny, organizowany przez Jerzego i Marię Koniecznych przy współpracy UG Rajcza, Sołtysa Rycerki Górnej, Fundacji "Młoda Muzyka Śląska" oraz firmy "Artibus Et Ludis".
- Dni Milówki, tradycyjna już, coroczna impreza. Koncerty, zabawy, konkursy, pokaz sprawności strażackiej, zawody sportowe, i zabawy dla dzieci, Letnia Szkoła Folkloru w plenerze, jadło regionalne i wiele innych atrakcji.

Milówka jest miejscowością o bogatej przeszłości kulturalnej. Wiąże się to z jej położeniem, a tym samym przynależnością do regionu o bardzo ciekawym góralskim folklorze. Kultura ta nie była tworem oderwanym od życia, przeciwnie bardzo ściśle spletała się ze wszystkimi jego przejawami i stanowiła z nim integralną całość.

Związana była z pracą na roli, hodowlą, życiem towarzyskim i rodzinnym, zwyczaje towarzyszyły każdej czynności rolniczej, świętom rodzinnym i kościelnym. Wyrosły one jeszcze z obrzędów prasłowiańskich, były wyrazem nadziei na lepsze jutro, na poprawę bytu, a zarazem świadczyły o wielkim przywiązaniu do przeszłości i do tradycji. Z biegiem lat wszystkie te zwyczaje i obrzędy stopniowo zanikały, współczesną wiejską kulturę stanowią strzępy tamtej, zapomnianej, wielkiej kultury. Jedyną nadzieją na jej uratowanie są prawdziwi miłośnicy regionu. Są to członkowie Stowarzyszenia Turystycznego "Wierchy" oraz Gminny Ośrodek Kultury. W gminie istnieje również Kino "Tęcza" oraz Muzeum "Stara Chałupa"

Na Żywiecczyźnie w folklorze tanecznym zaznaczają się (zgodnie z układem geograficznym) trzy odrębne odmiany zachowanej tradycji.

W Milówce i okolicach najbardziej popularne i charakterystyczne są dwa tańce: Hajduk i Obyrtka. Do obu tych tańców potrzebny był oczywiście odpowiedni strój, zarówno dla górala, jak i góralki.

W gminie odbywają się takie imprezy, jak Festiwal Piosenki Religijnej oraz Gody Żywieckie.

Miasto Bielsko-Biała

Wśród wyróżniających miasto muzeów trzeba zaznaczyć: Muzeum "Dom Tkacza"

Zbiory i ekspozycja stała: warsztat i mieszkanie sukiennika bielskiego (m.in. jedno z największych zachowanych w Polsce krosien typu nicielnicowego z połowy XVII w.) oraz dokumenty i emblematy cechowe z XVIII-XX wieku.

Muzeum Okręgowe

Ekspozycja stała: "Maszyny włókiennicze", "Historia i sztuka Bielska-Białej XVI-XX wiek", "Galeria Malarstwa i Grafiki" oraz działy:

- *Dział Sztuki* - galeria malarstwa polskiego [XIV-XX wiek], (malarstwo Holenderskie, Włoskie, Niemieckie, Francuskie, Czeskie i Austriackie), miniatury z XVIII i XIX wieku, grafika polska i obca [XVI-XX wiek], tkaniny artystyczne (kilimy, gobeliny, dywany) [XVIII-XX wiek], szkło, porcelana, fajans, kowalstwo artystyczne, ludwisarstwo.
- *Dział Historii* - dokumenty i eksponaty związane z dziejami miasta [XVIII-XX wiek], militaria (kolekcja orzełków z czapek wojskowych, mundury i odznaczenia) medale, numizmaty.
- *Dział Etnografii* - narzędzia pasterskie i tkackie oraz sztuka ludowa (rzeźba, ceramika, malarstwo, stroje)
- *Dział Archeologii* - późnośredniowieczna i nowożytna ceramika, w tym zbiór kafli średniowiecznych i renesansowych, wyroby metalowe.

Muzeum Techniki i Włókiennictwa

Zbiory i ekspozycja stała: maszyny i urządzenia włókiennicze.

Głównymi obiektami kulturalnymi w mieście pełniącymi funkcje infrastruktury turystycznej są:

- Teatr Polski.
- KINOPLEX Kino Studio, przy Studio Filmów Rysunkowych.
- Bielskie Centrum Kultury.
- Regionalny Ośrodek Kultury.
- Dom Kultury Włókniarzy.
- Miejski Dom Kultury, ul. Małgorzaty Szewczyk 1.
- Miejski Dom Kultury, ul. Cieszyńska 398.
- Miejski Dom Kultury, ul. Karpacka 125.
- Miejski Dom Kultury, ul. 1 Maja 12.
- Miejski Dom Kultury, ul. Olimpijska 16.
- Miejski Dom Kultury, ul. Olszówka 20.
- Puchatek. Ognisko Artystyczne, ul. Karpacka 48.
- Wojewódzkie Centrum Wychowania Estetycznego Dzieci i Młodzieży.
- Dom Żołnierza. Wojskowy Ośrodek Kultury.
- Wytwórnia filmów rysunkowych.

Do obiektów kulturalnych należą również kluby taneczne, muzyczne:

- Silver Club.
- Fabryka Rozrywki.
- Queen.
- Fun.
- Klub "Klimat".
- Apollo.
- Beskid.
- Number One.

Tradycje regionu są prezentowane przez działające w mieście zespoły ludowe:

- Reprezentacyjny Zespół Pieśni i Tańca "Beskid".

- Zespół Pieśni i Tańca "Bielsko".

Działalność organizacji pozarządowych związanych z rozwojem turystyki:

- Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych Oddział Beskidzki w Bielsku-Białej.
- Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Oddział w Bielsku-Białej.
- Polskie Stowarzyszenie Przewodników Górskich Polskie Towarzystwo Tatrzańskie.
- Stowarzyszenie Sportu, Turystyki i Rekreacji Osób z Dysfunkcją Wzroku "Smrek".

W mieście funkcjonują liczne lokalne media takie jak:

- TVP Katowice - Redakcja bielska.
- BTV Studio - Bielska Telewizja Miejska.
- TV Bielsat.
- Radio BIELSKO.
- Radio Katowice.
- Radio Delta.
- Trybuna Śląska, Oddział Bielsko-Biała.
- Dziennik Zachodni.
- Kronika Beskidzka, Tygodnik Regionalny.

Spora ilość impresz masowych organizowanych w Bielsku-Białej skierowana jest do bardzo szerokiego grona odbiorców. Można tutaj wymienić takie przedsięwzięcia jak:

- Targi MTT Beskidy.
- Bieg górski "Magurki".
- Złot VW Garbusa.
- Rajd pojazdów zabytkowych.
- Bielskie Święto Golonki.

Kalendarz impresz sportowych miasta jest również bardzo bogaty. Szczególnie dużo imprez jest organizowanych z myślą o osobach, które sport uprawiają amatorsko. Do najważniejszych amatorskich imprez sportowych należą:

- Rodzinny Rajd Rowerowy.
- Międzynarodowy mityng lekkoatletyczny Beskidzki Bieg Przełajowy.
- Międzyszkolny turniej "Szukamy piłkarskich talentów".
- Turniej Siatkówki Plażowej "Beskidzka plaża".
- Bieg "Fiata".
- Turniej koszykówki ulicznej "Koszykówka na Błoniach".
- Beskidian Athletic.
- Międzynarodowy mityng pływacki.
- Turniej siatkówki plażowej amatorów.
- Międzynarodowy turniej siatkówki mężczyzn "Beskidy".
- Międzynarodowy Turniej Piłki Siatkowej Kobiet o Puchar Prezydenta Bielska-Białej.

W mieście odbywają się liczne imprezy kulturalne:

- Bielska Zadymka Jazzowa.
- Ogólnopolski Konkurs Malarstwa Nieprofesjonalnego im. I. Bieńka.
- Międzynarodowy Festiwal Muzyki Sakralnej "Sacrum in musica".

- Międzynarodowy Festiwal Sztuki Lalkarskiej.
- Międzynarodowe Dni Kultury Celtyckiej.
- Dni Bielska-Białej.
- Pożegnanie lata.
- Międzynarodowy Festiwal Muzyki Jana Sebastiana Bacha.
- Festiwal Kompozytorów Polskich pod patronatem Henryka Mikołaja Góreckiego.
- Jesień Jazzowa w Bielsku – Białej.
- "Bohunowa Paleta" Międzynarodowy Konkurs Sztuki Pięknej.
- Bielska Jesień – Ogólnopolski Konkurs Malarstwa.
- Koncerty gwiazd światowej sceny.
- Bielskie Święto Golonki.

Oprócz tego są organizowane imprezy religijne:

- Tydzień z Ewangelią.
- Tydzień Kultury Chrześcijańskiej.

A także Imprezy folklorystyczne

- Tygodnia Kultury Beskidzkiej.
- Folkowe kołędowanie.

Powiat bielski

Jasienica

Gminny Ośrodek Kultury w Jasienicy pełni funkcję ośrodka skupiającego działalność kulturalną i po części społeczną całej Gminy. GOK organizuje liczne wystawy, zajęcia artystyczne dla dzieci i młodzieży, wszelkiego rodzaju imprezy.

Ośrodek współpracuje z Kołami Gospodyń Wiejskich oraz z Międzygminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej organizując wspólnie wiele imprez, w tym dla sprawnych inaczej.

Oprócz tego GOK w Jasienicy prowadzi następujące koła zainteresowań:

- rytmikę.
- kurs tańca nowoczesnego.
- kursy języków obcych.
- zajęcia zespołu tanecznego "Marzoretki".
- zajęcia chórkę dziecięcego.
- kurs tańca towarzyskiego.
- zajęcia zespołu wokalnego.
- naukę gry na instrumentach.
- zajęcia przedszkola artystycznego.
- zajęcia szkoły baletowej tańca klasycznego.
- warsztaty plastyczne.

Przy Gminnym Ośrodku Kultury działają zespoły:

- Regionalny Zespół Pieśni i Tańca "Jasieniczanka".

- Chór "Hejnał" z Mazańcowic.
- Grupa twórcza "Barwa".
- Regionalny Zespół Pieśni i Tańca "Międzyrzeczenie".
- Szkolny Młodzieżowy Big – Band.
- Zespół Wokalno – Instrumentalny.
- Orkiestra Dęta OSP Mazańcowice.
- Orkiestra Dęta z Międzyrzecza Górnego.
- Orkiestra Dęta OSP Jasienica.

Gminny Ośrodek Kultury w Jasienicy posiada filie w Rudnicy, w Bierach oraz w Międzyrzeczu.

W każdym z tych ośrodków rozwija się działalność kulturalną, oświatową i sportową: nowo otwarta filia w Międzyrzeczu Górnym zaprasza do sali komputerowej, sali rekreacyjnej z tenisem stołowym oraz do zwiedzania Regionalnej Izby Pamięci.

Filia Ośrodka Kultury w Bierach znana jest z działalności sportowej. Sekcja Łucznicza "Grom", sekcja tenisa stołowego.

Filia w Bierach organizuje takie imprezy, jak Terenowe Zawody Łucznicze, Jesienny Turniej Tenisa Stołowego, Mikołajkowe Zawody Łucznicze, współorganizuje Rodzinny Rajd Rowerowy.

Filia Ośrodka Kultury w Rudzicy prowadzi takie zajęcia i zespoły jak Żeński Zespół Wokalny, Zespół Instrumentalny, Zespół Wokalno- Instrumentalny, warsztaty plastyczne, Klub 4 - H, Grupę Teatralną i Zespół Tańca Nowoczesnego. Przy Ośrodku działa Świetlica Środowiskowa. Organizowane są takie imprezy jak przeglądy Teatryków Ekologicznych, koncerty "Dzieci Rodzicom". Planowane imprezy to: przegląd widowisk i obrzędów noworocznych, konkurs kolęd i pastorałek. W okresie wakacji i ferii zimowych organizowane będą półkolonie.

Gminny Ośrodek Kultury w Jasienicy wydaje również lokalną gazetę "*Jasienica*".

Na terenie gminy funkcjonują także inne instytucje kulturalne.

Muzea, galerie, izby regionalne

- Izba Regionalna w Międzyrzeczu Górnym.
- Galeria autorska "Pod Stachem Polnym" - wystawa malarstwa Floriana Kołhuta. Dodatkowo zbiór strachów polnych.
- Galeria "Tunel".

Gminna Biblioteka Publiczna w Jasienicy oprócz swojej merytorycznej działalności, organizuje również imprezy dla czytelników i mieszkańców gminy. Od 2002 roku odbywają się spotkania w cyklu "Przedstawiamy młode talenty", których celem jest promowanie młodych twórców. Gminna Biblioteka Publiczna w Jasienicy włączyła się również w ogólnopolską akcję "Cała Polska czyta dzieciom".

Biblioteka posiada filie w Bierach, w Wieszczałach, w Świętoszówce, w Rudzicy, w Międzyrzeczu, w Mazańcowicach, w Iłownicy.

Stowarzyszenia Przyjaciół Szkoły i Promocji Gminy Jasienica

Szczególny udział w życiu kulturalnym mają parafie. Na ich terenie działają grupy teatralne: "Pod Kogutkiem", Teatr Oazowy w Rudzicy.

Na stałe do kalendарza imprez kulturalnych wpisało się:

- plenerowa impreza "Lato w Jasienicy" Festyn Rodzinny Zawody Strzeleckie o Puchar Wójta.
- Rodzinny Rajd Rowerowy.
- Konkurs gwary Śląska Cieszyńskiego.
- Turniej Tenisa Stołowego.
- Terenowe Zawody Łucznicze Gaude Cantem.
- Mikołajkowe Zawody Łucznicze.
- Plener Malarski w kraju i za granicą.
- Przegląd Teatrzyków Ekologicznych.
- Dożynki gminne – sierpień/wrzesień.
- Wystawy, wernisaże, plenery malarskie grupy "Barwa".

Czechowice-Dziedzice

Do głównych obiektów kulturowych w gminie należy:

- Miejski Dom Kultury - MDK zapewnia wszechstronną edukację kulturalną i bogactwo imprez artystycznych – piwnica muzyczna, lekcje gry na pianinie, gitarze, organach elektronicznych, akordeonie, zajęcia ruchowe dla dzieci.
- Kino "Świt" - klimatyzowana sala widowiskowa (teatralno -kinowa) na 366 miejsc.
- Miejska Biblioteka Publiczna wraz z filiami w Czechowicach-Lipowcu, w Czechowicach-Górnych, w Czechowicach-Południowych oraz filia wiejska w Bronowie.
- Galeria Ex Libris - w galerii można zobaczyć twórczość artystyczną mieszkańców miasta, gminy regionu, wernisaże malarstwa, rzeźby.
- Młodzieżowe Centrum Kultury przy ZHP – Komenda Hufca - Ośrodek harcerski.

W budynku Miejskiego Domu Kultury działa od 2 maja 1990 roku miejskie muzeum-Izba regionalna. w Izbie Regionalnej zgromadzono dary od mieszkańców miasta, a mianowicie stroje, obrazy, sprzęty domowe, sztandary i liczne dokumenty i książki, tu odbywają się lekcje muzealne, wystawy i spotkania.

Godne zobaczenia w Izbie Regionalnej są:

- kobiece strój cieszyński,
- sztandary organizacji Czechowic-Dziedzic,
- stare dokumenty i cenne wydawnictwa ze Śląska Cieszyńskiego,
- ciekawe eksponaty kultury materialnej.

Stałą ofertą Miejskiego Domu Kultury oraz instytucji współpracujących są:

- Chór Mieszany im. St. Moniuszki.
- Studio Tańca: Zespół Tańca Współczesnego "GEST".
- Aerobik.
- Kurs tańca towarzyskiego.
- Warsztaty teatralne dla młodzieży.
- Studio Młodych Autorów Filmowych.
- Pracownia malarstwa i rysunku.
- Piwnica muzyczna, zespoły: HENDON, SKTC.

- Lekcje gry na instrumentach muzycznych.
- Koło Pszczelarzy.
- Zespół Tańca Ludowego ZABRZEG.
- Zespół Tańca Współczesnego AKCENT.
- BIG BAND- zespół muzyczny.
- Młodzieżowa Orkiestra Dęta w Ligocie.

Towarzystwo Przyjaciół Czechowic-Dziedzic jest jednym z najstarszych stowarzyszeń regionalnych w Polsce. Powstało w 1960 roku i działało najpierw pod nazwami: Koło Historyczne (1960-70), Koło Miłośników Czechowic-Dziedzic (1970-1980).

Działalność rekreacyjno-sportowa prowadzą również istniejące w gminie kluby sportowe, do których należy zaliczyć:

- Klub Sportowy "GÓRNIK".
- Robotniczy Klub Sportowy "WALCOWNIA".
- Klub Sportowy "KONTAKT".
- Ludowy Klub Sportowy "Sokół" Zabrzeg.
- Ludowy Klub Sportowy "Centrum" Ligota.
- Miejski Klub Sportowy.
- Automobilklub Śląski. Koło przy Rafinerii Czechowice S.A. - Koło Automobilklubu Śląskiego w Katowicach.
- Uczniowski KS "Siódemka".

W gminie funkcjonują następujące organizacje pozarządowe:

Liga Obrony Kraju, Beskidzkie WOPR – Drużyna WOPR nr 2, Koło PCK Grupa Ratownictwa Drogowego przy ZO PCK w Bielsku –Białej, Rada Klubów Honorowych Dawców Krwi PCK, Fundacja Ochrony Zdrowia "Czechowice-Dziedzice dla Zdrowia", Towarzystwo Charytatywne im. Ojca Pio, Koło Rodziców i Przyjaciół Dzieci Niepełnosprawnych Górnos Śląskiego Towarzystwa Charytatywnego, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Stowarzyszenie Diabetyków, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych, OSP Zabrzeg, Regionalna Liga Hodowli Ptaków i Drobnego Inwentarza, Wojewódzki Związek Pszczelarzy Koło Pszczelarzy Czechowice-Dziedzice, WZP Koło Pszczelarzy Zabrzeg, WZP Koło Pszczelarzy Ligota, Asocjacja Absolwentów L.O. im. Marii Skłodowskiej-Curie w Czechowicach-Dziedzicach "Polonium", Stowarzyszenie Wspierające Rekreacje i Sporty Wodne, OSP Boronów, Miejskie Koło Związku Sybiraków, Stowarzyszenie Unia dla Czechowic-Dziedzic, Fundacja dla Dzieci Pokrzywdzonych Losowo, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci, OSP Ligota, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Polski Związek Niewidomych, Stowarzyszenie Młodzieżowe "Filar", Stowarzyszenie Naukowo-Techniczne Inżynierów i Techników Przemysłu Naftowego i Gazowego oddz. Czechowice-Dziedzice, PTTK oddz. Czechowice-Dziedzice, Stowarzyszenie Rozwoju Przedsiębiorczości "Samorządność–Gospodarność", RIG delegatura Czechowice-Dziedzice, Związek Kobiet Katolickich, Stowarzyszenie Handlowców i Kupców, Stowarzyszenie Taksówkarzy "Czecho-Taxi", OSP Czechowice, OSP Dziedzice, Górnicze Stowarzyszenie Wędkarskie, Stowarzyszenie Rozwoju Osobistego, a także Grupy Charytatywne działające przy parafiach w Czechowicach-Dziedzicach.

W gminie wydawana jest lokalna prasa:

- *Biuletyn Samorządowy Czechowic-Dziedzic*, zasięg - gmina Czechowice-Dziedzice nakład 13 tys. egz.
- *Gazeta Czechowicka*, zasięg - gmina Czechowice-Dziedzice, nakład: 2300 egz.
- *Obserwator Czechowic-Dziedzic*, zasięg - gmina Czechowice-Dziedzice, Kaniów, Bestwina, nakład: 2000 egz.
- *Przewodnik Kulturalny*, zasięg - gmina Czechowice-Dziedzice, nakład 10 000 egz.

Gmina Czechowice-Dziedzice może poszczycić się interesującym i różnorodnym życiem kulturalnym ze względu na popularne imprezy artystyczne o lokalnym i ponadregionalnym zasięgu.

- Rodzinny Rajd Rowerowy w Czechowicach-Dziedzicach.
- Tydzień Filmu Polskiego "Filmowe Polonica" w Czechowicach-Dziedzicach – marzec.
- Czechowickie Prezentacje Filmowe – październik.
- Jesienny Festiwal Muzyczny Alkagran w Czechowicach-Dziedzicach – październik.
- Zimowe Spotkania Teatralne w Czechowicach-Dziedzicach – grudzień.
- Bieg św. Andrzeja Boboli, organizatorzy MOSiR i Urząd Miejski – maj.
- Biegi Przełajowe o Puchar Dyrektora MOSiR – kwiecień.
- Szukamy Młodych Talentów - Międzynarodowy Turniej Judo, organizator: MOSiR.- czerwiec.
- Bieg Niepodległości – listopad.
- Rodzinny Rajd Rowerowy – dwie edycje wiosna/jesień organizator MOSiR Międzynarodowe Mistrzostwa Polski w Tarokach, - dwie edycje – wiosna/jesień - organizator OSP Zabrzeg.

Spora ilość imprez kulturalnych masowych organizowanych w gminie skierowana jest do bardzo szerokiego grona odbiorców. Można tutaj wymienić takie przedsięwzięcia jak:

- Festiwal Dobrych Filmów – impreza promująca kino niezależne, powstające z dala od wielkich studiów filmowych – styczeń.
- Karnawałowy Ogródek Teatralny – spektakle i wydarzenia teatralne, kabarety pod znakiem humoru i satyry, organizator: Miejski Dom Kultury – luty.
- Tydzień Filmu Polskiego "Filmowe Polonica" – prezentacja polskiego kina i polskich twórców filmowych, organizator Miejski Dom Kultury – marzec.
- Jesienny Festiwal Muzyczny – Alkagran – prezentacja muzyki klasycznej oraz współczesnej, wykłady i warsztaty muzyczne.
- Czechowickie Prezentacje Filmowe – przegląd najwybitniejszych filmów sezonu – organizator: Miejski Dom Kultury – wrzesień.
- Zimowe Spotkania Teatralne – przegląd dokonań artystycznych polskich zawodowych i niezależnych teatrów polskich, organizator Miejski Dom Kultury – grudzień.
- Biesiadne śpiewanie – wspólne śpiewy popularnych piosenek i przyśpiewek połączone z występami kapel muzycznych - luty, organizator OSP Zabrzeg.
- Dni Czechowic-Dziedzic – koniec wakacji (sierpień/wrzesień, organizator UM, MDK, MOSiR.
- Festiwal piosenki religijnej – parafia pw. Św. Barbary.
- Wystawa ptaków i drobnego inwentarza – organizator Regionalna Liga Ochrony Ptaków i Drobnego Inwentarza.

- Korowód Młodości – parada z okazji Dnia dziecka – organizator MDK, UM, Zespół Pracy Ognisk Pozaszkolnych.
- Pikniki rodzinne w parku miejskim, cykliczne imprezy wiosna-jesień.
- "Możesz inaczej" – dzień profilaktyki- koncerty rockowe, pokazy sekcji sportowych, loteria – wakacje.

Bestwina

Gmina posiada dwie placówki kulturalne, którymi kieruje Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji. W jednej posiada siedzibę kierownictwo Ośrodka i Zespół Regionalny Bestwina. Mieszczą się tam również salki prób, kursów itp. W budynku tym mieści się również kawiarenka. W drugim budynku (stara szkoła) znajduje się Muzeum Regionalne im. ks. Bubaka, w którym zgromadzone są eksponaty z dziedziny etnografii, sztuki sakralnej, rolnictwa oraz materiały archiwalne. W tym budynku mieści się również mini galeria i kawiarenka. Budynki te zostały adoptowane dla potrzeb kultury w ostatnich latach.

Gmina posiada gazetę lokalną "Nasz Głos" - miesięcznik ukazujący się od 1990 r. Wydano również monografię Bestwiny w formie książkowej, folder oraz drobne wydawnictwa z historii Ziemi Bestwińskiej.

Na terenie gminy Bestwina działa Gminna Biblioteka Publiczna w Bestwinie oraz jej 3 filie: w Bestwince, Janowicach i Kaniowie.

Na terenie gminy Bestwina istnieją następujące Kluby Sportowe:

- Uczniowski Klub Sportowy "SET" Kaniów, dyscyplina: Kajak – Polo.
- LKS Bestwina, dyscyplina: Piłka nożna.
- UKS "THE BEST" Bestwinka, dyscyplina: Tenis stołowy.

Inne ważne dane, fakty, wydarzenia, imprezy

- sesje popularno-naukowe Rady Gminy z dziedziny ekologii, promocji, zdrowia i oświaty z udziałem pracowników naukowych,
- imprezy masowe na pożegnanie lata dla dzieci i młodzieży pod nazwą "Wakacyjny Dzień Radości",
- obrzędy dożynkowe organizowane przez Koła Gospodyń Wiejskich,
- obrazek sceniczny "Wesele Bestwińskie" przedstawiany wielokrotnie dla szerokiej publiczności,
- szkolne jasełka i utwory sceniczne, związane z godami i obrzędami świąt Bożego Narodzenia,
- święto patrona szkoły,
- plenery malarskie organizowane przez GOKSiR, galerie na prowincji, wystawy rodzimych twórców i malarzy,
- turnieje sportowe o puchar Wójta Gminy organizowane w czasie ferii zimowych i letnich,
- spotkania z ludźmi zasłużonymi z tego terenu,
- nagradzanie odznaką Kolberga za osiągnięcia w dziedzinie kultury,
- biesiady i spotkania z piosenkami,
- zaduszkowe spotkania z przypomnieniem obywateli państwa bestwińskiego, którzy już odeszli.

Wilamowice

Głównym ośrodkiem życia kulturalnego gminy są: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Wilamowicach, Dom Kultury w Pisarzowicach i Dom Ludowy w Hecznarowicach oraz Izba Regionalna w Starej Wsi.

W placówkach tych prowadzona jest różnorodna działalność, między innymi zajęcia edukacyjne, imprezy kulturalne, działalność promująca sztukę ludową regionu. W domach ludowych i pięciu domach strażaka znajduje się 8 sal widowiskowych wykorzystywanych dla różnych imprez kulturalnych.

Działają również sekcje dziecięce, takie jak teatr dziecięcych animacji w szkole podstawowej w Hecznarowicach.

Przy Ośrodku Kultury w Wilamowicach działa Zespół Regionalny Fil, który kultywuje tradycje ludowe, tańce, piosenki i stroje tutejszej społeczności, daje liczne koncerty nie tylko na scenach lokalnych, czy krajowych, ale również zagranicznych (m.in. w Belgii, Holandii, Francji, Szwecji, Włoch).

W gminie działa Gminna Biblioteka Publiczna.

Na terenie gminy działają kluby sportowe:

- Ludowy Klub Sportowy "Pasjonat" w Dankowicach.
- Ludowy Klub Sportowy "Wilamowiczanka" w Wilamowicach.

Zespoły folklorystyczne działające na terenie Gminy:

- Zespół Regionalny "Cepelia - Fil - Wilamowice".
- Dziecięca grupa przygotowawcza do Zespołu "Cepelia – Fil – Wilamowice".
- Zespół Regionalny "Zasolanie" + grupa dziecięca.
- Zespół Regionalny "Pisarzowianki" przy WDK Pisarzowice .
- Zespół Regionalny "Tradycja" przy KGW w Starej Wsi + grupa młodzieżowa.
- Zespół Regionalny "Dankowianie"+ grupa dziecięca.
- Zespół Ludowy "Echo" z Hecznarowic.
- Zespół Regionalny "Wilamowianie".

Stowarzyszenia i organizacje pozarządowe działające na terenie gminy, których działalność jest pośrednio lub bezpośrednio związana z rozwojem turystyki:

- Stowarzyszenie na rzecz rozwoju dziedzictwa kulturowego w Wilamowicach.
- Stowarzyszenie miłośników Dankowic.
- Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej w Wilamowicach.

W gminie wydaje się lokalne czasopismo – "Wilamowice i Okolice", 1990 r. założenia, nakład 500 szt.

Życie kulturalne gminy urozmaicają organizowane liczne imprezy:

Imprezy turystyczne

- Rozgrywki piłki nożnej w klasach od okręgowej do A.
- Rozgrywki młodzieżowe w różnych grupach wiekowych.

- Mecze międzypaństwowej piłki nożnej.
- Rajdy rowerowe.
- Wycieczki górskie.

Imprezy kulturalne

- "Wilamowskie Śmiergusty 2005" - VII Wiosenne Spotkania Zaprzyjaźnionych Gmin i Grup Etnicznych Europy.
- "Pisarzowskie Sobótki" Pisarzowice.
- Święto Klubu "Pasjonat" Dankowice.
- VI Gminne Spotkania Orkiestr Dętych Dankowice 2005.
- Święto Niepodległości 11 listopada.

Imprezy folklorystyczne

- Jubileusz Zespołu Regionalnego "Zasolanie" lipiec 2005.
- Dożynki Wiejskie w Starej Wsi – sierpień 2005.
- 5-lecie Zespołu Dankowianie – 09 lipca 2005.
- Sąsiedzkie Posiady wrzesień 2005 Pisarzowice.

Miasto Jastrzębie Zdrój

W mieście ma swoją siedzibę wiele ośrodków dydaktyczno-kulturalnych i stowarzyszeń. Jedną z najstarszych placówek kulturalnych jest Miejska Biblioteka Publiczna z 11 filiami usytuowanymi we wszystkich dzielnicach miasta.

Bogatą ofertę kulturalną zapewnia Miejski Ośrodek Kultury.

Ponadto na terenie miasta działają dwa kina: "Centrum" i "Panorama", Oddział Polskiego Towarzystwa Kultury, Jastrzębski Klub Fotograficzny "Niezależni", ZHP.

Miejski Ośrodek Kultury jest organizatorem: festiwali, konkursów, koncertów i spektakli teatralnych, festynów, happeningów, spotkań autorskich, prelekcji, rajdów oraz imprez okolicznościowych. Prowadzi także działalność wystawienniczą w galerii "Epicentrum", eksponując dzieła osób początkujących, jak również uznanych twórców.

- Placówki MOK:
 - DOM ZDROJOWY, zbudowany został w 1862 roku w modnym wówczas stylu szwajcarskim i przeznaczony był dla celów kulturalno-rozrywkowych i towarzyskich.
 - PIJALNIA WÓD - to drewniany budynek z dużymi przeszklonymi oknami, zbudowany w drugiej połowie XIX wieku, nakryty dachem namiotowym
 - Klub "Kaktus"
 - Klub "Metronom"
 - Klub "Samotni lecz nie sami"
 - Modelarnia
 - Świetlica "Nastolatek"
 - Świetlica "Skarbnik"
 - Świetlica "Astra"
 - Świetlica "Kanon"
 - Świetlica "Iskierka"

Galerie:

- Galeria "Ciasna"
- Galeria Historii Miasta
- Galeria Epicentrum
- Galeria "Magazyn 22"
- Salon Młodych Artystów
- Galeria "Pod Sową"
- Galeria "Na Ścianie"

- Prywatne zbiory DZWONKÓW

Jeden z największych w Europie zbiór dzwonków i instrumentów do dzwonienia z prywatnej kolekcji ks. Antoniego Łatko.

- Jastrzębska Izba Regionalna im. Rodziny Witczaków

Wystawy - Marszałek Józef Piłsudski; historia ziemi jastrzębskiej; rodzina Witczaków.

ZAJĘCIA STAŁE MIEJSKIEGO OŚRODKA KULTURY

- Dom Zdrojowy
 - Sekcja instrumentalno - wokalna
 - Warsztaty plastyczne
 - Teatrzyk Dziecięcy "Złota Gęś"
 - Teatr Plastyczny "Monitoring"
 - Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Jastrzębskiej
 - Formacja Tańca Nowoczesnego "Klips"
 - Amatorski Teatr Dramatyczny "Nazwa Dodatkowa"
 - Jastrzębski Klub Fotograficzny "Niezależni"
- Klub "KAKTUS"
 - Dziecięca Szkołka Modelek i Modeli
 - Rytmika
 - Nauka Tańca BREAK-DANCE
 - Młodzieżowa Szkołka Modelek i Modeli
 - Nauka Tańca Towarzyskiego
 - Nauka gry na keyboardzie /dzieci od 6 lat/
 - Modelarnia
- Miejski Ośrodek Kultury - Studium Rysunku i Grafiki
 - Klub "METRONOM"
 - Dom Kultury – Szeroka - Zespół folklorystyczny "Druga Młodość"

Sport odgrywa ważną rolę w życiu codziennym mieszkańców miasta Jastrzębia Zdroju. Z myślą o amatorach aktywnego stylu życia prowadzone są w Jastrzębiu rozgrywki Miejskiej Ligi Piłki Nożnej, Miejskiej Ligi Tenisa Stołowego i Miejskiej Ligi Piłki Siatkowej.

Kluby sportowe:

- KS Jastrzębski Węgiel
- MKS "Jastrząb" Jastrzębie – Baseball
- MKS Górnik Jastrzębie - Piłka nożna,
- Jastrzębski Koszykarski Klub Sportowy

- UKS "Czarne Jastrzębie"
- JKS "Czarne Jastrzębie"

Kluby inne:

- Fitnes Gym Jastrzębie Zdrój,
- Fitness Klub "Ewa"
- Fitness Klub "Wita"
- Taneczny Klub "PRESING", "Zodiak", "GRAND"

Stowarzyszenia i organizacje pozarządowe działające na terenie miasta, których działalność jest pośrednio lub bezpośrednio związana z rozwojem turystyki:

- Związek Sybiraków Polskich Koło Jastrzębie Zdrój
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Jastrzębskiej
- Jastrzębski Klub Fotograficzny "Niezależni"
- Miejskie Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej
- Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze
- Związek Harcerstwa Polskiego Hufiec im. Józefa Kreta

Życie kulturalne miasta jest wzbogacone działaniem licznych mediów lokalnych, takich jak:

- Telewizja Kanon
- Radio 90 FM
- Gazeta Jastrząb
- Tygodnik Nowiny

Spora ilość cyklicznych imprez masowych organizowanych w Jastrzebiu Zdroju skierowana jest do bardzo szerokiego grona odbiorców. Można tutaj wymienić takie przedsięwzięcia jak:

Imprezy turystyczne

- Rajd "Szlakiem Ewakuacji Więźniów Oświęcimskich"
- Rajd Młodzieżowy "Topienie Marzanny"- Powitanie Wiosny
- Obóz Wędrowny Greenways
- Rodzinny Rajd Rowerowy
- Młodzieżowy Rajd Górski
- Rajd KWK "Zofiówka"
- Międzynarodowy Rajd Kolarski im. Żwirki i Wigury
- Rajd Ścieżkami Praojców
- GÓRSKI RAJD GIMNAZJALISTÓW

Imprezy sportowe

- Imprezy organizowane na Lodowisku Jastor - cały rok
- Mistrzostwa Jastrzębia Zdroju w tenisie stołowym - marzec
- Ogólnopolski Turniej Tańca Towarzyskiego o Puchar Dyrektora MOSiR Jastrzębie - wrzesień
- Zawody Wędkarskie: Puchar Wiosny, Dzień Dziecka, Pożegnanie Lata - kwiecień, czerwiec, wrzesień
- Zawody Rowerowe Złoty Stok - czerwiec

- Grand Prix Jastrzębia Zdroju w Siatkówce Piłkowej - maj
- Zawody Rowerowe Złota Szprycha - sierpień
- Spartakiada z okazji Światowego Dnia Osoby Niepełnosprawnej

Imprezy kulturalne - cykliczne

- Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy - styczeń
- Mała Akademia Jazzu - styczeń
- Przegląd Piosenki Obcojęzycznej - marzec
- Ogólnopolski Konkurs Recytatorski - marzec
- Festiwal Frankofonii - marzec
- Konkurs na najładniejszą pisanek wielkanocną - marzec
- Międzynarodowy Integracyjny Festiwal Poezji Dziecięcej "Wesołe strofy" - kwiecień
- Turniej Tańca Towarzyskiego Mistrzostwo i Puchar Okręgu Śląskiego - MOK - kwiecień
- Prezentacje Muzyczne Zespołów klubu "Metronom" - kwiecień
- Jastrzębski Festiwal Kultury - kwiecień
- Dni Jastrzębia Zdroju - czerwiec
- Promenada Trzeźwości - sierpień
- Muzyczne środy - sierpień
- Salon Pisarzy - wrzesień - czerwiec
- Na ścieżkach Nauki - wrzesień - czerwiec
- Konkurs Prezenterów Muzyki Dyskotekowej - wrzesień
- Międzynarodowy Festiwal Sztuk Wszelkich Zderzenia Działań Wrażliwych
- Konkurs Piosenki Poetyckiej Jastrzębskie Śpiewania - listopad
- Jastrzębski Przegląd Jasełek - listopad
- Sylwester pod gwiazdami - grudzień
- Cała Polska Czyta Dzieciom - cały rok

Powiat pszczyński

Pawłowice

Gminny Ośrodek Kultury w Pawłowicach swoją działalnością obejmuje wszystkie sołectwa gminy Pawłowice.

W skład GOK-u wchodzi: Dom Kultury w Pawłowicach oraz Dom Kultury w Pawłowicach Osiedlu.

Istnieje również Izba regionalna w Szkole Podstawowej im. K. Miarki, Pielgrzymowice.

W gminie działa Stowarzyszenie Kulturalno - Społeczne im. K. Miarki, które zajmuje się organizacją uroczystości wręczania nagród im. K. Miarki, biesiad, wycieczek.

Gminny Ośrodek Kultury wydaje gazetę gminną o nazwie "Racje Gminne". Gazeta ta ukazuje się dwa razy w miesiącu w nakładzie ponad 1.500 egzemplarzy.

Rolę GOK najwyraźniej widać w działalności zespołów artystycznych.

Zespoły folklorystyczne:

- "Harmonia" z Krzyżowic
- "Jarząbkowianki" z Jarząbkowic

- "Niezapominajki" z Pielgrzymowic
- "Talizman" z Pawłowic
- Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca Ludowego "Bajtel" z Warszowic
- Dziecięcy Zespół Tańca Ludowego z Golasowic

Zespoły taneczne:

- Formacja Tańca Nowoczesnego "Flava"
- Klub Tańca Towarzyskiego "Aplauz"

Chóry i zespoły wokalne:

- zespół "Viola" z Golasowic,
- młodzieżowy chór kameralny "Animato" z Pawłowic,
- dziecięcy zespół wokalny "Miniatura" z Pawłowic,
- zespół "Retro" z Pniówka.

Zespoły teatralne:

- "Teatralny bzik" z Domu Kultury w Pawłowicach Osiedlu,
- młodzieżowa grupa teatralna "Fanaberia" z Domu Kultury w Pawłowicach,
- dziecięca grupa teatralna "Mała Fanaberia" z Domu Kultury w Pawłowicach.

Zajęcia stale prowadzone przez GOK w DK Pawłowice:

- Zajęcia wokalne - Chór "Animato"
- Zajęcia teatralne
- Zajęcia taneczne - Zespół tańca ludowego dla dzieci
- Kółko plastyczne
- Kółko szachowe
- Warsztaty plastyczne
- pracownia ART EQIPA
- zespół "Miniatura"
- zespół "Bajtel"

Zajęcia stale prowadzone przez GOK w DK Pawłowice Osiedle

1. Kółko plastyczne
2. Kółko ceramiczne
3. Kółko modelarskie
4. Kółko teatralne
5. Warsztaty plastyczne
6. Formacja Tańca Nowoczesnego "FLAVA"
7. Grupa "Malaart"
8. Taniec towarzyski
9. Kółko szachowe
10. Grupa "Malaart -nowe"
11. Klub Karaoke

Dla zespołów amatorskich organizuje się szereg koncertów i przeglądów takich jak: Przegląd Zespołów Rockowych: "Sala Prób", Przegląd Piosenki Dziecięcej, "Wiosna z Folklorem", Festiwal Teatralny "Melpomania".

Oprócz szerokiej oferty dla mieszkańców pragnących czynnie uczestniczyć w kulturze, GOK stwarza szereg możliwości udziału w koncertach, festynach, konkursach, wycieczkach i zabawach adresowanych do dzieci, młodzieży i osób dorosłych. Od kilku lat GOK organizuje rocznie ponad 100 imprez.

Aktualnie na terenie gminy Pawłowice działa 14 organizacji sportowych, m.in.:

- LKS Golasowice
- LKS Krzyżowice
- LKS "Strażak" Pielgrzymowice
- LKS "Piaś" Pawłowice
- LKS "Osiedle" Pawłowice
- KS Warszawice
- GKS "Pniówek 74" Pawłowice
- K.R.S.TKKF "Rozwój" Pawłowice
- UKS "Gwarek" Pawłowice
- UKS "Judo" Pawłowice
- UKS "Spartakus" Warszawice
- UKS "Aquatica"
- UKS "Goniec"
- UKS "Budo" Pawłowice.

Oprócz szerokiej oferty placówek kulturalnych w gminie są organizowane liczne imprezy:

Imprezy sportowe

- Grand Prix dzieci i młodzików w Judo (5 turniejów w pierwszej połowie roku), międzynarodowa
- Przełajowy wyścig rowerowy dla mieszkańców gminy (wrzesień)
- Nocny Maraton Szachowy (listopad) – międzynarodowa

Imprezy kulturalne

- Gminny Przegląd Jasełkowo - Szopkowy - styczeń
- Dni Pawłowic - maj (3 dni)
- Sala Prób –marzec (przeegląd zespołów młodzieżowych)
- Konkurs wiedzy o Gminie Pawłowice - kwiecień
- Gminny Przegląd Piosenki Dziecięcej – maj

Imprezy folklorystyczne

- Dożynki Gminne (wrzesień)
- Cecyliada – biesiada gminnych zespołów folklorystycznych (listopad)
- Zasłużony dla Gminy Pawłowice (listopad)
- Nagrody im. Karola Miarki (październik) – zasłużeni dla kultury Śląska
- Bal sportowca (karnawał)

Pszczyna

Wśród wyróżniających gminę obiektów kulturowych trzeba wyróżnić następujące:
muzea:

- *Muzeum Zamkowe*, ekspozycje stałe – apartamenty Cesarskie, Gabinet Miniatur, Zbrojownia, ekspozycje czasowe – Moja przygoda w muzeum, Gabinet nabytków, Wystawa "Przyjaciołom natury i sztuki"
- *Muzeum Prasy Śląskiej*, jest jedynym w Polsce Muzeum Prasy i Drukarstwa. Zawiera prezentację prasy śląskiej w przekroju historycznym oraz dawnych maszyn drukarskich i introligatorskich.

- *Skansen "Zagroda Wsi Pszczyńskiej"*, zgromadzono tu najcenniejsze zabytki drewnianej architektury ludowej, pochodzące z okolicznych wsi.
- *Izba Telemanna*, prezentacja dawnych instrumentów muzycznych, miejsce koncertów muzyki dawnej i poezji śpiewanej.

Do obiektów kulturowych należą również następujące placówki kulturalne:

- Pszczyńskie Centrum Kultury
- Kino Wenus
- Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach Filia
- Społeczne Ognisko Muzyczne

oraz kluby i dyskoteki:

- Golf Club
- Fitness Club Fit-Point
- Fitness Club Stary Młyn
- Buggy's Jazz Club
- Disco Club Weekend
- Dyskoteka TIP-TOP
- Grant-Disco, Jankowice

Tradycje regionu są podtrzymywane przez liczne zespoły muzyczne:

- Pszczyński chór mieszany "Lutnia", najstarszy polski chór na Górnym Śląsku
- Zespół Regionalny "Pszczyna"
- Pszczyński Zespół Kameralny "Con fuoco"

Ponadto na terenie Pszczyny działają następujące gminne kluby i stowarzyszenia kultury fizycznej:

- Ludowy Klub Sportowy Pszczyna (lekka atletyka)
- Ludowy Klub Sportowy Łąka (piłka nożna)
- Ludowy Klub Sportowy Studzionka (piłka nożna)
- Miejski Klub Sportowy Iskra Pszczyna (piłka nożna, lekka atletyka)
- Pszczyński Ludowy Klub Siatkówki (piłka siatkowa kobiet)
- Ludowy Klub Sportowy Znicz Jankowice (piłka nożna)
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy Tenisa Stołowego
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy Zryw Pszczyna (piłka nożna, saneczkarstwo)
- Ludowy Klub Sportowy Poręba (piłka nożna)
- Ludowy Klub Sportowy Rudółtowice – Ćwiklice (piłka nożna)
- Ludowy Klub Sportowy Czarków (piłka nożna)
- Ludowy Klub Sportowy Wisła Wielka (piłka nożna)
- Ludowy Klub Sportowy Brzeźce (piłka nożna)
- Ludowy Klub Sportowy Studzienice (piłka nożna)
- Ludowy Klub Sportowy Czarni Piasek (piłka nożna)
- Uczniowski Klub Sportowy Plesbad Pszczyna (badminton)
- Amatorskie Towarzystwo Sportowe Orły Mirosława K. (piłka nożna)
- Sekcja Terenowa Olimpiad Specjanych Polska "Optymiści"
- Pszczyńskie Stowarzyszenie Szachowe
- Międzyszkolny Uczniowski Klub Koszykarski Pszczyna

- Ludowy Klub Sportowy Wisła Mała (piłka nożna)
- Pszczyński Klub Piłkarski Mieszko (piłka nożna)
- Pszczyńskie Stowarzyszenie Rekreacyjno – Sportowe Relaks (piłka nożna)
- PTTK Oddział Pszczyna (żeglarsstwo)
- Szkolny Uczniowski Klub Sportowy Poligon (lekka atletyka)
- Stanica Harcerzy Wodnych Śląskiej Chorągwi ZHP (żeglarsstwo)
- Ludowy Klub Sportowy Grobla Ćwiklice (piłka nożna)
- Uczniowski Klub Sportowy Studzionka (pływanie)
- Klub Sportowy Ringówka Ćwiklice (piłka nożna, skat)
- Uczniowski Klub Sportowy LKS ZSR Pszczyna (piłka siatkowa kobiet)

Życie kulturalne miasta jest wzbogacone działaniem licznych mediów lokalnych, takich jak:

- Dziennik Zachodni w Pszczynie Tygodniowy Dodatek Powiatowy
- EchoGórnośląskie tygodnik regionalny.
- Gazeta Pszczyńska, dwutygodnik powiatowy
- Głos Pszczyński
- Orędownik Kulturalny
- Pismo Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej
- Pszczyński przegląd FORUM
- Radio Mega FM
- Portal internetowy "pless.pl"

Do najważniejszych impresz cyklicznych wzbogacających życie kulturalne gminy można zaliczyć:

- Wieczory u Telemanna

Powstały z inicjatywy Państwowego Muzeum Zamkowego oraz Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej przed 20 laty. Festiwal muzyki barokowej odbywa się co roku we wrześniu, na pamiątkę pobytu słynnego niemieckiego kompozytora Georga Philippa Telemanna (1681-1767), który jako nadworny kapelmistrz Promnitzów kilkakrotnie gościł na zamku w Pszczynie.

- Dialogi Muzyki i Poezji Dawnej

W Izbie Telemanna, wspólnie z Katedrą Literatury Staropolskiej Uniwersytetu Śląskiego oraz zapraszanymi zespołami muzycznymi organizowane są każdej jesieni kameralne spotkania, prezentujące dawną muzykę i poezję Śląska.

- Spotkania Pod Brzymem

Organizowane już od 1976 r.; spotkania odbywają się w czasie, kiedy zieleń "brzymów" jest najbardziej soczysta ("brzym" to po Śląsku modrzew) - w czerwcu, więc w scenerii pszczyńskiego skansenu, odbywa się święto kultury ludowej.

- Dni Ziemi Pszczyńskiej

Sierpniowa impreza to kilkudniowy festyn, w którym od lat chętnie uczestniczą wszyscy mieszkańcy oraz zapraszani goście. Rynek zamienia się wtedy w estradę dla wielu zespołów artystycznych, a kolory Parku Pszczyńskiego współtworzą wyjątkowy nastrój tych spotkań.

Goczalkowice-Zdrój

Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Goczałkowicach koordynuje życie kulturalno-sportowo-rekreacyjne od 1996 roku.

Do zakresu działalności realizowanej w obrębie Gminy, należy pozyskiwanie i przygotowanie środowiska Goczałkowic do aktywnego uczestnictwa w różnych formach działalności kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej, a także zaspokajanie potrzeb kulturalnych mieszkańców.

Aktywność GOKSiR obejmuje nie tylko sprawy kulturalno-oświatowe, lecz także sportowo rekreacyjne, organizowanie czytelnictwa i oświaty pozaszkolnej, w ramach sportu prowadzone są zajęcia pod nadzorem wykwalifikowanych instruktorów sportowych.

Oferta GOKSiR skierowana do dzieci, młodzieży i dorosłych jest niezwykle różnorodna. Począwszy od sekcji szachowej, piłki nożnej, gier planszowych, sekcji tenisa stołowego, zajęcia starszej grupy tanecznej, rytmiki artystycznej dla dzieci.

Wśród wielu propozycji wymienić należy jeszcze zajęcia: wiedza o regionie, plastyczne, gry na instrumentach klawiszowych.

Na terenie gminy funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna.

Tradycje regionalne są podtrzymywane przez zespoły artystyczne:

- Orkiestra Zdrojowa "Dziewiątka", repertuar obejmuje muzykę popularną i operetkową
- Zespół Folklorystyczny "Goczałkowice", propaguje kulturę śląską, składa się z sekcji śpiewaczej oraz kapeli
- Zespół Dziecięcy "Goczołki", podtrzymuje rodzime tradycje
- Chór Parafialny "Semper Communio", prezentuje bogaty repertuar na licznych koncertach, także poza granicami kraju, współpracuje z chórami z Niemiec, Francji oraz Czech.

Istnieje również w gminie Klub sportowy - LKS Goczałkowice-Zdrój.

Lokalne media - Wiadomości Goczałkowickie, wydawane przez Urząd Gminy.

Imprezy organizowane cyklicznie:

Do stałych imprez należą liczne konkursy na szczeblu powiatowym, biesiady, festyny i koncerty, coroczne obchody Dni Goczałkowic organizowane w miesiącu czerwcu, w ramach których prezentuje się dorobek twórczości kulturalnej Gminy, są także organizowane mecze piłki nożnej, tenisa stołowego, biegi i wiele jeszcze innych atrakcji o charakterze rekreacyjnym.

Imprezy w ramach Dni Goczałkowic trwają około 2-ch tygodni.

GOKSiR w Goczałkowicach jest także organizatorem letniego wypoczynku dla dzieci, młodzieży i dorosłych organizując różne możliwości zagospodarowania wolnego czasu: wycieczki rowerowe, rajdy górskie, wycieczki krajoznawcze, a także zagraniczne.

Są organizowane m.in. takie imprezy kulturalne:

- Sylwester
- Zakończenie karnawału
- Festyny organizowane na terenie gminy
- Dożynki
- Biesiady
- Międzygminny konkurs recytatorski
- Spotkania z ciekawymi ludźmi (artyści, aktorzy)

- Zabawa andrzejkowa
- Spotkania z Mikołajem
- Konkurs na kartkę świąteczną
- Konkurs na najciekawszą pisanek goczałkowicką
- Konkurs gwarowy międzygminny
- Powiatowy konkurs "Ziemia Pszczyńska w Europie (wczoraj, dziś i jutro)"

Miedźna

W gminie Miedźna działa Gminny Ośrodek Kultury, skupia na terenie gminy następujące placówki:

- Dom Kultury w Woli (siedziba GOK)
- Centrum Kultury w Woli
- Świetlica na Osiedlu Wola II
- Dom Socjalny w Gilowicach
- Dom Socjalny we Frydku
- Dom Socjalny w Grzawie
- Dom Socjalny w Górze.

Centrum Kultury w Woli organizuje następujące zajęcia:

- Nauka gry na instrumentach muzycznych
- FITNESS CLUB
- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy na terenie gminy
- Cross rowerowy na terenie Woli
- Festyn z okazji Dnia Dziecka, na zakończenie lata
- Wybory Małej Miss
- Mikołajki
- Koncert Bożonarodzeniowy
- Turnieje tenisa stołowego i ziemnego
- Wycieczki do kina, Parku Wodnego, Wisły i Ustronia.

Na terenie Gminy Miedźna grają i śpiewają następujące zespoły folklorystyczne:

- w miejscowości Wola:
 - Zespół Pieśni i Tańca "Wolanie"
 - Kapela rodzinna "Saternusy"
- w miejscowości Góra:
 - "Chór Śpiewaczy" w miejscowości Frydek:
 - Zespół Pieśni i Tańca "Swojanie"
 - Dziecięcy Zespół Pieśni i Tańca "Frydkowianie"

Na terenie gminy funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna w Miedźnej z siedzibą w Grzawie. W skład biblioteki wchodzi filie biblioteczne w Górze, w Woli i w Woli nr 2.

W gminie Miedźna działają cztery piłkarskie kluby sportowe:

- Ludowy Klub Sportowy "SOKÓŁ" w Woli,
- Ludowy Klub Sportowy w Miedźnej,

- Ludowy Klub Sportowy "NADWIŚLAN" w Górze,
- Ludowy Klub Sportowy we Frydku.

Ponadto na terenie gminy istnieją następujące kluby i stowarzyszenia sportowe:

- Górniczy Klub Sportowy "CZECZOT" WOLA
- Stowarzyszenie Sportowe "GOL" w Woli
- Towarzystwo Wędkarskie "SAZAN" w Woli
- Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy "Gilus"
- Koło PTTK.

Gminny Ośrodek Kultury organizuje następujące imprezy adresowane do mieszkańców gminy oraz gmin sąsiednich, obecnie wchodzących w skład powiatu pszczyńskiego, tyskiego, mikołowskiego, oświęcimskiego i bielskiego:

a. TURNIEJ WIEDZY O REGIONIE

Konkurs dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów - jego celem jest popularyzacja i pogłębianie wiedzy wśród dzieci i młodzieży o "małej ojczyźnie", jej tradycjach, folklorze, historii i kulturze z uwzględnieniem dziejów Śląska.

b. GINNY PRZEGLĄD TEATRZYKÓW DZIECIĘCYCH i MŁODZIEŻOWYCH

Biorą w nim udział teatryki przedszkolne, szkolne oraz z Ośrodków Kultury w liczbie od 15 do 20. Połączony jest on z warsztatami teatralnymi, które prowadzą specjaliści z teatrów profesjonalnych i amatorskich. Celem Przeglądu jest rozbudzanie aktywności kulturalnej

i umożliwienie pokazania teatru od kulis, a także pomoc dla placówek oświatowo-dydaktycznych w ich pracy wychowawczej.

c. FESTIWAL FOLKLORYSTYCZNY

Jest imprezą adresowaną do śląskich zespołów folklorystycznych Ziemi Pszczyńskiej i nie tylko. Jego celem jest ocalenie od zapomnienia pieśni, stroju i zwyczaju śląskiego - co roku bierze w nim udział od 12 do 16 różnych zespołów: pieśni i tańca, kapeli, chórów i teatrów obrzędowych.

d. DZIECIĘCY FESTIWAL FOLKLORYSTYCZNY

Młodszy brat Festiwalu Folklorystycznego. Biorą w nim udział zespoły przedszkolne i szkolne. Festiwal zaszczerpia dzieciom i młodzieży umiłowanie aktywnego kultywowania kultury i tradycji śląskiej.

e. BIESIADA FOLKLORYSTYCZNA

Jest imprezą plenerową, nieodłączną częścią obu Festiwali, której głównym walorem jest koncert laureatów oraz gościnne występy zespołów nie biorących udziału w konkursach; ponadto prezentują się inni artyści ludowi Ziemi Pszczyńskiej.

f. MIĘDZYGINNY TURNIEJ RECYTATORSKI

Corocznie gromadzi recytatorów z kilkunastu gmin, którzy mogą sprawdzić swoje umiejętności w 3 kategoriach: głównej, gwarowej i "wywiedzione ze słowa" - rozwija umiłowanie mowy ojczystej, kultywuje gwarę śląską, zapoznaje z elementami pracy na scenie teatralnej.

W cyklu dwuletnim na terenie Gminy Miedźna organizowany jest PLENER MALARSKI, na przemian raz letni, a raz zimowy - zadaniem biorących w nim udział

plastyków (około 15 w każdym PLENERZE) jest utrwalenie piękna Śląskiej Ziemi, przejawiającego się tak w krajobrazie, architekturze, jak i w obrzędzie czy też obyczajach.

Organizatorem imprez sportowych jest Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji:

- Liga Piłki Nożnej w czasie ferii zimowych i wakacji tzw. Turniej "dzikich drużyn", impreza cykliczna, zasięg regionalny;
- "Dwójkowy" turniej piłki siatkowej, impreza cykliczna, zasięg regionalny;
- Gminny Piłkarski Turniej im. Andrzeja Granatyra, impreza cykliczna, zasięg lokalny;
- Gminne Biegi Uliczne; impreza cykliczna; zasięg lokalny;
- Gminna Olimpiada Przedszkolaków, impreza cykliczna, zasięg lokalny;
- Gminne Igrzyska Sportowe; impreza cykliczna, zasięg lokalny;
- Amatorska liga szachowa i tenisa stołowego- około 8 turniejów w trakcie roku; impreza cykliczna, zasięg regionalny;
- Gminny Turniej Halowej piłki nożnej szkół ponadgimnazjalnych; impreza cykliczna; zasięg regionalny;
- Mistrzostwa Gminy Miedźna w pływaniu, impreza cykliczna, zasięg regionalny;
- Gminny Barbórkowy Turniej Halowej Piłki Nożnej, impreza cykliczna, zasięg regionalny;

Imprezy religijne

13- każdego miesiąca od maja do października nabożeństwa Fatimskie w Kościele w Miedźnej.

Imprezy organizowane przez Gminną Bibliotekę Publiczną:

- konkursy czytelnicze dla szkół podstawowych gminy ze znajomości znanych i lubianych książek,
- spotkania autorskie m.in. z Ewą Nowak, Małgorzatą Strzałkowską, Ewą Nowacką,
- akcje głośnego czytania w ramach "Cała Polska czyta dzieciom"
- Międzygimnazjalne "Potyczki Czytelnicze" dla gimnazjalistów.

Powiat bieruńsko-lęczyński

Bojszowy

Na terenie gminy funkcjonuje Biblioteka Publiczna w Bojszowach. Na terenie gminy działają twórcy "nieprofesjonalni": malarze, rzeźbiarze, hafciarki. Tu swoje filmy kręci znany na całym świecie reżyser Józef Kłęk - twórca westernów śląskich.

70 lat temu zwołano obywateli Bojszów i okolic zajmujących się pszczołami do salki parafialnej i reaktywowano już wcześniej działające koło pszczelarzy. Było ich 18-tu. Koło przyłączono do Związku Pszczelarzy Śląskich. Zarząd związku zajmował się zapobieganiem wycinaniu drzew miododajnych, wzbogacaniem pastwisk pszczelich, walką z chorobami

pszczoł, zakupem i rozprowadzaniem cukru. Koło powoli rozrastało się do 58 członków w 1984 roku. Od tego czasu liczba pszczelarzy maleje. Jest ich obecnie 16. Posiadają razem około 210 rojów na terenie gmin Bieruń i Bojszowy. Koło zajmuje się zaopatrzeniem pszczelarzy w lekarstwa, edukacją pszczelarską (m.in. prowadzeniem lekcji pszczelarskich w szkołach), organizowaniem wystaw sprzętu i produktów pszczelich.

Istnieją następujące zespoły, które poprzez swoje działania zachowują tradycje regionu:

- "Aniołki" z Przedszkola w Bojszowach
- "Jedlińskie perełki" SP Jedlina
- "Korzyniec" SP Bojszowy
- Wesola Szkoła Flażoletowa Bojszowy
- "Afro" SP Bojszowy
- "Małe Jankowianki" SP Jankowie
- Zespół Folklorystyczny "Bojszowianie", powstał w 1961 r. i prowadzony był przez wielu ludzi kochających śpiew. Sześciuosobowa kapela – dwa akordeony, klarnet, trąbka, bęben przygrywa śpiewakom i odnosi sukcesy w konkursach i przeglądach kapel ludowych. Zespół w swojej pasji i zamiłowaniu do folkloru ziemi pszczyńskiej ukazuje autentyczną gwara, strój, pieśniczki, tańce, muzykę sztukę i teatr.

Życie kulturalne mieszkańców całego powiatu wzbogacają następujące imprezy:

- "Jesień Organowa"
- Przegląd kolędowy
- Powiatowy Przegląd Teatrów Amatorskich im. Józefa Komandery

W gminie odbywają się przeglądy zespołów kolędowych, koncerty okolicznościowe w kościołach.

Imprezy kulturalne w gminie Bojszowy zaplanowane na 2005 rok:

styczeń

Uhonorowanie laureatów konkursu "Bojszowska Gwiazdka Bożonarodzeniowa"
Gminny Przegląd Zespołów Kolędowych
Spotkania Wójta z seniorami

marzec

Wielkanocny Drużynowy Turniej Skata, Park Dworski Bojszowy

maj

Bojszowski Moik, Park Dworski Bojszowy
Ognisko Zielonoświątkowe, Mini park Zandgruba

czerwiec

Dzień Dziecka, Park Dworski Bojszowy
Międzynarodowy Turniej Oldbojów w Piłce Nożnej, Boisko GTS Bojszowy

lipiec

Regionalne Zawody Konne w Skokach przez Przeszkody, Klub Jeździecki "Grof"

sierpień

Festyn z okazji 25-lecia NSZZ "Solidarność" KWK "Piast"

wrzesień

Dożynki Gminne

Bieruń

Kreowaniem rozwoju oraz upowszechnianiem kultury wśród mieszkańców miasta zajmuje się Bieruński Ośrodek Kultury. Powyższe zadania realizuje się poprzez: organizowanie zespołowego uczestnictwa w kulturze, różnorodne formy edukacji kulturalnej, imprezy kulturalne (koncerty, wystawy, konkursy, festyny, dożynki, spotkania okolicznościowe, projekcja filmów itp.)

Bieruński Ośrodek Kultury jest również organizatorem imprez plenerowych:

- małe festyny rodzinne, środowiskowe,
- imprezy o charakterze masowym (średnio około 5 w roku).

W gminie w ramach ruchu amatorskiego, działają:

- 3 zespoły folklorystyczne: "Bierunianki", "Nowobierunianki", "Ściernianeczki"
- 2 chóry: "Harmonia", "Polonia"
- 3 zespoły teatralne: "Epidemia", "Fantom", "Chimera"
- 6 kółek zainteresowań: modelarskie, linorytu, plastyczne, muzyczno-rytmiczne, ruchowe, taneczne
- 3 zespoły wokalne - instrumentalne: "Cover Band", "LO", "Poka Yoke" oraz zespoły wokalne we wszystkich szkołach.

Działalność BOK prowadzona jest w następujących obiektach:

- Kino-Teatr "Jutrzenka"

W "Jutrzence" odbywają się imprezy okolicznościowe, związane z tradycjami miasta, świętami, uroczystościami współpracujących z BOK-iem instytucji, a również imprezy np.:

- spotkania zespołów folklorystycznych, chórów,
- jasełka - organizowane przez ministrantów, szkoły, przedszkola,
- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy,
- wieczory kolędowe,
- Rocznica uchwalenia Konstytucji 3 maja,
- Dzień Dziecka,
- Dzień Edukacji,
- Mikołaj dla dzieci,
- Dni Skupienia,

W "Jutrzence" odbywają się także uroczystości okazjonalne. Tutaj także organizowane są występy ogniska muzycznego, warsztaty teatralne, plastyczne, muzyczne (np. perkusyjne), spotkania z ciekawymi ludźmi, wystawy. Są to wystawy plastyczne i fotograficzne, odbywają się konkursy np. "Wyzwolenie z przeciętności" i Powiatowy Przegląd Muzyki Klasycznej, XII Przegląd Zespołów Przedszkolnych, Festiwal Piosenki Dziecięcej, coroczne Dni Teatru.

W "Jutrzence" działają stale grupy, zarówno dla dorosłych, jak i dzieci:

- zespół regionalny dla najmłodszych,
- zespół wokально-taneczny dla młodzieży,
- Break Dance, nauka tańca nowoczesnego,
- spotkania chóru "Polonia",
- próby zespołu folklorystycznego Bierunianki,
- próby teatru eksperymentalnego "Epidemia",
- zajęcia koła modelarzy.

- Świetlica Środowiskowa w Bieruniu Nowym

W Świetlicy organizowane są zajęcia dla dzieci i młodzieży oraz próby zespołu folklorystycznego "Nowobierunianki" i chóru "Harmonia".

Organizowane są zabawy karnawałowe, andrzejkowe, biesiady. Przeciętnie dwa razy w roku przygotowywane są wystawy dla mieszkańców.

Zajęcia stałe w "Świetlicy Środowiskowej" dla dzieci i młodzieży:

- plastyczne
- taneczne
- teatralne
- Grupa Teatralna "Chimera"
- zespół folklorystyczny "Nowobierunianki"
- Chór "HARMONIA".

• Dom Kultury "Gama"

W "Gamie" odbywają się próby zespołów muzycznych, mających do dyspozycji własne sale prób. Repertuar zespołów to opracowane "covery" znanych przebojów, jak również muzyka rockowa własnych pomysłów. Są to zespoły:

- "Cover Band" - zespół młodzieżowy
- "WD-40" - zespół rockowy
- "Insade" - zespół rockowy
- "Sekcja gitarowa" - zespół dla młodzieży

Organizowane są zajęcia dla dzieci oraz młodzieży w czasie ferii zimowych oraz wakacji letnich w ramach corocznej akcji "LATO W MIEŚCIE" proponując wiele zajęć świetlicowych.

W Domu Kultury "Gama" działają sekcje:

- plastyczne dla dzieci i młodzieży
- teatralna: grupa "FANTOM"
- taneczne: Klub Tańca Towarzyskiego "Elita", Klub Tańca Towarzyskiego "Junior", grupa tańca nowoczesnego "Show Dance"
- nauka gry na instrumentach muzycznych

- Miejska Biblioteka Publiczna Nr 1 w Bieruniu Starym, rozpoczęła swoją działalność 16 stycznia 1949 roku.
- Miejska Biblioteka Publiczna Nr 2 w Bieruniu Nowym, historia biblioteki sięga 1949 roku.

Mieszkańcy Bierunia, chcąc uczestniczyć w rozwoju swojej gminy pod względem gospodarczym, społecznym i kulturalnym, organizują się, tworząc stowarzyszenia:

- Stowarzyszenie Miłośników 600-letniego Bierunia,
- Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Bieruńskiej "Porąbek",
- Stowarzyszenie Gospodarczo-Ekologiczne "Nasz Region" (Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Honorowe Krwiodawstwo),
- Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych "Radość Życia",
- Stowarzyszenie Mieszkańców Osiedli nr 1 i 2 przy ulicy Granitowej, Warszawskiej i Węglowej.

Kluby sportowe

- KS "Unia" Bieruń Stary
- KS "Piast" Bieruń Nowy

Coroczne imprezy kulturalne:

- Powiatowy Przegląd Muzyki Klasycznej
- Powiatowy Konkurs Piosenki Obcojęzycznej
- Dzieci seniorom
- Powiatowy Festiwal Piosenki Przedszkolnej "Odkrywamy talenty muzyczne"
- Dni Teatru
- Wystawa "Bądź ambasadorem swojego miasta"
- Jarmark Wielkanocny
- Dzień Kobiet w Jutrzence
- Powiatowy Konkurs Poetycki "Wyzwolenie z przeciętności"
- Turniej skata w Jutrzence
- Walentynkowy koncert zespołów rockowych
- Biesiada Śląska
- Wystawa twórczości artystycznej
- Wystawa fotografii
- Wystawa PRAC ROKU
- Przegląd zespołów folklorystycznych
- Dożynki
- Festyny rodzinne
- Reggae na grobli
- Noc Świętojańska nad Wisłą
- Dzień Dziecka
- Spotkania z Mikołajem
- Przegląd Przedszkolnych Zespołów Artystycznych

Lędziny

W gminie aktywnie działają również liczne stowarzyszenia i organizacje kulturalne oraz zespoły artystyczne:

- Towarzystwo Kulturalne im. Anielina Fabery

Stowarzyszenie organizuje różne imprezy kulturalne: festyny, konkursy, giełdy młodych talentów, biesiady, spotkania literackie, wieczory kolęd i pastorałek, imprezy literacko-muzyczne ku czci wielkich Polaków. Towarzystwo współpracuje w urządzaniu wielu imprez kulturalnych z Klubem Plastyka Kontrast oraz z OSP Lędziny. Pod egidą towarzystwa występują szkolne zespoły artystyczne: "Rajcule" i "Pikolo".

- Klub Plastyczny "Kontrast"

Wydział Kultury Urzędu Miasta wspólnie z klubem organizuje coroczne plenery malarskie widziane z Górki Klemensowej, a także umożliwia organizowanie innych wystaw malarskich zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych.

- Pracownia Modelarstwa Lotniczego i Okrętowego LOK

- Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Województwa Śląskiego

W ramach towarzystwa działa 6-osobowy zespół muzyczny, sekcja skatowa, kącik kroju i szycia, a także kącik fotoamatorski, jak również inne stowarzyszenia, działalność których jest związana ze sferą kulturalną:

- Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Lędzińskiej im. Izydora Borzuckiego

- Stowarzyszenia kulturalne młodych "PANTEON" /nieoficjalne/
- Polski Związek Hodowców Gołębi Poczтовых, Koło Łędziny
- Rejonowe Koło Pszczelarzy Bieruń (sekcja Łędziny)

Miasto kultywuje tradycje śląskiego folkloru, organizując np. szkolne konkursy gwary śląskiej, tańca, śpiewu. Szkolne Zespoły artystyczne miasta biorą rokrocznie udział w festiwalu piosenki dziecięcej "Śląskie śpiewanie" /charakter festiwalu międzywojewódzki/:

- Zespół folklorystyczny "Łędzinianie"
- Zakładowa Orkiestra Dęta KWK "Ziemowit"
- Międzyszkolny zespół "Na zicher"
- Szkolny zespół "Pikolo"
- Zespół wokalny-instrumentalny "Moderato"
- Zespół czirliderek "Na bis"
- Zespół muzyczny "Blue Band"
- Chór "Sursum Corda"
- Chór "FLORIAN" przy OSP Łędziny

W gminie funkcjonuje Miejska Biblioteka Publiczna oraz Filia nr 1 Miejskiej Biblioteki Publicznej.

Oprócz tego w gminie funkcjonują takie obiekty kulturalne jak:

- Sala widowiskowo-kinowa Piast
- Sala Przyjęć Okolicznościowych

W gminie jest prowadzona również działalność sportowo – rekreacyjna:

- Fundacja Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu
- Miejski Klub Sportowy "Łędziny"
- Klub szachowy "Górnik"
- Klub Tenisa Stołowego
- Klub Skatowy przy OSP Łędziny
- Uczniowski Klub Sportowy "ORKA"
- Klub seniora przy MKS "Łędziny"
- PZW Koło NR 32 Łędziny
- Klub Wędkarski – Zalew Olszyce
- PZW Koło NR 99 Łędziny przy KWK "Ziemowit"
- Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Sportu

Gmina wydaje Biuletyn Informacyjny "Łędziny" o zasięgu lokalnym, w nakładzie 2.000.

Na terenie miasta odbywają się liczne imprezy kulturalne i sportowe, z których niektóre, jak np. turnieje tańca towarzyskiego i turnieje brydżowe, mają zasięg ogólnopolski, a nawet międzynarodowy. Prężnie działa koło PTTK przy KWK "Ziemowit", które zrzesza pracowników oraz mieszkańców miasta. Zarząd Koła organizuje rokrocznie w różnych miejscach kraju Rajd pieszy turystyczny, w którym każdorazowo bierze udział ok. 1000 uczestników. Impreza powyższa jest impreza cykliczną o zasięgu powiatu bieruńsko – łędzińskiego. Odbywają się Festyny miejskie – sportowo – rekreacyjne w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Dziecka, Dożynek miejskich, rozpoczęcia i zakończenia lata.

Imprezy są cykliczne i mają zasięg lokalny. Udział w nich biorą mieszkańcy miasta i okolicznych gmin.

Chełm Śląski

Z działających na terenie gminy placówek kulturalnych można wyróżnić:

- Gminną Świetlicę Środowiskową przy ul. Owocowej 2 w Chełmie Śląskim
- Gminną Bibliotekę Środowiskową przy ul. Śląskiej 46 w Chełmie Śląskim

Działalność sportową w gminie prowadzi Klub Sportowy "Stal". Ponadto organizowane są Regaty Polskiego Związku klasy Tornado nad Zalewem Dzieńkowice, którego organizatorem jest Klub żeglarski "Huta Katowice" PZKT. Organizowany jest również "Rajd Kolarski Dookoła Województwa Śląskiego"; można w nim zdobyć dwie odznaki: dużego i małego rajdu.

W gminie jest organizowana przez Urząd Gminy Chełm Śląski taka impreza kulturalna jak Dni Chełmu Śląskiego – impreza cykliczna o zasięgu lokalnym na przełomie sierpnia/września.

Są organizowane również powiatowe imprezy kulturalne:

1. Powiatowe Święto Latawca. Impreza cykliczna odbywająca się w Lędzinach. Piknik dla dzieci i młodzieży oraz rodziców. III sobota września. Impreza o zasięgu ponadpowiatowym.
2. Mityng w chodzie sportowym. Organizator UKS Maraton Korzeniowski.pl. Impreza cykliczna, wspierana przez Roberta Korzeniowskiego. Odbywa się w miesiącu maju.
3. Igrzyska Osób Niepełnosprawnych. Termin: maj, czerwiec. Impreza integracyjna dla osób niepełnosprawnych, ich rodzin i mieszkańców powiatu.
4. Festiwal "Jesień Organowa" w Powiecie Bieruńsko-Lędzińskim. Impreza cykliczna odbywająca się już od pięciu lat. Wrzesień, październik.
5. Przegląd Orkiestr Dętych. Impreza nowa. Impreza o charakterze ponadpowiatowym. i przegląd odbył się w Bieruniu na Rynku.

Podsumowanie

Obszar objęty projektem prezentuje się jako obszar o wyrazistym życiu kulturowym oraz charakteryzuje się silnym utożsamianiem się społeczności lokalnych z własną kulturą, a także bardzo bogatą ofertą imprez kulturowych. Wyrazem bogactwa i zróżnicowania kulturowego jest również duża ilość różnych obiektów takich jak muzea, galerie, izby regionalne. Specyfikę tradycji i kultury ludowej oddają najlepiej izby regionalne, istniejące głównie w takich gminach, jak Istebna (największa liczba izb wśród pozostałych gmin), Wisła, Zebrzydowice, Strumień z powiatu cieszyńskiego, gminy Jasienica Czechowice-Dziedzice, Pawłowice z powiatu bielskiego oraz gmina Pszczyna.

Ruch artystyczny na terenie każdej z gmin owocuje licznymi wystawami w kilkunastu galeriach, najwięcej ich jest na terenie powiatu cieszyńskiego w gminach Wisła (4), Ustroń (3), Chybie (3).

Na omawianym obszarze najbardziej intensywne i różnorodne życie kulturalne występuje na terenie powiatu cieszyńskiego, co absolutnie nie oznacza, że pozostałe tereny są nieatrakcyjne. Na uwagę zasługują zwłaszcza popularne imprezy artystyczne oraz o charakterze rekreacyjno-scenicznym o ponadregionalnym, a nawet międzynarodowym zasięgu.

Przywiązanie ludności do własnej tradycji, historii i dziedzictwa kulturowego wyraża się dużą aktywnością w różnego rodzaju zespołach artystycznych i chórach. Tylko na terenie Śląska Cieszyńskiego istnieje około 40 chórów, około 20 zespołów ludowych, kilka grup śpiewaczych, 20 zespołów muzycznych, 18 zespołów tanecznych oraz 9 zespołów teatralnych. Razem około 110 zespołów uprawia muzykę poważną, ludową, rozrywkową, religijną, chóralną, tańce ludowe, taniec współczesny, a także wiele rodzajów form teatralnych. Zwieńczeniem prężnej działalności edukacyjno-kulturalnej 12 gminnych ośrodków kultury oraz towarzystw kulturalnych i społeczno-kulturalnych są znaczące festiwale oraz imprezy cykliczne o charakterze ogólnopolskim i międzynarodowym.

Na terenie całego obszaru objętego projektem działają liczne Domy Kultury oferujące różnorodny program zajęć artystycznych, kółek zainteresowań oraz warsztatów.

W skład istniejącej na analizowanym obszarze bazy kulturalnej wchodzi między innymi placówki biblioteczne funkcjonujące praktycznie w każdej gminie objętej projektem. Często biblioteki prowadzą nie tylko swoją działalność bezpośrednią, a również organizują i angażują się w liczne działania o charakterze promocyjnym, edukacyjnym.

O zachowanie równie licznych, ruchomych pamiątek historycznych troszczy się jedna z najstarszych w Polsce i Europie, placówek muzealnych – Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie – założone w 1802 r. Muzeum w Cieszynie posiada trzy filie: Muzeum Beskidzkie im. A. Podzorskiego w Wiśle – zajmujące się tradycją i folklorem górali śląskich, Muzeum im. Gustawa Morcinka w Skoczowie oraz Muzeum Zofii Kossak-Szatkowskiej w Górkach koło Brennej.

Na terenie analizowanego obszaru działa łącznie 9 kin, w tym Kino "Podhale" w Skoczowie, Kino "Zdrój" w Ustroniu oraz Kino "Marzenie" w Wiśle, Kinoplex w Bielsko-Białej, Kino "Świt" w Czechowicach-Dziedzicach, "Centrum" i "Panorama" w Jastrzębiu Zdroju, Kino "Wenus" w Pszczynie, Kinoteatr "Jutrzenka" w Bieruniu.

Działalność rekreacyjno-sportową prowadzą na terenie każdej gminy liczne kluby i stowarzyszenia sportowe. Obszar wyróżnia się również dużą ilością stowarzyszeń oraz innych instytucji związanych z rozwojem turystyki.

Omawiając aktywność kulturalną i sportową na obszarze objętym projektem nie sposób nie wspomnieć o symbolach, postaciach, które dzięki swym sukcesom, w sposób samoistny przyczyniają się do promocji obszaru. Jak łatwo się domyślić są to: Adam Małysz i Golec uOrkiestra.

Analizując wydarzenia w życiu kulturalnym (obszaru objętego projektem) dochodzi się do wniosku, że turystyka na obszarze gmin objętym projektem stanowi jedną z ważniejszych dziedzin gospodarki w regionie, będąc istotnym i wiodącym źródłem dochodów i tym samym miejscem zatrudnienia mieszkańców. Tak wysoka pozycja turystyki w gospodarce regionu wynika z prawidłowego wykorzystania własnych zasobów i walorów, spośród których można wymienić między innymi bogate i zróżnicowane środowisko kulturowe oraz atrakcyjność imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych.

Niezwykle istotnym kierunkiem rozwoju obszaru może być turystyka rowerowa. Dzięki niej możliwe jest szybkie i efektywne wypromowanie atrakcji Wiślanej Trasy Rowerowej i zaistnienie tego produktu turystycznego na mapie atrakcyjności turystycznej w kraju i za granicą. W chwili obecnej są organizowane liczne rajdy rowerowe w wielu gminach objętych projektem. Są to często imprezy cykliczne i na stałe istniejące w kalendarzu imprez w każdym z objętym projektem powiecie.

1.2 Stan środowiska naturalnego

Czystość środowiska naturalnego oraz bieżąca dbałość o jego stan są istotnymi elementami polityki oraz podejmowanych działań przez władze powiatowe i gminne. Mają też bezpośredni wpływ na rozwój turystyki. Działania na rzecz ochrony środowiska obejmują między innymi:

- troskę o jakość wody pitnej i gospodarkę odpadami,
- oczyszczanie ścieków komunalnych,
- dbałość o stan powietrza,
- opiekę nad istniejącymi obiektami przyrody oraz jakością wód powierzchniowych.

Woda pitna

Jakość wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi reguluje Ustawa o Zbiorowym Zaopatrzeniu w Wodę i Zbiorowym Odprowadzaniu Ścieków z 7 czerwca 2001 r. oraz Rozporządzenie Ministra w sprawie warunków, jakim powinna odpowiadać woda do picia i na potrzeby gospodarcze, woda w kąpieliskach oraz zasady kontroli jakości wody przez organy Inspekcji Sanitarnej.

• **Powiat cieszyński**

Powiat cieszyński zaopatrywany jest w głównej mierze przez Wodociągi Ziemi Cieszyńskiej Sp. z o.o., która doprowadza wodę pozyskiwaną m.in. ze zbiornika powierzchniowego w Wiśle-Czarne oraz ujęcia wody znajdującego się w Pogórzu, a także innych mniejszych ujęć. Poza tym wodę do gmin powiatu cieszyńskiego dostarcza firma Arkom oraz mniejsze spółki wodne, m.in. na terenie gminy Brenna. Na terenie powiatu cieszyńskiego znajduje się łącznie 21 ujęć wody, służących do publicznego zaopatrywania ludności w wodę. Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę jest ujęcie z podziemnych wód w Skoczowie-Pogórzu – 18 000 m³/d. Innymi znaczącymi ujęciami są: zbiornik wody powierzchniowej w Wiśle-Czarne (12 960 m³/d), ujęcie w Wiśle Gościejowie (1 200 m³/d), ujęcie w Ustroniu Poniwcu (439 m³/d) oraz ujęcie wód podziemnych w Rudniku (2908 m³/d). Na terenie powiatu woda z ujęć publicznych uzdatniana jest podchlorynem sodu. Stacje uzdatniania wody znajdują się przy wszystkich ujęciach wody. Wodociągi znajdujące się na terenie powiatu zaopatrują większe zbiorowości miejsko-gminne. Eksploatowane są także lokalne, mniejsze ujęcia wody obsługujące część jednostek osadniczych, bądź grupy zabudowań. Dla pozostałych mieszkańców będących poza zasięgiem wodociągów zbiorczych, źródłem zaopatrzenia w wodę są również studnie przydomowe.

• **Milówka**

Gmina Milówka posiada jedno ujęcie wody zlokalizowane w Kamesznicy Złatnej, w pobliżu którego znajduje się również stacja uzdatniania wody. Jest to nowa inwestycja z bieżącego roku i dlatego przyłączonych zostało zaledwie 30 budynków. Reszta mieszkańców zaopatruje się w wodę ze studni przydomowych.

• **Miasto Bielsko-Biała**

Bielsko-Biała jest zaopatrywana w wodę z wielu źródeł. Największe z nich to ujęcia w Kobiernicach, na rzece Sole oraz zbiornik retencyjny Wapienica. W mniejszym stopniu miasto zaopatrywane jest z lokalnych ujęć na potoku Straconka.

Tabela 2 Wykaz wszystkich ujęć istniejących na terenie miasta

Lp.	Ujęcie	Nazwa rzeki	Lokalizacja (km)
1	Ujęcie Wapienica - Zapora	Wapienica	17,77
2	Ujęcie wody Wapienica-Tartak	Wapienica	16,12
3	Ujęcie wody z Pot. Żydowskiego	Potok Żydowski	0,42
4	Ujęcie Miejskie 1 Ujęcie Miejskie 2	Potok Straconka	3,54 2,47
5	Ujęcie "Walczok"	Potok Straconka	4,3
6	Ujęcie "Złota Rozтока" przy ul.Polnej	Potok Niwka	Odcinek źródłowy
7	Ujęcie "Mikuszowice"	Olszówka	1,7 ujęcie na stokach Koziej Górki
8	Soła I, II, III	Soła Zbiornik Czaniec	Zbiornik Czaniec
9	Szczyrk	Żylica	15,8
10	Bujaków	Źródło Morcinki	Ciek bez nazwy
11	Wróblowice	Potok Zimny	0+130
12	Kozy Małe	Potok Pisarzówka	15 + 660

Źródło: dane uzyskane z UM Bielsko Biala

Woda, w którą zaopatrywani są mieszkańcy Bielska-Białej i okolic uzdatniana jest w dwóch dużych, nowoczesnych Stacjach Uzdatniania Wody w Wapienicy i Kobiernicach przez AQUA S.A. Dzięki wdrożeniu w AQUA S.A. procesów uzdatniania wody opartych na najnowszych technologiach, dostarczana woda nie tylko w 99% spełnia surowe standardy określone w rozporządzeniu Ministra Zdrowia, ale również jest zdrowa dla pijących ją ludzi, ponieważ zawiera niezbędne do życia mikroelementy.

• Powiat bielski

Na terenie gminy Jasienica istnieje jedno ujęcie wody – podziemne w sołectwie Rudzica ze stacją uzdatniania wody i pompownią.

Źródłem zaopatrzenia wody pitnej w gminie Czechowice-Dziedzice jest sieć magistralna należąca do AQUA S.A. z Bielska-Białej, która jest zasilana głównie ze Stacji Uzdatniania Wody (SUW) w Kobiernicach. Dodatkowym źródłem zaopatrzenia w wodę są studnie głębinowe i kopane. Część zakładów przemysłowych na terenie gminy zasilana jest w wodę ze studni głębinowych, stanowiących również rezerwę dla mieszkańców w przypadku ograniczenia dostaw wody. Długość sieci magistralnej należącej do AQUA S.A. wynosi ok. 7,5 km.

Gmina Bestwina posiada własne ujęcie wody w Kaniowie wyposażone w zmodernizowaną stację uzdatniania wody.

Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę w gminie Wilamowice jest wodociąg GO-CZA przeznaczony głównie dla potrzeb GOP. Woda pobierana jest ze zbiornika Czaniec i uzdatniana w stacji wodociągowej w Kobiernicach, następnie przekazywana jest do GOP zasilając po drodze gminę Wilamowice. Wodociągi zbiorcze w gminie zasilane są poprzez systemy wodociągowe gmin sąsiednich, a mianowicie Kęty, Bestwina, miasto Bielsko-Biala. Istniejący zbiorowy system zaopatrzenia w wodę obsługuje na terenie gminy wszystkie wsie

i przysiółki i stanowi własność gminy Wilamowice. Zaopatrzeniem w wodę południowej części gminy zajmuje się Przedsiębiorstwo Komunalne "AQUA" S.A. z Bielska-Białej. Aktualnie z wody dostarczanej gminną siecią wodociagową korzysta prawie 100% mieszkańców miasta oraz około 95% mieszkańców gminy. We wsi Dankowice funkcjonuje lokalne ujęcie wód podziemnych składające się z 4 studni głębinowych, gdzie również znajduje się stacja uzdatniania wody. Istnieją zbiorniki wyrównawcze w Starej Wsi.

- **Miasto Jastrzębie Zdrój**

Źródłem zaopatrzenia w wodę dla miasta jest wodociąg administrowany przez Jastrzębski Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Jastrzębiu. Woda pobierana jest w mniejszej części z Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów w Katowicach, w większości zaś z wodociągu zasilanego w wodę z Czech (jest to nowa inwestycja). Dostarczana woda jest już uzdatniona.

- **Powiat pszczyński**

Powiat pszczyński zaopatrywany jest w wodę głównie z wodociągów magistralnych Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów (GPW) w Katowicach.

Największym ujęciem wody pitnej na terenie powiatu jest ujęcie wód powierzchniowych i stacja uzdatniania wody w Goczałkowicach Zdroju – należąca do Górnośląskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów w Katowicach. Poza tym znajdują się inne ujęcia wody:

- Miedzna – ujęcie wody do celów pitnych i przemysłowych.
- Łąka – ujęcie wody do celów przemysłowych. Ujęcie Łąka jest ujęciem wód powierzchniowych z jeziora o tej samej nazwie. Korzystają z niego kopalnie węgla kamiennego i ciepłownie z terenu powiatu.
- Pawłowice – ujęcie wody pitnej. Ujęcie Pawłowice jest ujęciem wód podziemnych użytkowanym przez Gminny Zakład Komunalny w Pawłowicach.

- **Powiat bieruńsko-lędziański**

Wszystkie gminy powiatu bieruńsko-lędziańskiego są zaopatrywane w wodę z wodociągu miejskiego (wiejskiego), do którego woda dostarczana jest przez Górnośląskie Przedsiębiorstwo Wodociągowe w Katowicach¹³.

Gospodarka wodno-ściekowa

- **Powiat cieszyński**

¹³ Źródłem zaopatrzenia wody w gminie Bojszowy jest wodociąg miejski zasilany przez Górnośląskie Przedsiębiorstwo Wodociągowe. Gmina Bieruń zaopatrywana jest w wodę pitną z ujęć powierzchniowych Czaniec - GPW Katowice, poprzez rurociąg przesyłowy do pompowni w Tychach-Urbanowicach. Z tej pompowni są wyprowadzone dwie magistrale zasilające Bieruń. W gminie Łędziny głównym źródłem wody dla celów komunalnych są wody doprowadzane wodociągiem grupowym GPWiK z górnego biegu rzeki Wisły. Odrębne źródło zaopatrzenia w wodę posiada KWK "Ziemowit", która uzdatnia do celów pitnych wody z ujęć dołowych. W gminie Chełm Śląski znajdują się 2 ujęcia wody surowej: GPW przy Zbiorniku Dziewkowie i Pompownia Chełmek.

Stopień zwodociągowania i skanalizowania na terenie powiatu ilustruje poniższa tabela.

Tabela 3 Sieć wodociągowa oraz sieć kanalizacyjna w gminach powiatu cieszyńskiego objętych projektem w dniu 31.12.2001 r.

Wyszczególnienie	Wodociągi – długość czynnej sieci rozdzielczej w km	Połączenia wodociągowe prowadzące do budynków mieszkalnych	Kanalizacja - długość czynnej sieci rozdzielczej w km	Połączenia kanalizacyjne prowadzące do budynków mieszkalnych
Gmina Ustroń	75,0	1548	58,1	1030
Gmina Wisła	25,3	434	40,9	554
Gmina Skoczów	119,3	2280	44,8	3503
Gmina Strumień	106,1	1526	4,3	133
Gmina Brenna	21,8*	656	34,3*	584
Gmina Chybie	68,0	1254	7,8	12
Gmina Dębowiec	72,8	918	14,8*	190*
Gmina Goleszów	70,7	1148	7,6	138
Gmina Hażlach	120,9	1785	19,0	324
Gmina Istebna	55	1054	16,4	346
Gmina Zebrzydowice	142,9	1851	49,0	1093

Źródło: "Plan rozwoju lokalnego powiatu cieszyńskiego"

Stopień zwodociągowania poszczególnych gmin jest zróżnicowany. Najlepiej zwodociągowana jest gmina Chybie (98,9%), a najgorzej gmina Wisła (15%). Stopień skanalizowania poszczególnych gmin podobnie, jak w przypadku sieci wodociągowej jest zróżnicowany. Najlepsza sytuacja w skali powiatu jest w Ustroniu, a najgorsza w gminie Goleszów.

Na terenie powiatu cieszyńskiego znajduje się 14 oczyszczalni ścieków, różnych typów i o bardzo zróżnicowanej przepustowości. Działają w większości gmin, jednak z powodu ciągle zbyt słabo rozbudowanej sieci kanalizacyjnej nie wszystkie ścieki są oczyszczane. Najnowsze oczyszczalnie działają w Skoczowie, Strumieniu, Ustroniu i Wiśle. na terenie powiatu osady ściekowe są obecnie głównie odwadniane, higienizowane, wykorzystywane dla celów rolniczych, do rekultywacji lub składowane.

Tabela 4 Oczyszczalnie ścieków w gminach powiatu cieszyńskiego objętych projektem oraz ich parametry techniczne

Wyszczególnienie	Obiekty komunalnego oczyszczania ścieków	Ilość powstającego osadu ściekowego w tonach suchej masy osadu/rok
Gmina Ustroń	1	1 100
Gmina Wisła	1	600
Gmina Skoczów	1	350
Gmina Strumień	1	325
Gmina Brenna	0	-

Gmina Chybie	0	-
Gmina Dębowiec	3	12
Gmina Goleszów	1	76
Gmina Halach	1	60
Gmina Istebna	3	16
Gmina Zebrzydowice	2	286
Powiat cieszyński	14	2721

Źródło: "Plan rozwoju lokalnego powiatu cieszyńskiego"

Oczyszczanie ścieków na obszarach budownictwa rozproszonego i terenach wiejskich realizowane jest głównie poprzez gromadzenie ścieków w szambach oraz w ramach przydomowych oczyszczalni ścieków, a następnie transportowanie samochodami asenizacyjnymi do najbliższej oczyszczalni. Powiat cieszyński posiada bardzo wysoki wskaźnik udziału oczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych w ogólnej wielkości ścieków wymagających oczyszczenia.

- **Milówka**

Gmina Milówka zwodociągowana jest zaledwie w 1% (w trakcie realizacji dalsze przyłącza do nowopowstałego ujęcia wody w Kamesznicy). Stopień skanalizowania jest znacznie większy: na terenie miejscowości Milówka – 40%, a na terenie gminy 15-16%. Gmina nie posiada własnej oczyszczalni. Całość ścieków odprowadzana jest do oczyszczalni w Węgierskiej Górze.

- **Miasto Bielsko-Biała**

Źródłem zaopatrzenia wody w Bielsku Białej jest wodociąg miejski zasilany przez Przedsiębiorstwo Komunalne "AQUA" S.A. z Bielska-Białej. Miasto zwodociągowane jest w 99%. Długość sieci wodociągowej wynosi 1048,5 km. Długość sieci kanalizacyjnej w mieście wynosi ogółem: 476,5 km, z tego sieć:

- ogólnospławna – 104,5 km
- sanitarna – 216,5 km
- przyłącza do budynków mieszkalnych – 8915 sztuk
- deszczowa – 57,7 km.

Dla potrzeb Bielska-Białej eksploatowane są 3 oczyszczalnie ścieków:

1. Oczyszczalnia AQUA S.A. "Komorowice", ul. Bestwińska 63

Nowoczesna oczyszczalnia typu mechaniczno-biologicznego z usuwaniem biogenów. Przepustowość wynosi 95000 m³/dobę.

2. Oczyszczalnia AQUA S.A. "Wapienica", ul. Wypoczynkowa 120

Oczyszczalnia biologiczna z podwyższonym usuwaniem biogenów. Przepustowość wynosi 8000 m³/dobę.

3. Rejonowa Oczyszczalnia Ścieków Beskidiana, ul. Północna 17

Do oczyszczalni doprowadzane są ścieki z zakładu produkcji skór "Beskidiana" oraz dowożone są z wielu zakładów

- **Powiat bielski**

W gminie Jasienica zwodociągowanie kształtuje się na poziomie 56,44%, a kanalizacja na poziomie 0%. Brakuje oczyszczalni komunalnych. Istnieją oczyszczalnie: przyzakładowe - 26 szt., przydomowe - 66 szt. oraz przyszkolne - 3 szt.

Długość sieci wodociągowej wraz z przyłączami w gminie Czechowice-Dziedzice wynosi 174,3 km, w tym 48,5 km przyłączy. W gminie kanalizacja sanitarna i ogólnospławna znajduje się jedynie na terenie miasta Czechowice-Dziedzice, w sołectwach brak jest kanalizacji. Kanalizacja ogólnospławna znajduje się głównie w centrum miasta, nowe osiedla wyposażone są w kanalizację rozdzielczą (osiedle "Północ"). Sieć kanalizacji ogólnospławnej i sanitarnej administrowana jest przez Rejonowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Tychach oraz Przedsiębiorstwo Inżynierii Miejskiej Sp. z o.o. RPWiK w Tychach. Długość kanalizacji administrowanej przez RPWiK:

- kanalizacja ogólnospławna - 22,4 km,
- kanalizacja sanitarna - 12,5 km,
- przykanaliki - 9,5 km.

Stan techniczny kanalizacji jest zły, największą awaryjność wykazują najstarsze kanały ogólnospławne wykonane z betonu.

PIM Sp. z o.o. administruje kanalizacją nową powstałą po roku 1990. Wykonana jest z nowoczesnych materiałów (PVC oraz żywic poliestrowych). Długość kanalizacji administrowanej przez PIM:

- kanalizacja ogólnospławna - 4,2 km,
- kanalizacja sanitarna - 6,5 km,
- przykanaliki - 3,6 km.

Stan techniczny kanalizacji jest dobry.

Na terenie miasta Czechowice-Dziedzice znajduje się ok. 30 km kanalizacji deszczowej wykonanej głównie z rur betonowych. Kanalizacja deszczowa administrowana jest przez Urząd Miasta. Z pozostałego nieskanalizowanego terenu wody deszczowe odpływają powierzchniowo do przydrożnych rowów, a następnie do pobliskich cieków.

Na terenie gminy Czechowice-Dziedzice w Renardowicach w pobliżu ujścia rzeki Iłownicy do Wisły, znajduje się mechaniczno-biologiczna Oczyszczalnia Ścieków Czechowice-Dziedzice, oddana do eksploatacji w 1994 r. Przepustowość oczyszczalni wynosi 11 500 m³/d, ale jest wykorzystywana zaledwie w 47% (5.438 m³/d). Odbiornikiem ścieków z oczyszczalni jest rzeka Iłownica. Na terenie gminy znajduje się również 7 przyzakładowych oczyszczalni ścieków.

Długość sieci wodociągowej w Gminie Bestwina wynosi 112 km, obsługuje 2518 budynków tj. 98 %. Kanalizacja sanitarna o długości 9,2 km obsługuje 242 budynki tj. 9 %. Na terenie gminy istnieją 2 oczyszczalnie: niewielka oczyszczalnia dla szkoły i kilkunastu budynków w sołectwie Bestwinka i w Kaniowie. Przewiduje się budowę nowej oczyszczalni w Kaniowie.

Długość sieci wodociągowej gminy Wilamowice wynosi 183,0 km, w tym 48,0 km sieci wodociągowej Spółki "Aqua". Długość sieci kanalizacyjnej głównej i przyłączy wynosi - 35 km. Na terenie gminy funkcjonuje mechaniczno-biologiczna automatyczna oczyszczalnia ścieków w Zasolu Bielańskim wraz z kanalizacją sanitarną, obsługującą wschodnią część miasta Wilamowice oraz wieś Zasole Bielańskie. Aktualnie na ukończeniu jest oczyszczalnia ścieków w Dankowicach.

- **Miasto Jastrzębie Zdrój**

Miasto jest w 98% zwodociągowane i w 83 % skanalizowane. na terenie miasta istnieje 5 mechaniczno – biologicznych oczyszczalni ścieków.

- **Powiat pszczyński**

Do sieci wodociągowej podłączonych jest prawie 100% mieszkańców powiatu pszczyńskiego, tj. ok. 104,7 tys. osób (stan na koniec 2002 r.).

Na terenach nie objętych zbiorowym systemem zaopatrzenia w wodę mieszkańcy zaopatrują się z własnych ujęć – studnie kopane. Dotyczy to również części mieszkańców korzystających ze studni, jako drugiego źródła zaopatrzenia w wodę.

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej wraz z przyłączami na terenie powiatu wynosi ok. 944 km. W gminach objętych projektem odpowiednio:

- miasto i gmina Pszczyna ok. 333 km,
- gmina Pawłowice ok. 196 km,
- gmina Miedźna ok. 118 km,
- gmina Goczałkowice-Zdrój ok. 88 km.

Siecią kanalizacyjną objętych jest ok. 49 % mieszkańców powiatu pszczyńskiego. Poszczególne gminy posiadają odrębne systemy kanalizacji i oczyszczalnie ścieków. Ścieki odprowadzane są do następujących oczyszczalni:

- gmina Pawłowice – OŚ Pawłowice i OŚ Krzyżowice,
- miasto i gmina Pszczyna – OŚ WZD Pszczyna, OŚ Pszczyna i Wisła Wielka
- gmina Goczałkowice-Zdrój – OŚ w Czechowicach Dziedzicach,
- gmina Miedźna – OŚ Lemna w Miedźnej i OŚ Promlecz w Woli.

Wymienione oczyszczalnie obsługują teren własnych gmin oprócz ścieków z terenu gminy Goczałkowice-Zdrój, które są odprowadzane do OŚ w sąsiednich Czechowicach Dziedzicach.

Na terenie miasta Pszczyna została oddana do użytku nowa Oczyszczalnia Ścieków Pszczyna, obsługująca miasto, a docelowo również przyległe sołectwa. Ścieki z terenów nieskanalizowanych gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych i odprowadzane w sposób niekontrolowany do ziemi i wód płynących. Oprócz oczyszczalni ścieków komunalnych w powiecie znajdują się również lokalne oczyszczalnie ścieków socjalno-bytowych oraz przemysłowych. Są to:

- OŚ przy fabryce elektrolitów ELWO w Pszczynie,
- OŚ przy zakładzie LINDE GAZ w Pszczynie,
- OŚ przy Zakładzie Mechaniki i Elektroniki ZAMEL w Pszczynie,
- OŚ przy Zakładach Przetwórstwa Mięsnego H. Kania S.A. w Pszczynie,
- OŚ przy KWK Krupiński.

Oprócz wymienionych na terenie powiatu mogą znajdować się inne mniejsze lokalne oczyszczalnie ścieków socjalno-bytowych, przemysłowych i wód opadowych.

- **Powiat bieruńsko-lędziański**

Stopień zwodociągowania gminy Bojszowy wynosi – 98%, a skanalizowania - 75%. Na terenie gminy istnieją 4 mechaniczno-biologiczne oczyszczalnie ścieków: Bojszowy, Międzyrzecze, Jedlina, Świerczyniec.

Obecny poziom zwodociągowania obszaru gminy Bieruń można określić na 100%, a skanalizowania na 70%. Na terenie miasta Bierunia funkcjonują 3 oczyszczalnie ścieków mechaniczno-biologiczne: w Bieruniu Starym przy ul. Chemików i 2 w Bieruniu Nowym

przy ul. Jagiełły i ul. Soleckiej. Ponadto na terenie gminy funkcjonuje oczyszczalnia zakładowa "Danone".

Sieć wodociągowa w gminie Lędziny wynosi 120 km długości i obejmuje swym zasięgiem wszystkie dzielnice, a ilość podłączeń szacowana jest na 2400 gospodarstw domowych. Na terenie gminy znajduje się mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia zlokalizowana w rejonie Szybów Głównych KWK "Ziemowit" i nowo wybudowana oczyszczalnia Hołdunów. W chwili obecnej łączna długość kolektorów ściekowych wynosi 50 km, do których odprowadzane są ścieki z około 1000 gospodarstw domowych.

Obszar gminy Chełm Śląski jest zwodociągowany w 100%, a skanalizowany w 18% (została rozpoczęta budowa nowego systemu kanalizacji). Na terenie Chełmu Śląskiego znajduje się oczyszczalnia ścieków typu BIOLAK na ul. Techników, obecnie trwają prace przy budowie nowej oczyszczalni ścieków w rejonie ul. Kmicica, typu "BIOLAK-VOX".

Gospodarka odpadami

Źródłem powstawania odpadów komunalnych i przemysłowych są skupiska ludzkie, obiekty użyteczności publicznej oraz zakłady produkcyjno – usługowo – handlowe. Istotnym elementem wpływającym na skład oraz jakość odpadów komunalnych jest charakter danego obszaru.

• **Powiat cieszyński**

Na terenie powiatu można wyróżnić obszary rolnicze, sadownicze, turystyczno-rekreacyjne, leśne oraz zurbanizowane. Ma to wpływ na strukturę odpadów komunalnych trafiających na składowiska. Znaczny ruch turystyczny, który ma miejsce w gminach powiatu cieszyńskiego niewątpliwie wpływa na wzrost ilości odpadów, głównie opakowaniowych. Firmy transportujące odpady w poszczególnych gminach podają, że w miesiącach wakacyjnych wywożą około 50% odpadów więcej, w związku z obecnością turystów.

Odpady komunalne wytwarzane na terenie powiatu cieszyńskiego generalnie trafiają na dwa składowiska odpadów komunalnych: w Jastrzębiu Zdroju i Knurowie, czyli poza teren powiatu.

Ilość wytwarzanych odpadów przemysłowych w powiecie jest zróżnicowana przestrzennie. Związane jest to z koncentracją na danym terenie zakładów przemysłowych, wytwarzających odpady takich, jak: cukrownia, obiekty energetyki zawodowej, przemysł wydobywczy, budowlany i metalowy.

W wielu gminach obowiązuje system segregacji odpadów - na terenie posesji umieszczone są worki lub pojemniki, w których mieszkańcy gromadzą odpady. Odpady odbierane od mieszkańców transportowane są do stacji przeładunkowych odpadów i wywożone na wysypisko przez gminne Zakłady Gospodarki Komunalnej.

• **Milówka**

Gmina nie posiada własnego wysypiska śmieci. Każda posesja posiada pojemnik. Całość odpadów wywożona jest wg harmonogramu rocznego poza teren gminy. Wprowadzono system segregacji odpadów do worków plastikowych: szkło, plastik, makulatura, lekkie metale, które wywożone są bezpłatnie.

• **Miasto Bielsko-Biała**

Podstawowym systemem zbierania odpadów komunalnych na terenie miasta jest zbiórka odpadów zmieszanych. Przedmiotem selektywnej zbiórki są głównie odpady przeznaczone do recyklingu materiałowego, takie jak: szkło, papier i tworzywa sztuczne.

Na terenie miasta znajdują się 2 składowiska odpadów komunalnych zlokalizowane w Lipniku. Pierwsze (stare składowisko) – założone w 1961 r., na którym zakończono deponowanie odpadów w VI.2003 r. Części składowiska są wstępnie przykryte materiałem izolującym (ziemia). Drugie (nowe składowisko) zostało wybudowane w pobliżu pierwszego. Jest to składowisko o powierzchni 41 410 m². Składa się z 3 kwater otoczonych obwałowaniami.

- **Powiat bielski**

Gmina Jasienica nie posiada własnego wysypiska śmieci. Odpady komunalne odbierane są od mieszkańców 1 raz w miesiącu przez uprawnione firmy świadczące usługi na terenie gminy. W roku 2005 rozdysponowane zostały na sołectwa kontenery segregacyjne na szkło, papier, plastik. Ponadto dwie uprawnione firmy świadczą usługi w zakresie zbiórki segregacyjnej u mieszkańców, którzy otrzymują bezpłatne komplety worków na poszczególne odpady. Gmina Jasienica organizuje 2 razy w roku zbiórki materiałów wielkogabarytowych oraz zużytych opon.

W gminie Czechowice Dziedzice wszystkie odpady odbierane są od mieszkańców i transportowane są na gminne składowisko odpadów w Czechowicach-Dziedzicach. W gminie 95% mieszkańców objętych jest zorganizowanym wywozem odpadów komunalnych. W chwili obecnej rozważana jest możliwość przystąpienia do wspólnej inwestycji z miastem Bielsko-Biała - budowy regionalnego składowiska odpadów komunalnych z towarzyszącą infrastrukturą. Na terenie gminy Czechowice-Dziedzice rozpoczęto działania w kierunku wdrażania systemu selektywnego gromadzenia odpadów komunalnych – tzw. System segregacji "U źródła", którym objęto mieszkańców gminy w zabudowie jednorodzinnej. Mieszkańcy segregują takie odpady, jak: tworzywa sztuczne, makulaturę, szkło (z podziałem na białe i kolorowe), które gromadzone są w specjalnych workach segregacyjnych na posesji.

W gminie Bestwina brak jest wysypiska śmieci. W tym roku przewiduje się rekultywację nieczynnego starego wysypiska. Odpady wywożone są na składowisko do Brzeszcza i Jastrzębia Zdroju. Wprowadzony został system segregacji odpadów w kontenerach: szkło, plastik, metal.

Na terenie gminy Wilamowice prowadzi się selektywną zbiórkę odpadów komunalnych. Rada Miejska w Wilamowicach podjęła uchwałę "O szczególnych zasadach utrzymania czystości i porządku na terenie gminy". Uchwała ta określa między innymi obowiązki właścicieli nieruchomości w zakresie usuwania odpadów. W wyniku porozumienia między gminami Kęty, Osiek, Porąbka i Wilamowice zostały określone zasady gospodarowania odpadami komunalnymi. Podjęto decyzję o budowie wspólnego składowiska na terenie gminy Kęty wraz ze stacją przygotowania surowców wtórnych.

- **Miasto Jastrzębie Zdrój**

Na obszarze miasta znajduje się 1 składowisko odpadów komunalnych i 3 składowiska odpadów górniczych. Wprowadzona została segregacja "u źródła" – makulatura, szkło, plastik. Na terenie zabudowy jednorodzinnej odpady segregowane są do worków foliowych, a na terenie osiedli mieszkaniowych w kontenerach.

- **Powiat pszczyński**

W gminie Pawłowice brak jest własnych wysypisk, gmina prowadzi segregację odpadów "u źródła".

Gmina Pszczyna nie posiada własnego składowiska odpadów. Odpady komunalne z terenu gminy wywożone są poza własny teren: na składowiska do Knuruwa, Brzeszcza.

W gminie Goczałkowice – Zdrój zorganizowana jest zbiórka odpadów w systemie workowym z segregacją odpadów "u źródła" i wywożenie na składowisko odpadów w Brzeszczach, ul. Kościelna 7.

Gmina Miedźna posiada aktualnie 24 zestawy pojemników do selektywnej zbiórki odpadów (1 zestaw składa się z 3 pojemników- na plastik, szkło kolorowe i szkło białe). Ponadto prowadzona jest zbiórka opon, które wywożone są do Powiatowego Punktu Skupu Opon w Goczałkowicach. Odpady z terenu gminy Miedźna wywożone są na składowisko odpadów komunalnych przy ul. Granicznej nr 48 w Jawiszowicach.

- **Powiat bieruńsko-lędziński**

Na obszarze gminy powiatu bieruńsko-lędzińskiego: Bojszowy, Bieruń, Łędziny, Imielin i Chełm Śląski nie znajduje się czynne składowisko odpadów komunalnych i innych nie komunalnych.

Odpady z terenu gmin deponowane są na składowisku odpadów w Tychach-Urbanowicach, którego zarządcą jest "Master" Spółka z o.o.

Na obszarze wszystkich gmin został wdrożony system segregacji odpadów: segregacja "workowa", selektywna (papier, metal, szkło i plastik), odbierana w ustalonych terminach. Zbiórką odpadów segregowanych objętych jest 100% mieszkańców.

Wody powierzchniowe

Na jakość wód powierzchniowych, w głównej mierze ma wpływ zanieczyszczenie związane z chemizacją rolnictwa oraz stopień skanalizowania poszczególnych gmin.

- **Powiat cieszyński:**

Stan czystości wód powierzchniowych w powiecie cieszyńskim w stosunku do lat 2000 – 2002 uległ nieznacznej poprawie. Znacząca poprawa jakości wód powierzchniowych może nastąpić dopiero po maksymalnym rozbudowaniu sieci kanalizacyjnej w poszczególnych gminach powiatu, a co za tym idzie maksymalnym dociążeniu istniejących oczyszczalni ścieków.

W powiecie cieszyńskim kontroli stanu wód powierzchniowych podlegają: rzeka Mała Wisła, Biała Wiselka, Czarna Wiselka, Malinka, Jawornik, Dobka, Jaszowiec, Brennica, Bładnica, Knajka, Olza, Iłownica, Bajerka, Piotrówka, Pielgrzymówka, Bobrówka oraz Zbiornik Goczałkowice. Klasy czystości wód powierzchniowych na terenie Wisły przedstawiają się następująco: Czarna Wiselka – II klasa czystości, Biała Wiselka - I klasa czystości, Jawornik i Wisła – III klasa czystości (krótki fragment Wisły poniżej zbiornika Wisła Czarne posiada II klasę czystości).

- **Milówka**

Gmina nie dysponuje danymi na temat czystości wód.

- **Bielsko Biala**

Klasy czystości wód przepływających przez teren miasta przedstawiają się następująco: Wapienica – II-IV kl., Biała – III-V kl., Potok Kamienicki – V kl., Potok Niwka – III kl., Potok Starobielski – V kl., Potok Krzywa – V kl.

- **Powiat bielski**

W gminie Jasienica wody powierzchniowe posiadają III kl. czystości lub są pozaklasowe.

Przez gminę Czechowice Dziedzice przepływają dwie duże rzeki: Wisła i Biała. Ocena jakości wód rzeki Wisły wykazała jej nadmierne zanieczyszczenie – na odcinku poniżej ujścia Hłownicy aż do ujścia Przemszy wody Wisły są pozaklasowe. Przekroczenie norm czystości wystąpiło w większości grup oznaczeń fizykochemicznych, także klasyfikacja bakteriologiczna nie odbiegała od klasyfikacji ogólnej. Rzeka Biała - odpowiadała III klasie czystości tylko w górnym jej biegu, natomiast na pozostałym odcinku nie odpowiadała normom. Inne mniejsze rzeki przepływające przez teren powiatu to: Hłownica - wody pozaklasowe, Wapienica - wody pozaklasowe i Jasienica - III klasa czystości.

Przez teren gminy Bestwina przepływają rzeki: Wisła i Biała. Rzeka Wisła - wg BZT i CHZT – posiada II klasę czystości, wg zawartości związków biogenych - III klasę czystości, wg zawartości związków mineralnych - I klasę czystości, wg parametrów fizykochemicznych – uznaje się jako wody pozaklasowe. Rzeka Biała posiada – wg BZT, CHZT, zawartości związków biogenych i parametrów fizykochemicznych - wody pozaklasowe, natomiast wg zawartości związków mineralnych - I klasę czystości.

Brak jest danych dotyczących czystości wód na terenie gminy Wilamowice.

- **Miasto Jastrzębie Zdrój**

Na obszarze miasta przebiega wododział pomiędzy Odrą i Wisłą. W dorzeczu Odry (ok. 4/5 powierzchni powiatu) płyną rzeki: Jastrzębianka, Szotkówka, Gmyrdek, Ruptawka, Bzianka.

Klasy czystości wód przepływających przez teren miasta przedstawiają się następująco: Ruptawka II-III klasa, Jastrzębianka II-III klasa, Pszczynka II-III klasa, Gmyrdek I-II klasa, Bzianka III-IV klasa, Szostówka II-III klasa.

- **Powiat pszczyński**

Głównymi rzekami przepływającymi przez tereny powiatu są: Wisła i Pszczynka wraz z największymi dopływami: Dokawą i Korzenicą.

Wyniki badań wskazują na pozaklasową jakość wód w prawie wszystkich punktach monitoringu poza Wisłą, bezpośrednio poniżej Zbiornika Goczałkowice. W przypadku rzeki Wisły o zaliczeniu do wód pozaklasowych decydowało głównie zanieczyszczenie bakteriologiczne, co świadczy o zanieczyszczeniu rzeki ściekami bytowo-gospodarczymi. Na stan czystości wód rzeki Wisły w znacznej mierze wpływ mają zanieczyszczenia płynące spoza terenu powiatu, dotyczy to głównie zanieczyszczeń prowadzonych z terenów znajdujących się w jej górnym biegu oraz z jej prawobrzeżnym dopływem – rzeką Biała z terenów Bielska-Białej i Czechowic-Dziedzic.

Rzeka Pszczynka prowadziła na całej długości wody pozaklasowe. Na zaliczenie do wód pozaklasowych, podobnie jak w przypadku Wisły, miało wpływ zanieczyszczenie

bakteriologicznie oraz w większości punktów monitoringu przekroczenia w zakresie związków biogenych i tlenu. Świadczy to o zanieczyszczeniu rzeki przede wszystkim ściekami bytowo-gospodarczymi.

Badania na rzece Dokawie – dopływie Pszczynki również potwierdzają wpływ zanieczyszczenia ściekami sanitarnymi. Wody rzeki Korzenica w zakresie zanieczyszczeń sanitarnych mieściły się w III klasie czystości, natomiast przekroczone zostały dopuszczalne stężenia cynku.

- **Powiat bieruńsko-lędziński**

Głównymi rzekami przepływającymi przez teren powiatu są:

- w gminie Bieruń - Wisła, Przemsza, Gostynka, Mleczna. Wszystkie wymienione rzeki są pozaklasowe;
- w gminie Bojszowy - Wisła, Gostynka, Pszczynka - wody pozaklasowe; Korzyniec – II klasa czystości;
- w gminie Lędziny - Potok Ławecki, lewobrzeżny dopływ rz. Mlecznej - III klasa czystości; Potok Goławiecki, lewobrzeżny dopływ Wisły Małej - II klasa czystości z uwagi na zawartość chlorków i siarczanów;
- w gminie Chełm Śląski wszystkie okoliczne wody przekraczają dopuszczalne normy.

Źródła zanieczyszczeń powietrza

- **Powiat cieszyński:**

Stan sanitarny powietrza atmosferycznego jest zadawalający i pod tym względem powiat cieszyński plasuje się w czołówce powiatów z terenu województwa śląskiego. Pomiarzy Śląskiej Wojewódzkiej Stacji Sanitarno Epidemiologicznej nie wykazują w stacjach pomiarowych zlokalizowanych na terenie powiatu (Cieszyn, Ustroń) przekroczeń dopuszczalnych wartości stężeń. Pod względem jakości powietrza atmosferycznego gmina Ustroń jest jedną z najczystszych miejscowości województwa śląskiego. Głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza na terenie powiatu są: zakłady przemysłowe, ciągi komunikacji kolejowej i drogowej, ośrodki wypoczynkowe oraz gospodarstwa domowe (piece wykorzystujące paliwa węglowe). Na terenie powiatu cieszyńskiego działają cztery stacje monitoringowe.¹⁴

- **Gmina Milówka**

Zanieczyszczenie powietrza w gminie powoduje głównie tzw. niska emisja, zwłaszcza w okresie zimowym, spowodowana ogrzewaniem budynków węglem i materiałami węgl pochodnymi.

¹⁴ Źródło: "Plan rozwoju lokalnego powiatu cieszyńskiego"

• **Miasto Bielsko- Biała**

Monitoring zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego na terenie Bielska-Białej prowadzony był przy ul. Langiewicza i przy ul. 3 Maja. Lokalizacja stacji pomiarowej na ul. Langiewicza (teren podmiejski) umożliwia określenie tła zanieczyszczeń dla miasta. W tym punkcie prowadzone były pomiary emisji SO₂, NO_x, benzenu oraz pyłu zawieszonego. Średnioroczne wartości prezentują się następująco:

Tabela 5 Poziom zanieczyszczenia powietrza w Bielsku-Białej I

Zanieczyszczenia	SO ₂	NO ₂	Benzen	Pył zawieszony (ogółem)
	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]
Średnie roczne	5,8	2,7	2,9	26,1*)
Dopuszczalne	20	40	5+5**)	brak normy

*) – Pył zawieszony PM10, którego dopuszczalny średnioroczny poziom, ze względu na ochronę zdrowia ludzi wynosi 40 [µg/m³].

**) – dopuszczalna wartość średnioroczna dla benzenu łącznie z marginesem tolerancji wynosi 10 (5+5) [µg/m³] (w następnych latach margines będzie się zmniejszał)

Na punkcie monitoringowym zlokalizowanym w centrum miasta przy ul. 3 Maja dokonuje się pomiaru benzenu i jego pochodnych.

Tabela 6 Poziom zanieczyszczenia powietrza w Bielsku-Białej jII

Zanieczyszczenie	benzen	toluen	m + p ksylen	o – ksylen	etylobenzen
	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]
Średnie roczne	7,99	14,21	8,56	3,91	3,34
Dopuszczalne	10	brak normy	brak normy	brak normy	brak normy

Źródło: Dane z Urzędu Miasta Bielsko-Biała

Wszystkie wskaźniki zanieczyszczeń nie przekraczają wartości dopuszczalnej normy.

• **Powiat bielski**

Wojewódzka Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna w Katowicach przedstawiła roczny poziom opadu pyłu oraz metali w powiecie bielskim, z którego wynika, że w okresie zimowym praktycznie na wszystkich punktach pomiaru pyłu odnotowuje się wzrost emisji zanieczyszczeń pyłowych. Jest to spowodowane głównie zjawiskiem tzw. niskiej emisji, występującym zwłaszcza w okresie sezonu grzewczego oraz wzrostem liczby pojazdów na terenie miasta i gminy na drogach przelotowych, jak i lokalnych. Obserwuje się również zjawisko rezygnacji właścicieli budynków prywatnych z ogrzewania gazowego na paliwa stałe (głównie węgiel). Jest to spowodowane niekorzystną relacją cenową pomiędzy gazem a węglem.

Istotny wpływ na środowisko ma również Rafineria "Czechowice" S.A. umieszczona na krajowej liście zakładów najbardziej uciążliwych dla środowiska. Na liście tej znajduje się również ciepłownia Nadwiślańskiej Spółki Energetycznej.

Analiza wyników pomiarów i porównanie z aktualnie obowiązującymi normami prawnymi wykazuje, że w trakcie prowadzonych badań stężenia większości mierzonych parametrów nie przekraczają wartości dopuszczalnych, poza stężeniami ozonu oraz pyłu zawieszonego ogółem.

- Miasto Jastrzębie Zdrój**

Emisja SO₂, NO₂ - pył poniżej dopuszczanej normy.

- Powiat pszczyński**

Tabela poniżej obrazuje wnioski z danych Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej.

Tabela 7 Opad pyłu w gminach powiatu pszczyńskiego w 2002 roku

Miasto/gmina	Opad pyłu w roku 2002 w okresach – wartość dopuszczalna 200 [g/(m²rok)]				Średnia w okresach	
	Grzewczy zimowy [g/(m ² sezon)]	Letni [g/(m ² sezon)]	Grzewczy jesienny [g/(m ² sezon)]	Rok [g/(m ² rok)]	Lata [g/(m ² rok)]	Lata [g/(m ² rok)]
Goczałkowice Zdrój*	10	24	7	41	37	39
Miedźna	16	30	8	54	39	42
Pawłowice*	14	30	10	54	47	48
Pszczyna*	14	21	6	41	44	47

Źródło: na podstawie danych UG w Pszczynie

Tabela 8 Opad metali w gminach powiatu pszczyńskiego w 2001 roku

Miasto/gmina	Opady metali w 2001 roku Jedn.: [mg/(m ² rok)]; [g/(m ² rok)] - Fe								
	Pb	Zn	Cd	Cu	Cr	Ni	Fe	Mn	Co
Wartości dopuszczalne	100	-	10	-	-	-	-	-	-
Goczałkowice Zdrój*	10	153	0,41	5	0,8	1,7	0,9	15	0,52
Miedźna	15	225	18,65	6	0,7	1,6	1,0	16	0,58
Pawłowice*	13	631	0,75	6	0,8	2,5	1,8	24	0,76
Pszczyna*	13	263	5,69	6	0,8	3,6	1,5	20	0,57

Źródło: na podstawie danych UG w Pszczynie

Najwyższy poziom opadu pyłu obserwuje się w gminach Miedźna, Pawłowice oraz mieście Pszczyna, a w przypadku opadów metali najwyższe wartości występują w Pszczynie i Pawłowicach. Poza zaprezentowanymi wyżej danymi Wojewódzkiej Stacji Sanitarno – Epidemiologicznej w Katowicach na terenie Pszczyny prowadzony jest monitoring zanieczyszczeń powietrza przy zastosowaniu telemetrycznego systemu pomiarowego OPSIS.

- **Powiat bieruńsko-lędziński**

W gminach Bieruń, Imielin i Bojszowy nie wykonuje się na bieżąco badań stężeń zanieczyszczeń w powietrzu atmosferycznym. Obecnie gminy realizują "Program ograniczenia niskiej emisji" - wymiana pieców oraz montaż kolektorów słonecznych. Program realizowany jest od 2003 roku.

W gminie Bieruń zanieczyszczenie benzo-a-pirenem kilkakrotnie przekracza dopuszczalne normy (tylko w okresie zimowym). Emisja pozostałych zanieczyszczeń jest niska.

W gminie Lędziny stwierdza się wyraźne przekroczenia dopuszczalnych wartości stężeń zanieczyszczeń benzo-a-pirenu (BaP), tlenku węgla (CO), pyłu zawieszonego. Pył zawieszony 53-73 mg/m³, opad pyłu 50-75 mg/m², tlenu siarki 10-21 mg/m³, benzo-a-pirenu 5-10 ng/m³.

Stan czystości powietrza w gminie Chełm Śląski określany jest jako dobry.

Podsumowanie

Prawie na całym badanym terenie ludność zaopatrywana jest w wodę z wodociągów.

Stopień zwodociągowania kształtuje się na poziomie 98-100%, za wyjątkiem gmin: Jasienica (56,4%), Wiśła (15%) i Milówka (1%). Stacje uzdatniania wody znajdują się przy wszystkich ujęciach wody, dlatego jakość wody pitnej spełnia wymagane standardy. Stopień skanalizowania terenu jest znacznie słabszy - w granicach 15-75%. Niektóre gminy w ogóle pozbawione są kanalizacji (gmina Jasienica i sołectwa gminy Czechowice Dziedzice), gmina Bestwina skanalizowana tylko w 9%.

Stopień oczyszczania ścieków jest bardzo zróżnicowany na terenie poszczególnych powiatów, np. powiat cieszyński wyróżnia się bardzo wysokim wskaźnikiem udziału oczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych w ogólnej wielkości ścieków wymagających oczyszczenia, a niektóre gminy w ogóle nie posiadają oczyszczalni ścieków.

Największe składowiska odpadów komunalnych zlokalizowane są w Jastrzębiu Zdroju i Knurowie, gdzie trafiają odpady z powiatów: cieszyńskiego, pszczyńskiego oraz w Czechowicach-Dziedzicach i Tychach.

W prawie wszystkich gminach wprowadzono system tzw. segregacji odpadów "u źródła" do worków lub pojemników: szkło, plastik, makulatura, lekkie metale, które wywożone są bezpłatnie.

Stan czystości wód powierzchniowych na terenie objętym projektem przedstawia się następująco:

- rzeka Wiśła, poza górnym jej biegiem - na terenie powiatu bielskiego, gdzie posiada III klasę i w krótkim fragmencie, poniżej zbiornika Wiśła Czarne – II klasę czystości, zaliczana jest do wód pozaklasowych, z powodu zanieczyszczenia głównie bakteriologicznego, co świadczy o zanieczyszczeniu rzeki ściekami.
- większość rzek przepływających przez badany teren wg parametrów fizykochemicznych uznawanych jest również jako wody pozaklasowe.

Znacząca poprawa jakości wód powierzchniowych może nastąpić dopiero po maksymalnym rozbudowaniu sieci kanalizacyjnej w poszczególnych gminach, a co za tym idzie maksymalnemu dociążeniu istniejących już oczyszczalni ścieków i w miarę zapotrzebowania budowie nowych.

Stopień zanieczyszczenia powietrza również jest różny w poszczególnych powiatach. Powiat cieszyński pod względem stanu sanitarnego powietrza atmosferycznego plasuje się w czołówce powiatów z terenu województwa śląskiego. W powiecie bielskim, w mieście Bielsku Białej, gminie Milówka i w mieście Jastrzębiu Zdroju wszystkie wskaźniki zanieczyszczeń chemicznych nie przekraczają wartości dopuszczalnych norm. Natomiast w powiecie pszczyńskim i bieruńsko-lędzińskim stężenie zanieczyszczeń metalami i pyłem przekracza dopuszczalne normy. Prawie we wszystkich gminach występuje zjawisko tzw. niskiej emisji, zwłaszcza w okresie grzewczym, spowodowane ogrzewaniem budynków węglem i materiałami węglopodobnymi. Dla poprawienia tego stanu zalecana jest wymiana pieców na gazowe oraz montaż kolektorów słonecznych (działania w tym kierunku podjęto już w powiecie bieruńsko-lędzińskim). Nie we wszystkich gminach prowadzony jest monitoring zanieczyszczenia powietrza. Pożądanym byłoby, aby takie pomiary były prowadzone na całym terenie.

1.3 Dostępność komunikacyjna¹⁵.

¹⁵ Rozdział opracowany na podstawie ankiet nadesłanych przez urzędy gmin i starostwa powiatowe, dokumentów (Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Dębowiec, Plan rozwoju lokalnego powiatu cieszyńskiego 2004-2006, strategia gm. Miedźna, Strategia rozwoju gminy Bestwina, Strategia Rozwoju Gminy Wilamowice, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Jasienica), informacji pozyskanych z Beskidzkiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Sportowo-Rekreacyjnych, TTR Cyklista Przecieszyn oraz stron internetowych: <http://turystyka.silesia-region.pl/index.php?str=miejsca&ident=19&tab=komunikacja>
<http://turystyka.silesia-region.pl/index.php?str=miejsca&ident=64&tab=komunikacja>
<http://turystyka.silesia-region.pl/index.php?str=miejsca&ident=7&tab=komunikacja>
<http://www.beskidslaski.pl/Wisla/dojazd.html>
<http://www.bip.wisla.pl/dokument.php?iddok=47&idmp=30&r=r>
<http://www.czdz.pl/>
<http://www.goczalkowicezdroj.pl/index.php?id=18>
<http://www.hazlach.ug.pl/gospodarka.html>
<http://www.jasnet.pl/komunikacja/index.php>
http://www.katowice.uw.gov.pl/uradkatowice.php?czk/czk_drogi_krajowe_kier
http://www.katowice.uw.gov.pl/uradkatowice.php?czk/czk_drogi_wojew_kier
<http://www.kzkgo.com.pl/rozklady/index.php?show=przystanki>
<http://www.milowka.pl/komunikacja.php?a=1&sonda=3>
<http://www.pks.bielsko.pl/index.php>
<http://www.pksbieszytn.pl/content/menu1.htm>
<http://www.powiat.cieszyn.pl/it/komunikacja.htm>
<http://www.powiatbl.pl/komunik.htm>
<http://www.pszczyna.info.pl/komunikacja.php>
<http://www.regioset.pl>
<http://www.skoczow.pl/?p=artykulyShow&iArtykul=19>
<http://www.strumien.pl/prezentacje/ostrumieniu.html>
<http://www.strumien.pl/prezentacje/ostrumieniu.html>
<http://www.ug.istebna.pl/?p=artykulyShow&iArtykul=13>

Dostępność komunikacyjna wpływa bezpośrednio na stopień ruchu turystycznego obszaru, a możliwość skorzystania z różnych rodzajów transportu ułatwia turystom zaplanowanie podróży i staje się istotnym kryterium przy jej planowaniu.

Na dostępność komunikacyjną składa się przede wszystkim sieć dróg kolejowych i kołowych, częstotliwość połączeń kolejowych i autobusowych PKS utrzymywanych z innymi miastami oraz bliskość lotnisk, a także ilość parkingów. Dostępność komunikacyjna jest elementem kluczowym z punktu widzenia możliwości rozwoju turystyki. Oczywistym jest, że turystom zależy na jak najszybszym i bezpiecznym dotarciu do miejsca przeznaczenia. W przypadku projektu Wiślanej Trasy Rowerowej bardzo istotnym jest, do jakiego miejsca turysta będzie mógł bez problemów dostać się wraz ze swoim rowerem.

Transport drogowy

Na całym obszarze objętym niniejszym projektem transport kołowy odbywa się po sieci dróg krajowych i wojewódzkich uzupełnionej licznymi drogami powiatowymi tworzącymi układ drogowy o charakterze mikroregionalnym. Stanowią one bardzo ważny element pozwalający połączyć układ sieci podstawowej (drogi krajowe i wojewódzkie). Zapewniają one połączenia pomiędzy gminami oraz umożliwiają skomunikowanie wewnętrzne gmin. Ważniejszą jednak rolę w komunikacji wewnętrznej pełnią drogi gminne – zapewniają połączenia lokalne oraz bezpośrednią obsługę wsi i terenów przyległych.

Stan techniczny dróg układu podstawowego nie jest w pełni zadowalający ze względu na znaczny stopień zniszczenia nawierzchni asfaltowych. Wiele odcinków dróg nie ma ponadto właściwych parametrów technicznych, odpowiadających funkcji, którą pełnią w układzie komunikacyjnym.

Sieć dróg krajowych i wojewódzkich na obszarze objętym niniejszym projektem w podziale na jednostki administracyjne przedstawia się następująco:

Tabela 9 Sieć dróg krajowych i wojewódzkich¹⁶

JEDNOSTKA ADMINISTRACYJNA	DROGI KRAJOWE	DROGI WOJEWÓDZKIE
Powiat cieszyński	<ul style="list-style-type: none">▪ 1▪ 81	<ul style="list-style-type: none">▪ 937▪ 938▪ 941▪ 942▪ 943
Gmina Milówka	<ul style="list-style-type: none">▪ 69	<ul style="list-style-type: none">▪ 943▪ 944
Powiat bielski i miasto Bielsko-Biała	<ul style="list-style-type: none">▪ 1 (E 75)▪ 69▪ 94 (część paneuropejskiego korytarza transportowego nr VI)▪ 96	<ul style="list-style-type: none">▪ 944▪ 942▪ 948
Jastrzębie Zdrój	-	<ul style="list-style-type: none">▪ 930▪ 933▪ 937

<http://www.ustron.pl/>

<http://www1.bielsko.com.pl/index.php?komunikacja&pkp/odjazdy>

<http://www1.bielsko.com.pl/index.php?komunikacja&pks/pks>

¹⁶ Dane w tabelach dotyczą obszaru objętego projektem

Powiat pszczyński	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 ▪ 49 ▪ 81 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 931 ▪ 933 ▪ 935 ▪ 938 ▪ 939
Powiat bieruńsko-lędziański	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 1 ▪ 44 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 780 ▪ 931 ▪ 934

Źródło: Opracowanie własne PART S.A.

Przebieg dróg krajowych:¹⁷

- DK 1: Gdańsk - Świecie - Toruń - Łódź - Piotrków trybunalski - Częstochowa - Wojkowice Kościelne - Dąbrowa Górnicza - Tychy - Bielsko Biała - Cieszyn - Granica Państwa¹⁸
- DK 44: Gliwice - Mikołów - Tychy - Oświęcim - Zator - Skawina - Kraków
- DK 49: Nowy Targ - Czarna Góra - Jurgów - Granica Państwa
- DK 69: Bielsko-Biała - Żywiec - Laliki - Zawadoń - Granica Państwa
- DK 81: Katowice - Mikołów - Żory - Skoczów
- DK 94: Krzywa - Chojnów - Legnica - Prochowice - Wrocław - Brzeg - Opole - Strzelce Opolskie - Toszek - Pyskowice - Bytom - Będzin - Sosnowiec - Dąbrowa Górnicza - Olkusz - Kraków
- DK 93: Katowice - Mikołów - Tychy
- DK 96: Bielsko-Biała - Kęty - Wadowice - Gogoczów

Przebieg dróg wojewódzkich:

- DW 930: Świerklany Dolne od DW 932 – Mszana DW 933
- DW 931: Bieruń DK 44 – Pszczyna DK 1
- DW 934: Granica miasta Mysłowic (Kosztowy) – Mysłowice-Kopciowice – Bieruń DK 44
- DW 935: Racibórz DK 45 – granica miasta Rybnik – Pszczyna DW 933
- DW 937: Granica miasta Jastrzębie – Hażlach DW 938
- DW 938: Pawłowice DK 81 – Pruchno – Cieszyn DK 1
- DW 939: DK 81 – Zbytków – Strumień – Wisła – Pszczyna DW 933
- DW 941: Skoczów DK 81 – Ustroń – Wisła – Istebna skrzyżowanie z DW 943
- DW 942: Granica miasta Bielsko-Biała - Szczyrk – Salmopol – Wisła Wielka DW 941
- DW 943: Granica państwa Czechy – Istebna – Koniaków – Laliki do DW 69
- DW 944: Żywiec – Laliki – Zawadoń – Granica Państwa
- DW 948: Kęty – Kobiernice DK 52 – Tresna – Oczków DW 946
- DW 780: Chełmek Śląski granica województwa małopolskiego – Mysłowice-Kopciowice DW 934

Sieć dróg krajowych i wojewódzkich zapewnia połączenia z całą Polską. Uzupełniona jest siecią dróg powiatowych i gminnych, zapewniających połączenia o zasięgu regionalnym i lokalnym. W związku z powyższym w aspekcie transportu kołowego nie występuje problem braku dostępności ani ograniczonej dostępności komunikacyjnej obszaru objętego projektem.

¹⁷ na podstawie http://www.gddkia.gov.pl/html/wiadomosci_numery.htm

¹⁸ Obecnie trwa remont DK 1 na odcinku Bielsko-Biała – Cieszyn, dzięki czemu dojazd do Bielska od strony Cieszyna będzie dużo łatwiejszy.

Należy tutaj zwrócić uwagę na szereg inwestycji związanych z poprawą dostępności komunikacyjnej (poszerzanie dróg, zmiana nawierzchni, budowa obwodnic), które mają miejsce na obszarze objętym projektem. Niebagatelne znaczenie ma ponadto planowany przebieg autostrady A1, która połączy środkowe wybrzeże z województwem śląskim.

Ogólnodostępne parkingi

Z punktu widzenia turysty rowerowego podróżującego ze sprzętem swoim samochodem, bardzo istotna jest możliwość pozostawienia samochodu na parkingu. Dlatego też poniżej znajduje się wykaz ogólnodostępnych parkingów (w podziale na jednostki administracyjne).

Tabela 10. Wykaz ogólnodostępnych parkingów

JEDNOSTKA ADMINISTRACYJNA	ILOŚĆ PARKINGÓW OGÓLNODOSTĘPNYCH
Powiat cieszyński	
– Istebna	4
– Ustroń	2
– Goleiszów	kilkanaście
– Chybie	3
– Wisła	6 oraz prywatne parkingi zlokalizowane w obrębie wyciągów narciarskich
– Zebrzydowice	4
Gm. Milówka	-
Miasto Bielsko-Biała:	17 oraz płatne strefy parkingowe
Powiat bielski:	
– Czechowice-Dziedzice	2 oraz liczne miejsca postojowe
– Wilamowice	w każdej miejscowości
Miasto Jastrzębie Zdrój	4
Powiat pszczyński:	
– Pawłowice	ok. 20
– Pszczyna	12
– Goczałkowice Zdrój	3
– Miedźna	tylko przy obiektach użyteczności publicznej
Powiat bieruńsko-lędzinski:	
– Bieruń	15
– Bojszowy	3
– Lędziny	5
– Chełm Śląski	1

Źródło: Opracowanie własne PART S.A.

Transport kolejowy

Dla turysty rowerowego możliwość dojechania do miejsca docelowego pociągiem jest bardzo istotna. Kolej, bowiem stanowi idealny środek transportu dla rowerzystów. W krajach, w których turystyka rowerowa jest rozwinięta na najwyższym poziomie (np. w Holandii), praktycznie każdy dworzec PKP jest przystosowany do potrzeb rowerzystów – tutaj istnieje możliwość wypożyczenia i serwisowania roweru, nie ma konieczności ponoszenia dodatkowych opłat za przejazd z rowerem, istnieje możliwość pozostawienia roweru i bagażu

na strzeżonym parkingu dla rowerów. Taki model funkcjonowania kolei jest rozwiązaniem idealnym, do którego należy dążyć. Niestety na dzień dzisiejszy, żadna z wymienionych powyżej usług nie jest dostępna na dworcach i stacjach kolejowych na obszarze objętym projektem. Sieć kolejowa nie obejmuje również wszystkich miejscowości zaangażowanych w projekt.

Poniżej podano wykaz dworców i stacji kolejowych funkcjonujących w obszarze projektowym, z zaznaczeniem charakteru realizowanych połączeń (zasięg lokalny, regionalny, ogólnopolski). Węzłem komunikacyjnym obszaru jest Bielsko-Biała.

Tabela 11 Wykaz dworców i stacji kolejowych

JEDNOSTKA ADMINISTRACYJNA	DWORCE i STACJE KOLEJOWE	OBSŁUGIWANE POŁĄCZENIA
Powiat cieszyński	Chybie - Dworzec PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Bielsko-Biała, Cieszyn, Czechowice-Dziedzice, Katowice, Kędzierzyn Koźle, Szczecin, Świnoujście, Wrocław)
	Chybie-Mnich – przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Katowice, Kraków)
	Goleszów - Dworzec PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Katowice, Kraków, Cieszyn)
	Skoczów - Dworzec PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Katowice, Cieszyn, Bielsko-Biała, Kraków, Częstochowa, Warszawa) • międzynarodowe: Czeski Cieszyn, Żylica (Słowacja)
	Strumień - Stacja PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Katowice, Warszawa) • międzynarodowe (m.in. Republika Czeska, Wiedeń)
	Ustroń - Dworzec PKP Ustroń-Zdrój - Dworzec PKP Ustroń-Polana - Dworzec PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Katowice, Kraków, Częstochowa, Warszawa)
	Wisła - Dworzec PKP Wisła Głębce - Dworzec PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Częstochowa, Katowice, Kraków, Oświęcim, Warszawa)
	Zebrzydowice - Dworzec PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (Czechowice-Dziedzice, Katowice, Warszawa,) • międzynarodowe (Budapeszt)
Gmina Milówka	Milówka – stacja kolejowa	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (Bielsko-Biała, Katowice)
Miasto Bielsko-Biała	Bielsko-Biała –	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne

	Dworzec PKP	<ul style="list-style-type: none"> • krajowe (m.in. Katowice, Cieszyn, Kraków, Wrocław, Gdynia, Warszawa, Białystok, Kielce, Łódź, Kołobrzeg) • międzynarodowe (m.in. Żylinia (Słowacja), Bratysława, Budapeszt)
Powiat bielski	Czechowice-Dziedzice – Dworzec PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Gdańsk, Warszawa, Kraków, Wrocław, Łódź) • międzynarodowe (m.in. Żylinia (Czechy), Budapeszt (Węgry))
	Kaniów (gmina Bestwina) – stacja PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Czechowice-Dziedzice, Kraków)
	Dankowice (gmina Wilamowice) – stacja PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Kraków, Bielsko-Biała, Zebrzydowice, Zawadoń)
Miasto Jastrzębie Zdrój	brak połączeń PKP	
Powiat pszczyński	Pszczyna – Dworzec PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Żywiec, Bielsko-Biała, Czechowice-Dziedzice, Tychy, Katowice)
	Suszec - stacja PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Bielsko-Biała, Rybnik)
	Kobiór - stacja PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Bielsko-Biała, Katowice, Żywiec, Zawadoń)
	Goczałkowice-Zdrój - stacja PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Bielsko-Biała, Katowice, Żywiec, Zawadoń)
Powiat bieruńsko-lędziński	Bieruń – dworzec PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Oświęcim, Katowice)
	Chełm Śląski – stacja PKP	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • krajowe (m.in. Oświęcim, Katowice)

Źródło: Opracowanie własne PART S.A.

Transport autobusowy

Większość miejscowości na obszarze objętym projektem ma zapewnione połączenia autobusowe, które są obsługiwane przez PKS oraz przewoźników prywatnych.

Tabela 12 Wykaz połączeń autobusowych

JEDNOSTKA ADMINISTRACYJNA	DWORCE I STACJE AUTOBUSOWE	OBSŁUGIWANE POŁĄCZENIA
Powiat cieszyński	Skoczów – Dworzec	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • dalekobieżne (Częstochowa, Kraków, Krosno, Łańcut, Oświęcim)

	Ustroń - Przystanek Główny	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • dalekobieżne (m.in. Częstochowa, Kołobrzeg, Kraków, Wodzisław, Wrocław) • międzynarodowe (Jablonkovo (Czechy))
	Wisła - Dworzec Autobusowy oraz 7 przystanków	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • dalekobieżne (m.in. Bielsko-Biała, Cieszyn, Częstochowa, Gliwice, Katowice, Kołobrzeg, Kraków, Racibórz, Wrocław)
	Istebna - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne
	Brenna - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne
	Goleszów - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne
	Hażlach - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne
	Dębowiec - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne
	Chybie - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • dalekobieżne (Bielsko-Biała, Cieszyn)
	Strumień - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne
Gmina Milówka	Milówka – 3 przystanki	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne
Miasto Bielsko-Biała	blisko 50 przystanków PKS, w tym dworzec PKS	<ul style="list-style-type: none"> • miejskie • regionalne • dalekobieżne (m.in.: Cieszyn, Częstochowa, Gliwice, Jastrzębie, Katowice, Kielce, Kołobrzeg, Kraków, Lublin, Łódź, Nowy Sącz, Nysa, Ostrów Wlkp, Poznań, Przemyśl, Radom, Rzeszów, Sucha Beskidzka, Ustka, Wałbrzych, Warszawa, Żywiec)
Powiat bielski	Jasienica - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne
	Czechowice-Dziedzice	<ul style="list-style-type: none"> • miejskie • regionalne
	Bestwina - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • dalekobieżne (Bielsko-Biała)
	Wilamowice - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • dalekobieżne (m.in. Bielsko-Biała, Oświęcim, Czechowice-Dziedzice)
Miasto Jastrzębie Zdrój	dworzec i dwa przystanki PKS na terenie miasta	<ul style="list-style-type: none"> • miejskie • regionalne • dalekobieżne (Cieszyn, Częstochowa, Gliwice, Katowice, Opole, Rybnik, Wodzisław, Żory, Zebrzydowice)
Powiat pszczyński	Pawłowice - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne • dalekobieżne (m.in. Cieszyn, Katowice, Kraków, Tychy)
	Pszczyna - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • miejskie • regionalne
	Miedźna - przystanek	<ul style="list-style-type: none"> • regionalne

Powiat bieruńsko-lędzki	Bieruń - przystanek	• regionalne
	Bojszowy - przystanek	• regionalne
	Lędziny	• regionalne
	Chełm Śląski - przystanek	• regionalne • dalekobieżne (Katowice)

Źródło: Opracowanie własne PART S.A.

Transport lotniczy

Obszar objęty audytem ma połączenia lotnicze dzięki trzem portom lotniczym położonym w niedalekiej odległości (maksymalnie 100 km). Są to Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice w Pyrzowicach, Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków - Balice Sp. z o.o., port lotniczy w Ostrawie. Obsługują one połączenia krajowe i zagraniczne. Umożliwiają łatwy dostęp z Warszawy, z wielu miast w Europie (m.in. Amsterdam, Barcelona, Berlin, Budapeszt, Kolonia, Kopenhaga, Frankfurt, Londyn, Paryż, Mediolan, Oslo, Praga, Rzym, Wiedeń) i na świecie (m.in. Chicago, Nowy Jork, Tel Aviv).

Przejścia graniczne

PRZEJŚCIA GRANICZNE z REPUBLIKĄ CZESKĄ

Drogowe:

- Istebna Jasnowice / Bukowiec
- Leszna Górna / Leszna
- Marklowice Górne / Marklowice
- Kaczyce Górne / Karvina Raj II

Kolejowe

- Zebrzydowice / Petrovice

Przejścia małego ruchu granicznego

- Puńców / Kojkovice
- Beskidek / Beskydek
- Mały Stożek / Mały Stożek
- Jaworzynka / Hřava

Pasportowe przejścia graniczne na szlakach turystycznych przecinających granicę państwa

- Wielka Czantoria / Nydek
- Wielki Stożek / Velki Stożek
- Jaworzynka Łupienie / Hřava

TURYSTYCZNE PRZEJŚCIA GRANICZNE z REPUBLIKĄ SŁOWACKĄ

Jaworzynka Czadeczka Kotelnica / Černe

Podsumowanie

Obszar objęty audytem cechuje się stosunkowo dobrą dostępnością komunikacyjną. Posiada dosyć gęstą sieć dróg, prowadzone są nowe inwestycje w tym zakresie. Warto jednak zwrócić uwagę na niezadowalającą jakość nawierzchni większości głównych dróg.

Obszar ma dobre połączenia kolejowe – występuje tu gęsta sieć dworców i stacji kolejowych, obsługujących połączenia regionalne, krajowe i międzynarodowe.

Liczne połączenia autobusowe oferowane przez PKS i przewoźników prywatnych mają charakter głównie regionalny. Kilka miejscowości ma połączenie dalekobieżne.

Głównym węzłem komunikacyjnym jest miasto Bielsko-Biała. Posiada ono najwięcej połączeń kolejowych – krzyżują się tu dwie linie: jedna łączy graniczne przejście kolejowe w Zwardoniu z Katowicami i dalej z centrum kraju, a druga Cieszyn/Česky Těšín z Krakowem.

2. Analiza stanu zagospodarowania turystycznego ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb turysty rowerowego.

Zagospodarowanie turystyczne obszaru ma ogromne znaczenie w procesie kreacji produktu turystycznego, ono, bowiem decyduje o spełnieniu podstawowych potrzeb bytowych turysty. Im bogatsza oferta obszaru, tym większe możliwości przyciągnięcia różnych segmentów odbiorców. Analiza zagospodarowania dostarcza informacji na temat koniecznych inwestycji, które należy podjąć w poszczególnych gminach, aby poszerzyć skalę i jakość usług. O ile walory i atrakcje stają się rdzeniem produktu turystycznego, wyznaczanego przez główny motyw podróżowania, o tyle infrastruktura staje się elementem produktu rzeczywistego, który pozwala turystyce cieszyć się walorami i atrakcjami, spełnia, bowiem potrzeby podstawowe (nocleg, wyżywienie etc.) oraz produktu poszerzonego, który zaspokaja potrzeby komplementarne (wycieczki, rekreacja, obsługa lekarska, usługi pocztowe i bankowe etc.)

2.1 INFRASTRUKURA TURYSTYCZNA

Turystyka i jej rozwój wpływa na konieczność poszerzania infrastruktury turystycznej i paraturystycznej. Systematyczne podnoszenie poziomu jakości bazy noclegowej i gastronomicznej, a także szybki jej rozwój i urozmaicenie, przyczyniają się do lepszego postrzegania obszaru przez turystów. Stają się dodatkową zachętą do przyjazdu.

Infrastruktura turystyczna i jej ocena to istotny element w badaniu możliwości rozwoju turystyki. W tym kontekście należy ocenić elementy podstawowej bazy turystycznej (baza noclegowa i gastronomiczna). Odpowiednie pod względem jakości i ilości zagospodarowanie turystyczne regionu jest niezbędnym elementem umożliwiającym wykorzystanie posiadanych przez dany region walorów turystycznych.

Baza noclegowa

Istniejąca baza noclegowa stanowi niezbędny element zagospodarowania turystycznego i ma kluczowe znaczenie dla rozwoju turystyki na danym obszarze. Równomierne rozłożenie bazy jest szczególnie istotne przy tworzeniu szlaku rowerowego na danym terenie. Odpowiedni standard i różnorodność obiektów noclegowych ze zróżnicowanymi cenami jest kluczowym elementem w procesie podejmowania decyzji o wyborze miejsca pobytu zarówno krótkiego, jak i dłuższego.

Obiekty bazy noclegowej występujące na terenie objętym projektem zakwalifikowano do następujących kategorii¹⁹:

- hotele,
- motele,
- pensjonaty (kategoria obejmuje pensjonaty, apartamenty, obiekty gościnne, wille, pokoje hotelowe, pokoje gościnne "Dom Strażaka"),
- ośrodki wypoczynkowe (kategoria obejmuje ośrodki wypoczynkowe, ośrodki wczasowe, domy wczasowe, ośrodki szkoleniowe, ośrodki sportowe),
- sanatoria,

¹⁹ Kategorie zostały zaproponowane przez PART w celu dokonania obliczeń statystycznych

- agroturystyka (kategoria obejmuje gospodarstwa agroturystyczne, obiekty oferujące "turystykę wiejską" oraz "agro-wypoczynek"),
- kampingi (kategoria obejmuje kampingi i pola namiotowe),
- schroniska (kategoria obejmuje schroniska, bazy i internaty w szkołach, domy wycieczkowe),
- kwatery prywatne.

Szczegółowy spis obiektów noclegowych wraz z podaną liczbą miejsc znajduje się w załączniku nr 3. Informacje, którymi dysponowali autorzy dokumentu pochodziły z różnych źródeł i były niepełne²⁰. W związku z tym, w przypadku 16 obiektów w opracowaniu nie została podana ilość miejsc noclegowych. Obiekty te nie zostały włączone do obliczeń statystycznych. Autorzy nie dysponowali szczegółowymi danymi na temat obiektów noclegowych w gminie Hażlach, dlatego nie została ona ujęta w obliczeniach statystycznych.

Analiza bazy noclegowej

Zgodnie z wiedzą jaką, po przeprowadzeniu audytu, dysponują autorzy dokumentu – na terenie pięciu gmin nie funkcjonuje baza noclegowa. Są to gminy: Dębowiec, Bestwina, Miedźna, Bojszowy i Łęczyny.

Łączna liczba obiektów noclegowych na opisywanym terenie wynosi **583**, natomiast do obliczeń statystycznych włączono dane dotyczące **574** obiektów. Obiekty te oferują razem **25 275** miejsc noclegowych.

²⁰ Opracowane na podstawie danych pochodzących z:

- ankiet (gminy Goleszów, gminy Istebna, m. Bielsko-Biała, gminy Jasienica, gminy Czechowice-Dziedzice, gminy Chybie, gminy Wilamowice, m. Jastrzębie Zdrój, gminy Pszczyna, gminy Pawłowice, gminy Goczałkowice Zdrój, gminy Miedźna, gminy Łęczyny, gminy Chełm Śląski, powiatu bieruńsko-łężyńskiego),
- z informatora gminy Goleszów, Planu Rozwoju Lokalnego gminy Hażlach,
- ze stron internetowych (<http://turystyka.silesia-region.pl/index.php?str=miejsca&ident=89&tab=nocleg>, <http://turystyka.silesia-region.pl/wyszukiwarka.php>, <http://www.bielsko.biala.pl/index1.php3?nazwa=bb/hotele>, <http://www.brenna.org.pl/index.php3?menu=baza>, <http://www.brenna.org.pl/index.php3?menu=campingi>, http://www.brenna.pl/baza_n.php, http://www.infotur.infoeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=314, <http://www.ledziny.pl/turystyka.htm>, http://www.milowka.pl/baza_noclegowa.php, <http://www.skoczow.pl/?p=artykulyShow&iArtykul=24>, http://www.strumien.pl/sir/baza_h.html, <http://www.ug.istebna.pl/?p=obiekty&iTyp=1&iKategoria=1&PHPSESSID=47d937746bfbeb9182889f1868246625>, <http://www.ustron.pl/>, <http://www.wisla.pl/site.php3?a=201&t=008>),
- z konsultacji telefonicznych.

Tabela 13 Ilość obiektów bazy noclegowej w poszczególnych gminach z uwzględnieniem kategorii obiektów.

Gmina	Kategoria										Suma
	agroturystyka	hotele	kempingi	kwatery prywatne	motele	ośrodki wypoczynkowe	pensjonaty	sanatoria	schroniska	zajazdy	
Bestwina											0
Bielsko-Biała		6	2			8	4		5	1	26
Bieruń		2			1		1			1	5
Bojszowy											0
Brenna	6	1	4	22		9	17			1	60
Chelm Śląski	1										1
Chybie									1		1
Czechowice-Dziedzice		3		1			1				5
Dębowiec											0
Goczałkowice-Zdrój				1				2		1	4
Goleszów	4						1		1	1	7
Istebna	27	3		14			14		9	3	70
Jasienica	1				1	1					3
Jastrzębie Zdrój		5		2							7
Lędziny											0
Miedźna											0
Milówka	13	3		6			2			2	26
Pawłowice	3	1									4
Pszczyna	2	6					2				10
Skoczów	2	1	1	1		2				1	8
Strumień										1	1
Ustroń		9		52	1	28	5	10		1	106
Wilamowice	1						1				2
Wisła	21	8	2	87		35	64	1	4	3	225
Zebrzydowice		1								2	3
Suma	81	49	9	186	3	82	112	13	20	18	574

Źródło: Opracowanie własne PART S.A

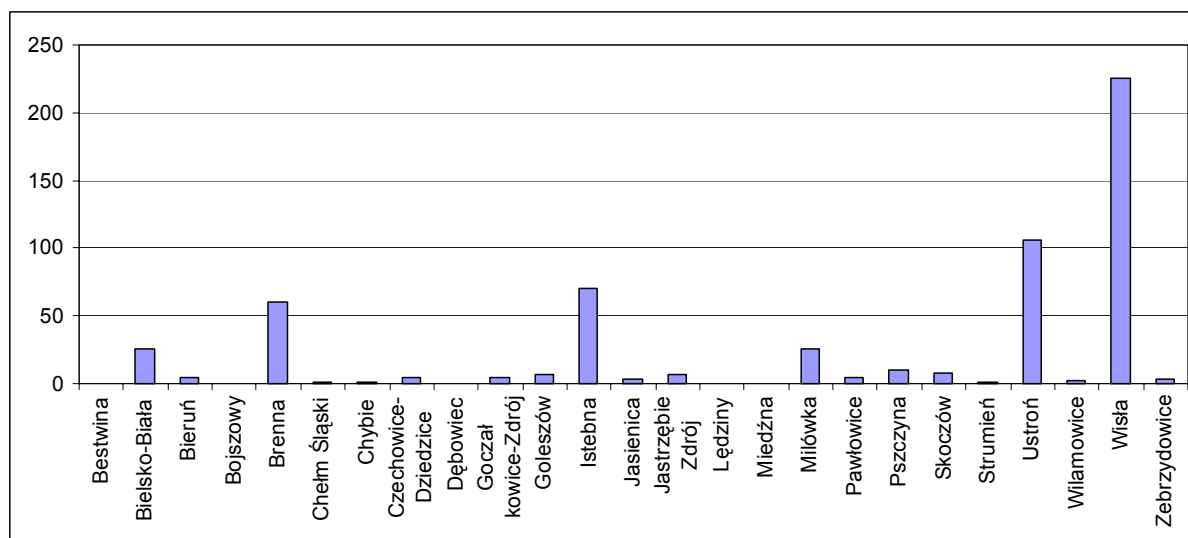
Tabela 14 Ilość miejsc noclegowych w poszczególnych gminach z uwzględnieniem kategorii obiektów.

Gminy	Kategorie										Suma
	agroturystyka	hotele	kempingi	kwatery prywatne	motele	ośrodki wypoczynkowe	pensjonaty	sanatoria	schroniska	zajazdy	
Bestwina											0
Bielsko-Biała		1076	63			524	61		227	28	1979
Bieruń		82			70		46			16	214
Bojszowy											0
Brenna	118	60	384	312		612	791			42	2319
Chelm Śląski	2										2
Chybie									43		43
Czechowice-Dziedzice		80		40			146				266
Dębowiec											0
Goczałkowice-Zdrój				10				470		25	505
Goleszów	28						80		32	8	148
Istebna	378	286		208			592		420	56	1940
Jasienica	2				26	30					58
Jastrzębie Zdrój		398		14							412
Lędziny											0
Miedźna											0
Milówka	189	116		85			76			81	547
Pawłowice	58	36									94
Pszczyna	14	236					139				389
Skoczów	30	85		15		126				52	308
Strumień										20	20
Ustron		1106		652	52	2694	109	2431		32	7076
Wilamowice	20						40				60
Wiśla	325	1879	200	984		3155	1809	80	342	86	8860
Zebrzydowice		35								40	75
Suma	1164	5475	647	2320	148	7141	3889	2981	1064	446	25275

Źródło: Opracowanie własne PART S.A

Baza noclegowa na opisywanym terenie jest bardzo nierównomiernie rozłożona. Najwięcej obiektów znajduje się w Wiśle (225) oraz w Ustroniu (106). Obiekty znajdujące się na terenie tych dwóch gmin oferują najwięcej miejsc noclegowych – odpowiednio 8 860 oraz 7 076. W pięciu gminach, wymienionych wcześniej, baza noclegowa nie występuje. Natomiast w 8 gminach występuje poniżej pięciu obiektów bazy noclegowej. Są to: Chelm Śląski, Chybie, Goczałkowice Zdrój, Jasienica, Pawłowice, Strumień, Wilamowice, Zebrzydowice.

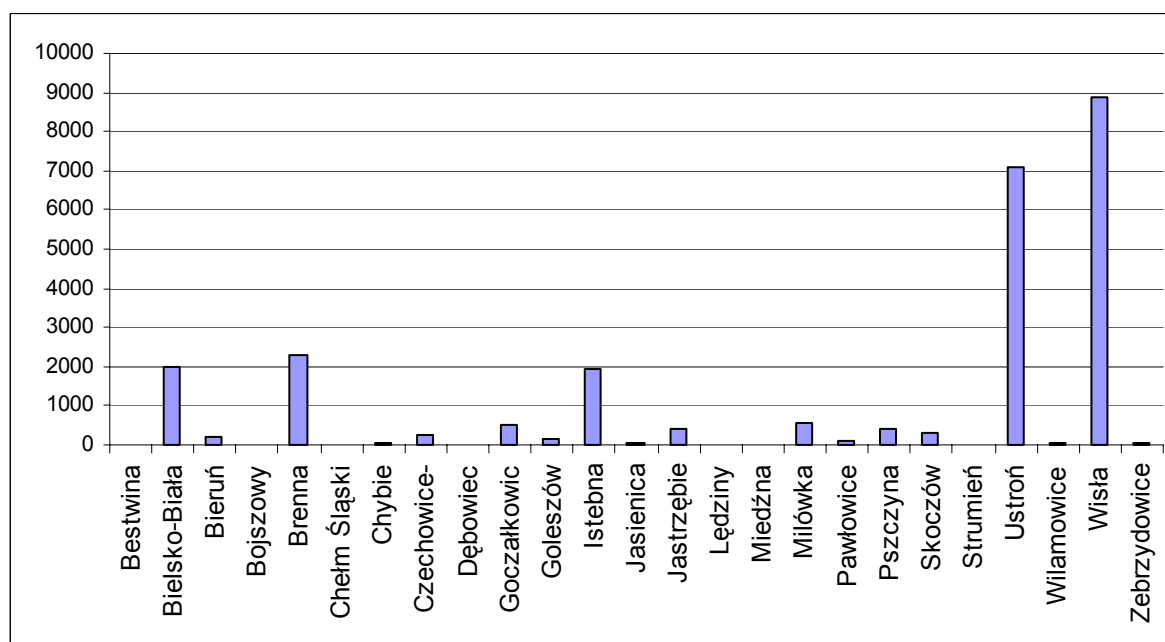
Rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości obiektów w poszczególnych gminach pokazuje poniższy wykres.

Rysunek 2 Rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości obiektów w poszczególnych gminach.

Źródło: Opracowanie własne PART S.A

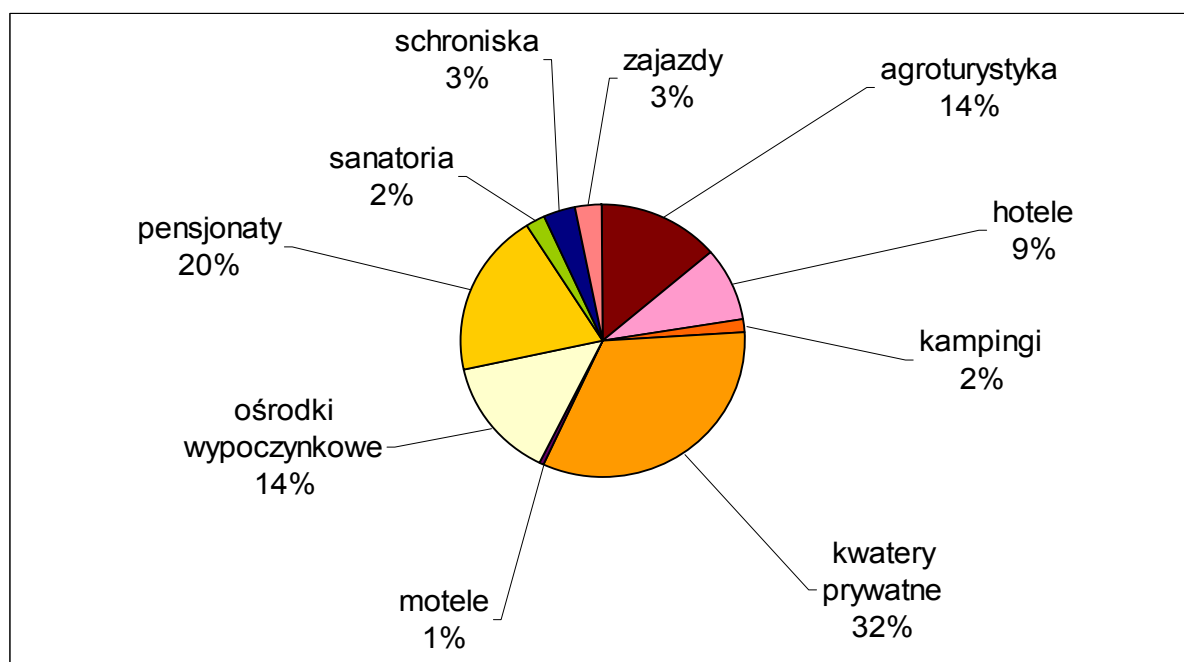
Na poniższym wykresie pokazano rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości miejsc noclegowych w poszczególnych gminach.

Rysunek 3 Rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości miejsc noclegowych w poszczególnych gminach.

Źródło: Opracowanie własne PART S.A

Największą grupę obiektów pod względem kategorii, do której należą – stanowią kwatery prywatne (32,5%). Najmniej jest moteli, kempingów, sanatoriów i zajazdów (łącznie 7,5%). Rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości obiektów w danej kategorii przedstawia poniższy wykres.

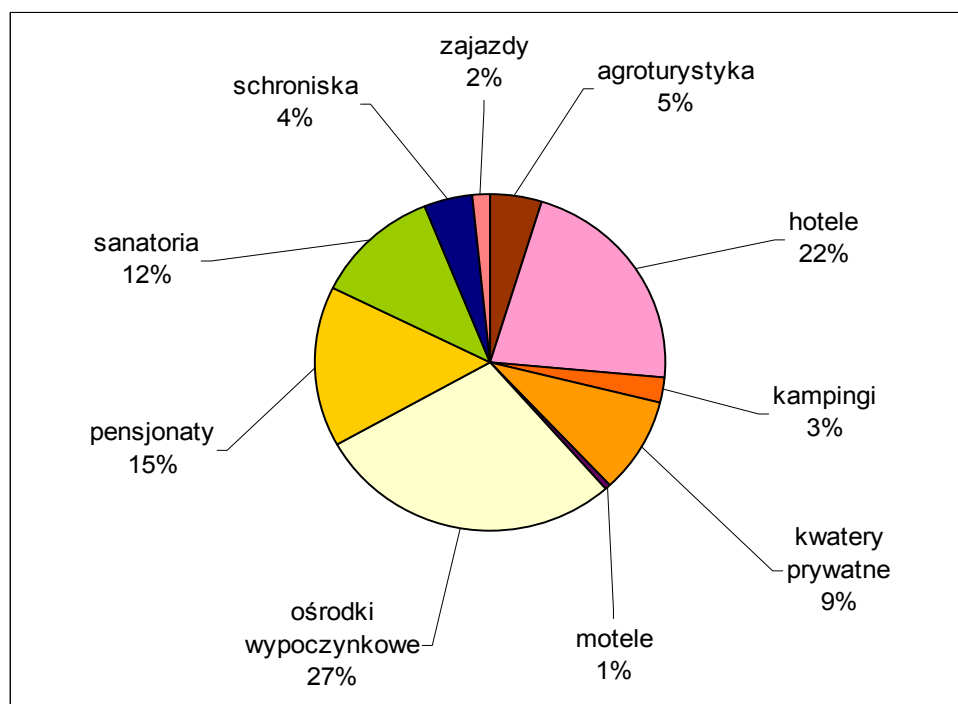

Rysunek 4 Rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości obiektów w danej kategorii.

Źródło: Opracowanie własne PART S.A

Najwięcej miejsc noclegowych oferują ośrodki wypoczynkowe (28,2%) oraz hotele (21,7%). Najmniej miejsc noclegowych jest w motelach, zajazdach i na kampingach – łącznie 5% miejsc.

Na poniższym wykresie przedstawiono rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości miejsc oferowanych w poszczególnych kategoriach obiektów.

Rysunek 5 Rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości miejsc oferowanych w poszczególnych kategoriach obiektów.

Źródło: Opracowanie własne PART S.A

Baza gastronomiczna

Baza gastronomiczna jest drugim, oprócz bazy noclegowej, podstawowym elementem zagospodarowania turystycznego. Równomierne rozłożenie bazy oraz jej zróżnicowanie mają istotne znaczenie w procesie tworzenia szlaku rowerowego na danym obszarze. Dobry standard i smaczne menu obiektów gastronomicznych bezpośrednio wpływają na zadowolenie turystów i opinię na temat odwiedzanego obszaru.

Spis obiektów gastronomicznych z uwzględnieniem ich kategorii znajduje się w tabeli poniżej. Dane umieszczone w tabeli pochodzą z różnych źródeł, co wpłynęło na zróżnicowany stopień szczegółowości tych informacji.

Obiekty bazy gastronomicznej występujące na terenie objętym audytem zakwalifikowano do następujących kategorii:

1. Restauracje, karczmy, kuchnia regionalna
2. Kawiarnie, cukiernie
3. Puby, bary, piwiarnie
4. Pozostałe

Tabela 15 Spis obiektów gastronomicznych z uwzględnieniem ich kategorii

POWIAT	GMINA	OBIEKTY BAZY GASTRONOMICZNEJ			
		RESTAURACJE, KARCZMY, KUCHNIA REGIONALNA	KAWIARNIE, CUKIERNIE	PUBY, BARY, PIWIARNIE	POZOSTAŁE
cieszyński	Istebna ²¹	Zajazd u Michała Zajazd u Kiepusa Zajazd u Jana Restauracja na Groniu Karczma u Ujca Karczma Pod Ochodzitą Restauracja Koczy Zamek Restauracja Andzia Hubertus Karczma "Ochodzita" w Koniakowie	„Centrum” w Istebnej "Wągielek"	12 obiektów, w tym: Club Matrix	5 obiektów

²¹ ankiet, http://katalog.ox.pl/?p=dzial&k_1=12

	Wisła²²	Chata Olimpijczyka Jasia i Helenki Centrum Drewutnia Gorolska Izba Fojtula Jarzębata Karczma Beskidzka Niby Nic Olimpia Polonia Roma Świtezianka U Karola - Winiarnia Ondraszkowa Izba Zajazd U Michała U Górala- Zajazd Głębcze Carmen Gospoda Rówienki Karczma Regionalna Restauracja "Dom Turysty" Restauracja "Imko" Restauracja "Ogrodowa" Restauracja "U Jaremy" Restauracja "Dom Zdrojowy" Parkowa Roma U Kubiczka	Jutrzenka U Janeczki Delicje Kawiarnia "Na Blejchu" Kawiarnia "Pod Baranią" Kawiarnia "Wierchy" "Imko" "Janeczka"	Alcatraz Wenecja Pod Starym Dębem Kufa-Jama W Harapuciu Tabu Pub "Gawra" Bartek Jaskinia Jawornik Na Groniu Na Kępce Oblaziec Pietrówka Zapiecek u Jędrysa Smażalnia ryb Czantoria U Haliny Piwniczka Zdrojowa Pub Big Star	Sorrento (pizzeria) Pizzeria "Amadeo" Pizzeria "Roma" Pizzeria La Ciupaga Pizzeria Coloratta
--	---------------------------	---	--	---	--

²² www.wisla.pl, http://www.infotur.inforeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=320, http://katalog.ox.pl/?p=dzial&k_1=12

	Ustroń²³	<p>Stodoła Pod Lipami Bar "Diabli Dolek" Gospoda pod Czantorią Karczma "Gazdówka" Karczma Góralska Restauracja "KUBUŚ" Koliba "Pod Czarcim Kopytem" Zajazd "Alias" Zbójnicka Chata Tajemniczy Ogród Alexado Allo Allo Bielenda Chińska Sielanka Tropicana Zajazd Alias Zajazd pod Groniami Piwnica pod Równicą Tytus Karczma "Rzym" Karczma "U Ondraszka" Restauracja "Casablanka" Akcent Beskid Carmen Gazdówka Pod Groniami Równica Wrzos</p>	<p>Bajka (cukiernia) Fontana Cafe Europa Delicje (cukiernia) Oaza Piastowska Zdrojowa Kawiarnia "Lotnicza"</p>	<p>Akwarium Bar Goje Pod Lasem Pod Brzegiem Pod Bukiem Poniwiec Piwniczka pod Bocianem Pub 69 tete - a - tete U Marusia Zocha Pub "Casablanca" Pub "Groń" Pub "R-Blues" Pub "Renegat" Bar Ustroński Bar-Man Bartek Bar Gastronomiczny Lipowska 136, Barwik Dobka Elba Gazdówka-Ogródek Letni Goje Górnik Jaszowiec Jeleniczka Kubus Kufelek Maria Max Oleńka Olszyna Orczyk Piwniczka pod Bocianem Plaża Renegat Zajazd Zbójnicka Chata "CAN" CAN"</p>	<p>Adriatico (smażalnia ryb) Capri (pizzeria) Melisa (pizzeria) Pizzeria "Empoli II" Naleśnikarnia Czantoria (smażalnia)</p>
²³ www.ustron.pl , http://www.infotur.inforeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=320 , http://katalog.ox.pl/?p=dzial&k=12		Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A., ul. Stawki 2, 00-193 Warszawa			

	Brenna²⁴	Restauracja "Africo" Restauracja "Beskid" Restauracja "Domino" Restauracja "Dziupla" Restauracja "Hawana" Restauracja "Hotel Sportowy" Restauracja "Kmicic" Restauracja "Malwa" Restauracja "Pod Brzymami" Restauracja "Pod Kotarzem" Restauracja "Pod Przyłazem" Restauracja "Pod Skalicą" Restauracja "Pod Starym Groniem" Restauracja "Skalny Dworek" Restauracja "Stara Karczma" Restauracja "Zacisze" "Palermo"	Kawiarnia "Kącik Emanuela"	W Ogrodzie Agamar	
--	----------------------------	--	----------------------------	-------------------	--

²⁴ http://www.infotur.inforeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=320

	Goleszów²⁵	Restauracja "CORIENT" Zajazd "Pod Tułem" Restauracja "MARLIN" Gospoda "U Zająca"	Kawiarnia "Pokusa"	Bar Piwny ul. Robotnicza 9 Bar Piwny ul. Grabowa 19 Bar "MAKS" Bar "Kamieniec" Bar Piwny "TUKAN" Klub Strażaka Bar "Bartek" Bar Piwny "RELAX" Bar "Heweliusz" Bar Piwny Bar "Pod Bązantem" Caffe –Barze "JANKO" Bar "Nestor" Bar "HAPPY" Bar "Franio"	
--	------------------------------	---	--------------------	---	--

²⁵ ankiet, http://www.infotur.inforeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=320, http://katalog.ox.pl/?p=dzial&k_1=12

	Skoczów ²⁶	Restauracja "Karet" Restauracja "Natalia" Restauracja "Nowa" Restauracja "Oliwia" Restauracja "Sadyba" "Baldi" "English Pub" "Muzealna" "Nad Wisłą" "Siódemka" "Zacisze" "Zajazd Pod Delfinem" "Zajazd Sklep Rybny" "Na Kamieńcu" "Zacisze"	Cukiernia ul.Rynek 20 Cukiernia ul.Wałowa 13 Cukiernia "Bajka" Cukiernia "Jan Duś" Kawiarnia "Muzealna" "Mariasz" "Vienna" "Bajka s.c."	Pub "Blues Night Club" Klub bilardowy "ZEUS" "Bawaria" "Bier Klub" "Club 21" "Kasztanka" "Mini Bar" Harbutowice 30 "Mini Pub" Targowa "Smażalnia Ryb" Międzywieś 4 "Tapi" Aga Bawaria Coral English Pub Joker Marysieńka Sak Siódemka SKANSEN BAR Ochaby	Piwniczka "Amfora" Pizzeria "Verona" Pizzeria, cukiernia "Haneczka"
	Hazlach ²⁷	Restauracja "Maria"		"Centrum"	
	Dębowiec	<i>brak informacji</i>			
	Zebrzydowice	Restauracja "Hotelowa" Restauracja "La Mirage" Karczma Rycerska	Kawiarnia "Strażak"	Bar "Stodoła" Bar "Jarzyna" Bar "Jamajka" Bar "Wena" Bar "Ti Amo" Bar "Pod Lipkami"	Zajazd "Kończanka" Mr Hamburger

²⁶ http://www.infotur.inforeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=320, http://katalog.ox.pl/?p=dzial&k_1=12

²⁷ http://www.infotur.inforeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=320, http://katalog.ox.pl/?p=dzial&k_1=12

	Chybie²⁸	Restauracja "Smakosz" Karczma "NA KOLONII" Karczma "CARMEN" Karczma "BRACKA" Karczma "POD PAŁKAMI" Karczma "WENUS" Karczma "NA ROTACJI"	Kawiarnia "Mocca" "Kafejka"	"Pod Akacjami" Bar "FILIPS" Bar "U WACKA" Bar "DIAWOŁO" Bar "RELAX" Bar "ANA" Bar "LEŚNICZÓWKA" Bar "NA ŻABIŃCU" Bar "POD RYBKĄ" Bar "NA ROZDROŻU" Bar "KAFEJKA" Bar "POD RYBKĄ II"	Knajpka "ALMEDA"
--	----------------------------	---	--------------------------------	--	------------------

²⁸ankieta, http://www.infotur.inforeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=320, http://katalog.ox.pl/?p=dzial&k_1=12

	Strumień ²⁹	Restauracja "Nad Wisłą" Restauracja "Nowa" Restauracja "Strumienianka" "Berta" "Rozdroże" "Nadgob" "Adampol" "Vimex-Boss"		Bar Piwny Rynek 10 Bercik Drink Bar Pub "ALEX" FHU "NAJORT" S.C. Relax "Eldorado" "Stylowa" "Hewia" "Underground" "Rumcajs" "Cantry" Hewex Sp. z o.o. "Bartek" "Na kępie" "HEMAR" "Na pięterku" "Jaś" Szmajduch Bogusława Pijalnia Piwa Uni – Bar "U Tadina" FGH Michał Gumola "Cafe - Caro" "U Tadka"	Klimworld Import Hansel Irena
żywiecki	Milówka ³⁰	Restauracje w hotelach: TYCJAN Milena Tycjan			
	miasto Bielsko-Biała ³¹	"Karpacka" "Mimoza"	Kawiarnie: Cafe Mucha	Puby: Halabarda	

²⁹ ankiet, http://www.infotur.inforeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=320, http://katalog.ox.pl/?p=dzial&k_1=12

³⁰ [http://sic.teleadreson.com.pl/%C5%9B%C4%85skie/gastronomia_\(58\).htm](http://sic.teleadreson.com.pl/%C5%9B%C4%85skie/gastronomia_(58).htm), http://www.milowka.hotele24.pl/mapa/milowka_milena.html, <http://www.beskid.to.pl/restauracja-beskid-bar.php>,

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

		"Oskar" "Papuga" "Nowy Świat" "Restauracja w Park Hotel Vienna" "Bartek" "Relax" "China Town" "Złota Oberża" "Prezydent" "Strumyczek" "Tabac" "Czerwony Kapturek" "Pod Jemiołami" "Adona-1" "Teatralna" "Indiana Stek" "Bracka" "Ratuszowa" "Sao Mai" Restauracja Orientalna S.c. "Folwark" Karczma Beskidzka Karczma w Straconce Karczma Pod Zaporą Wrzosowa Chata Rogata	Oskar Cafe & Bistro Marago Mimoza Murzynek Miedziana Herbaciarnia Assam AE Coffee B-B, Dworzec PKP Farma Cafe Cafeteria 46 Kawiarnia Zajezdnia	Red 5 TotamTo Farbiarnia Magnum Pub E-Pub Pub Galeria Bazyliszek City Pub Taboo Pub i Pizzeria Black&White Club EB Smok Music Grawitacja Smocza Jama Dziupla Highlander Jaskinia Niby Nic Old Pub Liverpool Pod 7 Ricard Va Bank Nirvana Stolarnia Agupap Piwnica Zamkowa Galeria Wzgórze/Jazz Blues Pub Quadra Bary McDonald's Polska Sp. z o.o., ul. Żywiecka 3 McDonald's Polska Sp.	
--	--	--	--	--	--

³¹ ankiet

				z o.o., ul. Partyzantów 44 Restauracja Pizza Hut/KFC Pierozek k@si@ i @g@tk@ i ewk@ Super Food POTATO AND CHICKEN Bumerang (w miejscu Rykowiska, Prądowni)	
bielski	Jasienica ³²				"COBRA" "POD BECZKĄ"
	Czechowice-Dziedzice ³³	Restauracja Dworcowa, Restauracja "Karo" Restauracja "Santana" Restauracja "U Hatali" Restauracja "Basko" Pizzeria Pigaloo Pizzeria "Pietro" Pizzeria Speedy Alchemia Smaku McDonalds Auto grill Restauracja KFC		Puby: Astarot'h Kawiarnia-pub Fiśla Pub Galicja s.c. Pub Horus. Bar Irys. Drink bar Willa Eureka. Pub Bary: Syriusz. Drink bar U Eryka. Bar Piwny U Smalcerza s.c.	
	Bestwina ³⁴	15 obiektów gastronomicznych			

³² <http://turystyka.silesia-region.pl/index.php?str=miejsca&ident=239&tab=restauracja>

³³ ankiet

³⁴ S T R a T E G i a rozwoju gminy Bestwina

	Wilamowice ³⁵	Restauracja "Rogowa"	"Pasjonatka" "Quatro" w MGOK Wilamowice Kawiarnia w Pisarzowicach	puby: "Zaścianek" "Bistro" bary: 11 obiektów, w tym w miejscowości: Pisarzowice: 2 Dankowice: 2 Heczmarowice: 2 Wilamowice: 3 Zasole Bielańskie: 2	
	miasto Jastrzębie Zdrój ³⁶	"Omega" "Dąbrówka" "Czarny Rycerz" "Diament" "Retro" "Harjan" "Magnus" "Zielone Oczko" "Górska Chata" Zajazd-Kawiarnia "Bartek 2" Karczma "Modrzewianka" Kawiarnia "Poker" Pub Chimera Restauracja Restauracja "Akropol" Restauracja "Beskid" Restauracja "Brydżowa" Restauracja "Diament" Restauracja "Hawana" Restauracja "Hubertus"	Kawiarnia "Poker" "Dom Retro" Cafe "Underground" Kawiarnia "Absolut 1 " Kawiarnia "Absolut" Kawiarnia "Angela" Kawiarnia "Bajka" Kawiarnia "Fox" Kawiarnia "Klub Arki Bożka" Kawiarnia "Metro I" Bar Piwny Kawiarnia "Not" Drink Bar Kawiarnia "Planeta" Kawiarnia "Tango" Cafe "Miki" Cafe "Porto" Kawiarnia Ul.Jasna Kawiarnia Ul.Ranoszka Kawiarnia "Adria" Kawiarnia "Arizona"	"Lider" "Pod Jackiem" "Motto" "Chimera" "Jedynka" "Pub 7" "Royal Pub" "Snack Bar" BAR ul.Kasztanowa 29 BAR ul.Kaszuńska Paw. 35 BAR ul.3 Maja 39 BAR ul.Mazowiecka 1 BAR ul.Pomorska Paw. 32 BAR ul.Warmińska 1c BAR ul.Tysiąclecia PU 2 BAR Ul.Wrzosowa 12a BAR Ul.Arki Bożka 17d BAR "Alibaba" BAR "Amazonka II" BAR "Arcana" BAR "Black Roger"	"Big Pizza" (pizzeria) "Capri" (pizzeria) "Faraon" (pizzeria) "Lider" (pizzeria) "Luciano" (pizzeria) "Malibu" (pizzeria) "Margarita" (pizzeria) Pizzeria "Best Pizza" Pizzeria "Luciano" Pizzeria "U Romana" Pizzeria "Wyrwigrosz" Restauracja, Pizzeria "Svenotimo" bufety: Mała Gastronomia "Panda" Bufet "Smakosz" domy przyjęć: Dom Przyjęć "Agata"

³⁵ ankiet

³⁶ ankiet, http://www.infotur.infoeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=320

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

		Restauracja "Jastrzębianka" Restauracja "Jedynka" Restauracja "Klubowa" Restauracja "Marago" Restauracja "Maxima" Restauracja "Meteor" Restauracja "Panorama" Restauracja "Ruptawianka" Restauracja "Samba" Restauracja i Night Club "Otto" Restauracja, Pizzeria "Swenotimo"	Kawiarnia "Baccardi" Kawiarnia "Basia" Kawiarnia "Blue Horse" Kawiarnia "Cafe-Winiarnia" Kawiarnia "Ewa" Kawiarnia "Fama" Kawiarnia "Flamingo" Kawiarnia "Kubuś" Kawiarnia "Letnia" Kawiarnia "Magdalenka" Kawiarnia "Meteor II" Kawiarnia "Neo" Kawiarnia "Omega" Kawiarnia "Piccolo" Kawiarnia "Pod Kominkiem" Kawiarnia "Poker" Kawiarnia "Queen" Kawiarnia "Santos" Kawiarnia "Sfinks" Kawiarnia "Skarbnik" Kawiarnia "Sułtan" Kawiarnia "Tequlia" Kawiarnia "Tiamo" Kawiarnia "U Czarta" Kawiarnia "Wega" Kawiarnia "Wenecja" Kawiarnia - "Pub-Lider" Kawiarnia i Restauracja "Zdrojowa"	BAR "Boss" BAR "Duet '69" BAR "Duet" BAR "Hawana" BAR "Irys" BAR "Jocker" BAR "Lipa" BAR "Majorka" BAR "Mat" BAR "Max" BAR "Okocim" BAR "Perelka" BAR "Perła" BAR "Plus" BAR "Rekin" BAR "Relax" BAR "Renoma" BAR "Unikat" BAR "Wiola" BAR "Zapiecek" BAR Kawowy "Retro" BAR Piwny "Agawa" BAR Piwny "Alladyn" BAR Piwny "Bartek" BAR Piwny "Uniwersalny" BAR Piwny "Zeflik" BAR Piwny i Punkt Wymiany Butli Gazowych "Bp Gas" BAR Uniwersalny "Ranczo" Cafe "Barbórka" Cafe "Trio" Dom Przyjęć i Bar "Zielone Oczko"	Dom Przyjęć i Bar "Zielone Oczko" Dom Weselny "U Kochańskich" inne: "Sonax" S.C. Kawiarnia "Centrum" Klub "Presing" Restauracja "Mc Donalds"
--	--	---	--	---	--

				<p> Drink Bar "Awa" Drink Bar "Oaza" F.H. "Anna" Bar "Sabat" Fast Food Ul.Arki Bożka (Targowisko Miejskie) Gastronomia - Dania Barowe ul.Turystyczna Paw. 419 Grill Bar ul.Wielkopolska 81 KURCZAK z ROŻNA Al. Piłsudskiego Mała Gastronomia ul.Pszczyńska 416 Mini Bar "Piwniczka" Mini Bar "Ramona" Minibar "Alf" Pijalnia Piwa "Borynianka" Pijalnia Piwa i Sklep Spożywczy ul.Górnica 1 Przedsiębiorstwo Handlowe "Aimax" "Supermax" Pub "Saga" Pub Chimera Snack Bar Snack Bar "Axim" </p>	
--	--	--	--	---	--

pszczyński	Pawłowice ³⁷	"Koniczynka" "Wodnik" "Zajazd pod tablicą" "U dzika" "Wesołe koniki" "Relax" Restauracja "Wesołe koniki"		Puby: "Heban" Bary: Boss Kacper Marco U Strażaka Wodnik	Pizzeria – Górnica 1
------------	--------------------------------	--	--	--	----------------------

³⁷ ankiet

	Pszczyna³⁸	"Frykówka" "Hawana" "Kasztelańska" "Kmieć" "Pszczynianka", "U Michalika" ul. Dworcowa 11, "U Michalika" ul. Piastowska 20, "Nova" "Sultan" "Va banque", "Kuban" Ćwiklice Restauracja Strzelnica u Mikołajca "Stary Młyn" Pub Restauracja Pustelnik"	"Cafe u Telemanna" "Kawiarenka pod 13" "Pijalnia Soków" Pszczynianka Rene Va Banque (cukiernia) U Brzeczka	Puby: Rock Stodoła Old Smuggler Bugsy's Jazz Club Bart Cafe-Mix Pub Edynburg Bary: Bar Starowiejski Bar Piwny "Skotnica" Bar Gastronomiczny "Tawerna" "Drink Bar" Drink Bar "Pod Brzozą" Bar Pod Dębem Bar Piwny "U Romana" Bar Słoneczny Bar Piwny Drink- Bar Drink- Bark Bar "U Lech" Bar Gastronomiczny "Tawerna" Bar "U Krucy" Bar Uniwersalny "Fikus"	McDonald Pizzeria Primavera O.K. Pizza O.K. Chicken - pizza na telefon i internet Snack Bar Spray
--	------------------------------	---	--	--	--

³⁸ ankieta gminy Pszczyna i ankieta powiatu pszczyńskiego

	Goczałkowice-Zdrój ³⁹	Restauracja ALKAZJA s.c Restauracja "RELAX" Restauracja "ZDROJOWA"	Kawiarnia "UZDROWISKOWA"	Bar kawowy "U NORBERTA"	Smażalnia ryb "Gajówka" Smażalnia ryb (wyłącznie w sezonie letnim) Lody i desery lodowe "MALWA"
	Miedźna ⁴⁰	Restauracja "U Michalika" – "Biesiadna" Restauracja "Dwa Światy"	Kawiarnia "Malwa" Kawiarnia "Pokusa" Kawiarnia "Ksenia" Kawiarnia "Gabo" Kawiarnia "Heaven" Kawiarenka przy Kręgielni	Pub "Tawerna" Drink Bar "Rondo" Bar "Rywał" Bar "Aga" Bar-Kawiarnia "Przystań" Bar "Jemiołka" Zajazd Ranczo Bar "Pod Jeleniem" Pijalnia piwa "Pod dębami"	
bieruńsko- lędziński	Bojszowy ⁴¹	Restauracja Łowiecka High Society Karbowy Drinka Bar Stara Szkoła Dworek GROF	Cafe "Raj"	Puby: FHU "U Łukasza" Bary: Drink Bar "Dworski"	
	Bieruń ⁴²	Restauracja "Stylowa" "Hostel – Erg" "Relax" "Adria" Hotel – Restauracja Sałasz Zajazd Hotel – Restauracja "Axel" "Meed" "Harynda" - Karczma	"Anka" "Maldor" Kawiarnia Ryszarda Klub Sportowy Kawiarnia "Caffe Unia" Klub Sportowy Kawiarnia "Matrix" Kawiarnia "Capri" "Spektra"	Puby: "Blue Cafe" "Gwarek" Bary Drink Bar "Karolinka" Drink Bar "Green Pub" "Przystań"	Zajazd "Jajosty" Pizzeria "Soprano" Pizzeria i cukiernia. Jaromin PPH

³⁹ ankieta powiatu pszczyńskiego oraz ankieta gminy Goczałkowice Zdrój

⁴⁰ ankieta powiatu pszczyńskiego oraz ankieta gminy Miedźna

⁴¹ ankieta powiatu bieruńsko-lędzińskiego

⁴² ankieta powiatu bieruńsko-lędzińskiego

	Lędziny⁴³	Restauracja KAMEA Karczma "Nowa Strzecha" Restauracja, kawiarnia, Lędziny, ul. Waryńskiego 35	Kawiarnia "BLASZAK" Kawiarnia, Lędziny, ul. Hołodunowska 8 Kawiarnia, Lędziny, ul. Pokoju 12 Kawiarnia "MAROKO"	Drink Bar, Lędziny. ul. Goławiecka 53 Pijalnia piwa "U Majmura" Bar uniwersalny, Lędziny, ul. Szenwalda 47 Bar uniwersalny "BATMAN" Bar "Koniczynka" Bar piwny, Lędziny, ul. Oficerska 9 Drink Bar "eMeR" Bar "SZASZŁYK" Pijalnia piwa "COLA" Bar uniwersalny "DRAGON" Drink bar "J&M" Bar "ANITA" Bar Uniwersalny Pijalnia piwa "BIS"	Punkt gastronomiczny "PERGOLA" Pizzeria, Lędziny, ul. Lędzińska 1 Lędziny, DK-1 Pizzeria "KEZO" PPUH "DAR" J.D. Ziarka Mr Hamburger
	Chelm Śląski⁴⁴	Restauracja Oaza Stara Karczma			

Źródło: Opracowanie własne PART S.A

⁴³ ankiet

⁴⁴ ankiet

Podsumowanie

Baza gastronomiczna na obszarze objętym projektem jest nierównomiernie rozłożona. Najwięcej obiektów znajduje się w dużych miastach (Bielsko-Biała oraz Jastrzębie Zdrój), a także w miejscowościach typowo turystycznych (Wiśła, Ustroń). Z zebranych danych wynika, że w gminach: Hażlach, Zebrzydowice, Milówka, Jasienica znajduje się najmniej obiektów gastronomicznych. Autorom dokumentu nie udało się dotrzeć do informacji o bazie gastronomicznej w gminie Dębowiec.

Analiza ilości obiektów w poszczególnych kategoriach pozwala stwierdzić, że najwięcej jest "pubów, barów, piwiarni". Stosunkowo liczną grupę – chociaż nierównomiernie rozłożoną – stanowią też "restauracje, karczmy i obiekty serwujące kuchnię regionalną". Wśród tej kategorii zbyt mały procent stanowią te ostatnie, w których turysta mógłby skosztować miejscowych przysmaków kulinarnych.

Znaczna większość obiektów gastronomicznych nie jest przystosowana do przyjmowania turystów korzystających z roweru.

2.2 INFRASTRUKTURA PARATURYSTYCZNA I SPOŁECZNA⁴⁵

Cechą charakterystyczną infrastruktury paraturystycznej jest fakt, iż teoretycznie jej istnienie nie jest niezbędne dla istnienia ruchu turystycznego, ale praktycznie to właśnie ona ma często największy wpływ na podejmowanie decyzji o wyjeździe w konkretne miejsce. Na infrastrukturę paraturystyczną składają się szlaki turystyczne, ośrodki sportowo-rekreacyjne, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, punkty informacji turystycznej, a na infrastrukturę społeczną obiekty takie, jak: banki, bankomaty, apteki, ośrodki zdrowia, szpitale, policja, których istnienie uatrakcyjnia i ułatwia pobyt turysty w danym miejscu.

Lektura podrozdziału wymaga jeszcze jednej uwagi. Kluczowe znaczenie wśród tras rowerowych na omawianym terenie mają Zielone Szlaki Greenways. Szczegółowe informacje i przebieg Greenways oraz innych tras i ścieżek rowerowych omówiono w rozdziale pt. *Prawne i techniczne uwarunkowania rozwoju śląskiego odcinka Wiślanej Trasy Rowerowej* oraz w rozdziale pt. *Segmentacja rynku*. Stąd w poniższym rozdziale ograniczono się do wyszczególnienia poszczególnych odcinków tras w ramach gmin, jako elementu infrastruktury paraturystycznej.

Infrastruktura paraturystyczna

Powiat cieszyński

Istebna

Obiekty sportowe i rekreacyjne:

Baseny:

1. Basen kryty przy hotelu "Harnaś", wymiary basenu 25 m x 15 m.
2. Basen kryty przy hotelu "Jano". Infrastruktura przy hotelu "Jano": basen kryty z masażem wodnym, sauna, siłownia, solarium, stoły do bilarda i tenisa stołowego, wielofunkcyjne boisko sportowe, kort tenisowy, wypożyczalnia rowerów i nart, plac

⁴⁵ Informacje podane w rozdziale zostały zaczerpnięte z ankiet wypełnionych przez Starostwa Powiatowe i Urzędy miast i gmin oraz ze stron internetowych gmin i powiatów

zabaw dla dzieci z brodzikiem w okresie letnim, własny wyciąg narciarski, chata grillowa, miejsce na ognisko, duży teren do leżakowania.

3. Basen otwarty przy pensjonacie "U Zowadów".

Boiska

1. Boiska sportowe Istebna Zaolzie.
2. Boisko trawiaste o wym. 96 x 64.
3. Boisko żużlowe o wym. 70 x 40.
4. Boisko sportowe Jaworzynka Czadeczką.
5. Boisko - Ośrodek Sportowo - Rekreacyjny "Pod Skoczną" o wymiarach 91m x 54m, amfiteatr, szalasy z grillem, punkty gastronomiczne, kuchnia, wc.

Hale sportowe:

1. Hala Sportowa przy hotelu "Harnaś"
2. Hala Sportowa (25 x13 m) przy Ośrodku Kolonijnym Las. Ośrodek posiada również stoły do tenisa, gry zręcznościowe oraz przyrządy do ćwiczeń siłowych. Obok budynku znajduje się duży plac zabaw, boisko trawiaste do siatkówki, piłki nożnej oraz krąg na ognisko.
3. Hala Sportowo - Widowiskowa przy Gimnazjum⁴⁶.
Ilość miejsc: 150
Wymiary: 36x20
Boisko do piłki ręcznej: 17,5x33
Boisko do koszykówki: 15x28
Wymiary sceny: 11,4 szerokości, 3,90 głębokości, 1,30 podwyższenia

Wyciągi:

1. Chichot, Istebna Zaolzie
Wyciąg: orczykowy, długość 520 m, różnica poziomów 115 m
Informacje dodatkowe: stok ratrakowany, parking
2. Na Wawrzaczowym Groniu, Jaworzynka
Wyciąg: orczykowy, długość 550 m, różnica poziomów 170 m
3. Kuba, Istebna Kubalonka
Wyciąg: talerzykowy, długość 120 m
Informacje dodatkowe: oświetlenie, bar, parking
4. Marek, Istebna Olza
Wyciąg: orczykowy, długość 825 m, różnica poziomów 145 m
Informacje dodatkowe: wypożyczalnia, stok ratrakowany, oświetlenie, instruktor, bar, parking, możliwość zakwaterowania
5. Ochodzita, Koniaków Ochodzita
Wyciąg: orczykowy – podwójny, długość 850 m, różnica poziomów 187 m;

⁴⁶ Wyposażenie hali: 8 ławek, 2 odskocznie, 1 duży materac gr. 40cm, 8 materacy gr. 20, 8 materacy gr. 8, 2 skrzynie, piłki lekarskie, tablica świetlna do wyświetlania wyników, zestaw do skoku w wwyż, bramki 3,10x2, 3 płotki, 2 siatki do siatkówki wraz ze słupkami oraz stanowiskiem sędziowskim, kozioł, 5 stołów do tenisa stołowego
Zdalnie sterowana, elektrycznie opuszczana kotara dzieląca halę na dwie równe połowy,
Zdalnie sterowana, elektrycznie opuszczana kurtyna na scenie,
Zdalnie sterowane, elektrycznie opuszczane kosze do koszykówki,
Klimatyzacja
3 szatnie z prysznicami
Pomieszczenie sędziowskie
Zaplecze za sceną

talerzykowy, długość 100 m, różnica poziomów - 25 m

Informacje dodatkowe: stok ratrakowany, oświetlenie, bar, parking, możliwość zakwaterowania

6. Szańce, Koniaków Szańce

Wyciąg: orczykowy, długość 500 m, różnica poziomów 80 m

Informacje dodatkowe: oświetlenie, bar, parking, możliwość zakwaterowania

7. Szus, Koniaków Kadłuby

Wyciąg: orczykowy, długość 400 m, różnica poziomów 80 m

Informacje dodatkowe: stok ratrakowany, bar, parking

8. Złoty Groń, Istebna Zaolzie

Wyciąg: orczykowy, długość 705 m, różnica poziomów 150 m; talerzykowy, długość 266 m, różnica poziomów 33 m

Informacje dodatkowe: stok ratrakowany, wypożyczalnia, instruktor, parking, bar

Wypożyczalnia sprzętu sportowego

1. Wypożyczalnia rowerów – Andrzej Czyż, Istebna – Kubalonka
2. Wypożyczalnia sprzętu narciarskiego, Istebna i Istebna-Kubalonka
3. Wypożyczalnia na wyciągu Marek
4. Wypożyczalnia na wyciągu Złoty Groń

Szlaki turystyczne

1. PKS Istebna Las - Istebna Zaolzie - Koniaków Centrum, kolor żółty, czas - 1h 15min
2. PKS Istebna Las - Grzędula - Przełęcz Szarcuła - Kubalonka - Wisła Głębcze, kolor żółty, czas - 3h
3. PKS Istebna Tartak - Prądowniec - Wilcze - Młoda Góra – Kiczory, kolor zielony, czas - 3h
4. PKS Istebna Tartak - Zaolzie - Łączyna - Pietraszonka - Przysłop, kolor zielony, czas - 3h
5. Istebna Jasnowice - Młoda Góra - Kiczory - Stożek Wielki, kolor żółty, czas - 3h 30
6. Istebna Kubalonka - Beskid – Kiczory, kolor czerwony, czas - 2h
7. Istebna Kubalonka - Przełęcz Szarcuła - Stecówka – Przysłop, kolor czerwony, czas - 2h 45
8. PKS Jaworzynka Trzyciatek - Zapasieki – Wyrchczadeczka, kolor zielony, czas - 2h 30
9. Przejście Graniczne Jaworzynka Hracawa - Jaworzynka Trzyciatek – Jasnowice, kolor żółty, czas - 1h 45
10. Jaworzynka Głębokie - Przejście Graniczne Jaworzynka Ćierne, kolor czarny, czas - 15
11. Koczy Zamek - Rupienka - Sołowy Wierch – Zwardoń, kolor niebieski, czas - 2h
12. Koczy Zamek - Przełęcz Koniakowska – Przysłop, kolor niebieski, czas 2h
13. Rupienka - Koniaków Centrum - Istebna Zaolzie - PKS Istebna Las, kolor żółty, czas - 1h 30

Szlaki spacerowe

1. "Beskidzka Ścieżka Planetarna" – oznacz. żółty, długość 12 km, szlak przebiega z Kubalonki (koło kościółka) i prowadzi wzdłuż ustawionych makiet planet Układu Słonecznego do Jaworzynki na Groń. (4 godz.)
2. Szlak im. Jerzego Kukuczki – oznacz. niebieski, początek szlaku w Istebnej Kubalonce - poprzez Osiedle - Wyszni Pole - Olecki - Wilcze (Dom pamięci Jerzego Kukuczki) - Istebna Olza - Dzielec - Istebna centrum. (2,5 godz.)

Trasy biegowe:

Trasy biegowe Centralnego Ośrodka Sportu - Istebna Kubalonka

Długości tras: 7,5 km; 5 km; 3 km; 2,5 km; 1 km.

Trasy są ogólnodostępne.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Euroregionalna Pętla "Regiotur" – czerwona
2. Górską wersją szlaku „Greenways”: Kubalonka, Stecówka, Zaolzie, Istebna Centrum, Jaworzynka, przejście graniczne Jasnowice
3. Subtrasa zielona do Euroregionalnej Pętli – Zaolzie, Rastoka, Koczy Zamek, Koniaków, Zapasieki, Jaworzynka Trzyciatek, Łupienie, Przejście Graniczne Jasnowice oraz odcinek trasy żółtej łączący ją z przejściem granicznym ze Słowacją – Jaworzynka Kotelnica – przejście graniczne Cierne
4. Subtrasa zielona do Euroregionalnej Pętli – Istebna Centrum – obok kościoła – Suszki – Szymcze – przejście graniczne Jasnowice

Ścieżki dydaktyczne

Ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza - PKS Istebna, Nadleśnictwo – Prądowniec, kolor niebieski, czas – 30 min

Wisła

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Lecznicza grotta solno-jodowa pomieszczenie całkowicie wyłożone solą z Morza Czarnego w Hotelu "Millenium"
2. Górską Turystyką Jeździecką, Jawornik – Rowienki
3. Oświetlone boisko piłkarskie – przy OS Start
4. Boisko sportowe przy OS Jonidło

Ośrodki sportowe

1. Klub Sportowy Wisła Ustronianka (sekcje sportowe letnie i zimowe)
2. Ośrodek Sportowo - Rekreacyjny "Jonidło" (boisko piłkarskie, korty tenisowe)
3. Ośrodek Sportowy SZS "START" (kompleks basenów odkrytych, basen kryty, korty tenisowe, hale sportowe, bieżnia, boisko oświetlane, zaplecze rekreacyjno–rehabilitacyjno – sportowe)

Korty tenisowe

1. "Kort" s.c.
2. Dom Wycieczkowy PTTK "Pod Zaporą"
3. Ośrodek Sportowy SZS "Start"

Baseny

1. Ośrodek Sportowy SZS "Start" (kąpielisko letnie)
2. DW "Beskidy" (kryty)
3. JUBILAT Centrum Rekreacji i Rehabilitacji
4. Baseny tropikalne Hotelu Gołębiowski

Siłownie - odnowa biologiczna

1. Hotel Gołębiewski
2. Hotel "Stok"
3. Ośrodek Sportowy SZS "Start"
4. JUBILAT Centrum Rekreacji i Rehabilitacji

Przystań kajakowa

1. "Kort" s.c.

Sklepy i wypożyczalnie sprzętu sportowego

1. "Bike & Ski" sklep, serwis, wypożyczalnia
2. Kubalonka Sport Serwis serwis, wypożyczalnia, sklep
3. Poly Sport sklep, wypożyczalnia, serwis
4. "Sport Byrtek", sklep, wypożyczalnia, serwis, skutery śnieżne i quady
5. M.CZ - Sport, wypożyczalnia sprzętu sportowego, serwis, sklep
6. SPORT-RENT, wypożyczalnia sprzętu sportowego
7. WW Snow Sport sklep, wypożyczalnia, serwis

Wyciągi narciarskie

1. Barania Góra, Wisła Czarne
Trasy: łatwa, średnio trudna
Wyciąg: 1 Talerzykowy, długość 328 m, różnica poziomów 80 m, przepustowość 485 os/h
Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, na miejscu placówka GOPR czynna zimą. Przy wyciągu znajduje się schronisko, oferujące noclegi oraz wyżywienie. Jest również serwis oraz sztuczne oświetlenie.
2. Bochnia, Wisła - Malinka
Trasy: łatwa
Wyciąg: 1 Talerzykowy 310 m 30 m 400 os/h
Informacje: trasy przygotowane ratrakami, nagłośnienie, sztuczne oświetlenie, szkoła narciarska, parking, w pobliżu wyciąg Cieńków, możliwość nauki jazdy na nartach z instruktorami
3. Cieńków, Wisła - Malinka
Trasy: niebieska 1350 m łatwa, czerwona 1000 m średnio trudna, czerwona 1000 m średnio trudna i trudna
Wyciągi: orczykowy, długość 1000 m, różnica poziomów 196 m, przepustowość 700 os/h; orczykowy, długość 1000 m, różnica poziomów 196 m, przepustowość 700 os/h
Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, nagłośnienie, sztuczne oświetlenie, sztuczne naśnieżanie, szkoła narciarska, parking, gastronomia, serwis
4. Kiczera, Wisła - Jawornik
Trasy: średnio trudna, łatwa
Wyciąg: orczykowy, długość 760 m, różnica poziomów 180 m, przepustowość 650 os/h
Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, nagłośnienie, sztuczne oświetlenie, sztuczne naśnieżanie, szkoła narciarska, parking, gastronomia, serwis
5. Kuba, Wisła - Kubalonka
Trasy: łatwa
Wyciąg: talerzykowy, długość 120 m, różnica poziomów 14 m, przepustowość 500 os/h

- Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, sztuczne oświetlenie, szkoła narciarska, parking, gastronomia, serwis
6. Na Kamiennym, Wisła - Centrum
Trasy: łatwa
Wyciągi: talerzykowy, długość 250 m
 7. Na Polanie Extreme, Wisła - Malinka
Trasy: średnio trudna, łatwa
Wyciąg: talerzykowy, długość 370 m, różnica poziomów 65 m, przepustowość 400 os/h
Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, sztuczne oświetlenie, szkoła narciarska, parking, gastronomia, serwis
 8. NA ZIELONE, Wisła - Centrum
Trasy: łatwa
Wyciąg: orczykowy, długość 370 m
Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, sztuczne oświetlenie, gastronomia
 9. Nowa Osada/Wróblonki, Wisła - Nowa Osada
Trasy: średnio trudna
Wyciągi: talerzykowy, długość 175 m, różnica poziomów 26 m, przepustowość 500 os/h; orczykowy, długość 960 m, różnica poziomów 196 m, przepustowość 650 os/h
Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, nagłośnienie, sztuczne oświetlenie, sztuczne naśnieżanie, szkoła narciarska, parking, gastronomia, serwis
 10. Partecznik, Wisła - Centrum
Trasy: łatwa, średnio trudna
Wyciąg: orczykowy, długość 500 m, różnica poziomów 108 m, przepustowość 550 os/h
Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, sztuczne oświetlenie, sztuczne naśnieżanie, szkoła narciarska, parking, gastronomia, serwis
 11. Pasiaki, Wisła - Głęboce
Trasy: średnio trudna, długość 500 m, różnica poziomów 94 m, przepustowość 480 os/h
Informacje dodatkowe: tor SNOWTUBINGOWY wraz z możliwością wypożyczenia śnieżnych pojazdów. Wyciąg dysponuje również torem saneczkowym, zapleczem gastronomicznym, wypożyczalnią nart i snowboardu oraz parkingiem. Trasy są oświetlone, przygotowane ratrakami. Istnieje możliwość nauki jazdy na nartach z instruktorem narciarskim oraz organizowania imprez rekreacyjno-sportowych dla grup.
 12. Polana Zieleńska, Wisła - Malinka
Trasy: łatwa, średnio trudna
Wyciągi: talerzykowy, długość 380 m, różnica poziomów 75 m, przepustowość 400 os/h
Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, nagłośnienie, sztuczne oświetlenie, szkoła narciarska, parking, gastronomia
 13. Rowienki, Wisła - Jawornik
Wyciągi: orczykowy, długość 450 m, różnica poziomów 95 m, przepustowość 680 os/h; talerzykowy, długość 80 m, różnica poziomów 10 m, przepustowość 200 os/h; talerzykowy, długość 160 m, różnica poziomów 32, przepustowość 380 os/h
Informacje dodatkowe: snowpark z przeszkodami i skocznią, sztucznie naśnieżone i oświetlone trasy, ratrak, nagłośnienie, kuchnia regionalna, parking, wypożyczalnia: sprzętu narciarskiego i snowboardowego oraz skuterów, szkoła narciarska

- i snowboardowa, punkt medyczny, organizacja imprez rekreacyjno-sportowych dla grup
14. Rudgor, Wisła - Centrum
Trasy: łatwa
Wyciąg: talerzykowy, długość 242 m, różnica poziomów 53 m, przepustowość 600 os/h
Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, szkoła narciarska, oświetlenie, sztuczne naśnieżanie, parking
15. Sarajewo, Wisła - Malinka
Trasy: łatwa
Wyciąg: talerzykowy, długość 220 m, różnica poziomów 22 m, przepustowość 550 os/h
Informacje dodatkowe: serwis, trasy przygotowane ratrakami, szkoła narciarska, nagłośnienie, oświetlenie, sztuczne naśnieżanie, gastronomia, parking
16. Siglany, Wisła - Centrum
Trasy: łatwa i średnio trudna
Wyciąg: talerzykowy, długość 250 m, różnica poziomów 42 m, przepustowość 480 os/h
Informacje dodatkowe: serwis, trasy przygotowane ratrakami, szkoła narciarska, nagłośnienie, oświetlenie, sztuczne naśnieżanie, gastronomia, parking
17. Sigła, Wisła - Centrum
Wyciąg: orczykowy, długość 180 m
Informacje dodatkowe: stok sztucznie oświetlany
18. Skaliczanka, Wisła - Centrum
Trasy: średnia
Wyciąg: krzesełkowy, długość 250 m
Informacje dodatkowe: trasa przygotowana ratrakami
19. Skrzat, Wisła - Centrum
Trasy: b. łatwa
Wyciąg: orczykowy, długość 150 m
Informacje dodatkowe: trasa przygotowana ratrakami, sztuczne oświetlenie
20. Soszów, Wisła - Jawornik
Trasy: czerwono – czarna, niebieska, niebiesko - czerwona
Wyciągi: talerzykowy, długość 200 m, różnica poziomów 30 m, przepustowość 260 os/h; talerzykowy, długość 800 m, różnica poziomów 160 m, przepustowość 1100 os/h; orczykowy, długość 1400 m, różnica poziomów 267 m, przepustowość 1100 os/h
Informacje dodatkowe: serwis, trasy przygotowane ratrakami, szkoła narciarska, nagłośnienie, oświetlenie, sztuczne naśnieżanie, gastronomia, parking
21. Stożek, Wisła - Łabajów
Trasy: niebieska, czarna, czerwona
Wyciągi: kolej linowa, długość 800 m, różnica poziomów 240 m, przepustowość 1200 os/h; talerzykowy, długość 300 m, różnica poziomów 80 m, przepustowość 357 os/h; talerzykowy, długość 350 m, różnica poziomów 50 m, przepustowość 500 os/h
Informacje dodatkowe: serwis, trasy przygotowane ratrakami, szkoła narciarska, nagłośnienie, oświetlenie, sztuczne naśnieżanie, gastronomia, parking
22. Stryczków, Wisła - Malinka
Trasy: łatwa
Wyciąg: orczykowy, długość 350 m, różnica poziomów 70 m

Informacje dodatkowe: serwis, trasy przygotowane ratrakami, szkoła narciarska, nagłośnienie, oświetlenie, gastronomia, parking

23. U Górala, Wisła - Głębcze

Trasy: łatwa

Wyciąg: talerzykowy, długość 240 m, różnica poziomów 34 m, przepustowość 600 os/h

Informacje dodatkowe: trasy przygotowane ratrakami, nagłośnienie, sztuczne naśnieżanie, oświetlenie, gastronomia, parking

24. Wiselka, Wisła - Malinka

Trasy: bardzo łatwa

Wyciągi: wyrwaczka, długość 100 m, różnica poziomów 8 m, przepustowość 300 os/h

Informacje dodatkowe: serwis, trasy przygotowane ratrakami, szkoła narciarska, oświetlenie, gastronomia, parking

Skocznia narciarska

Jednym z priorytetowych zadań władz miasta jest kompleksowa modernizacja skoczni narciarskiej w Wiśle Malince, aby mogła służyć obecnym i przyszłym pokoleniom skoczków narciarskich - następcom Mistrza Świata Adama Małysza. Obecny stan techniczny tego obiektu nie pozwala na jego eksploatację.

Przed dwoma laty podjęto stanowcze kroki ku realizacji tego celu. Przygotowano dokumentację projektową oraz kosztorysy, które opiewały na kwotę ponad 30 mln zł. Miasta nie stać na samodzielne finansowanie takiego projektu (roczny budżet miasta to ok. 15 mln zł), dlatego też zostało podpisane porozumienie z Centralnym Ośrodkiem Sportu w Warszawie, na mocy którego głównym inwestorem staje się właśnie ta instytucja, natomiast Wisła zobowiązała się do przygotowania pełnej dokumentacji projektowej i formalno-prawnej oraz do wkładu własnego w wysokości 1% wartości inwestycji.

- Skocznia narciarska w centrum miasta
- Skocznia narciarska w Wiśle Łabajowie

Szlaki turystyczne

1. Stożek Przeł. Kubalonka Barania Góra 19,5 km 5 h Czerwony
2. Wisła Uzdrowisko Wisła Jawornik Soszów 7 km 2,15 h Niebieski
3. Wisła Dziechcinka Kobyla Mały Stożek 5,5 km 1,30 h Niebieski
4. Wisła Głębcze Mrózków Stożek 6,5 km 2,15 h Niebieski
5. Wisła Czarne Barania G.-Przysłop Karolówka 12 km 3,45 h Niebieski
6. Wisła Głębcze Łabajów - Stożek Kiczory 8 km 2,15 h Zielony
7. Wisła Gościejów Szporówka 4 km 1,15 h Zielony
8. Przełęcz Kubalonka Koziniec-Nowa Osada Smerekowiec 9,5 km 2 h Zielony
9. Wisła Głębcze Przełęcz Kubalonka 3,5 km 1,15 h Zielony
10. Barania Góra Przysłop Karolówka 5 km 1,15 h Zielony
11. Wisła Dziechcinka Stożek Kiczory 8,5 km 3 h Żółty
12. Wisła Uzdrowisko Trzy Kopce Wiślańskie Przełęcz Salmopolska 12 km 3 h Żółty
13. Wisła Głębcze Koziniec - Przełęcz Kubalonka Przełęcz Szarcuła 6 km 1,30 h Żółty
14. Wisła Nowa Osada Cieńków Zielony Kopiec 9 km 2,45 h Żółty
15. Wisła Jawornik Przełęcz Beskidek 2 km 45 min Czarny
16. Wisła Czarne Dolina Czarnej Wiselki 5,5 km 1,30 h Czarny
17. Wisła Głębcze Koziniec Wisła Nowa Osada 4 km 1 h Czarny
18. Stecówka (Pietroszonka) Karolówka (łącznik) 2 km 30 min Czarny

Szlaki spacerowe

1. Zboczami Bukowej⁴⁷
2. Zachód słońca z Jarzębatej⁴⁸
3. Wycieczka na Krzywy⁴⁹
4. Na piwo do Sikory⁵⁰
5. Aleja ks. bp J. Burschego⁵¹
6. Cmentarz na Gróniczku⁵²
7. Skałki na Kobylej⁵³
8. Do chatki AKT⁵⁴
9. Wisła Centrum I⁵⁵
10. Wisła Centrum II⁵⁶
11. Szlakiem 15-tu mostków⁵⁷

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Ścieżka rowerowa wzdłuż rzeki Wisły od granicy Wisły z Ustroniem (Wisła Obłaziec przez Bulwar Księżycowy, Bulwar Słoneczny, Wisłę Jonidło, Nową Osadę, Czarne następnie przez Stecówkę do Istebnej).
2. Ścieżki kulturowo – przyrodnicze "Greenways". Przez Wisłę przebiega górska pętla szlaku Kraków-Morawy-Wiedeń⁵⁸; Jasnowice-Istebna-Stecówka-Szarcuła-Czarne-Wisła-Dobka-Ustroń-Nierodzin

Ścieżki dydaktyczne

Ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza na Baranią Górę doliną Białej Wiselki⁵⁹

Ścieżka przyrodniczo - leśna rozpoczyna się na parkingu przy strażnicy OSP w Czarnem, biegnie doliną Białej Wiselki wzdłuż niebieskiego szlaku, a kończy się na szczycie Baraniej Góry. W tym miejscu łączy się ze ścieżką przyrodniczą rozpoczynającą się na parkingu przy leśniczówce Leśnictwa Czarne, której trasa wiedzie doliną Czarnej Wiselki. Obie stanowią integralną całość, w związku z czym zachowano na nich ciągłość numeracji przystanków, przyjmując jako pierwszy przystanek początkowy ścieżki wzdłuż Czarnej Wiselki. Idąc więc na szczyt Baraniej Góry wzdłuż Białej Wiselki napotykamy malejącą numerację przystanków. Aby rozpocząć naszą wędrowkę musimy dojechać autobusem do końcowego przystanku w Czarnem, stąd w ciągu 5 minut dojdziemy do strażnicy. Żeby dojść na Baranią Górę czeka nas 3-4 godzinny marsz na trasie 7-kilometrowej. Różnica wzniesień wynosi ok. 650 m.

Na szczycie rozciągają się szerokie możliwości wyboru dalszej drogi; powrót do Wisły doliną Czarnej Wiselki, dalsza wędrowka w stronę Szczyrku lub Węgierskiej Górki. Celem, jaki przyświecał przy tworzeniu tej ścieżki, było zapoznanie turystów z pięknem

⁴⁷ Opis trasy w załączniku nr 4

⁴⁸ Opis trasy w załączniku nr 4

⁴⁹ Opis trasy w załączniku nr 4

⁵⁰ Opis trasy w załączniku nr 4

⁵¹ Opis trasy w załączniku nr 4

⁵² Opis trasy w załączniku nr 4

⁵³ Opis trasy w załączniku nr 4

⁵⁴ Opis trasy w załączniku nr 4

⁵⁵ Opis trasy w załączniku nr 4

⁵⁶ Opis trasy w załączniku nr 4

⁵⁷ Opis trasy w załączniku nr 4

⁵⁸ Opis trasy w załączniku nr nr 4

⁵⁹ Szczegółowy opis ścieżki w załączniku nr 4

Doliny Białej Wiselki, osobliwościami przyrody oraz budową geologiczną tego terenu. Organizatorzy starali się również pokazać wpływ człowieka, w tym i pracę leśnika, na wygląd i funkcjonowanie biocenoz leśnych.

Ustron

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Letni sztuczny tor saneczkowy na stoku Czantorii. Całkowita długość zjazdu wynosi 710 m, powrót saneczek wraz z pasażerem na miejsce startu przy pomocy wyciągu narciarskiego po torze wymuszonego prowadzenia o łącznej długości 230 m. Tor saneczkowy przebiega serpentynami dziewięciu zakrętów, przy różnicy poziomów około 50 m. Prędkość zjazdu kontrolowana jest przez zjeżdżającego za pomocą hamulca i jest ograniczona do 30 km/godz. Hamulcem odśrodkowym działającym samoczynnie. Wszystkie saneczki są dwuosobowe. Zjazd jest całkowicie bezpieczny, należy bezwzględnie stosować się do regulaminu jazdy oraz do instrukcji i poleceń obsługi.
2. Kąpielisko otwarte w Ustroniu przy ul. Grażyńskiego
3. Basen solankowy w Domu Zdrojowym w Ustroniu, przy ul. Sanatoryjnej
4. Basen kryty DW Mazowsze w Ustroniu, przy ul. Stromej
5. Grota solna - jest najnowszą, oryginalną metodą zastosowania soli morskiej z Morza Martwego w celach rehabilitacji, profilaktyki i ochrony zdrowia. W grocie panuje specyficzny mikroklimat cechujący się wyjątkową czystością bakteriologiczną, a powietrze nasycone jest minerałami i mikroelementami. Poza korzystną dla człowieka ujemną jonizacją, powietrze w grocie zawiera: jod, potas, wapń, magnez, selen oraz wiele innych pierwiastków. W grocie zamontowano również zestaw do koloroterapii, która ma również duży wpływ na dobre samopoczucie. Zastosowanie światła ciepłego (żółty, pomarańczowy i czerwony) działa pobudzająco i energetyzująco. Natomiast kolory zimne (fiolet, niebieski, indygo) uspakajają zmysły i łagodzą nastrój.
6. 2 Kluby Fitness przy ul. Sanatoryjnej i Uzdrowskiej
7. 3 otwarte korty tenisowe, przy ul. Akacjowej, Legionów i Turystycznej
8. 1 kryty kort tenisowy w centrum Ustronia przy ul. Grażyńskiego
9. Leśny Park Niespodzianek – Ptaki i ssaki, Ścieżka edukacyjna, Ścieżka Bajkowa, Plac Zabaw
10. Salon Zabaw dla Dzieci "Fidle Migle" wyposażony w: małą salkę dla najmłodszych dzieci, suche baseny kulkowe, zjeżdżalnie, tunele, labirynty, ściankę wspinaczkową, magiczną szafę, worki bokserskie

Wyciągi narciarskie

1. Kolej Linowa Czantoria (KLC)
Położenie: wyciąg znajduje się na stoku góry Czantoria w dzielnicy Ustron Polana.
Parametry techniczne wyciągu:
 - krzeselka dwuosobowe
 - dolna stacja 389 m n.p.m. (przechowalnia bagażu, wypożyczalnia sprzętu narciarskiego)
 - stacja górna 851 m n.p.m.
 - długość trasy kolei 1640 m
 - czas przejazdu ok. 17 min.
 - przepustowość 600 osób/godz.

2. Czantoria - Polanka (PO)

Parametry techniczne:

- wyciąg talerzykowy
- długość wyciągu 250 m
- przepustowość 400 osób/godz.

Trasa: łatwa, naśnieżana, oświetlona, utrzymana ratrakami.

Stok doskonale nadaje się do nauki jazdy.

Przy wyciągu wypożyczalnia nart zjazdowych i biegowych, instruktorzy nauki jazdy.

3. Wyciąg narciarski na Czantorii "FATURKA"

Długość wyciągu - 670 m

Ilość orczyków - 36 szt.

Zdolność przewozowa - 475 osób/godz.

Prędkość jazdy - 2,43 m/s

Różnica poziomów - 198 m

Trasa: zjazd fragmentem trasy nr 2

4. Wyciąg narciarski na Czantorii "STOKŁOSICA"

Długość wyciągu - 198 m

Ilość talerzyków - 28 szt.

Zdolność przewozowa - 500 osób/godz.

Prędkość jazdy - 2,5 m/s

Trasa: łatwa, naśnieżana, utrzymana ratrakami, zjazd fragmentem trasy nr 1

Stok doskonale nadaje się do nauki jazdy.

5. Wyciąg narciarski na Czantorii "SOLISKO"

Długość wyciągu - 340 m

Ilość talerzyków - 77 szt.

Zdolność przewozowa - 800 osób/godz.

Prędkość jazdy - 2 m/s

Trasa: średniotrudna, oświetlona, naśnieżana, utrzymana ratrakami, zjazd fragmentem trasy nr 1

6. Wyciąg narciarski Mała Palenica, Jaszowiec

7. Wyciąg narciarski Palenica, Jaszowiec

8. Wyciąg narciarski Pod Skalicą - Jaszowiec

Położenie: wyciąg znajduje się w dolinie Jaszowca, przy ul. Wczasowej w pobliżu ośrodków wczasowych.

Parametry techniczne wyciągu:

- wyciąg talerzykowy
- długość wyciągu 200 m
- przepustowość 350 osób/godz.
- różnica poziomów 40 m

Trasa: łatwa, oświetlona. Stok doskonale nadaje się do nauki jazdy.

9. Wyciąg narciarski Poniwiec - Centrum Bielenda

Położenie: wyciąg znajduje się w dolinie Poniwca, na stoku pomiędzy Wielką i Małą Czantorią.

Parametry techniczne wyciągu:

- wyciąg orczykowy
- długość wyciągu 900 m
- przepustowość 600 osób/godz.

Trasa: średniotrudna, naśnieżanie, oświetlona, utrzymywana ratrakami, homologacja FIS.

Przy wyciągu szkoła narciarska, snowboardowa, Rail Park, wypożyczalnia nart.

10. Wyciąg narciarski Zawodzie

Położenie: wyciągi znajdują się na stoku Równicy w dzielnicy Ustroń - Zawodzie.

Parametry techniczne wyciągów:

- wyciąg talerzykowy i o niskim prowadzeniu liny
- długość tras 260 m i 110 m
- przepustowość 543 osoby/godz.

Trasa: łatwa, oświetlona, naśnieżana, utrzymana ratrakami. Stok doskonale nadaje się do nauki jazdy.

Wypożyczalnie sprzętu sportowego

1. 8 wypożyczalni nart
2. 5 wypożyczalni rowerów
3. 1 wypożyczalnia skuterów

Szlaki turystyczne

1. Trasa: Ustroń PKP – Równica – Ustroń Polana, szlak czerwony, czas przejścia: 3 godz.
2. Trasa: Ustroń Polana – Wielka Czantoria, szlak czerwony, czas przejścia: 2 godz.
3. Trasa: Ustroń Zdrój – Poniwiec – Wielka Czantoria, szlak niebieski, czas przejścia: 2 godz.
4. Trasa: Równica – Orłowa – Trzy Kopce Wiślańskie, szlak niebieski, czas przejścia: 3 godz.

Trasy spacerowe Ustronia

Trasy spacerowe w terenie oznakowane są kwadratem o wymiarach 10 x 10 cm, przeciętym przekątną dzielącą go na dwa trójkąty, przy czym dolny trójkąt może mieć różną barwę (czerwoną, zieloną, żółtą, itp. natomiast górny jest zawsze biały). Początek wszystkich tras - Ustroń Rynek, co nie oznacza, że stąd należy rozpocząć wędrowkę.

1. Szlak Źródlany - oznakowany kolorem czerwonym, długość trasy ok. 8 km, czas przejścia ok. 3 godz. 15 min. na trasie w dolinie Gościradowca " Źródło Żelaziste", odkryte w 1883 r. oraz " Źródło Karola" z dobrą wodą.
2. Szlak Sanatoryjny - oznakowany kolorem żółtym, długość trasy ok. 4 km, czas przejścia ok. 1,5 godz. Na trasie ciekawe obiekty architektury współczesnej dzielnicy Ustronia Zawodzia. Szlak prowadzi do Leśnego Parku Niespodzianek, w którym można obcować z naturą, zobaczyć m.in. stację ptaków drapieżnych, łowną i chronioną zwierzynę europejską.
3. Szlak Nadwiślany - oznakowany kolorem zielonym i czerwonym, długość trasy ok. 7 km, czas przejścia ok. 3 godz. Trasa prowadzi nad rzeką Wisłą z dala od ruchu miejskiego. Można dojść również do źródła Karola.
4. Szlak Jeleniczka - oznakowany kolorem niebieskim, długość trasy ok. 5,5 km, czas przejścia ok. 2 godz. Szlak prowadzi do pola biwakowego pod Małą Czantorią, gdzie znajduje się zadaszona altana i krąg na ognisko. Obok kiosk spożywczy, w którym można kupić kielbaski.
5. Szlak Leśny - oznakowany kolorem niebieskim i żółtym, długość trasy ok. 8 km, czas przejścia ok. 3,5 godz. Trasę tą można pokonać od pola biwakowego pod Małą Czantorią, dokąd dojazd drogą kołową. Trasa stanowi również dojście do czarnego szlaku turystycznego na Tuł i Małą Czantorię.

6. Szlak Miejski - oznakowany kolorem brązowym. Długość trasy ok. 3 km, czas przejścia ok. 1 godz. + 45 minut zwiedzanie Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa.
7. Szlak Zabytkowy - oznakowany kolorem niebieskim. Długość trasy ok. 4 km, czas przejścia ok. 2 godz. Trasa obfituje w dużą ilość ciekawych obiektów, zabytków kultury materialnej.
8. Szlak do Jaszowca - oznakowany kolorem czarnym. Długość trasy ok. 9 km, czas przejścia ok. 3,5 godz. Na trasie spaceru wczasowa dzielnica Ustroń Jaszowiec, wybudowana z inicjatywy władz ówczesnego województwa katowickiego, gen. Jerzego Ziętka i E. Gierka.
9. Szlak Widokowy - oznakowany kolorem czerwonym. Długość trasy ok. 9,5 km, czas przejścia ok. 4 godz., atrakcyjna widokowo, ale wymaga mocniejszego obuwia.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

Przez teren Ustronia przebiega górską petla szlaku "Greenways" Kraków-Morawy-Wiedeń⁶⁰; Jasnowice-Istebna-Stecówka-Szarcuła-Czarne-Wisła-Dobka-Ustroń-Nierodzin

Ścieżki przyrodnicze

1. Ścieżka przyrodniczo - leśna Skalica, długość ok. 4 km, czas przejścia ok. 2 godz. Początek trasy przy Regionalnym Leśnym Ośrodku Edukacji Ekologicznej " Leśnik" w Ustroniu Jaszowcu. Na trasie tablice poglądowe na temat flory i fauny lasów Beskidu Śląskiego
2. "Czantoria" – ścieżka przyrodniczo - leśna

Brenna

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Ośrodek jazdy konnej "Hucul"
2. Ludowy Klub Jeździecki
3. Przystanie wodne na Hołcynie i na Leśnicy, wypożyczalnie kajaków i rowerów wodnych
4. Park rekreacyjny
5. Wypożyczalnia sprzętu narciarskiego
6. Basen kryty w pensjonacie "Regor"
7. Hala sportowa
8. Korty tenisowe w pensjonacie "Regor" w Brennie, przy ul. Jawornik
9. Kąpieliska na rzece Brennicy

Wyciągi narciarskie

1. Borynia - wyciąg orczykowy dwuosobowy firmy Doppelmeier o długości 580 m, różnica wzniesień 156 m, zdolność przewozowa 800 osób / godz., trasa średnio trudna o długości 700 m,
2. Kisiałka - wyciąg orczykowy talerzykowy o długości 460 m, różnica wzniesień 138 m, trasa trudna o długości 600 m,
3. Gronik - wyciąg orczykowy talerzykowy o długości 485 m, różnica wzniesień 85 m, zdolność przewozowa 480 osób/godz., trasa łatwa.

⁶⁰ Szczegółowy opis trasy w załączniku nr 4

Wyciągi narciarskie Kisiałka, Gronik i Borynia stanowią kompleks narciarski połączony trasami o łącznej długości ok. 2500 m.

1. Węgierski - wyciąg orczykowy dwuosobowy firmy Doppelmeier, różnica wzniesień 112 m, zdolność przewozowa 800 osób/godz. Atrakcyjna trasa przeznaczona dla średnio i dobrze jeżdżących narciarzy, prowadzona lekkim lewym trawersem. Parking w odległości 200 m.
2. Jawornik - orczyk o długości 162 m, różnica wzniesień 36 m, stok dobry dla dzieci oraz narciarzy stawiających pierwsze kroki, parking pod wyciągiem.
3. Groniczek - wyciąg talerzykowy o długości 130 m, różnica wzniesień 25 m. Centrum nauki jazdy na nartach, rynna i skocznia dla snowbordzistów, tor saneczkowy dla dzieci. Stok oświetlony. Parking i wypożyczalnia sprzętu na miejscu.
4. Stary Groń - orczyk dwuosobowy, zdolność przewozowa 700 osób / godz., różnica wzniesień 138 m, trasa o długości 630 m przeznaczona dla narciarzy średnio jeżdżących i zaawansowanych oraz lubiących mocniejsze wrażenia. Stok oświetlony. Na miejscu parking oraz wypożyczalnia sprzętu narciarskiego.
5. Malinka - wyciąg orczykowy - talerzyk o długości 460 m, różnica wzniesień 95 m, trasa łatwa o długości ok. 500 m. Bardzo szeroka polana, przecięta wyciągiem, można jeździć po obu stronach. Parking przy ostatnim przystanku PKS w Brennej Leśnicy w odległości 800 m od wyciągu. Dobry stok dla narciarzy początkujących i średnio zaawansowanych.
6. Świniorka - wyciąg orczykowy - talerzyk o długości 468 m, zdolność przewozowa 530 osób / godz. Różnica wzniesień 114 m. Szeroka polana długości 600 m, na której wytyczono dwie trasy narciarskie: łatwą i średnio trudną. Stok godny polecenia dla narciarzy początkujących, jak i zaawansowanych, jednakże nie szukających mocnych wrażeń. Parking przy przystanku PKS Leśnica 1 w odległości 750 m od wyciągu.

Na wszystkich wyciągach w gminie Brenna trasy przygotowane są przez ratraki. Przy wyciągach znajdują się punkty małej gastronomii serwujące posiłki i gorące napoje. Wszystkie wyciągi na terenie gminy zapraszają także snowbordzistów oraz amatorów jazdy sportowej i organizatorów amatorskich zawodów narciarskich.

Szlaki turystyczne

1. Trasa do uprawiania narciarstwa biegowego o długości 3000 m wzdłuż rzeki Brennicy w Brennej Centrum.
2. Sześć oznakowanych szlaków, wiodących na Równicę, Błatnią, Kotarz, Grabową, Trzy Kopce i Klimczok.

Goleszów

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. 3 stadiony (Goleszów, Kisielów, Puńców)
2. 3 sale gimnastyczne z pełnowymiarowymi boiskami do gry w siatkówkę (Szkoly Podstawowe w Cisownicy i Dziegielowie oraz Gimnazjum w Goleszowie)
3. Boiska sportowe w Goleszowie, Cisownicy, Dziegielowie, Bażanowicach, Goleszowie Równi, Godziszowie, Kisielowie, Puńcowie, Kozakowicach
4. Boiska do siatkówki plażowej- w Goleszowie i w Puńcowie
5. 1 basen kryty (przy SP Cisownica)
6. Siłownia przy Szkole Podstawowej w Cisownicy.

7. Korty tenisowe w Klubie Sportowym "Olimpia" w Goleszowie, przy ul. Grabowej oraz w Puńcowie
8. Jazda konna (Krzysztof Gałuszka) w Goleszowie, przy ul. Skrajnej
9. Jazda konna "Berta" w Goleszowie, przy ul. Nowalijek
10. Klub Lotniowy Ziemi Cieszyńskiej w Goleszowie, przy ul. Żniwnej
11. Łowisko Ton w Goleszowie

Szlaki turystyczne

Gmina Goleszów posiada swój własny lokalny transgraniczny produkt turystyczny. Jest nim zrealizowany ze środków programu PHARE CBC Polska – Czechy System szlaków spacerowych i trasy rowerowej. W skład tego systemu wchodzi następujące szlaki spacerowe:

1. Szlak 1: "Jasieniowy"⁶¹

Oznaczenie: kolor czerwony

Długość trasy: 7 km

Suma podejść: około 250 metrów

Czas przejścia: 2,5 - 3 godz.

Nazwa szlaku pochodzi od góry Jasieniowa, której nazwa jest związana z licznie występującymi tu jesionami zwanymi gwarowo "jasień".

Szlak ten prowadzi drogami i ścieżkami, przebiegającymi przez południową część Goleszowa, położoną na zboczach Jasieniowej (520 m n.p.m.) oraz przez samą Jasieniową. Jest to szlak raczej łatwy, jedynie na długości ok. 400 metrów ma kilka trudnych podejść, wymagających dobrego obuwia i dobrego przygotowania turystycznego. Z wielu miejsc możemy podziwiać piękną panoramę Beskidu Śląskiego, Pogórza Cieszyńskiego, Kotliny Ostrawsko - Oświęcimskiej i oczywiście samego Goleszowa.

2. Szlak 2: "Pod Chełmem"⁶²

Oznaczenie: kolor zielony

Długość trasy: 10,5 km

Suma podejść: około 100 metrów

Czas przejścia: około 3 godz.

Spacer tym szlakiem przebiega północną częścią Goleszowa oraz południowymi zboczami wzgórza Chełm (stąd jego nazwa). Jest to łatwy szlak, ale posiadający ogromne walory krajobrazowe. Daje też możliwość obejrzenia kilku obiektów zabytkowych w Goleszowie.

3. Szlak 3: "Cisownicki"⁶³

Oznaczenie: kolor zielony

Długość trasy: 10 km

Suma podejść: około 300 metrów

Czas przejścia: 3 - 4 godz.

⁶¹ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁶² Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁶³ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

Bardzo atrakcyjny widokowo szlak, wiodący wzgórzami wokół Cisownicy. Nie jest to szlak trudny, ale w kilku miejscach ma dosyć strome podejścia.

4. Szlak 4: "Graniczny"⁶⁴

Oznaczenie: kolor niebieski

Długość trasy: 12 km

Suma podejść: około 250 metrów

Czas przejścia: około 4 godz.

Spacer tym szlakiem umożliwia poznanie dwóch miejscowości nadgranicznych, którymi są Dziegielów i Leszna Górna. Możemy dzięki niemu obejrzeć ciekawe zabytki oraz piękne krajobrazy. Jest to szlak łatwy prowadzący w dużej mierze drogami asfaltowymi. Szlak rozpoczyna się w Dziegielowie. Następnie prowadzi do przejścia granicznego w Lesznej Górnej, stąd przez Lesznę i wokół góry Tuł ponownie wraca do Dziegielowa.

5. Szlak 5: Goleszów - Cisownica⁶⁵

Oznaczenie: kolor żółty

Długość trasy: 4,5 km (szlak dojściowy do szlaku "Cisownickiego")

Suma podejść: około 100 metrów

Czas przejścia: 1 - 1,5 godz.

Szlak prowadzi południowym zboczem Jasieniowej i północnym zboczem Machowej (Machuli). Jest to szlak łatwy i bardzo widokowy.

6. Szlak 6: Goleszów - Dziegielów⁶⁶

Oznaczenie: kolor żółty

Długość trasy: 3 km (szlak dojściowy do szlaku "Granicznego")

Suma podejść: około 100 metrów

Czas przejścia: około 1 godz.

Bardzo przyjemny spacer prowadzący zachodnią częścią Goleszowa, u stóp Jasieniowej oraz zachodnimi krańcami Dziegielowa. Jest to szlak bardzo łatwy, prawie cały czas prowadzący lekko w dół, dlatego mogą z niego korzystać nawet rodzice z małymi dziećmi.

7. Szlak 7: Lotniczy

Oznaczenie: kolor niebieski

Długość trasy: 2,4 km

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Okrężna Trasa Rowerowa "Śladami Stroju Cieszyńskiego"⁶⁷

Oznaczenie: kolor czarny

⁶⁴ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁶⁵ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁶⁶ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁶⁷ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

Długość trasy: 40 km

Licząca 40 kilometrów trasa pozwala poznać niemal wszystkie miejscowości Gminy Goleszów oraz znajdujące się na ich terenie obiekty godne zwiedzania i ciekawe punkty widokowe. Szczególnie jednak ma ona umożliwić lepsze poznanie specyficznej kultury tego regionu. Strój cieszyński, który jest przewodnią ideą trasy rowerowej, można obejrzeć w Gminnym Ośrodku Kultury w Goleszowie, natomiast z powstawaniem jego elementów można zapoznać się w poszczególnych pracowniach.

Szlak rowerowy prowadzi przez miejscowości Goleszów, Bażanowice, Dziegielów, Puńców, Cisownicę, Kozakowice, Kisielów i Godziszów. Nie jest to trasa trudna, ale w kilku miejscach znajdują się na niej dosyć uciążliwe podjazdy. W większości przebiega ona mało uczęszczanymi drogami i jest bezpieczna. Są jednak fragmenty prowadzące drogami powiatowymi, na których należy zachować szczególną ostrożność.

Ścieżki dydaktyczne

Na terenie gminy nie ma ścieżek dydaktyczno – przyrodniczych. Ich rolę w części spełniają istniejące szlaki spacerowe.

Skoczów

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Stadion klubu sportowego "Beskid" im. Rudolfa Kukucza
Parametry techniczne:
Pojemność: 1120 [920 miejsc siedzących (w tym 80 trybuna kryta), 200 miejsc stojących (w sektorze dla kibiców przyjezdnych)]
Oświetlenie: brak
Wymiary: 100 m x 64 m
2. Stadnina Koni Ochaby Sp. z o.o.
Stadnina Koni Ochaby Sp. z o.o. działa na powierzchni 520 ha, zajmując się hodowlą koni na bazie 50 klaczy matek oraz hodowlą karpia na powierzchni 100 ha lustra wody. Obecnie stadnina prowadzi hodowlę koni angloarabskich typu francuskiego oraz koni szlachetnej półkrwi w oparciu o najlepsze linie ogierów sportowych głównie rasy SF. Oferta: sprzedaż angloarabów pochodzenia francuskiego, materiał hodowlany - klacze, ogiery zarodowe, konie sportowe i rekreacyjne, krycie klaczy nasieniem mrożonym ogierów importowanych z najlepszych linii sportowych, pensjonat dla klaczy i koni sportowych, praktyki i staże hodowlane, sprzedaż karpia hodowlanego
3. Ośrodek Sportów Konnych w Ochabach
10 koni rekreacyjnych i 10 sportowych dla jeźdźców zaawansowanych. Kryta ujeżdżalnia, kawiarnia, bar
4. Wyciąg narciarski "Pod Dębem"
Zlokalizowany na zboczu Kaplicówki w Skoczowie. Długość trasy zjazdowej wynosi ok. 270 m. Trasa jest oświetlona, ma nieduży stopień trudności.
5. Zakład Budżetowy Kryta Pływalnia "Delfin"
Wyposażenie: basen sportowy, basen rekreacyjny do nauki pływania, bicz wodne, jacuzzi, gejzery, masaż suchy, sauna parowa i sucha, siłownia, zjeżdżalnia wodna o długości 93 m, kręgielnia, korty do gry w tenisa, zaplecze gastronomiczne, parking
6. Basen w Ośrodku Wypoczynkowym "Marcel" w Ochabach Wielkich

7. Przystań wodna w Ośrodku Wypoczynkowym "Marcel" w Ochabach Wielkich, wypożyczalnia kajaków i rowerów wodnych

Korty tenisowe

1. Korty tenisowe w Zakładzie Budżetowym Kryta Pływalnia "Delfin" w Skoczowie, przy ul. Góreckiej
2. Korty tenisowe w Ośrodku Wypoczynkowym "Marcel" w Ochabach Wielkich
3. Korty tenisowe, Ryszard Drózd w Skoczowie, Wilamowice
4. Korty tenisowe Roman Kaleta w Skoczowie, przy ul. Katowickiej

Szlaki turystyczne

1. Szlak zielony

Skoczów - Górki Wielkie - Błotny⁶⁸

długość szlaku: ok. 15 km, czas przejścia: ok. 5 godz.

2. Szlak żółty

Skoczów - Lipowiec - Równica⁶⁹

długość szlaku: ok. 11 km, czas przejścia: ok. 4 godz.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

Przez teren Gminy Skoczów przebiegają trasy rowerowe obejmujące swoim zasięgiem część obszaru nadgranicznego zarówno po polskiej jak i czeskiej stronie. Trasy te wyznaczono w ramach Euroregionu Śląsk Cieszyński - Tesińskie Slezsko.

1. Euroregionalna Pętla Rowerowa Nr 24C (kolor czerwony)
Przebieg: Chałupki - Godów - Jastrzębie Zdrój - Zebrzydowice - Cieszyn - Goleszów - Skoczów - Ustroń - Wisła - Istebna - Jasnowice.
2. Nr 11Y (kolor żółty)
Przebieg: Cieszyn - Zamarski - Dębowiec - Skoczów - Pierściec - Zaborze - Mních - Strumień.
3. Szlak "Greenways" Kraków - Morawy – Wiedeń, pętla nizinna. Szlak ten wykorzystuje częściowo już istniejące i oznakowane trasy rowerowe⁷⁰.
4. Uzupełnieniem tras rowerowych oraz alternatywą dla uprawiania rekreacyjnej turystyki rowerowej w obrębie gminy są ścieżki urządzone głównie na wałach rzeki Wisły, zarówno na prawym, jak i lewym brzegu. Ścieżki rozpoczynają swój bieg w okolicach Stadniny Koni w Ochabach, a kończą się na granicy gminy w Harbutowicach. Docelowo ścieżką na wale rzeki Wisły można dotrzeć do Ustronia, a następnie dalej, aż do miasta Wisły, natomiast zmierzając w kierunku północnym do Strumienia. Ścieżki na prawym wale rzeki mają łączną długość 8 940 mb. i w całości są przejezdne. Ich szerokość waha się od 2,5-3 m. Na całej długości wykonano nawierzchnię tłuczniową, a niektóre odcinki utwardzono za pomocą powierzchniowego utrwalenia. Ścieżki na lewym wale rzeki mają łączną długość 9 302 mb., niestety nie są w pełni przejezdne. Z uwagi na niekorzystne ukształtowanie terenu (brzegi rzeki Wisły zbliżają się do korpusu drogi DK-81 Katowice-Wisła), nie można urządzić ścieżki na odcinku ok. 400 m. Poza tym na pewnych odcinkach

⁶⁸ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁶⁹ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁷⁰ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

występują niedogodności w postaci wyjazdu i zjazdu na ścieżkę bezpośrednio z drogi DK - 81. Zaletą ścieżki zlokalizowanej na lewym wale jest niewątpliwie odcinek od mostu na ul. Bielskiej w kierunku Harbutowic. Ścieżka prowadzi alejkami parkowymi, dalej w bardzo malowniczej scenerii Beskidów. W najbliższym czasie planowane jest wykonanie na ścieżkach o nawierzchni tłuczniowej, nawierzchni bitumicznych, które znacznie poprawią komfort jazdy.

Hażlach

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. 4 hale sportowe przy szkołach
2. 7 boisk sportowych
3. Łowisko wędkarskie w Pogwizdowie i Zamarskach
4. Kompleks rekreacyjno-rehabilitacyjny w Kończycach Wielkich

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

W roku 2000 w ramach współpracy Euroregionu Śląsk Cieszyński na terenie gminy powstało łącznie 27,5 km tras rowerowych:

1. Trasa rowerowa główna nr 24 C część "pętli rowerowej Euroregionu Śląsk Cieszyński" łącząca Chałupki - Jastrzębie - Zebrzydowice - Pogwizdów - Cieszyn - Skoczów - Ustroń - Wisła - Istebna - Jasnowice. Na terenie gminy (Pogwizdów, Brzezówka) trasa prowadzi na całym odcinku drogami o funkcji dojazdowej omijając centrum Pogwizdowa.
2. Trasa rowerowa główna nr 11 Y - łącząca rejon południowy Zbiornika Goczałkowickiego (Landek) z przejściem granicznym w Cieszynie. Na terenie gminy Hażlach przebiega przez Zamarski początkowo drogą powiatową nr 04 159 w centrum wsi przechodząc na drogę gminną (ul. Pasieki) prowadzącą do Kostkowic (gmina Dębowiec).
3. Trasa rowerowa główna nr 13 Z - Jastrzębie Zdrój - Ustroń, prowadzi wzdłuż dróg lokalnych od granic gminy Zebrzydowice, poprzez Kończyce, Hażlach, Zamarski w kierunku wsi Gumna (Gmina Dębowiec). We wsi Kończyce Wielkie krzyżuje się z trasą drugorzędną nr 124 N, a we wsi Zamarski z trasą główną nr 11 Y.
4. Trasa rowerowa drugorzędna nr 124 N - Kaczyce Podświnioszów - Dębowiec. Trasa na terenie gminy prowadzi częściowo drogami dojazdowymi, także leśnymi, przechodząc następnie na drogę zbiorczą (Kończyce Wielkie w kierunku Dębowca).
5. Trasy rowerowe lokalne - są to trasy o charakterze rekreacyjnym lub komunikacyjnym łączącym przysiółki gminy, stanowiące uzupełnienie głównych tras. W roku 2004 w Hażlachu powstał punkt wypoczynkowy źródło Borgońka, gdzie zmęczeni rowerzyści mogą wypocząć w otoczeniu przyrody.
6. 26 czerwca 2005 r. nastąpiło otwarcie nowej trasy pieszo-rowerowej - Polsko-Czeska Ścieżki Dziedzictwa Kulturowego "Szlakiem Zamków nad Piotrówką". Krajoznawcza propozycja dla chcących podziwiać malownicze krajobrazy doliny rzeki Piotrówki. Prowadzi do najciekawszych miejsc i zabytków w gminach Piotrowice w Republice Czeskiej oraz Zebrzydowice i Hażlach po polskiej stronie szlaku. Tytułowe zamki to siedziby dawnych rodów ziemiańskich trwale związanych z historią Śląska

Cieszyńskiego. Na trasie można zobaczyć zabytkowe kościoły, przydrożne krzyże i kapliczki oraz osobliwości przyrodnicze.⁷¹

Dębowiec

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Pełnowymiarowa sala sportowa z zapleczem socjalnym
2. Boisko do piłki nożnej oraz oświetlonym boiskiem treningowym
3. Dwa korty tenisowe
4. Boisko do plażowej piłki siatkowej
5. Pływalnia "Delfin"

Zebrzydowice

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Basen kryty w Zespole Szkół, w Zebrzydowicach, przy ul. Kochanowskiego
2. Hala sportowa
3. Sale gimnastyczne (4)
4. Boiska sportowe (4)
5. Ośrodek jazdy konnej

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Trasa pieszo-rowerowa Polsko-Czeska Ścieżka Dziedzictwa Kulturowego "Szlakiem Zamków nad Piotrówką". Krajoznawcza propozycja dla chcących podziwiać malownicze krajobrazy doliny rzeki Piotrówki. Prowadzi do najciekawszych miejsc i zabytków w gminach Piotrowice w Republice Czeskiej oraz Zebrzydowice i Hażlach po polskiej stronie szlaku. Tytułowe zamki to siedziby dawnych rodów ziemiańskich trwale związanych z historią Śląska Cieszyńskiego. na trasie można zobaczyć zabytkowe kościoły, przydrożne krzyże i kapliczki oraz osobliwości przyrodnicze.
2. Przez teren gminy przebiegają trasy rowerowe REGIOTUR, opasujące cały Śląsk Cieszyński

Chybie

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Stadion
2. Dwa boiska do gier wielkich (w tym 1 z bieżnią okólną czterotorową)
3. 4 boiska do gier małych (w tym: 3 uniwersalne i 1 do piłki ręcznej)
4. Hala sportowa uniwersalna Robotniczego Klubu Sportowego "Cukrownik". Hala dysponuje gabinetem biologicznej odnowy, salą do ćwiczeń gimnastyków i ciężarowców oraz miejscami noclegowymi na 40 miejsc
5. Gabinet Rehabilitacji Funkcjonalnej przy ul. Cieszyńskiej

⁷¹ na podstawie publikacji przygotowanej przez Gminny Ośrodek Kultury w Zabrzdydowicach we współdziałaniu z gminą Petrovice u Karvine, gminą Hażlach oraz oddziałem PTTK w Jastrzębiu Zdroju, wydanie I, Cieszyn 2005

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Przez Gminę Chybie przebiega szlak rowerowy "REGIOTUR", który powstał w ramach projektu Euroregion Śląsk Cieszyński – Těšinské Slezsko.
2. Gmina Chybie objęta jest również w ramach współpracy polsko-czeskiej projektem "Szlaki dziedzictwa kulturalno-przyrodniczego "Greenways", pętla nizinna
3. Trasy pierwszorzędne (główne):
 - 11 Y Trasa Pszczyna – Goczałkowice Wieś – Goczałkowice Zdrój – Ochodza - Zabrzeg – Landek – Chybie – Skoczów – Dębowiec – Cieszyn, przejście graniczne – (Česky Těšín).
4. Trasy drugorzędne:

Rejon Pszczyny

- 165 Z Trasa wokół Jez. Goczałkowickiego
Łąka – Goczałkowice Wieś – Bór I – Bór II – Goczałkowice Zdrój – Ochodza – Zabrzeg – Chybie – Strumień – Wisła Mała – Kol. Wisła Wielka – Fyrszt – Roszkowice – Młynek – Łąka.

Rejon Bielska-Białej

Rejon Żywca

Rejon Jastrzębia Zdroju i Cieszyna

- 251 Z Strumień – Chybie – Iłownica – Jasienica – Jaworze.

Strumień

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Basen kąpielowy, Strumień, przy ul. Młyńskiej
Parametry techniczne:
wymiary – 50 m x 20 m
minimalna głębokość - 1.15 m
maksymalna głębokość - 4.50 m
wieża skoków
 - poziom I – 3 m nad lustrem wody
 - poziom II – 5 m nad lustrem wodyBrodzik dla dzieci o wymiarach 20 m x 10 m, głębokość do 0.5 m
Na terenie basenu można korzystać z piaskownicy, boiska do gry w siatkówkę i piłkę nożną.
2. Wielofunkcyjna hala sportowa, Strumień, przy ul. Młyńskiej
Dane techniczne:
 - wymiary hali: 37m x 20m
 - stała widownia na 220 miejsc
 - posadzka w hali: parkietowaW hali zaprojektowano:
 - boisko główne do siatkówki
 - boisko główne do koszykówki
 - boisko główne do piłki ręcznej
 - dwa boiska treningowe do siatkówki
 - jedno boisko treningowe do koszykówki

- Obiekt jest przystosowany do korzystania przez osoby niepełnosprawne (windy).
3. Boisko do piłki nożnej w Strumieniu, Strumień, przy ul. Brodeckiego - boisko zweryfikowane do rozgrywek w klasie A
 4. Boisko do piłki nożnej w Bąkowie, przy ul. Żniwnej - boisko zweryfikowane do rozgrywek w klasie B
 5. Boisko do piłki nożnej w Drogomyślu, przy ul. Oblaski - boisko zweryfikowane do rozgrywek w klasie A
 6. Boisko do piłki nożnej w Pruchnej, przy ul. Szkolnej - boisko zweryfikowane do rozgrywek w klasie B
 7. Boisko do piłki nożnej w Zabłociu, przy ul. Rolnej - boisko zweryfikowane do rozgrywek w klasie A

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

- 122 C - Jaworze - Jasienica - Rudzica - Zaborze - Zabłocie – Strumień.
Długość trasy: 24 km
- 9 N - Strumień - Zbytków - Golasowice - Jastrzębie Zdrój - Jastrzębie Zdrój Moszczenica.
Długość trasy: 23 km. Prowadzi przez centrum zabytkowe Strumienia gdzie łączy się z subtrasą nr 122 C

Powiat żywiecki

Milówka

Obiekty sportowe i rekreacyjne:

1. Stadion przy ul. Targowej
2. Korty tenisowe
3. Boisko do piłki plażowej
4. Siłownia w Hotelu "Milena"
5. 2 stadniny
6. Prywatna wypożyczalnia rowerów
7. Wyciąg talerzykowy o dł. około 430 m i różnicy poziomów ok. 103 m, we wsi Kamesznica (2 km od Milówki) na zboczu wzgórza Szare (709 m n.p.m.), oświetlony.
8. Wyciąg orczykowy o dł. 400 m i różnicy poziomów 70 m, we wsi Laliki na zboczu Sobczakowej Grapy (768 m n.p.m.), trasy łatwe.
9. Kompleks sportowy nad rzeką Sołą: korty tenisowe, boisko do siatkówki i koszykówki, stadion piłkarski, kąpielisko na rzece, plac zabaw

Szlaki turystyczne

Z Milówki prowadzi szlak zielony na Halę Boraczą doliną Milowskiego Potoku (2h 15min / 1h 45min), Lipowską i Rysiankę, z Kamesznicy czarny szlak zaprowadzi na Baranią Górę.

Trasy rowerowe:

Na terenie istnieje kilka oznakowanych tras rowerowych⁷². Należą do nich:

⁷² na podstawie <http://milowka-na-rowerze.webpark.pl/index.htm>

1. Trasa żółta o długości 23,5 km, różnicy wysokości 700 m, czasie przejazdu ok. 3:30 h. Przebieg trasy: Kamesznica - Złatna - Wędzlówka - Barania Góra - Magurka Radziechowska - Złatnica - Kamesznica⁷³

2. Trasa niebieska o długości 22,8 km, różnicy wysokości 500 m, czasie przejazdu ok. 2:30 h. Przebieg trasy: Milówka - Nielewka - Kotelnica - Kiczora - Tarliczne - Suche - Poprecinka - Nielewka - Milówka⁷⁴

3. Trasa czarna o długości 10,1 km, o różnicy wysokości 300 m, czasie przejazdu ok. 1 h.. Przebieg trasy: Milówka - Kopiec - Prusów - Sucha Góra - Milówka PKP⁷⁵

4. Trasa zielona o długości 22,9 km, o różnicy wysokości 300 m, czasie przejazdu ok. 2 h. Przebieg trasy: Milówka - Szare - Pochodzita - Kamesznica Górna – Milówka⁷⁶

Dodatkowo serwis internetowy⁷⁷ prezentuje trasy, które są urozmaicheniem wytyczonych już tras. Czasami łączą się one z wytyczonymi lub stanowią ich modyfikację. Niestety nie są oznakowane. Należą do nich:

1. Milówka - ul. Turystyczna - dróżki polne - Milówka⁷⁸

2. Milówka - ul. Turystyczna - Kopiec - Milówka⁷⁹

3. Milówka - kol. Prusów - ul. Turystyczna - Milówka⁸⁰

4. Milówka - ul. Turystyczna - Salomonka - ul. Turystyczna - Milówka⁸¹

Ponadto na terenie gminy istnieją dogodne warunki do uprawiania narciarstwa biegowego. Brak natomiast informacji, czy istnieją wytyczone trasy biegowe.

Powiat bielski

Bielsko-Biała

Obiekty sportowe i rekreacyjne

Hale sportowe

1. Hala sportowa z widownią, przy ul. Rychlińskiego, ilość miejsc: 1500, hotel "Olimp", restauracja, gabinet odnowy biologicznej, siłownia.
2. Hala sportowa z widownią, przy ul. Bratków, ilość miejsc: 500, hotel, restauracja, siłownia, przychodnia sportowa.
3. Hala sportowa z widownią, przy ul. Widok, ilość miejsc: 1000, hotel "Widok", restauracja, sauna, gabinet odnowy biologicznej, siłownia, salka gimnastyczna.
4. Hala sportowa - Ośrodek Sportowo-Szkoleniowy BTS "Rekord", przy ul. Startowej, hotel, restauracja.

⁷³ Opis trasy w załączniku nr 4

⁷⁴ Opis trasy w załączniku nr 4

⁷⁵ Opis trasy w załączniku nr 4

⁷⁶ Opis trasy w załączniku nr 4

⁷⁷ <http://milowka-na-rowerze.webpark.pl/index.htm>

⁷⁸ Opis trasy w załączniku nr 4

⁷⁹ Opis trasy w załączniku nr 4

⁸⁰ Opis trasy w załączniku nr 4

⁸¹ Opis trasy w załączniku nr 4

5. Hala sportowa - SP 23, przy ul. Karpacka, ilość miejsc: 150, wym. hali 36m x 22m.
6. Hala sportowa z widownią - Zespół Szkół Samochodowych i Ogólnokształcących, przy ul. Filarowej, ilość miejsc: 150, wym. hali 45,5 m x 24 m.
7. Hala sportowa z widownią - SP 37, przy ul. Doliny Miętusiej, ilość miejsc: 300, wym. hali 42 m x 24 m.
8. Hala sportowa z widownią - Zespół Szkół Ogólnokształcących, przy ul. Sterniczej, ilość miejsc: 300, wym. hali 45 m x 30 m.

Stadiony i boiska piłkarskie

1. Stadion piłkarski z trybunami, przy ul. Rychlińskiego, ilość miejsc: 15000, stadion z trybuną krytą.
2. Boisko piłkarskie z zadaszeniem, przy ul. Młyńskiej, ilość miejsc: 1000, trybuna kryta.
3. Boisko piłkarskie, przy ul. Startowej, ilość miejsc: 1000.
4. Boisko piłkarskie, przy ul. Olimpijskiej, ilość miejsc: 700.
5. Boisko piłkarskie, przy ul. Jaworzańskiej.
6. Stadion lekkoatletyczny o nawierzchni tartanowej, przy ul. Jaworzańskiej, ilość miejsc: 1500, trybuna kryta, kort tenisowy.
7. Boisko sportowe, przy ul. Słowackiego.

Korty tenisowe

1. Korty tenisowe kryte, przy ul. Trakcyjnej.
2. 5 kortów tenisowych o nawierzchni sztucznej, przy ul. Oświęcimskiej, siłownia, restauracja.
3. 7 kortów tenisowych o nawierzchni ziemnej, przy ul. Partyzantów.
4. 2 korty tenisowe o nawierzchni ziemnej, przy ul. Jutrzenki.
5. 4 korty tenisowe o nawierzchni ziemnej, przy ul. Tenisowa.
6. Korty Tenisowe "PARK", przy ul. Ceramicznej.

Baseny i kąpieliska

1. Basen kryty, przy ul. Sternicza, wym. basenu 12 m x 6 m;
2. Basen kryty, przy ul. Lompy, wym. basenu 15 m x 10 m;
3. Kąpielisko "Panorama", przy ul. Konopnickiej, zjeżdżalnia, 2 boiska do piłki siatkowej plażowej;
4. Basen kąpielowy, przy ul. Startowa.

Siłownie i kluby odnowy biologicznej

1. Relaks Plus s.c. Mikołajczyk Wojciech&Kondzielka Roman, Bielsko-Biała, przy ul. Powstańców Śląskich
2. Dekatlon Fitness Klub Sp. z o.o., Bielsko-Biała, przy ul. Piłsudskiego
3. Perfekt Studio Fitness. Papierkowska Małgorzata, Bielsko-Biała, przy ul. Drzymały
4. Gym-Best. Studio rekreacyjne, siłownia, Bielsko-Biała, przy ul. Jutrzenki

5. Fitness Club. Studio kulturystyki i rekreacji fizycznej, Bielsko-Biała, przy ul. P. Skargi
6. Mario Club. Siłownia, Bielsko-Biała, przy ul. 1 Maja
7. Max-L-Sport. Zajęcia sportowo-rekreacyjne, gimnastyka korekcyjna, Bielsko-Biała, przy ul. Grodeckiego
8. Sportstudio. Kulturystyka i rekreacja fizyczna, Bielsko-Biała, przy ul. Rychlińskiego
9. Afrodyta. Fitness club, Bielsko-Biała, przy ul. Jesionowej 13
10. Sportstudio. Kulturystyka i rekreacja fizyczna, Bielsko-Biała, przy ul. Rychlińskiego

Wypożyczalnia sprzętu

Wypożyczalnia rowerów w Park Hotel Papuga dla gości hotelowych.

Szlaki turystyczne:

1. Bielsko (Las Cygański) – Kołowrót – Szyndzielnia – Klimczok, długość – 10 km, kolor szlaku – żółty, czas przejścia – 3-4 godz.
2. Bielsko (Las Cygański) – Bystra Góra – Magura – Klimczok, długość – 10 km, kolor szlaku – czerwony, czas przejścia – 2-3 godz.
3. Bielsko (Las Cygański) – Kozia Góra, długość – 4 km, kolor szlaku – zielony, czas przejścia – 1-2 godz.
4. Bielsko (Las Cygański) – Dębowiec – Szyndzielnia – Klimczok, długość – 11 km, kolor szlaku – czerwony, czas przejścia – 3-4 godz.
5. Lipnik Kopiec – Gaiki – Przegibek – Magurka – Czupiel – Czernichów, długość – 18 km, kolor szlaku – niebieski, czas przejścia – 4-5 godz.
6. Lipnik Kopiec – Przełęcz "U Panienki", długość – 18 km, kolor szlaku – niebieski, czas przejścia – 4-5 godz.
7. Mikuszowice (przystanek MZK "Bewelana") – Łysa Góra – Magurka, długość – 6 km, kolor szlaku – czerwony, czas przejścia – 1-2 godz.
8. Mikuszowice (stacja PKP) – Magurka, długość – 6 km, kolor szlaku – czerwony, czas przejścia – 1-2 godz.
9. Olszówka Górna (ostatni przystanek MZK) – Dębowiec – Szyndzielnia, długość – 6 km, kolor szlaku – zielony, czas przejścia – 1-2 godz.
10. Straconka – Gaiki – Groniczki – Hrobacza Łąka – Międzybrodzie, długość – 14 km, kolor szlaku – czerwony, czas przejścia – 4-5 godz.
11. Straconka – Hańderkula – Magurka, długość – 5 km, kolor szlaku – zielony, czas przejścia – 1-2 godz.
12. Straconka – Rogacz – Magurka, długość – 5 km, kolor szlaku – żółty, czas przejścia – 1-2 godz.
13. Wapienica (Klimczokówka) – Szyndzielnia (górna stacja kolejki), długość – 5 km, kolor szlaku – żółty, czas przejścia – 2-3 godz.
14. Wapienica (stacja PKP) – Zapora – Błatnia, długość – 8 km, kolor szlaku – niebieski, czas przejścia – 2-3 godz.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Ścieżka rowerowa ze Straconki pod Szyndzielnią ulicą Olszówka (do października 2005 - remont ul. Olszówka). Istnieje możliwość kontynuowania trasy nieoznakowanymi ulicami do granicy z Jaworzem (dalej ścieżki rowerowe w Jaworzu) lub do bielskiego odcinka Greenway przy ul. Storczyków⁸²
2. Ścieżka rowerowa z Osiedla Langiewicza pod Szyndzielnią (ul. Armii Krajowej – w remoncie do października 2005)⁸³
3. Ścieżka rowerowa wzdłuż ul. Partyzantów i ul. Bystrzańskiej⁸⁴
4. Odcinek trasy "Kraków – Morawy – Wiedeń Greenways" w Bielsku-Białej⁸⁵
5. Błonia – Dolina Wapienicy, długość trasy: 8 km⁸⁶

Ścieżki dydaktyczne

Ścieżka dydaktyczna w grupie Klimczoka Beskidu Śląskiego⁸⁷

Ścieżka została wyznaczona w jednym z najbardziej atrakcyjnych turystycznie fragmentów Beskidu Śląskiego. Ścieżka dydaktyczna wytyczona została wzdłuż szlaków turystycznych. Długość ścieżki wynosi ok. 18 km. Przewidywany czas wędrówki wynosi ok. 8 godzin. Zadaniem ścieżki jest nie tylko kontakt z przyrodą, lecz także zwrócenie uwagi na specyfikę przyrody górskiej (piętrowy układ roślinności, gatunki górskie). Idąc trasą ścieżki można skorzystać z gościny w schroniskach na Szyndzielni, Klimczoku i Bratniej.

Jasienica

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Obiekt sportowy "Drzewiarz" – 2 boiska do piłki nożnej, plac zabaw dla dzieci, 30 miejsc noclegowych, 7 pokoi z pełnym węzłem sanitarnym
2. Korty tenisowe w Centrum Sportowym "Faktor" w Mazańcowicach
3. Ośrodek Jazdy konnej "Hucul" w Międzyrzeczu Górnym

Szlaki turystyczne

1. Trasa: Jasienica – Biery – Jaworze Nałęże – Łazek – Błatnia
Oznaczenie szlaku: czerwony
Długość: 11 km
2. Trasa: Grodziec – Zebrzydka – Łazek
Oznaczenie szlaku: niebieski
Długość: 8 km

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Trasa A - Rudzica - Międzyrzecze Górne - Mazańcowice (kolor żółty)

⁸² Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁸³ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁸⁴ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁸⁵ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁸⁶ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁸⁷ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

Łączna długość: około 13 km

Maksymalna różnica wzniesień: 80 m

Rodzaje nawierzchni: bardzo dobra i dobra, na krótkim odcinku droga gruntowa.

Liczba ciekawych punktów widokowych: 3.

Opis trasy: atrakcyjna widokowo, o średnim stopniu trudności - wiele zjazdów podjazdów o średnim nachyleniu. Prowadzi po terenie pagórkowatym, wśród łąk, pól i stawów.

2. Trasa B - Grodziec – Bielowicko – Wieszczęta – Roztropice – Landek (kolor czarny)

Łączna długość: około 16 km

Maksymalna różnica wzniesień: 83 m

Rodzaje nawierzchni: bardzo dobra i dobra.

Liczba ciekawych punktów widokowych: 8.

Opis trasy: prowadzi przez teren bardzo zróżnicowany widokowo, pośród stawów, pagórków z bardzo stromymi podjazdami. Na szczytach wzniesień znajdują się bardzo atrakcyjne punkty widokowe, szczególnie ciekawa przy dobrej widoczności. Trasa przeznaczona dla zaawansowanych rowerzystów.

3. Trasa C - Grodziec – Wieszczęta – Łazy – Rudzica – Hłownica – Landek (kolor czerwony)

Łączna długość: około 17 km.

Maksymalna różnica wzniesień: 90 m

Rodzaje nawierzchni: bardzo dobra i dobra.

Liczba ciekawych punktów widokowych: 9.

Opis trasy: prowadzi pośród stawów i pagórków ze stromymi podjazdami. Trasa szczególnie atrakcyjna widokowo. Ciekawa przy dobrej pogodzie z uwagi na bardzo odległe panoramy widokowe.

4. Trasa D - Grodziec – Bielowicko – Wieszczęta – Roztropice – Rudzica – Landek (kolor zielony)

Łączna długość: około 13 km

Maksymalna różnica wzniesień: 83 m

Rodzaje nawierzchni: bardzo dobra.

Liczba ciekawych punktów widokowych: 7.

Opis trasy: trasa prowadzi wśród stawów, lasów i pagórków o zróżnicowanym stopniu nachylenia. Przeznaczona dla średniozaawansowanych rowerzystów.

5. TRASA E – Grodziec – Biery – Świętoszówka (kolor niebieski)

Łączna długość: około 6 km

Maksymalna różnica wzniesień: 33 m

Rodzaje nawierzchni: bardzo dobra i dobra, prowadzi także drogą leśną utwardzoną.

Liczba ciekawych punktów widokowych: 1.

Opis trasy: prowadzi w dużej części przez las, trasa rekreacyjna, polecana dla dzieci i na wycieczki rodzinne.

Czechowice-Dziedzice

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Obiekt Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji

- kąpielisko miejskie – malowniczo położony w zielonej dolinie, kompleks rekreacyjny składający się z dużego basenu sportowo-rekreacyjnego: część

sportowa 13x25 m, głębokość 12-180 cm; brodzika dla dzieci wraz z placem zabaw i grzybkiem kurtyną wodną; brodzikiem z dwiema zjeżdżalniami o długości 46 i 68 m; boiskiem do piłki siatkowej plażowej; boiskiem do mini koszykówki; dużym kompleksem gastronomicznym; sezonowym ogródkiem gillowym; zapleczem sanitarno-higienicznym (przebieralnie, indywidualne szafki ubraniowe); wypożyczalnią sprzętu do rekreacji na kąpielisku

- lodowisko - nowoczesne sztuczne lodowisko w okresie wiosenno- jesiennym przystosowane do zmiany przeznaczenia (sztuczna trawa) na boiska do piłki siatkowej i korty tenisowe; indywidualne szafki ubraniowe; kompleks gastronomiczny; wypożyczalnia sprzętu sportowego
 - stadion piłkarski z krytą trybuną o wymiarach 105x72, dysponuje 2021 miejscami siedzącymi na krytej trybunie, podzielonej na sektory z miejscami dostosowanymi dla osób niepełnosprawnych, bieżnią żwirową 400 m, boiskiem rezerwowym
 - stadion piłkarski w Zabrzegu
2. Sala Gimnastyczna "Sokół", Czechowice-Dziedzice, ul. Krasieńskiego
 3. Ściana wspinaczkowa w komendzie Hufca ZHP, Czechowice-Dziedzice, ul. Narutowicza
 4. Kryta pływalnia w Zespole Szkół Technicznych i Licealnych, Czechowice-Dziedzice, ul. Traugutta

Siłownie i kluby odnowy biologicznej

1. Siłownia "Troll", Klub Kwadransowych Grubasów

Wypożyczalnie sprzętu sportowego

1. MOSiR – wypożyczalnia na kąpielisku miejskim i miejskim lodowisku

Szlaki turystyczne

1. PKP Czechowice-Dziedzice-Zabrzeg – Ligota, szlak żółty, o długości 3,5 km

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Trasa: "Dolina Wisły", o długości 18,5 km, oznaczona kolorem zielonym⁸⁸
2. Trasa "Dolina Podraj", o długości 12,2 km, oznaczona kolorem niebieskim⁸⁹
3. Trasa "Dolina Hłownicy, o długości 25,8 km, oznaczona kolorem pomarańczowym⁹⁰
4. Międzynarodowa Trasa Rowerowa Greenways Kraków – Morawy – Wiedeń. Odcinek IV A nizinny na długości 9,4 km.⁹¹

Ścieżki dydaktyczne

"Przyrodnicza ścieżka dydaktyczna w Dolinie Wisły" – teren ścieżki w większości związany z wodą i rzeką Wisłą, jej zakolami i meandrami. Ścieżka składa się z jednego przystanku widokowego oraz czterech odcinków (trzy z nich przebiegają wzdłuż Wisły).

⁸⁸ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁸⁹ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁹⁰ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

⁹¹ Opis trasy znajduje się w załączniku nr 4

Przystanek – Zabrzeg – Zapora Zbiornika Goczałkowickiego – Punkt widokowy na Jezioro Goczałkowickie

Bestwina

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Korty tenisowe przy Ludowym Klubie Sportowym "Pasjonat", w Kaniowie przy ul. Sportowej
2. Akwen wodny Uczniowskiego Klubu Sportowego SET Kaniów (Kajak – Polo)
3. Stadion sportowy LKS Bestwina

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

Na terenie gminy istnieją oznakowane ścieżki rowerowe, biegnące drogami gminnymi i gruntowymi. Łączą sąsiednie miejscowości i gminy: Czechowice-Dziedzice – Bielsko-Biała – Brzeszcze. Istnieją ścieżki poprowadzone wzdłuż Wisły.

Wilamowice

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. 1 stadion z krytą trybuną posiadającą 1000 miejsc i boiskiem treningowym,
2. 3 boiska sportowe,
3. 5 sal gimnastycznych przy szkołach,
4. korty tenisowe w Klubie Sportowym "Kontakt" w Dankowicach przy ul. Bestwińskiej,
5. Hala sportowa z trybuną posiadającą 300 miejsc.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

W planie zagospodarowania przestrzennego ujęta jest budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy Wilamowice.

Jastrzębie-Zdrój

Obiekty sportowe i rekreacyjne

Uprawianiu sportu na terenie Jastrzębia Zdroju sprzyja rozbudowana baza obiektów. Należą do nich: stadion miejski, hale sportowe, hala widowiskowo-sportowa, kryte pływalnie, korty tenisowe, ośrodki jazdy konnej i lodowisko. W mieście funkcjonuje również brodzik przy Ośrodku Wypoczynku Niedzielnego, gdzie istnieje wypożyczalnia rowerów wodnych i kajaków.

Większość z obiektów sportowych jest zarządzanych przez Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, który został powołany w 1991 r. Należą do nich:

1. Stadion Miejski przy ul. Harcerskiej
2. Hala "Omega" przy ul. Harcerskiej
3. Ośrodek Wypoczynku Niedzielnego, ul. Cieszyńskiej
4. Lodowisko "Jastor", ul. Leśnej

5. Basen letni, ul. Mikołaja Witczaka
6. Hala Widowiskowo – Sportowa, ul. Leśnej
7. Stadion Sportowy, ul. Kościelnej
8. Basen "Laguna", ul. Opolskiej

Siłownie i kluby odnowy biologicznej

1. Fitness Gym Jastrzębie Zdrój przy ul. Turystycznej
2. Fitness Klub "Ewa" Jastrzębie Zdrój przy ul. Północnej
3. Fitness Klub "Wita" Jastrzębie Zdrój przy ul. Wrzosowej

Szlaki turystyczne

1. Koloru czerwonego im. Powstańców Śląskich z dzielnicy Boryni do Godowa przebieg w obszarze powiatu jastrzębskiego: Borynia – Szeroka – Ludwikówka – Kąty – Pochwacie – Jastrzębie Górne – Kondziołowiec – Zdrój – Moszczenica – Szotkowice. Długość 15,5 km
2. Koloru niebieskiego im. Ewakuacji Więźniów Oświęcimskich z Wodzisławia Śl./PKP do Oświęcimia obóz koncentracyjny przebieg w obszarze powiatu jastrzębskiego: Moszczenica – Boża Góra – Park Zdrojowy – Zdrój – Kondziołowiec – Jastrzębie Górne – Dworzec PKS – Arki Bożka – Las Kyndra – Bzie Zameckie – Bzie Górne – Las Kuziak. Długość 16,5 km
3. Koloru żółtego im. Jerzego Fudzińskiego z Turzy Śl. do Zebrzydowic, przebieg w obszarze powiatu jastrzębskiego: Moszczenica – Złote Łany – KWK "Moszczenica" – Zdrój – Park Zdrojowy – Boża Góra – os. Przyjaźń – Pochwacie – Jastrzębie Górne – Dworzec PKS – Arki Bożka – kościół pw. NMP Matki Kościoła – Ruptawa – Maryjoowiec – Cisówka. Długość 20,5 km
4. Koloru czarnego łącznikowy z Bzia Zameckiego – Podlesie – Ruptawiec – Brzeziny. Długość 6 km.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Niebieski 9 N ze Strumienia do Moszczenicy⁹². Długość 11,2 km
2. Zielony 13 Z z Rybnika do Ustronia⁹³. Długość 18,4 km
3. Czerwony 24 C Polsko – Czeska Euroregionalna Pętla Przygraniczna⁹⁴. Długość 12,2 km
4. Żółty lokalny 126 Y z Jastrzębia do Zebrzydowic⁹⁵. Długość 17,1 km
5. Międzynarodowa Trasa Rowerowa Eurovelo R 4 z Roscoff do Odessy. Długość 18 km

Ścieżki dydaktyczne

Ścieżka przyrodnicza – Park im. M. Witczaka

⁹² Opis trasy w załączniku nr 4

⁹³ Opis trasy w załączniku nr 4

⁹⁴ Opis trasy w załączniku nr 4

⁹⁵ Opis trasy w załączniku nr 4

Powiat pszczyński
Pawłowice

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. 6 pełno-wymiarowych boisk do piłki nożnej o powierzchni trawiastej (Pielgrzymowice, Golasowice, Pawłowice-2, Krzyżowice, Warszawice)
2. 1 boisko asfaltowe wielofunkcyjne w Pawłowicach-Osiedlu (3 boiska do koszykówki, boisko do siatkówki, Skate Park, boisko do piłki nożnej)
3. Kompleks boisk przy Szkole Podstawowej nr 2 w Pawłowicach, w skład którego wchodzi: niepełnowymiarowe boisko do piłki nożnej o sztucznej nawierzchni, boisko do piłki ręcznej, boisko do piłki siatkowej, boisko do piłki koszykowej, skocznia do skoków w dal, okrężna bieżnia lekkoatletyczna
4. 6 przyszkolnych sal gimnastycznych i sal do gimnastyki korekcyjnej wraz z wyposażeniem,
5. 2 korty tenisowe
6. Tor kartingowy Gokard w Warszawicach
7. Stadnina koni "Borki" w Warszawicach
8. Stadnina koni z możliwością konnych przejażdżek, nauki ujeżdżania oraz zajazd (Pawłowice, ul. Wyzwolenia)

W skład Gminnego Ośrodka Sportu wchodzi:

1. Kryta pływalnia "Wodny Raj" – jako jedyny obiekt w naszym regionie posiada system ozonowania wody
2. Hala sportowa – posiada 290 miejsc na trybunach stałych oraz 160 miejsc na trybunach wysuwanych. Hala sportowa jest automatycznie wentylowana, a w miesiącach letnich dodatkowo klimatyzowana. Niewątpliwą atrakcją jest sztuczna ścianka wspinaczkowa o wysokości od 9,4 do 12,4 m z ośmioma torami. Dodatkowo w budynku hali funkcjonuje siłownia i sala do wszelkiego typu zajęć ruchowych.
3. Kompleks boisk sportowych. W skład kompleksu wchodzi:
 - duże boisko trawiaste
 - boisko treningowe ze sztuczną trawą
 - bieżnia lekkoatletyczna o długości 75 m
 - skocznia w dal oraz rzutnia do pchnięcia kulą
 - dwa boiska wielofunkcyjne o sztucznej nawierzchni

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

W związku ze zwiększającą się popularnością turystyki rowerowej, na terenie gminy wyznaczono i oznakowano cztery trasy rowerowe (o łącznej długości 56 km), biegnące po ciekawych i urozmaiconych krajobrazowo terenach.

1. Trasa nr 1 - Pawłowice - Strumień, tzw. "Trakt Cesarsko-Pruski" - długość trasy: 4 km⁹⁶.
2. Trasa nr 2 - Południowa część gminy Pawłowice - długość trasy: 23 km⁹⁷.
3. Trasa nr 3 - Północna część gminy Pawłowice - długość trasy: 25 km⁹⁸.

⁹⁶ Opis trasy w załączniku nr 4

⁹⁷ Opis trasy w załączniku nr 4

⁹⁸ Opis trasy w załączniku nr 4

4. Trasa nr 4 – Pawłowice - Studzionka - długość trasy: 4,8 km⁹⁹.

Na trasie znajdują się punkty mogące posłużyć rowerzystom za bazę turystyczną.

Pszczyna

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Stadion Miejski w Pszczynie przy ulicy Bogedaina – w obiekcie odbywają się gminne, szkolne, powiatowe zawody sportowe, wykorzystywany również przez MKS Iskra Pszczyna, LKS Pszczyna, UKS MORiS Pszczyna,
2. Stadion Leśny – Hotel Imperium,
3. Hala sportowa w Pszczynie przy ulicy Basztowej – w obiekcie odbywają się cykliczne zajęcia sportowe (badminton, siatkówka, koszykówka, lekka atletyka, piłka nożna), gminne i szkolne zawody sportowe
4. Boisko sportowe w Studzionce przy ulicy Karola Miarki – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Studzionka
5. Boisko sportowe w Jankowicach przy ulicy Żubrów – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Znicz Jankowice
6. Boisko sportowe w Porębie przy ulicy Świerczewskiego – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Poręba
7. Boisko sportowe w Studzienicach przy ulicy Bażantów – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Studzienice
8. Boisko sportowe w Brzeźcach przy ulicy Ofiar Faszyzmu – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Brzeźce
9. Boisko sportowe w Wiśle Wielkiej przy ulicy Mlecznej – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Wisła Wielka
10. Boisko sportowe w Łące przy ulicy Turystycznej – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Łąka
11. Boisko sportowe w Rudoltowicach przy ulicy Wolności – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Rudoltowice - Ćwiklice
12. Boisko sportowe w Czarkowie przy ulicy Powstańców Śl. – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Czarków
13. Boisko sportowe w Ćwiklicach przy ulicy Strzelców Podhalańskich – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Grobla Ćwiklice
14. Boisko sportowe w Piasku przy ulicy Słowackiego – oddane w nieodpłatne użyczenie dla KS Czarni Piasek
15. Boisko sportowe w Studzionce (treningowe) przy ulicy Karola Miarki – oddane w nieodpłatne użyczenie dla LKS Studzionka
16. Plac zabaw w Pszczynie przy ulicy Maków
17. Plac zabaw w Pszczynie przy ulicy Bratniej
18. Plac zabaw w Pszczynie przy ulicy Hetmańskiej
19. Golf Club w Pszczynie przy ul. Szelowiec
20. Korty tenisowe, Pszczyna przy ul. Bratniej, ul. Konopnickiej, ul. Bednorza, ul. Bielskiej
21. Kręgielnia Bowling Club Bajadera Pszczyna przy ul. Korfantego
22. Centrum Windsurfingu w Porębie nad zbiornikiem Łąka (czynne od początku maja do końca września całą dobę)

⁹⁹ Opis trasy w załączniku nr 4

23. Ośrodek rekreacji konnej "Mustang" w Ćwiklicach przy ul. Orzechowej
24. Ośrodek rekreacji konnej F.H.U. "Brandy" w Pszczynie przy ul. Asnyka

Baseny i kąpieliska

1. Pływalnia kryta - Zespół Szkół Rolniczych, Pszczyna przy ul. Szymanowskiego
2. Pływalnia kryta - Szkoła Podstawowa nr 4, Pszczyna przy ul. Konopnickiej
3. Basen w Hotelu Imperium, Pszczyna przy ul. Bielska
4. Basen w Szkole Podstawowej nr 15 w Jankowicach przy ul. Baziowej, przystosowany dla osób niepełnosprawnych
5. Basen (odkryty) Clara przy Klubie Weekend, Pszczyna
6. Kąpielisko ogólnodostępne nad Zbiornikiem Łąka (od strony sołectwa Łąka)

Siłownie i kluby odnowy biologicznej

1. Fitness Club Fit-Point, Pszczyna-Łąka przy ul. Grochowej
2. Fitness Club Stary Młyn, Pszczyna przy ul. Katowickiej
3. Fitness Club, Pszczyna przy ul. Chochółki

Wypożyczalnie sprzętu sportowego

Wypożyczalnia sprzętu do windsurfingu w Porębie.

Serwisy rowerowe

1. Serwis przy ul. Bramkowej,
2. Serwis przy ul. Broniewskiego,
3. Serwis przy ul. Chrobrego

Szlaki turystyczne

1. niebieski "Ewakuacji Więźniów Oświęcimskich"
2. żółty "Zabytków Ziemi Pszczyńskiej"
3. czerwony "Południowy Ziemi Pszczyńskiej"

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. TRASA 1 - "Pszczyńskie parki"

Trasa pozwala poznać dokładniej piękno dawnej puszczy pszczyńskiej. Jej fragmenty w postaci otaczających Pszczynę parków i ukrytych w nich atrakcji architektonicznych nadają się zarówno do wędrówek pieszych, jak i rowerowych. Trasa ma długość 18 km i w 1/3 przebiega po utwardzonych leśnych traktach.

2. TRASA 2 - "Drewniane perełki okolicy"

Na trasie można poznać region pod względem drewnianej architektury, zarówno tej tradycyjnej, jak i tej sakralnej. Można tu podziwiać malownicze sylwetki, miękkość linii dachów krytych gontem, hełmy wież i sygnaturek. Jest to łatwa 26 kilometrowa trasa.

3. TRASA 3 - "Wiślana pętla"

Trasa prowadzi do jednego z większych zbiorników wodnych w naszym województwie - Jeziora Goczałkowskiego. Przebiega przez malownicze uzdrowisko Goczałkowice - Zdrój. Trasa liczy około 28 km.

4. TRASA 4 - "Polowanie cz.2"

Tytuł trasy nawiązuje do jednej z tras, w której wspomniana była kontynuacja zwiedzenia kolejnego fragmentu Lasów Pszczyńskich. Trasa prowadzi do bażantarni w Czarnych Dołach. Ma długość około 30 km.

5. TRASA 5 - "Promnice"

Trasa biegnie przez tereny leśne. Po drodze znajduje się wyjątkowy zabytek architektoniczny Górnego Śląska jakim jest zameczek w Promnicach. Trasa liczy około 30 kilometrów.

6. "Droga Książęca" – 12,5 km

Trasa: Park Zamkowy- ul. Łowiecka- ul. Myśliwska w Piasku- ul. Leśna - miejsce odpoczynku rowerzystów przy leśniczówce w Czarkowie- Kobiór

7. "Eurovelo Silesia"- 27 km

Trasa: ul. Kombatantów Ćwiklice- ul. Chochółki- ul. Męczenników Oświęcimskich- Park Dworcowy- Park Zamkowy- Park Zwierzyniec- ul. Cieszyńska- ul. Kasztanowa w Łące- ul. Goli- ul. Skargi- Las Roszkowice- ul. Leśna w Wiśle Wielkiej- ul. Hodowców- Las Czarne Doły- ul. Powstańców Śląskich w Studzionce- ul. Jordana- Adelajda- ul. Borsuków w Wiśle Wielkiej

8. "Greenways"- 16 km

Trasa: Od granicy z gminą Miedźna do ul. Goli w Łące pokrywa się z R4, dalej ul. Dygańskiego, ul. Piastów, ul. Tetmajera, ul. Grottgera, drogą polną do ul. Podlaskiej i dalej ul. Zimową w Goczałkowicach

Goczałkowice-Zdrój

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Hala sportowa Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji. Wyposażona w tablicę świetlną i nagłośnienie, pozwala na organizację meczy, turniejów, spartakiad koncertów na najwyższym poziomie. Hala jest klimatyzowana, posiada również nowoczesny system wentylacyjny. Na trybunach stałych są 192 miejsca oraz 200 miejsc na trybunach najazdowych. Niewątpliwą atrakcją jest sztuczna ściana wspinaczkowa o wysokości 6m z trzema torami. Na hali znajdują się pomieszczenia dla trenerów, nauczycieli oraz cztery szatnie z natryskami i toaletami.

Na Hali GOSiR istnieje możliwość uprawiania następujących dyscyplin sportu:

- halowej Piłki nożnej na parkiecie lub na sztucznej trawie (boisko o wymiarach 40 m x 20 m).
 - piłki siatkowej na parkiecie lub taraflexie (boisko główne, trzy boiska treningowe przedzielone kotarami). Boisko do gry w siatkówkę posiada certyfikat Śląskiego Związku Piłki Siatkowej.
 - piłki ręcznej (boisko o wymiarach 40 m x 20 m).
 - piłki koszykowej (boisko główne, 3 boiska treningowe przedzielone kotarami)
 - unihokeja (boisko o wymiarach 40 m x 20 m ogrodzone bandami).
 - tenisa
 - badmintona
 - siłownia
2. Ośrodek rekreacji konnej Leśniczówka w Goczałkowicach Zdroju przy ul. Bór
 3. Pływalnia kryta w Uzdrowisku w Goczałkowicach Zdroju przy ul. Uzdrowskiej
 4. Odnowa biologiczna – Uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój (basen, basen ulgowy, sauna parowa, sauna sucha, masaż wielostrumieniowy, hydromasaż, masaż suchy, bicz szkocki, solarium)

Wypożyczalnie sprzętu

1. Wypożyczalnia rowerów - parking w Goczałkowicach-Zdroju, ul. Borowinowa,
2. Wypożyczalnia rowerów i rowerów wodnych - staw Maciek Mały, ul. Uzdrowska

Szlaki turystyczne

1. Szlak budownictwa drewnianego im. Witolda Jakubowskiego – znaki żółte, 33 km Zagroda Wsi Pszczyńskiej – ul. Dworcowa – ul. Piastowska – Rynek – ul. Wojska Polskiego – Żorska – aleja dębowa – Trzy Dęby – Łącka Grobla – Łąka (ul. Wiejska, Gerberów) – Goczałkowice Górne (ul. Podlaska, Jeziorna) – Zaporą – Bór i – Goczałkowice Zdrój – Rudółtownice – Rudawki i – Rudawki II – Grzawa – Zawadka – Góra (kościół św. Barbary).

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Szlak rowerowy Wiedeń-Kraków Greenway. Na terenie gminy znajduje się odcinek o długości 9,1 km.
2. Pszczyna – Międzyrzecze – Bojszowy – Jedlina – Wola – Harmęże – Brzeszcze – Jawiszowice – Góra – Miedźna – Rudawki – Rudółtownice – Goczałkowice – Pszczyna, 55 km

Ścieżki dydaktyczne

Przyrodnicza ścieżka dydaktyczna w Goczałkowicach Zdroju. Wyznaczona ścieżka ma około 3 km długości i składa się z 5 odcinków o odmiennych walorach przyrodniczych. Ścieżka dydaktyczna rozpoczyna się przy stacji kolejowej Goczałkowice Zdrój i biegnie aleją wzdłuż stawu "Maciek" (odcinek 1), dalej aleją dębową wzdłuż lasu mieszanego (odcinek 2), drogą między stawem "Zabrzyszczak" i borem mieszanym (odcinek 3), starorzeczem Wisły (odcinek 4) oraz brzegiem Wisły (odcinek 5), a następnie drogą żwirową do stacji kolejowej. Na całej trasie spotykać można bardzo bogaty i różnicowany świat flory i fauny.

Miedźna

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Kryta Pływalnia Wola ul. Pszczyńska 9; (basen sportowy o wymiarach 25x12,5 i głębokości 1,35 x 1,8; basen rekreacyjny o wymiarach 12,5 x 6 m i głębokości 0,75-1 m);
2. Hala sportowa w Gilowicach przy Liceum Ogólnokształcącym w Gilowicach- ul. Korfantego 38 z galerią widokową o wymiarach 18x36;
3. Stadion LKS "Nadwiślan" Góra – budowa trybun w trakcie, wymiary murawy 113x68
4. Hala sportowa przy Gimnazjum Nr 2 w Woli o wymiarach 35x17
5. Boisko sportowe w Woli oddane w nieodpłatne użyczenie LKS "Sokół" Wola,
6. Boisko sportowe w Frydku oddane w nieodpłatne użyczenie LKS "Frydek",
7. Boisko sportowe w Górze oddane w nieodpłatne użyczenie LKS "Nadwiślan" Góra,
8. Boisko sportowe w Miedźnej oddane w nieodpłatne użyczenie LKS "Miedźna".

Siłownie i kluby odnowy biologicznej

W obiekcie krytej pływalni w Woli; przy salach gimnastycznych szkół gminnych znajduje się siłownia.

Serwisy rowerowe

1. Wola, ul Górnicza 8
2. Wola, ul. Kopalniana 5

Szlaki turystyczne

Brak wyznaczonych pieszych szlaków turystycznych

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Ścieżka rowerowa "Greenways" bierze swój początek w pn-zach części gminy w przysiółku sołectwa Miedźna – Bodzowie. Odcinek ścieżki rowerowej na terenie gminy Miedźna jest kontynuacją drogi rowerowej Pszczyna – Brzeszcze – Oświęcim (Międzynarodowa Trasa Rowerowa Eurovelo Nr R4)¹⁰⁰.

W 2003 r. przeprowadzono kompleksowe oznakowanie ścieżki rowerowej Greenways na terenie Gminy Miedźna w 63 tablice informacyjne i 59 znaków typu G-1.

2. Lokalna trasa rowerowa

Prowadzona będzie od ul. Mokrej w Woli drogą powiatową do Gilowic, następnie ul. Korfanteo w kierunku ul. Babudy, Dąbrowa, Zapadź, Topolowa, Kościelna, następnie przejazd przez drogę wojewódzką Nr 933 i dalej ul. Nad Wisłą do realizowanego Ośrodka sportowo-rekreacyjnego Górze (nad Staw Parkowy).

Ścieżki dydaktyczne

Gmina Miedźna złożyła wniosek o dotację do Funduszu Partnerstwa w ramach otwartego konkursu małych dotacji na projekt: "Spotkajmy się na ścieżce przyrodniczej Torfowiska Zapadź".

Powiat bieruńsko-lędzki

Bojszowy

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Stadion sportowy GTS Bojszowy
2. Klub jeździecki "Grof" w Bojszowach

Szlaki turystyczne

1. Szlak Południowy – znaki czerwone. Przebiega przez Bojszowy i Bieruń.
2. "Katowicki Szlak Rezerwatów Przyrody"

¹⁰⁰ Opis trasy w załączniku nr 4

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Trasa Nr 8 – znaki żółte. Trasa krajowa, okrążająca GOP od południowego wschodu. Prowadzi z Pszczyny przez Lasy Pszczyńskie, powiat bieruńsko-lędziński, Jaworzno do Sławkowa. Przez powiat bieruńsko-lędziński trasa przebiega na odcinku 10,3 km, od Świerczyńca w Bojszowach, przez Bieruń Stary w pobliżu ośrodka wypoczynkowego "Łysina" i Górki w Lędzinach, gdzie łączy się z trasą zieloną nr 153.
2. Trasa Nr 151 – znaki czerwone. Trasa krajowa, zaczyna się w Lędzinach przy Pomniku Powstańców Śląskich i biegnie przez Bieruń i Bojszowy w kierunku Harmęża, gdzie przekracza rzekę Wisłę. Według planów ma zostać ona połączona z międzynarodową trasą R6 oraz trasą nr 9. Liczy ona 14,9 km długości, w całości jest oznakowana i prowadzi niemal wyłącznie przez powiat bieruńsko-lędziński.

Bieruń

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Obiekty klubów sportowych:
 - KS "Unia" Bieruń Stary – 3 boiska trawiaste, płyta asfaltowa, budynek klubowy.
 - KS "Piast" Bieruń Nowy – 2 boiska trawiaste, strzelnica sportowa, 2 korty do tenisa ziemnego, budynek klubowy.
2. Ośrodek jazdy konnej "Solec".
3. Obiekty zarządzane przez ośrodek edukacji w Bieruniu:
 - hala sportowa przy LO w Bieruniu ul. Licealna 17 o wymiarach: długość - 54m, szerokość – 43 m, wys. – 9 m, na której znajdują się: pełnowymiarowe boisko do piłki ręcznej, koszykówki, 3 boiska do siatkówki, 5 boisk do badmintonu. Obiekt wyposażony jest w siłownię i saunę oraz trybuny na 446 osób,
 - kryta pływalnia przy SP nr 1 o długości – 25m, szerokości – 12,5 m, 5 torów pływackich,
 - kort tenisowy - przy SP nr 1,
 - kryta pływalnia przy SP nr 3 o długości – 17m, szerokości – 8m,
 - przyszkolne sale gimnastyczne SP nr 1 – jedna sala, SP nr 3 – 3 sale, Gimnazjum nr 1 – 1 sala,
 - boiska sportowe przy szkołach i ich filiach.
 - mała infrastruktura – nad którą sprawuje nadzór Referat Sportu i Rekreacji U. M. Bieruń: liczne boiska środowiskowe i place zabaw.

Siłownie i kluby odnowy biologicznej

1. Hala Sportowa G-2 w Bieruniu przy ul. Licealnej,
2. Budynek KS "Piast" przy ul. Warszawskiej

Szlaki turystyczne

1. Szlak Architektury Drewnianej. Trasa główna. Szlak Architektury Drewnianej pokazuje najciekawsze obiekty w ich naturalnym otoczeniu oraz placówki muzealne zajmujące się architekturą i sztuką ludową. W Bieruniu na szlaku znajduje się Kościół św. Walentego.
2. Szlak Południowy – znaki czerwone. Przebiega przez Bojszowy i Bieruń.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Trasa Nr 151 – znaki czerwone. Trasa krajowa, zaczyna się w Lędzinach przy Pomniku Powstańców Śląskich i biegnie przez Bieruń i Bojszowy w kierunku Harmęży, gdzie przekracza rzekę Wisłę. Według planów ma zostać ona połączona z międzynarodową trasą R6 oraz trasą nr 9. Liczy ona 14,9 km długości, w całości jest oznakowana i prowadzi niemal wyłącznie przez powiat bieruńsko-lędzki.
2. Trasa Nr 152 – znaki niebieskie. Trasa krajowa, najdłuższa ze wszystkich w powiecie bieruńsko-lędzkim. 24 km długości. Zaczyna się w Bieruniu Starym przy kościele św. Walentego, skąd lasem przez Górę Chełmecki biegnie do Bijasowic i Bierunia Nowego i dalej wzdłuż Wisły i Przemszy prowadzi do mostu koło Jelenia, gdzie ma się połączyć z trasą Nr 8. W całości trasa Nr 52 prowadzi przez tereny powiatu.
3. Trasa Nr 8 – znaki żółte. Trasa krajowa, okrążająca GOP od południowego wschodu. Prowadzi z Pszczyny przez Lasy Pszczyńskie, powiat bieruńsko-lędzki, Jaworzno do Sławkowa. Przez powiat bieruńsko-lędzki trasa przebiega na odcinku 10,3 km, od Świerczyńca w Bojszowach, przez Bieruń Stary w pobliżu ośrodka wypoczynkowego "Łysina" i Górki w Lędzinach, gdzie łączy się z trasą zieloną nr 153.

Ścieżki dydaktyczne

Ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza po grobli Stawu Kopańskiego w Bieruniu.

Lędziny

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Ośrodek Sportowo-Rekreacyjny Centrum, na którego terenie znajdują się: pełnowymiarowa hala sportowa z mieszczącą około 180 osób galerią dla widzów, nowoczesna kryta pływalnia, brodzik, sauny, jacuzzi, siłownia, sala do tenisa stołowego, pomieszczenia klubu szachowego, sale do zajęć muzycznych (w tym dla orkiestry dętej KWK Ziemowit) oraz szatnie z natryskami. Ośrodek jest ogólnodostępny, dla wszystkich chętnych, którzy chcą z niego skorzystać indywidualnie lub w ramach jednej z działających sekcji: kulturystycznej, aerobiku, tańca sportowo-towarzyskiego, gimnastyki korekcyjnej, kung-fu, tenisa stołowego, muzycznej. W niedalekiej przyszłości obiekt wzbogaci się o nowoczesną kręgielnię.
2. Ośrodek Sportowo-Rekreacyjny Zalew. Na terenie ośrodka znajdują się: kąpielisko z plażą, odkryty basen, 3 korty tenisowe o nawierzchni ceglastej oraz budynek z salą okolicznościową, w której odbywają się różnego rodzaju uroczystości i przyjęcia.
3. Stadion Miejski
4. Boisko do piłki nożnej

Siłownie i kluby odnowy biologicznej

1. Sala kulturystyczna ośrodek "Centrum", ul.Lędzińska 14
2. Solarium "Izyda" – ośrodek "Centrum", ul.Lędzińska 14

Szlaki turystyczne

1. Szlak Krawędziowy GOP

znakowany: na zielono

przebiegający: z Gliwic do Chełma Śląskiego¹⁰¹

2. Szlak im. ks. Jana Kudery

znakowany: na żółto

przebiegający: z Brzezinki do Bierunia Starego¹⁰²

3. Szlak Hołdunowski

znakowany: na niebiesko

przebiegający: z Giszowca do Jelenia¹⁰³

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

Rozumiejąc rosnące potrzeby mieszkańców miasta w zakresie usprawnienia i popularyzacji komunikacji rowerowej, władze miasta Łęczyny zleciły opracowanie koncepcji ścieżek rowerowych.

Ideą tego projektu jest poprawa warunków komunikacji rowerowej poprzez scalenie dzielnic miasta siecią ścieżek. Główny strumień ruchu rowerowego, otaczając dzielnice Łęczyny i Hołdunów, łączy jednocześnie ważniejsze miejsca, obiekty i instytucje. Komunikacja odbywać się będzie wyodrębnionymi pasami wzdłuż ulic: Pokoju, Lewandowskiej, Łędzińskiej, Hołdunowskiej, Gwarków, Grunwaldzkiej i Fredry. Układ wykorzysta istniejącą już trasę wzdłuż płotu KWK Ziemowit, przy ul. Pokoju. Całość stanowić będzie zamknięty obwód. Kolejnym etapem będzie podłączenie do tego układu poszczególnych dzielnic: Górek, Goławca, Smardzowic, Świniów, Ratusza, Rachów, Zamościa i Blycha. Ścieżki zostały usytuowane tak, aby swym zasięgiem obejmowały jak największy obszar zabudowań i umożliwiały szybkie dostanie się do ważniejszych miejsc w mieście.

Projekt koncepcyjny obejmuje również rekreacyjne trasy rowerowe. Pozwolą one na krótsze i dłuższe wyprawy po atrakcyjnych zakątkach Łęczyn.

1. Trasa nr 101 – czarna

Trasa krajowa, prowadzi z Katowic, przez ośrodek wypoczynkowy Dolina Trzech Stawów, Giszowiec lasami do Łęczyn i dalej do Chełma Śląskiego. Ścieżka przechodzi przez tereny powiatu bieruńsko – łędzińskiego począwszy od lasów łędzińskich, aż do mostu na Przemszy koło Chełma Małego, prowadząc dalej do Chełmka, Oświęcimia, Osieka i Kęt. Oznakowanie trasy na omawianym terenie /odcinek 5,3 km/ zaczyna się na Zamościu na ul. Zakole, a kończy się w Łęczynach na osiedlu Centrum przy Ośrodku Rekreacyjno – Sportowym "Centrum".

Ścieżka w dwóch miejscach przecina ruchliwą ul. Łędzińską – u wylotu ul. Sobieskiego i przy skrzyżowaniu obok ośrodka "Centrum".

2. Trasa nr 151 - czerwona

¹⁰¹ Opis trasy w załączniku nr XXXX

¹⁰² Opis trasy w załączniku 4

¹⁰³ Opis trasy w załączniku 4

Trasa krajowa, zaczyna się w Lędzinach przy Pomniku Powstańców Śląskich i biegnie przez Bieruń i Bojszowy w kierunku Harnieży, gdzie wg planów ma zostać połączona z międzynarodową trasą R6 /z Chałupki do Krakowa przez Jastrzębie Zdrój – Pszczyna - Oświęcim – Kraków/. Liczy ona 14,9 km długości, w całości jest oznakowana i prowadzi niemal wyłącznie przez powiat bieruńsko – lędziński.

Na trasie rowerowej nr 151 występuje kilka odcinków o dużym natężeniu ruchu samochodów. W Lędzinach przy ul. Lędzińskiej z ul. Gałczyńskiego. Na drodze z Lędzin do Bierunia trasa biegnie przez rozwidlenie przy wiadukcie ul. Turyńskiej, w Bieruniu Starym – ruchliwą ul. Chemików, a w Bojszowach – ul. Gościńną. w Bieruniu Starym trasa przecina tory kolejowe.

3. Trasa nr 153 – zielona

Trasa krajowa /10,6 km/ w całości prowadzi przez Lędziny niemal wyłącznie terenami rekreacyjnymi. Miejsce o dużym natężeniu ruchu to skrzyżowanie ul. Lędzińskiej z torami kolejowymi.

Chełm Śląski

Obiekty sportowe i rekreacyjne

1. Stadion KS "Stal" przy ul. Techników
2. Sala gimnastyczna przy Gimnazjum
3. Boisko do tenisa, siatkówki i piłki ręcznej o sztucznych nawierzchniach (przy Gimnazjum oraz przy Szkole Podstawowej nr 1 w Kopciowicach)

Szlaki turystyczne

Szlak krawędziowy GOP zielony, rodzaj szlaku: pieszy, długość szlaku: 78 km: pieszy

Opis: Gliwice-Mikołów-Tychy-Chełm Śląski

Przez teren gminy Chełm Śląski przebiega on następującymi ulicami: Techników, Boya Żeleńskiego, Błędów, Stacyjna, Śląska, Skalna, u podnóża Smutnej Góry, Górnośląska.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe

1. Trasa Nr 101 – znaki czarne. Trasa krajowa, prowadzi z Katowic, przez ośrodek wypoczynkowy "Dolina Trzech Stawów", Giszowiec lasami do Lędzin i dalej do Chełmu Śląskiego. Ścieżka prowadzi przez tereny powiatu bieruńsko-lędzińskiego począwszy od lasów lędzińskich, aż do mostu na Przemszy koło Chełma Śląskiego, prowadząc dalej do Chełmka, Oświęcimia, Osieka i Kęt. Odcinek na terenie powiatu zaczyna się na Zamościu w Lędzinach, a kończy przy Ośrodku Rekreacyjno-Sportowym w Lędzinach. Długość oznakowanego odcinka 5,3 km.
2. Trasa rowerowa nr 152 niebieska (trasa krajowa najdłuższa ze wszystkich w powiecie bieruńsko-lędzińskim). Przez teren gminy Chełm Śląski biegnie ulicami: Górnośląska, wzdłuż wzniesienia Smutna Góra, Gamrot, dalej prowadzi do mostu koło Jelenia – wzdłuż Zbiornika Dzieńkowice.

Podsumowanie

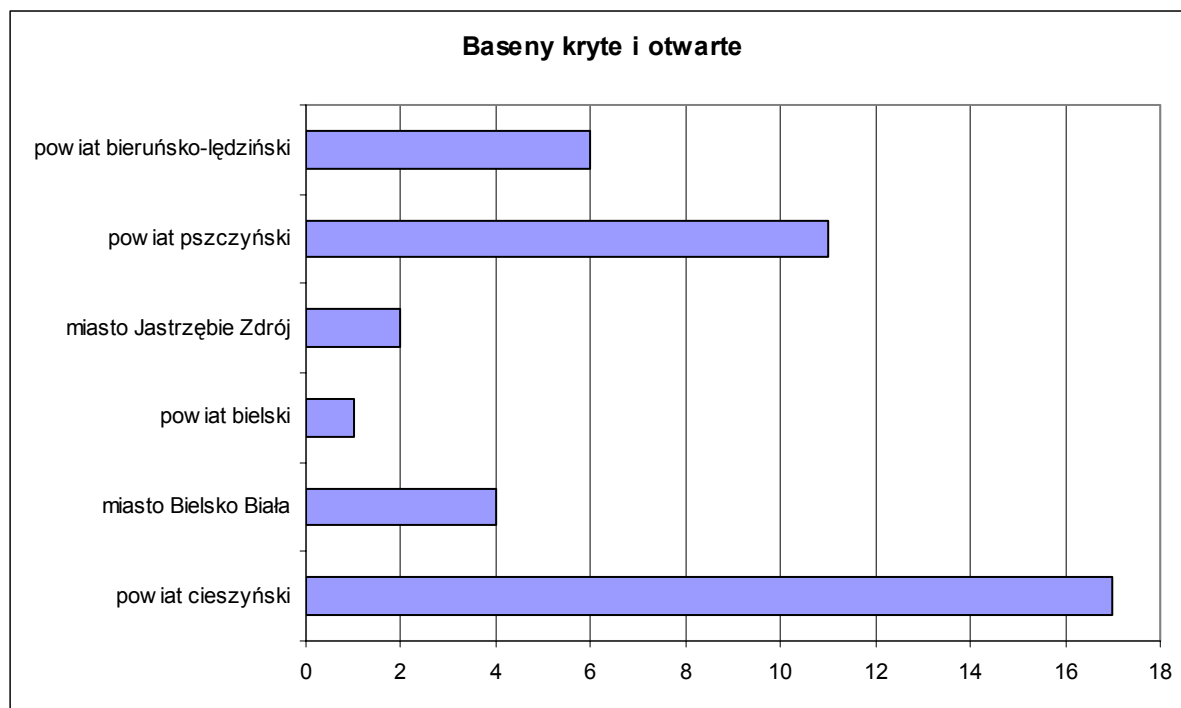
Analiza stanu infrastruktury paraturystycznej doprowadziła do dość oczywistych wniosków, które jednak warto przytoczyć. Niewątpliwie omawiany obszar charakteryzuje się bardzo nierównomiernym rozmieszczeniem infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, zarówno

w układzie całego obszaru, jak i w ramach poszczególnych powiatów. Największa ilość infrastruktury paraturystycznej występuje w powiecie cieszyńskim, gdzie jednocześnie największa koncentracja jest w Wiśle, Ustroniu, Skoczowie i Goleiszowie. Notuje się tutaj dużą ilość wyciągów narciarskich, obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz szlaków turystycznych. Występuje tu również duża ilość tras i ścieżek rowerowych. Kolejnym obszarem o dużym nasyceniu infrastruktury jest powiat bielski, gdzie największa koncentracja występuje w Bielsku-Białej (największe zróżnicowanie), Jasienicy (stosunkowo duża ilość tras i ścieżek rowerowych) oraz Czechowicach-Dziedzicach. Kolejne miejsce na liście zajmuje powiat pszczyński, przy zdecydowanej dominacji Pszczyny oraz Goczałkowic-Zdroju. Największych inwestycji wymaga powiat bieruńsko-lędziński, w którym najbardziej rozwiniętą infrastrukturę posiada gmina Bieruń (ścieżki rowerowe) oraz gmina Łędziny (ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne).

Omawiany obszar charakteryzuje dość dobrze rozwinięta i stosunkowo zróżnicowana, łatwo dostępna infrastruktura sportowo-rekreacyjna. Istnieje dobrze rozwinięta sieć dróg i ścieżek rowerowych (również tematycznych), choć bardziej szczegółowa analiza wskazuje, że niekiedy przebiegają one drogami publicznymi, o dużym natężeniu ruchu kołowego, co zagraża bezpieczeństwu rowerzystów. Problematiczne są również niekiedy przejazdy przez drogi publiczne o natężeniu ruchu kołowego. Przeprowadzone rozmowy wskazują, że istniejące drogi i ścieżki rowerowe wymagają również inwestycji w poprawę nawierzchni, zgodnie z europejskimi standardami.

Analizę porównawczą w ramach gmin i powiatów w podziale na poszczególne kategorie obiektów obrazują poniższe wykresy¹⁰⁴:

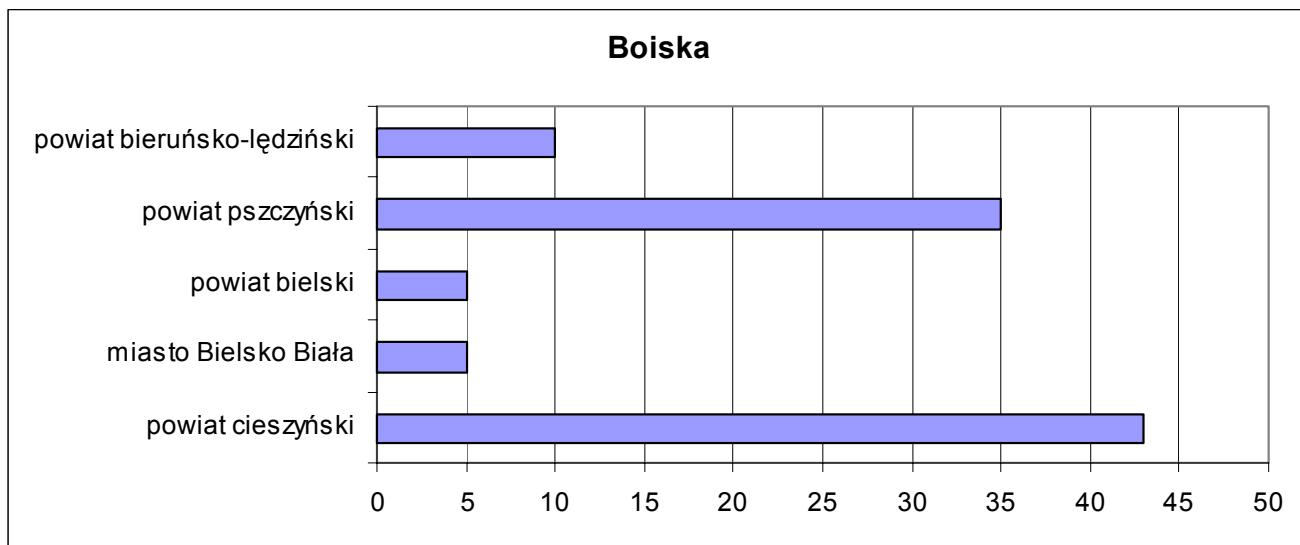
1. według powiatów

Rysunek 6 Ilość basenów w poszczególnych powiatach

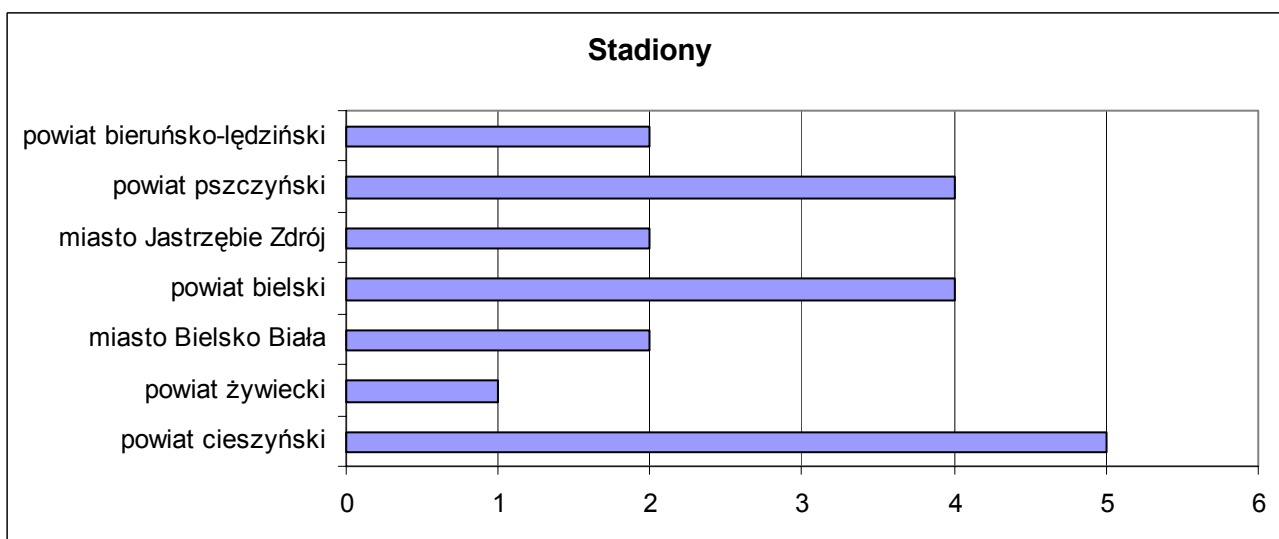
Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

¹⁰⁴ Porównania dokonano jedynie w kategoriach o większej ilości obiektów, nie wzięto pod uwagę pojedynczych obiektów

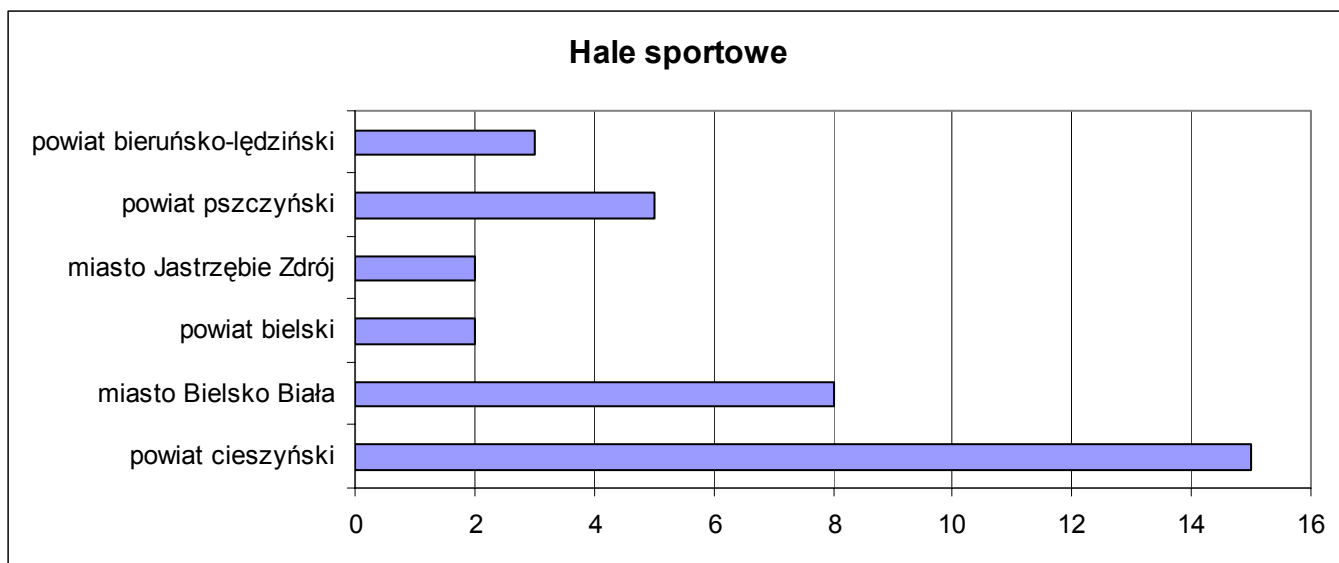
Rysunek 7 Ilość boisk w poszczególnych powiatach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

Rysunek 8 Ilość stadionów w poszczególnych powiatach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

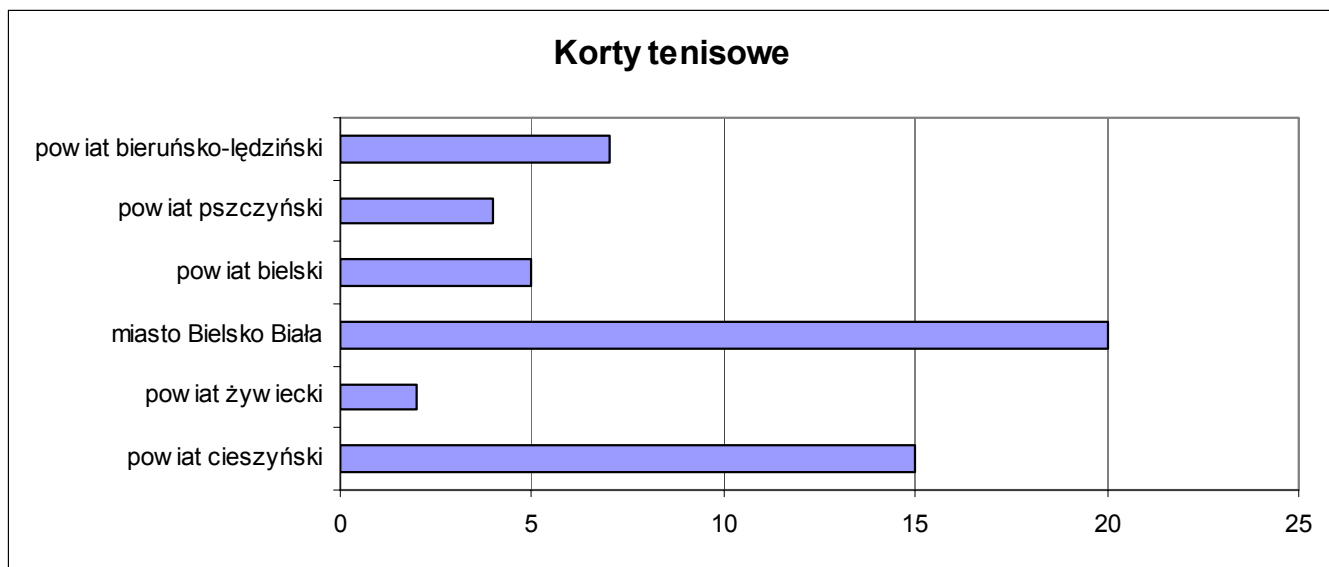
Rysunek 9 Ilość hal sportowych w poszczególnych powiatach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych z Urzędów Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

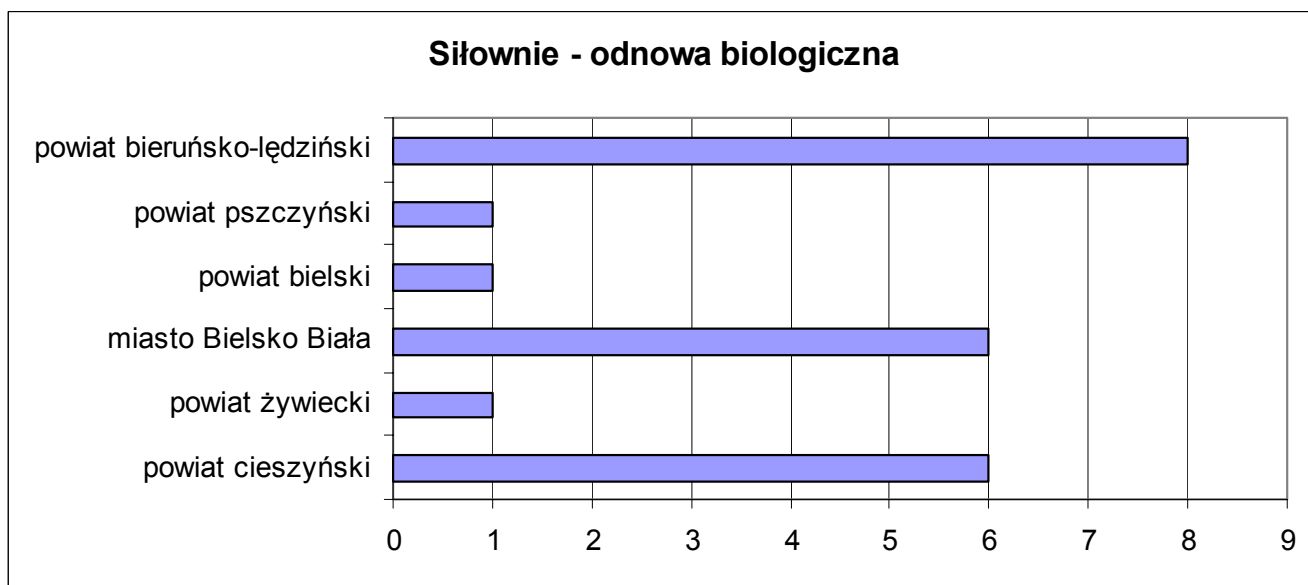
Rysunek 10 Ilość wypożyczalni sprzętu sportowego i sklepów w poszczególnych powiatach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

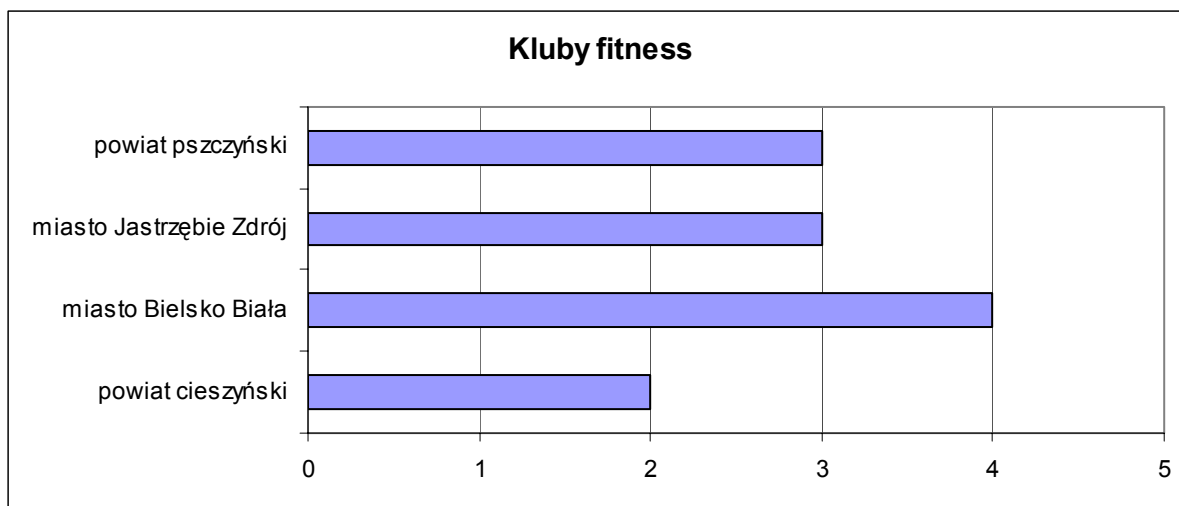
Rysunek 11 Ilość kortów tenisowych w poszczególnych powiatach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

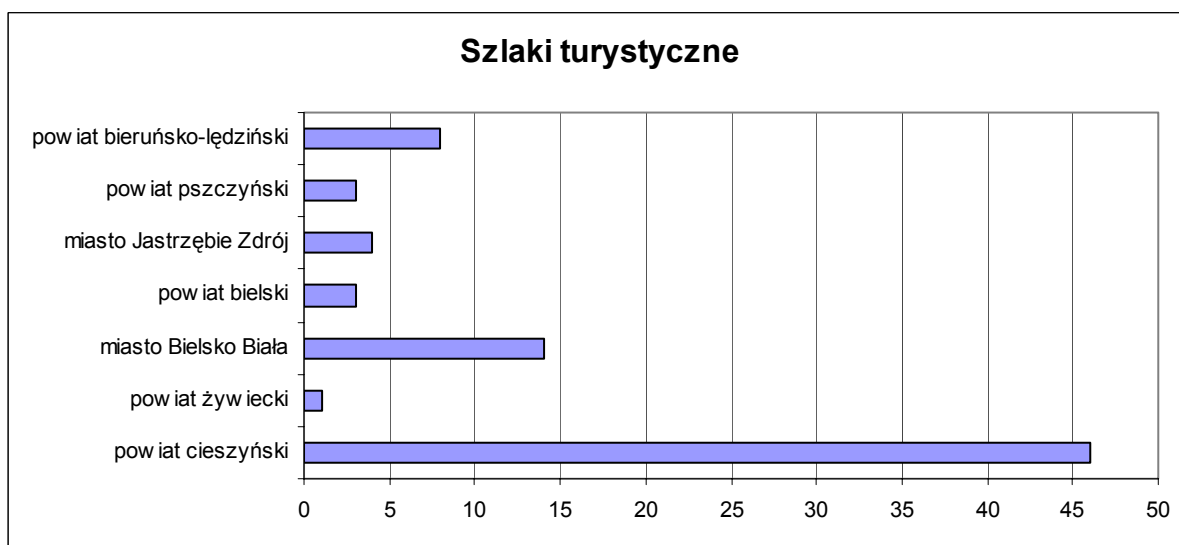
Rysunek 12 Ilość siłowni i gabinetów odnowy biologicznej w poszczególnych powiatach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

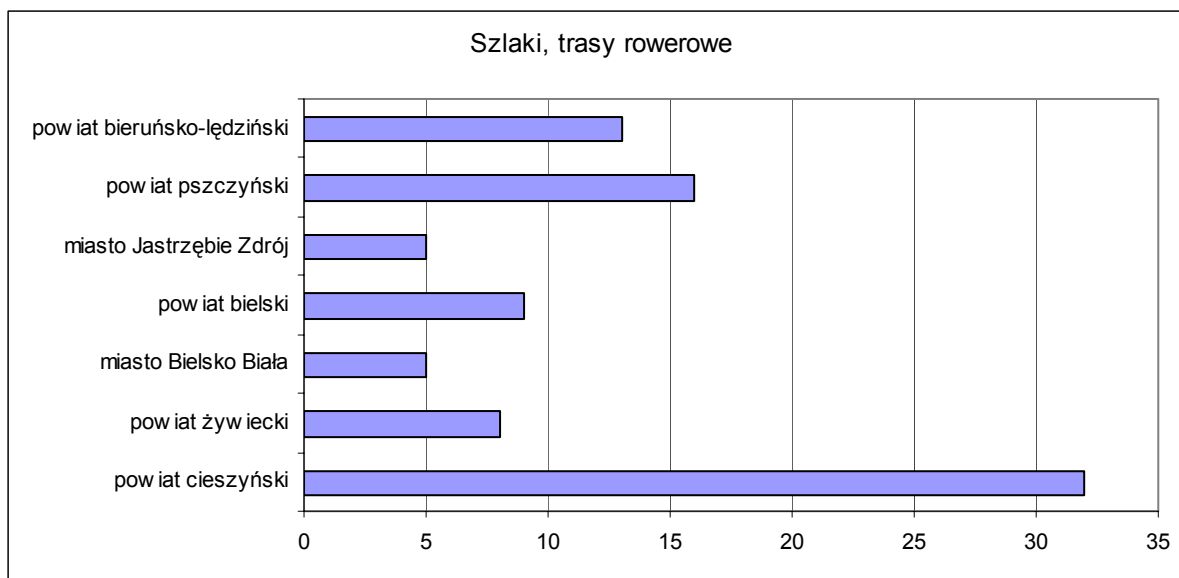
Rysunek 13 Ilość klubów fitness w poszczególnych powiatach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

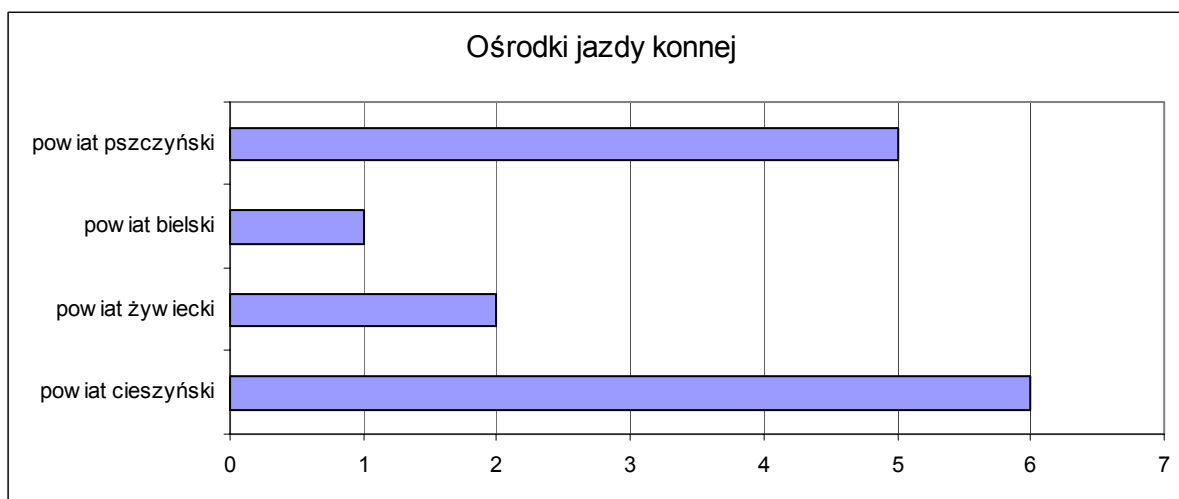
Rysunek 14 Ilość szlaków turystycznych istniejących w poszczególnych powiatach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

Rysunek 15 Ilość szlaków i tras rowerowych w poszczególnych powiatach

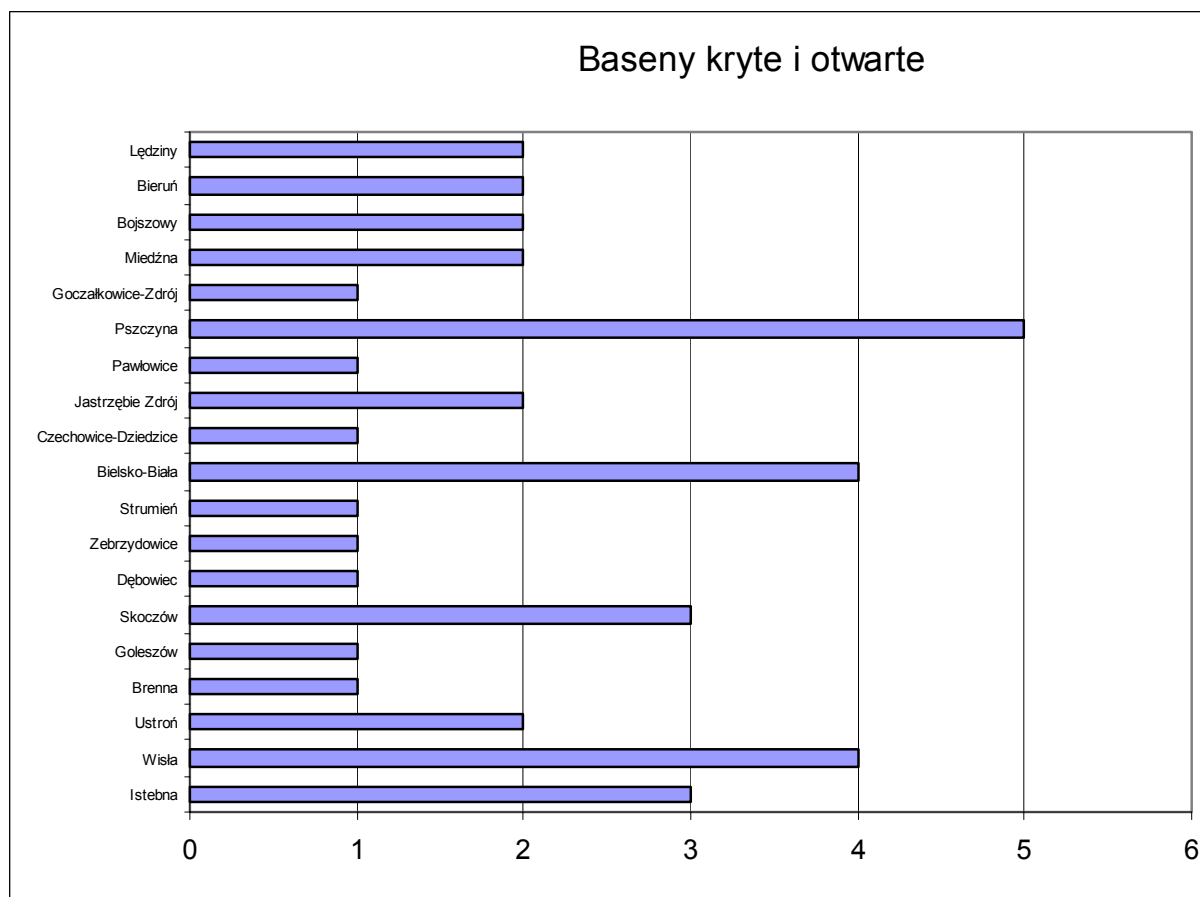
Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

Rysunek 16 Ilość ośrodków jazdy konnej w poszczególnych powiatach

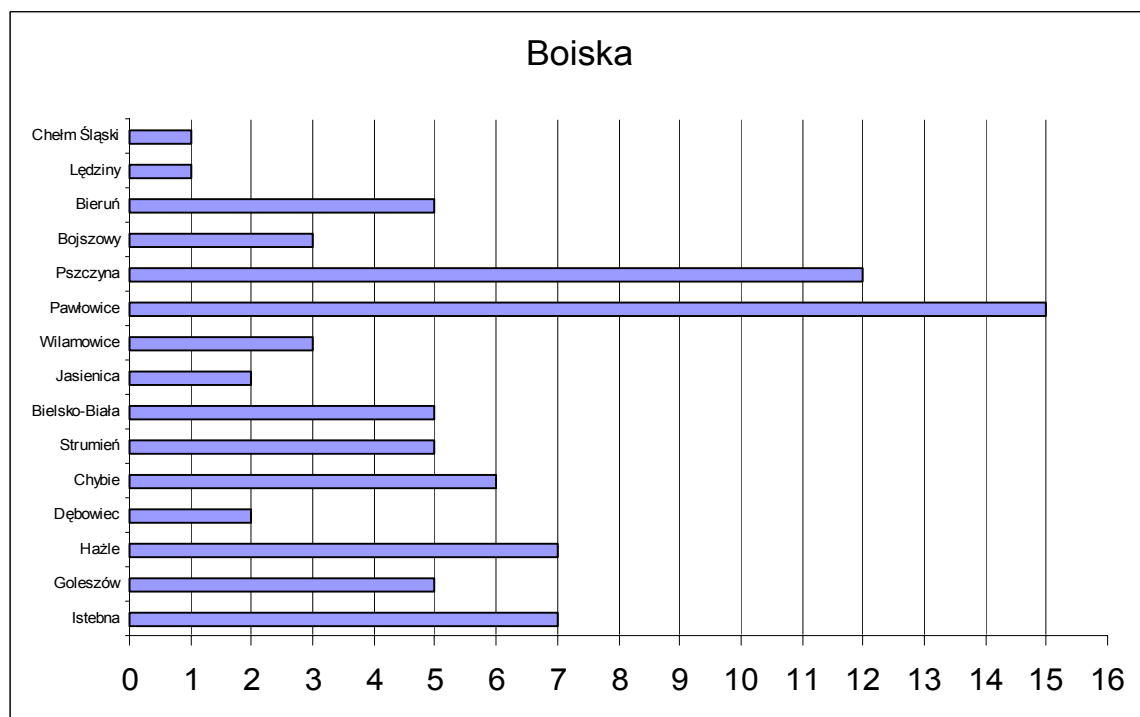
Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

2. według gmin

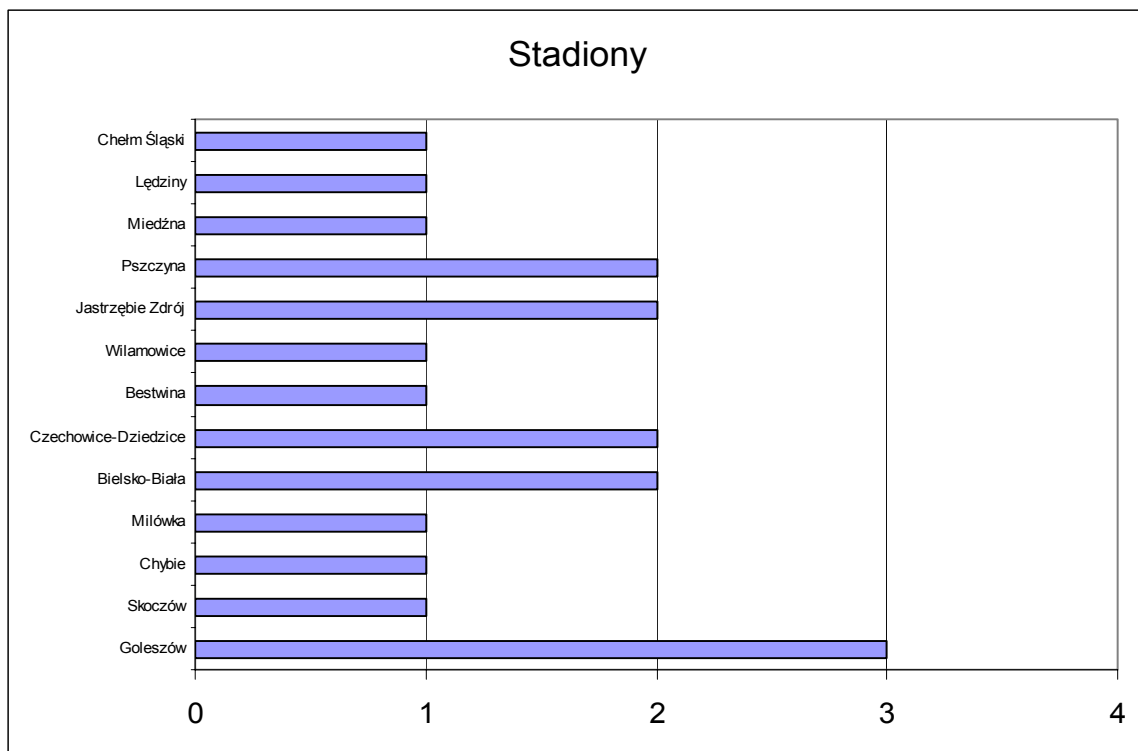
Rysunek 17 Ilość basenów w poszczególnych gminach i miastach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

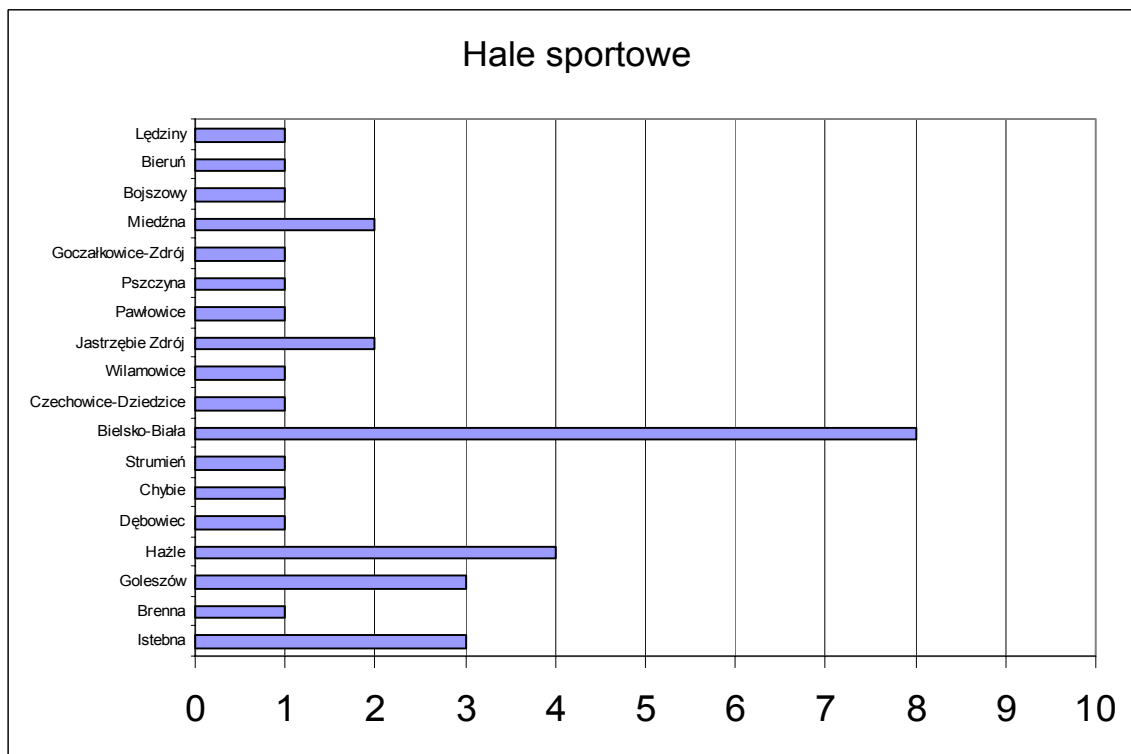
Rysunek 18 Ilość boisk w poszczególnych gminach i miastach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

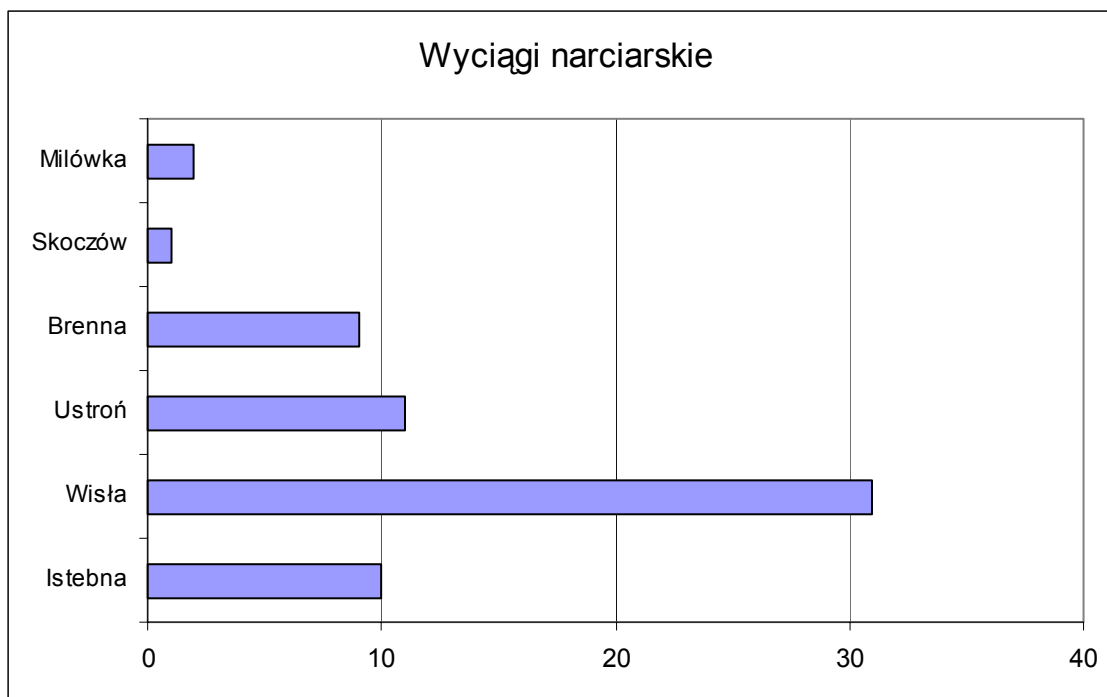
Rysunek 19 Ilość stadionów w poszczególnych gminach i miastach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

Rysunek 20 Ilość hal sportowych w poszczególnych gminach i miastach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

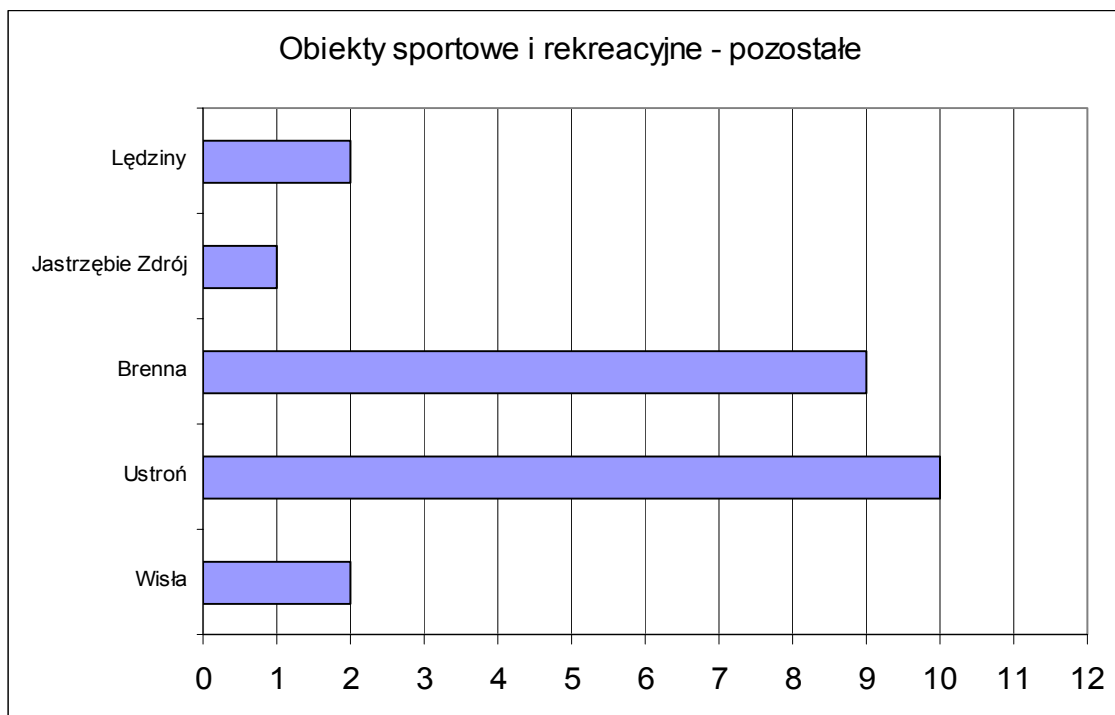
Rysunek 21 Ilość wyciągów narciarskich w poszczególnych gminach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

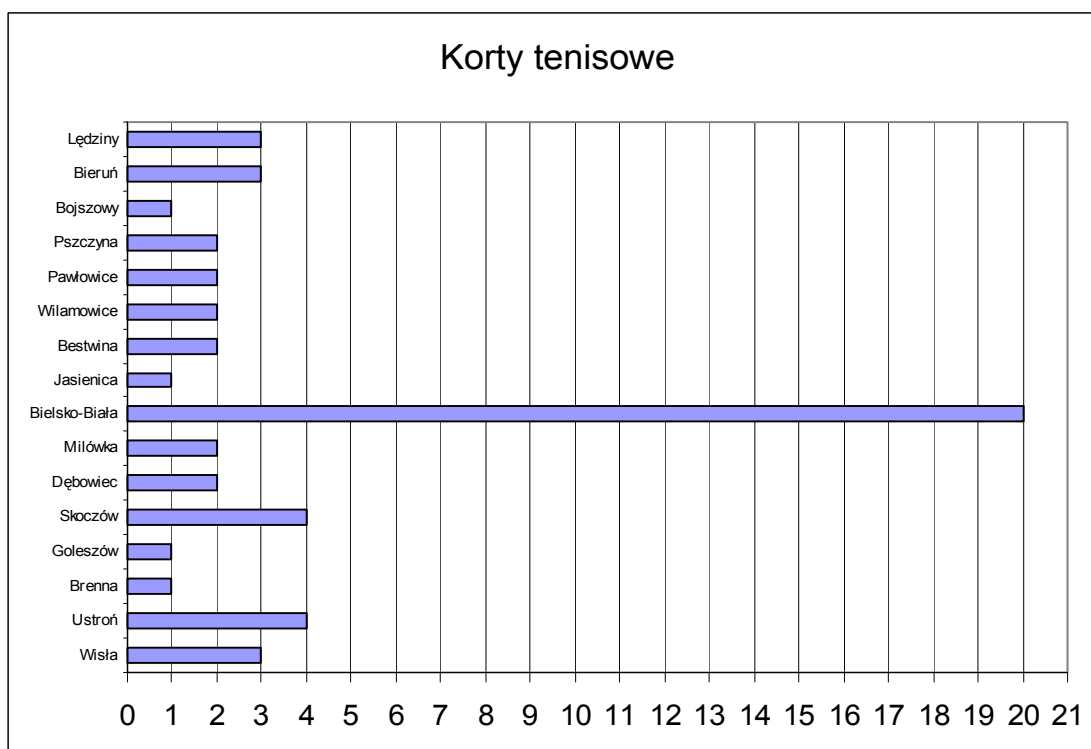

Rysunek 22 Ilość wypożyczalni sprzętu sportowego i sklepów w poszczególnych gminach i miastach

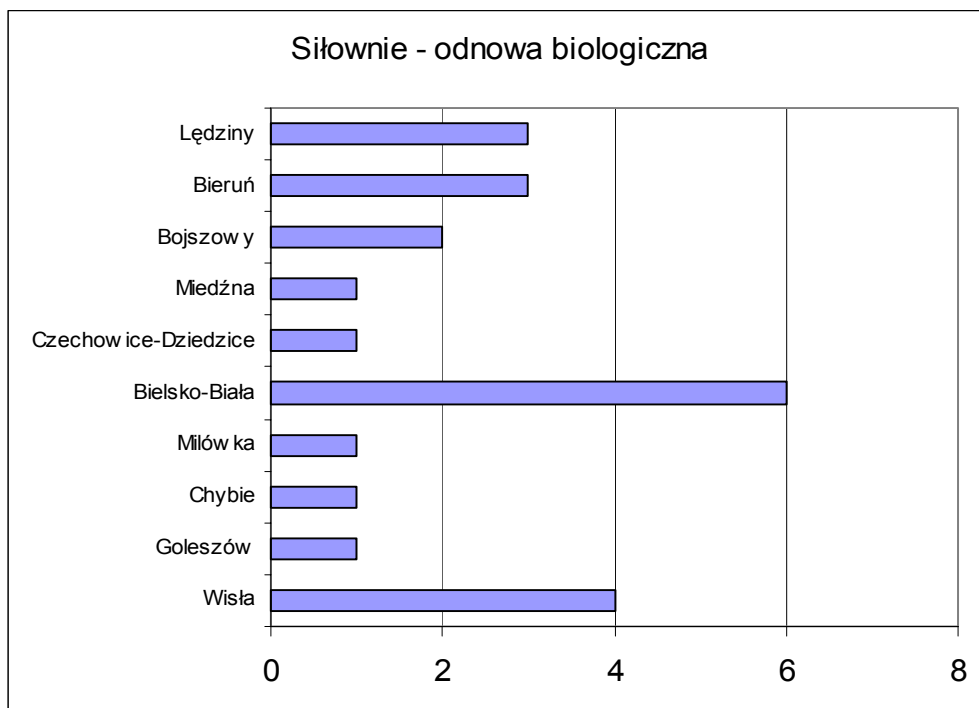
Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

Rysunek 23 Ilość pozostałych obiektów sportowych i rekreacyjnych w poszczególnych gminach i miastach
Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

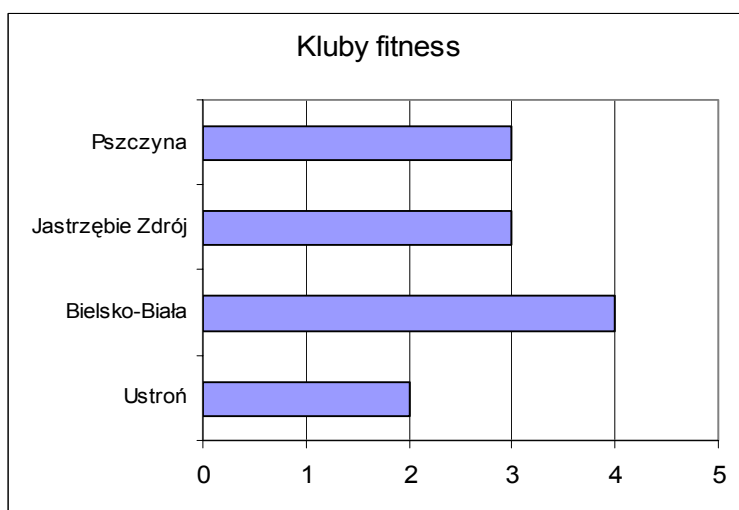

Rysunek 24 Ilość kortów tenisowych w poszczególnych gminach
Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

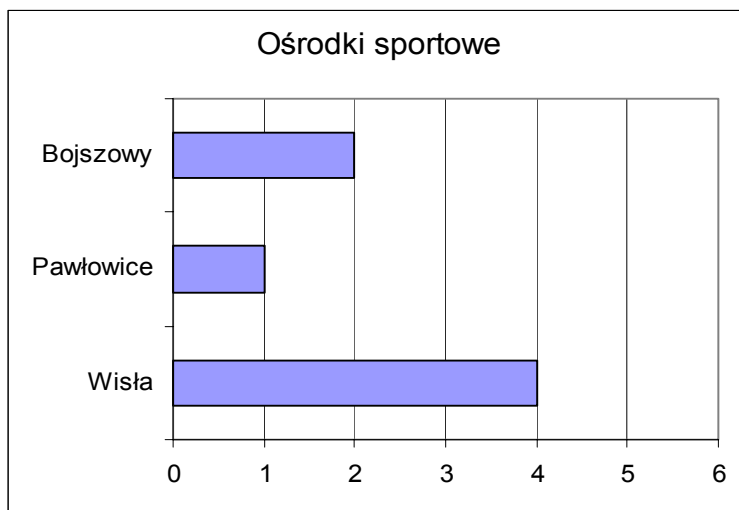
Rysunek 25 Ilość siłowni i gabinetów odnowy biologicznej w poszczególnych gminach i miastach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

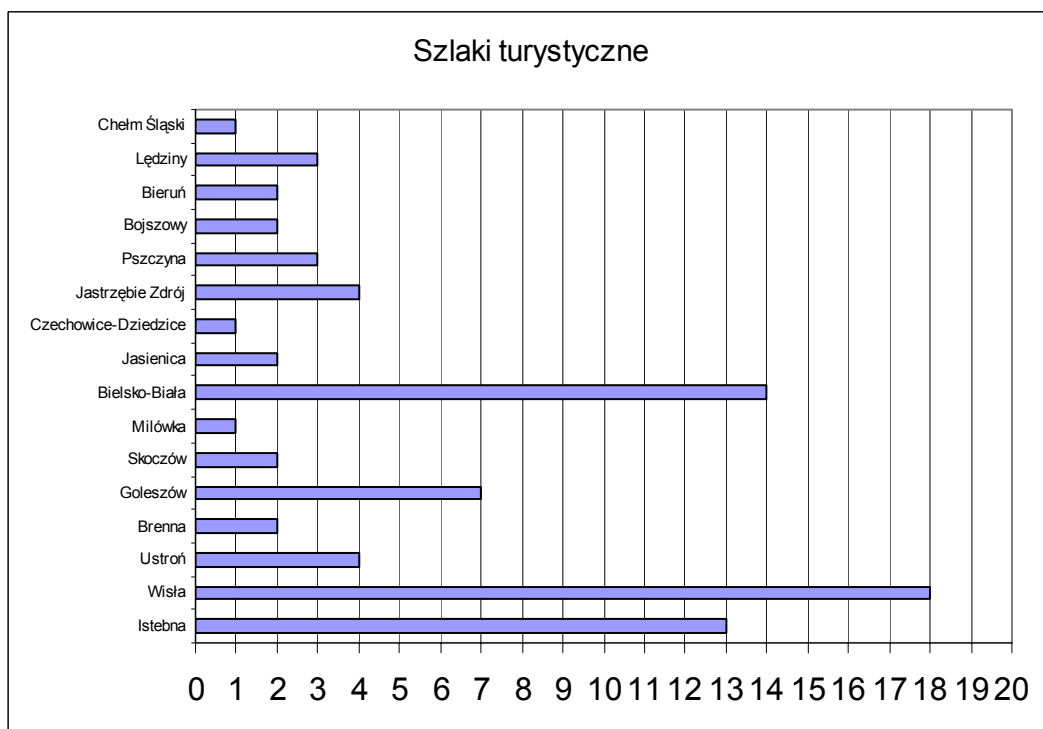
Rysunek 26 Ilość klubów fitness w poszczególnych gminach i miastach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

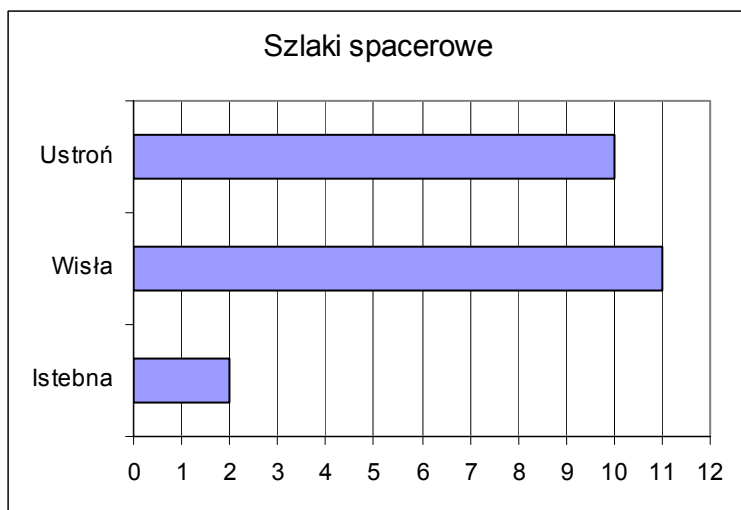
Rysunek 27 Ilość ośrodków sportowych w poszczególnych gminach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

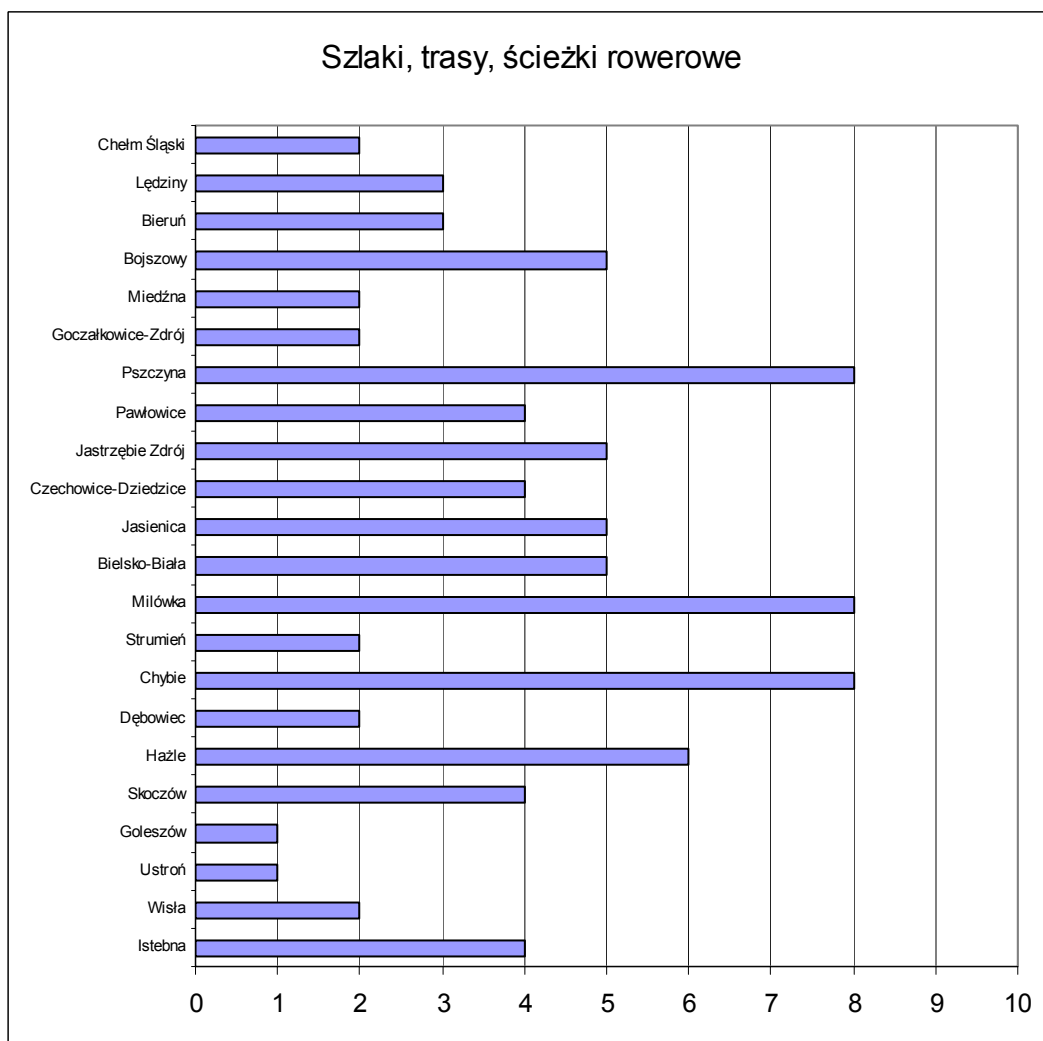
Rysunek 28 Ilość szlaków turystycznych w poszczególnych gminach i miastach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

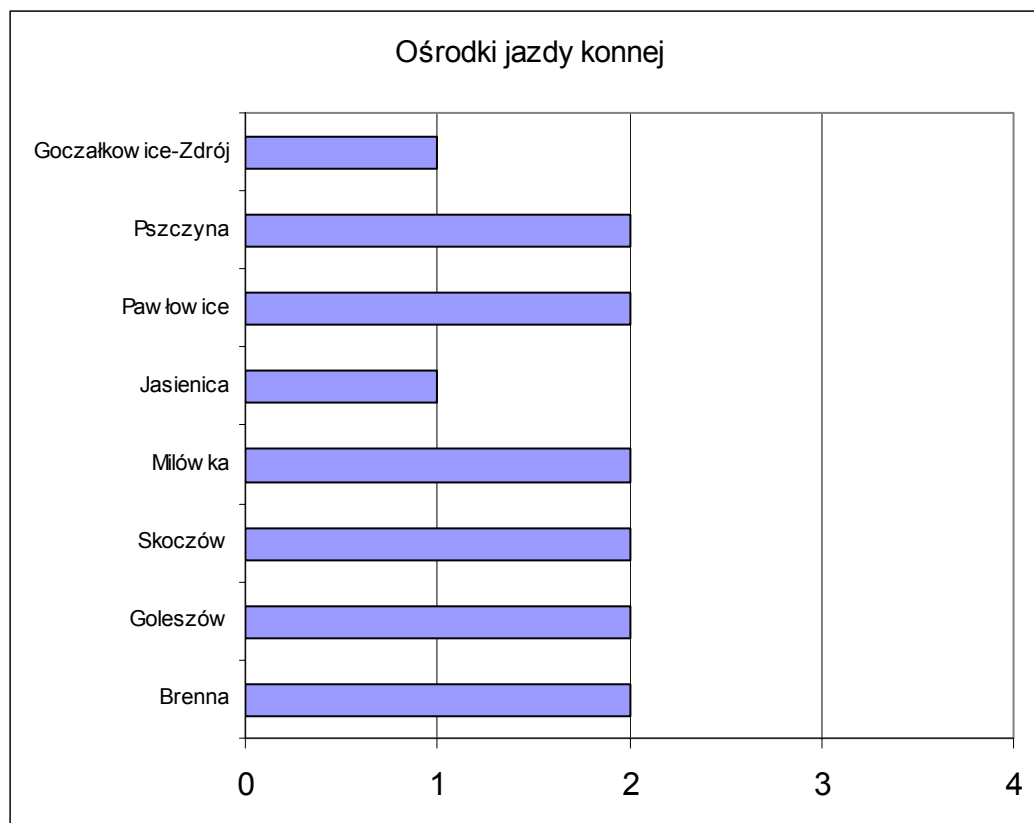
Rysunek 29 Ilość szlaków spacerowych w poszczególnych gminach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

Rysunek 30 Ilość szlaków, tras i ścieżek rowerowych w poszczególnych gminach i miastach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

Rysunek 31 Ilość ośrodków jazdy konnej w poszczególnych gminach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie danych ze Starostw Powiatowych, Urzędów Miast i Gmin

Infrastruktura społeczna

Tabela 16 Wykaz obiektów infrastruktury społecznej

	NAZWA GMINY/ MIASTA	<i>Apteki</i>	<i>Banki (oraz bankomaty)</i>	<i>Informacja Turystyczna</i>
Powiat cieszyński	Istebna	"Na Dzielecu" Istebna, "Pod Kasztanami", Istebna "Pod Ochodzitą" Koniaków "Pod Jaworami" Jaworzynka	Bank Spółdzielczy w Ustroniu Oddział w Istebnej Kantor (Istebna) Punkt Kasowy Jaworzynka Punkt Kasowy Koniaków	Punkt Informacji Turystycznej przy GOK (Istebna Centrum)
	Wisła	"Na Blejchu", "Na Dziechcince", "Pod Arkadami" Apteka Pawła Molina	Bank Spółdzielczy ING Bank Śląski S.A. w Katowicach Oddział w Ustroniu Filia PKO BP S.A. Oddział	Wiślańskie Centrum Kultury i Informacji PTTK –Wisła
	Ustroń	"Centrum", "Elba", "Manhatan", "Na Zawodziu", "Nierodzim", "Pod Najadą"	Ing Bank Śląski Kantor wymiany walut "Maja"	Miejska Informacja Turystyczna
	Brenna	2 obiekty - Brenna, Górki Małe	Bank Spółdzielczy	Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Brenna - Punkt Informacji Turystycznej (w trakcie tworzenia)
	Goleszów	2 obiekty	Bank Spółdzielczy w Cieszynie Oddział	brak

Powiat cieszyński	Skoczów	"ADAGOS" "GALENA" "MERCURIUS PHARMACON "POD HYGIEJĄ" "Na Górnym Borze" "Vademecum"	oddziały: Bank PeKaO S.A. Bank Przemysłowo- Handlowy Bank Spółdzielczy ING Bank Śląski PKO BP S.A Kredyt Bank S.A	Biuro Promocji i Informacji Urzędu Miejskiego w Skoczowie, Ratusz
	Hażlach	Brak informacji	Bank Spółdzielczy w Cieszynie Oddział w Hażlachu	Brak
	Dębowiec	"Arnika"	Filia Banku Spółdzielczego w Skoczowie	Gminne Centrum Informacji
	Zebrzydowice	Apteka I.Oskroba	"An-Mar" PH Agencja PKO A. i M. Szopa BS Jastrzębie Zdrój – 2 punkty kasowe	Gminne Centrum Informacji
	Chybie	Apteka prywatna Sedlaczek-Goliasz i Sobala Apteka prywatna ul. dworcowa	Bank Spółdzielczy w Skoczowie, oddział ING Bank Śląski w katowicach, oddział w Cieszynie, filia	Brak
	Strumień	"Eskulap" "Nova" Punkt Apteczny w Pruchnej Punkt Apteczny w Drogomyślu	PKO BP S.A. Ekspozytura w Strumieniu Bank Spółdzielczy w Jasienicy Filia w Strumieniu Bank Spółdzielczy w Skoczowie Oddział w Strumieniu	Brak
Powiat żywiecki	Milówka	"Św. Antoniego" "Za Kościołem"	Bank Spółdzielczy w Radziechowach-Wieprzu Oddział Bank Spółdzielczy w Węgierskiej Górze Punkt Kasowy	Punkt Informacji Turystycznej Stowarzyszenie Turystyczne "Wierchy"
	Miasto Bielsko- Biała	20 obiektów: Na Wzgórzu, AI-Med. Apteka Agaty S.C Apteka im. M. Reja, Apteka Kolejowego Zakładu Zaopatrzenia Farmaceutycznego	BGZ BPHPBK CITIBANK Bankomaty Euronet GBG Bank ING Bank Śląski	Miejskie Centrum Informacji Turystycznej

		<p>w Gliwicach</p> <p>Apteka leków z darów zagranicznych,</p> <p>Apteka św. Barbary,</p> <p>Apteka Wojskowej Specjalistycznej</p> <p>Przychodni Lekarskiej, Beskid, Farmacja, Farmica SC</p> <p>Hercena, Hipokrates, Lipnik</p> <p>Milota</p> <p>Na Folwarku, Panaceum,</p> <p>Pod Akacjami,</p> <p>Pod Aniołem</p>	<p>INWEST Bank</p> <p>KREDYT Bank</p> <p>Millennium</p> <p>Pekao S.A.</p> <p>PKO BP S.A.</p> <p>BZ WBK</p>	
Powiat bielski	Jasienica	"Viola"	Bank Spółdzielczy	Brak
	Czechowice-Dziedzice	<p>"W Rynku"</p> <p>"JurMed"</p> <p>"Hygieja"</p> <p>"Olca Pio"</p> <p>"Galenika"</p> <p>"Pro Vita"</p> <p>"Silesia"</p> <p>"Legionów 189"</p> <p>"Eureka"</p>	<p>Bank PeKaO S.A. w Warszawie i Oddział w Bielsku-Białej Filia nr 3</p> <p>Bank Przemysłowo-Handlowy S.A.</p> <p>Bank Spółdzielczy Bestwina</p> <p>ING Bank Śląski S.A. w Katowicach Oddział</p> <p>Kredyt Bank S.A. i Oddział w Bielsku-Białej Filia nr 3</p> <p>Lukas Bank S.A.</p> <p>PKO BP S.A. Ekspozytura</p> <p>PKO BP S.A. Oddział</p>	punkt it – w przygotowaniu
	Bestwina	<p>Apteka Bestwina</p> <p>Apteka Kaniów</p> <p>Pogotowie Apteczne w Bestwinie</p>	Bank Spółdzielczy w Czechowicach-Dziedzicach, Filia	Brak
	Wilamowice	3 obiekty w Wilamowicach, Dankowicach i Pisarzowicach.	Bank Spółdzielczy	Gminne Centrum Informacji przy Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury
	Miasto Jastrzębie Zdrój	<p>18 obiektów:</p> <p>Apteka Prywatna – 9,</p> <p>Apteka ogólnodostępna – 3,</p> <p>"Przy Rondzie"</p> <p>"Damian</p> <p>"Pod Wagą</p>	<p>Górnośląski Bank Gospodarczy, oddział (7 bankomatów)</p> <p>PKO BP SA, oddział (4 bankomaty)</p> <p>ING Bank Śląski SA, oddział (6 bankomatów)</p> <p>Kredyt Bank SA, filia nr 1 (2 bankomaty)</p>	<p>Oddział PTTK</p> <p>Informacja Euroregionalna "Śląsk Cieszyński"</p>

		"Pod Ręką "Apteka 21 "Wielkopolska"	BGŻ SA, oddział (1 bankomat) BPH PBK SA, oddział (1 bankomat) Bank Millennium SA (1 bankomat)	
Powiat pszczyński	Pawłowice	Apteka "Bemvita" Łąka	Bank Spółdzielczy Bank Spółdzielczy Punkt Kasowy ING Bank Śląski S.A. Oddział	Brak
	Pszczyna	"Tiffany" "Piast" "Pod Murzynem" "Stara" "Na Bielskiej" oraz 4 bez nazw	Bank Spółdzielczy Bank Śląski Bank PKO BP Bank PKO SA Bank Współpracy Regionalnej BIG Bank Bank Zachodni WBK	Biuro Informacji Turystycznej Biuro Obsługi Ruchu Turystycznego PTTK
	Goczałkowi ce Zdrój	"Pod Eskulapem" "Św. Jacka"	Ekspozytura Banku PKO BP S.A.	INFOCENTRUM
	Miedźna	2 apteki w Woli punkt apteczny w Górze punkt apteczny w Grzawie	Bank PKO BP S.A. Pszczyna, filia w Woli Bank Spółdzielczy w Miedźnej, filia w Woli	brak
Powiat bieruńsko-łódzki	Bojszowy	"Melisa"	Bank Spółdzielczy w Tychach Punkt Obsługi Klienta	brak
	Bieruń	6 obiektów: Hipokrates, Malwa, Galen, Piast, Wrzos, Gwarek	PKO Bank Polski. Oddział w Bieruniu ING Bank Śląski SA. Oddział w Bieruniu Bank Spółdzielczy w Tychach. Oddział w Bieruniu	Referat Promocji Miasta
	Łędziny	6 obiektów: Pod Szybem, Marta, Prywatna, Melisa, Centrum, 10	Bank Śląski SA - Oddział Łędziny Bank Spółdzielczy Tychy - Oddział Łędziny Bank PKO BP - Oddział Tychy, Filia Łędziny	Referat, Kultury, Sportu i Rekreacji UM, Fundacja Rozwoju Sportu, Kultury Fizycznej i Turystyki

	Chelm Śląski	"Arnica", "Aronia"	"Arnica" Apteka E. Rybka "Aronia" Apteka Prywatna R. Ścierańska	brak
	NAZWA GMINY/ MIASTA	<i>Opieka zdrowotna</i>	<i>Poczta</i>	<i>Straż Pożarna</i>
Powiat cieszyński	Istebna	NZOZ Jaworzynka, NZOZ "Salus", ' Koniaków NZOZ "Istebna-Centrum"S.C Centrum Stomatologii Rodzinnej Ośrodek Zdrowia "Na Dzielcu", Istebna Placówka Podstawowej Opieki Zdrowotnej przy WCP "Kubalonka" Prywatny gabinet stomatologiczny Grupa Beskidzka GOPR Pogotowie Ratunkowe w Istebnej "Na Dzielcu" Wojewódzkie Centrum Pediatrii "Kubalonka" w Istebnej	Urząd Pocztowy	JKSR-G OSP Istebna - Centrum OSP Istebna - Zaolzie
	Wiśła	Ośrodek Zdrowia w Wiśle Pogotowie ratunkowe Przychodnie (2) NZOZ "Dziehcinka" NZOZ "Salus" Indywidualna Praktyka Stomatologiczna GOPR (4)	Urząd pocztowy	Ochotnicza Straż Pożarna (4)

Ustroń	<p>Pogotowie ratunkowe</p> <p>Śląskie Centrum Rehabilitacji</p> <p>Śląski Szpital Reumatologiczno - Rehabilitacyjny</p> <p>Ośrodek Medycyny Prewencyjnej i Opieki Kompleksowej</p> <p>Przychodnia dla dzieci</p> <p>Przychodnia (2)</p> <p>Przychodnia rejonowa</p> <p>Przychodnia "Medica"</p> <p>NZOZ "Zawodzie"</p> <p>MED - LAB</p> <p>SUCHANEK</p> <p>Powiatowe Centrum Ratownictwa</p>	Urząd pocztowy (4)	Państwowa Straż Pożarna
Brenna	<p>Ośrodki Zdrowia w Brennie, Małych Górkach</p> <p>GOPR</p>	<p>UP Brenna</p> <p>UP Górki Wielkie</p>	<p>OSP Brenna (2), Górki Małe</p>
Goleszów	<p>2 Niepubliczne Ośrodki Zdrowia w Goleszowie i Puńcowie</p>	Urząd Pocztowy (2)	<p>9 jednostek OSP</p> <p>Bażanowice, Cisownica, Dziegielów, Godziszów, Goleszów, Kisielów, Kozakowice, Leszna Górna, Puńców</p>
Skoczów	<p>Pogotowie Ratunkowe</p> <p>Niepubliczne Zakłady</p> <p>Lekarska Praktyka Grupowa S.C.</p> <p>Praktyka grupowa Lekarza Rodzinnego</p> <p>Centrum Lekarsko - Dentystyczne "OMEGA-DENT"</p> <p>Poradnia Rodzinna S. C.</p> <p>Centrum Medyczne "EU-COR" S.C.</p> <p>Gabinet Internistyczny</p> <p>Centrum Stomatologii i Protetyki SIGMA</p>	Urząd Pocztowy	Straż Pożarna

Powiat cieszyński	Hażlach	NZOZ, Grupowa Praktyka Lekarska NZOZ "Lekarze Domowi" w Pogwizdowie Oddział NZOZ, "Lekarze Domowi" w Kończycach Wielkich	Hałach, Agencja Poczтовая, Kończyce Wlk Agencja Poczтовая Pogwizdów	OSP Hażlach OSP Pogwizdów OSP Kończyce Wielkie
	Dębowiec	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej (2)	Rejonowy Urząd Pocztowy	Zarząd Gminny ZOSP w Dębowcu OSP Cieklin OSP Dębowiec OSP Dobrynia OSP Duląbka OSP Dzielec OSP Łazy Dębowieckie OSP Majscowa OSP Wola Dębowiecka OSP Wola Cieklińska OSP Zarzeczce
	Zebrzydowice	Pogotowie Ratunkowe Zespół Wyjazdowy Zebrzydowice NZOZ "Serce" Zebrzydowice NZOZ "Zdrowie" Kaczyce	Urząd Pocztowy Zebrzydowice ks Janusza 21 Urząd Pocztowy. Oddział Zebrzydowice Dworcowa 11	4
	Chybie	NZOZ "Medicus" s.c. NZOZ Praktyka Grupowa Lekarzy Domowych NZOZ Zakład Pielęgnacyjny "Rodzina" 3 prywatne gabinety stomatologiczne Obwód Lecznictwa Kolejowego	Urząd pocztowy	4

	Strumień	NZOZ "METUS" NZOZ Praktyka Grupowa Lekarzy Domowych NZOZ Praktyka Grupowa Lekarzy Domowych Drogomyśl – Pruchna	UP w Strumieniu UP w Pruchnej UP w Drogomyślu	OSP w Strumieniu OSP w Bąkowie OSP w Drogomyślu OSP w Pruchnej OSP w Zabłociu OSP w Zbytkowie
Powiat żywiecki	Milówka	brak	Urząd Pocztowy	5
	Miasto Bielsko- Biała	NZOZ Pediatryczne Centrum Zabiegowe NZOZ Pod Orłem Ultramedic Centrum Medyczne Szpital "Pod Bukami" NZOZ "Esculap" Med Work NZOZ Klinika Św. Łukasza NZOZ Chirurgia Medicus Specjalistyczne Centrum Medyczne NZOZ <u>Przychodnie</u> Przychodnie i poradnie Bielska-Białej (60) Pogotowie ratunkowe	Rejonowy Urząd Pocztowy Urzędy pocztowe Bielsko-Biała Oddziały od 1 do 7	Straż pożarna
Powiat bielski	Jasienica	Poradnie specjalistyczne Bielskie Pogotowie Ratunkowe, Punkt Wyjazdowy w Jasienicy OŚRODEK ZDROWIA w Groźcu OŚRODEK ZDROWIA w Rudzicy OŚRODEK ZDROWIA w Międzyrzeczu Górnym OŚRODEK ZDROWIA w Mazańcowicach Gabinety lekarskie na terenie gminy	Urząd Pocztowy oraz 4 oddziały	OSP Grodziec OSP Hownica OSP Jasienica OSP Landek OSP Łazy OSP Mazańcowice OSP Międzyrzecze Dolne OSP Międzyrzecze Górne OSP Roztropice OSP Rudzica OSP Świętoszówka OSP Wieszcza

Czechowice-Dziedzice	<p>Pogotowie ratunkowe</p> <p>Zespół Opieki Zdrowotnej w Czechowicach-Dziedzicach, wraz z 7 Przychodniami Rejonowymi</p> <p>NZOZ Centrum Medyczne "Zdrowie"</p> <p>NZOZ "Falmet"</p> <p>NZOZ Centrum Medyczne "Diamed"</p> <p>NZOZ "Simed"</p> <p>Centrum Stomatologiczne "Dental" s.c.</p> <p>Specjalistyczny NZOZ "Max-Dent" Usługi Stomatologiczne</p> <p>Prywatne Centrum Stomatologiczne "Sidental"</p> <p>NZOZ – Ośrodek Diagnostyki i Leczenia Osteoporozy</p> <p>oraz 64 podmioty prowadzące różnorodną działalność lekarską</p>	Urząd pocztowy oraz 4 oddziały	Straż pożarna
Bestwina	<p>Nocna pomoc lekarska</p> <p>Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Bestwina</p> <p>Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej</p> <p>Praktyka lekarza rodzinnego, Kaniów</p>	Urząd Pocztowy	<p>Gminny Związek OSP</p> <p>Jednostki w Bestwinie, Kaniowie, Bestwinie, Janowicach</p>

	Wilamowice	NZOZ VERA-MED Pisarzowice NZOZ DANMED Dankowice NZOZ MEDYK Wilamowice NZOZ STOMA-DENT Wilamowice Przychodnia Rejonowa w Wilamowicach i dwa ośrodki zdrowia w Dankowicach i Pisarzowicach, będące publiczną służbą zdrowia.	Urząd Pocztowy oraz 2 oddziały	Ochotnicza straż pożarna
	Miasto Jastrzębie Zdrój	Wojewódzki Szpital Specjalistyczny Nr 2 (Poradnie specjalistyczne przyszpitalne Pracownie diagnostyczne) Oddziały: II siedziba: SZPITAL DZIECIĘCY WOJEWÓDZKI SZPITAL REHABILITACYJNY DLA DZIECI Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej (25), Niepubliczny Zakład Rehabilitacji Leczniczej (2), <u>Pogotowie ratunkowe</u>	5 oddziałów Urzędu Pocztowego	Ochotnicza Straż Pożarna - Ruptawa Ochotnicza Straż Pożarna – Bzie Ochotnicza Straż Pożarna - Moszczenica Ochotnicza Straż Pożarna - Jastrzębie Górne Ochotnicza Straż Pożarna - Szeroka
Powiat pszczyński	Pawłowice	"Remedium" S.C. NZOZ Lekarska Przychodnia "Zdrowie" Sp. z o.o. NZOZ Przychodnia Ogólna i Dziecięca	Urząd Pocztowy oraz 3 oddziały	6
	Pszczyna	Szpital Miejski im. Edwarda Biernackiego Gabinet Zabiegowo- Opatrunkowy ZOZ NZOZ Ars-Med NZOZ Medices NZOZ Panaceum NZOZ "Sanus" Pogotowie Ratunkowe	OUP Pszczyna OUP Oddział Brzeźce OUP Oddział Poręba UP Łąka, Ćwiklice, Jankowie, Piasek, Studzienka, Wisła Wielka	Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej Ochotnicze Straże Pożarne sołectw gminy Pszczyna

Powiat bieruńsko-lędzki	Goczałkowi ce Zdrój	NZOZ "HELIOS MED" Sanatorium Reumatologiczno- Rehabilitacyjne "GWAREK" Uzdrowisko Goczałkowice-Zdrój Wojewódzki Ośrodek Reumatologiczno- Rehabilitacyjny	Urząd Pocztowy	Ochotnicza Straż Pożarna – Goczałkowice-Zdrój
	Miedźna	NZOZ Silesia-Med. S.A. NZOZ Medyk NZOZ Inter-Med. NZOZ Wamed Poradnie Specjalistyczne Poradnie Stomatologiczne Pracownia Diagnostyczna Przychodnie 2 Centrum Leczenia Uzależnień Ośrodek Zdrowia w Górze, Grzwie i Woli	Urząd pocztowy w Miedźnej, punkt w Woli, punkt pocztowy w Górze	Ochotnicza Straż Pożarna – 4 (Miedźna, Góra, Gilowice, Wola)
	Bojszowy	Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej Poradnia Lekarza Rodzinnego	Urząd Pocztowy	4
Powiat bieruńsko-lędzki	Bieruń	NZOZ Familia-Med. ZOZ Medicor NZOZ Esculap NSZOZ Multimed Galen NZOZ Medyk	Urząd Pocztowy Bieruń Nowy Urząd Pocztowy Bieruń Stary	3 OSP (Bieruń Stary, Bieruń Nowy, Czarnuchowice),
	Lędziny	Terenowa Służba Ratownicza Ziemowit Miejski Zespół Opieki Zdrowotnej Stacja Pogotowia Ratunkowego Przychodnia Specjalistyczna Przychodnie rejonowe (3) Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centrum Medyczne s.c. Gabinet Ortopedyczno- Urazowy Eskulap	Poczta Polska Lędziny 1 Poczta Polska Lędziny 3 Poczta Polska Lędziny 4	Ochotnicza Straż Pożarna

	Chelmski	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej	Urząd Pocztowy	1
--	----------	--	----------------	---

Źródło: Opracowanie własne PART S.A

Podsumowanie

Punkty informacji turystycznej są niezbędnym elementem infrastruktury paraturystycznej. Pozwalają one turystom zasięgnąć wszelkich potrzebnych informacji o Regionie, prowadzą także działalność promocyjną.

Na analizowanym obszarze nie brakuje punktów informacji turystycznej. W niektórych gminach, jeżeli takiego punktu it nie ma, to jego funkcje pełnią inne organizacje lub instytucje. W powiecie cieszyńskim z 11 gmin objętych projektem tylko 4 nie mają punktu it. W 2 gminach dostęp do informacji turystycznych jest zdecydowanie ułatwiony poprzez dynamiczne działania Centrów Informacji Turystycznych (gm. Wisła i gm. Brenna). W dwóch gminach rolę punktu it pełnią Gminne Ośrodki Kultury. W gminie Wisła działania związane z informacją o Regionie są wspomagane również przez oddział PTTK. W 4 gminach z powiatu bielskiego uczestniczących w projekcie funkcjonują punkty informacji turystycznej w jednej gminie przy Gminnym Ośrodku Kultury. W powiecie pszczyńskim z 4 gmin biorących udział w projekcie 2 gminy mają jednostki informacji turystycznej. W powiecie bieruńsko-lędzińskim wśród gmin biorących udział w projekcie nie ma punktów it, natomiast działalność promocyjno-informacyjna jest prowadzona przede wszystkim przez Urzędy Miast i Gmin.

Na całym analizowanym obszarze w dwóch przypadkach – w Wiśle i Pszczynie - informacją turystyczną (i jednocześnie promocją miast i pobliskich obszarów) zajmuje się oprócz punktów it również PTTK. Punkty Informacji Turystycznej przy Gminnych Ośrodkach Kultury istnieją w trzech gminach: Dębowiec, Zebrzydowice w powiecie bielskim oraz w Wilamowicach powiatu bielskiego. Samodzielne punkty informacji turystycznej prowadzą swoją działalność w trzech gminach.

W dwóch gminach działania punktów it są wspierane przez inne organizacje pozarządowe, działalność, których jest związana z rozwojem turystyki w regionie.

Centra informacji turystycznej funkcjonują w trzech gminach objętych projektem.

Ponadto w Czechowicach-Dziedzicach przewidziany jest oddział punktu informacji turystycznej w ramach programu przygotowanego przez powiat bielski.

Trzeba zaznaczyć, że proponowany obszar Wiślanej Trasy Rowerowej przebiega przez tak duże miasta jak Bielsko-Biała i Jastrzębie Zdrój, które mają bardzo dobrze rozwiniętą działalność informacyjną, w Jastrzębiu Zdrój działania punktu it są wspomagane również przez oddział PTTK oraz Informację Euroregionalną "Śląsk Cieszyński".

Wszystkie gminy posiadają swoje materiały promocyjne zawierające podstawowe informacje na temat gminy. Mają one w przeważającej większości formę małych folderów. Informacje na temat obszaru można także znaleźć na stronach internetowych.

Do innych ważnych z punktu widzenia turystów obiektów infrastruktury paraturystycznej należałoby zaliczyć przede wszystkim apteki, ośrodki zdrowia, stacje benzynowe, posterunki policji, banki i bankomaty.

Na analizowanym obszarze funkcjonują oddziały banków takich jak BGZ, BPH PBK, CITIBANK, GBG Bank, ING Bank Śląski, INWEST Bank, KREDYT Bank, Millennium, Pekao S.A., PKO BP S.A., BZ WBK, Banki Spółdzielcze, Górnośląski Bank Gospodarczy, Bank Współpracy Regionalnej, BIG Bank, Bank Zachodni WBK. Bankomaty przy każdym z oddziałów banków znajdują się w miastach należących do obszaru projektu – Bielsku-Białej i Jastrzębiu Zdroju. Największą ilością oddziałów banków charakteryzują się gminy

należące do obszaru projektu z powiatu cieszyńskiego. Brak bankomatów i punktów usługowych akceptujących płatność bezgotówkową na większym terenie analizowanego obszaru jest dużym utrudnieniem dla turystów.

Ważnym elementem jest zapewniony dostęp do obiektów i usług medycznych, których zagęszczenie na analizowanym obszarze jest wystarczające. Na terenie analizowanego obszaru znajduje się duża ilość aptek i punktów aptecznych – 70, w samym mieście Bielsko-Biała jest 20 aptek i 18 aptek w Jastrzębiu Zdroju. Najwięcej aptek znajduje się na terenie powiatu cieszyńskiego.

Wśród ośrodków zdrowia najwięcej jest Niepublicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej. Każda gmina z analizowanego obszaru posiada placówkę medyczną. Na terenie gminy Istebna, Wisła i Brenna z powiatu cieszyńskiego funkcjonuje GOPR. Pogotowia ratunkowe są w 11 gminach.

Każda z gmin należących do analizowanego obszaru posiada swój urząd pocztowy, prawie wszystkie – Ochotniczą Straż pożarną. Komisariaty Policji lub Rewiry Dzielnicowych Komisariatów Policji nie funkcjonują tylko w 5 gminach. Zdecydowana większość gmin posiada na swoim terenie stacje paliw.

Trzeba podkreślić, że najbardziej rozbudowaną infrastrukturą paraturystyczną charakteryzuje się powiat cieszyński ze względu na to, że większa ilość gmin objętych przebiegiem Wiślanej Trasy Rowerowej znajduje się na terenie tego powiatu.

Analiza wyposażenia obszaru w ten typ infrastruktury wskazuje, iż problemy mogą się pojawić jedynie w przypadku chęci zapłacenia kartą (znikoma jest ilość sklepów i punktów usługowych obsługujących płatności bezgotówkowe) lub wybrania pieniędzy z bankomatu.

Poziom infrastruktury paraturystycznej obszaru jest wystarczający zarówno pod względem ilości, jak i jakości.

3. Prawne i techniczne uwarunkowania rozwoju śląskiego odcinka Wiślanej Trasy Rowerowej.

Uwagi ogólne

Proces tworzenia ścieżek, szlaków i dróg rowerowych w Polsce powinien być przede wszystkim zgodny z zapisami prawa, które dotyczą zagospodarowania infrastruktury, budowy dróg publicznych, znaków i sygnalizacji drogowych, ruchu rowerowego. Warto jednak zauważyć, iż brak jest szczegółowych przepisów dotyczących szlaków rowerowych. Istnieje także mnogość podmiotów je tworzących.

W odniesieniu do Wiślanej Trasy Rowerowej autorzy dokumentu proponują wykorzystanie metodologii zawartej w **Programie Zielonych Szlaków – Greenways**. Przewiduje się, że Wiślana Trasa Rowerowa będzie na kilku odcinkach pokrywała się ze szlakiem "Kraków – Morawy – Wiedeń Greenway"¹⁰⁵, ponieważ nie ma sensu oraz możliwości wytyczania przebiegów alternatywnych. Współpraca w zakresie opracowania koncepcji przebiegu oraz funkcjonowania szlaku wydaje się być niezbędną, dlatego też Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A. podpisała z Fundacją Partnerstwo dla Środowiska "Porozumienie o współpracy na rzecz realizacji Zielonych Szlaków – Greenways". Celem porozumienia jest uruchomienie współpracy na rzecz budowania markowych produktów ekoturystycznych w Polsce w oparciu o ideę zielonych szlaków – greenways. Należy podkreślić, że zarówno metodologia Zielonych Szlaków – Greenways, jak i stosowana przez PART nie odbiegają od siebie w sposób zasadniczy i zakładają obudowanie Wiślanej Trasy Rowerowej produktem turystycznym oraz stworzenie logo wraz Systemem Identyfikacji Wizualnej.

Szczegółowe wytyczne do stworzenia Wiślanej Trasy Rowerowej znajdują się w "Zasadach prowadzenia tras rowerowych", opracowanych przez **Klub Znakarzy Tras Turystycznych**.

Podstawy prawne

Poniżej wymieniono akty prawne, które traktują o zagadnieniach związanych z tworzeniem ścieżek, szlaków i dróg rowerowych w Polsce oraz o ruchu rowerowym.

1. Prawo o ruchu drogowym – Ustawa z dn. 20 czerwca 1997 r. (Dz.U. Nr 98/97, poz. 602), Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 marca 2003 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy - Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. Nr 58/03, poz. 515, Nr 124/03 poz. 1152, Nr 130/03 poz. 1190, Nr 137/03 poz. 1302, Nr 149/03 poz. 1451, Nr 149/03 poz. 1452, Nr 162/03 poz. 1564, Nr 200/03 poz. 1953, Nr 210/03 poz. 2036, Nr 29/04 poz. 257, Nr 54/04 poz. 535, Nr 92/04 poz. 884). (15.06.2004r.)
2. Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 43/99, poz. 430).
3. Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 30 maja 2000 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogowe obiekty inżynierskie i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 63/00, poz. 735)
4. Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 26 lutego 1996 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogowe

¹⁰⁵ Szczegółowy opis przebiegu szlaku znajduje się w rozdziale 7.

skrzyżowania linii kolejowych z drogami publicznymi i ich usytuowanie (Dz.U. Nr 33/96 poz. 144)

5. WARUNKI TECHNICZNE POJAZDÓW – Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 1 kwietnia 1999 r. w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia (Dz.U. Nr 44/99, poz. 432).
6. ZNAKI i SYGNAŁY DROGOWE – Rozporządzenie Ministrów Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2002 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych (Dz.U. Nr 170/02, poz. 1393).
7. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 września 2003 r. w sprawie szczegółowych warunków zarządzania ruchem na drogach oraz wykonywania nadzoru nad tym zarządzaniem (Dz. U. 177/03 z dnia 14 października 2003 r.)
8. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 3 lipca 2003 r. w sprawie szczegółowych warunków technicznych dla znaków i sygnałów drogowych oraz urządzeń bezpieczeństwa ruchu drogowego i warunków ich umieszczania na drogach (Dz.U. Nr 220/03, poz. 2181 z dnia 23 grudnia 2003 r.).
9. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 stycznia 1986 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o drogach publicznych (Dz.U. Nr 6/86 poz. 33) z późniejszymi zmianami
10. Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 (Dz.U. Nr 101/92 poz. 444) z późniejszymi zmianami
11. Ustawa "Prawo wodne" z dnia 18 lipca 2001 r. (Dz.U. Nr 115/01, poz. 1229)
12. Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 października 1991 (Dz.U. Nr 114/91 poz. 492), aktualnie obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2001 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 99/01, poz. 1079)

Metodologia Programu Zielone Szlaki – Greenways¹⁰⁶

Poniższa część dokumentu zaczerpnięta została z "Koncepcji tworzenia zielonych szlaków – greenways", opracowanej przez Dominikę Zarębę – Krajowego Koordynatora Zielonych Szlaków Greenways:

"Greenways to turystyczne trasy dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego tworzone wzdłuż rzek, tradycyjnych, historycznych tras handlowych i naturalnych korytarzy przyrodniczych. Łączą regiony, atrakcje turystyczne i lokalne inicjatywy, wspierają rozwój

¹⁰⁶ **Program Zielone Szlaki – Greenways**

Program "Central and Eastern European Greenways" (CEG) jest inicjatywą środkowo-wschodnioeuropejskiego Stowarzyszenia "Environmental Partnership for Sustainable Development" działającego w Polsce (Fundacja Partnerstwo dla Środowiska), Republice Czeskiej, na Słowacji, Węgrzech, w Rumunii i Bułgarii. To partnerskie przedsięwzięcie na rzecz tworzenia sieci zielonych szlaków w Europie Środkowo-Wschodniej jest budowane w oparciu o współpracę organizacji pozarządowych, samorządów, instytucji rządowych i przedsiębiorców poprzez realizację lokalnych inicjatyw na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

W Polsce Program Zielonych Szlaków – Greenways jest realizowany przez Fundację Partnerstwo dla Środowiska wspólnie z Zespołem Koordynatorów Greenways reprezentujących organizacje pozarządowe będące inicjatorami poszczególnych zielonych szlaków."

turystyki przyjaznej dla środowiska i ekoturystyki oraz promują zdrowy styl życia i niezmotywowane formy transportu – turystykę rowerową, pieszą, konną, wodną i in. Stwarzają szansę na poprawę jakości życia i środowiska, ożywianie gospodarki lokalnej, promocję lokalnych produktów, wzmacnianie przedsiębiorczości wśród ludzi miejscowych oraz zachowanie unikalnych wartości przyrody, krajobrazu i kultury.

Celem Programu "Zielone Szlaki – Greenways" jest wspieranie ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz rozwoju lokalnego poprzez turystykę przyjazną dla środowiska, promocję lokalnych produktów oraz inicjatywy społeczne.

Podstawowe elementy składowe zielonego szlaku:

1. Oznakowana główna oś - "backbone trail" łącząca miejsca atrakcyjne pod względem krajoznawczym, przyrodniczym, kulturowym i historycznym. Szlak powinien być wyposażony w małą infrastrukturę – miejsca wypoczynkowe, spójne graficznie tablice informacyjne z mapami i logo szlaku, etc. Szlaki powinny prowadzić drogami o twardej powierzchni o niskim natężeniu ruchu samochodowego. Modelowe szlaki – greenways, zgodnie ze standardami zachodnioeuropejskimi, prowadzą specjalnie wybudowanymi ścieżkami, które są bezpieczne i nie kolidują z ruchem samochodowym. Do tego modelu należy dążyć przy realizacji projektów zielonych szlaków – greenways w Polsce.
2. Oznakowana sieć różnorodnych, tematycznych szlaków lokalnych, wpisanych w główną oś – rowerowych, pieszych, konnych, wodnych i innych.
3. Produkt turystyczny zgodny z zasadami turystyki zrównoważonej – oferty turystyczne dla turystów indywidualnych lub grup zorganizowanych. Ważnym składnikiem każdej oferty są wydawnictwa turystyczne – mapy i przewodniki.
4. Partnerstwo w regionie i koordynator szlaku – każdy szlak greenway jest realizowany przez grupę partnerów składającą się z organizacji pozarządowych, samorządów lokalnych i firm. Partnerzy podpisują deklarację udziału w projekcie i wybierają głównego koordynatora szlaku oraz koordynatorów lokalnych.
5. Lokalne inicjatywy na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego – projekty realizowane przez pełnych pasji i kreatywności ludzi – liderów organizacji pozarządowych, animatorów kultury, artystów i twórców ludowych, dzieci i młodzież, nauczycieli, przedsiębiorców i in.

Wszystkie szlaki Greenways w Europie Środkowo-Wschodniej są realizowane zgodnie ze wspólnymi zasadami:

1. Wspieranie i aktywizacja społeczności lokalnych – rozwój lokalnej przedsiębiorczości, tworzenie miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodów, odtwarzanie oraz ochrona tradycyjnych zawodów;
2. Ochrona przyrody i dziedzictwa kulturowego oraz zachowanie krajobrazu;
3. Korzystanie z lokalnych zasobów – bazy noclegowej i gastronomicznej, usług turystycznych i przewodnickich oraz lokalnych produktów;
4. Współpraca pomiędzy krajami, regionami, miastami, miejscowościami oraz ich mieszkańcami;
5. Pomoc społecznościom lokalnym w odkrywaniu i wzmacnianiu tożsamości kulturowej i społecznej, poprawa warunków i jakości życia;
6. Dostarczanie informacji i umożliwianie turystom dogłębniejszego poznania regionu, jego problematyki, lokalnych inicjatyw, działań, organizacji etc.;
7. Promowanie niezmotywowanych form transportu oraz przyjaznych dla środowiska form turystyki, rekreacji i sportu;
8. Stwarzanie poruszającym się po mieście możliwości korzystania z bardziej zrównoważonych form transportu - do poruszania się po mieście pieszo, rowerem lub korzystania z transportu publicznego, zamiast używania własnego samochodu;

9. Zachęcanie ludzi do ruchu, poprawa zdrowia i bezpieczeństwa w podróży i aktywnym wypoczynku.

Etapy tworzenia zielonych szlaków:

I etap: "organizacja":

- określenie pomysłu na szlak (temat, myśl przewodnia, zasięg geograficzny),
- pozyskanie partnerów z trzech sektorów,
- opracowanie i podpisanie deklaracji współpracy zawierającej wizję projektu,
- wybór koordynatora szlaku oraz koordynatorów lokalnych (koordynatorów odcinków szlaków w przypadku tras długodystansowych),
- wybór nazwy szlaku i opracowanie logo¹⁰⁷,
- przygotowanie koncepcji przebiegu szlaku¹⁰⁸,
- opracowanie audytu turystycznego w konsultacji z partnerami (inwentaryzacja atrakcji przyrodniczych i kulturowych, bazy turystycznej, lokalnych produktów i inicjatyw).

II etap: "wizualizacja":

- opracowanie projektu technicznego oznakowania szlaku,
- włączenie do partnerstwa samorządów lokalnych, w tym władz dużych miast na szlaku,
- pozyskanie środków finansowych na wizualizację szlaku,
- oznakowanie głównej nitki szlaku i tematycznych pętli regionalnych (oznakowanie kierunkowe i informacyjne wykorzystujące logo szlaku greenways).

III etap: "promocja i sprzedaż produktu turystycznego":

- opracowanie pomysłów na oferty/produktu turystycznego na szlaku wraz z segmentacją rynku,
- pozyskanie partnerów z branży turystycznej – opracowanie produktu turystycznego i jego sprzedaż na rynku,
- przygotowanie, publikacja i dystrybucja materiałów informacyjno-promocyjnych (mapy, przewodniki, informatory, strony www) – na początku najważniejsza jest MAPA szlaku oraz strona www.

IV etap: "wspieranie lokalnych inicjatyw":

- zapewnienie finansowania lokalnych projektów na rzecz ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego – SZLAK GREENWAYS MUSI BYĆ WYPEŁNIONY LOKALNYMI INICJATYWAMI angażującymi społeczność lokalne. Najbardziej popularnymi lokalnymi inicjatywami na szlakach greenways są m.in.: imprezy kulturalne i artystyczne, galerie i sklepy lokalnych produktów, warsztaty rzemieślników i artystów, ekomuzea, szkolne ostoje przyrody, ośrodki edukacji ekologicznej, etc.

V etap: "infrastruktura":

- tworzenie małej infrastruktury wokół szlaków – miejsca wypoczynkowe, punkty informacyjne,
- włączanie gestorów bazy noclegowej i żywieniowej w inicjatywę szlaku,

¹⁰⁷ Metodologia PART zakłada stworzenie Sytemu Identyfikacji Wizualnej wraz z logo w części strategicznej projektu.

¹⁰⁸ Zgodnie z metodologią PART dokładny przebieg Wiślanej Trasy Rowerowej będzie opisany w części strategicznej projektu.

- docelowo: pozyskiwanie środków finansowych na etapowe budowanie ścieżek niekolidujących z ruchem samochodowym, którymi będzie biegła główna oś szlaku. w pierwszej kolejności należy zadbać o odcinki szlaku przy dużych miastach wprowadzające i wyprowadzające podróżujących do miast.

Realizatorzy Programu Greenways posługują się pojęciami turystyki zrównoważonej oraz ekoturystyki. Sam program przyczynia się w praktyce do rozwoju turystyki przyjaznej dla środowiska, w tym do kreowania i promocji produktów ekoturystycznych. Wszystkie produkty turystyczne na zielonych szlakach greenways łączy zasada wykorzystywania lokalnego potencjału i wspierania społeczności lokalnych. Są one tworzone w oparciu o zasoby miejscowe – usługi turystyczne, ofertę kulturalną regionu, lokalne produkty i miejsca ich sprzedaży oraz inicjatywy społeczne. Podróżowanie szlakami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, czy to indywidualnie czy też za pośrednictwem biura podróży jest zwiedzaniem o charakterze poznawczym – eko-etnoturystycznym. Umożliwia zbliżenie z problematyką i specyfiką różnych przyrodniczo, kulturowo, etnicznie, społeczno-ekonomicznie regionów. Jest także okazją do poznania ciekawych ludzi – liderów działających na rzecz ochrony dziedzictwa i wykorzystania go do ożywienia gospodarki lokalnej i zrównoważonego rozwoju.

W ramach poszczególnych zielonych szlaków zarówno lokalni partnerzy (organizacje pozarządowe, szkoły, gospodarstwa agroturystyczne, etc.) jak i biura podróży przygotowują i wprowadzają na rynek różnorodne oferty turystyczne dla turystów indywidualnych lub grup zorganizowanych skierowane do różnych segmentów rynku. Są wśród zajęć w warsztatach twórców ludowych, zielone szkoły, aktywne i poznawcze oferty pobytowe w regionie, a także krajowe oraz międzynarodowe eskapady rowerowe, piesze, kajakowe i inne wzdłuż całego szlaku greenway".

Zasady prowadzenia tras rowerowych opracowane przez Klub Znakarzy Tras Turystycznych¹⁰⁹

1. Podstawa projektowania

- Prawo o ruchu drogowym - Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. z późniejszymi zmianami
- Rozporządzenie Ministrów Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2002 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych.
- Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie
- Krakowskie standardy techniczne i wykonawcze dla systemu rowerowego <http://www.rowery.org.pl/standardy.html>

2. Dla uniknięcia nieporozumień związanych ze stosowaniem różnych określeń związanych z nazwą "ścieżka rowerowa" wskazane jest podanie stosowanych definicji, nawiązujących do definicji podanych w "Krakowskich standardach technicznych i wykonawczych dla systemu rowerowego":

- zgodnie z Ustawą "Prawo o ruchu drogowym":
 - i. droga dla rowerów - droga lub jej część przeznaczona do ruchu rowerów jednośladowych, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi, do 2001

¹⁰⁹ Cytowane ze strony Klubu Znakarzy Tras Turystycznych (<http://kztt.webpark.pl/pliki/numery/013.html>)

- r. zwana też ścieżką rowerową, w innych przepisach nadal używane jest określenie "ścieżka rowerowa",
- ii. jezdnia - część drogi przeznaczona do ruchu pojazdów,
- iii. przejście dla pieszych - m.in. powierzchnia jezdni lub drogi dla rowerów przeznaczona do przechodzenia przez pieszych, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi,
- iv. przejazd dla rowerzystów - m.in. powierzchnia jezdni przeznaczona do przejeżdżania przez rowerzystów, oznaczona odpowiednimi znakami drogowymi,
- v. rower - pojazd jednośladowy lub wielośladowy poruszany siłą mięśni osoby jadącej tym pojazdem,
- zgodnie z ustaleniami projektantów tras rowerowych:
 - i. trasa rowerowa - czytelny i spójny ciąg różnych rozwiązań technicznych, obejmujący drogi dla rowerów, ulice uspokojonego ruchu, strefy zamieszkania, skróty rowerowe, drogi techniczne, drogi niepubliczne (w porozumieniu z zarządcą/właścicielem takiej drogi) i inne odcinki, które mogą być bezpiecznie i wygodnie wykorzystywane przez rowerzystów. Trasa rowerowa nie musi być drogą dla rowerów w rozumieniu Ustawy "Prawo o ruchu drogowym" i wytycznych MTiGM, może natomiast obejmować odcinki takich dróg dla rowerów,
 - ii. ulica przyjazna dla rowerów - ulica uspokojonego ruchu z ustawionymi znakami pionowymi B-33 lub B-43 dopuszczającymi prędkość jazdy 30 km/godz. (w wyjątkowych przypadkach 40 km/godz.) lub znakami D-40 "strefa zamieszkania",
 - iii. trasa rowerowa główna - łącząca główne obszary miasta, minimalna prędkość projektowa to 30 km/godz.,
 - iv. trasa rowerowa zbiorcza - łącząca osiedla i inne ważne punkty, minimalna prędkość projektowa to 20 km/godz., zalecana prędkość projektowa – 30 km/godz.,
 - v. trasa rowerowa pomocnicza - łącząca pozostałe punkty, prędkość około 20 km/godz.,

3. Parametry techniczne tras.

Komfort jazdy

Zachęcenie mieszkańców do wykorzystania roweru jako środka komunikacji wymaga stworzenia sieci tras rowerowych zapewniającej odpowiedni komfort i bezpieczeństwo jazdy. Trasy powinny być dostępne dla większości mieszkańców, a dojazd od miejsca zamieszkania do jednej z tras powinien zajmować kilka minut. Szerokość drogi powinna umożliwiać swobodne mijanie się rowerzystów jadących w obu kierunkach, a także swobodne wyprzedzanie na prawie całej długości przejazdu każdego rowerzysty. Wyznaczona droga dla rowerów powinna mieć gładką nawierzchnię, bez progów w postaci krawężników przy przejazdach dla rowerzystów. Na zakrętach (a także na stromych zjazdach, które w granicach miasta praktycznie nie występują) nawierzchnia drogi dla rowerów nie powinna być śliska. Organizacja ruchu drogowego powinna w miarę możliwości zapewniać rowerzystom pierwszeństwo i maksimum bezpieczeństwa - niestety tutaj nie da się wykluczyć pomyłek uczestników ruchu drogowego, zwykłej brawury i wypadków spowodowanych zawodnością sprzętu. Parametry wyznaczonych tras rowerowych mogą tylko ograniczyć ewentualne negatywne następstwa tego typu zdarzeń. Istotnym elementem poprawy bezpieczeństwa jazdy jest przyjęcie zasady, że wyznaczona wzdłuż ulicy trasa dla rowerów powinna

konsekwentnie prowadzić chodnikiem po jednej stronie jezdni, a przeniesienie kolejnego odcinka tej trasy na drugą stronę jezdni powinno ograniczać się do minimum, wybierając miejsca o dobrej widoczności lub w których samochody jadą z ograniczoną prędkością.

Kolejnym problemem jest parkowanie rowerów. Gospodarze obiektów stanowiących cel podróży muszą zadbać o bezpieczne miejsca do parkowania o charakterze przechowalni rowerów lub w przypadku krótkich okresów parkowania o parkingi ze stojakami umożliwiającymi zabezpieczenie przed kradzieżą całego roweru - ramy i przedniego koła, które najłatwiej zdemontować.

Szerokość drogi dla rowerów

Zgodnie z "Rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie" drogi dla rowerów powinny mieć następującą szerokość:

- 1,5 m - gdy jest ona jednokierunkowa, zarówno na chodniku, jak i na jezdni (pas ruchu dla rowerów),
- 2,0 m - gdy jest ona dwukierunkowa,
- 2,5 m - gdy ze ścieżki jednokierunkowej mogą korzystać piesi,
- ustalaną indywidualnie w pozostałych przypadkach.

W nielicznych przypadkach szerokość chodnika przekracza szerokość 4,0 m, co umożliwia wydzielenie jego części z przeznaczeniem na drogę dla rowerów. Dzielenie chodników węższych niż 3,5 m na pasy ruchu dla pieszych i rowerzystów stwarza fikcję, niemożliwą do spełnienia przez dużą część użytkowników przy mijaniu się na "swojej" części chodnika. Podział ten można zaproponować w rejonie skrzyżowań w celu naprowadzenia rowerzystów na właściwy kierunek dalszej jazdy i wzmożenia ich uwagi (także uwagi pieszych) ułatwiającej wykonanie odpowiednich manewrów. Ponieważ większość projektowanych tras rowerowych jest dwukierunkowa i równocześnie nie można wykluczyć użytkowania chodników przez pieszych, jako normę należy przyjąć ciąg pieszo-rowerowy szerokości 3,0 m.

W przypadku istniejących dróg proponuje się następujące rozwiązania:

- w przypadku chodnika szerokości około 2,0 m o znikomym ruchu pieszym - dopuszczenie do użytkowania go jako ciągu pieszo-rowerowego na stałe lub do czasu jego poszerzenia, rozwiązanie to dotyczy wielu odcinków istniejących chodników,
- w przypadku chodnika szerokości około 1,5 m o znikomym ruchu pieszym - dopuszczenie do użytkowania go jako ciągu pieszo-rowerowego z jednokierunkowym ruchem rowerów,
- w przypadku krótkiego odcinka chodnika szerokości około 1,5 m o znikomym ruchu pieszym, łączącego odcinki chodnika o większej szerokości - dopuszczenie do użytkowania go jako ciągu pieszo-rowerowego na stałe lub do czasu jego poszerzenia.

Warto zwrócić uwagę, że znaczna część istniejących w Polsce dróg gruntowych ma szerokość 1,8 m umożliwiającą swobodną jazdę obok siebie 2 rowerzystów, a drogi szerokości 1,5 m umożliwiają rowerzystom swobodne mijanie się. z tego względu dopuszczenie do użytkowania przez rowerzystów istniejących chodników o szerokości 2,0 m wydaje się uzasadnione. Niezbędne jest jednak podjęcie działań zmierzających do poszerzenia chodników do szerokości minimum 3,0 m przed znacznym wzrostem ruchu rowerowego.

Poszerzenie chodnika może wymagać budowy ścianek oporowych z ogrodzeniem posesji przylegających do chodnika, względnie do wykupu części posesji przylegających do chodnika. w przypadku chodników szerokości 0,5÷1,0 m korzystanie z nich przez

rowerzystów jest niemożliwe. Dodatkowym ograniczeniem są zazwyczaj istniejące przy chodniku barierki lub ogrodzenia. Dotyczy to znacznej wielu starych obiektów inżynierskich: tuneli pod torami kolejowymi, mostów i wiaduktów. w tych przypadkach można postąpić dwojako: doraźnie należy zrezygnować z wyznaczania na takim odcinku drogi dla rowerów, kierując rowerzystów na istniejącą jezdnię, wybudować nowe obiekty inżynierskie uwzględniające potrzeby rowerzystów, a także pieszych, dla których istniejąca sytuacja jest również niebezpieczna. Należy sobie zdawać sprawę, że w niektórych przypadkach budowa nowej kładki jest niepraktyczna z uwagi na stosunkowo mały ruch rowerowy i niewielki ruch samochodów.

Przejazdy dla rowerzystów

Odrębnym problemem jest poszerzenie chodnika przy skrzyżowaniu. Zalecane jest wykonanie przejazdu dla rowerzystów szerokości 3,0 m i przejścia dla pieszych szerokości minimum 4,0 m, razem 7,0 m. w wielu przypadkach wykonanie chodnika tej szerokości jest niemożliwe lub znacznie utrudnione z uwagi na istniejące zagospodarowanie terenu - budynki lub ogrodzenia. w tych przypadkach proponowane jest wykonanie oznakowania poziomego przejazdu dla rowerzystów w ciągu chodnika, a oznakowania przejścia dla pieszych w głębi bocznej ulicy lub drogi.

Droga dla rowerów na zakręcie

Standardy przyjęte dla Krakowa zalecają stosowanie przy projektowaniu głównych dróg dla rowerów łuków poziomych o promieniu 20 m, zbiorczych dróg dla rowerów - o promieniu 10 m i pozostałych dróg dla rowerów - o promieniu 4,0 m, co odpowiada prędkościom projektowym odpowiednio 30, 20 i 12 km/h. w przypadku budowy nowych chodników oddalonych od jezdni ulic możliwe jest uzyskanie łuków obrzeży chodników o promieniu 20 lub 10 m. w obrębie istniejących skrzyżowań zlokalizowanych pośród zwartej zabudowy trudne jest nawet uzyskanie łuków o promieniu 4,0 m. Trudne jest również uzyskanie jakichkolwiek poszerzeń dróg dla rowerów - standardy krakowskie zalecają poszerzenie o minimum 20% w stosunku do odcinków prostych przyległych do łuku.

Nawierzchnie dróg dla rowerów

Istniejące stare chodniki mają zazwyczaj nawierzchnię z płyt betonowych. Nawierzchnie te mają liczne uszkodzenia - płyty ułożone są nierówno ze śladami wgnieceń od kół samochodowych (kałuże po deszczu), nawierzchnie płyt mają uszkodzenia mechaniczne i ubytki wynikające z erozji pod wpływem warunków atmosferycznych. Tego typu nawierzchnie stanowią czynnik odstraszaający od korzystania z nich przez rowerzystów. Wytyczenie na tego typu chodnikach tras rowerowych powinno zostać poprzedzone remontem przynajmniej najbardziej zniszczonych odcinków. Standardy krakowskie zalecają wykonywanie nawierzchni dróg dla rowerów z asfaltobetonu z uwagi na gładkość nawierzchni. w warunkach miejskich, gdzie pod chodnikami przebiegają liczne kable elektryczne i teletechniczne oraz rury wodociągowe i kanalizacyjne warunek ten jest niepraktyczny. Zaleca się wykonywanie nowych chodników z nawierzchnią z kostki betonowej. Wydzielone pasy ruchu dla rowerów i obniżenia chodnika przy przejazdach dla rowerzystów powinny być wykonywane z kostki w kolorze czerwonym, co pozwala zrezygnować z malowania na chodnikach znaków poziomych - linii P-1 i P-2, ograniczając się do malowania znaków P-23 "rower". Warunkiem niezbędnym przy dostosowywaniu istniejących chodników do potrzeb rowerzystów jest wykonanie obniżenia wszystkich krawężników w ciągu trasy rowerowej zgodnie z istniejącymi przepisami, tj. o różnicy wysokości pomiędzy jezdnią a chodnikiem nie przekraczającej 1 cm. Wyjątkowo można dopuścić uskoki wynoszące 2÷3 cm. Zaobserwowano, że wiele istniejących chodników, w tym nawet nowo wykonanych oddzielona jest od jezdni krawężnikami wysokości 5÷10 cm.

Zdarzają się przypadki krawężników osiagających ponad 15 cm wysokości. W rejonie skrzyżowań zaleca się ponadto stosowanie nawierzchni antypoślizgowych. W przypadku bocznych ulic i dróg dojazdowych zakłada się prowadzenie tras rowerowych jezdnią. Przeważają nawierzchnie z asfaltobetonu, czasem występuje bruk, a także trylinka. w obu przypadkach konieczne jest wykonanie nowych gładkich nawierzchni, które nie będą stanowić problemu dla przeciętnego rowerzysty. w parkach, na bocznych drogach (ulicach) i drogach leśnych proponowane jest pozostawienie nawierzchni gruntowych, o ile dotychczas nie zostały utwardzone. w razie potrzeby nawierzchnie te powinny zostać naprawione poprzez zasypanie dziur i kolein, a także poprzez pokrycie cienką warstwą żużla odcinków błotnistych. Miejsca bardziej uczęszczane można pokryć dywanikiem z frezu asfaltowego z dodatkiem bitumu.

Organizacja ruchu drogowego

Rozporządzenie Ministrów Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie znaków i sygnałów drogowych pozwala na zorganizowanie ruchu rowerowego w następujący sposób:

- oznakowanie drogi dla rowerów znakiem pionowym C-13 i jej zakończenie znakiem C-13a, ewentualnie dodatkowo użycie znaków poziomych P-23, przy czym zaleca się wybrukowanie chodnika kostką betonową w kolorze czerwonym,
- oznakowanie ciągu pieszo-rowerowego bez oddzielania ruchu pieszego i rowerowego znakiem pionowym C-16-13 i jej zakończenie znakiem C-16-13a, w przypadku projektowanego jednego kierunku ruchu dla rowerów pod znakami C-16-13 należy umieścić znak F-19 z symbolem roweru i strzałką podającą kierunek jazdy,
- oznakowanie ciągu pieszo-rowerowego z oddzieleniem ruchu pieszego i rowerowego znakiem pionowym C-13/16 lub C-16/13 i jej zakończenie odpowiednio znakiem C-13/16a lub C-16/13a, dodatkowo użycie znaków poziomych P-1 lub P-2 oraz P-23, przy czym zaleca się wybrukowanie części chodnika przeznaczonej dla rowerzystów kostką betonową w kolorze czerwonym co umożliwi rezygnację z użycia znaków P-1 i P-2,
- oznakowanie pasa ruchu dla rowerów na jezdni przy użyciu znaków poziomych P-1 lub P-2 oraz P-23, a także zastosowanie znaków pionowych F-19 z zaznaczeniem pasa lub pasów ruchu dla rowerów,
- oznakowanie przejazdu dla rowerzystów przy użyciu znaków pionowych D-6a i znaków poziomych P-11, a w przypadku równoległego oznakowania przejścia dla pieszych użycia zamiast znaków pionowych D-6a - znaków D-6b, zaleca się ograniczenie stosowania znaków D-6a i D-6b do oznakowania przejazdów dla rowerzystów trudnych do zauważenia przez kierowców, np. oddalonych od jezdni głównej ulicy lub z ograniczoną widocznością z powodu istniejących przy skrzyżowaniu budynków lub ogrodzeń,
- w przypadku nieoczekiwanych przez kierowców wyjazdów rowerzystów na jezdnię należy ustawić znaki pionowe A-24, np. z powodu istniejących przy skrzyżowaniu budynków lub ogrodzeń, a także w przypadku końca drogi dla rowerów prowadzącej przy jezdni,
- umieszczenie tabliczki T-22 "nie dotyczy rowerów" pod znakiem pionowym B-1 "zakaz ruchu",
- umieszczenie tabliczki T-22 "nie dotyczy rowerów" pod znakiem pionowym B-2 "zakaz wjazdu" i znakiem D-3 "obowiązujący kierunek ruchu", dodatkowo użycie znaków poziomych P-4 i P-23, co umożliwia jazdę rowerem "pod prąd",
- umieszczenie sygnalizatorów S-6 z sygnałami dla rowerzystów na skrzyżowaniach z przejazdami dla rowerzystów objętych sygnalizacją świetlną, zazwyczaj obok istniejących sygnalizatorów S-5 przy przejściach dla pieszych,

W rejonie skrzyżowań i w pobliżu miejsc, gdzie zwyczajowo parkują samochody należy w projektach technicznych rozważyć potrzebę zastosowania słupków wygradzających drogę dla rowerów i uniemożliwiającą parkowanie samochodów. Według standardów przyjętych dla Krakowa słupki segregujące powinny mieć wysokość do 0,6 m i być pozbawione ostrych krawędzi (wskazane zakończenie półsferyczne). w przypadku stosowania słupków zapobiegających wjazdowi na drogę rowerową, odległość między słupkami powinna wynosić 1,5 m. w przypadku stosowania słupków zapobiegających nielegalnemu parkowaniu wystarczające powinno być stosowanie słupków co 2,0 m.

Parkingi dla rowerów

Stopień wykorzystania dróg dla rowerów zależy od możliwości pozostawienia roweru w pobliżu celu podróży. Parkingi rowerowe umożliwiające pozostawienie roweru na terenie ogrodzonym, najlepiej pod dachem, powinny znajdować się na terenie wszystkich większych zakładów pracy i szkół. Stojaki na rowery powinny umożliwiać przypięcie kłódką do stojaka ramy roweru i przedniego koła. Najtańszym rozwiązaniem jest ustawienie metalowych ram w formie dwóch słupków z poprzeczką o długości około 1,5 m, umożliwiającą przypięcie do stojaka 4 rowerów. Odpowiednia ilość stojaków na rowery powinna znaleźć się przy wszystkich budynkach użyteczności publicznej od strony frontowej, ażeby utrudnić ewentualne kradzieże. Jednym z najbardziej potrzebnych wydają się być parkingi przed dworcami kolejowymi.

Informacja o trasach dla rowerów

Stopień wykorzystania tras rowerowych będzie zależeć od podania potencjalnym rowerzystom prawidłowej informacji o możliwościach dojazdu tymi trasami do poszczególnych dzielnic i osiedli. Obecne Rozporządzenie Ministrów Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie znaków i sygnałów drogowych nie przewiduje systemu informacyjnego dla sieci tras rowerowych. w przypadku tras rowerowych pokrywających się z planowanymi turystycznymi szlakami rowerowymi można pokusić się o oznakowanie tych tras przy użyciu ujętych w Rozporządzeniu znaków R-1 i R-3. Dla jednolitości oznakowania projektowanych tras rowerowych proponuje się zastosowanie drogowskazów podobnych do drogowskazów E-2, zastosowanych na trasach rowerowych w Gliwicach, gdzie drogowskazy stanowią prostokąty (najczęściej o wymiarach 30 x 100 cm) z białym tłem i niebieską obwódką, podobnie jak na znakach E-2 zawierają strzałki, numery tras z symbolem roweru i nazwy miejscowości (dzielnic, osiedli, obiektów). w ważniejszych punktach miasta, obok których będą przebiegać trasy rowerowe powinny znaleźć się tablice informacyjne ze schematycznym planem miasta i naniesionymi na plan istniejącymi i planowanymi w najbliższym czasie trasami rowerowymi wraz z kilometrażem poszczególnych odcinków. Przy tablicach powinny znajdować się drogowskazy wskazujące kierunek jazdy, nazwy miejscowości i kilometraż, o treści analogicznej do znaków R-3 stosowanych przez PTTK. na rozwidleniach zakrętach poszczególnych tras rowerowych, a także przy skrzyżowaniach z ważniejszymi ulicami, przy których nie ma wyznaczonych dróg dla rowerów powinny znajdować się drogowskazy podobne do drogowskazów E-2. Popularyzacja sieci tras rowerowych w mieście powinna też objąć wydanie folderu zawierającego schematyczny plan miasta i naniesionymi na plan istniejącymi i planowanymi w najbliższym czasie trasami rowerowymi i parkingami dla rowerów, a także powiadomienie wydawców planu miasta o potrzebie umieszczenia informacji o trasach rowerowych w kolejnym wydaniu planu danego miasta.

Uwagi

Uzupełnienie do proponowanej metodologii stanowią *"Wytyczne dla opracowania szczegółowych przebiegów regionalnych tras rowerowych"* zamieszczone na stronie Stowarzyszenia Zielone Mazowsze¹¹⁰. Czytamy w nich:

"Regionalne trasy rowerowe można prowadzić:

- wydzielonymi ścieżkami rowerowymi niezależnymi od układu drogowego (np. na wałach przeciwpowodziowych lub przez tereny leśne zamknięte dla ruchu samochodów);
- wydzielonymi ścieżkami rowerowymi w pasie drogowym ulic - w miarę możliwości należy unikać dróg, na których natężenie ruchu samochodów przekracza 10.000 samochodów na dobę;
- pasami dla rowerów lub poboczem - na drogach, na których natężenie ruchu samochodów nie przekracza 3.000 samochodów na dobę;
- jezdnią (ruch mieszany, rowerowo-samochodowy) - na drogach, na których natężenie ruchu samochodów nie przekracza 1.000 samochodów na dobę.

(...)

Wyznaczone trasy muszą być przejezdne dla różnych rodzajów rowerów (w tym np. rowerów turystycznych, szosowych, poziomych, z przyczepką, tandemów), również dla rowerów z większym bagażem.

(...)

Dla odcinków nowobudowanych i modernizowanych zalecaną nawierzchnią jest 3 cm masy mineralno - asfaltowej, rozściełanej mechanicznie, na podbudowie 10 cm z kruszywa łamanego wzmocnionego cementem. w uzasadnionych przypadkach (odcinki leśne, przechodzące przez tereny chronione, pierwszy etap realizacji itp.) dopuszczalne są nawierzchnie typu macadam, tłuczeń dwuwarstwowy lub pospółka.

Podstawowe wymagania:

1. prędkość projektowa nie niższa niż 30 km/h
2. nawierzchnia:
 - a. dla tras EuroVelo: asfaltowa na co najmniej 80% długości
 - b. dla pozostałych tras: asfaltowa na co najmniej 60% długości
3. nierówności nie większe niż 1 cm
4. nachylenia podłużne nie większe niż 6%
5. możliwość jazdy 2 osób obok siebie na co najmniej 60% długości trasy
6. współczynnik wydłużenia (stosunek długości trasy do odległości w linii prostej) nie większy niż 1,2, chyba że z przebiegu wynika większy.
7. zatrzymania (z powodu świateł, konieczności ustąpienia pierwszeństwa itp.)
 - a. nie częściej niż 0,5 razy / km na terenie zabudowanym,
 - b. nie częściej niż 0,2 razy / km poza terenem zabudowanym.

(...)"

¹¹⁰ zob. http://www.fz.eco.pl/?a=velomaz_v15

4. Uwarunkowania wynikające z dokumentów strategicznych

Dla celów opracowania i realizacji Wiślanej Trasy Rowerowej istotne znaczenie mają uwarunkowania wynikające z istniejących dokumentów strategicznych krajowych, transgranicznych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Wynika to z faktu, że opracowane i funkcjonujące dokumenty wyznaczają pożądaną wizję rozwoju kraju, regionu, powiatu, gminy wydiskutowaną i akceptowaną, zarówno przez władze, jak i społeczność lokalną. W związku z powyższym każdy powstający w następstwie czasowym materiał planistyczny powinien być kompatybilny z wcześniej opracowanymi strategiami i wpisywać się w ich założenia. Jednocześnie ich znaczenie wynika z faktu, że samorządom terytorialnym, różnych szczebli przypisano realizację zadań bądź bezpośrednio związanych z turystyką w regionie, bądź pośrednio wpływających na jej rozwój.

W gestii samorządu lokalnego leży m.in. określenie strategii rozwoju danego regionu. Strategia powinna obejmować m.in. troskę o rozwój polskiej kultury oraz świadomości narodowej, a także pobudzanie/rozwój aktywności gospodarczej oraz podnoszenie jej konkurencyjności wobec innych regionów. Stawianie przez władze samorządu na rozwój gospodarki turystycznej może sprawić, że dany region będzie się w widoczny sposób wyróżniał spośród innych. Samorządy lokalne są również zobligowane do sprawowania opieki nad zachowaniem wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego, co sprzyja tworzeniu w obrębie regionu różnego rodzaju szlaków turystycznych, a także obszarów chronionych udostępnianych młodym ludziom np. w formie ścieżek dydaktycznych. Dążenie samorządów do kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego ma ogromny wpływ na wizerunek regionu i co za tym idzie, jego atrakcyjność turystyczną. Samorządy lokalne zobowiązane są promować walory i możliwości rozwoju danego regionu. Możliwe jest tworzenie, jak również przystąpienie przez władze do spółek o działalności promującej, edukacyjnej czy wydawniczej służących rozwojowi danego regionu.

Do zadań samorządów lokalnych należy także podjęcie odpowiednich działań na rzecz modernizacji terenów wiejskich. W związku z tym istotne znaczenie ma rozwój gospodarstw agroturystycznych oraz aktywizacji terenów wokół nich. Samorządy lokalne są zobowiązane do podjęcia działań w zakresie kultury fizycznej, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych, co wiąże się z tworzeniem różnego rodzaju obiektów, organizacji i imprez obejmujących tego typu zadania. Bardzo ważnym zadaniem władz samorządowych mającym ogromny wpływ na rozwój gospodarki turystycznej regionu jest niewątpliwie nadzór i działania zmierzające do poprawy jakości i modernizacji lokalnych dróg publicznych, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, komunikacji i lokalnego transportu zbiorowego.

W związku z powyższym analiza dokumentów strategicznych dostarczy informacji na temat priorytetowych obszarów wyznaczonych do realizacji. Jak wcześniej wspomniano poszczególne dokumenty planistyczne powinny być ze sobą skorelowane, aby umożliwić ich efektywne wdrażanie. Dla niniejszego dokumentu największe znaczenie mają poniżej zanalizowane dokumenty. W rozdziale podkreślono wszystkie zapisy dotyczące rozwoju turystyki rowerowej i budowy ścieżek rowerów oraz niezbędnej infrastruktury.

Rozdział ten został tak skonstruowany, aby prześledzić miejsce turystyki w układzie pionowym od dokumentów ogólnokrajowych poprzez transgraniczne i regionalne po powiatowe i gminne. Ich analiza pozwoli na komplementarne ujęcie zintegrowanego produktu turystycznego, jakim docelowo będzie Wiślana Trasa Rowerowa.

Rozdział powstał jedynie na bazie dokumentów źródłowych, stąd pominięto w nim przypisy do poszczególnych części. Stopień szczegółowości jest zdeterminowany stopniem szczegółowości dokumentów źródłowych, a brak omówienia niektórych gmin jest związany

z brakiem planów strategicznych, które, jak wynika z otrzymanych informacji, będą opracowane w przyszłości.

4.1 Dokumenty rządowe/ogólnokrajowe

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI w LATACH 2001-2006

W gospodarce turystycznej celem głównym polityki państwa w latach 2001-2006 jest poprawa konkurencyjności polskiej oferty turystycznej na rynku międzynarodowym i krajowym.

Realizowana polityka wyznacza turystyce następujące cele społeczno-gospodarcze:

1. Wzrost dochodów mieszkańców regionów wymagających głębokiej restrukturyzacji gospodarki. Wykorzystanie redystrybucyjnej roli turystyki, polegającej na przenoszeniu dochodów z regionów bogatszych (duże aglomeracje), do regionów biedniejszych (zagrożonych strukturalnym bezrobociem, niedoinwestowanych).
2. Zmniejszenie bezrobocia na obszarach przygranicznych, o dużych walorach turystycznych, dotkniętych strukturalnym bezrobociem, na których rola turystyki jako generatora nowych miejsc pracy może być dominującą. Zwiększenie liczby miejsc pracy poprzez rozwój usług w sektorze gospodarki turystycznej i wzrost aktywizacji zawodowej ludności.
3. Aktywizacja mieszkańców wsi i podnoszenie jakości życia na wsi, szczególnie na terenach o słabych warunkach rozwoju rolnictwa oraz wokół obszarów chronionych, na których priorytetowa funkcja ochronna ogranicza funkcje gospodarcze.
4. Aktywizacja rozwoju markowych produktów turystycznych¹¹¹, w szczególności pięciu: turystyka biznesowa, turystyka w miastach i turystyka kulturowa, turystyka na terenach wiejskich, turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna, turystyka przygraniczna i tranzytowa.
5. Zwiększenie rentowności majątku państwowego poddawanego procesowi przekształceń własnościowych w sektorze uzdrowisk, ośrodków wypoczynkowych zakładów pracy, w bazie rekreacyjnej zarządzanej przez gminy, itp.
6. Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego, środowiska cywilizacyjnego i przyrodniczego w edukacji, a w szczególności w wychowaniu młodzieży.
7. Poprawa wizerunku Polski i jej mieszkańców na arenie międzynarodowej. Jako kierunki preferencyjne przyjmuje się: kraje europejskie, w tym zwłaszcza kraje położone wzdłuż granicy wschodniej oraz kraje zamorskie, w szczególności Izrael i Japonia.

Wiśłana Trasa Rowerowa jest produktem turystyki aktywnej i realizuje działania dotyczące rozszerzenia oferty regionalnej, zwiększenia jej atrakcyjności poprzez wyeksponowanie dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

¹¹¹ Wg opracowania sfinansowanego ze środków UE Phare-Tourin II pt. "Strategia rozwoju krajowego produktu turystycznego Polski", UKFiT, Warszawa 1997 r.

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI na LATA 2007-2013¹¹²

Strategia rozwoju turystyki na lata 2007-2013 jest strategią opartą o zasadę zrównoważonego rozwoju. Wyznacza ona główne kierunki rozwoju polskiej turystyki w postaci obszarów priorytetowych: produkt, zasoby ludzkie, marketing, przestrzeń turystyczna i wsparcie instytucjonalne:

1. Produkt turystyczny, jako podstawę filozofii rozwoju polskiej turystyki.
2. Wykwalifikowane kadry, jako jeden z najważniejszych elementów usługi turystycznej.
3. Marketing, jako efektywny sposób sprzedaży wykreowanego produktu.
4. Przestrzeń turystyczną, jako świadomą politykę kształtowania dostępności walorów turystycznych.
5. Wsparcie instytucjonalne, jako świadomą politykę instytucji, jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji ukierunkowaną na kształtowanie proturystycznych strategii kraju i regionów.

W zakresie produktu turystycznego rekomendowane są działania ukierunkowane na kształtowanie innowacyjnych i konkurencyjnych produktów wspierające kreację oraz rozwój nowych produktów, podnoszące konkurencyjność istniejących produktów, stymulujące inwestycje w obszarze infrastruktury turystycznej produktów oraz działania mające na celu wdrażanie i upowszechnianie nowoczesnych rozwiązań w zakresie marketingu produktu.

W zakresie zasobów ludzkich rekomendowane są działania ukierunkowane na przygotowanie wysoko wykwalifikowanych kadr dla turystyki wspierające kształtowanie nowych kadr dla obsługi ruchu turystycznego, podnoszenia kwalifikacji kadr zarządzających oraz personelu operacyjnego, wprowadzenia systemu kwalifikacji zawodowych oraz kształtowania turystyki społecznej tj. wspierania wypoczynku dzieci i młodzieży oraz kształcenia kadr społecznych dla wychowania dla turystyki.

W zakresie marketingu rekomendowane są działania ukierunkowane na stworzenie spójnego systemu marketingu i promocji, wpływającego na zwiększenie liczby turystów zagranicznych i podróży krajowych wspierające rozwój badań w obszarze turystyki, usprawnienie systemu informacji turystycznej oraz wypracowanie zintegrowanego systemu działań marketingowych.

W zakresie kształtowania przestrzeni turystycznej rekomendowane są działania ukierunkowane na tworzenie kompleksowych rozwiązań jej sprzyjających wspierające zrównoważony rozwój regionalny oparty o założenia Strategii Lizbońskiej, kształtowanie środowiska w kontekście rozwoju przestrzeni turystycznej oraz zwiększania dostępności turystycznej regionów przez rozwój transportu.

W zakresie wsparcia instytucjonalnego rekomendowane są działania w zakresie usprawnienia systemu wzmacniające instytucjonalnie organy administracji rządowej, wspierające rozwój instytucji samorządowych, innych instytucji odpowiadających za rozwój turystyki, organizacji branżowych oraz wspierające sektor publiczny na poziomie regionalnym. Działania określone w powyższym obszarze są niezbędne dla powodzenia rozwoju turystyki w Polsce.

Wiślaną Trasę Rowerową należy rozpatrywać w kontekście zapisów obszaru priorytetowego dotyczącego rozwoju produktów turystycznych, a szczególnie działania pt.

¹¹² Tekst powstał na podstawie projektu Strategii rozwoju turystyki na lata 2007-2013, przyjętego przez Radę Ministrów w dniu 21 czerwca 2005 r.

Budowa i rozwój zintegrowanych markowych produktów turystycznych, które jest elementem celu operacyjnego pt. Kreowanie i wdrażanie produktów turystycznych.

Realizacja działania obejmie m.in.: inwestowanie w rozwój zintegrowanych produktów; opracowanie programów budowy i rozwoju produktów wokół wybranych szlaków tematycznych wraz z infrastrukturą specjalistyczną oraz zagospodarowaniem głównych atrakcji; wykorzystywanie doświadczeń w zakresie rozwoju produktów specjalistycznych; opracowanie efektywnych modeli wdrażania produktów; budowę silnej platformy partnerskiej wokół kreowanych i wdrażanych rozwiązań w zakresie partnerstwa publiczno-prywatnego, transferu technologii, a także identyfikację potencjału i możliwości rozwoju produktów niszowych, z uwzględnieniem specyfiki regionalnej; określenie możliwości budowy i rozwoju produktów transgranicznych o strategicznym znaczeniu dla polskiej turystyki.

Działanie zakłada stworzenie modelowych rozwiązań prawnych i organizacyjnych, mających na celu inicjowanie przez samorządy procesów tworzenia lokalnych i regionalnych produktów turystycznych, a także wspieranie funkcjonowania produktów turystycznych. Ważnym elementem jest także stworzenie procedur prawnych umożliwiających tworzenie partnerstwa publiczno-prywatnego przez samorząd, partnerów społecznych i gospodarczych.

4.2 Strategie transgraniczne

Strategia rozwoju pogranicza polsko-czeskiego

Celem strategicznym pogranicza jest osiągnięcie wysokiego standardu cywilizacyjnego oraz stopnia rozwoju społecznego i gospodarczego opartego o zwornikową funkcję obszaru na styku rozwijających się struktur społecznych, gospodarczych i przestrzennych sąsiadujących krajów.

Strategia zakłada konieczność podjęcia działań w trzech polach rozwoju: społeczeństwo, gospodarka, środowisko. Kluczowe z punktu widzenia Wiślanej Trasy Rowerowej dziedziny tj. przemysł, handel, usługi, infrastruktura techniczna, turystyka, rozwój obszarów wiejskich znalazły się w polu gospodarczym. W uzasadnieniu stwierdzono, że wysokie walory środowiskowe i atrakcyjność krajobrazu sprawiają, iż jedną z najbardziej perspektywicznych gałęzi gospodarki jest turystyka.

Strategiczne priorytety rozwoju w sferze ekonomicznej obejmują m.in.:

- współpracę w dziedzinie obsługi ruchu turystycznego (opracowanie specjalnych programów rozwoju ruchu turystycznego, z uwzględnieniem m.in. turystyki rowerowej, wiejskiej, konnej, wspieranie wspólnych koncepcji regionalnej turystyki, tworzenie wspólnych informacji turystycznych etc.),
- rozbudowę oferty usług turystycznych (wspieranie nietradycyjnych form turystyki – ekoturystyka, agroturystyka),
- wspólny system dróg rowerowych na obszarze pogranicza,
- wspólny system szlaków turystycznych.

Warto zaznaczyć, że dla harmonijnego rozwoju turystyki ważne są również zadania realizowane w sferze środowiskowej dotyczące m.in. ochrony walorów, sprawnych systemów kanalizacji i oczyszczania ścieków, gromadzenia i utylizacji odpadów, eliminacji zagrożeń związanych z tranzytowym ruchem granicznym.

Niewątpliwie Wiślana Trasa Rowerowa, której towarzyszyć będzie szereg inwestycji twardych i miękkich, może stanowić jeden z elementów wdrażania Strategii po polskiej stronie pogranicza.

INTERTURISM Wspólna strategia rozwoju turystyki w Beskidzie Śląskim i Śląskomorawskim

Wspólna *strategia* rozwoju turystyki w Beskidzie Śląskim i Śląskomorawskim stanowi podstawę do rozwoju ruchu turystycznego na terytorium Euroregionu Śląsk Cieszyński. W Strategii sprecyzowano turystyczne punkty marketingowe obszaru. Po polskiej stronie należą do nich:

w części górskiej (Beskidzie Śląskim):

1. Istebna – obszar folkloru i kultury ludowej
2. Wisła – obszar turystyki aktywnej
3. Brenna – obszar turystyki aktywnej
4. Ustroń/Goleszów – obszar turystyki aktywnej (sportowo-rekreacyjnej), wypoczynkowej i uzdrowiskowej
5. Jasienica/Jaworze – obszar turystyki rekreacyjno-uzdrowiskowej

w części podgórskiej:

1. Skoczów – obszar turystyki aktywnej, miejskiej i kulturowej
2. Dębowiec/Haźlach/Zebrzydowice – obszar turystyki aktywnej (sportowo-rekreacyjnej) i wiejskiej (agroturystyki)
3. Cieszyn/Czeski Cieszyn – obszar turystyki miejskiej i kulturowej, aktywnej (sportowo-rekreacyjnej)
4. Chybie/Skoczów/Strumień – obszar turystyki aktywnej (sportowo-rekreacyjnej)
5. Jastrzębie Zdrój/Zebrzydowice – obszar turystyki przygranicznej, tranzytowej i aktywnej (sportowo-rekreacyjnej)

W *Strategii* samorządy lokalne zadeklarowały, że na swoim obszarze chcą rozwinąć ruch turystyczny charakteryzujący się wysoką jakością i wspomagający w sposób trwały rozwój gospodarczy oraz tworzenie nowych miejsc pracy. Stwierdzono również, że warunkiem realizacji wizji jest współpraca pomiędzy gminami i przedsiębiorcami w branży turystycznej.

W *Strategii* wypracowano również wspólne cele, do których należą: współpraca w dziedzinie turystyki (informacja, promocja), usługi turystyczne (zwiększenie liczby miejsc pracy), atrakcje turystyczne (trwały rozwój atrakcyjności obszaru oraz kreowanie ponadlokalnych i lokalnych produktów turystycznych w celu zwiększenia liczby turystów).

Jak łatwo zauważyć koncepcja Wiślanej Trasy Rowerowej doskonale wpisuje się we wszystkie niemal zapisy *Strategii* INTERTURISM, a szczególnie zapisy dotyczące usług turystycznych, w których podkreślono konieczność rozwinięcia infrastruktury towarzyszącej wokół systemu tras rowerowych REGIOTUR, stworzenia sieci narciarskich tras biegowych oraz powiązania sieci tras rowerowych REGIOTUR z trasami Greenways (Kraków – Wiedeń).

Wiślana Trasa Rowerowa jest doskonałym przykładem współpracy pomiędzy poszczególnymi samorządami i przedsiębiorcami, elementem promocji obszaru, a przede wszystkim w swej wersji docelowej będzie kompleksowym produktem turystycznym, którego rdzeń oparty będzie o wspomnianą kilkakroć turystykę aktywną, chociaż integrować będzie również walory kulturowe obszaru.

Strategia rozwoju Euroregionu Beskidy

W *Strategii* dokonano wyboru priorytetów strategicznych. Należą do nich:

- demokracja lokalna (tworzenie oraz intensyfikacja działalności organizacyjnych w lokalnej i regionalnej administracji publicznej oraz innych strukturach społeczeństwa demokratycznego),
- rozwój gospodarczy (wsparcie rozwoju drobnej przedsiębiorczości i rynków lokalnych, inicjatyw marketingowych, działań promocyjnych, budowy struktur współpracy transgranicznej oraz rozwoju partnerstwa pomiędzy wspierającymi się i współpracującymi ze sobą organizacjami),
- turystyka (rozwój turystyki na obszarze euroregionu, budowa infrastruktury turystycznej, promocja turystyki),
- wymiana kulturalna (wymiana kulturalna pomiędzy społecznościami lokalnymi mieszkającymi po obu stronach granicy, spotkania oraz wymiana młodzieży, działania o charakterze artystycznym, wydarzenia folklorystyczne),
- ochrona środowiska (opracowanie studiów, ocena zagrożeń i problemów, szkolenia ekologiczne, działania podnoszące świadomość społeczeństwa o istnieniu problemów związanych ze stanem środowiska),
- ochrona zdrowia (współpraca w zakresie ochrony zdrowia, a w szczególności w kontekście wspólnego użytkowania zasobów i infrastruktury o charakterze transgranicznym),
- przepływ informacji (rozwój i tworzenie udogodnień służących poprawie przepływu informacji i komunikacji pomiędzy regionami).

Wizja Euroregionu zakłada, że "obszar ten będzie obszarem o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, czystym środowisku i zrównoważonym rozwoju, na którym żyje (...) społeczeństwo (...), które pielęgnuje tradycję i kulturę oraz jest otwarte na współpracę transgraniczną i innowację".

Kluczowe elementy przytoczonej wizji bezpośrednio wskazują na duże możliwości rozwoju turystyki, jako opartej o walory naturalne i antropogeniczne, wymagającej szerokiej współpracy. Również polityka zrównoważonego rozwoju łatwo znajduje odniesienie w kontekście regionalnego rozwoju turystyki.

Na znaczenie turystyki i jej rolę w rozwoju Euroregionu wskazują również cele strategiczne, częściowe i zadania realizacyjne. W ramach celu strategicznego "Rozwój gospodarczy aktywizowany szczególnie przez budowanie transgranicznych powiązań kooperacyjnych" wskazano m.in. na konieczność poprawy funkcjonowania regionalnych i ponadregionalnych instytucji wspierania biznesu, rozwój współpracy przedsiębiorstw, rozwój współpracy w zakresie specjalizacji i dywersyfikacji produktów i usług, wspieranie wykorzystania zasobów naturalnych, konieczność podniesienia jakości infrastruktury drogowej, tworzenie optymalnych warunków dla rozwoju turystyki, zbudowanie zintegrowanego systemu promocji Euroregionu, rozbudowanie komplementarnej infrastruktury turystycznej (miedzy innymi ścieżki rowerowe i spacerowe atrakcje turystyczne itp.) na terenie Euroregionu.

Warto zwrócić uwagę, że realizacja wymienionych wyżej celów będzie miała ogromny wpływ na rozwój turystyki, mimo, iż niektóre z nich mogą się wydawać pozbawione bezpośredniego z nią związku. Jeżeli jednak potraktuje się turystykę jako dochodową gałąź gospodarki, a nie sektor spożycia społecznego zrozumiałby się związek pomiędzy turystyką a rozwojem przedsiębiorczości oraz dywersyfikacją usług.

Wśród wielu działań, które wskazano jako konieczne dla osiągnięcia założonych celów warto przytoczyć te bezpośrednio związane z turystyką. Są to:

- budowa i modernizacja infrastruktury obsługi ruchu turystycznego, w tym zwłaszcza bazy turystycznej przystosowanej do obsługi całorocznej oraz urządzeń obsługi turystyki kwalifikowanej;
- tworzenie i promocja produktu turystycznego Euroregionu Beskidy;
- organizacja zaplecza instytucjonalnego dla działalności turystycznej, w tym aktywizacja regionalnych i lokalnych organizacji turystycznych na obszarach przygranicznych
- kształcenie kadr dla turystyki i agroturystyki;
- budowa systemu informacji turystycznej dla Euroregionu;
- podnoszenie poziomu usług turystycznych.

Natomiast w ramach celu strategicznego *"Optymalny rozwój potencjału ludzkiego i podniesienie jakości życia mieszkańców Euroregionu"* wyróżniono m.in. konieczność zróżnicowania i poprawy oferty oraz stworzenie warunków dla rozwoju sportu i rekreacji, a w działaniach wskazano na:

- poprawianie stanu bazy materialnej istniejących instytucji kultury;
- dbałość o dziedzictwo kulturowe regionu;
- wzbogacenie oferty kulturalnej dla mieszkańców Euroregionu;
- promocja systemu rekreacji wewnątrz regionu;
- renowacja i utworzenie systemów szlaków pieszych;
- stworzenie zróżnicowanej jakościowo oferty spędzania czasu wolnego;
- wspieranie budowy rekreacyjnych tras rowerowych i konnych;
- wykorzystanie wód geotermalnych do celów rekreacyjnych.

4.3. Strategie regionalne

Strategia rozwoju województwa śląskiego na lata 2000-2015

Strategia już w części diagnostycznej podkreśla, że województwo śląskie posiada dogodne warunki dla rozwoju turystyki, z uwagi na walory wypoczynkowe miejscowości położonych w południowej części województwa (na terenie Beskidów), gospodarstwa agroturystyczne w północnej części województwa, uzdrowiska, potencjał dla turystyki wodnej, jeździeckiej, do uprawiania wspinaczki skałkowej oraz, w ostatnich latach, turystyki rowerowej, czego efektem są ścieżki rowerowe oraz zaplecze turystyczne dostosowane do potrzeb rowerzystów (parkingi-wiaty rowerowe). Bliskość dużych ośrodków miejskich Aglomeracji Górnośląskiej sprzyja rozwojowi turystyki miejsko-przemysłowej, a liczne kompleksy leśne stwarzają warunki do rozwoju turystyki weekendowej.

Wśród pól strategicznych rozwoju województwa dokument wymienia m.in. zasoby ludzkie, edukację, mobilność na rynku pracy, kulturę, turystykę, rekreację, rozwój przedsiębiorczości. W ramach wyodrębnionych pól strategicznych sformułowane zostały podstawowe składniki wizji rozwoju oraz rozwiązania strategiczne obejmujące priorytety, cele rozwoju i kierunki działań.

Dla niniejszego dokumentu istotne znaczenie mają zapisy w obszarze: kultura, turystyka, rekreacja. Zakłada się, że inwestycje w sferze kultury, turystyki i rekreacji powinny zdecydować o przełamaniu stereotypowego wizerunku województwa, wzmocnieniu funkcji metropolitalnych ośrodków regionalnych, jak również o przeobrażeniu

obszarów wiejskich. Województwo śląskie jest obszarem wielokulturowym o licznych powiązaniach kulturowych i cywilizacyjnych, a społeczność cechuje historycznie ukształtowana otwartość regionu wobec tradycji europejskiej, a także silne poczucie tożsamości lokalnej i regionalnej. W związku z tym zróżnicowanie kulturowe województwa stwarza potencjalne możliwości dla wzmacniania atrakcyjności regionu, zarówno dla jego mieszkańców jak i dla przyjezdnych. Kultura ludowa winna być zachowana, należy również dokonać wielu starań, aby zachować dziedzictwo kulturalne i jego różnorodność. O korzystaniu z oferty kulturalnej i turystycznej zadecyduje przede wszystkim powszechność informacji oraz umiejętność promocji regionu. Dlatego też konieczne jest zbudowanie systemu informacji kulturowo-turystycznej, szerokie promowanie walorów regionu. Osiągnięcie wysokiej atrakcyjności turystycznej jest uzależnione od modernizacji infrastruktury turystycznej. Wymagają także zwiększenia kwalifikacje zatrudnionych w tym sektorze. Konieczne jest także integrowanie różnego rodzaju usług zaangażowanych w łańcuchy produktów i usług turystycznych. Rozwój turystyki winien być równoważony możliwościami transportowymi, zachowaniem dziedzictwa naturalnego i kulturowego obszarów turystycznych oraz utrzymaniem wysokiej jakości usług turystycznych. Wobec konieczności ograniczenia zatrudnienia w sektorze rolnictwa, sektor turystyki stwarza alternatywne miejsca pracy dla znacznej części społeczeństwa zamieszkującego tereny wiejskie.

Strategia przyjmuje dwa cele generalne rozwoju województwa wynikające z nakreślonej wizji rozwoju. Są nimi:

- wzrost potencjału ludnościowego, kulturalnego, ekonomicznego oraz konkurencyjności Regionu w skali krajowej i międzynarodowej,
- rozwój cywilizacyjny regionu, tworzenie nowych miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

Warto zwrócić uwagę na cel strategiczny *"Zróżnicowanie i poprawa oferty oraz stworzenie warunków dla rozwoju sportu i rekreacji"*, który zakłada, że poprawie jakości życia mieszkańców oraz kreowaniu zdrowego stylu życia towarzyszyć powinny działania zmierzające do powstania odpowiedniego zaplecza i atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu. Stworzenie warunków dla aktywnego wypoczynku spowoduje podniesienie atrakcyjności województwa.

Kierunki działań przewidują:

- stworzenie regionalnej sieci ośrodków turystyki i rekreacji,
- promocję systemu rekreacji wewnątrz regionu,
- renowację i utworzenie systemu szlaków pieszych,
- poprawę standardu istniejącej bazy instytucjonalnej sportowej i rekreacyjnej,
- stworzenie zróżnicowanej jakościowo oferty spędzania czasu wolnego,
- turystyczno-rekreacyjne zagospodarowanie zbiorników wodnych,
- wspieranie budowy rekreacyjnych tras rowerowych i konnych,
- zwiększenie ilości obiektów sportowych i ośrodków rekreacji,
- wykorzystanie wód geotermalnych do celów rekreacyjnych.

Z turystyką jest bezpośrednio powiązany cel strategiczny *"Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu"*. Strategia zakłada, że podniesienie atrakcyjności turystycznej przyczyni się do rozwoju działalności związanych z turystyką, gastronomią, wypoczynkiem i rekreacją. Zmiany w tym zakresie pozwolą na wykreowanie nowego wizerunku regionu oraz stymulowanie rozwoju nowych przedsiębiorstw.

Kierunki działań przewidują:

- rozbudowę zaplecza noclegowo-gastronomicznego dla turystyki pielgrzymkowej,
- rozbudowę infrastruktury turystycznej na terenach o walorach przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych,
- wypracowanie specjalności turystycznych i produktów markowych w turystyce,
- promocję produktów turystycznych w kraju i za granicą,
- tworzenie centrów sportowo-rekreacyjnych z bazą hotelarską,
- waloryzację turystyczną regionu jako podstawę zbudowania nowoczesnej oferty turystycznej,
- wspieranie rozwoju agroturystyki.

Natomiast, aby zrealizować cele w ramach priorytetu Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, w tym małych i średnich przedsiębiorstw przyjmuje się m.in. następujące przedsięwzięcia:

- budowę zintegrowanego systemu informacji i obsługi turystycznej, z zastosowaniem technik informatycznych,
- tworzenie centrów sportowo-rekreacyjnych z bazą hotelarską,
- utworzenie Regionalnej Organizacji Turystycznej.

Nawet pobieżne przeczytanie *Strategii* rozwoju województwa prowadzi do wniosku, że turystyka zajmuje w niej ważne miejsce i jest traktowana jako jedna z osi rozwoju regionu. Rozwinięciem i potwierdzeniem tej tezy jest *Strategia rozwoju turystyki w województwie śląskim*, o której poniżej.

Strategia rozwoju turystyki w województwie śląskim na lata 2004-2013

Strategia rozwoju turystyki w województwie śląskim precyzuje obszary rozwoju produktu turystycznego, które jako rejonu recepcji turystycznej zostały wyodrębnione na podstawie inwentaryzacji walorów, bazy i ruchu turystycznego. W kontekście budowy Wiślanej Trasy Rowerowej na uwagę zasługują: rejon południowy, rejon pszczyński i rejon środkowo-zachodni oraz rejon zachodni.

Wizja turystyki w województwie w pełni uzasadnia potrzebę kreacji komplementarnego produktu turystycznego na bazie turystyki rowerowej, odwołuje się, bowiem do walorów kulturowych i przyrodniczych województwa oraz możliwości aktywnego i atrakcyjnego spędzenia wolnego czasu. Turystykę, bowiem w *Strategii* postrzega się jako czynnik rozwoju regionu, tworzący nowe miejsca pracy.

Wiśłana Trasa Rowerowa bezpośrednio realizuje następujące cele *Strategii*:

- rozwój agroturystyki, poprzez stymulowanie powstawania bazy noclegowej dla rowerzystów na terenach wiejskich, co jest nierozdzielnie związane ze zwiększonym ruchem turystycznym, w wyniku rozwoju produktu WTR,
- wspieranie rozwoju turystyki krajoznawczej, poprzez zwiększanie dostępności i promocję walorów krajoznawczych.

W sposób najbardziej bezpośredni Wiśłana Trasa Rowerowa wpisuje się w cel dotyczący rozwoju i popularyzowania górskiej turystyki rowerowej. *Strategia* zakłada, że górska turystyka rowerowa ma najlepsze perspektywy rozwoju m.in. w rejonie Beskidów. Województwo dążyć będzie do utworzenia sieci zróżnicowanych tras i ścieżek rowerowych,

zapewniających bezpieczeństwo rowerzystom i innym turystom. Niezbędnymi ich elementami powinno być również odpowiednie oznakowanie, baza gastronomiczna, noclegowa, wypożyczalnie rowerów etc.

W sposób pośredni Wiślana Trasa Rowerowa przyczynia się do realizacji następujących celów *Strategii*:

- zachowanie i udostępnianie turystom zabytkowej architektury drewnianej, poprzez promocję obiektów wraz z promocją trasy,
- stworzenie zintegrowanego systemu promocji regionu, poprzez promocję turystyki rowerowej,
- podnoszenie kwalifikacji kadr, poprzez opracowanie i wdrożenie systemu szkoleń,
- wspieranie rozwoju atrakcyjnej bazy noclegowej i gastronomicznej, przeznaczonej dla miłośników turystyki rowerowej,
- rozbudowa technicznej infrastruktury podnoszącej dostępność miejsc i atrakcji turystycznych regionu, poprzez inwestycje związane z poprawą nawierzchni ścieżek i dróg rowerowych.

Strategia Rozwoju Śląska Cieszyńskiego

Strategia Rozwoju Śląska Cieszyńskiego już na poziomie misji wykazuje elementy nierozzerwalnie związane z regionalnym i lokalnym rozwojem turystyki. Wyraża się to w nawiązaniu do dziedzictwa kulturowego jako fundamentu dalszego rozwoju, a także środowiska naturalnego. Śląsk Cieszyński ma być atrakcyjnym regionem wypoczynkowym, oferującym różnorodne formy spędzania czasu wolnego, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości, jakie stwarzają walory przyrodnicze. Zróżnicowany standard usług turystycznych i bazy noclegowej oraz rozbudowana infrastruktura sportowo-rekreacyjna mają być magnesem dla turystów krajowych i zagranicznych.

Zgodnie z misją turystyka i sport znalazły się wśród domen strategicznych *Strategii*. Wiślana Trasa Rowerowa doskonale wpisuje się w realizację celów wyszczególnionych w *Strategii*, a w szczególności będzie służyć osiągnięciu następujących:

- analizie turystycznej regionu w celu wypracowania jego głównych atrakcji,
- stworzeniu unikatowej i atrakcyjnej oferty turystycznej,
- stworzeniu zintegrowanego wizerunku regionu,
- przygotowaniu instytucji i ludzi do profesjonalnego rozwoju turystycznego (edukacja turystyczna, profesjonalne kadry, podnoszenie jakości usług),
- opracowaniu wieloletniego programu rozwoju bazy sportowo-rekreacyjnej, zawierającego tworzenie kompleksów sportowo-rekreacyjnych, rozwój infrastruktury, dostępność obiektów sportowych i rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży,
- promowaniu sportu i rekreacji

Wiślana Trasa Rowerowa realizować będzie również inne, nie związane bezpośrednio z turystyką cele *Strategii*, m.in.:

- zachowanie i kultywowanie lokalnych tradycji oraz ochrona krajobrazu kulturowego Śląska Cieszyńskiego,
- wykorzystanie walorów kulturowych dla promocji powiatu,
- poprawa jakości życia mieszkańców, zwiększanie atrakcyjności Śląska Cieszyńskiego, szczególnie poprzez zwiększanie dochodów płynących

- z działalności turystycznej zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju (agroturystyka, rolnictwo ekologiczne),
- rozwój przedsiębiorczości.

4.4 Dokumenty planistyczne powiatów

Plan rozwoju lokalnego powiatu cieszyńskiego

Turystyka w powiecie cieszyńskim stanowi jedną z ważniejszych dziedzin gospodarki w regionie, będąc istotnym i wiodącym źródłem dochodów i tym samym miejscem zatrudnienia mieszkańców. Tak wysoka pozycja turystyki w gospodarce regionu wynika z prawidłowego wykorzystania zasobów i walorów, spośród których najczęściej wymienia się: przygraniczne i tranzytowe położenie, wyjątkowe walory krajobrazowo–przyrodnicze (Beskid Śląski, Pogórze Cieszyńskie, obrzeże Jeziora Goczałkowickiego), dogodne warunki do uprawiania turystyki aktywnej i specjalnych zainteresowań, a szczególnie turystyki pieszej (500 km oznakowanych szlaków górskich pieszych i narciarskich), turystyki rowerowej (trasy rowerowe zrealizowane w ramach projektu Regiotour, całkowita długość tras na terenie Śląska Cieszyńskiego wynosi ponad 300 km), rozwiniętą infrastrukturę turystyczną (wyciąg krzesełkowy na Czantorię, tor saneczkowy na polanie Stokłosica, przystanie wodne na dopływach rzek, ponad 40 wyciągów narciarskich i piękne widokowo trasy biegowe na przełęczy Kubalonka), rozwiniętą infrastrukturę sportową, bogate i zróżnicowane środowisko kulturowe, atrakcyjność imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych, dobrą bazę noclegową, mnogość i wysoki standard lokali gastronomicznych oraz tradycyjną gościnność, ofertę uzdrowiskową, dobrą, wyszkoloną kadrę przewodników beskidzkich.

W związku z powyższym rozwój turystyki i agroturystyki został wyodrębniony w Planie rozwoju lokalnego jako dziedzina zadaniowa. Wyprecyzowano zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego oraz konkurencyjności turystycznej regionu:

- w zakresie zarządzania turystyką (powstawanie struktur partnerstwa publiczno-prywatnego),
- w zakresie promocji turystyki,
- w zakresie informacji turystycznej,
- w zakresie upowszechniania turystyki,
- w zakresie współpracy z jednostkami samorządów terytorialnych i podmiotami działającymi na rzecz rozwoju turystyki. W tym punkcie widać największą korelację między cieszyńskim Planem Rozwoju a niniejszym projektem. Plan zakłada tworzenie bazy aktualnych i nowo powstających produktów turystycznych powiatu cieszyńskiego, a w szczególności budowę infrastruktury: odtworzenie dawnych dróg łączących trzy kraje na Trójstyku pn. "Szlakiem Trzech Krajów", przebiegających przez atrakcje turystyczne miejscowości Polski, Czech i Słowacji; utworzenie subtrasy historyczno-edukacyjnej istniejącej trasy dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego Wiedeń-Kraków o nazwie "Via Ducalis – Droga Książęca"¹¹³; wytyczenie i oznakowanie "Wiślańskiej Trasy Rowerowej" Wisła –

¹¹³ "Via ducalis" (Droga Książęca) jest przewodnikiem po najciekawszych zabytkach ziem wchodzących w skład Księstwa - zamkach, pałacach, kościołach, a także muzeach. Wszystko zostało uporządkowane w jeden szlak. Szlak turystyczny obejmuje 52 miejsca po polskiej i czeskiej stronie Olzy. Sięga od Ostrawy w Republice Czeskiej po zachodnią część Bielska-Białej, miasta powstałego w 1951 roku z połączenia śląskiego Bielska i małopolskiej Białej Krakowskiej. Wśród zabytków są między innymi kościoły, w tym rotunda romańska na cieszyńskim wzgórzu zamkowym i piastowska mennica, habsburskie kuźnie w Trzyńcu (obecnie Republika Czeska) i Ustroniu, na podstawie www.przewodnik.onet.pl

Gdańsk, prowadzącej przez teren powiatu cieszyńskiego wzdłuż rzeki Wisły; podniesienie atrakcyjności pieszych szlaków turystycznych polegającej na opracowaniu, wykonaniu i umieszczeniu na trasach górskich plansz panoram widokowych z ich opisem oraz platform widokowych i małej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej; utworzenie szlaków turystycznych: pieszych, rowerowych i konnych wokół Jeziora Goczałkowickiego wraz z zagospodarowaniem turystyczno-rekreacyjnym.

W ramach *"Wzmocnienia potencjału gospodarczego i społecznego powiatu"* przewidziano natomiast m.in.:

- wspieranie obszarów wiejskich;
- wspieranie sektora małych i średnich przedsiębiorstw;
- wspieranie rozwoju kultury, kultury fizycznej oraz ochrony obiektów dziedzictwa kulturowego;
- tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi turystyki w powiecie.

Strategia rozwoju powiatu żywieckiego na rok 2004

Strategia przewidywała do realizacji wiele zadań związanych bezpośrednio z rozwojem turystyki na terenie powiatu. W kontekście Wiślanej Trasy Rowerowej należały do nich m.in.:

- rozwój usług turystycznych m.in. poprzez:
 - rozbudowę infrastruktury – budowę hal sportowych, ścieżek i tras rowerowych, ścieżek spacerowych, wyciągów narciarskich, basenów, stadionów, zagospodarowanie terenów rekreacyjnych,
 - utworzenie Lokalnej Organizacji Turystycznej,
 - wprowadzanie nowych form usług turystycznych,
 - wypracowanie modelu usługi turystycznej jako produktu regionalnego,
- zachowanie przestrzennych walorów powiatu,
- rozwój małej i średniej przedsiębiorczości,
- utrzymanie i rozwój rolnictwa, w tym rozwój agroturystyki,
- uatrakcyjnienie wizerunku powiatu,
- aktywizacja zawodowa mieszkańców,
- właściwe kształtowanie istniejących walorów środowiskowych.

Strategia i Program zrównoważonego rozwoju powiatu bielskiego do 2015 roku

Za misję powiatu bielskiego uznano podniesienie warunków życia mieszkańców oraz doprowadzenie powiatu do poziomu wysokiego rozwoju gospodarczego o wzrastającej pozycji w kraju i w Europie, chroniącego wartości przyrodnicze, ekologiczne, historyczno - kulturowe, otwartego na inwestorów, turystów i współpracę międzynarodową.

Stąd generalnym celem jest wspieranie rozwoju usług turystycznych w oparciu o szczególne piękno przyrody beskidzkiej oraz wyjątkową przedsiębiorczość mieszkańców gotowych kreować usługi unikalnej wartości.

Dbłość o zasoby przyrody i potencjał ludzki wyznaczać będzie główny kierunek rozwoju, a do celów cząstkowych, których realizacja służyć ma ostatecznie celom strategicznym, zaliczono poprawę dostępności komunikacyjnej powiatu w kontekście

Euroregionu Beskidy oraz połączeń transgranicznych, stworzenie systemu racjonalnego i kompleksowego zagospodarowania odpadów, wspieranie aktywności kulturalnej, ochronę środowiska naturalnego, w tym zwiększenie lesistości oraz szeroko rozumianą promocję powiatu.

Misją powiatu bielskiego jest wspieranie rozwoju usług turystycznych w oparciu o dwa podstawowe zasoby endogeniczne: szczególne piękno przyrody beskidzkiej oraz wyjątkową przedsiębiorczość mieszkańców, gotowych kreować usługi unikalnej jakości. Dbalność o potencjał ludzki i zasoby przyrody – dwa skarby Podbeskidzia – będąc wyznacznikiem głównego kierunku rozwoju powiatu bielskiego.

Wizja rozwojowa powiatu w sposób równie dobitny wskazuje na znaczenie gospodarki turystycznej. Warto ją przytoczyć w całości.

"Powiat bielski to miejsce zwracające uwagę każdego, kto udaje się z centralnej Polski w kierunku Wiednia, czy Bratysławy. w całym powiecie zwraca uwagę szczególna czystość. Nic dziwnego, bo kolorowe pojemniki na różne rodzaje odpadów przy każdym parkingu, pensjonacie, czy hotelu, a także po prostu — przy prawie każdym domu, przypominają o trosce o środowisko.

Warto skrócić na chwilę znakomitą, szeroką trasę w stronę Szczyrku, jednego z "czterech beskidzkich diamentów", aby nabrać przekonania, że koniecznie trzeba tu wrócić w czasie urlopu.

Na tych, którzy zdecydują się na przyjazd, czeka wielka ilość miejscowych atrakcji. w tutejszych lasach (jednych z najciekawszych w województwie) można trafić na nieprzebrane bogactwo runa leśnego, orzechów borówek i ziół. Turyści z połowy Europy decydują się przyjeżdżać tu i płacić za możliwość samodzielnego zbierania tych darów beskidzkiej przyrody. w każdy weekend do wyboru jest też sporo atrakcji w postaci najróżniejszych imprez: od zupełnie małych, ściśle lokalnych, aż do słynnego Światowego Przeglądu Folkloru Górskiego.

To ciekawe, że na tym terenie można właściwie bez większego kłopotu porozumieć się wszędzie zarówno po czesku i słowacku, jak po angielsku, czy niemiecku. Każdy może spotkać też gościnnych właścicieli gospodarstw agroturystycznych, uprzejmą i zawsze fachową obsługę pensjonatów, interesujących rozmówców i przewodników po atrakcjach terenu. na każdej stacji benzynowej można wypytać o noclegi, warte odwiedzenia restauracje, czy otrzymać "Informator powiatowy".

Rola i pozycja w regionie śląskim samego powiatu bielskiego (podobnie zresztą, jak całego Podbeskidzia) jest szczególna.

Z perspektywy turysty odwiedzającego ten teren zwraca uwagę oczytanie rozmówców, ich otwartość na świat i przyjazne nastawienie do przybyszów. Podobne, pełne pochwał, opinie można też usłyszeć od mieszkańców zaprzyjaźnionego z powiatem bielskim okręgu w Niemczech.

Współpraca międzynarodowa miejscowych przedsiębiorców kwitnie i to nie tylko w wiodącej branży turystycznej. Przedsiębiorczość, to druga — oprócz znakomitych walorów turystycznych — wizytówka tego terenu. Nawet w stosunkowo niewielkiej w porównaniu ze średnią europejską, strefie ubóstwa widać ducha przedsiębiorczości: samopomoc i kontrakty z licznymi organizacjami non profit zabezpieczają potrzeby w tej dziedzinie.

Do turystyki w sposób bezpośredni odnoszą się dwa spośród głównych celów strategicznych powiatu dotyczące:

- wykorzystania walorów przyrodniczo-krajobrazowych i leczniczych do stworzenia bazy sportowo-turystycznej i agroturystycznej o wysokim standardzie oraz

wykorzystanie potencjału rolniczego, który zakłada promocję powiatu, ulepszenie i powiększenie bazy sportowo-rekreacyjnej i turystycznej na terenie powiatu bielskiego, zwiększenie ilości i jakości gospodarstw agroturystycznych,

- kreowania rozwoju gospodarczego w kierunku dalszego rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, tworzenia instytucji i podmiotów świadczących usługi wyższego rzędu oraz jak najlepszych warunków dla współpracy przygranicznej.

Cele strategiczne powiatu bielskiego

Cel A: Tworzenie optymalnych warunków dla rozwoju turystyki w powiecie, poprzez:

- poprawę dostępności komunikacyjnej powiatu w kontekście Euroregionu Beskidy oraz połączeń transgranicznych,
- kompleksowy system zagospodarowania odpadów,
- wspieranie aktywności kulturalnej również podtrzymującej tradycję regionalną,
- zwiększenie lesistości powiatu,
- promocję powiatu (m.in. poprzez wspieranie rozwoju turystyki górskiej i sportów zimowych, tworzenie warunków do rozwoju turystyki z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, przez koordynację przedsięwzięć z tego zakresu takich jak budowa bazy turystycznej, ścieżek rowerowych, utrzymanie istniejących szlaków turystycznych).

Cel B: Optymalny rozwój potencjału ludzkiego, poprzez m.in:

- wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich realizowany poprzez tworzenie warunków do: podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej na terenach wiejskich, dalszego rozwoju gospodarstw agroturystycznych, wdrażania alternatywnych metod produkcji rolnej (np. proekologicznych)

Koncepcja Wiślanej Trasy Rowerowej doskonale wpisuje się w zapisy Strategii rozwoju powiatu w kontekście rozwoju turystyki oraz bezpośrednio w rozbudowę bazy turystycznej, ścieżek rowerowych oraz cele związane z promocją powiatu.

Strategia rozwoju powiatu pszczyńskiego

W części diagnostycznej dokumentu wskazano na silne strony, mające bezpośredni związek z turystyką, w tym turystyką rowerową i stanowiące kanwę jej rozwoju w powiecie. Należą do nich:

1. Wyróżniające walory środowiskowe i zasoby naturalne: tereny o unikatowych walorach przyrodniczych, duże obszary leśne, duże zasoby wody pitnej, zasoby surowców naturalnych.
2. Dobre warunki rozwoju turystyki i rekreacji: korzystny klimat, wysokie walory krajobrazowe, renoma uzdrowiska w Goczałkowicach-Zdroju, zbiorniki wodne możliwe do wykorzystania na cele turystyczne i rekreacyjne, liczne zabytki, rozwijająca się infrastruktura sportowa i rekreacyjna, w tym sieć ścieżek rowerowych, atrakcyjne tereny łowieckie.
3. Wysokie walory kulturalne i historyczne.

Na bazie dokonanej analizy określono wewnętrzne trendy rozwojowe powiatu, do których zaliczono rozwój turystyki: rosnącą atrakcyjność turystyczną, korzystny klimat dla rozwoju turystyki i wypoczynku, stopniowy rozwój infrastruktury turystycznej, aktywny wypoczynek mieszkańców na terenie powiatu.

Bilans wewnętrznych sił i słabości wpływających (lub mogących wpływać) na strategiczny rozwój wskazuje, że powiat pszczyński dysponuje istotnymi atutami rozwojowymi. Powiat posiada doskonałe warunki naturalne pozwalające na rozwój wielofunkcyjny (rolnictwo, turystyka, przemysł). Dodatkowo, siła walorów naturalnych wzmacniana jest przez dobre położenie komunikacyjne i geograficzne. Te dwie grupy sił, wraz z tradycjami historycznymi i atutami kulturalnymi, wskazują na potencjalne kierunki rozwoju i sugerują, że podstawowym rynkiem zbytu dla wytwarzanych produktów i usług powinno stać się województwo śląskie (przede wszystkim obszary aglomeracyjne).

Z kolei bilans szans i zagrożeń wskazuje, że główne szanse rozwojowe są związane z położeniem powiatu w sąsiedztwie zaludnionych obszarów aglomeracji województwa śląskiego. Ich mieszkańcy stanowią atrakcyjny rynek dla produktów i usług wytwarzanych w powiecie. Szczególną atrakcyjność wykazuje rynek produktów żywnościowych i usług turystycznych.

Łatwo stąd wyprowadzić wniosek, że Wiślana Trasa Rowerowa doskonale realizuje zadania wytyczone w Strategii rozwoju powiatu.

Plan rozwoju lokalnego powiatu bieruńsko-lędzińskiego na lata 2004 – 2006

Część diagnostyczna dokumentu zdecydowanie wskazuje na potencjał powiatu w zakresie rozwoju turystyki i rekreacji. Wizytówką turystyczną powiatu są zabytki, a rozległa sieć ścieżek rowerowych, przecinających lasy historycznej Puszczy Pszczyńskiej, okoliczna fauna i flora oraz pomniki przyrody są dodatkową atrakcją powiatu.

Atrakcyjność terenu powiatu powinna mobilizować władze samorządowe zarówno powiatu, jak i gmin do wypracowania systemu dobrze przygotowanej informacji kulturalnej i turystyczno-rekreacyjnej dostępnej szerokiemu ogółowi gości i potencjalnych inwestorów. Wyzwaniem przyszłości tego regionu powinna być budowa infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form turystyki.

Warto zauważyć, że w powiecie istnieje dużo obszarów nadających się do tworzenia terenów rekreacyjnych i parków. Propozycje utworzenia terenów rekreacyjnych między innymi to:

- Bieruński Park Natury w okolicach Łysiny
- Park Miejski na Grobli i Terenach Wielkiego Stawu Bieruńskiego
- Tereny rekreacyjne wokół "Derówki"
- Tereny rekreacyjne w miejscu byłej budowy portu rzeczno na Wiśle w Bijasowicach
- Zbiornik małej retencji w Czarnuchowicach z funkcją rekreacyjną i przeciwpożarową
- Park Miejski na "Paciorkowcach"
- Bojszowy – Ośrodek Rekreacji i Balneologii.

Celowi temu mają służyć m.in.: promocja kultury regionalnej, w tym promocja zespołów regionalnych, współpraca między organizacjami turystycznymi i promującymi region a powiatem, wydawnictwa promujące region w ramach integracji europejskiej.

4.5 Gminne dokumenty planistyczne

Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Istebna 2005-2015

Celem rozwoju gminy Istebna jest wysoki poziom życia mieszkańców, zachowanie tradycji regionalnej oraz sprzyjanie odwiedzającym. W oparciu o to formułuje się główną aspirację rozwoju Istebnej:

Celem społeczności i samorządu gminy Istebna jest osiągnięcie statusu głównego ośrodka agroturystyki w południowej Polsce, przy jednoczesnym utrzymaniu wartości regionalnych i zachowaniu środowiska naturalnego.

Gmina Istebna posiada niepowtarzalne walory przyrodnicze i krajobrazowe. W połączeniu z naturalną gościnnością mieszkańców i przywiązaniem do góralskiej tradycji stanowi to walor turystyczny na międzynarodową skalę. Środowisko naturalne, wciąż jeszcze czyste, wymaga stałej dbałości i ochrony, tak by za kilkadziesiąt lat wciąż przyciągało turystów, a mieszkańcom dawało zdrowie i pogodę ducha.

Strategia precyzuje zadania podejmowane w trzech obszarach, by w pełni wykorzystać potencjał gminy:

- rozbudowa infrastruktury na obszarze gminy Istebna przyczyniającej się do podniesienia standardu życia mieszkańców oraz rozwoju funkcji turystycznych,
- rozwój infrastruktury, rolnictwa i ochrona środowiska,
- poprawa warunków życia mieszkańców (nowoczesna pomoc społeczna, edukacja, rozwój przedsiębiorczości).

Strategia służyć będzie realizacji następujących celów strategicznych:

- modernizacji i rozbudowie infrastruktury jako czynnika determinującego rozwój gminy,
- systematycznej poprawie stanu środowiska naturalnego w gminie,
- stworzeniu nowoczesnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,
- ochronie dziedzictwa kultury istebniańskiej, udostępnieniu odwiedzającym walorów kulturowych i naturalnych gminy,
- skutecznej promocji walorów i oferty turystycznej gminy Istebna,
- zapewnieniu odpowiedniego standardu usług klientom zakładów opieki zdrowia, systemu pomocy społecznej oraz osobom niepełnosprawnym zamieszkującym gminę,
- przebudowie gminnego systemu edukacji służącego sprostaniu wyzwaniom, jakie niesie przyszłość,
- rozwojowi rynku pracy i lokalnej przedsiębiorczości.

Większość z elementów wymienionych powyżej jest związana z turystyką, a projekt Wiślanej Trasy Rowerowej przyczyni się w sposób pośredni lub bezpośredni do realizacji założonych celów.

Program rozwoju lokalnego miasta Wisły 2004-2006 i 2007-2013

Istniejący stan zagospodarowania turystycznego daje podstawy do traktowania Wisły jako regionalnego ośrodka wypoczynkowego, z rozwiniętymi formami wypoczynku

pobyтового, turystyki kwalifikowanej, sportów zimowych i wypoczynku weekendowego. Obserwacja ruchu turystycznego wskazuje na dominację tej ostatniej formy turystyki.

W związku z powyższym następujące zadania przeznaczono do realizacji w okresie krótkoterminowym - 2004-2006:

- budowa skoczni narciarskiej,
- dokończenie modernizacji Parku Kopczyńskiego – rozbudowa placu zabaw i rekultywacja zieleni,
- projekt rozbudowy systemu ścieżek spacerowo-rowerowych,
- wykonanie oznakowania miasta,
- jarmark Regionalny,
- boiska i pozostałe małe obiekty sportowo-rekreacyjne,
- opracowanie programu promocji miasta,
- wspólny system biletów narciarskich,
- promocja agroturystyki.

Zadania do realizacji w okresie długoterminowym - 2007-2013

- wykonanie zadaszenia Amfiteatru,
- modernizacja budynku Kina "Marzenie",
- rozbudowa systemu ścieżek spacerowo-rowerowych,
- wykonanie oznakowania miasta,
- wdrożenie programu promocji miasta,
- wspólny system biletowy dla wyciągów,
- promocja agroturystyki

Wiślana Trasa Rowerowa stanowić będzie niewątpliwie element wdrożenia zadania związanego z rozbudową ścieżek spacerowo-rowerowych. Będzie również elementem efektywnej promocji miasta oraz usług agroturystycznych.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Ustronia 2005 – 2015

Główną aspiracją rozwoju Ustronia jest osiągnięcie statusu głównego ośrodka uzdrowiskowo-turystycznego Beskidów w roku 2015.

Wychodząc z założenia, że zarówno turystyczny, jak i uzdrowiskowy charakter miasta nie tylko nie stwarzają sytuacji konfliktowej dla rozwoju Ustronia, ale wręcz wspierają i wzmacniają się nawzajem, w *Strategii* podkreślono, że należy jak najpełniej wykorzystać ten potencjał. Uzdrowiskowość i turystyka mają także niezwykle duży wpływ na rozwój miasta w innych dziedzinach, stanowią, bowiem główne źródło utrzymania większości mieszkańców oraz zachętę dla potencjalnych inwestorów. Konieczne jest, zatem dołożenie wszelkich starań, by Ustron harmonijnie rozwijał się jako uzdrowisko, ośrodek turystyczny, miasto przyjazne jego mieszkańcom i gościom. Równie ważna jest także dbałość o stan środowiska naturalnego, tak by piękno ustronńskiej przyrody cieszyło Ustroniaków i wszystkich odwiedzających.

W oparciu o powyższe założenia wyznaczono 3 domeny strategicznego rozwoju Ustronia, obejmujące 9 zidentyfikowanych celów strategicznych, których realizacja zapewni zrównoważony i harmonijny rozwój miasta. Poniżej wskazano jedynie te, które wykazują ściślejszy związek z realizacją Wiślanej Trasy Rowerowej.

- domena strategiczna: rozwój turystyki i funkcji uzdrowiskowych Ustronia

Cel Strategiczny 1: Tworzenie i rozbudowa infrastruktury turystycznej oraz uzdrowiskowej w Ustroniu

Cel Strategiczny 2: Rozwój turystycznych funkcji centrum Ustronia skupiających się wokół: Rynku, Bulwaru Nadwiślańskiego, Parku Kuracyjnego, Amfiteatru.

Cel Strategiczny 3: Promocja walorów turystycznych i uzdrowiskowych oraz oferty kulturalno-rozrywkowej Ustronia.

- domena strategiczna: budowa nowoczesnej infrastruktury miejskiej przyjaznej mieszkańcom, odwiedzającym oraz inwestującym w Ustroniu

Cel Strategiczny 4: Rozbudowa infrastruktury technicznej i utrzymywanie jej w standardach miejscowości uzdrowiskowo-turystycznej.

Cel Strategiczny 6: Rozbudowa nowoczesnej infrastruktury publicznej przy zachowaniu jednolitej, wyróżniającej miasto estetyki.

W kontekście realizacji Wiślanej Trasy Rowerowej szczególną uwagę należy zwrócić na zapisy celu operacyjnego pt. Wzbogacanie oferty dla turystyki rowerowej w ramach celu strategicznego pt. Tworzenie i rozbudowa infrastruktury turystycznej oraz uzdrowiskowej. Przewidziano następujące działania:

- Zlikwidowanie utrudnień na trasach rowerowych:
 - usunięcie miejsc kolizyjnych na trasach z drogami oraz ścieżkami pieszymi,
 - poszerzenie tras rowerowych,
 - likwidacja przewężeń.
- Utworzenie nowych tras rowerowych oraz rozbudowa istniejących:
 - połączenie tras od Skoczowa do Dobki nad Wisłą,
 - przedłużenie trasy rowerowej biegnącej z Centrum do Jaszowca,
 - utworzenie nowych tras rowerowych na Małą Czantorię.
- Organizacja masowych imprez rowerowych:
 - 1 flagowa impreza o charakterze ponadregionalnym (sugestia: rowery górskie, pętla kolarska),
 - cykl imprez dla turystyki rowerowej.
- Opracowanie projektu wyznaczenia bezpiecznych dróg rowerowych obejmujących obszar całego miasta.

Całość *Strategii* Ustronia, w tym misja, domeny strategiczne i cele wskazują na fakt, że władze i społeczeństwo Ustronia chcą rozwój lokalny oprzeć na gospodarce turystycznej. Świadczy o tym również wielość zadań podejmowanych w celu poprawy jakości usług turystycznych na terenie Ustronia. Koncepcja Wiślanej Trasy Rowerowej wpisuje się zarówno w realizowane działania, jak i plany dotyczące rozwoju Ustronia w latach 2005-2015.

Program Rozwoju Lokalnego Gminy Brenna

Na podstawie części diagnostycznej, w której wskazano na atrakcyjne turystycznie środowisko przyrodnicze Brenna ukierunkowała swój rozwój na turystykę XXI w. Zgodnie

ze *Strategią* gmina rezygnuje z rozwijania dziedzin, które kolidowałyby z rozwojem turystyki i obniżałyby atrakcyjność turystyczną terenu.

W wyniku analizy sytuacji społeczno-gospodarczej wyznaczono następujące priorytety i cele realizacyjne:

- rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej:
 - budowa parkingów wraz z odwodnieniem,
 - budowa chodników dla pieszych.
- rozbudowa i modernizacja infrastruktury społecznej:
 - infrastruktura sportowa,
 - infrastruktura edukacyjna,
 - infrastruktura kulturalna.
- ochrona i poprawa stanu środowiska:
 - poprawa stanu gospodarki wodno-ściekowej i kanalizacyjnej.

Plan Rozwoju Lokalnego dla Gminy Goleszów

W ramach obszaru strategicznego pt. *"Rozwinięta gospodarka i rynek pracy"* przewidziano osiągnięcie wysokiego poziomu przedsiębiorczości, poprzez rozwiniętą drobną wytwórczość, rozwinięty sektor usług oraz promocję gminy.

W ramach obszaru strategicznego pt. *"Sfera społeczna i bezpieczeństwo"* przewidziano w ramach działań osiągnięcie bogatej oferty kulturalnej, sportowej, turystyczno-rekreacyjnej.

Zadania zaplanowane do realizacji na obszarze gminy w perspektywie średniookresowej w okresie od 2004-2006 r. oraz w perspektywie 2013 roku, mające wpływ na realizacją Wiślanej Trasy Rowerowej obejmują:

- tworzenie ścieżek rowerowych i spacerowych ul. Ustrońska i Grabowa w Goleszowie,
- przebudowa i adaptacja szkoły podstawowej w Lesznej Górnej na schronisko turystyczne,
- przebudowa boiska do piłki nożnej i budowa zaplecza sportowo gospodarczego z bazą noclegową w Kisielowie,
- budowa skoczni narciarskich K-60, K-35, K-13 z zapleczem.

Strategia rozwoju gminy Skoczów

Wizja rozwoju gminy wskazuje m.in. na dążenie do kultywowania bogatego dziedzictwa przyrodniczego, rozwijania przemysłu, drobnej wytwórczości, usług i handlu, turystyki i rekreacji weekendowej, tranzytowej, pobytovej i pielgrzymkowej, w szczególności w oparciu o kult św. Jana Sarkandra.

Misja zakłada zapewnienie godnego życia mieszkańcom oraz bogatej oferty i wysokiego poziomu obsługi turystycznej odwiedzającym.

Do celów strategicznych bezpośrednio lub pośrednio związanych z przedmiotem zainteresowania niniejszego dokumentu należą:

- osiągnięcie wysokich standardów cywilizacyjnych życia mieszkańców i wysokiej jakości kapitału ludzkiego, gdzie kierunkiem działania jest zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze oraz stworzenie warunków dla rozwoju sportu i rekreacji poprzez: propagowanie i wspieranie imprez kulturalnych, dbałość o dziedzictwo

kulturowe gminy, zagospodarowanie terenów wzgórza Kaplicówka na cele kultury, sportu i rekreacji,

- kreowanie i wspieranie pozytywnych zmian w sferze przemysłu, handlu, drobnej wytwórczości i turystyki, gdzie kierunkiem działania jest zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy poprzez: powstanie punktu informacji turystycznej, promocję produktów turystycznych gminy, w tym upowszechnianie turystyki pielgrzymkowej i kwalifikowanej, rozwój bazy noclegowej, rozwój agroturystyki, zagospodarowanie dla celów turystycznych i rekreacyjnych wałów rzeki Wisły oraz terenu Dolnego i Górnego Boru, kreowanie i propagowanie sportowych i turystycznych imprez masowych, rewitalizację zabytkowych kwartałów w miejscowościach o zachowanym układzie historycznym, zagospodarowanie wzgórza Kaplicówka dla celów turystycznych.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, że wśród mocnych stron gminy Skoczów w analizie SWOT znalazły się szlaki rowerowe, co świadczy o tym, że są one traktowane jako podstawa do dalszego rozwoju turystyki.

Plan rozwoju lokalnego gminy Hażlach na lata 2004-2006

Celem strategicznym gminy jest stworzenie właściwej, nowoczesnej infrastruktury technicznej, społecznej i usługowej zaspakajającej potrzeby mieszkańców, zapewniającej bezpieczeństwo i rozwój gospodarczy.

W ramach priorytetów realizujących cel na szóstym miejscu umieszczono rozwój turystyki, sportu i rekreacji, który zakłada dobre warunki do zdrowego wypoczynku, sportu i rekreacji m.in. poprzez:

- budowę i rozbudowę zapleczy socjalnych przy boiskach sportowych,
- budowę i modernizację boisk sportowych,
- organizację imprez sportowych i rekreacyjnych,
- tworzenie nowych terenów rekreacyjnych.

Również w ramach innych priorytetów następujące działania warunkują rozwój turystyki rowerowej:

- działania związane z ochroną środowiska (racjonalna gospodarka zasobami przyrody, edukacja ekologiczna mieszkańców),
- działania związane z budową i modernizacją infrastruktury drogowej oraz miejsc parkingowych,
- rozwój działalności ośrodków kultury.

Strategia rozwoju gminy Dębowiec 2004-2016

W swej misji gmina podkreśla przywiązanie społeczności do lokalnych, cieszyńskich tradycji oraz jej rolę w kreowaniu gminy jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania, pracy, rekreacji i wypoczynku.

Realizacja strategii rozwojowej gminy wymaga podjęcia czterech strategii dziedzinowych. Są to:

- strategia silnego inwestowania w układy komunikacyjne,
- strategia kreacji potencjału edukacyjnego i promocji kulturalnej,
- strategia kreacji wielofunkcyjnych centrów usługowych,
- strategia aktywizacji przedsiębiorczości, w tym w dziedzinie turystyki.

Cele operacyjne zakładają:

- opracowanie analizy turystycznej gminy w celu ustalenia specyficznych atrakcji,
- wypracowanie koncepcji współpracy między podmiotami zainteresowanymi rozwojem turystyki w gminie.

Na szczególną uwagę zasługuje cel strategiczny nr 2, który zakłada rozwój gospodarczy gminy poprzez turystykę (agroturystyka, ekoturystyka, turystyka tranzytowa i turystyka aktywna) w oparciu o istniejące zasoby poprzez:

- wypracowanie porozumienia na rzecz rozwoju gminy ze zidentyfikowanymi partnerami z zewnątrz,
- stworzenie atrakcyjnej oferty turystycznej m.in. poprzez opracowanie programu wykorzystania źródeł solankowych do celów turystyczno-uzdrowiskowych (z wykorzystaniem w krytym basenie) i promowanie budowy tężni, opracowanie oferty w zakresie usług agroturystycznych i ekoturystycznych, opracowanie programu w zakresie wykorzystania turystyki tranzytowej sportowej i usług okołoturystycznych, opracowanie programu w zakresie zagospodarowania stawów wraz z infrastrukturą rekreacyjno-sportową (wraz z polem campingowym), stworzenie ścieżki edukacyjno-przyrodniczej, rozbudowa infrastruktury istniejących szlaków rowerowych poprzez stworzenie nowych punktów odpoczynku,
- stosowanie różnorodnych form promocji gminy.

Dla omawianego projektu Wiślanej Trasy Rowerowej istotne znaczenie ma również cel strategiczny nr 3 dotyczący zwiększenia aktywności fizycznej społeczeństwa poprzez budowę i modernizację istniejących ogólnodostępnych obiektów i promocję wydarzeń sportowo-rekreacyjnych, a także cel operacyjny nr 5 dotyczący zachowania istniejącego potencjału w zakresie kultury duchowej i materialnej oraz jego upowszechnienie.

Plan Rozwoju Lokalnego gminy Zebrzydowice 2004-2006, Strategia rozwoju gminy Zebrzydowice 2010

Diagnoza stanu gminy podkreśla wzrastającą rolę turystyki w rozwoju lokalnym przede wszystkim w oparciu o trasy rowerowe REGIOTUR opasujące cały Euroregion Śląsk Cieszyński oraz piesze turystyczne szlaki. Oferta rekreacyjno-turystyczna zaczyna powstawać w oparciu o Kompleksy pałacowo-parkowe wraz z otoczeniem w Kończycach Małych i Zebrzydowicach oraz agroturystyką. Działania nastawione są przede wszystkim na wypoczynek sobotnio-niedzielny.

Zadania objęte interwencją Planu Rozwoju Lokalnego w latach 2004-2006 realizowane będą w ramach czterech obszarów odpowiadających strategicznym obszarom rozwojowym "Strategii Rozwoju Gminy Zebrzydowice 2010". Są to:

- reurbanizacja wedle zasad zrównoważonego rozwoju,
- rozwój infrastruktury technicznej,
- zachowanie i pomnażanie dziedzictwa kulturowego,
- waloryzacja przyrodnicza.

W Strategii rozwoju gminy w ramach wątku kreacji wskazano m.in. na:

- poprawę stanu środowiska naturalnego,

- rozwój agroturystyki,
- poprawę stopnia wykorzystania obiektów sportowo-rekreacyjnych,
- rozwój kontaktów turystycznych z Czechami z wykorzystaniem możliwości stwarzanych przez nowe przejścia graniczne.

Lista strategicznych kierunków rozwoju gminy obejmuje cztery kierunki podstawowe. Poniżej wskazano jedynie na kierunki wpływające na rozwój produktu Wiślana Trasa Rowerowa. Są nimi:

- wzmacnianie endogenicznego potencjału gminy (dostosowanie rolnictwa i rolniczego charakteru przestrzeni gminy silnie zurbanizowanej do uwarunkowań rynku lokalnego i regionalnego dla zachowania ruralistycznego krajobrazu, przygotowanie terenów pod rozbudowę sektora małych i średnich firm),
- wzmacnianie procesów adaptacji kapitału ludzkiego do warunków konkurencyjnej gospodarki rynkowej (promowanie przekwalifikowań zawodowych, szczególnie w grupach osób z wykształceniem podstawowym i zawodowym, kreowanie zachowań przedsiębiorczych w społeczności lokalnej),
- wzmacnianie uczestnictwa mieszkańców w społeczeństwie z informatyzowanym (promowanie w sieci internetowej podmiotów lokalnych świadczących usługi rekreacyjne),
- reurbanizacja wedle zasad zrównoważonego rozwoju (odtworzenie skali założeń pałacowo-parkowych, odtworzenie wielkości gospodarstw rolnych, przebudowa lokalnego układu komunikacyjnego ograniczająca stopień rozproszenia zabudowy i poprawiająca funkcjonowanie przejść granicznych, objęcie ochroną wód powierzchniowych i zbiorników, ochrona zasobów leśnych, rewitalizacja obszarów).

Strategia rozwoju gminy Chybie 2002-2014

Nadrzędnym celem strategicznym jest rozwój małej i średniej przedsiębiorczości i jej stymulowanie tak, aby to sprzyjało zwiększeniu dochodów Gminy.

Zadania powiązane pośrednio lub bezpośrednio z realizacją Wiślanej Trasy Rowerowej znalazły się w celu strategicznym dotyczącym rozwoju infrastruktury społecznej, do której zaliczyć należy kulturę, sport, edukację, zdrowie, pomoc społeczną.

Wśród zadań, które gmina przyjęła do realizacji dla niniejszego opracowania największe znaczenie mają:

- polityka podatkowa, pozwalająca na rozwój przedsiębiorczości wraz z programem wspierania przedsiębiorczości,
- plan promocji gminy,
- zaktywizowanie dozoru policyjnego,
- plan przestrzennego zagospodarowania gminy,
- rozwój zaplecza sportowo-rekreacyjnego,
- tworzenie infrastruktury rozwojowej,
- proekologiczna polityka gminy,
- poprawa infrastruktury drogowej wraz z chodnikami oraz ścieżkami rowerowymi.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strumień

Dla rozwoju turystyki kluczowe znaczenie mają następujące rodzaje inwestycji:

- inwestycje związane z usługami sportowymi i turystycznymi:
 - obszary lokalizacji boisk sportowych, zlokalizowane w każdej wsi, często jako tereny przy szkołach
 - obszar o funkcji turystycznej - sezonowy ośrodek harcerski w Drogomyślu przy Wiśle należy objąć szczególnymi działaniami ze względu na ochronę wód Wisły. Obszar potencjalnej strefy bezpośredniej ujęcia wody Strumień – rygor uregulowania gospodarki wodno ściekowej.
- inwestycje związane z powstaniem terenów rekreacyjnych w Pruchnej, Drogomyślu oraz Bąkowie (mała architektura, usługi małej gastronomii, urządzenia sportowo-rekreacyjne, małe obiekty klubowe (rybacówka, wypożyczalnia sprzętu wodnego).

Zaznaczone w Studium trasy rowerowe wynikają z projektu sieci tras rowerowych opracowanego w ramach programu "REGIOTUR – trasy rowerowe", uzupełnionego trasami lokalnymi.

Są to:

- Trasa rowerowa główna, subtrasa nr 9 N – Strumień – Jastrzębie Zdrój, prowadzi przez centrum zabytkowe Strumienia, gdzie łączy się z subtrasą nr 122 C.
- Trasa rowerowa drugorzędna, subtrasa nr 122 C – Strumień – Zabłocie – Chybie – Jaworze.
- Trasy rowerowe lokalne – określają możliwe przebiegi wynikające z lokalnych warunków, na bazie istniejących dróg, uwzględniające także lokalne potrzeby komunikacyjne.

Strategia zrównoważonego rozwoju gminy Milówka

Misja zakłada, że Milówka będzie lokalnym centrum turystycznym, edukacyjnym, małej i średniej przedsiębiorczości na bazie ekorozwoju.

Wynikające z misji priorytety strategiczne na pierwszym miejscu stawiają wspieranie turystyki jako zasadniczego źródła rozwoju ekonomicznego gminy.

Warto również zwrócić uwagę na wizję i wynikające z niej kierunki strategiczne:

Element wizji	Wynikający z niej kierunek strategiczny
- jest atrakcyjna ze względu na swoje walory krajobrazowe, przyrodnicze i kulturowe	Zachowanie krajobrazu, wartości kulturowych i przyrodniczych jako zasadniczej wartości rozwojowej
- rozwinięta turystyka i agroturystyka z atrakcyjną ofertą (prowadzoną zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju) stanowi jedno z głównych źródeł dochodu mieszkańców	Rozwój turystyki i agroturystyki na bazie walorów krajobrazowych i kulturowych
- ośrodek rekreacyjny z usługami pobytowymi o zróżnicowanym standardzie i ofercie dla różnych grup wiekowych	Rozwój usług pobytowych w obiektach średniej wielkości
- znane miejsce w kraju z lokalnych tradycji i kultury folkowej	Rozwój centrum kultury folkowej

Wśród zasadniczych celów strategicznych wynikających z misji na pierwszym miejscu znalazło się zwiększenie możliwości uzyskiwania przez mieszkańców dochodów z turystyki. Rozwój turystyki powinien się wiązać z:

- rozszerzeniem bazy noclegowej o zróżnicowanych standardach,
- rozbudową bazy towarzyszącej: gastronomia, handel i usługi,
- rozwojem infrastruktury technicznej,
- rozszerzeniem oferty urządzeń turystycznych (sporty letnie i zimowe),
- rozszerzeniem sieci szlaków turystycznych,
- promocją oferty gminy.

Niewątpliwie podstawowym warunkiem rozwoju turystyki będzie dostępność komunikacyjna danego obszaru z zewnątrz (dostępność kolejowa i drogową, położenie przy szlakach komunikacyjnych, oznakowanie sieci dróg publicznych) i wewnątrz (sieć szlaków turystycznych, ścieżki dydaktyczne, tablice informacyjne, miejsca odpoczynku, punkty widokowe, parkingi).

W Milówce zwiększenie możliwości uzyskiwania dochodów z turystyki przekłada się bezpośrednio na rozwój agroturystyki, wspieranie lokalnej kultury oraz dbałość o ład przestrzenny i estetykę gminy, co wiąże się m.in. z powstawaniem ścieżek rowerowych i szlaków pieszych, narciarskich.

W ramach kolejnego celu strategicznego dotyczącego edukacji mieszkańców, dla turystyki znaczenie ma budowa gimnazjum wraz z halą widowiskowo-sportową, podobnie jak cel dotyczący ochrony środowiska i wspierania przedsiębiorców w dziedzinach nie kolidujących z turystyką i edukacją.

Harmonogram realizacji Strategii zakłada, że w latach 2005-2006 nastąpi turystyczna specjalizacja Milówki i krystalizacja wizerunku kulturalnego i miejsca Milówki na rynku turystycznym, a także wzrost jakości usług.

Wiślana Trasa Rowerowa niewątpliwie w swej idei wpisuje się w realizację zadań Strategii.

Strategia rozwoju Bielska-Białej do 2010 r.

Strategia Bielska-Białej zakłada kształtowanie miasta - stolicy Podbeskidzia, jako wielofunkcyjnego miasta o coraz lepszych warunkach życia mieszkańców oraz wysokiej dynamice rozwoju gospodarczego, chroniącego wartości historyczno-kulturowe i ekologiczne, otwartego na inwestorów, turystów i współpracę międzynarodową oraz wzrastającej randze w kraju i w Europie.

Do głównych celów strategicznych zaliczono:

- poprawę warunków zamieszkania, obsługi i wypoczynku mieszkańców,
- ochronę dziedzictwa historyczno-kulturowego, walorów i zasobów środowiska przyrodniczego oraz wzrost atrakcyjności miasta dla turystów,
- tworzenie jak najlepszych warunków dla rozwoju nowoczesnej gospodarki, usług wyższego rzędu oraz współpracy międzynarodowej,
- zapewnienie sprawnego funkcjonowania infrastruktury technicznej oraz ładu funkcjonalno-przestrzennego miasta.

Dla realizacji Wiślanej Trasy Rowerowej największe znaczenie mają następujące cele operacyjne:

- zachowanie tożsamości historyczno-kulturowej miasta,

- poprawa sprawności funkcjonowania systemu transportowego miasta oraz jego powiązań z otoczeniem, gdzie do zadań realizacyjnych wpisano budowę systemu ścieżek rowerowych,
- aktywna polityka gospodarcza wykorzystująca walory miasta,
- ochrona walorów i zasobów oraz poprawa stanu środowiska przyrodniczego,
- racjonalne kształtowanie zagospodarowania przestrzeni miasta,
- poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego,
- wspieranie i rozwijanie kultury i sztuki,
- poprawa warunków wypoczynku i rekreacji mieszkańców oraz rozwój usług turystycznych,
- aktywne kreowanie pozytywnego wizerunku Bielska-Białej w kraju i za granicą.

W ramach celu operacyjnego dotyczącego poprawy warunków wypoczynku i rekreacji mieszkańców oraz rozwoju usług turystycznych wyszczególniono następujące zadania realizacyjne:

- budowa zespołu krytych pływalni,
- budowa sztucznego lodowiska,
- zagospodarowanie turystyczne rejonu Szyndzielni i Dębowca,
- zagospodarowanie parku "Błonia" w urządzeniu rekreacyjno-wypoczynkowe,
- zagospodarowanie całego obszaru nad rzeką Wapieniczką,
- kontynuacja doposażenia istniejących obiektów szkolnych i osiedlowych w urządzeniu sportowe,
- uruchomienie Miejskiego Ośrodka Informacji i Promocji Turystycznej,
- utworzenie Miejskiego Systemu Informacji Wizualnej,
- tworzenie warunków dla budowy obiektów hotelowych (klasa luksusowa i turystyczna),
- poprawa stanu technicznego obiektów sportowo-rekreacyjnych.

Niemal wszystkie działania bezpośrednio lub pośrednio powiązane z rozwojem turystyki w przypadku Bielska-Białej mają bardzo duże znaczenie dla realizacji Wiślanej Trasy Rowerowej, mimo, że miasto nie jest położone nad Wisłą. Znaczenie to wynika z faktu, że Bielsko-Biała jest dogodnym węzłem komunikacyjnym dla wielu turystów.

Strategia rozwoju gminy Jasienica

Jako atuty rozwojowe gminy Strategia wymienia przede wszystkim przynależność gminy i jej rejonu do Śląska Cieszyńskiego i związanego z tym dziedzictwa kulturowego, które na terenie gminy jest kultywowane, atrakcyjne warunki przyrodnicze związane z krajobrazem, ukształtowaniem terenu, klimatem, przydatnością dla produkcji roślinnej i hodowlanej bydła i ryb, skalą ilościową i różnorodnością obiektów przyrodniczych i terenów uznanych za podlegające ochronie, dziedzictwo kulturowe związane z obiektami wpisanymi do rejestru zabytków i do ewidencji konserwatorskiej, w tym zabytki archeologiczne.

Za główne cele strategiczne związane z rozwojem gminy Jasienica, mające bezpośredni związek z Wiślaną Trasą Rowerową uznać należy:

- Wykorzystanie walorów przyrodniczych gminy dla rozwoju rolnictwa, turystyki, sportu, wypoczynku przy założeniu rozwoju zrównoważonego poprzez: wspieranie

agroturystyki, trasy rowerowe wraz z wnioskiem o ich włączenie do systemu tras euroregionu, trasy rajdów samochodowych wraz z wnioskiem o włączenie ich do programu krajowego, turystykę konną z wykorzystaniem już istniejących tradycji, rekreacyjno-sportowe założenia wielkoprzestrzenne, wędkarstwo na bazie części spośród istniejących stawów rybnych, trasy wędrówek pieszych w tym tras związanych z dydaktyką ekologiczną i dziedzictwem kulturowym, tras pielgrzymkowych z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, symboli kultu religijnego, szkoły zielone na terenie gminy dla młodzieży Bielska-Białej i Górnego Śląska, warunki lokalizacji drugich domów, możliwości i warunki wykorzystania projektowanego dużego zbiornika wodnego, także dla realizacji związanej z wodą (kąpiele, sporty wodne, zaplecze sanitarne, gastronomiczne, mieszkaniowe), promocję walorów rekreacyjno-sportowych gminy, rozbudowę sieci boisk trawiastych do piłki nożnej, lekkiej atletyki, gier zespołowych w poszczególnych sołectwach wraz z niezbędnym zapleczem socjalnym, budowę basenów kąpielowych.

- Osiągnięcie wyższego poziomu ładu przestrzennego i estetyki w gminie.

Do zadań realizacyjnych zaliczono:

- powstanie ośrodka wypoczynku przywodnego nad zbiornikiem "Międzyrzecze", jako zaplecza sportowego i obsługowego dla wykorzystania zbiornika do celów rekreacyjnych,
- powstanie ośrodka hipicznego w sołectwie Międzyrzecze Górne obejmującego stajnie i zaplecze mieszkalno-gospodarcze oraz tereny do nauki jazdy hipoterapii, jazdy sportowej, wypoczynkowej z możliwością realizacji obiektów zamkniętych,
- powstanie ośrodka rekreacyjno-sportowego w sołectwie Międzyrzecze Górne do gier i zabaw wielkoprzestrzennych wraz z zapleczem kubaturowym ze znaczącym udziałem terenów zielonych,
- przystosowanie wzgórza leśnego "Górka" do budowy wyciągu i zjazdów umożliwiających całoroczne korzystanie (rynna zjazdowa, tor saneczkowy, stok narciarski, sztuczne naśnieżanie) z lokalizacją u podnóża terenu przeznaczonego pod budowę obiektów zaplecza, gastronomii, schroniska i drobnych usług. Teren powiązany z krajowym i międzynarodowym układem drogowym może stać się uznanym ośrodkiem turystycznym,
- powstanie centrum konferencyjno-turystycznego "Grodziec" - adaptacja obiektu zamkowego dla potrzeb centrum konferencyjnego i wysoko standardowej turystyki o zasięgu międzynarodowym przy wykorzystaniu atutów zespołu zabytkowego,
- budowa pola golfowego "Grodziec" - teren pól golfowych wraz z obiektami zaplecza na powierzchni około 25 ha, z możliwością powiększenia do około 40 ha.
- lokalny system ekologiczny - lokalny system ekologiczny obejmujący układ hydrograficzny (rzeki, potoki, stawy i zbiorniki), tereny leśne, zadrzewień i dolesień oraz bogatej rzeźby terenu.

Za kluczowe działania na rzecz realizacji strategii rozwoju gminy uznano opracowanie programu rozwoju obszarów rekreacyjnych i turystycznych wraz z podjęciem promocji walorów krajobrazowych i rekreacyjnych gminy, w szczególności uwzględniając: turystykę pieszą i rowerową, wędkarstwo, wypoczynek przywodny, turystykę konną, terenowe gry wielkoprzestrzenne przy wykorzystaniu walorów topograficznych terenu.

Strategia rozwoju gminy Czechowice-Dziedzice

Najistotniejszym celem gminy Czechowice-Dziedzice jest podnoszenie jakości życia jej mieszkańców. Najbardziej naturalnym sposobem osiągnięcia tego celu jest rozwój

gospodarczy miasta i gminy, który jest źródłem bogacenia się jej mieszkańców. Rozwój ten opiera się zarówno na funkcjonujących tu przedsiębiorstwach, jak i na inwestorach zewnętrznych, dla których stworzono szereg zachęt i przyjazny klimat dla działania.

W mieście Czechowice-Dziedzice rozwinęły się w znaczącym stopniu funkcje miejskie, zwłaszcza w dziedzinach związanych z ochroną zdrowia, edukacją, a także kulturą oraz sportem i aktywnym wypoczynkiem.

Tak zarysowany ogólny cel istnienia miasta i gminy Czechowice-Dziedzice, wiąże się ściśle z domenami strategicznymi, wskazanymi przez reprezentacje jego mieszkańców. W kontekście Wiślanej Trasy Rowerowej interesujące są następujące domeny:

- Rozwój przyjaznego środowisku przemysłu oraz małej i średniej przedsiębiorczości - nadanie nowej jakości życia w gminie, wiąże się ze zmianą jej wizerunku pod względem charakteru przedsiębiorczości. Nastąpi rozwój małej i średniej przedsiębiorczości oraz płynne przejście od przemysłu do usług, co oznacza między innymi priorytetyzację turystyki, jako gałęzi gospodarki opartej na usługach oraz zdominowanej przez małe i średnie przedsiębiorstwa.
- Jakość życia – szeroka gama imprez rekreacyjnych i rozrywkowych oraz zróżnicowana oferta kulturalna, wciąż uatrakcyjniana. Wiaże się z tym również dostępność do bogatej i zróżnicowanej oferty zagospodarowania czasu wolnego (jej poszerzenie) oraz zwiększenie atrakcyjności miasta poprzez uporządkowanie i rozwój terenów zielonych.

W ramach celu strategicznego dotyczącego pełnej dostępności do bogatej i zróżnicowanej oferty zagospodarowania czasu wolnego plan operacyjny przewiduje na lata 2001-2007 następujące cele i działania:

- poszerzenie i urozmaicenie oferty kulturalno-rozrywkowej przy efektywnym wykorzystaniu istniejącej bazy lokalowej poprzez: organizowanie koncertów muzyki rozrywkowej, stworzenie oferty w ramach kultury masowej,
- poszerzenie oferty w zakresie sportu masowego i rekreacji na terenie gminy poprzez: modernizację lodowiska i wykonanie zadania, udostępnienie dodatkowych form rekreacji (korty, siatkówka, koszykówka, minigolf, siłownia), opracowanie studium wykonalności dla budowy krytej pływalni, wyznaczenie i opisanie 3 tras rowerowych na terenie gminy.

Strategia rozwoju gminy Bestwina

Na podstawie opracowanej w 1997 r. I części "Strategii oraz Diagnozy sytuacji zewnętrznej i wewnętrznej gminy Bestwina" można jedynie omówić postrzeganie gminy i jej walorów przez mieszkańców, próbując na tej podstawie wnioskować o atrakcyjności turystycznej i przyszłych głównych kierunkach rozwoju.

Wśród najważniejszych atrybutów gminy wymieniono atrakcyjne położenie, czystość środowiska, bliskość gór i aglomeracji miejskich oraz dobrą dostępność komunikacyjną. Szanse rozwojowe gminy wynikają z naturalnych cech środowiska przyrodniczego i wartości środowiska kulturowego. Są to obszary o szczególnych wartościach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych oraz obszary o szczególnych walorach sieci hydrograficznej. Otoczenie bogate w atrakcje turystyczne w postaci licznych zabytków, pomników przyrody, urozmaiconej rzeźby terenu, lasów, możliwości wykorzystania rekreacyjnego akwenów wodnych podnosi atrakcyjność gminy.

Diagnoza sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej gminy wskazuje, że gmina może pełnić rolę turystyczno-rekreacyjną, jako element łączący tereny uprzemysłowione z obszarami turystycznymi Beskidu.

Do głównych osi rozwoju gminy zaliczono rozwój wytwórczości i rzemiosła, rozwój stref rekreacyjnych, infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej oraz agroturystyki.

Strategia rozwoju gminy Wilamowice

Część diagnostyczna Strategii doprowadziła do konstatacji, że korzystne położenie gminy Wilamowice i gęsta sieć dobrze utrzymanych dróg zachęca do odwiedzania tutejszych terenów. Jest stąd łatwy dojazd w Beskid Śląski i Żywiecki, gdzie można uprawiać sporty zimowe, a latem żeglarsstwo na jeziorach zaporowych oraz lotnictwo i paralotniarstwo na górze Żar. Otwarte tereny i zbiorniki wodne w gminie są szczególnie atrakcyjne dla uprawiania myślistwa i łowiectwa. Działają tu dwa koła łowieckie, "Żbik" w Dankowicach i "Knieja" w Pisarzowicach. Jest to ważny atrybut rozwoju i promocji gminy.

Stąd gmina swą szansę rozwojową upatruje m.in. w rozwoju turystyki i agroturystyki, bazy rekreacyjnej (korty tenisowe, ścieżki rowerowe) i infrastruktury turystycznej oraz produkcji zdrowej żywności.

Wilamowice chcą być gminą przyjazną dla środowiska, otwartą dla przybyszów, z życzliwymi i współpracującymi mieszkańcami, gdzie społeczność lokalna będąc dumna ze swej przeszłości, identyfikuje się ze swym środowiskiem i dąży do budowy społeczeństwa obywatelskiego, które przejmuje odpowiedzialność za rozwój gospodarczy i społeczny gminy, który wyraża się we wspólnych działaniach zmierzających do urzeczywistnienia nakreślonej wizji gminy roku 2015 i dążeniach do zapisanych w *Strategii Rozwoju Gminy Wilamowice* celów, a mianowicie: rozwoju oświaty, edukacji i kultury; aktywnej ochrony środowiska naturalnego; rozwoju infrastruktury komunikacyjnej; tworzeniu nowych miejsc pracy; doskonaleniu opieki medycznej i socjalnej; rozwoju turystyki, sportu i rekreacji oraz modernizacji organizacji rolnictwa.

W kontekście Wiślanej Trasy Rowerowej za istotny należy uznać cel strategiczny, który dotyczy rozwoju turystyki, sportu i rekreacji, który zakłada organizację ośrodka wypoczynku sobotnio-niedzielnego i popołudniowego poprzez:

- przygotowanie bazy noclegowej, w tym rozwój agroturystyki, pensjonatów, hotelu,
- tworzenie nowych terenów rekreacyjnych, w tym budowa pola golfowego, zagospodarowanie terenów wokół stawów oraz nad Sołą, uruchomienie szkoły żeglarskiej, budowa basenu odkrytego, zagospodarowanie terenu w centrum Starej Wsi,
- budowę sieci tras rowerowych, w tym budowę pasów rowerowych wzdłuż dróg, budowę ścieżki rowerowej wzdłuż rzeki Soły,
- organizację imprez sportowych i turystycznych.

W uzasadnieniu realizacji celu podano, że dogodne położenie geograficzne gminy Wilamowice oraz jej zasoby naturalne takie, jak stawy, rzeki, lasy sprzyjają rozwojowi turystyki, w tym szczególnie agroturystyki. Agroturystyka adresowana jest głównie do turystów indywidualnych, rodzin lub małych grup. Nie wymaga rozbudowanej bazy noclegowej i żywieniowej, może, bowiem z powodzeniem rozwijać się wykorzystując istniejące zasoby mieszkaniowe gospodarstw rolnych oraz przestrzeń rekreacyjną w obrębie gospodarstwa. Poprawa oraz rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej w gminie wzbogaci jej walory turystyczne. Rozwój usług turystycznych i agroturystycznych przyczyni się do zwiększenia dochodów osobistych mieszkańców i gminy.

Strategia rozwoju miasta Jastrzębie Zdrój do 2010

Pożądane procesy rozwojowe stanowią pierwszy człon wizji rozwoju miasta. Są one sprecyzowane w odniesieniu do każdego z czterech wyróżnionych pól strategicznych. Poniżej wyszczególniono jedynie te pozostające w ściślejszej korelacji z turystyką i trasami rowerowymi.

Procesy rozwoju w polu strategicznym "Układy komunikacyjne":

- stworzenie bezkolizyjnego układu dróg pieszych oraz dróg rowerowych.

Procesy rozwojowe w polu strategicznym "Edukacja i integracja społeczności":

- rozwój placówek kulturalnych i sportowych,
- integracja młodego pokolenia z miastem,
- kształtowanie lokalnych elit,
- rozwój różnych form ekspresji patriotyzmu lokalnego.

Procesy rozwojowe w polu strategicznym "Funkcje i centra usługowe":

- przebudowa i rozbudowa dzielnicy "Zdrój",
- kształtowanie proekologicznego systemu terenów rekreacyjnych z bazą usługową,
- kształtowanie terenów rekreacyjnych w pobliżu osiedli mieszkaniowych (zagospodarowanie jarów).

Procesy rozwojowe w polu strategicznym "Przedsiębiorczość i inwestorzy":

- rozwój przedsiębiorczości i aktywizacja zawodowa ludzi młodych,
- kreowanie nowych firm i działalności na terenach i w obiektach pokopalnianych,
- ukształtowanie silnego ekonomicznie sektora małych i średnich przedsiębiorstw,
- aktywizacja zawodowa kobiet w sektorze usług.

Dla realizacji Wiślanej Trasy Rowerowej największe znaczenie mają wyszczególnione poniżej priorytety i projekty:

1. Komunikacja prowadząca do podstrefy jastrzębsko-żorskiej w stosunku, do którego projektem uzupełniającym jest system komunikacji rowerowej, budowa ścieżek rowerowych na terenie całego miasta w ramach modernizacji dróg – projekt strategiczny
2. Wykształcenie ponadlokalnego centrum administracyjno-usługowego w kwadracie ulic Piłsudskiego, Arki Bożka, Północnej i Warszawskiej centrum rekreacyjno-usługowego w Zdroju oraz lokalnych centrów handlowo-usługowych i rekreacyjnych w strefie podmiejskiej) - priorytet strategiczny
3. Centrum kultury i rozrywki w "kwadracie" (centrum kultury filmowej z salami koncertowymi, kinową, i teatralną, pawilon wystawienniczy, lokale gastronomiczne) – projekt strategiczny
4. Centrum kulturalno-rekreacyjno-lecznicze i edukacyjne w dzielnicy zdroj (modernizacja obiektów pouzdrowiskowych i szpitalnych ze zmianą sposobu użytkowania, budowa nowych obiektów w tym rynek na obrzeżach parku oraz przy ul. Witczaka, rewitalizacja parku zdrojowego) – projekt strategiczny

5. Modernizacja i rozwój ośrodków sportu i rekreacji (modernizacja istniejących obiektów: hala "Omega", kompleks hala-lodowisko-hotel (ul. Lecena), hala sportowa w Boryni) – projekt strategiczny
6. Rekreacyjne zagospodarowanie jarów jastrzębskich i terenów przemysłowych (budowa "Wesołego Miasteczka", tworzenie tras motokrosowych, rowerowych, sztucznych tras narciarskich, podniesienie walorów krajobrazowych przede wszystkim w sąsiedztwie osiedli przykopalnianych i w sołectwach) – projekt strategiczny
7. Regionalne centrum targowo-wystawiennicze (wykorzystanie istniejącego kompleksu hala-lodowisko-hotel przy ul. Leśnej na cele subregionalnego centrum targowo-wystawienniczego) – projekt strategiczny
8. Organizacja współpracy z Czechami (m.in. Biuro Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej "Olza" z siedzibą w Jastrzębiu Zdroju, centrum informacji turystycznej) – projekt strategiczny

Program funkcjonowania gminy Pawłowice do roku 2007

Poniżej wyszczególniono kierunki działań, które wykazują związek z realizacją Wiślanej Trasy Rowerowej:

1. Rolnictwo

- popieranie rozwoju agroturystyki i produkcji ekologicznej żywności,
- ochrona terenów nie zdegradowanych i wspieranie prac przy rekultywacji terenów zdegradowanych,
- dalsze promowanie rozwoju gospodarki rybnej oraz możliwości połączenia tej produkcji z rozwojem wędkarstwa i rozwojem agroturystyki,
- prowadzenie w miejscowych placówkach oświaty edukacji ekologicznej.

Ścieżki rowerowe

Do 2007 r. planuje się bieżące utrzymanie istniejących ścieżek rowerowych oraz wytyczanie i oznakowanie nowych tj:

- trasy łączącej Pawłowice z Pszczyną, tzw.: "Traktu Książęcego" o długości 5 km,
- ścieżki przyrodniczej przy ul. Wyzwolenia w Pawłowicach, doliną "Pawłówki" obok stawów w stronę Mizerowa,
- ścieżki przyrodniczo-kulturowej w Pielgrzymowicach od domu Karola Miarki, kościoła zabytkowego, pałacyku myśliwskiego – doliną "Pielgrzymówki",
- ścieżki przyrodniczo-kulturowej w Pawłowicach od zabytkowego parku dworskiego wzdłuż trasy rowerowej "Trakt Cesarsko-Pruski" i stawu "Młyńskiego".

2. Kultura

- rozwijanie działalności istniejących zespołów śpiewaczych, chóru kameralnego, dziecięcych i młodzieżowych zespołów teatralnych, formacji tańca nowoczesnego, dziecięcych zespołów tańca ludowego w Pawłowicach i Warszowicach,
- doprowadzenie do powstania przy każdej szkole podstawowej w gminie nowego zespołu artystycznego (tanecznego, chóru lub teatralnego),

- rozwijanie działalności kółek zainteresowań: plastycznego, tańca sportowego, modelarskiego, szachowego, rozszerzanie oferty kółek zainteresowań w domach kultury,
- wspomaganie finansowe i organizacyjne działalności amatorskiego ruchu artystycznego osób dorosłych, pobudzanie inicjatywy do tworzenia nowych zespołów (kabaret, teatr, zespół ludowy itp.),
- organizowanie wystaw w galerii GOK co najmniej co 2 miesiące,
- ciągłe doskonalenie strategii reklamy i ogłoszeń, rozbudowa strony internetowej, stworzenie systemu informacji o imprezach w lokalnej prasie i tablicach ogłoszeniowych w całej gminie,
- kultywowanie i podtrzymywanie tradycji lokalnych takich, jak wręczanie nagród im. Karola Miarki.

Imprezy

- Utrzymanie ilości imprez organizowanych lub współorganizowanych przez GOK na dotychczasowym poziomie przy ciągłym doskonaleniu ich jakości pod względem organizacji, obsługi technicznej i oprawy medialnej.
- Dla polepszenia frekwencji na imprezach konieczne jest doprowadzenie do większego zaangażowania środowisk lokalnych i mieszkańców gminy w ich przygotowanie.
- Kontynuacja imprez cyklicznych, które organizowane były w latach poprzednich: Dni Pawłowic, Wiosna z Folklorem, Przegląd Jaselkowo-Szopkowy, Konkurs Wiedzy o Gminie Pawłowice, Konkurs Piosenki Dziecięcej, Przegląd Zespołów Rockowych "Sala Prób", Biesiada Zespołów Folklorystycznych, Półkolonie, "Majówka" na Pniówku, Spotkania Teatralne, Obchody Święta Niepodległości.
- Wprowadzenie do kalendarza nowych imprez cyklicznych, a jednocześnie rezygnacja z tych imprez, które w pierwszych edycjach nie cieszyły się większym zainteresowaniem ani mieszkańców ani środowisk artystycznych.
- Rozbudowa bazy informacyjnej o zespołach amatorskich i profesjonalnych w celu osiągania bezpośrednich kontaktów z zespołami i wykonawcami przy załatwianiu zleceń koncertowych.
- Organizowanie koncertów biletowanych na hali sportowej.

Plan Rozwoju Lokalnego dla gminy Pszczyna na lata 2005 – 2006 oraz 2007 – 2013

W części diagnostycznej dokumentu oceniono potencjał turystyczny Pszczyny i wyróżniono szereg czynników, które o tym decydują:

1. Czynniki wynikające z położenia i połączeń komunikacyjnych, wśród których decydujące znaczenie mają:

- bliskie sąsiedztwo Aglomeracji Górnośląskiej, stwarzające stałe, masowe zapotrzebowanie na usługi turystyczne,
- bliskie sąsiedztwo z Beskidami – typowym regionem turystycznym,
- położenie na trasie Rybnik–Oświęcim–Kraków stwarzające możliwości w zakresie rozwoju turystyki zagranicznej,
- sąsiedztwo Goczałkowic-Zdroju – gminy uzdrowskiej,
- dobre połączenia komunikacyjne.

2. Czynniki determinowane przez środowisko naturalne, wśród których decydujące znaczenie mają:

- sąsiedztwo lasów pszczyńskich i kobiórskich,
 - rezerwat żubrów w Jankowicach.
3. Czynniki wynikające z tradycji historycznych oraz charakteru gminy, wśród których decydujące znaczenie mają:
- tradycje historyczne miasta,
 - ilość atrakcji turystycznych i obiektów zabytkowych,
 - działalność i imprezy kulturalne organizowane na terenie gminy.
4. Czynniki wynikające z warunków uprawiania turystyki i bazy turystycznej, takie jak:
- baza hotelowa i gastronomiczna,
 - specyficzne atrakcje turystyczne takie jak zbiorniki wodne,
 - pozostała infrastruktura turystyczna.

W *Planie* przyjęto następujące założenia rozwoju ruchu turystycznego na terenie gminy:

- Wydłużenie średniego okresu pobytu turystycznego na terenie gminy.
- Dywersyfikacja produktu turystycznego.

Obecnie głównym celem przyjazdów turystycznych do Pszczyny jest zwiedzanie atrakcji turystycznych związanych z historycznym charakterem miasta. Częstym powodem przyjazdów jest także organizacja imprez kulturalnych na terenie miasta Pszczyna. Zwiększenie liczby przyjazdów turystycznych może nastąpić na skutek uruchomienia obiektów i infrastruktury turystycznej nastawionej na obsługę innych segmentów rynku turystycznego. W tej dziedzinie gmina ma duże, niewykorzystane dotąd możliwości. Szanse na rozwój ruchu turystycznego daje m.in. rozwój sportów wodnych na terenie zbiorników Goczałkowickiego i Łąckiego oraz możliwość ekspozycji żubra na terenie gminy. Ze względów ekonomicznych, na obecnym etapie rozwoju turystyki, rozbudowa infrastruktury turystycznej powinna się skupić terytorialnie na obszarze o największym potencjale turystycznym. Biorąc pod uwagę specyfikę gminy oraz potencjał turystyczny i charakter obecnie występującego ruchu turystycznego, obszar taki powinien obejmować osiedla Stare Miasto i Śródmieście, Park Zwierzyniecki (od ul. Żorskiej do zbiornika Łąka), tereny wokół zbiornika Łąka oraz sąsiadujące z Jeziorem Goczałkowice (na terenie sołectw: Poręba, Brzeźce, Łąka, Wisła Wielka).

Zadania realizowane i planowane do realizacji w zakresie turystyki:

1. Do chwili obecnej kilka projektów doczekało się realizacji. Zadania ściśle związane z rozwojem turystyki na terenie Pszczyny to:

- I etap renowacji elewacji Muzeum Zamkowego,
- rewitalizacja starówki,
- regulacja rzeki Pszczynki.

2. Planowane do zrealizowania w najbliższym czasie zadania jako elementy priorytetowe w zakresie rozwoju turystyki na terenie Pszczyny to:

- remont Stajni Książęcych jako II etap robót Muzeum Zamkowego,
- budowa Zagrody Pokazowej Żubrów,
- budowa ośrodka sportów wodnych nad Zbiornikiem Łąckim.

3. Priorytetowe obszary działań w obszarze infrastruktury sportowej i turystycznej:

- budowa ośrodka sportów wodnych nad Zbiornikiem Łąka,
- budowa nowej hali sportowej wraz z basenem,
- budowa zagrody pokazowej żubrów w zabytkowym parku pszczyńskim.

4. Pozostałe planowanie inwestycji:

- Renowacja kościoła parafialnego pw. Św. Jakuba Starszego Apostoła w Wiśle Małej oraz kościoła parafialnego pw. Św. Marcina w Ćwiklicach,
- Zagospodarowanie obejścia kościoła oraz dzwonnicy wraz z remontem organów w kościele pw. Św. Mikołaja w Łące.

Program rozwoju lokalnego gminy Goczałkowice-Zdrój na lata 2004-2006

W części diagnostycznej dokumentu wyodrębniono turystykę, jako jeden z obszarów, wymagający osobnej analizy. Podkreślono historyczne uwarunkowanie Goczałkowic jako miejscowości granicznej, co stało się kanwą inicjatywy utworzenia szlaków turystycznych, łączących regiony i grupy etniczne, które ta historia podzieliła. W 2003 r. powstał "Szlak dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego Kraków-Morawy-Wiedeń Greenways", przebiegający przez Goczałkowice-Zdrój. Dla Goczałkowic planowany jest także szlak rowerowy wokół Jeziora Goczałkowickiego, pokazujący dziedzictwo kulturowe z obu stron dawnej rzeki granicznej i ukazujący przyrodnicze bogactwo doliny Wisły, stanowiącej korytarz ekologiczny o znaczeniu europejskim. Obrzeża doliny Wisły, stanowiąc będą zaplecze dla rozwoju rekreacji i turystyki z możliwością powstawania przy tej pętli drobnych usług związanych z turystyką, rekreacją i wypoczynkiem. Innymi tematycznie będą szlaki związane z tradycjami produkcji lokalnych produktów markowych, uwzględniające regionalne wyroby kulinarne czy rzemieślnicze, regionalne obyczaje i obrzędy, ugruntowane style architektoniczne i kompozycje przestrzenne. Dla turystów przybywających z południa, Goczałkowice powinny stanowić punkt startowy dla szlaków tematycznych rozwijanych w oparciu o historię i geografę byłego Księstwa Pszczyńskiego. Dla ochrony, dokumentowania i ukazywania tego dziedzictwa kulturowego, opracowany był plan utworzenia "Pszczyńskiego Parku Krajobrazowego". Szanse jego utworzenia nadal istnieją. Dałoby to sposobność łączenia sieci zbliżonych tematycznie szlaków turystycznych, ponieważ "Pszczyński Park Krajobrazowy" miał się stykać z istniejącym już parkiem krajobrazowym "Cysterskich Kompozycji Krajobrazowych Rud Wielkich" i łączyć szlakami turystycznymi z Jurą Krakowsko-Częstochowską.

Do w/w programu docelowo gmina chce włączyć wybudowaną na terenie szkoły halę sportową i budowę krytej pływalni oraz boisk i kortów tenisowych, budowę sztucznych zbiorników wodnych służących sportom wodnym wraz z polami biwakowymi, punktami małej gastronomii i parkingami oraz wypożyczalnią sprzętu sportowego. W centrum Zdroju planowana jest budowa hotelu, a przy drodze krajowej nr 1 zajazdu. W kolonii Bór w Goczałkowicach rozbudowane będzie zaplecze rekreacji konnej oraz urządzone i oznakowane ścieżki dydaktyczne. Dalekosieżnym zamiarem gminy jest budowa stacji wodnej przy Jeziorze Goczałkowickim. Gmina Goczałkowice-Zdrój liczy na włączenie się w system informacji turystycznej obszaru południowego Województwa Śląskiego lub Lokalnej Organizacji Turystycznej "Księstwo Pszczyńskie", która jest w początkowym etapie tworzenia.

Część strategiczna dokumentu w obszarze posiadanych struktur wskazała na konieczność podtrzymywania m.in.:

- walorów ekologicznych,
- rodzimego stylu budownictwa,
- ugruntowania i rozwoju ekologicznego wizerunku gminy,
- zagospodarowanie i efektywne wykorzystanie posiadanego zasobu solanek i borowiny,
- zwiększenie jakości i poziomu zróżnicowania oferowanych w gminie usług o charakterze turystycznym, rekreacyjnym, sportowym, leczniczym, uzdrowskim oraz agroturystycznym,
- rozwiązywanie problemów związanych ze złym stanem sieci wodociągowej.

W dziedzinie relacji z otoczeniem gmina winna w pierwszym rzędzie dążyć do podtrzymania i maksymalnego wyeksploatowania korzyści wynikających z:

- tradycyjnych więzi z sąsiednimi gminami celem zachowania spuścizny kulturowej i dziedzictwa regionalnego,
- związków z sąsiednimi gminami w celu wykorzystania atrakcyjnych walorów turystycznych jako miejsca lokalizacji funkcji ponadlokalnych oraz - z drugiej strony - wykorzystania atrakcyjności gminy Goczałkowice - Zdrój jako miejsca zamieszkania dla miejscowej ludności, kuracjuszy i turystów,
- tradycyjnego charakteru gminy jako niewielkiej miejscowości,
- specjalizacji gminy w realizowaniu funkcji turystycznych, rekreacyjnych i uzdrowskich,
- rozwijania współpracy gospodarczej i kulturalnej z gminami sąsiednimi,
- rozwijania współpracy w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego,
- rozwijania nowych form usług agroturystycznych.

Zadania główne na lata 2004 – 2006, m.in.:

- zapewnienie atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu poprzez dostęp do infrastruktury sportowej i kulturalnej,
- budowa centrum sportowo-rekreacyjnego,
- stworzenie atrakcyjnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej,
- budowa i modernizacja bazy sportowo rekreacyjnej.

Zadania długoterminowe na lata 2007 – 2008, m.in.:

- dziedzictwo regionalne,
- modernizacja dróg i budowa parkingów,
- urządzenie terenów rekreacyjnych,
- ochrona powietrza,
- wykorzystanie walorów przyrodniczych gminy - stworzenie bazy turystycznej i rekreacyjnej,
- zachowanie konkurencyjności gminy i aktywna promocja jej walorów,
- budowa hotelu,
- rewitalizacja terenów parkowych.

Realizacja zadań i projektów na lata 2004 -2006, m.in.:

- budowa krytej pływalni,
- rozwój infrastruktury sportowej, turystycznej obszarów wiejskich,

- budowa sali sportowej,
- rozwój infrastruktury sportowej, turystycznej obszarów wiejskich,
- infrastruktura sportowo-edukacyjna (sztuczna trawa, piłkochwyty, trybuny, oświetlenie, sanitariaty, szatnie, ogrodzenia, magazyny, wyposażenie i przebudowa),
- rozwój infrastruktury sportowej, turystycznej obszarów wiejskich.

Realizacja zadań i projektów na lata 2007 - 2008

- budowa hotelu przy Centrum Sportu i Rekreacji,
- rozwój infrastruktury sportowej, turystycznej obszarów wiejskich,
- budowa i urządzenie ścieżek rowerowych i spacerowych,
- rozwój infrastruktury sportowej, turystycznej obszarów wiejskich,
- odnowa Parku Zdrojowego,
- zagospodarowanie stawu Maciek i terenów rekreacyjnych przy ul. Bór II
Rozwój infrastruktury sportowej, turystycznej obszarów wiejskich

Strategia rozwoju gminy Miedźna 2002-2010

Podstawowym, najogólniejszym sensem istnienia gminy Miedźna jest podniesienie jakości życia jej mieszkańców i stworzenie młodemu pokoleniu możliwości rozwoju osobistego i zawodowego. Odbyna się to dzięki trwałemu rozwojowi gospodarczemu i społecznemu gminy.

Dzięki atrakcyjnym warunkom naturalnym i odpowiedniemu ich wykorzystaniu gmina stanowi ponadlokalny ośrodek rekreacji weekendowej. Tu chętnie odpoczywają mieszkańcy Miedźnej, sąsiednich gmin i Aglomeracji Katowickiej, rozwija się też agroturystyka.

Wśród domen strategicznych najistotniejsze znaczenie dla realizacji Wiślanej Trasy Rowerowej ma domena zatytułowana sport i rekreacja. Już obecnie gmina jest atrakcyjnym ośrodkiem sportu i rekreacji o dobrze rozwiniętej i różnorodnej infrastrukturze sportowej i rekreacyjnej, oferującym mieszkańcom oraz gościom łatwy dostęp do zróżnicowanej oferty obiektów sportowo-rekreacyjnych, wykorzystując przy tym swe walory krajobrazowe. Zasadniczą rolę odgrywa centralny obiekt sportowy, obejmujący pływalnię, lodowisko, korty tenisowe, boiska do gier zespołowych i siłownię. Rozległe tereny łąk i lasów zostały wykorzystane dla rozwoju znanego w regionie konnego ośrodka jeździeckiego z bazą szkoleniową. Liczne stawy, park w Górze, system ścieżek rowerowych, zabytki kultury sakralnej i ciekawe użytki ekologiczne sprzyjają rozwojowi turystyki weekendowej. Na odwiedzających czeka zróżnicowana cenowo baza noclegowa (hotel, kwatery agroturystyczne).

Niestety gmina jest postrzegana jako gmina rolnicza z górniczą enklawą w Woli, a nie miejsce o dużych walorach turystyczno-rekreacyjnych, co jest spowodowane niewystarczającą promocją gminy i brakiem jednostki będącej animatorem i koordynatorem działań w zakresie sportu i rekreacji. Pośrednio wpływa to również na brak chęci do aktywnego spędzania wolnego czasu wśród samych mieszkańców gminy.

W związku z powyższym głównym celem strategicznym jest wykreowanie gminy na ośrodek o atrakcyjnej ofercie rekreacji weekendowej.

Strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy Bojszowy do roku 2015 oraz Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Bojszowy na lata 2004-2006

Najogólniejszym celem istnienia gminy Bojszowy, jako społeczności, jest stworzenie warunków do samorealizacji obywateli na wszystkich poziomach życia społecznego, zawodowego i rodzinnego realizującego się w dbałości o jakość środowiska, rozumianego jako przedsięwzięcia zarówno w skali mikro, jak i makro. Bojszowianie widzą również swoją szansę w wykorzystaniu walorów tego środowiska. Widzą przed swoją gminą rozwój w oparciu o budowę ośrodka rekreacji i balneologii wraz z programem budownictwa mieszkaniowego – pensjonatowego, powiązanego z tworzeniem nowych miejsc pracy.

Celem strategicznym gminy jest trwały i zrównoważony rozwój. Warto zwrócić uwagę, że właśnie turystyka najłatwiej chyba wpisuje się w pojęcie trwałego i zrównoważonego rozwoju, łącząc ład gospodarczy, przestrzenny i społeczny. Zatem Wiślana Trasa Rowerowa niewątpliwie nie zakłóci harmonijnego i trwałego rozwoju gminy.

Działania gminy Bojszowy w najbliższych latach będą się koncentrowały na kilku obszarach priorytetowych: Poprawie stanu środowiska naturalnego, Rozwoju systemu komunikacji i infrastruktury społeczno-kulturowej (w tym: budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów turystycznych, rekreacyjnych i sportowych oraz wykorzystanie walorów gminy i stworzenie bazy turystyczno-rekreacyjnej), Poprawie warunków i jakości życia mieszkańców (w tym: zapewnienie atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu poprzez dostęp do infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i kulturalnej). Jednocześnie należy podkreślić, iż gmina, przy określaniu kryteriów ważności realizacji poszczególnych działań, nadała wagę 8 (max. wynosi 10) działaniom podejmowanym z zakresu turystyki i rekreacji.

Plan Rozwoju Lokalnego gminy Bieruń

Część diagnostyczna dokumentu zdecydowanie wskazuje na wysokie walory krajobrazowo-przyrodnicze Bierunia. Jednym z najatrakcyjniejszych miejsc jest dolina Wisły, stanowiąca południowy fragment granicy miasta i województwa śląskiego. Teren ten, wraz z podobnymi obszarami w innych gminach projektowany jest na szczeblu krajowym do objęcia ochroną w formie parku krajobrazowego. Dolina Wisły, wraz z pozostałościami dawnych lasów łęgowych, wierzbowych, zarośli z olszą czarną, topolami oraz niewielkimi oczkami wodnymi, starorzeczami i łąkami, jest ważnym rezerwuarem lokalnej i regionalnej flory oraz miejscem bytowania i rozrodu wielu gatunków rzadko występujących już zwierząt. Na terenie gminy występują rośliny objęte ochroną prawną. Występuje tu bogata roślinność, zwłaszcza wodna i bagienna: storczyki, konwalie, bobrek trójlistkowy, czermień błotna, grążel żółty, turówka wonna, goździk pyszny, jaskier wielki i inne. Bytują tu liczne gatunki rzadkich zwierząt, zwłaszcza ptaków.

Teren Bierunia ciekawy jest również krajobrazowo. Oprócz walorów przyrodniczych gmina posiada również wysokie walory kulturowe. W latach 80-tych XX wieku część terenów gminy została zdegradowana rozpoczętą budową portu rzeczno-dla transportu wodnego węgla z kopalń do Portu Północnego. Opracowano koncepcję przeznaczenia 85 ha zdegradowanych gruntów na budowę ośrodka codziennego i świątecznego wypoczynku. Przewiduje się przeznaczenie tego terenu na cele rekreacyjno-sportowe, poprzez budowę obiektów sportowych, otwartego kąpieliska oraz stworzenie strefy cichej rekreacji i udostępnienie istniejącej stadninie koni terenów do rozszerzenia uprawiania sportu

jeździeckiego. Funkcję zaplecza hotelowego, spełniającego również funkcję klubowo-sportową oraz rehabilitacyjną mogą spełniać XIX wieczne zabudowania dworskie, wymagające jednak gruntownego remontu i modernizacji. Zagospodarowania wymagają także dwa starorzecza Wisły znajdujące się w Czarnuchowicach, teren "Paciorkowców" na park miejski, zalewisko za groblą, planty oraz Łysina.

Do zadań wykazujących związek z rozwojem turystyki i Wiślaną Trasą Rowerową należą:

1. Utrzymanie i przebudowa zieleni urządzonej w ramach istniejących i projektowanych obiektów turystyczno-sportowych:

- Park w Bijasowicach,
- Paciorkowce,
- uatrakcyjnienie terenów zielonych.

2. Poprawa stanu technicznego dróg gminnych:

- budowa dróg gminnych,
- przebudowa nawierzchni ulic,
- remont i modernizacja dróg i nawierzchni ulic,
- budowa ścieżek rowerowych.

3. Tworzenie warunków do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości (projekty zgłaszane przez przedsiębiorców):

- unowocześnienie wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności gospodarczej firm,
- budowa kompleksu produkcyjno-handlowo-gastronomicznego,
- stacja obsługi pojazdów z myjnią samochodową w Bieruniu Nowym przy ulicy Węglowej.

4. Modernizacja i unowocześnianie gospodarstw rolnych oraz tworzenie warunków produkcji "zdrowej żywności":

- modernizacja i unowocześnianie istniejących gospodarstw rolnych,
- przebranżowienie gospodarstw,
- poszukiwanie nowych rynków zbytu,
- ukierunkowanie rolnictwa na produkcję zdrowej żywności,
- tworzenie gospodarstw agroturystycznych.

5. Modernizacja i doposażenie obiektów kulturalnych:

- budowa muszli koncertowej wraz z widownią,
- remont Domu Kultury GAMA,
- zakup nowego nagłośnienia dla potrzeb organizacji imprez plenerowych,
- budowa, adaptacja i modernizacja pomieszczeń dla potrzeb ośrodka kultury w Bieruniu Nowym.

6. Poprawa bazy sportowej:

- remont kortów tenisowych wraz z ogrodzeniem,
- renowacja płyt boisk (sztuczna nawierzchnia),
- zakup sprzętu technicznego potrzebnego do należytego utrzymania obiektów sportowych
- budowa trybun na boisku przy ul. Warszawskiej,
- remont i modernizacja lokalnych placów zabaw dla dzieci.

7. Infrastruktura turystyczna i rekreacyjno – sportowa:

- rozwój infrastruktury turystycznej,
- dworek i akwen Bijasowice,
- Kopiec,
- Paciorkowce,
- Łysina,
- Grobla.

Strategia Rozwoju Gminy Chełm Śląski na lata 2004-2020

Misją gminy Chełm Śląski jest rozwój poprzez zapewnienie podstaw przyciągających nowych mieszkańców i zapewnienie obecnym mieszkańcom godnych warunków bytu poprzez dbanie o stan środowiska, inwestowanie w infrastrukturę techniczną, wspieranie drobnej przedsiębiorczości oraz rozwój kultury, sportu i rekreacji.

Wśród priorytetów rozwojowych gminy wykazujących korelację z Wiślaną Trasą Rowerową znalazły się:

- rozwój gospodarczy, w tym rozwój rekreacji na terenie gminy m.in. poprzez inwestycje w tereny rekreacyjne (w tym wokół zbiornika "Dzieńkowice"),
- podniesienie atrakcyjności gminy, w tym rozbudowa infrastruktury społecznej i technicznej, poprawa oferty kulturalnej, zagospodarowanie terenów zielonych, zwiększenie zalesienia gminy.

Podsumowanie

Analiza omówionych powyżej dokumentów wskazuje, że idea Wiślanej Trasy Rowerowej jako narodowego produktu turystycznego, opartego o turystykę aktywną, integrującego również walory antropogeniczne, znajduje silne uzasadnienie w dokumentach strategicznych różnych szczebli.

Biorąc pod uwagę ogólnokrajowe strategie rozwoju turystyki Wiślany produkt znajduje podstawę w zapisach dotyczących konieczności kreacji produktów wykorzystujących walory regionalne. Idea trasy doskonale komponuje się z obszarami produktów markowych turystyki polskiej, które znalazły się w Strategii Rozwoju Krajowego Produktu Turystycznego, należy, bowiem do produktów turystyki rekreacyjnej, aktywnej i specjalistycznej. Pomysł wpisuje się również w tworzenie produktów liniowych i pasmowych wokół szlaków tematycznych, co jest jednym z celów w Strategii rozwoju turystyki na lata 2007-2013.

Zapisy zawarte w dokumentach transgranicznych również pozostają w korelacji z koncepcją trasy rowerowej, której część będzie realizowana w województwie śląskim. W sposób równie istotny trasę wpierają treści Strategii województwa, które z jednej strony wskazują na niezwykle ważne miejsce turystyki w planach rozwoju regionu, a z drugiej zdecydowanie priorytetyzują wszelkie formy turystyki aktywnej, w tym szczególnie turystyki rowerowej. Warto również zwrócić uwagę na niezwykle popularność turystyki rowerowej w województwie śląskim, czego dowodem jest duża ilość tras i ścieżek rowerowych, próby ich integracji i zaangażowanie samorządów terytorialnych powiatowych i gminnych w tworzenie i znakowanie nowych tras oraz organizację imprez.

Znaczenie turystyki w rozwoju lokalnym odzwierciedlają strategie powiatowe i gminne. Turystyka jest traktowana jako narzędzie gospodarczego rozwoju, przynosząc wpływy do budżetów oraz tworząc miejsca pracy. Wśród wielu celów i zadań związanych z rozwojem turystyki na omawianym terenie zdecydowana część dotyczy turystyki rowerowej. Zapisy w dokumentach strategicznych oraz zaangażowanie władz i społeczności lokalnych dają, więc gwarancję realizacji Wiślanej Trasy Rowerowej.

Warto również zauważyć, że analizie poddano jedynie działania, które w sposób najbardziej bezpośredni odnoszą się do gospodarki turystycznej. Turystyka jednakże jest interdyscyplinarną gałęzią gospodarki i jest z nią związanych wiele działań z innych dziedzin, nie wykazujących bezpośredniej korelacji np. ochrona środowiska, wspieranie przedsiębiorczości, rozwój układów komunikacyjnych.

Jak łatwo zauważyć na podstawie podkreśleń w tekście większość dokumentów strategicznych wśród swych atutów i planowanych działań wymienia rozwój turystyki rowerowej oraz szlaków i ścieżek rowerowych. Statystyka dowodzi, że oba dokumenty rządowe wymieniają jako priorytet rozwój turystyki aktywnej i produktów turystycznych wokół szlaków tematycznych, w które łatwo wpisać można Wiślaną Trasę Rowerową. Wszystkie spośród dokumentów transgranicznych wskazują na ścieżki rowerowe, jako niezbędny element turystycznego zagospodarowania obszaru. Wśród strategii wojewódzkich dwie trzecie definiuje turystykę rowerową i budowę ścieżek rowerowych jako podstawowy czynnik rozwoju turystyki w regionie.

Najbardziej przychylne dla miłośników turystyki rowerowej są statystyki dokumentów powiatowych. Wszystkie postrzegają budowę tras i ścieżek rowerowych jako czynnik warunkujący poprawę atrakcyjności turystycznej powiatów. Warto również zwrócić uwagę, że powiat cieszyński jest jedyną spośród omówionych jednostką w podziale administracyjnym kraju, która wpisała Wiślaną Trasę Rowerową do swych strategicznych zadań.

Nieco gorzej statystyka wypada w odniesieniu do gmin, wśród których ponad 60% uwzględniło w swoich planach budowę, rozbudowę i modernizację tras i ścieżek rowerowych oraz szlaków turystycznych, przede wszystkim w celu poprawy bezpieczeństwa rowerzystów i innych użytkowników dróg. Warto jednak pamiętać, że działania dotyczące ochrony środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturalnego oraz kultywowania tradycji regionalnej, rozbudowy infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, rozwoju agroturystyki, rozwoju rzemiosła i drobnej wytwórczości, a także poprawy dostępności komunikacyjnej oraz poprawy bezpieczeństwa mają istotny, chociaż pozornie nie bezpośredni wpływ na rozwój obszarów recepcyjnych. Służą one, bowiem poszerzeniu oferty turystycznej regionu, są podstawą do budowy kompleksowych regionalnych i lokalnych produktów turystycznych, a także umożliwiają pełne korzystanie z regionalnych zasobów. Chociaż rdzeniem (czyli głównym motywem podróżowania) produktu w przypadku Wiślanej Trasy Rowerowej jest dążenie do przeżycia rowerowej przygody, niemniej istotne są elementy produktu rzeczywistego, na który składa się m.in. baza noclegowa i gastronomiczna, a także elementy produktu poszerzonego, które stanowią o przewadze konkurencyjnej (dodatkowa oferta regionu). Wszystkie te elementy produktu decydują o podjęciu kluczowej decyzji, o którą zabiegają służby marketingowe.

5. Analiza otoczenia konkurencyjnego.

Analiza otoczenia konkurencyjnego jest niezbędnym elementem audytu turystycznego Wiślanej Trasy Rowerowej. Identyfikacja konkurencji, rozpoznanie jej mocnych i słabych stron, a przede wszystkim jej specyfiki ułatwia wykreowanie produktu turystycznego, który będzie się od niej odróżniał. Wyróżnienie na rynku jest podstawą osiągnięcia przewagi konkurencyjnej i wiąże się z zagadnieniem kreacji marki, które będzie jednym z podstawowych elementów w procesie planowania strategicznego Wiślanej Trasy Rowerowej.

Identyfikacja konkurencji jest ściśle uzależniona od przyjętych założeń. Turystyka rowerowa już od kilkunastu lat jest jedną z najprężniej rozwijających się dziedzin turystyki kwalifikowanej w Europie. Aktywny wypoczynek, bowiem wpisuje się w filozofię zdrowego i aktywnego trybu życia oraz w nurt turystyki zrównoważonej.¹¹⁴ Również w Polsce turystyka rowerowa coraz dynamiczniej się rozwija. Na terenie całego kraju powstają nowe szlaki i ścieżki rowerowe, pod hasłem turystyki rowerowej często promują się regiony. Turystyczne oznakowane trasy pojawiły się na początku lat 90-tych. Mnogość podmiotów tworzących szlaki rowerowe w Polsce stwarza trudność zinwentaryzowania istniejącej sieci szlaków. Do podmiotów wytyczających szlaki, oprócz PTTK, należą inne organizacje (np. Fundacja Partnerstwo dla Środowiska – sieć szlaków Greenways; lokalne stowarzyszenia turystów rowerowych), samorządy (na wszystkich szczeblach), zarządy parków narodowych i krajobrazowych, Lasy Państwowe oraz podmioty prywatne.¹¹⁵

Według ewidencji posiadanej przez PTTK w ramach Centralnego Rejestru Turystycznych Szlaków Rowerowych (niestety dane niekompletne) stan oznakowanych szlaków rowerowych w Polsce na rok 2004 jest następujący¹¹⁶:

- szlaki międzynarodowe: 982,5 km
- szlaki transgraniczne: 391 km
- szlaki ogólnopolskie i ponadregionalne oznakowane przez PTTK: 879 km
- szlaki ogólnopolskie i ponadregionalne oznakowane przez inne podmioty: 1191 km
- szlaki regionalne i lokalne oznakowane przez PTTK: 2468 km
- szlaki regionalne i lokalne oznakowane przez inne podmioty: 6760 km

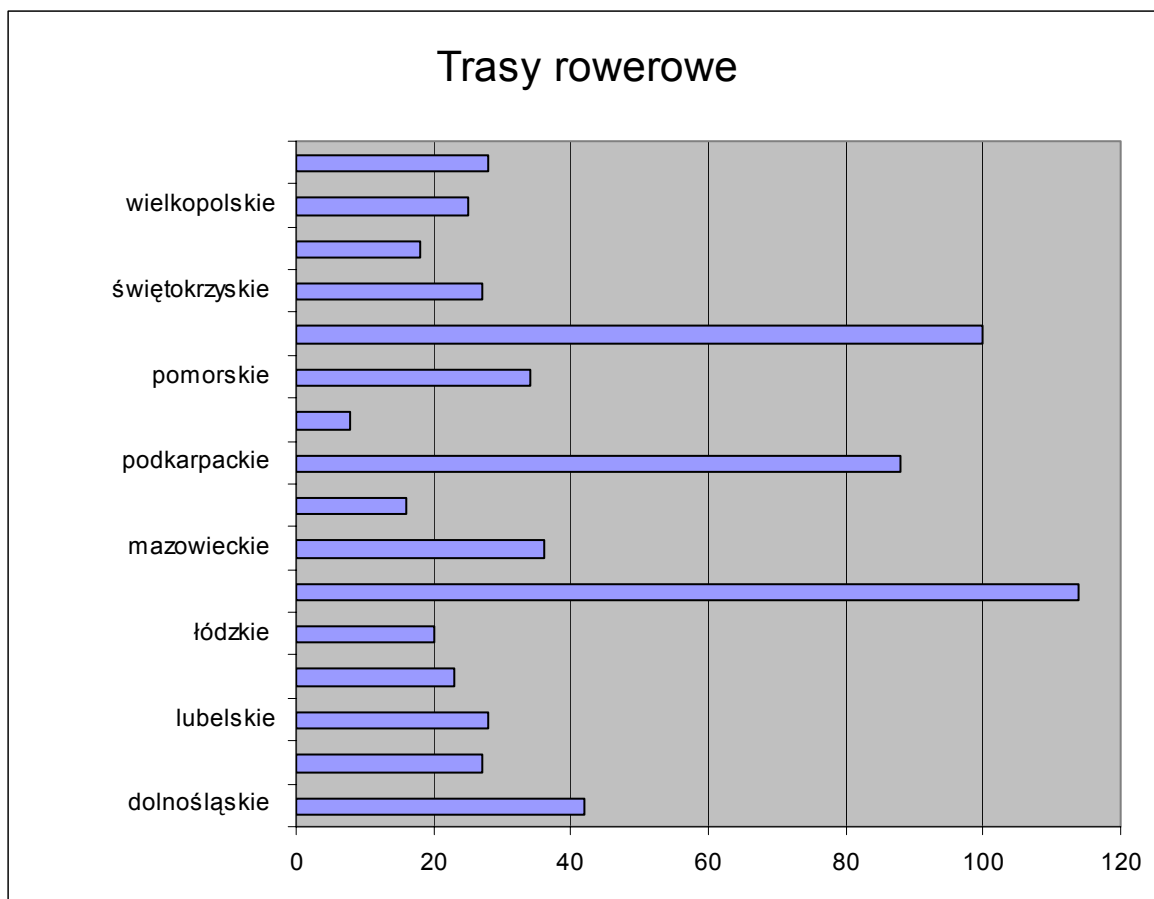
Łącznie jest to 12 700 kilometrów oznakowanych szlaków rowerowych. Niewątpliwie należy przyjąć, iż tras rowerowych w Polsce jest znacznie więcej. Statystyki regionalne wskazują następujący rozkład tras rowerowych¹¹⁷:

¹¹⁴ Turystyka rowerowa w Polsce, Polska Organizacja Turystyczna, Warszawa, luty 2005

¹¹⁵ ibidem

¹¹⁶ Zbigniew Boroński, Gościniec PTTK [2(15)/2004]

¹¹⁷ na podstawie <http://www.rower.com/atlas.php?op=ViewReg&id=3>

Rysunek 32 Ilość tras rowerowych w poszczególnych województwach

Źródło: Opracowanie własne PART S.A. na podstawie Atlasu rowerowego Polski zawartego na <http://www.rower.com/atlas.php?op=ViewReg&id=3>

Z powyższego wykresu widać, że województwo śląskie znajduje się na drugim miejscu pod względem ilości tras rowerowych, zaraz po województwie małopolskim, wyprzedzając województwo podkarpackie i dolnośląskie.

Rozwój turystyki rowerowej w Polsce przebiega bardzo dynamicznie. Obecnie wiele regionów wykazuje niezwyklej aktywność w tym zakresie. Należą do nich:

- województwo małopolskie

Na terenie Małopolski znajduje się wiele doskonale oznakowanych szlaków rowerowych, których długość od kilku lat systematycznie wzrasta. Najciekawsze z nich znajdują się w okolicy Krakowa, Ojcowa, Myślenic, Szczawnicy, Suchej Beskidzkiej, Zawoi i Zakopanego. Miłośnicy dwóch kółek znajdą tu pełną gamę szlaków: od łatwych szlaków rekreacyjnych przez trudniejsze szlaki górskie, kończąc na wyczynowej trasie zjazdowej. Zwiedzanie Małopolski na rowerze pozwala na podziwianie wspaniałych widoków i bezpośrednie obcowanie z piękną przyrodą.

Sz szczególnie w ostatnich latach popularna stała się odmiana aktywnej turystyki rowerowej, jaką jest jazda na rowerach górskich. Najbardziej atrakcyjne tereny do jazdy na rowerze są właśnie w Małopolsce, jako że mamy tutaj gór do woli: Beskidy, Gorce, Podhale, Wyżyna Krakowsko Częstochowska, z pięknymi panoramami, malowniczymi widokami. Warto zaznaczyć, że przez Małopolskę przebiega dużo międzynarodowych tras rowerowych.

- województwo lubuskie

Promuje się jako doskonałe miejsce dla atrakcyjnych szlaków rowerowych. W Regionie przygotowano setki kilometrów ścieżek dla turystów o różnym zaawansowaniu i kondycji fizycznej. Szlaki rowerowe zaplanowano tak, aby połączyć walory naturalne i antropogeniczne. Trasa rowerowa Odra-Nysa, licząca ogółem 530 km długości, to niewątpliwie atrakcyjna oferta dla wielu turystów, aktywnie spędzających urlop. Wiele miejscowości na Ziemi Lubuskiej pracuje nad poprawieniem sieci lokalnych tras rowerowych, liczącej w chwili obecnej, łącznie z planowanymi, ponad 1000 km.

- województwo mazowieckie

Oprócz istniejących już tras Stowarzyszenie "Zielone Mazowsze" opracowało koncepcję sieci regionalnych tras rowerowych. Sieć tras powinna być najgęstsza w okolicach Warszawy. Tutaj znajduje się najwięcej celów podróży. Tutaj najbardziej potrzebne są wydzielone trasy rowerowe, ze względu na największe natężenie ruchu samochodowego. Tutaj też najbardziej istotne jest rezerwowanie terenu pod trasy rowerowe, ze względu na największą presję urbanizacyjną.

Zaproponowany układ tras opiera się w dużej mierze na dolinach rzecznych. Tereny nadrzeczne są bardzo atrakcyjne krajobrazowo, szczególnie starorzecza i lasy łęgowe rzek nieuregulowanych. Do prowadzenia tras można wykorzystywać wały przeciwpowodziowe, co pozwoli ograniczyć liczbę problemów związanych z własnością gruntów i kolizjami z układem drogowym. Korzystnie wpłynie też na trwałość samych wałów¹¹⁸.

- województwo dolnośląskie

W województwie dolnośląskim Zarząd Województwa 24 marca 2004 r. podjął uchwałę o przyjęciu założeń do *Studium systemu turystyki i rekreacji rowerowej województwa dolnośląskiego*. Celem opracowania "Studium..." jest wyrównanie dysproporcji w rozwoju zaplecza turystyki i rekreacji rowerowej w obszarze województwa oraz otwarcie turystycznej przestrzeni Dolnego Śląska dla różnych form rowerowego ruchu poprzez:

- stworzenie w obszarze województwa dolnośląskiego spójnego i funkcjonalnego systemu turystyki i rekreacji rowerowej.
- powiązanie regionu z siecią tras rowerowych krajów i województw ościennych,
- wyznaczenie w obszarze dolnośląskich gmin przebiegu tras rowerowych o znaczeniu ponadlokalnym ze szczególnym uwzględnieniem sieci istniejących tras.
- przygotowanie waloryzacji stref rowerowej aktywności turystycznej, wyznaczenie ich zasięgu oraz opracowanie wytycznych zagospodarowania poszczególnych stref,
- wyznaczenie lokalnych tras rowerowych wspólnie z samorządami i społecznościami lokalnymi oraz zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie dokumentami,

Na terenie Dolnego Śląska funkcjonuje bardzo duża ilość tras i ścieżek rowerowych m.in. w powiatach jeleniogórskim, kamiennogórskim, wałbrzyskim, sieć tras rowerowych gminy Marciszów, Podgórzyn, Wzgórz Trzebnickich, w okolicach Kowar, Wrocławia.

¹¹⁸ na podstawie http://www.fz.eco.pl/?a=velomaz_v15

Ponadto turystyka rowerowa niezwykle dynamicznie rozwija się w województwie zachodniopomorskim, pomorskim oraz wielkopolskim.

W Polsce istnieją również tematyczne trasy rowerowe, pozwalające na realizację kilku motywów podróżowania podczas przemieszczania się rowerem. Należą do nich m.in. trasy poza zasięgiem telefonu, wycieczki z paszportem, majówki, pętle treningowe, wokół fortyfikacji, pierwszy wypad w teren, super trudne trasy, tylko dla szosowców, wycieczki bez końca, złota polska jesień¹¹⁹. Problem polega na tym, że trasy te nie mają charakteru zintegrowanych produktów turystycznych, stąd trudno je promować.

Samo istnienie dużej ilości tras rowerowych na danym obszarze nie powinno być rozpatrywane jako konkurencja dla Wiślanej Trasy Rowerowej, która w założeniu długofalowym ma być narodowym zintegrowanym produktem turystycznym. Konkurencją niewątpliwie nie będą krótkie odcinki tras i ścieżek rowerowych, które przytłoczy swym potencjałem WTR.

Z uwagi na charakter Wiślanej Trasy Rowerowej zdaniem autorów niniejszego dokumentu w kategoriach konkurencji rozpatrywać można jedynie szlak rowerowy Odra-Nysa, biegnący ponad 591 km od Gór Izerskich do Morza Bałtyckiego, prowadzący przez miasta o bogatej przeszłości i europejskiej przyszłości. Jego specyfika jest jednak bardzo różna od specyfiki Wiślanej Trasy Rowerowej.

Literatura przedmiotu wymienia cztery podstawowe możliwości zachowania wobec konkurencji: walka, naśladownictwo, współpraca, omijanie.

Z powyższych rozważań wynika, że w przypadku Wiślanej Trasy Rowerowej do najbardziej efektywnych zachowań należą:

- współpraca – ze wszystkimi województwami "nadwiślańskimi" szczególnie z województwem małopolskim i z pozostałymi gminami, położonymi na terenie województwa śląskiego, nie objętymi niniejszym projektem (łączenie tras i ścieżek, wspólna promocja sieci "Rowerem po Śląsku"),
- naśladownictwo – wszystkich regionów, które z sukcesem wdrożyły system bezpiecznych i dobrych jakościowo tras i ścieżek turystycznych (np. województwo lubuskie),
- "walka" – poprzez wdrożenie produktu wysokiej jakości (bezpieczny przebieg, dobra nawierzchnia, dobrej jakości infrastruktura), wykorzystanie symbolicznego znaczenia Wisły, jako zwornika całej koncepcji Wiślanej Trasy Rowerowej, opracowanie i wdrożenie bogatej i atrakcyjnej oferty unikalnych produktów turystycznych okołoszlakowych.

¹¹⁹ na podstawie <http://www.rower.com/atlas.php>

6. Segmentacja rynku

6.1. Obecnie istniejące rodzaje oferty turystycznej.

Oferta turystyczna obszaru objętego niniejszym opracowaniem jest bardzo szeroka i zróżnicowana. Z uwagi na fakt, iż oferta Wiślanej Trasy Rowerowej będzie przede wszystkim adresowana do rowerzystów niniejszy dokument nie będzie się koncentrować na kompleksowej i szczegółowej analizie oferty turystycznej obszaru, poprzestając jedynie na syntetycznym wyszczególnieniu:

- oferta turystyki aktywnej i specjalistycznej – obok oferty dla turystów rowerowych (na całym obszarze), zaliczyć do niej niewątpliwie należy ofertę dla narciarzy zjazdowych i biegowych (głównie w części południowej obszaru); ofertę turystyki jeździeckiej (w oparciu o ofertę środków jeździeckich m.in. w Wiśle, Brennie, Goleiszowie, Skoczowie (Ochabach), Milówce, Jasienicy, Pawłowicach, Pszczynie, Goczałkowicach-Zdroju, Bojszowach; ofertę turystyki pieszej (w oparciu o sieć szlaków turystycznych),
- oferta turystyki pielgrzymkowej oparta m.in. o szlak św. Jana Sarkania w Skoczowie oraz sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Bielsku-Białej,
- oferta turystyki uzdrowiskowej i zdrowotnej, oparta o uzdrowisko Ustroń, Goczałkowice-Zdrój, zaliczane do zdrojowisk borowinowych,
- oferta turystyki kulturowej, szczególnie w oparciu o obiekty dziedzictwa kulturowego (sakralne i świeckie), imprezy oraz folklor,
- oferta turystyki wodnej, w oparciu m.in. o zbiornik Goczałkowicki oraz stacje wodne w Brennie, Skoczowie,
- oferta turystyki wiejskiej i agroturystyki, rozwijająca się na całym obszarze objętym projektem, aczkolwiek szczególnie intensywnie w części południowej. Ten rodzaj turystyki jest najbardziej związany z Wiślaną Trasą Rowerową, ponieważ odpoczynkowi na wsi towarzyszy uprawianie krajoznawstwa, turystyki rowerowej, pieszej, wioślarstwa, żeglarstwa, hippiki, wędkarstwa etc.

Krótkiej analizie poddana zostanie istniejąca obecnie sprofilowana oferta dla turystów rowerowych. Składają się na nią przede wszystkim imprezy rowerowe organizowane w gminach i powiatach oraz sieć szlaków, dróg i ścieżek rowerowych. Należy tutaj zaznaczyć, iż szlaki rowerowe nie są obudowane ofertą dostosowaną do potrzeb turysty rowerowego. Brakuje specjalnych miejsc postojowych, serwisów rowerowych, punktów gastronomicznych i parkingów dla rowerów. Można stwierdzić, iż jest to początkowa faza rozwoju szlaków rowerowych – ich wytyczenie i oznakowanie. Również i ten proces nie został zakończony.

Organizatorzy turystyki rowerowej

- PTTK Organizator Wycieczek po Ziemi Pszczyńskiej
- BP Polan – Organizator Wycieczek po Ziemi Pszczyńskiej
- PTTK Koło w Pszczynie – organizator rajdów rowerowych
- Stowarzyszenie Ekologiczne "EKO-ŻYCIE"
- MOSiR Czechowice-Dziedzice
- Filia Ośrodka Kultury w Bierach

Imprezy rowerowe

- Rodzinny rajd Rowerowy (gm. Bieruń)
- Rodzinny Ratuszowy Rajd Rowerowy (gm. Goleszów) i Jesienny Rajd Rowerowy – organizator Towarzystwo Miłośników Ziemi Goleszowskiej
- Rajd rowerowy "Do Źródeł Olzy" – polsko-czeska impreza – gm. Istebna
- Rajd Górski im. Jerzego Kukuczki – gm. Istebna
- Rajdy rowerowe w gm. Wilamowice
- Rodzinny Rajd Rowerowy 'Eko', Drogomyśl, Organizator: Świetlica środowiskowa MGOK w Strumieniu, współorganizatorzy: Szkoła Podstawowa w Drogomyślu, Klub 'Eko', LKS 'Błyskawica'
- Intel Powerade Bike Maraton 'Istebna 2005', start: Amfiteatr 'Pod Skocznią', Istebna Urząd Gminy w Istebnej.
- Przelajowy Wyścig Rowerowy dla mieszkańców gminy Pawłowice
- Wiosenny Rajd Górski (p. b)
- Jesienny rajd Brązowego Liścia (p.b)
- Rowerowe rajdy Rodzinne (gminy Wilamowice, Czechowice-Dziedzice)
- Rodzinny Rajd Rowerowy w Bielsku-Białej
- Rodzinny Rajd Rowerowy w Jasienicy
- Wiślański rodzinny rajd rowerowy
- "Rajdem Pieczonego Ziemniaka"
- Rajd Kolarski Dookoła Województwa Śląskiego (Chełm Śląski)

Bielsko-Biała:

- Rajd "Szlakiem Ewakuacji Więźniów Oświęcimskich"
- Rajd Młodzieżowy "Topienie Marzanny"- Powitanie Wiosny
- Rodzinny Rajd Rowerowy
- Młodzieżowy Rajd Górski
- Rajd KWK "Zofiówka"
- Międzynarodowy Rajd Kolarski im. Żwirki i Wigury
- Rajd Ścieżkami Praojców
- GÓRSKI RAJD GIMNAZJALISTÓW
- Zawody Rowerowe Złoty Stok
- Zawody Rowerowe Złota Szprycha

Oferta istniejących szlaków i ścieżek rowerowych

Poniższa część została przygotowana głównie na podstawie informacji zawartych na stronach internetowych Klubu Znakarzy Tras Turystycznych¹²⁰. Członkowie Klubu dokonali aktualizacji koncepcji Śląskiej Sieci Tras Rowerowych, projektu, którego założeniem jest stworzenie nowego, proekologicznego wizerunku województwa. Koncepcja obejmuje międzynarodowe trasy rowerowe, trasy pierwszorzędne (główne) i trasy drugorzędne znajdujące się na terenie województwa śląskiego.

W dokumencie **"PTTK dla projektu "Rowerem Po Śląsku". Koncepcja Śląskiej Sieci Tras Rowerowych Województwo Śląskie - Założenia"**, zamieszczonym na stronach Klubu czytamy: *"Spis proponowanych tras nie jest zamknięty i podlega stałym modyfikacjom.*

¹²⁰ zob. <http://kztt.webpark.pl/pliki/numery/006.html>

(...) Przebieg większości z proponowanych tras ma charakter orientacyjny i wymaga uściślenia. z jednej strony powinny być uwzględnione potrzeby komunikacyjne poszczególnych gmin – trasy rowerowe powinny uwzględniać dojazdy z miejsca zamieszkania do pracy i na zakupy, a z drugiej strony powinny być uwzględnione walory krajoznawczo-rekreacyjne terenu, zarówno dla mieszkańców poszczególnych gmin jak i dla turystów przyjezdnych. Przyjęto, że proponowane trasy rowerowe mają głównie charakter turystyczny, a w związku z tym powinny zostać oznakowane zgodnie z zasadami znakowania szlaków turystycznych PTTK, przy zastosowaniu znaków ujętych w Rozporządzeniu Ministrów Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2002 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych. Inne, lokalne trasy rowerowe, o charakterze turystycznym, będą mogły być oznakowane kolorami nie kolidującymi z proponowanymi poniżej.¹²¹

Poniżej znajduje się wykaz tras Śląskiej Sieci Tras Rowerowych.

Trasy Międzynarodowe

Eurovelo R-4

Europejska Trasa Rowerowa Roscoff – Middelburg – Bonn – Frankfurt – Praga – Brno – Kraków – Lwów – Kijów, 4000 km.

Odcinek Górnośląski: Chałupki - Oświęcim

Wykonany Odcinek: Chałupki, granica – Zabełków – Olza – Uchylsko – Gorzyczki – Łaziska – Godów – Głęboch – Gołkowice – Borowica – Szotkowice – Moszczenica – Jastrzębie Zdrój – Bzie Zameckie – Bzie Dolne – Szyrówka – Golasowice – Podbór – Zbytków – Strumień
Planowany odcinek: Strumień – skraj Wisły Małej – Studzionka – Czarne Doły – skraj Wisły Wielkiej – Łąka

Wykonany Odcinek: Łąka – Sznelowiec – Pszczyna – Chuchółka – Ćwiklice – Kol. Podlesie – Bodzów – skraj Miedźnej

Planowany Odcinek: skraj Miedźnej – Wola – Harmęże – Brzezinka – koło Oświęcimia.

Powiat pszczyński

Golasowice – Zbytków (pow.cieszyński) – Strumień (pow.cieszyński) – Wisła Mała – Studzionka – Wisła Wielka – Łąka – Pszczyna – Ćwiklice – Frydek - Wola

Greenways (Kraków-Morawy-Wiedeń)

Przebieg szlaku:

Kraków (wawel) – Kryspinów – Cholerzyn Mników – Baczyn – lasy tenczyńskie – Rudno – Grojec – Alwernia – Wygiełzów – Las – Oświęcim – Brzezinka – Harmęże (most na Wiśle) – Wola – Miedźna – Pszczyna – Goczałkowice Zdrój – Zabrze – Landek – Mazańcowice – Bielsko Biała – Jaworze – Górki Wielkie – Nierodzim – rozdwojenie szlaku na dwie nitki :

Nitka górską: Ustroń – Wisła – Istebna – Jasnowice – (przejście graniczne)

¹²¹ zob. <http://kztt.webpark.pl/pliki/numery/006/006a.html>

Nitka nizinna: Skoczów – Goleszów – Dziegielów – Cieszyn (przejście graniczne)

[258 km + 50 km pętle lokalne]

Na odcinkach Pszczyna-Kraków szlak pokrywa się z przebiegiem trasy R-4 EuroVelo.

W Euroregionie Śląsk Cieszyński oznakowano 7 lokalnych szlaków tematycznych greenways. Są to:

Cieszyn: Trasa spacerowa śródmiejska

Cieszyn: Szlakiem kwitnących magnolii

Goleszów: Trasa rowerowa "Śladami stroju Cieszyńskiego"

Skoczów: Szlak św. Jana Sarkandra

Jaworzynka: Ścieżka planetarna

Istebna: Szlak Jerzego Kukuczki

Powiat Cieszyński: Via Ducalis – Książęca

Euroregionalna pętla rowerowa (trasa czerwona nr 24C)

1. Bohumin - Havírov

2. Havírov – Guty (Trinec)

3. Guty (Trinec) – Kosariska

4. Kosariska – Bukovec

5. Bukovec – Wisła

Bukovec – Jasnowice – Zaolzie – Nowa Osada – Wisła

6. Wisła – Cieszyn

Wisła – Ustroń – Skoczów – Kozakowice – Goleszów – Cieszyn

7. Cieszyn – Marklowice Górne

Cieszyn – Pogwizdów – Kaczyce – Zebrzydowice – Marklowice Górne

8. Marklowice Górne – Jastrzębie Zdrój

Marklowice Górne – Ruptawa – Jastrzębie Zdrój

9. Jastrzębie Zdrój – Chałupki

Jastrzębie Zdrój – Gólkowice – Godów – Łaziska- Uchylsko – Olza – Zabelków- Chałupki

Trasy Pierwszorzędne (Główne)

1 C Trasa Katowice – Bielsko Biała – Milówka.
Katowice, Pomnik Powstańców Śląskich – Dolina Trzech Stawów – Muchowiec –

Kustuchna – Podlesie – Tychy – Żwaków – Promnice – Kobiór – Pisaek – Os.Powstańców Śląskich – Pszczyna – Goczałkowice Wieś – Goczałkowice Zdrój – Czechowice-Dziedzice – Bielsko-Biała – Buczkowice – Lipowa – Węgierska Górka – Milówka – Zwardoń, granica państwa.

8 Y Trasa Okrążająca GOP od południowego wschodu. Pszczyna – Os.Piłsudskiego – Jankowice – Studzienice – (Międzyrzecze – Świerczyniec Łysina – Bieruń Stary – Górki – Goławiec – Imielin – Pasieczki – Jazd – Jeleń – Jaworzno – Szczakowa – Sosina – Burki – Sławków).

9 N Trasa prowadząca dolinami Wisły i Odry. Wrocław – Jelcz-Laskowice – Nowy Dwór – Bystrzyca – rez. "Grodzisko Ryczyńskie" – Szydłowice – Michałowice – trasa nr 57 (koło Brzegu) – Kościerzycy, ośrodek wypoczynkowy – Czepielowice – Nowe Kolnie – Odłogi – Stobrawa – Stare Kolnie – Wapienniki – Karłowice – Popielów – Stare Siołkowice – Kwaśno – Chróścice – Brzezcie – Dobrzeń Wielki – Czarnowasy – Wróblin – Zakrzów – Opole – Nowa Wieś Królewska – Grudzie – Małina – Kosorowice – Kamień Śląski – Siedlec – Sprzęcice – Ligota Dolna – Góra Św. Anny – Leśnica – Pokój – Krasowa – Raszowa – Kłodnica – Koźle-Port – Koźle (Kędzierzyn-Koźle) – Kobylce – Landzmerz – Cisek – Bełk – Roszowski Las – Przewóz – Podlesie – Dąbrowa – Miejsce Odrzańskie – Grzegorzowice – Łubowice – Racibórz – Krzyżanowice – Roszków – Zabełków – Olza – Bełsznica – Szwajcaria Czyżowicka – Czyżowice – Turza – Krostoszowice – Skrzyszów – Moszczenica – Jastrzębie Zdrój – Bzie Zameckie – Bzie Dolne – Golasowice – Zbytków – Strumień – skraj Wisły Małej – Studzionka – Czarne Doły – skraj Wisły Wielkiej – Łąka – Sznelowice – Pszczyna – Os. Piastów – Goczałkowice Wieś – Goczałkowice Zdrój – Borki – Rudółtowice – Dębina – Rudawki Drugie – Grzawa – Zawadka – Góra (Zarudzie – Dębnik – Brzeszcze – Oświęcim – Babice – Alwernia – Balice – Kraków-Wawel)

10 Z Trasa łącząca Rybnik z trasą podbeskidzką (nr 12). Rybnik-Paruszowiec – skraj Szczekowic – Gichta – Żory – J. Śmieszek – Kol. Leśna – Rudziczka – Suszec – Podlesie – Czarków – Stara Wieś – Pszczyna – Chuchółka – Kol. Podlesie – Bodzów – Miedźna – Polna – Góra – (Zarudzie – Jawiszowice – Osiek – Wieprz –Wadowice).

11 Y Trasa łącząca Katowice z Cieszynem, odgałęziająca się w Pszczynie od trasy nr 1. Pszczyna – Goczałkowice Wieś – Goczałkowice Zdrój – Ochodza – Zabrzeg – Landek – Pierściec – Skoczów – Dębowiec – Cieszyn, przejście graniczne – (Česky Těšín).

12 N Trasa Podbeskidzka. Ustroń – Nierodzim – Górki Wielkie – Jaworze – Bielsko-Biała – Kozy – Kęty – (Wieprz – Wadowice).

13 Z Trasa łącząca Rybnik z Beskidem Śląskim. Rybnik-Paruszowiec – Chwałowice – Jankowice Rybnickie – Świerklany Dolne –

Połomia – Szeroka – Jastrzębie Zdrój-Kyndra – Bzie Zameckie – Zebrzydowice – Kończyce Małe – Kończyce Wielkie – Hażlach – Zamarski – Bażanowice – Dziegielów – Ustroń.

24 C Pętla rowerowa Euroregionu "Śląsk Cieszyński".

Chałupki, przejście graniczne – Zabełków – Olza – Uchylsko – Gorzyczki – Łaziska – Godów – Głęboch – Gołkowice – Szotkowice – Moszczenica – Jastrzębie Zdrój – Ruptawa – Zebrzydowice Dolne – Kaczyce – Folwarczek – Pogwizdów – Brzezówka – Cieszyn – Mnisztwo – Dziegielów – Golezów – Kozakowice Górne – Międzywieć – Skoczów – Nierodzim – Ustroń – Polana – Wisła – Nowa Osada – Zaolzie – Istebna – Jasnowice, przejście graniczne.

29 S Trasa łącząca Gliwice z Pszczyną.

Gliwice – Sikornik – Bojków – Knurów – Beksza – Kol. Nowe – Ornontowice – Orzesze – Zgoń – Mitręgówka – L. Radostowice – Pszczyna.

Trasy Drugorzędne

Rejon Katowic (101-130)

101 S Katowice-Ochojec – staw Janina – staw Barbara – Murcki – ośrodek wypoczynkowy "Dolinka Murckowska" – rez. "Las Murckowski" – Hamerla (Trutowisko) – Zamoście – Łędziny – Smardzowice – Wioski – Chełm Śląski – Chełm Mały – Wygiełzów – Chełmek – Oświęcim – Osiek – Kęty.

123 C Ruda Śląska-Nowy Bytom – Wirek – Kłodnica – Stara Kuźnica – Nowa Wygoda – Paniowy – Mokre – Kol. Huta – Łaziska Górne – Huta Łaziska – Gostyń – Mościska – Zgoń – Mitręgówka – Suszec – Pawłowice – Dębina – Strumień.

Rejon Tychów (131-160)

132 Z Ruda Śląska-Stara Kuźnica – Reta – Mikołów – Kol. Wojewódzka – Wiry – Gostyń – Żwaków – Paprocany – Cielmice – Świerczyniec – Łysina – Bieruń Stary.

133 N Orzesze – Szklarnia – Huta Łaziska – Łaziska Średnie – Wiry – Gostyń – Os. Kobiór – Kobiór – Bąkowiec – Grzybiarnia – Międzyrzecze – Stara Siagarnia – Miedźna.

151 C Bieruń Stary – Os. Chemików – Bojszowy Górne – Bojszowy Dolne – skraj Woli – Harmęże.

152 N Bieruń Stary – G. Chelmecki – Bijasowice – Nowy Bieruń – Czarnuchowice – skraj Kopciowic – Chełm Mały – Podłuże – Jamnice – Jeleń.

153 Z Trasa nr 101 – Góra Kamienna – Zamoście – Świniowy – Lędziny – Górki.

Rejon Pszczyny (161-190)

161 S Międzyrzecze – Gilowice – Góra – (Zarudzie – Jawiszowice) – Stara Wieś – Bielsko-Biała.

162 S Tychy-Paprocany – Promnice – Studzienice – Podlesie – Bodzów – Miedźna - Grzawa.

164 Y Żory – Osiny – Krzyżowice – Pawłowice – Węgry – Kol. Golasowicka - Szyrówka – Pielgrzymowice – Zebrzydowice.

165 Z Trasa wokół Jez. Goczałkowickiego
Łąka – Goczałkowice Wieś – Bór I – Bór II – Goczałkowice Zdrój – Ochodza – Zabrzeg – Chybie – Strumień – Wisła Mała – Kol. Wisła Wielka – Fyrszt – Roszkowice – Młyczek – Łąka.

168 S Rudółtowice – Ćwiklice – Os. Daszyńskiego – Pszczyna.

Rejon Bielska-Białej (191-220)

192 S Grodziec – Łazy – Bielowicko – Wieszczyta – Roztropice – Hłownica – Landek, 16 km.

193 Y Rudzica – Międzyrzecze Górne – Mazańcowice, 13 km

Rejon Żywca (221-250)

231 C Węgierska Górka – Cisiec-Gołuszki – Kamesznica-Krzywa – Kamesznica, park – Złatna – stok Magurki – Firlejka – Przybędza – Bąki – Węgierska Górka-Zielona, 35 km

- 232 N** Węgierska Górka – Cięcina – Cięcina Górna – Ficońka – stok Romanki – stok Lipowskiej – Słowianka – Hala Boracza – Milówki – Wojtatówka – Żabnica Leśniczówka, Żabnica Mała – Węgierska Górka, 45 km
- 236 S** Milówka – zbocze Góry Prusów – Milówka, 10 km, w tym 4 km nieprawidłowo oznakowane odgałęzienie.
- 237 N** Milówka – przeł. Kotelnica – Nieledwia – Szpaki – Krutaki – Suche – Kuśnierze – Poprencinka – Madejka – przeł. Kotelnica – Milówka, 23 km, w tym 14 km nieprawidłowo oznakowane odgałęzienie.
- 238 Z** Milówka – Szare – Pochodzita – Kamesznica Górna – Kamesznica – Milówka, 23 km, w tym 4 km nieprawidłowo oznakowane odgałęzienie.

Rejon Jastrzębia Zdroju i Cieszyna (251-280)

- 251 C** Strumień – Zabłocie – Zaborze – Rudzica – Jasienica – Jaworze. Trasa łącząca rejony Jastrzębia Zdroju i Bielska-Białej. Prowadzi przez dolinę Górnej Wisły i Pogórze Śląskie. Trasa początkowo płaska, dalej mocno pofałdowana. Po drodze malownicze krajobrazy.
- 252 S** Strumień – Skoczów – Górki – Brenna
- 253 Z** Istebna- Centrum – Jasnowice – Jaworzynka – Zapasieki – Koniaków – Istebna-Zaolzie.
- 254 N** Kaczyce-Podświnioszów – Kończyce Wielkie – Dębowiec.
- 256 Y** Ustroń – Cisownica – Leszna Górna – Dziegielów.
- 271 Y** Jastrzębie Zdrój – Marklowice Górne – Zebrzydowice.

Rejon Wodzisławia (311-340)

- 312 Z** Jastrzębie Zdrój – Moszczenica – Szotkowice – Skrzyszów.

320 C Orzepowice-przystań – Zebrzydowice – Buzowice – Pietrzkowice – Rydułtowy-Na Wzgórzu – Krzyżkowice – Świątłowiec – Lubomia – Paprotnik – Trawnik – Nieboczowy – Racibórz.

6.2. Identyfikacja segmentów.

Jednym z przejawów dynamiki rynku turystycznego jest rozszczępienie i dywersyfikacja popytu turystycznego, wymagająca zróżnicowanych reakcji oferentów produktów turystycznych. Dlatego też żaden produkt turystyczny nie może być nastawiony na przeciętnego anonimowego turystę, tylko na określoną grupę turystów. Określenie takiej grupy klientów docelowych rodzi potrzebę segmentacji rynku, czyli jego podziału na względnie jednorodne grupy konsumentów, które ze względu na podobieństwo cech ujawniają podobny popyt. Konieczność segmentacji jest naturalnym rezultatem zwiększania się liczby konsumentów, wzrostu ich dochodów, rozwoju indywidualnych preferencji oraz możliwości dokonywania wyboru. Określenie docelowych segmentów rynku pozwala na odpowiednie skonstruowanie produktu, a także wybór najbardziej efektywnych środków przekazu informacji, czyli kanałów dystrybucji oraz promocji. Dotyczy to zarówno klientów, którzy w chwili obecnej są odbiorcami oferty, jak i tych, których warto pozyskać na etapie kształtowania i rozwoju produktu.

Zakłada się, że główną grupą odbiorców oferty Wiślanej Trasy Rowerowej będą turyści jeżdżący na rowerze, stanowiący pod względem charakterystyki grupę tożsamą z turystami korzystającymi obecnie ze ścieżek rowerowych oraz traktów komunikacyjnych w pasie wzdłuż koryta Wisły.

Osoby uprawiające turystykę rowerową różnią się między sobą zarówno wiekowo, sprawnościowo jak i sytuacją ekonomiczną, społeczną oraz zainteresowaniami. Ideą powstania Wiślanej Trasy Rowerowej jest stworzenie odpowiednich warunków jazdy na rowerze oraz szerokiej oferty dostosowanej do zróżnicowanych potrzeb odbiorców. W tym celu autorzy dokumentu przyjęli następujące kryteria podziału turystów – rowerzystów na poszczególne segmenty:

- zmienne geograficzne i demograficzne,
- cel uprawiania turystyki rowerowej,
- stopień przygotowania i skład grupy,
- wykorzystywany sprzęt,
- czas poświęcany na uprawianie turystyki.

A. Segmentacja ze względu na zmienne geograficzne i demograficzne.

Jeżeli chodzi o zmienne geograficzne charakteryzujące osoby uprawiające turystykę rowerową w Regionie, nie można podać tutaj jednoznacznego podziału. Dominującą grupę turystów rowerowych stanowią mieszkańcy Regionu i okolic. Należy jednak zauważyć, iż południowe obszary województwa śląskiego cieszą ogromną popularnością wśród turystów z całej Polski i niektórych państw europejskich (Niemcy, Holandia, Rosja). Mówiąc o zmiennych demograficznych należy podkreślić, iż turystyka rowerowa cieszy się popularnością wśród wszystkich grup wiekowych i jest uprawiana zarówno przez turystów

indywidualnych, jak i rodziny z dziećmi, młode małżeństwa, osoby w średnim wieku oraz osoby starsze.

B. Segmentacja turystów ze względu na cel uprawiania turystyki rowerowej:

SEGMENT	CHARAKTERYSTYKA
Segment turystyki aktywnej i specjalistycznej¹²²	<ul style="list-style-type: none"> ▪ oparty o walory naturalne i kulturowe obszaru pasa Wisły oraz możliwości ich wykorzystania za pośrednictwem infrastruktury turystycznej i paraturystycznej, ▪ dotyczy osób aktywnych, żyjących w dużych aglomeracjach miejskich, prowadzących wyczerpujący psychicznie i fizycznie tryb życia (zwłaszcza pracownicy umysłowi)
Segment turystyki przyrodniczo-krajoznawczej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osoby indywidualne podróżujące po Polsce, zainteresowane walorami poznawczymi Regionu, przyrodniczymi, krajoznawczymi, kulturowymi; aby zachęcić ich do przyjazdu niezbędna jest odpowiednia infrastruktura o średnim standardzie (pensjonaty, kwatery prywatne, gospodarstwa agroturystyczne, obiekty gastronomiczne nacechowane regionalizmem)
Segment turystyki edukacyjno-rekreacyjno-aktywnej dzieci i młodzieży	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zorganizowane grupy dzieci i młodzieży, ▪ pobyty (m.in. zielone i białe szkoły) łączące walor edukacyjno-poznawczy oraz wypoczynkowy, ▪ segment wykorzystujący zasoby przyrodnicze i kulturowe oraz istniejącą infrastrukturę sportowo-rekreacyjną
Segment hobbystów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osoby w różnym wieku, miłośnicy rowerów, ekolodzy, poszukujące miejsca do realizacji swoich pasji, ▪ biorą udział w wielu imprezach rowerowych, rajdach, zorganizowanych wycieczkach.
Segment turystyki uzdrowiskowej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ oparty jest o walory uzdrowiskowe Ustronia i Goczałkowic-Zdroju, ▪ popularna jest wśród osób starszych, cierpiących na różnorodne schorzenia, jak również – w coraz większym stopniu – wśród osób młodszych (między 25-40 rokiem życia), dbających o swój wygląd i zdrowie, dobrze sytuowanych.

C. Segmentacja turystów ze względu na stopień przygotowania i skład grupy¹²³:

SEGMENT	CHARAKTERYSTYKA
Młodzi, sprawni fizycznie ludzie w wieku ok. 18-30 lat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ preferują wycieczki lub "prawie wycieczki", używają rowerów górskich, w dużym stopniu "samowystarczalni", o niewielkich potrzebach związanych z bazą turystyczną i usługami (studenci, niewielkie dochody, często wyjazdy w grupach aby minimalizować koszty, często zmotoryzowani)
Rodziny z dziećmi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ w Polsce często użytkownicy najtańszych rowerów, rowerzyści okazjonalni, uzależnieni od pogody, zmotoryzowani, na Zachodzie - często podróżujący na specjalnie dostosowanych

¹²² Terminologia związana z tego rodzaju turystyką jest obciążona wieloma niejasnościami. w literaturze przedmiotu można znaleźć również określenie *turystyka kwalifikowana*. Autorom niniejszego dokumentu, z uwagi na przyjętą metodologię audytu, bardziej odpowiada terminologia przyjęta przez twórców Strategii Rozwoju Krajowego Produktu Turystycznego, stąd dokument operuje terminem turystyki aktywnej i specjalistycznej.

¹²³ na podstawie <http://www.rowery.org.pl>

	rowerach
Osoby starsze	<ul style="list-style-type: none"> ▪ w Polsce korzystający z rowerów jako turyści stosunkowo rzadko
Użytkownicy okazjonalni	<ul style="list-style-type: none"> ▪ niedoświadczeni, o bardzo małych wymaganiach, słabych umiejętnościach i potrzebach sprzętowych (często pokrywają się z niektórymi grupami opisanymi powyżej)
Turyści zaawansowani	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gotowi spędzić na rowerze ponad tydzień, podróżują z bagażami, przyczepkami itp. - także z dziećmi i to wyłącznie w oparciu o rower i transport zbiorowy; ten profil użytkownika w Polsce jest wciąż rzadkością, czasem pokrywa się z grupą "młodych sprawnych"; zazwyczaj są to turyści z Niemiec, Holandii, Wielkiej Brytanii i USA

D. Segmentacja turystów ze względu na wykorzystywany sprzęt¹²⁴:

SEGMENT	CHARAKTERYSTYKA
Użytkownicy rowerów górskich	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podróżują w każdych warunkach terenowych, zazwyczaj bez większego bagażu, ▪ najczęściej korzystają przy tym z własnego samochodu, czasem z usług kolei, pokonują zazwyczaj niezbyt długie trasy (jedno- i dwudniowe)
Użytkownicy rowerów "przypadkowych"	<ul style="list-style-type: none"> ▪ najczęściej wykorzystują tanie rowery z hipermarketów
Użytkownicy rowerów turystycznych (trekkingowych, szosowych)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ podróżują z bagażem (sakwami) - takie rowery nie radzą sobie z błotem, piachem, ciasnymi łukami, większymi nierównościami, ▪ rowery obciążone sakwami są szybkie, ale zupełnie nie nadają się do gwałtownych manewrów, ▪ problemem jest przenoszenie takich rowerów przez przeszkody terenowe, schody itp.
Użytkownicy przyczepki, bagażowych lub dziecięcych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przyczepki o szerokości rzędu 1 metra, które na niektórych trasach mogą bardzo utrudniać ruch innych rowerów, a także nie mieścić się na niektórych obiektach technicznych (zaadaptowane dla rowerzystów kładki, przepusty, schody, pochylnie itp.) i zazwyczaj również nie radzą sobie w trudnych warunkach terenowych
Użytkownicy rowerów poziomych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ bardzo szybkich ale nie radzących sobie ze stromymi podjazdami ani w trudniejszym terenie

Trzy ostatnie grupy użytkowników zazwyczaj nie korzystają z własnych samochodów, tylko ewentualnie z komunikacji zbiorowej (dalekobieżne pociągi, samoloty).

E. Segmentacja turystów ze względu na czas poświęcany na uprawianie turystyki:

SEGMENT	CHARAKTERYSTYKA
Segment turystyki jednodniowej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ głównie mieszkańcy Regionu
Segment turystyki weekendowej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ turyści ceniący sobie możliwość krótkotrwałego odpoczynku niedaleko miejsca zamieszkania, ▪ ten rodzaj turystyki jest popularny wśród osób młodych i w średnim wieku, podróżujących w weekendy, zwłaszcza

¹²⁴ ibidem

	"długie", <ul style="list-style-type: none">▪ segment o dużym potencjale rozwojowym.
<i>Segment wyjazdów 7-dniowych i dłuższych</i>	<ul style="list-style-type: none">▪ turyści przyjeżdżający do Regionu na dłuższy odpoczynek

F. Uwagi.

Z uwagi na górski krajobraz województwa śląskiego i, co za tym idzie, popularność narciarstwa i wszystkich form aktywnego spędzania czasu wolnego w okresie zimowym, nie można pominąć tego aspektu przy analizie segmentów rynku. Jest to istotne również, dlatego, iż zakłada się, że niektóre fragmenty Wiślanej Trasy Rowerowej, w zimie będą wykorzystane jako ścieżki do uprawiania cieszącego się coraz większą popularnością narciarstwa biegowego.

7. Analiza SWOT

Na podstawie analizy walorów turystycznych, stanu zagospodarowania turystycznego oraz segmentacji rynku została przeprowadzona analiza S.W.O.T. dla obszaru objętego projektem. w pierwszej części zostały zidentyfikowane i określone najważniejsze silne i słabe strony obszaru (tzw. "analiza wnętrza"). Kolejna część odnosi się do otoczenia, wskazując na główne szanse i zagrożenia rynkowe.

Zestawienie takie tworzy podstawę do podjęcia zasadniczych decyzji w ramach strategii rozwoju, do których należą: określenie produktu turystycznego i potencjalnych grup jego odbiorców oraz sposobu funkcjonowania produktu.

Analiza silnych i słabych stron w zakresie rowoju Wiślanej Trasy Rowerowej

Silne i słabe strony zostały zestawione w poniższej tabeli

Tabela 17 Silne i słabe strony w zakresie rozwoju Wiślanej Trasy Rowerowej

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ☺ wysokie walory naturalne: krajobraz, urozmaicona rzeźba terenu, jeziora, rzeki, park krajobrazowy, rezerваты przyrody, pomniki przyrody, bogata i różnorodna flora i fauna, sieć hydrograficzna, ☺ czyste środowisko w części obszaru objętego projektem, szczególnie w południowej, ☺ Wisła jako zwornik trasy i symbol państwowości polskiej, ☺ zaangażowanie gmin i powiatów w politykę ekorozwoju, ☺ doskonałe warunki do uprawiania turystyki aktywnej i specjalistycznej: bogata sieć hydrograficzna umożliwiająca uprawianie turystyki wodnej, infrastruktura do uprawiania turystyki jeździeckiej, narciarstwa, dosyć dużo szlaków turystycznych, dosyć dobrze rozwinięta i różnorodna infrastruktura o charakterze sportowym i rekreacyjnym, ☺ niezwykle aktywność władz i społeczności lokalnych w zakresie rozwoju turystyki rowerowej: olbrzymia ilość tras, dróg i ścieżek rowerowych (m.in. Eurovelo, Greenways, Regiotur, Śladami Stroju Cieszyńskiego), bardzo duża ilość organizowanych imprez, ☺ duże znaczenie turystyki w rozwoju obszaru, czego dowodzą dokumenty strategiczne i planistyczne, ☺ doświadczenie władz samorządowych i organizacji pozarządowych w zakresie realizacji projektów euroregionalnych i finansowanych z funduszy unijnych, ☺ sprzyjające rozwojowi turystyki warunki klimatyczne, sprzyjające ograniczeniu sezonowości (w części obszaru sezon turystyczny trwa prawie cały rok), ☺ warunki klimatyczne oraz złoża borowinowe i wody źródlane stwarzające możliwość rozwoju funkcji sanatoryjno – uzdrowiskowych (Ustroń, Goczałkowice-Zdrój), ☺ unikalne turystyczne hity: m.in. koronki koniakowskie, zamek 	<ul style="list-style-type: none"> ☹ brak oferty turystycznej w formie pakietów sprzedawanych zarówno na miejscu, jak i poza granicami obszaru, ☹ mała ilość regionalnych kompleksowych produktów turystycznych, ☹ niewystarczająca współpraca i koordynacja działań pomiędzy poszczególnymi powiatami i gminami, ☹ mała ilość markowych produktów turystycznych, ☹ niezadawalający stan nawierzchni dróg, ☹ niezadawalający stan nawierzchni tras i ścieżek rowerowych, ☹ mała ilość infrastruktury przeznaczonej dla rowerzystów (mała ilość miejsc odpoczynkowych, parkingów, serwisów), ☹ przebieg niektórych odcinków tras rowerowych drogami publicznymi, o wysokim natężeniu ruchu kołowego, ☹ brak zintegrowanego systemu informacji turystycznej, ☹ ograniczony kapitał własny na rozwój i poprawę infrastruktury, ☹ nierównomiernie rozwinięta infrastruktura turystyczna i paraturystyczna, ☹ niski poziom zamożności społeczności lokalnej, wysoki poziom bezrobocia.

<p>w Pszczynie, Zameczek Prezydencki w Wiśle,</p> <ul style="list-style-type: none">☺ liczne i różnorodne imprezy (kulturalne i sportowe),☺ potencjał do rozwoju agroturystyki i produkcji zdrowej żywności,☺ położenie geograficzne obszaru, dobra dostępność komunikacyjna,☺ unikalne walory kulturowe oraz zróżnicowanie historyczne i kulturowe	
--	--

Analiza szans i zagrożeń

Tabela 18 Szanse i zagrożenia w zakresie rozwoju Wiślanej Trasy Rowerowej

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ☛ tendencje w turystyce – rosnąca aktywność turystyczna, zainteresowanie turystyką aktywną, wzmożony popyt na wyjazdy weekendowe, ☛ rosnąca popularność turystyki rowerowej w Polsce i na świecie, ☛ integracja wielu środowisk wokół idei Wiślanej Trasy Rowerowej, ☛ rozwój turystyki rodzinnej, ☛ bogacenie się społeczeństwa europejskiego przejawiające się m.in. zwiększaniem części dochodu przeznaczanego na cele turystyczne, ☛ wstąpienie Polski do Unii Europejskiej – możliwość wykorzystania środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oraz ułatwienia formalno-prawne podczas przekraczania granic, ☛ Strategia rozwoju turystyki na lata 2007-2013 priorytetyzująca rozwój produktów turystycznych w regionach, w tym przede wszystkim produktów opartych o potencjał regionalny, budowanych na bazie szlaków turystycznych, ☛ kolejny okres programowania 2007-2013 i związana z tym większa ilość funduszy na turystykę w Narodowym Planie Rozwoju oraz łatwiejszy dostęp do finansowania, ☛ wzrost atrakcyjności inwestycyjnej, wzrost zaufania inwestorów (do 2011 r. preferencyjne warunki inwestycyjne), ☛ rozwój współpracy transgranicznej i międzyregionalnej, ☛ wzrost zamożności społeczeństwa polskiego, ☛ rosnący popyt na kompleksowe pakiety usług turystycznych, ☛ rosnące zapotrzebowanie na zdrową, ekologiczną żywność, ☛ opracowanie programów zrównoważonego rozwoju. 	<ul style="list-style-type: none"> ☛ degradacja środowiska naturalnego, ☛ konkurencja otoczenia zewnętrznego Regionu, obszarów oferujących podobne produkty turystyczne, ☛ duża konkurencja ze strony regionów wysoko uprzemysłowionych w pozyskiwaniu inwestorów, ☛ trudności z wykorzystaniem środków unijnych (brak środków niezbędnych do współfinansowania projektów), ☛ słabo rozwinięty sektor małych i średnich przedsiębiorstw, ☛ pogorszenie sytuacji materialnej przeciętnej polskiej rodziny w pierwszych latach członkostwa w UE – spadek aktywności turystycznej, ☛ niekorzystne tendencje w turystyce przyjazdowej (spadek przyjazdów z wschodniej granicy może być jeszcze większy biorąc pod uwagę fakt, iż Polska jest krajem granicznym UE), ☛ rosnąca migracja z Regionu, zwłaszcza ludzi młodych, ☛ stale obserwowany wandalizm na szlakach rowerowych (niszczenie map, oznakowań, punktów widokowych).

Podsumowanie

Tabela 19 Analiza SWOT - podsumowanie

Silne i słabe strony	<p>WNIOSEK: Występuje przewaga mocnych stron nad słabymi.</p> <p>Mocne strony obszaru wynikają przede wszystkim z posiadanych walorów, szczególnie naturalnych (przyrodniczych i krajobrazowych), umożliwiających poprowadzenie tras rowerowych w ciekawym otoczeniu, a także z unikalnych walorów kulturowych, stanowiących doskonałe uzupełnienie dla turystów rowerowych (zwłaszcza uprawiających ten sport rekreacyjnie). Niewątpliwie mocną stroną obszaru jest zaangażowanie w tworzenie tras rowerowych oraz ich ogromna ilość, słabe strony wynikają przede wszystkim z niedostatecznej ilości inwestycji w nawierzchnie oraz z przebiegu tras rowerowych, nie gwarantujących bezpieczeństwa rowerzystom.</p>
Szanse i zagrożenia	<p>WNIOSEK: Występuje przewaga szans nad zagrożeniami.</p> <p>Przewaga szans rynkowych jest dosyć wyraźna, co wskazuje, iż kierunek dotyczący aktywizacji obszaru pod względem rozwoju turystyki rowerowej jest słuszny. Obszar posiada duże możliwości rozwoju turystyki rowerowej i stworzenia zintegrowanej sieci tras rowerowej, o dobrej nawierzchni, poprowadzonych poza głównymi drogami publicznymi. Szanse te wynikają przede wszystkim z wstąpienia Polski do Unii Europejskiej i wykorzystania funduszy unijnych w kolejnym etapie programowania (2007-2013) na inwestycje turystyczne i budowę Trasy.</p> <p>Pozytywne konsekwencje mają również tendencje występujące na światowym rynku turystycznym.</p>
Wnioski	<p>Strategia zrównoważonego rozwoju turystyki w oparciu o wdrożenie koncepcji rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego Wiślanej Trasy Rowerowej. Do elementów realizacji Strategii powinny należeć m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none">• opracowanie trasy przebiegu i koncepcji funkcjonowania Wiślanej Trasy Rowerowej wraz z obudowaniem jej markowymi produktami turystycznymi pozwalającymi na budowę silnego wizerunku;• oparcie elementów promocji o wypracowany znak – logo promocyjne Regionu oraz hasło przekazujące główny benefit marki;• opracowanie grupy imprez zgodnych z założonym wizerunkiem obszaru i wypracowaną koncepcją zintegrowanego produktu turystycznego obszaru;• opracowanie planu komunikacji marketingowej obszaru z otoczeniem.

8. Wnioski i rekomendacje do stworzenia liniowego produktu turystycznego dla śląskiego odcinka Wiślanej Trasy Rowerowej.

Szczegółowa waloryzacja turystyczna obszaru objętego projektem w kontekście opracowania koncepcji przebiegu oraz funkcjonowania Wiślanej Trasy Rowerowej prowadzi do następujących wniosków:

1. Turystyka rowerowa już od kilkunastu lat jest jedną z najprężniej rozwijających się dziedzin turystyki kwalifikowanej w Europie, a także i w Polsce.
2. Województwo śląskie posiada ogromny, wykorzystywany już obecnie potencjał do rozwoju turystyki rowerowej, czego dowodzą liczne, wyznaczone oraz potocznie funkcjonujące, trasy i ścieżki rowerowe, ogromna liczba organizowanych imprez rowerowych, zaangażowanie władz i społeczności lokalnych w rozwój turystyki rowerowej, plany rozwoju regionalnego i lokalnego. Inicjatywy te niestety nie zawsze przekładają się na tworzenie kompleksowych, zintegrowanych produktów turystycznych wokół szlaków, tras i ścieżek rowerowych. Zagadnieniu temu było poświęcone spotkanie, które odbyło się we wrześniu 2004 roku w Szklarskiej Porębie. W spotkaniu zorganizowanym z inicjatywy POT przy dużym wsparciu władz miasta i lokalnego stowarzyszenia cyklistów uczestniczyli przedstawiciele różnych organizacji działających na rzecz rozwoju turystyki rowerowej m.in. PTTK, Dolnośląskiej Organizacji Turystycznej, Fundacji Partnerstwo dla Środowiska, Stowarzyszenia Cyklistów Szklarska Poręba oraz władz miasta Szklarska Poręba. Zaprezentowano m.in. szlaki rowerowe i działania na rzecz rozwoju turystyki rowerowej w regionie Szklarskiej Poręby, rozwój turystyki rowerowej w Strategii Rozwoju Turystyki dla województwa dolnośląskiego, standardy oznakowania szlaków rowerowych w Polsce, inicjatywy Greenways – zielone szlaki. Jednym z podstawowych wniosków spotkania było stwierdzenie, iż jednym z filarów rozwoju turystyki rowerowej jest potrzeba kreowania produktów turystycznych turystyki rowerowej na poziomie krajowym i regionalnym.
3. Największą szansę uzyskania przewagi konkurencyjnej mają regionalne bądź ogólnokrajowe sieci tras rowerowych łączące większe miasta i tereny atrakcyjne turystycznie. Służą aktywnemu wypoczynkowi - zarówno jednodniowym wycieczkom, jak i dłuższym wakacyjnym wypadom. Łącząc sieci lokalne w logiczną całość, służą również codziennym dojazdom do szkoły czy pracy. Istnieją m.in. w Holandii, Danii, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Belgii, Szwecji, Finlandii, Czechach. Ponieważ trasy takie wykraczają poza zasięg jednego miasta czy powiatu, wymagają planowania i koordynacji na poziomie województwa. Trasy powinny przechodzić przez lub w bezpośredniej bliskości historycznych centrów miast, większych osiedli mieszkaniowych, ważniejszych stacji kolejowych, popularnych miejscowości wypoczynkowych i terenów rekreacji weekendowej.
4. Obszar objęty projektem charakteryzują atrakcyjne walory naturalne (przyrodnicze, krajobrazowe, klimatyczne), które predestynują go do rozwoju turystyki aktywnej i specjalistycznej. Jednocześnie walory te sprzyjają ograniczeniu sezonowości, powodując, szczególnie w części południowej obszaru całoroczny ruch turystyczny.

5. Na obszarze objętym projektem występuje mnogość walorów antropogenicznych, powstałych dzięki działalności człowieka, które podnoszą jego atrakcyjność turystyczną. Jednocześnie warto podkreślić ożywione życie kulturalne i sportowe, bogaty folklor oraz niezliczoną ilość imprez. Unikalną wartością obszaru jest jego zróżnicowanie kulturowe, wynikające z uwarunkowań historycznych. Skutkiem tego przejechanie Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie województwa śląskiego będzie swoistą lekcją historii, umożliwiając poznanie dziedzictwa kulturowego, w różnych jego odcieniach.
6. Infrastrukturę turystyczną oraz paraturystyczną i społeczną obszaru objętego projektem charakteryzuje duża nierównomierność rozmieszczania. W kontekście rozwoju turystyki rowerowej zwraca uwagę przede wszystkim niedostateczny rozwój zagospodarowania obszaru w infrastrukturę potrzebną turystom rowerowym (miejsca parkingowe, serwisy, miejsca odpoczynkowe), a także przebieg dużej ilości tras rowerowych drogami publicznymi o dużym natężeniu ruchu kołowego. Jednocześnie należy podkreślić niezadowalający stan nawierzchni tras i ścieżek rowerowych, wymagających inwestycji. Skutkuje to niskim poziomem bezpieczeństwa szczególnie rowerzystów. W Polsce w wypadkach drogowych rocznie ginie około pięciu tysięcy osób. Mniej więcej co dziesiąta z nich to rowerzysta. Stawia to nasz kraj na jednej z najgorszych pozycji w Europie, jeśli chodzi o pozycję słabszych, niechronionych uczestników ruchu.¹²⁵

W związku z powyższym dla realizacji części strategicznej dokumentu należy przyjąć następujące założenia:

1. Wiślana Trasa Rowerowa powinna przebiegać w miarę możliwości poza drogami publicznymi o dużym natężeniu ruchu kołowego w celu zwiększenia bezpieczeństwa rowerzystów (wyeliminowanie niebezpiecznych odcinków, określenie koniecznych inwestycji). Idealne byłoby poprowadzenie trasy wałami Wisły.
2. Podczas opracowywania inwestycji dotyczących realizacji Wiślanej Trasy Rowerowej należy szczegółowo określić rodzaj nawierzchni na konkretnych odcinkach, najbardziej właściwych dla ruchu rowerowego.
3. Koncepcja Wiślanej Trasy Rowerowej zakłada poprowadzenie trasy głównej składającej się z trzech tras alternatywnych. Jedna z nich będzie wykorzystywała fragmenty istniejącego już szlaku "Kraków – Morawy – Wiedeń Greenway", nitki górskiej oraz nizinnej. Dwie pozostałe zostaną poprowadzone na terenie gmin:

¹²⁵ W liczbach bezwzględnych 500 zabitych rowerzystów to tyle samo, co w liczących ponad dwa razy tyle mieszkańców Niemczech, gdzie w dodatku ruch rowerowy jest wyraźnie wyższy, niż w Polsce. W Holandii rowerzyści stanowią, co prawda najliczniejszą grupę ofiar wypadków, ale przeliczając na udział rowerzystów w tamtejszym ruchu drogowym (ok. 25-30%), okazuje się, że statystycznie jest to kraj dla rowerzystów najbezpieczniejszy. Co więcej, w Polsce problem nie dotyczy - jak głoszą obiegowe opinie - wyłącznie małych miejscowości i wsi. W Krakowie w latach 1999-2003 rowerzyści stanowili również około 10% ofiar wypadków (w 2003 roku - 11,4%, dane Zarządu Dróg i Komunikacji w Krakowie) mimo, że zgodnie z Kompleksowymi Badaniami Ruchu w październiku 2003 ruch rowerowy nie przekraczał w Krakowie 1,5 proc. wszystkich podróży. Wyraźnie widoczna jest nadreprezentacja słabszych uczestników ruchu w tej smutnej statystyce. Co ciekawe, według krakowskiej policji, rowerzyści byli sprawcami 60 proc. wypadków ze swoim udziałem - a to jest wyraźnie mniej, niż dla wszystkich wypadków: kierujący pojazdami są sprawcami ok. 80 proc. z nich. Jedną z podstawowych przyczyn tego stanu rzeczy jest stan prawny: przepisy ruchu drogowego, przepisy regulujące zasady projektowania dróg i ulic, a także fatalny system szkolenia kierujących pojazdami.

Goleszów, Zebrzydowice, Strumień, Pawłowice, Pszczyna, Bieruń, Skoczów, Czechowice-Dziedzice oraz miasto Bielsko-Biała. Zakłada się ponadto uzupełnienie trasy głównej trasami o charakterze pętli. Pozwolą one na wykorzystanie walorów turystycznych w pozostałych gminach, przez które nie będzie przebiegać trasa główna. Szczegółowy przebieg Wiślanej Trasy Rowerowej zostanie zaproponowany w części strategicznej projektu.

4. Konieczne jest właściwe oznakowanie trasy, nie powodujące zmylenia i zagubienia się turystów. Jest to szczególnie istotne w kontekście nakładania się Wiślanej Trasy Rowerowej (na niektórych odcinkach) na istniejące, już oznakowane trasy i ścieżki rowerowe. W związku z tym niezbędna jest współpraca z organizacjami, które zajmowały się wytyczaniem i oznakowaniem, a także ich administrowaniem.

SPIS TABEL

<i>Tabela 1 Sieć hydrograficzna.....</i>	<i>19</i>
<i>Tabela 2 Wykaz wszystkich ujęć istniejących na terenie miasta.....</i>	<i>90</i>
<i>Tabela 3 Sieć wodociągowa oraz sieć kanalizacyjna w gminach powiatu cieszyńskiego objętych projektem w dniu 31.12.2001r.....</i>	<i>92</i>
<i>Tabela 4 Oczyszczalnie ścieków w gminach powiatu cieszyńskiego objętych projektem oraz ich parametry techniczne</i>	<i>92</i>
<i>Tabela 5 Poziom zanieczyszczenia powietrza w Bielsku-Białej I.....</i>	<i>101</i>
<i>Tabela 6 Poziom zanieczyszczenia powietrza w Bielsku-Białej II</i>	<i>101</i>
<i>Tabela 7 Opad pyłu w gminach powiatu pszczyńskiego w 2002 roku</i>	<i>102</i>
<i>Tabela 8 Opad metali w gminach powiatu pszczyńskiego w 2001 roku</i>	<i>102</i>
<i>Tabela 9 Sieć dróg krajowych i wojewódzkich</i>	<i>105</i>
<i>Tabela 10 Wykaz ogólnodostępnych parkingów</i>	<i>107</i>
<i>Tabela 11 Wykaz dworców i stacji kolejowych</i>	<i>108</i>
<i>Tabela 12 Wykaz połączeń autobusowych</i>	<i>109</i>
<i>Tabela 13 Ilość obiektów bazy noclegowej w poszczególnych gminach z uwzględnieniem kategorii obiektów.....</i>	<i>115</i>
<i>Tabela 14 Ilość miejsc noclegowych w poszczególnych gminach z uwzględnieniem kategorii obiektów.</i>	<i>116</i>
<i>Tabela 15 Spis obiektów gastronomicznych z uwzględnieniem ich kategorii</i>	<i>120</i>
<i>Tabela 16 Wykaz obiektów infrastruktury społecznej</i>	<i>191</i>
<i>Tabela 17 Silne i słabe strony w zakresie rozwoju Wiślanej Trasy Rowerowej</i>	<i>271</i>
<i>Tabela 18 Szanse i zagrożenia w zakresie rozwoju Wiślanej Trasy Rowerowej</i>	<i>273</i>
<i>Tabela 19 Analiza SWOT - podsumowanie.....</i>	<i>274</i>

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Mapa administracyjna terenu objętego projektem	11
<i>Rysunek 2 Rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości obiektów w poszczególnych gminach.</i>	<i>117</i>
<i>Rysunek 3 Rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości miejsc noclegowych w poszczególnych gminach.</i>	<i>117</i>
<i>Rysunek 4 Rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości obiektów w danej kategorii. ...</i>	<i>118</i>
<i>Rysunek 5 Rozłożenie bazy noclegowej pod względem ilości miejsc oferowanych w poszczególnych kategoriach obiektów.</i>	<i>118</i>
<i>Rysunek 6 Ilość basenów w poszczególnych powiatach.....</i>	<i>177</i>
<i>Rysunek 7 Ilość boisk w poszczególnych powiatach</i>	<i>178</i>
<i>Rysunek 8 Ilość stadionów w poszczególnych powiatach</i>	<i>178</i>
<i>Rysunek 9 Ilość hal sportowych w poszczególnych powiatach</i>	<i>179</i>
<i>Rysunek 10 Ilość wypożyczalni sprzętu sportowego i sklepów w poszczególnych powiatach.....</i>	<i>179</i>
<i>Rysunek 11 Ilość kortów tenisowych w poszczególnych powiatach.....</i>	<i>180</i>
<i>Rysunek 12 Ilość siłowni i gabinetów odnowy biologicznej w poszczególnych powiatach ...</i>	<i>180</i>
<i>Rysunek 13 Ilość klubów fitness w poszczególnych powiatach</i>	<i>181</i>
<i>Rysunek 14 Ilość szlaków turystycznych istniejących w poszczególnych powiatach</i>	<i>181</i>
<i>Rysunek 15 Ilość szlaków i tras rowerowych w poszczególnych powiatach</i>	<i>182</i>
<i>Rysunek 16 Ilość ośrodków jazdy konnej w poszczególnych powiatach</i>	<i>182</i>
<i>Rysunek 17 Ilość basenów w poszczególnych gminach i miastach</i>	<i>183</i>
<i>Rysunek 18 Ilość boisk w poszczególnych gminach i miastach</i>	<i>183</i>
<i>Rysunek 19 Ilość stadionów w poszczególnych gminach i miastach</i>	<i>184</i>
<i>Rysunek 20 Ilość hal sportowych w poszczególnych gminach i miastach</i>	<i>184</i>
<i>Rysunek 21 Ilość wyciągów narciarskich w poszczególnych gminach</i>	<i>185</i>
<i>Rysunek 22 Ilość wypożyczalni sprzętu sportowego i sklepów w poszczególnych gminach i miastach</i>	<i>185</i>
<i>Rysunek 23 Ilość pozostałych obiektów sportowych i rekreacyjnych w poszczególnych gminach i miastach.....</i>	<i>186</i>
<i>Rysunek 24 Ilość kortów tenisowych w poszczególnych gminach.....</i>	<i>186</i>
<i>Rysunek 25 Ilość siłowni i gabinetów odnowy biologicznej w poszczególnych gminach i miastach</i>	<i>187</i>
<i>Rysunek 26 Ilość klubów fitness w poszczególnych gminach i miastach.....</i>	<i>187</i>
<i>Rysunek 27 Ilość ośrodków sportowych w poszczególnych gminach</i>	<i>188</i>

<i>Rysunek 28 Ilość szlaków turystycznych w poszczególnych gminach i miastach</i>	<i>188</i>
<i>Rysunek 29 Ilość szlaków spacerowych w poszczególnych gminach</i>	<i>189</i>
<i>Rysunek 30 Ilość szlaków, tras i ścieżek rowerowych w poszczególnych gminach i miastach</i>	<i>189</i>
<i>Rysunek 31 Ilość ośrodków jazdy konnej w poszczególnych gminach</i>	<i>190</i>
<i>Rysunek 32 Ilość tras rowerowych w poszczególnych województwach</i>	<i>255</i>

BIBLIOGRAFIA

1. Strategia rozwoju turystyki w latach 2001-2006, Ministerstwo Gospodarki 2001
2. Strategia rozwoju produktu turystycznego Polski, UKFiT, Warszawa 1997
3. Strategia rozwoju turystyki na lata 2007-2013, Warszawa 2005
4. Strategia rozwoju pogranicza polsko-czeskiego
5. INTERTURISM Wspólna strategia rozwoju turystyki w Beskidzie Śląskim i Śląskomorawskim
6. Strategia rozwoju Euroregionu Beskidy
7. Strategia rozwoju województwa śląskiego na lata 2000-2015
8. Strategia rozwoju turystyki w województwie śląskim na lata 2004-2013
9. Strategia Rozwoju Śląska Cieszyńskiego
10. Plan rozwoju lokalnego powiatu cieszyńskiego
11. Strategia rozwoju powiatu żywieckiego na rok 2004
12. Strategia i Program zrównoważonego rozwoju powiatu bielskiego do 2015 roku
13. Strategia rozwoju powiatu pszczyńskiego
14. Plan rozwoju lokalnego powiatu bieruńsko-lędzińskiego na lata 2004 – 2006
15. Zintegrowana Strategia Rozwoju Gminy Istebna 2005-2015
16. Program rozwoju lokalnego miasta Wisły 2004-2006 i 2007-2013
17. Zintegrowana Strategia Rozwoju Ustronia 2005 – 2015
18. Program Rozwoju Lokalnego Gminy Brenna, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. Bielsko-Biała 2004
19. Planu Rozwoju Lokalnego dla Gminy Goleszów
20. Strategia rozwoju gminy Skoczów
21. Plan rozwoju lokalnego gminy Hażlach na lata 2004-2006
22. Strategia rozwoju gminy Dębowiec 2004-2016, Dębowiec 2004
23. Plan rozwoju lokalnego gminy Dębowiec na lata 2004-2006, Dębowiec 2004
24. Plan rozwoju lokalnego gminy Zebrzydowice 2004-2006, Strategia rozwoju gminy Zebrzydowice 2010
25. Strategia rozwoju gminy Chybie 2002-2014
26. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Strumień
27. Strategia zrównoważonego rozwoju gminy Milówka, Milówka 2004
28. Strategia rozwoju Bielska-Białej do 2010 r.
29. Strategia rozwoju gminy Jasienica
30. Strategia rozwoju gminy Czechowice-Dziedzice
31. Profil społeczno-gospodarczy Czechowic-Dziedzic, Katowice 2000-2001
32. Strategia rozwoju gminy Bestwina, Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. Bielsko-Biała 1997
33. Środowisko przyrodnicze gminy Bestwina, SUiKZP Gmina Bestwina 1998
34. Uwarunkowania geograficzno-historyczno-kulturowe gminy Bestwina, SUiKZP Gmina Bestwina 1998
35. Diagnoza sytuacji zewnętrznej i wewnętrznej gminy Bestwina, SUiKZP Gmina Bestwina 1998
36. Strategia rozwoju gminy Wilamowice
37. Strategia rozwoju miasta Jastrzębie Zdrój do 2010
38. Program funkcjonowania gminy Pawłowice do roku 2007
39. Plan Rozwoju Lokalnego dla gminy Pszczyna na lata 2005 – 2006 oraz 2007 – 2013
40. Program rozwoju lokalnego gminy Goczałkowice-Zdrój na lata 2004-2006, Biuletyn IP 2004
41. Strategia rozwoju gminy Miedźna 2002-2010

42. Strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju gminy Bojszowy do roku 2015
43. Plan rozwoju lokalnego gminy Bojszowy na lata 2004-2006, Bojszowy 2004
44. Plan Rozwoju Lokalnego gminy Bieruń, Bieruń 2004
45. Strategia Rozwoju Gminy Chełm Śląski na lata 2004-2020
46. Projekt Techniczny – Szlak rowerowy, ab Rower Ruda Śląska 2000
47. Pszczyna 2000, Agencja Rozwoju i Promocji Ziemi Pszczyńskiej Sp. z o.o. 1999
48. Informator turystyczny gminy Goleszów, Goleszów 2003j
49. Kulturotwórcza rola łowiectwa, Wystawa Łowiecka- Czechowice-Dziedzice 2004
50. Muzeum Prasy Śląskiej w Pszczynie, Urząd Miejski w Pszczynie
51. Muzeum Regionalne im. Ks. Zygmunta Bubaka w Bestwinie, Przewodnik – Bestwina 2004
52. Tandemowe trasy rowerowe dla niewidomych i niedowidzących, mapy finansowane przez Unię Europejską
53. Posadz jarzębinę na Szlaku Bursztynowym, Kraków 2004
54. Ekomuzeum "Lanckorona" na Szlaku Bursztynowym, Lanckorona-Kraków 2004
55. Drzewo życia na szlaku Greenway, Kraków 2003
56. Kobiety z fantazją II, Lanckorona – Kraków – Lesko – Uherce Mineralne – Sambor – Mińsk 2005
57. Euroregion - Śląsk Cieszyński, SHOCart, PTTK 2000
58. Trasy rowerowe – Śląsk Cieszyński, SHOCart, PTTK 2000
59. Mapa – Szlak Dziedzictwa Kulturowego – Droga Książęca, Starostwo Powiatowe w Cieszynie
60. Gmina Strumięń, Urząd Miasta w Strumieniu
61. Budowa i urządzenie Drewnianego Kościoła w Małej Wiśle na Śląsku, Pszczyna-Wisła Mała 2004
62. Pszczyna – Perła Górnego Śląska, Urząd Miejski w Pszczynie
63. Pszczyna – Muzeum Zamkowe, Pszczyna
64. Przywrócenie pamięci miasta cmentarza żydowskiego w Pszczynie, Urząd Miejski w Pszczynie
65. Przewodnik – Zagroda Wsi Pszczyńskiej, Urząd Miejski w Pszczynie
66. Żubry pszczyńskie, Jerzy Parusel, Pszczyna 2004
67. Podbeskidzie – miesięcznik 3/2005-07-20
68. Powiat Bielski – Gospodarka, Bielsko-Biała
69. Panorama Goleszowska nr 1, 3, 5, 6, 11 – 2005 r.
70. Polskie zdroje część 1, Idea Group
71. CD Wisła, www.wisla.pl
72. Wisła, Wiślańskie Centrum Kultury i Informacji
73. Jaworze – Przewodnik, Piotr Gawłowski, Urząd Gminy w Jaworzu 1992
74. Budownictwo Drewniane Ziemi Pszczyńskiej, Starostwo Powiatowe w Pszczynie 2005
75. Gmina Miedźna, Urząd Gminy w Miedźnej
76. Nadleśnictwo KOBIOR, Lasy Państwowe
77. Uzdrowisko Ustroń, Urząd Miasta Ustroń 2004
78. Rudzica, Towarzystwo Przyjaciół Rudzicy w Rudzicy
79. CD Rowerowe Ścieżki GEF-u, www.gef.undp.org.pl
80. Byliśmy jesteśmy i będziemy mieszkańcami Śląska Cieszyńskiego, Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły i Promocji Gminy Jasienica 2001
81. Kościół pod wezwaniem św. Walentego w Bieruniu, Romuald Kubiciel, Bieruń 1998
82. Ks. Józef Londzin, Krzysztof Nowak, Książnica Beskidzka w Bielsku Białej 2002
83. Bieruń – Nasza Mała Ojczyzna (kaseta VHS)

84. Turystyka rowerowa w Polsce. Program promocji i rozwoju turystyki rowerowej w Polsce, Warszawa, luty 2005
85. www.suszec.pl
86. www.hala-suszec.pl
87. www.gokpawlowice.hg.pl
88. www.pawlowice.pl
89. www.szlakbursztynowy.pl
90. www.powiat.cieszyn.pl/
91. www.ug.istebna.pl/
92. www.wisla.pl
93. www.ustron.pl
94. www.brenna.org.pl
95. www.goleszow.pl
96. www.skoczow.pl
97. www.hazlach.ug.pl/
98. www.debowiec.cieszyn.pl
99. www.zebrzydowice.pl/
100. www.chybie.pl
101. www.strumien.pl/
102. www.starostwo.zywiec.pl/
103. www.milowka.com.pl/
104. www.powiat.bielsko.pl
105. www.jasienica.pl
106. www.czechowice-dziedzice.pl
107. www.bestwina.pl
108. www.wilamowice.pl
109. www.powiat.pszczyna.pl/
110. www.pawlowice.pl
111. www.pszczyna.pl
112. www.goczalkowicezdroj.pl
113. www.miedzna.pl/
114. www.powiatbl.pl
115. www.bojszowy.pl
116. www.um.bierun.pl/
117. www.ledziny.pl
118. www.chelmsl.pl
119. www.um.bielsko.pl/
120. www.jastrzebie.pl
121. www.ditel.pl

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1

KRÓTKA CHARAKTERYSTYKA PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH

PARK KRAJOBRAZOWY BESKIDU ŚLĄSKIEGO¹²⁶ został utworzony w 1998 r. Położony jest w południowej części województwa śląskiego na obszarze gmin: *Bielsko-Biała*, *Brenna*, *Buczkowice*, *Goleszów*, *Istebna*, *Jaworze*, *Lipowa*, *Milówka*, *Radziechowy Wieprz*, *Szczyrk*, *Ustroń*, *Węgierska Górka*, *Wilkowice* i *Wisła*. Powierzchnia ogólna Parku wraz z otuliną wynosi 60 905 ha, w tym powierzchnia samego Parku to 38 620 ha. Park obejmuje głównie tereny leśne Beskidu Śląskiego. Został utworzony w celu zachowania i upowszechnienia wartości przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Beskidu Śląskiego, w warunkach racjonalnego gospodarowania. Wartości przyrodnicze to przede wszystkim lasy wraz z całym bogactwem flory i fauny. Charakteryzują się one bardzo dużą zasobnością, która w drzewostanach świerkowych przekracza nieraz 1000 m³/ha. w nadleśnictwach Ustroń i Wisła występuje świerk istebiański – ekotyp cechujący się najlepszymi w Europie parametrami wzrostowymi i odpornościowymi.

Lasy Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego są w stopniu znaczącym przekształcone wskutek działalności człowieka. Eksploatacja lasów, a następnie preferowanie w gospodarce leśnej świerka, doprowadziło do prawie zupełnego zaniku grądów występujących pierwotnie w piętrze pogórza, zmniejszenia powierzchni zajmowanych przez dolnoreglowe lasy bukowe oraz wzrostu areału borów jodłowo-świerkowych oraz świerczyn. W piętrze pogórza, zbiorowiska leśne spotyka się obecnie wyłącznie w dolinach potoków. Występują tu: podgórski łęg jesionowy, nadrzeczna olszynka górską oraz dolnoreglowy świerkowy bór na torfie.

Na siedliskach regla dolnego występują obecnie świerczyny wtórnego pochodzenia. Miejscami spotka się jednak typowe dla tego piętra lasy bukowe. Buczyny Beskidu Śląskiego reprezentowane są przez dwa zespoły: kwaśną buczynę górską oraz żyzną buczynę karpacką. Kwaśne buczyny zajmują zwykle przygrzbietowe partie stoków, miejscami tworząc rozległe, kilkuhektarowe powierzchnie. Żyzne buczyny występują głównie na stokach o ekspozycji północnej, północno-wschodniej i wschodniej. Największe i najlepiej zachowane powierzchnie tego zespołu występują na Buczniku, Czantorii, Szyndzielni i Błatnej. Osobliwością żyznej buczyny karpackiej Beskidu Śląskiego jest występowanie w runie sudeckiego gatunku - żywca dziewięciolistnego.

Strome skaliste stoki porastają jaworzyny. Dość częstym zbiorowiskiem, zwłaszcza w północnej części Beskidu, jest jaworzyna górską z miesiącznicą trwałą, natomiast rzadziej spotyka się fragmentarycznie wykształcone płaty jaworzyny karpackiej. Wyższe partie regla dolnego porasta dolnoreglowy bór jodłowo-świerkowy. Areał tego zespołu został znacznie powiększony, w stosunku do stanu pierwotnego, wskutek gospodarki leśnej, preferującej nasadzenia świerka.

Najwyższe partie gór (powyżej 1 000 m n.p.m.) zajmują świerczyny górnoreglowe. Najlepiej wykształcone płaty świerczyn górnoreglowych spotyka się na Baraniej Górze.

Dużą różnorodnością odznacza się roślinność nieleśna Beskidu Śląskiego, wśród której szczególnie duży udział mają zbiorowiska łąkowe i pastwiskowe. na siedliskach umiarkowanie wilgotnych i suchych rozwijają się: łąki konietlicowe, łąki rajgrasowe oraz - typowy dla łąk górskich - zespół mietlicy pospolitej i mietczyka dachówkowatego z udziałem wielu rzadkich i chronionych gatunków storczyków. na siedliskach wilgotnych spotyka się:

¹²⁶ Opis na podstawie <http://www.przyroda.katowice.pl>

zespół rdestu wężownika i ostrożeńca warzywnego, zespół ostrożeńca łąkowego, zbiorowisko śmiałka darniowego oraz situ rozpierzchnego. w miejscach wilgotnych wzdłuż potoków rozwijają się łopuszyny tworzone przez lepieżniki oraz ziołorośla z udziałem okazałych bylin - omiegi górskiego, modrzyka górskiego, miłosnej górskiej, tojadu mocnego. Niewielkie powierzchnie na terenach podmokłych i źródłiskowych zajmują młaki - kozłkowo-turzycowa i turzycowo-mietlicowa.

Fauna kręgowców reprezentowana jest przez blisko 40 gatunków ssaków, kilkanaście gatunków ryb i minogów, 16 gatunków płazów, 6 gatunków gadów oraz liczne gatunki ptaków. na obszarze Beskidu Śląskiego spotyka się wiele rzadkich gatunków zwierząt, m.in. ptaków (np. drozda obrożnego i siwerniaka - gatunki górskie oraz kuraki leśne - głuszca i jarzabka), drapieżne ssaki (wilka, rysia i okresowo niedźwiedzia), nietoperze (podkowca małego, nocka orzęsionego, nocka wąsatka), czy też rzadkie gatunki ryb - głowacza przegopłetwego i głowacza białopłetwego.

Świat bezkręgowców Beskidu Śląskiego nie był do tej pory kompleksowo badany. Dotychczasowe obserwacje pozwoliły stwierdzić występowanie tu, zagrożonych w skali Europy, gatunków owadów: chrząszcza - pachnicy dębowej oraz motyla - czerwńczyka nieparka.

Najcenniejsze fragmenty przyrody Beskidu Śląskiego objęte są ochroną w formie rezerwatów przyrody: Barania Góra, Czantoria, Dolina Łańskiego Potoku, Jaworzyna, Kuźnie, Stok Szyndzielni, Wiśla.

PARK KRAJOBRAZOWY BESKIDU MAŁEGO został utworzony w 1998 roku. Położony jest na terenie gmin: Andrychów, *Bielsko-Biała*, Czernichów, Gilowice, Kozy, Łękawica, Łodygowice, Mucharz, Porąbka, Stryszawa, Ślemien, Wadowice, Wilkowice, Zembrzyce i Żywiec. Jego powierzchnia wynosi 25 770 ha. Struktura drzewostanów to ok. 55% świerka, 30% buka, 10% jodły, 2% modrzewia i 2% inne. Panują tutaj dwa zespoły leśne: grąd oraz buczyna karpacka.

Beskid Mały porastają lasy silnie przekształcone. w większości, tak w piętrze pogórza jak i regła dolnego, są to sztuczne świerczyny. Naturalne dla pogórza lasy łąkowe występują obecnie tylko w postaci nielicznych płatów. Niewielki udział mają także zbiorowiska naturalnych lasów dolnoreglowych - żyznej buczyny karpackiej i kwaśnej buczyny górskiej, chronione na terenie rezerwatów przyrody: Madohora, Szeroka w Beskidzie Małym oraz Zasolnica. Bardzo rzadkim zbiorowiskiem leśnym Beskidu Małego jest jaworzyna górska z miesięcznicą trwałą, spotykana jedynie w postaci małych płatów. Grzbiety wzniesień we wschodniej części Beskidu porośnięte są przez fragmentarycznie wykształcone żyzne jedliny. Piętro regła górnego w Beskidzie Małym nie występuje ze względu na wysokość masywu nieprzekraczającą 1 000 m. Pomimo tego, w partii szczytowej Madohory wykształciły się fragmenty świerczyny górnoreglowej z udziałem gatunków charakterystycznych dla tego zbiorowiska, co stanowi niezwykłą osobliwość Beskidu Małego. w dolinach rzek występują lasy łąkowe - łąg topolowo-wierzbowy, podgórski łąg jesionowy, nadrzeczna olszyna górska oraz olszyna bagienna, w różnym stopniu zmienione w wyniku gospodarki człowieka.

Roślinność nieleśna jest bardzo zróżnicowana i urozmaicona ze względu na dużą różnorodność siedlisk. Do szczególnie cennych należą rzadko spotykane w Beskidach zbiorowiska naskalne, rozwijające się na wychodniach piaskowców oraz murawy kserotermiczne związane z podłożem zasobnym w węglan wapnia. Gęsta sieć rzeczna wraz z systemem zbiorników zaporowych tworzą wyjątkowo korzystne warunki dla rozwoju roślinności wodnej i szuwarowej - pospolitej na terenach niżowych, natomiast rzadko występującej na obszarach górskich. Nieodłącznym elementem krajobrazu rolniczego Beskidu są zbiorowiska łąkowe. Typowym zbiorowiskiem polan reglowych jest łąka mieczykowo-mietlicowa z udziałem wielu roślin chronionych, w tym charakterystycznego dla

tej łąki mieczyka dachówkowatego, która w niższych położeniach zastępowana jest przez łąkę rajgrasową. Wilgotniejsze siedliska zajmują łąki ostrożeńiowe i zbiorowisko z sitowiem leśnym. Użytkowanie pasterskie sprzyja wykształcaniu się pastwisk życicowych bądź wilgotnych pastwisk z sitem rozpięchłym. Na zabagnionych fragmentach łąk oraz w pobliżu źródeł rozwijają się młaki: kozłkowo-turzycowa, turzycowo-mietlicowa, zbiorowisko z turzycą prosowatą oraz z turzycą dzióbkwatą. Młakom często towarzyszą: zbiorowiska ziołoroślowe ze świerżabkiem orzęsionym i kniecią górską, wiązówkowo-bodziszkowe, sitowo-miętowe oraz łopuszyny (tworzone przez lepiężniki). Zbiorowiska te rozwijają się także w dolinach potoków i rzek.

Flora Beskidu Małego liczy ponad 840 gatunków roślin naczyniowych. Do ciekawszych gatunków należy rzeżucha trójlistkowa, występująca tu na najdalej na północ wysuniętym stanowisku w Karpatach.

Na terenie Parku Krajobrazowego Beskidu Małego odnotowano występowanie: 40 gatunków ssaków, 111 gatunków ptaków lęgowych, 15 gatunków płazów, 5 gadów oraz ponad 40 gatunków ryb. Spośród gatunków rzadkich spotyka się tu: wilka, rysia i sporadycznie niedźwiedzia, a także gronostaja, wydrę i rzadkie gatunki nietoperzy - nocka orzęsionego, borowiaczka, mroczka pozłocistego.

Na terenie parku znajduje się wiele godnych uwagi zabytków architektury i kultury, m.in.: drewniane kościoły w Gilowicach i Łodygowicach, dwory w Rychwałdzie, Łodygowicach i Czańcu, liczne drewniane i kamienne kapliczki przydrożne oraz obiekty zabytkowego zagrodowego budownictwa wiejskiego w Łysinie.

ŻYWIECKI PARK KRAJOBRAZOWY został utworzony w 1986 roku, jego powierzchnia wynosi 35 870 ha. Obejmuje pasmo Beskidu Żywieckiego, położone przy granicy ze Słowacją, w widłach rzeki Soły i Koszarawy oraz niewielką część Beskidu Makowskiego z masywem Kiczory.

Lasy zajmujące ok. 80% powierzchni parku są silnie przekształcone przez człowieka. Są to głównie sztuczne świerczyny, wprowadzane w reglu dolnym na miejsce wyciętych buczyn. Ze względu na duże zróżnicowanie wysokościowe, wykształciły się tutaj cztery piętra roślinne: pogórza, regla dolnego, regla górnego i kosodrzewiny (subalpejskie). Piętro pogórza (do 550 m n.p.m.) zostało prawie w całości zajęte pod uprawę i zabudowę. Obecnie dominują tu zbiorowiska nieleśne - łąki kośne i pastwiska oraz zarośla wierzbowe. Typowym zbiorowiskiem regla dolnego (550 - 1 150 m n.p.m.) jest buczyna karpacka, która reprezentuje tu tzw. postać śląsko-żywiecką, charakteryzującą się udziałem sudeckiego gatunku - żywca dziewięciolistnego. W warunkach naturalnych, zbiorowisko to miało największy udział wśród lasów dolnoreglowych. Obecnie jednak, na obszarze Beskidu Żywieckiego zostało w znacznym stopniu wyparte przez dolnoreglowy bór jodłowo-świerkowy, którego areal wzrósł w wyniku gospodarki leśnej, preferującej nasadzenia świerkowe. Niewielkie powierzchnie zajmują płaty kwaśnej buczyny górskiej, przeważnie w postaci zubożałej. Rzadkim zbiorowiskiem dolnoreglowym jest także las jodłowy, którego najlepiej wykształcone płaty spotyka się na Małej Rycerzowej. W dolinach potoków zachowały się fragmenty zbiorowisk lęgowych - nadrzecznej olszyny górskiej i bagiennej olszyny górskiej.

W wyższych położeniach, w trudno dostępnych źródłiskowych odcinkach potoków, na pograniczu regla dolnego i górnego, występują lasy jaworowe reprezentujące zespoły - jaworzyny ziołoroślowej i jaworzyny karpackiej. W piętrze regla górnego (1 150 - 1 400 m n.p.m.) dominuje zachodniokarpacka świerczyna górnoreglowa.

Duża różnorodność cechuje roślinność nieleśną parku. Wyróżniono tu ponad 20 nieleśnych zbiorowisk roślinnych. W niższych położeniach górskich są to przede wszystkim zbiorowiska łąkowe (łąka rajgrasowa, wilgotna łąka ostrożeńiowa) i pastwiskowe (pastwisko

zycicowe). na polanach reglowych typowym zbiorowiskiem jest łąka mieczykowo-mietlicowa z udziałem wielu gatunków storczyków. na siedliskach zubożałych rozwijają się ubogie łąki bliźniczkowe, a na siedliskach wilgotnych - zbiorowiska z sitowiem leśnym oraz sitem rozpięchłym. Nieużytkowane polany porastają borówczyska z panującą borówką czarną. w miejscach wysięków wód wykształcają się zbiorowiska źródliskowe z dominacją mchów oraz młaki: młaka kozłkowo-turzycowa, kwaśna młaka turzycowo-mietlicowa, zbiorowiska turzycy prosowatej oraz turzycy dzióbkowatej. w masywie Pilska, w otoczeniu eutroficznych młak, spotyka się niewielkie płaty torfowisk wysokich.

Niezwykłe barwne aspekty tworzą, rozwijające się wzdłuż cieków i w otoczeniu źródlisk, ziołorośla z dominacją jednego lub kilku gatunków bylin. Występują tu m.in.: ziołorośla z tojadem mocnym, ziołorośla lepiężnikowe (z lepiężnikiem białym oraz lepiężnikiem wyłysiałym), wiązówkowo-bodziszkowe, nitrofilne ziołorośla ze szczawiem alpejskim, młaki ziołoroślowe z knecią górską i świerzabkiem orzęsonym.

W piętrze subalpejskim, w partii szczytowej Pilska rozwinęły się zarośla kosodrzewiny, poprzedzielane płatami traworośli i zbiorowisk krzewinkowych z bażyną obupłciową.

Na obszarze parku stwierdzono ponad 1 000 gatunków roślin naczyniowych. Do największych rzadkości należą rosnące w masywie Pilska: czosnek syberyjski, który ma tu jedyne stanowisko w polskich Karpatach, oraz niebielistka trwała w odmianie alpejskiej (jedyne miejsce występowania w Beskidach).

Faunę reprezentuje około 40 gatunków ssaków, ponad 100 gatunków ptaków lęgowych, 6 gatunków gadów, 15 gatunków płazów, ponad 20 gatunków ryb i 1 gatunek minoga. Beskid Żywiecki stanowi ważną ostoję dla największych krajowych drapieżników - niedźwiedzia, wilka i rysia. Swoje miejsca lęgowe mają tu bardzo rzadkie gatunki ptaków, jak np.: głuszec, puchacz, dzięcioł trójpalczasty, siwerniak, drozd obrożny. Osobliwością fauny Beskidu Żywieckiego jest występowanie dwóch endemitów karpackich - darniówki tatrzańskiej i traszki karpackiej.

ZAŁĄCZNIK NR 2

POMNIKI WOJENNE I HISTORYCZNE MIEJSCA PAMIĘCI¹²⁷

Powiat cieszyński

Istebna

Opis	Położenie
Pomnik (kamień rzeczny) poświęcony bohaterom poległych w latach 1939-1945	Istebna, przy drodze Istebna-Koniaków
Grób zbiorowy wojenny 14 obywateli Istebnej i Jaworzynki pomordowanych przez hitlerowców 13 kwietnia 1945 roku - pom. nagr.	Istebna, cmentarz parafialny, za nowym kościołem
Pomnik Pawła Stelmacha, bojownika o wolność Śląska	Istebna, Pl.Kościelny
Pomnik ofiar terroru. w kwietniu 1945 roku w parku przy sanatorium gestapo rozstrzelało 4 nieznanych mężczyzn.	Istebna-Kubalonka, Sanatorium, park
Tablica nagrobna upamiętniająca Rabina obywatela Istebnej (na pochówku rodzinnym) zgładzonego w 1942 roku w KL Auschwitz–Oświęcim - pom.nagr.	Istebna, cmentarz ewangelicki, po prawej stronie głównej alei
Grób Jana Kawuloka, propagatora folkloru Istebnej - pom.nagr.	Istebna, cmentarz komunalny, nowa część, po lewej stronie głównej alei
Grób Jana Wałacha (pochówek rodzinny), istebniańskiego artysty malarza i drzeworytnika -pom.nagr.	Istebna, cmentarz komunalny, nowa część, przy głównej alei, wiodącej od wejścia, po lewej stronie
Grób Pawła Łyska, profesora Nowojorskiego Uniwersytetu w latach powojennych - pom.nagr.	Istebna, cmentarz parafialny,środkowa, lewa część starego cmentarza
Grób ks.Jerzego Marekwicy, więźnia obozu w Dachau - pom.nagr.	Istebna, cmentarz parafialny, lewa część, opodal żelaznego krzyża erekcyjnego
Grób Stanisława i Ludwika Konarzewskich (ojca i syna) (pochówek rodzinny), twórców kultury polskiej - pom.nagr.	Istebna, cmentarz parafialny, przy głównej alei starego cmentarza, po prawej stronie
Grób księdza Emenuela Grim, duchownego, wybitnego pisarza Śląska Cieszyńskiego - pom. nagr.	Istebna, stary cmentarz parafialnyza kościołem, przed żelaznym krzyżem
Grób wojenny Gustawa Pilcha, żołnierza polskiego, poległego 1 września 1939 roku - pom.nagr.	Istebna,cmentarz ewangelicki, 1 rząd mogił, po prawej stronie ścieżki wiodącej do kaplicy
Grób Zygmunta Dadleza (pochówek rodzinny), i dyrektora istebniańskiego sanatorium - pom.nagr.	Istebna, cmentarz parafialny, część stara za kościołem, 3 rząd po prawej stronie od wejścia

¹²⁷ Źródło: http://www.katowice.uw.gov.pl/urazdkatowice.php?wojewodztwo/miejsca_pamieci

Głaz z krzyżem poświęcony żołnierzom Wojska Polskiego, Armii Krajowej i Harcerzom Szarych Szeregów Ziemi Beskidzkiej poległych w latach 1939-56	Istebna-Koniaków, na "Kocim Zamku"
Tablica upamiętniająca 66 ofiary Istebnej, Koniakowa, Jaworzynki poległych w czasie II wojny światowej	Istebna, Szkoła Zawodowa, ściana frontowa
Tablica upamiętniająca Jerzego Kukuczkę, słynnego polskiego himalaistę i alpinistę, zdobywcę wielu ośmiotysięczników, który zginął tragicznie w czasie wspinaczki w Himalajach	Istebna, Szkoła Zawodowa, ściana frontowa
Tablica upamiętniająca Jana i Julię Raszyków, istebniańskich lekarzy	Istebna, Gminny Ośrodek Zdrowia

Wisła

Opis obiektu	Położenie
Głaz z tablicą upamiętniający ks. Biskupa Juliusza Bursche, więźnia obozu koncentracyjnego Oranienburg-Sachsenhausen, który zginął w lutym 1942 roku. Głaz znajduje się na terenie ogrodu willi "Zacisze, w której mieszkał w latach 1903-39.	Wisła, Al. Ks. Juliusza Bursche 21, ogród willi "Zacisze"
Pomnik ofiar terroru, upamiętniający Tadeusza Dyrnę i Pawła Procznera zamordowanych 10 września 1944 roku przez hitlerowców	Wisła, ul. Wyzwolenia 63, za zajazdem "Karczma Beskidzka"
Głaz z tablicą ku czci całej rodziny Cieślarów: Pawła, Marii, Jana, Stanisława, rozstrzelanej przez hitlerowców 8 stycznia 1945 roku. Głaz w miejscu, gdzie zostali rozstrzelani.	Wisła, ul. Dziechcinka 1, na początku osiedla Skolnity
Pomnik upamiętniający rozstrzelanie 18 lutego 1945 roku przez gestapo 8 Szczyrkowian. Pomnik stoi na miejscu, gdzie zostali rozstrzelani.	Wisła, ul. Dziechcinka 25, przy drodze do gajówki
Głaz z tablicą upamiętniający Szczyrkowian: Stanisława i Józefa Kruczka rozstrzelanych 10 marca 1945 roku przez gestapo. Głaz w miejscu, gdzie zostali rozstrzelani.	Wisła, ul. Ochorowicza, powyżej domu przy ul. Ochorowicza 13a, nad torami kolejowymi
Głaz z tablicą upamiętniający Juliana Ochorowicza, filozofa, psychologa, budowniczego Wisły-Uzdrowisko	Wisła, ul. 1 Maja 62, w centrum, opodal dworca PKP
Pomnik (kapliczka) upamiętniający Wandę Sochaczewską ofiarę Powstania Warszawskiego z 24 września 1944 roku	Wisła, ul. Ks. Juliusza Bursche 27, po lewej stronie od dworca autobusowego
Grób Tadeusza Jana Tkacza, żołnierza Armii Krajowej - pom. nagr.	Wisła, ul. Ochorowicza 11, cmentarz katolicki na Kopydle, przy alei południowej, opodal bramy bocznej
Tablica upamiętniająca Władysława Siutę, (na grobie rodzinnym), zamordowanego w dniu zakończenia II wojny światowej, więźnia obozu Stutthowskiego - pom. nagr.	Wisła, ul. Lipowa 7, cmentarz katolicki, zachodnia część za kościołem
Grób Kazimierzy Szpunarowej (pochówek rodzinny), lekarza medycyny, poetki - pom. nagr.	Wisła, ul. Lipowa 7, cmentarz katolicki, zachodnia część
Grób Aleksandry Florek, pedagoga, patriotki, zesłanej w czasie II wojny światowej przez władze sowieckie na Syberię - pom.	Wisła, ul. Lipowa 7, cmentarz katolicki,

nagr.	zachodnia centralna część
Tablica upamiętniająca Jana Halamę (na grobie rodzinnym), ofiarę masowej egzekucji hitlerowskiej pod tzw. "Wałką" 20 marca 1942 roku -pom.nagr.	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki, zachodnia część
Grób Emanuela Podleśnego (pochówek rodzinny), oficera wojsk polskich, walczącego pod Tobrukiem i Monte Cassino - pom. nagr.	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki
Tablica upamiętniająca Rudolfa Galusa (na grobie rodzinnym), oficera polskiego zamordowanego przez NKWD w Katyniu w 1940 roku	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki, przednia część, po lewej stronie
Grób Stanisława i Antoniego Kossobudzkich (pochówek rodzinny), uczestników ruchu oporu, członków AK - pom.nagr.	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki, lewa strona alejki wejściowej
Grób Juliana Szpunara (pochówek rodzinny), nauczyciela, działacza społecznego i narodowego - pom.nagr.	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki, środkowa za -chodnia część
Grób Czesława Kuryatto, artysty malarza - pom.nagr.	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki, zachodnia część, za apsydą kościoła
Grób Stanisława Kopczyńskiego, twórcy higieny szkolnej - pom.nagr.	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki, zachodnia część, za apsydą kościoła
Grób Ireny Dalskiej (pochówek rodzinny), więźniarki obozu kobiecego Ravensbruck - pom. nagr.	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki zachodnia część
Grób Stefana Ciałowicza (pochówek rodzinny), zasłużonego pedagoga - pom.nagr.	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki zachodnia część za kościołem
Grób Jarosława Witolda Alexandrowicza (pochówek rodzinny), oficera sztabowego Wojska Polskiego - pom.nagr.	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki, zachodnia część
Grób Zygmunta Wasilewskiego, znanego pisarza okresu międzywojennego - pom.na-gr.	Wisła, ul.Lipowa 7, cmentarz katolicki przy alei wiodącej w głąb cmentarza, naprzeciw południowej ściany kościoła
Grób Bogumiła Hoffa (pochówek rodzinny), odkrywcy i propagatora walorów zdrowotnych i wypoczynkowych Wisły z końca XIX w, etnografa, malarza i literata - pom.nagr., głaz i popiersie	Wisła, ul.Groniczek 4, cmentarz ewangelicki, za kaplicą cmentarną, po prawej stronie cen -tralnej ścieżki
Mogiła nieznanego żołnierza	Wisła, na Groń 7, po lewej stronie lokalnej drogi
Mogiła zbiorowa wojenna Tadeusza Dyrny i Pawła Procnera członków ruchu oporu: zamordowanych 10 września 1944 roku przez okupanta	Wisła, ul.Groniczek 4, cmentarz ewangelicki, lewa część za kaplicą cmentarną, od bramy wejściowej

Grób Jana Sztwiertni, nauczyciela i kompozytora zamordowanego w Mathausen-Gusen 24 sierpnia 1940 roku	Wisła, ul.Groniczek 4, cmentarz ewangelicki, dolna wschodnia kwatera
Tablica upamiętniająca Władysława i Tadeusza Michejdów (na grobie rodzinnym) poległych w II wojnie światowej - pom.nagr.	Wisła, ul.Groniczek 4, cmentarz ewangelicki, dolna zachodnia kwatera
Pomnik (z płaskorzeźbą) ku czci Jana Sztwiertni, kompozytora i nauczyciela w Wiśle, zamordowanego w Mathausen-Gusen 24 sierpnia 1940 roku	Wisła, Park Kopczyńskiego, w centrum, za budynkiem Urzędu Miasta
Mogiła symboliczna oddająca hołd rozstrzelanym przez gestapo, złapanych uciekinierów z obozu i partyzantów polskich z okresu II wojny światowej - pom.nagr.	Wisła, ul.Groniczek 4, cmentarz ewangelicki, nad kaplicą cmentarną, w lewej kwaterze
Tablica upamiętniająca Jana Sztwiertnię, umieszczona na budynku, w którym mieszkał i pracował	Wisła, ul.1 Maja 51
2 tablice upamiętniające obywateli Wiśły, członków gminy ewangelickiej, zamordowanych przez hitlerowców w okresie II wojny światowej (na lewej tablicy 47 nazwisk, na prawej-45 nazwisk)	Wisła, ul.Groniczek 4, cmentarz ewangelicki, na frontonach kaplicy cmentarnej
Tablica upamiętniająca 4 nauczycieli: Michała Cieślara, Jerzego Niemcę, księdza past. Władysława Pawłasa, katechetę Jana Szwiertnię, zamordowanych w czasie okupacji	Wisła, Plac B.Hoffa 5, Szkoła Podstawowa Nr 1, hol wejściowy
Tablica upamiętniająca Stanisława Kopczyńskiego, twórcę higieny szkolnej	Wisła, Plac B.Hoffa 5, Szkoła Podstawowa Nr 1, fronton budynku
Dwie tablice z okazji obchodzonych rocznic jubileuszowych powstania Szkoły w Wiśle:1/ 150 rocznica istnienia pierwszej szkoły w Wiśle 2/ 200 rocznica istnienia szkolnictwa w Wiśle	Wisła, Plac B.Hoffa 5, Szkoła Podstawowa Nr 1, holl wejściowy
Tablica upamiętniająca Józefa Korola - i Komendanta Okręgu Śląskiego ZWZ. Tablica w miejscu gdzie został zamordowany 27 sierpnia 1940 roku przez hitlerowców	Wisła, ul.Jawornik 76,Ośr. Wypocz. "Zamet", budynek "Lusia", ściana frontowa budynku
Tablica upamiętniająca Romana Mrozińskiego, dowódcę grupy partyzanckiej "Malinka" spalonego 3 lutego 1944 roku. Tablica na budynku, w którym został spalony.	Wisła, ul.Kopydło 40
Tablica upamiętniająca poetkę Marię Konopnicką	Wisła, ul.1 Maja 45, Hotel "Piast"
Tablica upamiętniająca Bolesława Prusa, wielkiego pisarza. Tablica na budynku, w którym mieszkał w 1900 roku	Wisła, ul.1 Maja 67,Pawilon Usługowo - Handlowy
Tablica upamiętniająca Czesława Kuryattę, artystę malarza. Tablica na budynku, w którym mieszkał i pracował w latach 1938-51	Wisła, ul.Kuryatty 16,Willa "Światłocień"
Tablica upamiętniająca ks. Władysława Pawłasa, zginął w obozie koncentracyjnym w Mauthausen-Gusen w 1940 roku	Wisła, ul.1 Maja 49, kościół ewangelicko-augsburski prawa ściana, opodał zabytkowego ołtarzyka
Rzeźba - popiersie Pawła Stalmacha, patrona szkoły	Wisła, Plac B.Hoffa 5, Szkoła Podstawowa Nr 1, hol wejściowy

Pomnik ku czci poległych i walczących za wolność Ojczyzny. Pomnik upamiętnia śmierć osób straconych w 19 miejscach kaźni na terenie Wisły oraz w obozach koncentracyjnych i na robotach	Wisła, ul.M.Konopnickiej, nad rzeką Wisłą
Grób zbiorowy wojenny ofiar spalonych od "Gestapa" 9 kwietnia 1945 roku – pom.na gr.	Wisła, Os.Uścieńców, polana nad wojskowym Domem Wczasowym "Belweder"
Tablica upamiętniająca Jana Szwiertnię, kompozytora i nauczyciela, zamordowanego w Mathausen-Gusen 24 sierpnia 1940 roku	Wisła, Os.Równe 1, Schronisko Młodzieżowe, północna ściana
Tablica upamiętniającą żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych zgrupowania kpt. Henryka Kleme "Bartka", którzy oddali swe życie za wolność i niepodległość Polski w latach 1942-47.	Wisła, ul.Lipowa 7,Kościół pw Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny
Grób Kazimierza Nałęcz-Nieniewskiego – powstańca śląskiego, żołnierza AK, ppłk WP, zasłużonego dla miasta Wisły	Wisła, ul. Groniczek 4cmentarz Ewangelicko-Augsburski

Ustroń

Opis obiektu	Położenie
Pomnik ku czci żołnierzy Armii Czerwonej poległych w 1945 roku w walkach frontowych	Ustroń-Lipowiec, przy starym cmentarzu katolickim
Pomnik upamiętniający pilota Jana Cholewę, bohatera RAF, walczącego z hitlerowską "Luftwaffe" nad Anglią w okresie II wojny światowej	Ustroń, ul.Daszyńskiego, róg ul.Strażackiej i ul.Cieszyńskiej
Pomnik upamiętniający działalność i bohaterską śmierć Jana Szwertni, kompozytora i nauczyciela szkolnego, zginął z rąk hitlerowców w 1940 roku	Ustroń, Rynek, prawa strona ścieżki prowadzącej do szkoły
Obelisk upamiętniający miejsce, gdzie do 1939 roku stała Synagoga Żydowska, zburzona przez hitlerowców	Ustroń, ul.Ogrodowa 10
Płyta ku czci poległych partyzantów polskich w latach 1939-1945	Ustroń, ul.Partyzantów
Pomnik upamiętniający gen.Jerzego Ziętkę, działacza społecznego, Wojewodę Śląskiego, Powstańca Śląskiego, krzewiciela tradycji uzdrowiskowych Ustronia	Ustroń-Zawodzie, ul.Sanatoryjna 5 przed Szpitalem Uzdrowiskowym
Pomnik ku czci poległych i zamordowanych mieszkańców Ustronia podczas II wojny światowej	Ustroń, Rynek 1, park obok Urzędu Miejskiego
Mogiła pilota Jana Cholewy, bohatera RAF, walczącego z hitlerowską "Luftwaffe" nad Anglią w okresie II wojny światowej	Ustroń, ul.Stawowa, cmentarz ewangelicki, część północna
Grób zbiorowy wojenny partyzantów, mieszkańców Ustronia (5 nazwisk) zamordowanych w 1944 roku - pom.nagr.	Ustroń, ul.Daszyńskiego, cmentarz parafialny, kwatera północno-zachodnia, ok. 15 m na prawo od głównej alei
Tablica upamiętniająca Alojzego Gałuszkę (na grobie rodzinnym), oficera polskiego zamordowanego przez NKWD w Katyniu w 1940 roku - pom.nagr.	Ustroń, ul.Daszyńskiego, cmentarz parafialny, prawa, górna część

Tablica upamiętniająca Adolfa Sadlika (na grobie rodzinnym), obywatela Ustronia, zamordowanego 17 lipca 1944 roku w obozie koncentracyjnym - pom.nagr.	Ustroń, ul.Daszyńskiego,cmentarz parafialny, górna, lewa część w południowym rogu
Grób wojenny Jana Bukowczana, obywatela Ustronia, poległego w I wojnie światowej - pom.nagr.	Ustroń, ul.Daszyńskiego, cmentarz parafialny, lewa /dolna/ część, w samym rogu przy końcowej alejce
Grób Ludwika Słowioka, poległego 16 grudnia 1946 roku w walkach bratobójczych toczonych między ugrupowaniami politycznymi - pom.nagr.	Ustroń, ul.Daszyńskiego, cmentarz parafialny, środkowa, prawa część
Grób Marii Artykiewicz-Zborowskiej, zasłużonej artystki teatrów muzycznych lat powojennych - pom.nagr.	Ustroń, ul.Daszyńskiego, cmentarz parafialny środkowa, prawa część
Grób Klemensa Frąckowiaka (pochówek rodzinny), uczestnika Powstania Styczniowego – pom.nagr.	Ustroń, ul.Daszyńskiego, cmentarz parafialny lewa strona głównej alei
Głaz z tablicą ku czci pracowników tartaku ustrońskiego: Rudolfa Szarcego i Wilhelma Kowalika poległych w masowym mordzie 9 listopada 1944 roku	Ustroń, ul.Kościelna, Tartak Państwowy (obok PKP)
Tablica upamiętniająca Jerzego Michejdy, patrona szkoły, pedagoga, zasłużonego działacza społecznego	Ustroń, ul.Daszyńskiego 31, Szkoła Podstawowa Nr 2 (hol wejściowy)
Tablica upamiętniająca pierwszą szkołę polską, zbudowaną w 1787 roku. Tablica na budynku, w której się mieściła.	Ustroń, ul.Stawowa 3, Szkoła Doskonalenia Zawodowego
Tablica księdza Jerzego Popiełuszki, kapłana "Solidarności" regionu Warszawskiego, bestialsko zamordowanego 19 października 1984 roku	Ustroń, ul.Daszyńskiego 59, Kościół pw św. Klemensa
Tablica upamiętniająca pontyfikat Jana Pawła II	Ustroń, ul.Daszyńskiego 59, Kościół pw św.Klemensa
Tablica upamiętniająca księdza Erwina Dudy, zamordowanego 3 lutego 1942 roku w obozie koncentracyjnym w Dachau	Ustroń, ul.Daszyńskiego 59, Kościół pw św.Klemensa
Tablica upamiętniająca Jana Rottermunda, naczelnego lekarza uzdrowisk Ustronia i Jastrzębia-Zdroju	Ustroń-Zawodzie, ul.Sanatoryjna 5, Szpital Uzdrowiskowy, czołowa wewnętrzna ściana holu
Tablica upamiętniająca Józefa Pilcha, zasłużonego działacza kultury regionalnej i spółdzielczości oraz publicystę	Ustroń, ul.Hutnicza 3, Muzeum Kuźnictwa i Hutnictwa, na ścianie frontowej
Tablica upamiętniająca Jana Jarockiego, wysoce cenionego metalurga polskiego, działacza społecznego, inicjatora Muzeum Kuźnictwa i Hutnictwa w Ustroniu	Ustroń, ul.Hutnicza 3, Muzeum Kuźnictwa i Hutnictwa
Tablica upamiętniająca Jerzego Ziętkę, Wojewodę Katowickiego, inicjatora budowy kompleksu uzdrowiskowego w Ustroniu	Ustroń-Zawodzie, ul.Sanatoryjna 5, Szpital Uzdrowiskowy, wewnętrzna ściana prawego korytarza od strony holu wejściowego

Tablica upamiętniająca 14 bojowników podziemia Ziemi Beskidzkiej, walczących z hitlerowskim okupantem, straconych 1 października 1944 roku	Ustroń, ul.1 Maja, Zakłady Kuźnicze, północna ściana budynku magazynowego
Kamień ołtarzowy upamiętniający potajemne nabożeństwa zborowników ewangelickich z okresu prześladowań kontrreformacyjnych w XVII wieku	Ustroń, główny szlak beskidzki (czerwony)
Tablica upamiętniająca żołnierzy Armii Krajowej Oddziału "Czantoria" poległych 30 listopada 1943 roku	Ustroń, kolej linowa na Czantorię, dolna stacja
Tablica i herb upamiętniająca księcia sasko-cieszyńskiego Albrechta Kazimierza, królewicza Polski i Litwy, twórcy przemysłu hutniczego	Ustroń, Zakłady Kuźnicze, fasada budynku magazynu
Tablica upamiętniająca czynny w latach 1772-1897 pierwszy na Śląsku Cieszyńskim wielki piec huty żelaza "Klemens"	Ustroń, ul.3 Maja, Zespół Szkół Technicznych
Tablica pamiątkowa na ratuszu, z okazji 100-lecia tego budynku	Ustroń, Ratusz
Pomnik ku czci 34 mieszkańców Ustronia rozstrzelanych przez niemieckich okupantów 9 listopada 1944 roku	Ustroń, ul.9 Listopada, Gimnazjum Nr 1

Brenna

Głaz z tablicą upamiętniający Zofię Kossak -Szatkowską. Głaz w parku, gdzie żyła i pracowała	Brenna-Górki Wielkie, pośrodku parku przyległego do ruin dawnego dworu
Krzyż upamiętniający funkcjonariuszy MO poległych 13 maja 1946 roku w walce z oddziałami Bartka NSZ	Brenna, stok Błatniej, obok schroniska PTTK
Głaz z tablicą upamiętniający 3 partyzantów Karola Hellera, Stanisława Hellera i Ludwika Kłóska poległych w walce z hitlerowskim najeźdźcą. Głaz na miejscu, gdzie polegli w dniu 12 kwietnia 1944 roku	Brenna, ul.Świerkowa, Marciniacki Potok
Grób wojenny Karola Heczki, funkcjonariusza MO, poległego w walce z żołnierzami niemieckimi 30 kwietnia 1945 roku - pom. nagr.	Brenna, ul.ks.Erwina Miklera, cmentarz ewangelicki
Grób Walentego Krząszcza (pochówek rodzinny) nauczyciela wielu szkół ludowych na Zaolziu - pom.nagr.	Brenna-Górki Wielkie, cmentarz katolicki, po lewej stronie głównej alei cmentarnej
Grób wojenny Tadeusza Wołowicza, żołnierza Wojska Polskiego, który zginął w 1945 roku przy rozminowywaniu terenów gminy Górki Wielkie - pom.nagr.	Brenna-Górki Wielkie, cmentarz katolicki, obok krzyża cmentarnego
Tablica nagrobna upamiętniająca Artura, Ludwika i Franciszka - ofiary hitlerowskiego terroru z okresu II wojny światowej (na grobie rodzinnym)- pom.nagr.	Brenna-Górki Wielkie, cmentarz katolicki, obok krzyża cmentarnego
Grób Tadeusza Kossaka, majora Wojsk Polskich, ojca pisarki Zofii Kossak - pom. nagr.	Brenna-Górki Wielkie, cmentarz katolicki, obok grobowca córki, po lewej stronie głównej alei
Pomnik ku czci mieszkańców Górek Małych i Wielkich, zamordowanych i rozstrzelanych w latach 1939-1945	Brenna-Górki Wielkie, przy drodze głównej
Grób zbiorowy wojenny ofiar z II wojny światowej (113 nazwisk) - pom.nagr.	Brenna, ul.ks.Rudolfa Juroszka, cmentarz katolicki

Pomnik walki i zwycięstwa, bohaterów walk o ideały Polski Ludowej	Brenna, ul. Wyzwolenia, skwer przy przystanku
Grób Zofii Kossak-Szatkowskiej pisarki polskiej - pom.nagr.	Brenna-Górki Wielkie, cmentarz katolicki, po lewej stronie głównej alei
Kamień upamiętniający miejsce potyczki partyzantów i ich śmierci 6 września 1944 roku z policją niemiecką	Brenna "Ameryka", 2 km w stronę północną od przystanku Brenna-Kotarz
Tablica poświęcona królowi Janowi III Sobieskiemu w 250 rocznicę odsieczy wiedeńskiej	Brenna, ul. Górecka, Szkoła Podstawowa Nr 1, hol wejściowy
Tablica upamiętniająca Tadeusza Kościuszkę, patrona szkoły	Brenna-Górki Wielkie, Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki,
Tablica upamiętniająca Zofię Kossak	Brenna-Górki Wielkie, kościół parafialny, półn. ściana zewnętrzna
Tablica upamiętniająca Aleksandra Kamińskiego, wybitnego działacza harcerstwa	Brenna-Górki Wielkie, Prewentorium Dziecięce, frontowa ściana
Tablica upamiętniająca miejsce działalności szkoleniowej harcerstwa w latach międzywojennych	Brenna-Górki Wielkie "Na Buczu", Sanatorium Dziecięce
Tablica upamiętniająca Zofię Kossak-Szatkowską	Brenna-Górki Wielkie, plebania katolicka
Pomnik upamiętniający 4 mieszkańców Brennej i 20 bezimiennych jeńców włoskich spalonych żywcem 13 lutego 1945 roku. Pomnik na miejscu zbrodni.	Brenna, ul. Wyzwolenia 69, za budynkiem GOK

Goleszów

Opis	Położenie
Głaz z tablicą upamiętniający nieznaną obywateli Cisownicy rozstrzelanych przez gestapo w lesie w czasie II wojny światowej	Goleszów-Cisownica, w lesie przy drodze Cisownica-Dzięgielów
Grób zbiorowy wojenny ofiar ekshumowanych z miejsca straceń "Pod Grabówką" w 1945 roku - pom.nagr.	Goleszów, ul. Spokojna, cmentarz ewangelicki
Grób zbiorowy wojenny 8 obywateli Lesznej Górnej, rozstrzelanych i zamordowanych w czasie II wojny światowej - pom. nagr.	Goleszów-Leszna Górna, cmentarz katolicki
Grób zbiorowy wojenny nieznaną osób rozstrzelanych w lesie w Cisownicy w 1945 roku - pom.nagr.	Goleszów-Cisownica, cmentarz ewangelicki
Pomnik ku czci Jana Bereka, Andrzeja Cieślara, Pawła Niemca, Marii Nowakowej i Franciszka Nowaka - ofiar terroru zmarłych w obozach w latach 1939-1945:	Goleszów-Cisownica, cmentarz ewangelicki
Pomnik ku czci partyzantów: Alojzego Badura, Jana Bujoka, Jana Poloka, Jana Pytela, Pawła Śliżę i Klemensa Starzyka rozstrzelanych przez hitlerowców 30 listopada 1943 roku	Goleszów-Leszna Górna, w lesie pod Czantorią, koło gajówki
Głaz z tablicą upamiętniający Jerzego Wiselkę, rolnika rozstrzelanego 15 kwietnia 1945 roku przez gestapo. Głaz	Goleszów-Cisownica, 30 m od drogi Dzięgielów-

w miejscu, gdzie został zabity.	Cisownica
Pomnik ku czci poległych w latach 1939-1945	Goleszów, ul. Grabowa, las "Pod Grabówką"
Pomnik ku czci 34 ofiar zbrodni hitlerowskich w latach 1939-1945 z Goleszowa i okolic	Goleszów, ul. 1-go Maja, przed budynkiem Urzędu Gminy
Tablica upamiętniająca miejsce straceń więźniów podobozu koncentracyjnego KL Auschwitz w Cementowni "Goleszów" i więzienia cieszyńskiego	Goleszów, ul. Grabowa, Lasek "Pod Grabów –ką"
Grób funkcjonariusza MO Pawła Heczki, zginął w 1946 roku - pom.nagr.	Goleszów, cmentarz ewangelicki
Tablica pamiątkowa Podobozu KL Auschwitz - "Golleschau", istniejącego w latach 1942-1945, założonego przez niemieckiego okupanta, gdzie zginęło przeszło tysiąc osób różnych narodowości	Goleszów, ul. Cieszyńska 29, ściana budynku Dyrekcji b. Cementowni Goleszów
Tablica upamiętniająca Jura Gajdzię patrona szkoły	Goleszów-Cisownica, Szkoła Podstawowa
Tablica na cokole krzyża upamiętniająca poległych w wojnie mieszkańców Małej i Wielkiej Cisownicy (21 nazwisk)	Goleszów-Cisownica, cmentarz ewangelicki
Tablica upamiętniająca Pawła Starzyka (na mogile rodzinnej), kierownika szkoły w Jaworzu, porucznika Wojska Polskiego, zmarłego w sosnowieckim więzieniu 10 czerwca 1942 roku	Goleszów-Puńców, cmentarz ewangelicki

Skoczów

Opis obiektu	Położenie
Pomnik ku czci 11 mieszkańców Pierśca, Kowali i Kiczyc, poległych w czasie II wojny światowej	Skoczów-Pierściec, obok Wiejskiego Ośrodka Zdrowia
Pomnik upamiętniający Gustawa Morcinka, nauczyciela i pisarza Ziemi Śląskiej	Skoczów, ul. Mickiewicza, Park Miejski
Pomnik ku czci poległych za polskość Śląska	Skoczów, ul. Mickiewicza, skrzyżowanie z ul. Targową
Pomnik ku czci partyzantów: Andrzeja Raszki i Stanisława Niemca, poległych 25 listopada 1944 roku w walce z hitlerowską policją	Skoczów, las na Górnym Borze, przy torze kolejowym Skoczów-Goleszów
Pomnik upamiętniający miejsce, gdzie stała synagoga żydowska, rozebrana w czasie okupacji hitlerowskiej	Skoczów, ul. Mickiewicza
Grób zbiorowy wojenny żołnierzy polskich i radzieckich z okresu II wojny światowej (4 nazwiska żołnierzy polskich, 2 imienne tablice żołnierzy Armii Czerwonej oraz 94 żołnierzy Armii Czerwonej - pom. nagr.	Skoczów, ul. Stalmacha, nowy cmentarz rzymsko-katolicki.
Grób zbiorowy wojenny żołnierzy Wojska Polskiego poległych w wojnie czesko-polskiej w 1919 roku (15 nazwisk) - pom.nagr.	Skoczów, ul. Cieszyńska, cmentarz katolicki, południowa część, opodal kończącej się alei głównej
Grób zbiorowy wojenny żołnierzy Wojska Polskiego poległych w wojnie czesko-polskiej w 1919 roku: Ferdynanda Kotasa, Wincentego Klimka, Bolesława Kunkego i Jana Bolka -	Skoczów, ul. Cieszyńska, cmentarz ewangelicki, opodal wejścia, przy

pom.nagr.	główniej alei, po lewej stronie
Tablica upamiętniająca pomordowanych w Katyniu oficerów i wszystkich Polaków, ofiar sowieckiego ludobójstwa	Skoczów, ul.Kościelna, Kościół pw.św.Ap. Piotra i Pawła, kruchta, lewa ściana
Mogiła Edwarda Biszorskiego (pochówek rodzinny), cenionego artysty malarza i drzeworytnika	Skoczów, ul.Cieszyńska, cmentarz ewangelicki, dolna część, po lewej stronie /tabliczki/
Tablica upamiętniająca Rudolfa Szostoka, do wybuchu II wojny światowej kierownika miejscowej szkoły powszechnej, zamordowanego przez hitlerowców 20 marca 1942 roku	Skoczów-Wiślica, Szkoła Podstawowa Nr 2
Tablica upamiętniająca Błogosławionego Jana Sarkandra. Tablica na budynku, w którym się urodził.	Skoczów, Rynek 2
Tablica upamiętniająca 3 księży dekanatu skoczowskiego zamordowanych przez hitlerowców w obozie Dachau: Karola Kałużę, Edwarda Rducha, Józefa Kulę	Skoczów, ul.Kościelna, Kościół pw.św. Ap. Piotra i Pawła
Tablica upamiętniająca Gustawa Morcinka, nauczyciela szkoły, pisarza Ziemi Cieszyńskiej. Tablica na budynku szkoły, w której pracował	Skoczów, ul.Mickiewicza, Szkoła Podstawowa Nr 1
Tablica upamiętniająca Gustawa Morcinka na budynku, w którym mieszkał w latach 1926-1927	Skoczów, ul.Cieszyńska 21
Tablica upamiętniająca Gustawa Morcinka na budynku, w którym mieszkał w latach 1927-1929	Skoczów, ul.Szpitalna 7
Tablica upamiętniająca Gustawa Morcinka na budynku, w którym mieszkał w latach 1930-1934	Skoczów, ul.Mickiewicza 39
Tablica-pomnik poświęcona "Pamięci Żydów Śląska Cieszyńskiego zamordowanych w latach 1939-1945"	Skoczów-Wilamowice, cmentarz żydowski
Macewa upamiętniająca członków rodziny Weintraubów, zamordowanych przez hitlerowców w okresie II wojny światowej, jak też wywiezionych w głąb ZSRR	Skoczów-Wilamowice, cmentarz żydowski
Macewa upamiętniająca ofiary hitlerowskiego holokaustu, członków rodziny Kornblumów	Skoczów-Wilamowice, cmentarz żydowski
Macewa (z inskrypcją polską) poświęcona ofiarom wojennego holokaustu Żydów skoczowskich	Skoczów-Wilamowice, cmentarz żydowski
Mogiła z macewą rodzinną upamiętniająca zamordowanych w obozach zagłady III Rzeszy członków rodziny Nichtenhauserów	Skoczów-Wilamowice, cmentarz żydowski
Tablica upamiętniająca zamordowanych w obozach III Rzeszy członków rodziny Lindnerów (na mogile rodzinnej)	Skoczów-Wilamowice, cmentarz żydowski
Grób wojenny nieznanego żołnierza poległego w czasie II wojny światowej - pom. nagr.	Skoczów-Pierściec, cmentarz komunalny
Tablica upamiętniająca Edwarda Biszorskiego, artystę malarza, na budynku w którym żył i tworzył w latach 1909-95	Skoczów, ul.Mennicza 18
Tablica upamiętniająca wizytę Ojca Świętego Jana Pawła II w dniu 22 maja 1995 roku w Skoczowie	Skoczów, Wzgórze Kaplicówka, kaplica, na ścianie, frontowej
Macewa kamienna z inskrypcją polską upamiętniająca	Skoczów-Wilamowice,

członków rodziny Kamerów ofiary hitleryzmu	cmentarz żydowski
--	-------------------

Hażlach

Grób Franza von Adamovicha, oficera austriackiego z okresu I wojny światowej, później oficera polskiego, uczestnika wojny bolszewickiej 1919-20 - pom.nagr.	Hażlach-Kończyce Wielkie, cmentarz parafialny, górna, nowa część, po prawej stronie od wejścia
Grób Gabrieli Thun-Hohenstein, fundatorki III pawilonu Szpitala Śląskiego w Cieszynie - pom.nagr.	Hażlach-Kończyce Wielkie, cmentarz parafialny, przy górnej półn. granicy nowej części cmentarza
Tablica upamiętniająca Wiktora Dzidę (na grobie rodzinnym), zamordowanego 28 mar -ca 1942 roku w KL Auschwitz w Oświęcimiu, obywatela Kończyce Wielkich - pom. nagr.	Hażlach-Kończyce Wielkie, cmentarz parafialny, przy nowej części, po prawej stronie od wejścia
Grób Wiktora Wawrzyczka (pochówek rodzinny), kierownika Katedry Chemii Ogólnej Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie - pom. nagr.	Hażlach, ul.Kościelna, cmentarz parafialny, zachodnia część, po prawej stronie od głównej alei
Tablica upamiętniająca Józefa i Karola Ścisłałów (na grobie rodzinnym), obywateli Hażłacha poległych w czasie II wojny światowej – pom.nagr.	Hażlach, ul.Kościelna, cmentarz parafialny, po prawej stronie głównej alei
Grób zbiorowy wojenny 6 mieszkańców Hażłacha: Franciszka Stokłosa, Wiktora Cwiczka, Leopolda Wawrzyczka, Edwarda Bijoka, Karola Wawrzyczka, Jerzego Wojtka., zamordowanych 9 września 1944 roku – pom.nagr.	Hażlach, ul.Kościelna, cmentarz parafialny, po lewej stronie głównej alei
Pomnik poświęcony pamięci mieszkańców gminy Hażlach poległych w I wojnie światowej - 20 nazwisk	Hażlach, nowy cmentarz ewangelicki
Pomnik ku czci poległych w II wojnie światowej - 18 nazwisk	Hażlach, koło przystanku PKS
Pomnik upamiętniający X rocznicę wyzwolenia Ziemi Cieszyńskiej	Hażlach, przy drodze gminnej na wschód od kościoła
Mogiła zbiorowa wojenna ok. 120 ofiar zbrodni hitlerowskich w latach 1939-1945	Hażlach-Kończyce Wielkie, ok.1 km od centrum wsi
Krzyż erekcyjny z tablicą ku czci mieszkańców wsi Kończyce Wielkie i Rudnika poległych w czasie I wojny światowej	Hażlach-Kończyce Wielkie, cmentarz parafialny, na głównej alei prowadzącej od wejścia do kościoła
Krzyż erekcyjny z tablicą upamiętniający 21 obywateli Hażłacha poległych w I wojnie światowej	Hażlach, ul.Kościelna, cmentarz parafialny, na środku głównej alei
Tablica upamiętniająca 16 mieszkańców Kończyce Wielkie zamordowanych w czasie II wojny światowej	Hażlach-Kończyce Wielkie, Dom Ludowy
Tablica upamiętniająca księdza Stanisława Kukłę, proboszcza parafii, który zginął w obozie koncentracyjnym w Dachau 9 lipca 1942 roku	Hażlach-Kończyce Wielkie, Kościół pw.św. Michała Archanioła, zachodnia ściana pod wieżą kościoła
Pomnik ku czci mieszkańców Pogwizdowa poległych w I i II	Hażlach-Pogwizdów, obok

wojnie światowej	Ochotniczej Straży Pożarnej
Zbiorowy grób wojenny 3 lotników (prawdopodobnie 2 lotników radzieckich i 1 Polaka) zestrzelonych w marcu 1945 roku	Hazlach-Kończyce Wielkie w obrębie skrzyż. ul.Pilotów z ul. Słoneczną
Tablica upamiętniająca 6 żołnierzy Armii Krajowej placówki w Pogwizdowie i Kaczycach poległych w czasie II wojny światowej	Hazlach-Pogwizdów, Kościół pw św.Jana Nemopucena, ściana frontowa

Dębowiec

Opis	Położenie
Głaz upamiętniający fakt pierwszego zrzutu "Cichociemnych" na terenie wsi z okresu II wojny światowej	Dębowiec, ul.Szkolna, naprzeciw Szkoły Podstawowej
Grób zbiorowy wojenny 19 ofiar marszu śmierci KL Auschwitz Birkenau, poległych w styczniu 1945 roku - pom.nagr.	Dębowiec, ul.Spółdzielcza, Lasek "Dolce" na polu Roln.Sp. Prod."Zgoda"
Mogiła zbiorowa wojenna poległych w 1945 roku: Edwarda Bąka, Karola Bączka, Jana Dziedzica, Władysława Grenia, Emila Michnika i Stefana Wójcika - krzyż drewniany z tabliczką	Dębowiec-Ogrodzona, Lasek "Kamieniec"
Tablica upamiętniająca Jana Gasia, zasłużonego nauczyciela i działacza społecznego	Dębowiec-Ogrodzona, Szkoła Podstawowa, hol
Tablica upamiętniająca Pawła Łamacza, pierwszego nauczyciela ewangelickiego w Dębowcu	Dębowiec, ul.Cieszyńska, cmentarz ewangelicki, kaplica cmentarna
Tablica upamiętniająca Alojzego Wiochnę, byłego kierownika Szkoły Podstawowej, zginął w więzieniu w Cieszynie w 1944 roku	Dębowiec, ul.Szkolna, Szkoła Podstawowa, hol
Tablica upamiętniająca Józefa Kulę, byłego proboszcza parafii w Dębowcu, zmarłego 22 lutego 1942 roku, po ciężkich męczarniach w obozie koncentracyjnym w Mathausen i Dachau	Dębowiec, ul.Cieszyńska, kościół parafialny
Tablica upamiętniająca poległych w latach 1914-1920 mieszkańców Dębowca (28 nazwisk)	Dębowiec, ul.Cieszyńska, cmentarz katolicki
Tablica upamiętniająca poległych w I wojnie światowej	Dębowiec, ul.Cieszyńska, cmentarz ewangelicki, kaplica cmentarna
Mogiła zbiorowa wojenna nieznanymi żołnierzy poległych w czasie II wojny światowej	Dębowiec-Ogrodzona, Lasek "Kamieniec"

Zebrzydowice

Izba pamięci narodowej	Zebrzydowice-Kaczyce, ul.Harcerska, Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej
Tablica upamiętniająca mieszkańców Kaczyc poległych w latach II wojny światowej	Zebrzydowice-Kaczyce, ul.Harcerska 13, Szkoła Podstawowa im.J.Krasickiego

Pomnik ku czci ofiar terroru. w latach II wojny światowej hitlerowcy zamordowali 18 mieszkańców gminy. 15 poniosło śmierć w obozach koncentracyjnych: w KL Auschwitz, Dachau i Mauthausen, 2 rozstrzelano na miejscu, 1 powieszono w Cieszynie	Zebrzydowice-Kaczyce, ul.Sobieskiego, cmentarz komunalny
Pomnik poświęcony pamięci poległych w czasie i wojny światowej oraz w czasie walk o granice 1914-20	Zebrzydowice-Kaczyce, ul.Sobieskiego, cmentarz komunalny
Krzyż z tablicą upamiętniający mjr Cezarego Hallera poległego 26 stycznia 1919 roku w czasie walk o przyłączenie Śląska Cieszyńskiego do Polski. Krzyż w miejscu jego śmierci.	Zebrzydowice-Kończyce Małe, ul.J.Korczaka na tzw."Polowym Kopcu"
Grób zbiorowy wojenny żołnierzy, którzy zginęli 26 stycznia 1919 roku w czasie najazdu czeskiego - pom.nagr.	Zebrzydowice-Kończyce Małe, ul.Staropolska, cmentarz parafialny
Tablica upamiętniająca mieszkańców parafii Kończyce Małe poległych w czasie i wojny światowej	Zebrzydowice-Kończyce Małe, ul.Staropolska, Kościół pw Narodzenia Najświętszej Marii Panny
Pomnik ku czci ks.I Świeżego	Zebrzydowice-Kończyce Małe, ul.Jagiellońska
Mogiła zbiorowa wojenna żołnierzy poległych na terenie Kończyc Małych w czasie II wojny światowej	Zebrzydowice-Kończyce Małe, ul.Staropolska, cmentarz komunalny
Pomnik ku czci mieszkańców wsi, którzy polegli w 1919 roku, zginęli w obozach koncentracyjnych, na frontach II wojny światowej oraz zginęli w Kończycach Małych w czasie II wojny światowej	Zebrzydowice-Kończyce Małe, ul.Staropolska, cmentarz
Tablica upamiętniająca mieszkańców Markłowic Górnych i Dolnych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych w czasie II wojny światowej	Zebrzydowice-Markłowice Górne, ul.Szkolna 23, Szkoła Podstawowa
Pomnik ku czci mieszkańców Markłowic Górnych i Dolnych, którzy zginęli w obozach koncentracyjnych w czasie II wojny światowej	Zebrzydowice-Markłowice Górne, ul.Dąbrowki 2, cmentarz
Obelisk upamiętniający miejsce, na którym zostało pochowanych 7 żołnierzy Armii Czerwonej, poległych 1-3 maja 1945 roku. w 1957 roku nastąpiła ekshumacja	Zebrzydowice-Markłowice Górne, ul.Szkolna
Pomnik ku czci poległych i pomordowanych w obozach koncentracyjnych w latach okupacji hitlerowskiej	Zebrzydowice, ul.Ks.Antoniego Janusza, obok Urzędu Gminy, przed była Szkołą Podstawową
Grób zbiorowy wojenny 7 nieznanych żołnierzy poległych 26 stycznia 1919 roku w czasie najazdu czeskiego w obronie Ziemi Śląskiej - pom.nagr., a także tablica upamiętniająca poległych w czasie II wojny światowej	Zebrzydowice, ul.Ks.Antoniego Janusza, cmentarz parafialny
Pomnik ku czci poległych w czasie i wojny światowej	Zebrzydowice, ul.Ks.Antoniego Janusza, cmentarz parafialny
Głaz z tablicą ku czci ofiary obozu pracy dla Żydów istniejącym w latach 1942-44 na terenie Zebrzydowic	Zebrzydowice, ul.Dworcowa

Strumień

Obelisk ku czci bohaterskich żołnierzy Armii Czerwonej 4 Frontu Ukraińskiego poległych w walkach na terenie Pruchnej w 1945 roku	Strumień-Pruchna, skrzyżowanie ul.Katowickiej z ul.Główną
Pomnik poświęcony pamięci ofiar hitleryzmu, patriotów z terenu miasta i okolic, zamordowanych przez okupanta hitlerowskiego	Skoczów, ul.Łuczkiewicza, skwer parkowy
Tablica upamiętniająca Powstania Śląskie, umieszczona na budynku, w którym w 1919 roku mieściła się Komenda Główna POW	Strumień, ul.1-go Maja, Liceum Rolnicze, południowe lico fasady budynku
Tablica z okazji 1000-lecia Państwa Polskiego w dniu oddania do użytku SP i nadania jej imienia Powstańców Śląskich	Strumień, ul.1-go Maja, Szkoła Podstawowa, południowe lico ściany
Tablica upamiętniająca ofiary stalinowskich zbrodni w Katyniu, ufundowana z okazji 80 rocznicy Niepodległości Polski	Strumień

Powiat żywiecki

Milówka

Pomnik upamiętniający członków Ruchu Oporu. Pomnik w miejscu ich powieszenia 3 września 1943 roku	Milówka-Kamesznica
Grób zbiorowy wojenny 3 partyzantów Armii Krajowej, poległych na placu boju w marcu 1945 roku - pom.nagr.	Milówka, ul.Beskidzka, cmentarz rzymsko-katolicki, 30 m od bramy głównej po lewej stronie
Pomnik upamiętniający poległych w walkach o niepodległość Polski z okresu I i II wojny światowej	Milówka-Centrum, Plac Wolności, w pobliżu kościoła parafialnego
Tablica upamiętniająca nadanie szkole imienia Marii Konopnickiej	Milówka, ul.Dworcowa 17, Liceum Ogólnokształcącego im.Marii Konopnickiej, fronton budynku
Tablica upamiętniająca żołnierzy i Samodzielnej Brygady Spadochronowej i Cichociemnym, którzy w czasie II wojny światowej, walcząc o wolność Ojczyzny, oddali swe życie	Milówka, Plac Wolności, kościół parafialny, w kruchcie kościoła, na lewej ścianie
Tablica upamiętniająca nadanie szkole imienia Mikołaja Kopernika	Milówka, ul.Dworcowa, Szkoła Podstawowa im.Mikołaja Kopernika.
Krzyż Grunwaldu na Cumowej Grapie	Cumowa Grapa

Bielsko-Biała

Grób zbiorowy wojenny 36 żołnierzy poległych w I i II wojnie światowej – Głaz z tablicą (12 nazwisk+24 nieznanych)	Bielsko-Biała, ul.Krasickiego, cmentarz komunalny Bielsko-Leszczyny
--	---

Głaz z tablicą w miejscu kaźni ku czci 25 Polaków rozstrzelanych przez hitlerowców w listopadzie 1939 roku	Bielsko-Biała, ul. Piastowska, róg ul. Piastowskiej i Mieszka I, obok Starostwa Powiatowego
Pomnik ku czci żołnierzy 3-go Pułku Strzelców Podhalańskich, 21 Pułku Artylerii Lekkiej i Pododdziałów 21 DPG poległych i pomordowanych w walkach o wolność Ojczyzny oraz zmarłych i zaginionych w latach wojny	Bielsko-Biała, Plac Zwycięstwa
Kwatera wojenna z tablicą imienną upamiętniającą 53 żołnierzy żydowskich poległych w I wojnie światowej	Bielsko-Biała, ul. Cieszyńska 92, cmentarz żydowski, środek cmentarza
Cmentarz wojskowy żołnierzy poległych w czasie I i II wojny światowej (3 pomniki, tablice pamięci i indywidualne mogiły)	Bielsko-Biała, ul. Saperów, Oś. Wojska Polskiego
Pomnik ku czci żołnierzy poległych w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul. Saperów, Oś. Wojska Polskiego, cmentarz wojskowy
Pomnik upamiętniający miejsce Cmentarza Żydowskiego założonego w 1849 roku i istniejącego do 1966 roku	Bielsko-Biała, ul. Wyzwolenia
Grób Władysława Mikuły (pochówek rodzinny), nauczyciela, kierownika międzywojennej biblioteki pedagogicznej, więźnia hitlerowskiego obozu koncentracyjnego w Mauthausen - pom.nagr.	Bielsko-Biała-Komorowice, cmentarz katolicki, przy północnej alei, po prawej stronie
Grób Matyldy Linert, pedagoga, zasłużonej działaczki ruchu oporu i okresu międzywojennego - pom.nagr.	Bielsko-Biała-Komorowice K., ul. Jana Chrzciciela, cmentarz katolicki, północna aleja, po lewej stronie
Grób zbiorowy Stanisława i Józefa Merty (ojca i syna), zasłużonych pedagogów w latach międzywojennych, jak i po II wojnie światowej, działaczy PTT i PTTK - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul. Cmentarna, cmentarz katolicki, przy wschodnim płocie nowej części – III/C/27
Grób Mieczysława Wójcika-Mirskiego (pochówek rodzinny), bojownika powstania warszawskiego, dowódcy III Baonu 12 p.p AK - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul. Cmentarna, cmentarz katolicki, nowa część – X/3/76
Grób Apolinarego Zygmunta Bokuna (pochówek rodzinny), bohatera walk pod Monte Cassino	Bielsko-Biała, ul. Cmentarna, cmentarz katolicki, nowa część - X/1/19
Grób Antoniego Faryniaka (pochówek rodzinny), który w 1939 roku uratował sporą część biblioteki w Białej - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul. Cmentarna, cmentarz katolicki, II zachodnia kwatery od starego wejścia, po prawej stronie głównej alei-VIII/12/357
Grób Franciszka Handzlika, uczestnika walk legionowych i II wojny światowej - pom. nagr.	Bielsko-Biała, ul. Cmentarna, cmentarz katolicki, nowa, górna

	część-IV/15/429
Grób Lucjana Bastgena (pochówek rodzinny), po i wojnie światowej V Prezydenta miasta Białej, uczestnika walk legionowych - pom. nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, stara część – I/8/138
Tablica nagrobna upamiętniająca Józefa Basilidesa, (na grobie rodzinnym) ofiarę terroru hitlerowskiego z okresu II wojny światowej, zginął 9 czerwca 1941 roku w Oświęcimiu - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, dolna starsza część-I/5/80a
Tablica nagrobna upamiętniająca Romana Horodyskiego rozstrzelanego 16 stycznia 1948 roku za działalność wyzwolenczą w ruchu oporu, żołnierza AK - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, dolna starsza część-IV/13/354
Grób Rudolfa Luszczaka (pochówek rodzinny), aktora i działacza teatrów amatorskich w okresie międzywojennym, następnie aktora zawodowego Teatru Polskiego w Bielsku - Białej - pom. nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, dolna starsza część-III/1/17
Grób Romana Romaszkana (pochówek rodzinny), oficera AK, desantowca z okresu II wojny światowej - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, dolna starsza część-IV/4/80
Grób Antoniego Haasa, wychowawcy szkoły kadetów wojska polskiego, obrońcy Lwowa - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, nowa część - I/B/12
Grób Jana Stefana Palczyńskiego, więźnia kilku hitlerowskich obozów koncentracyjnych - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Karpacka, cmentarz komunalny, sektor C, kwatera 4
Symboliczny grób upamiętniający nieznanego żołnierza niemieckiego, poległego w czasie II wojny światowej - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Karpacka, cmentarz komunalny, górna nowsza część
Grób Felicji Kaszowskiej - Krotowskiej, artystki opery z okresu międzywojennego -pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.11 Listopadowa, cmentarz ewangelicko-augsburski, przy głównej alei wejściowej, po lewej stronie
Tablica nagrobna upamiętniająca członków rodziny Fischerów zamordowanych przez hitlerowców w czasie holokaustu - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-325A
Tablica nagrobna (na nagrobku Anny Sternlicht) upamiętniająca zamordowanych członków rodziny oraz zmarłych na obczyźnie w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-328A
Tablica nagrobna upamiętniająca rodzinę Rosethal zamordowaną przez hitlerowców w czasie II wojny światowej - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-224
Tablica nagrobna upamiętniająca rodzinę Silbermann zamordowaną przez hitlerowców w czasie II wojny światowej - pom. nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-273
Tablica nagrobna upamiętniająca rodzinę Hugonów zamordowaną przez hitlerowców w czasie holokaustu -	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz

pom.nagr.	żydowski-560
Tablica nagrobna upamiętniająca rodzinę Schneider zamordowaną przez hitlerowców w Oświęcimiu w 1942 roku - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-307
Tablica nagrobna upamiętniająca rodzinę Jakuba Eien, ofiary holokaustu - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-70
Tablica nagrobna upamiętniająca rodzinę Rozali Eisen, ofiary holokaustu - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-71
Tablica nagrobna upamiętniająca rodzinę Frost, ofiary holokaustu - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-135-137
Tablica nagrobna upamiętniająca rodzinę Dawidowicz, ofiary holokaustu - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-336
Tablica nagrobna upamiętniająca więziarki obozów nazistowskich rodziny Silberstein - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-624
Tablica nagrobna upamiętniająca rodzinę Kahane, ofiary holokaustu - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski-577B
Tablica nagrobna upamiętniająca rodzinę Grubner, ofiary hitlerowskich obozów zagłady, jak i Katynia - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski, opodal głównej alei, po prawej stronie -147
Tablica nagrobna upamiętniająca lekarza bielskiego Marcela Machaufa, poległego w 1939 roku i jego matki żydówki Folry Machauf - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska, cmentarz żydowski, dolna część, po prawej stronie głównej alei-236
Grób Edwarda Demiro-Saulskiego, oficera zawodowego wojska polskiego, uczestnia i i II wojny światowej - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, stara część - I/12/219
Tablica nagrobna upamiętniająca Władysława Furtaka - zginął w Mathausen i Wilhelma Foltyna i Alfreda Dembowskiego, zginęli w obozie w Mysłowicach (na grobie rodzinnym) - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, stara część - I/14/263
Grób Antoniego Korytyńskiego (pochówek rodzinny), oficera zawodowego wojska polskiego, uczestnika i i II wojny światowej - pom. nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolici, nowa górna część-VII/6/166
Grób Franciszka Zitzmana (pochówek rodzinny), artysty-malarza, pedagoga gminazjalnego - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, stara część, po prawej stronie od wejścia -IV/26/541
Grób Władysława Szostaka, znanego artysty plastyka i projektanta - pom. nagr.	
Grób Wiktora Miachała Tatulińskiego, oficera wojsk polskich,	Bielsko-Biała,

żołnierza AK - pom. nagr.	ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, stara, dolna część, po prawej stronie-IV/25/518b
Grób Zygmunta Lubertowicza (pochówek rodzinny), profesora bielskiego gimnazjum i liceum - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Grunwaldzka, cmentarz katolicki, II aleja od krzyża erekcyjnego-B3/1444
Grób Antoniego Bularza, partyzanta - pom. nagr.	Bielsko-Biała-Kamienica, ul.Karpacka, cmentarz komunalny, sektor C, kwatery 5
Tablica nagrobna upamiętniająca Ludwika i Stanisława Furkę (na grobie rodzinnym), ofiary obozów koncentracyjnych - pom.nagr.	Bielsko-Biała-Straconka, ul.Złoty Potok, cmentarz parafialny, nowsza część, po prawej stronie alei
Tablica nagrobna upamiętniająca trzech braci Walusiów (na grobie rodzinnym), po wieszonych przez okupanta w 1944 roku - pom.nagr.	Bielsko-Biała-Straconka, ul.Złoty Potok, cmentarz parafialny, stara, prawa, dolna część cmentarza
Grób Marii Adamczykowej, oficera AK, uczestniczki ruchu oporu - pom.nagr.	Bielsko-Biała-Straconka, ul.Złoty Potok, cmentarz parafialny, po prawej stronie gł.alei poniżej krzyża erekcyjnego w starszej części
Grób Władysława Adamczyka, legionisty, walczącego w I i II wojnie światowej – pom. nagr.	Bielsko-Biała-Straconka, ul.Złoty Potok, cmentarz parafialny, prawa, stara część cmentarza, poniżej krzyża erekcyjnego
Tablica nagrobna upamiętniająca Franciszka Foxa (na grobie rodzinnym), zamordowanego w obozie w Mauthausen 29 października 1940 roku, kierownika szkoły - pom.nagr.	Bielsko-Biała-Mikuszowice, ul.Cyprysowa, cmentarz katolicki
Grób Alojzego Firganka, działacza ruchu robotniczego, partyzanta rejonu Podbeskidzia - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Grunwaldzka, cmentarz katolicki-sektor A2/ 196
Grób Janiny Drewaniak, działaczki Związku Walki Młodych, zamordowanej w 1945 roku przez NSZ - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Grunwaldzka, cmentarz katolicki-B IV/2855
Grób Wacława Kudły, poległego 18 czerwca 1946 roku - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Grunwaldzka, cmentarz katolicki-B IV/2865
Mogiła Stefana Góry, legionisty i Pułku, zmarłego w 1916 roku	Bielsko-Biała-Stare Bielsko, ul.Sobieskiego, cmentarz katolicki
Grób Józefa Heike, uczestnika powstania styczniowego w 1863 roku - pom. nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz parafialny-II/10/174

Grób Tadeusza Zenona Ciekańskiego-Sikorskiego, żołnierza AK ps."Pożar"-pom.nagr	Bielsko-Biała, ul.Listopadowa, cmentarz ewangelicko-augsburski, strona lewa od wejścia głównego
Grób zbiorowy wojenny działaczy PPR: Franciszka Kamińskiego, Józefa Kluski, Leona Laska, Bogusława Czadera i Władysława Cieśli poległych w walce z okupantem w latach 1942-1944 - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Grunwaldzka, cmentarz katolicki, 40 m za krzyżem cmentarnym, strona prawa-A41897
Tablica nagrobna upamiętniająca Gustawa Klaja (na grobie rodzinnym), kierownika szkoły w Straconce, zginął w obozie Mautchausen 17 lipca 1940 roku	Bielsko-Biała-Straconka, ul.Złoty Potok, cmentarz parafialny, główna aleja, po prawej stronie
Pomnik ku czci poległych legionistów w I wojnie światowej	Bielsko-Biała, ul.Grunwaldzka, cmentarz parafialny
Pomnik lekarza Maksymiliana Rutkowskiego	Bielsko-Biała, ul.Wyzwolenia, skwer przed Szpitalem Nr 2 im. Dr M. Rutkowskiego
Pomnik ku czci żołnierzy Armii Czerwonej, poległych w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul.Wyzwolenia, cmentarz żołnierzy Armii Czerwonej
Cmentarz żołnierzy Armii Czerwonej, poległych w 1945 roku w walce z okupantem hitlerowskim.	Bielsko-Biała, ul.Wyzwolenia
Pomnik z tablicą upamiętniający 9 ofiar rozstrzelanych przez hitlerowców 16 stycznia 1945 roku	Bielsko-Biała, ul.Sobieskiego, "Pod Kasztanami"
Głaz z tablicą upamiętniający miejsce straceń, w którym gestapo zamordowało 13 września 1939 roku 15 Polaków z Czechowic-Dziedzic i Bielska	Bielsko-Biała, ul.Warszawska
Pomnik ku czci poległych w latach 1939-1945 (brak napisu na cokole)	Bielsko-Biała-Komorowice, opodal kościoła parafialnego
Obelisk ku czci bohaterów Armii Czerwonej, poległych w 1945 roku w walce o wyzwolenie Hałcnowa	Bielsko-Biała-Hałcnów, cmentarz
Pomnik ku czci poległych za Polskę Ludową (brak napisu)	Bielsko-Biała, ul.Partyzantów
Pomnik poświęcony pamięci poległych w akcji ratunkowej w czasie pożaru rafinerii ropy w Czechowicach-Dziedzicach 27 czerwca 1971 roku	Bielsko-Biała, ul.Willowa, teren Jednostki Wojskowej OTK
Pomnik Adama Mickiewicza, wieszcz narodowy	Bielsko-Biała, ul.Partyzantów, skwer
Pomnik syrenki warszawskiej, upamiętniający bohaterstwo stolicy w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul.3 Maja, przed budynkiem NOT
Pomnik Marcina Lutra	Bielsko-Biała, Plac Marcina Lutra, obok kościoła ewangelicko- augsburskiego im.Zbawiciela

Pomnik Jana Chrzciciela	Bielsko-Biała-Komorowice, na placu Kościoła pw św.Jana Chrzciciela
Pomnik upamiętniający zamordowanych w 1940 roku przez NKWD jeńców wojennych - oficerów, funkcjonariuszy policji polskiej - mieszkańców Podbeskidzia	Bielsko-Biała, ul.Saperów, Os.Wojska Polskiego, cmentarz wojskowy, po lewej stronie głównej alei, w środkowej części
Pomnik ku czci żołnierzy Armii Krajowej walczących o wolność Polski	Bielsko-Biała, ul.Saperów, Os.Wojska Polskiego, cmentarz wojskowy, po prawej stronie głównej alei
Pomnik upamiętniający poległych w I wojnie światowej (bez nazwisk)	Bielsko-Biała, ul.Listopadowa, cmentarz ewangelicki, nowy, dolna północna część
Grób Jana Zawieruchy, działacza ruchu robotniczego, więźnia obozu koncentracyjnego w Dachau - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Karpacka, cmentarz komunalny
Krzyż stalowy z tablicą na postumencie ku czci żołnierzy oraz pomordowanych w więzieniach, obozach i łagrach w latach 1939-1956	Bielsko-Biała, ul.Doliny Miętusiej, Osiedle Karpackie, przed kościołem parafialnym
Grób Klemensa Matusiaka (pochówek rodzinny), wybitnego działacza i bojownika, inspektora szkolnego w okresie międzywojennym - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Grunwaldzka, cmentarz katolicki-sektor A1/ M/26
Grób Stanisława Oczki, zasłużonego działacza kultury, historyka sztuki - pom. nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, stara część, IV/16/326
Grób Jana Tacina, zasłużonego dla kultury Śląska, muzykologa ludowego - pom. nagr.	Bielsko-Biała, ul.Listopadowa, cmentarz ewangelicki, przy murze, wewnątrz cmentarza, północna ściana kaplicy
Grób ks.Józefa Bąka (pochówek rodzinny), lotnika, duszpasterza wojskowego w czasie II wojny światowej - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, północna ściana muru dzielącego starą i nową część-II/D/17
Grób Jana Zippera (pochówek rodzinny), zasłużonego pedagoga, artysty-malarza, uczestnika kampanii wrześniowej i powstania warszawskiego - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, nowa część, po prawej stronie ścieżki poprzecznej do alei głównej -VI/10/254a
Tablica nagrobna upamiętniająca Wacława Kłaczyńskiego (na grobie rodzinnym), zawodowego oficera Wojska Polskiego, poległego 19 września 1939 roku - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, południowa strona arkad grobowcowych, nowa część cmentarza-III/A/1

Tablica nagrobna upamiętniająca Eugeniusza Woźnickiego (na grobie rodzinnym), podoficera marynarki wojennej RP, poległego 18 października 1943 roku - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul. Cmentarna, cmentarz katolicki, nowa część – VI/1/31
Tablica nagrobna upamiętniająca Stanisława Pacuta, politycznego więźnia KL Auschwitz, zginął 25 stycznia 1943 roku - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, początek głównej alei, w nowej części - VI/1/34
Tablica nagrobna upamiętniająca Juliana Kołodzieja (na grobie rodzinnym), jeńca wojennego, oficera zamordowanego przez NKWD 5 kwietnia 1940 roku w lasach katyńskich - pom.angr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, przy głównej alei w nowej części -IIA/21
Grób Władysława Nehrebeckiego (pochówek rodzinny), słynnego reżysera filmowego Wytwórni Filmów Rysunkowych w Bielsku-Białej -pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolici, nowa część - I/21/374a
Stół Ołtarzowy "Jan" upamiętniający miejsce tajnych nabożeństw ewangelickich w latach kontrreformacji 1654-1709	Bielsko-Biała- Mikuszowice-Błonia, w głębi lasu miejskiego, po prawej stronie ścieżki leśnej wiodącej do amfiteatru
Tablica ku czci Józefa Braka, kierownika szkoły w Hałcnowie, zamordowanego w obozie koncentracyjnym w Mauthausen w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała-Hałcnów, wmurowana w ścianę budynku starej szkoły
Grób Tomasza Wróbla, dyrektor Banku Inwestycyjnego, zasłużonego działacza turystyki - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, południowa ściana grobowców, stara część –IC/4
Tablica nagrobna upamiętniająca Stefana Ganszera (na grobie rodzinnym), więźnia politycznego, zamordowanego w KL Auschwitz 11 maja 1943 roku - pom.nagr.	Bielsko-Biała, ul.Cmentarna, cmentarz katolicki, południowa ściana grobowców, stara część, po lewej stronie głównej alei -IC/32
Tablica upamiętniająca miejsce, gdzie w latach 1902-1939 mieścił się Robotniczy Dom Polski	Bielsko-Biała, ul.Partyzantów 44, Zakłady FSM, wschodnia ściana
Tablica upamiętniająca oddanie budynku mieszkalnego nauczycielstwu w XV-lecie PRL	Bielsko-Biała, ul.Bogusławskiego 22
Tablica ku czci doktora Janusza Korczaka. Tablica odsłonięta z okazji 100 rocznicy jego urodzin	Bielsko-Biała, ul.Sobieskiego, Szpital Dziecięcy Nr 3, fronton bloku szpitala
Tablica z okazji oddania do użytku szpitala dziecięcego, w XIV rocznicę wyzwolenia spod okupacji hitlerowskiej	Bielsko-Biała, ul.Sobieskiego, Szpital Dziecięcy Nr 3, fronton bloku szpitala
Tablica ku czci Adama Asnyka, patrona szkoły	Bielsko-Biała,

	ul.Broniewskiego 13, Liceum Ogólnokształcące, hol wejściowy
Tablica ku czci Jurija Gagarina, patrona szkoły, pierwszego człowieka w kosmosie	Bielsko-Biała, ul.Lompy 8, Zasadnicza Szkoła Zawodowa "Indukta", hol wejściowy
Medalion Janusza Korczaka, patrona szkoły, pisarza, działacza społecznego, lekarza, zamordowanego w sierpniu 1942 roku przez hitlerowców w obozie zagłady w Treblince	Bielsko-Biała, ul.Czereśniowa 20, Szkoła Podstawowa Nr 29, hol wejściowy
Medalion Zygmunta Lubertowicza, patrona szkoły	Bielsko-Biała, ul.Złoty Potok 7, Szkoła Podstawowa Nr 26, hol
Medalion Janusza Kusocińskiego, patrona szkoły, sportowca, żołnierza konspiracji za-mordowanego przez hitlerowców w czerwcu 1940 roku w Palmirach koło Warszawy	Bielsko-Biała, ul.Zofii Kosak Szczuckiej, Szkoła Podstawowa Nr 27
Rzeźba+tablica Juliusza Słowackiego, patrona szkoły	Bielsko-Biała, ul.Straconki 25, Szkoła Podstawowa
Rzeźba Stanisława Moniuszki, patrona szkoły	Bielsko-Biała, Plac M.Lutra, Szkoła Muzyczna, hol wejściowy
Tablica ku czci Emila Zegadłowicza. Tablica odsłonięta z okazji 100 rocznicy urodzin poety, umieszczona na budynku, w którym się urodził	Bielsko-Biała, ul. Wyzwolenia 33
Tablica upamiętniająca miejsce wymarszu 26 sierpnia 1914 roku kompanii Sokoła do Legionów dla podjęcia walki o wolność Polski	Bielsko-Biała, Plac Wolności
Tablica na budynku, w którym w latach 1893-1939 mieściła się Czytelnia Polska	Bielsko-Biała, Plac Wolności
Tablica upamiętniająca Tadeusza Karoliniego, dyrektora Sanepidu	Bielsko-Biała, ul.Broniewskiego, Sanepid, hol wejściowy
Tablica upamiętniająca Stanisława Kunickiego, zasłużonego doktora medycyny	Bielsko-Biała, ul.Parkowa 1, Przychodnia Przeciwgruźlicza
Tablica upamiętniająca Władysława Cieślę, zasłużonego doktora medycyny	Bielsko-Biała, ul.Wyspiańskiego, Szpital im. prof. Cybulskiego, lico ściany III pawilonu
Tablica upamiętniająca poległych funkcjonariuszy MO i SB (41 nazwisk)	Bielsko-Biała, ul.Rychlińskiego, Komenda Miejska Policji
Tablica Jana III Sobieskiego upamiętniająca 250 rocznicę zwycięstwa pod Wiedniem	Bielsko-Biała, ul.Sobieskiego, Kościół pw św.Trójcy
Tablica upamiętniająca miejsce wielkiego strajku okupacyjnego załogi, który zakończył się zwycięsko 29 sierpnia 1936 roku, dzięki poparciu robotników 55 fabryk bielskich	Bielsko-Biała, ul.Grażyńskiego, Zakłady Przemysłu Filcowego
Tablica upamiętniająca 1945 żołnierzy 21 Dywizji Piechoty	Bielsko-Biała,

Górskiej i jej dowódcy gen. Józefa Kustronia poległych i pomordowanych w latach 1939-	ul.Sobieskiego, Kościół pw św.Trójcy
Tablica upamiętniająca Zygmunta Drobniewicza, doktora medycyny	Bielsko-Biała, ul.Wyzwolenia, Szpital Nr 2, południowa ściana holu wejściowego
Tablica upamiętniająca 3 Pułk Strzelców Podhalańskich i jego dowódcę gen.Józefa Kustronia. Tablica na budynku, w którym stacjonował pułk do 1939 roku	Bielsko-Biała, ul.Marii Konopnickiej, budynek dawnych Koszar, lico południowej ściany
Tablica upamiętniająca 21 Dywizję Piechoty Górskiej i jej dowódcę gen. Józefa Kustronia. Tablica na budynku, w którym mieściła się siedziba dowództwa	Bielsko-Biała, ul.Bohaterów Warszawy 11
Zespół tablic (3) upamiętniający pomordowanych w łagrach sowieckich oficerów, żołnierzy i policjantów z Bielska-Białej	Bielsko-Biała, Plac Opatrzności Bożej, Kościół pw Opatrzności Bożej, południowa ściana
Tablica ku czci żołnierzy Armii Krajowej oraz Narodowej Organizacji Wojskowej, walczących z okupantem niemieckim w latach 1939-1945	Bielsko-Biała, Plac Opatrzności Bożej, Kościół pw Opatrzności Bożej, południowa ściana
Tablica upamiętniająca pomordowanych izraelitów w latach 1939-1945	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska 92, cmentarz żydowski, Dom Przedpogrzebowy
4 tablice pomordowanych ofiar obozów zagłady w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul.Cieszyńska 92, cmentarz żydowski, Dom Przedpogrzebowy
Tablica upamiętniająca gen.Józefa Kustronia, dowódcę 21 Dywizji Piechoty Górskiej. Tablica na budynku, w którym mieszkał do 1939 roku wraz z rodziną, zginął 16 września 1939 roku w bitwie pod Oleszycami	Bielsko-Biała, ul.3 Maja 27
Tablica na budynku szkoły wybudowanej w latach 1936-1939 staraniem Macierzy Szkolnej Ziemi Cieszyńskiej Koła w Bielsku, przeznaczonej na cele oświatowe	Bielsko-Biała, ul.Osuchowskiego, Szkoła Podstawowa
Tablica upamiętniająca miejsce, w którym w latach 1881-1939 stała synagoga (żydowski dom modlitwy)	Bielsko-Biała, ul.Mickiewicza, Biuro Wystaw Artystycznych
Tablica upamiętniająca Wiktorię Kubisz, wybitną pedagogiczkę Dziecięcego Domu Kultury	Bielsko-Biała, ul.Słowackiego, Dom Muzyki
Tablica upamiętniająca Kazimierza Kopczyńskiego, malarza. Tablica umieszczona na budynku, w którym żył i tworzył w latach 1945-92	Bielsko-Biała, ul.Inwalidów 2b
Tablica upamiętniająca 75 rocznicę odzyskania niepodległości Polski i obrony Lwowa w 1918 roku	Bielsko-Biała, Plac Opatrzności Bożej, Kościół pw Opatrzności Bożej, południowa ściana
Tablica ku czci zamęczonych i mordowanych ofiar terroru	Bielsko-Biała,

stalinowskiego	ul.Kraśińskiego 30
Tablica upamiętniająca Adama Bunscha, artystę, dramaturga i pedagoga. Tablica umieszczona na budynku, w którym mieszkał w latach 1923-1933	Bielsko-Biała, ul.Mickiewicza 39
Tablica upamiętniająca Petera Michała Bohuna, wielkiego słowackiego malarza, grafika. Tablica umieszczona na budynku, w którym mieszkał i zmarł.	Bielsko-Biała, ul.Krakowska
Grób Petera Michała Bohuna (pochówek rodzinny) słowackiego malarza i grafika - pom. nagr.	Bielsko-Biała, ul..Piłsudskiego, cmentarz ewangelicki
Tablica upamiętniająca księdza Stanisława Stojalowskiego, wielkiego działacza narodowego	Bielsko-Biała, Plac Św.Mikołaja, Kościół pw św.Mikołaja, ściana kaplicy Matki Boskiej Częstochowskiej
Tablica upamiętniająca Mateusza Opolskiego, proboszcza parafii pw św.Mikołaja walczącego z zaborcą o prawo do polskiej szkoły i polskiej modlitwy	Bielsko-Biała-Stare Bielsko, ul.Klubowa, Kościół pw św.Stanisława
Tablica gen. Józefa Kustronia, patrona szkoły	Bielsko-Biała-Hańców, ul.mjr Henryka Sucharskiego 1, Szkoła Podstawowa Nr 32
Tabliczka upamiętniająca gen. Mieczysława Borutę-Spiechowicza w 70 rocznicę obrony Lwowa	Bielsko-Biała, ul.Sobieskiego, Kościół pw św.Trójcy
Tablica ku czci generała Mieczysława Boruty-Spiechowicza	Bielsko-Biała, ul.Sobieskiego, Kościół pw św.Trójcy
Tablica ku czci represjonowanych żołnierzy i górników, którzy zginęli w kopalniach węgla kamiennego i kamieniołomach w latach 1949-1959	Bielsko-Biała, ul.Sobieskiego, Kościół pw św.Trójcy
Tablica oddająca hołd zmarłym i zamęczonym w łagrach Sybiru, obozach jenieckich, bezkresnych stepach azjatyckich	Bielsko-Biała, ul.Sobieskiego, Kościół pw św.Trójcy, podchórze
Tablica upamiętniająca ofiarnego lek. dr Edmunda Wojtyłę, brata Papieża Jana Pawła II	Bielsko-Biała, ul.St.Wyspiańskiego, Szpital Nr 2, wschodnia ściana pawilonu zakaźnego
Tablica z okazji nadania szkole imienia Armii Krajowej	Bielsko-Biała, ul.Sternicza, Os.Beskidzkie Szkoła Podstawowa, hol
Tablica Ignacego Jana Paderewskiego, patrona Domu Ludowego	Bielsko-Biała-Komornice, ul.Olimpijska, Dom Ludowy, zachodnia ściana
Tablice ku czci obrońców Ziemi Wileńskiej, poległych w walce i straconych w więzieniach i obozach w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul.Agrestowa, Kościół pw św.Maksymiliana Kolbego
Tablica upamiętniająca Tadeusza Heczkę, inżyniera budownictwa 1906-1973, wybitnego działacza NOT. Tablica odsłonięta z okazji 90 rocznicy urodzin	Bielsko-Biała, ul.3 Maja 10

Tablica "Szkoły Polskiej imienia Tadeusza Kościuszki"	Bielsko-Biała, ul. Legionów 25, Wyższa Szkoła Pedagogiczna
Tablica upamiętniająca wzorową pracę Andrzeja Schuberta, miejskiego leśniczego (1813-1858)	Bielsko-Biała-Mikuszowice, ul. Pocztowa, na Błoniach, skraj lasu miejskiego
Tablica upamiętniająca Stanisława Oczkę, zasłużonego muzealnika, pedagoga, plastyka i społecznika	Bielsko-Biała, ul. Wzgórze 17, Zamek Sułkowskich
Tablica ku czci poległych żołnierzy w czasie I wojny światowej (109 nazwisk)	Bielsko-Biała, Plac Św. Mikołaja, Kościół pw. św. Mikołaja
Tablica ku czci Tadeuszowi Kościuszce, w 65 rocznicę założenia pierwszej szkoły polskiej w Bielsku-Białej	Bielsko-Biała, ul. Piłsudskiego, Szkoła Podstawowa Nr 9
Tablica poświęcona pamięci poległych i zamęczonych w obozach koncentracyjnych w I i II wojnie światowej nauczycieli i wychowanków Byłego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego i Liceum Pedagogicznego w Białej	Bielsko-Biała, ul. Komorowicka 27, Liceum Ekonomiczne
Tablica ku czci ofiar hitlerowskiego terroru. Tablica na budynku, w którym w latach 1939-1945 byli więzieni i torturowani przez gestapowców patrioci	Bielsko-Biała, ul. Jana Matejki 6
Tablica upamiętniająca 50-lecie istnienia szkoły oraz nauczycieli i wychowanków, którzy oddali swe życie za Ojczyznę 1908 - 1958	Bielsko-Biała, ul. Broniewskiego 13, Liceum Ogólnokształcące im. A. Asnyka
Tablica ku czci pomordowanych 8 profesorów i 31 wychowanków szkoły w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul. Broniewskiego 13, Liceum Ogólnokształcące im. A. Asnyka
Tablica poświęcona pamięci 11 profesorów i 68 wychowanków dawnego Państwowego Gimnazjum i Liceum w Bielsku pomordowanych w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul. Listopadowa, Filia Politechniki Łódzkiej
Tablica ku czci 20 księży ewangelickich, którzy zginęli śmiercią męczeńską w obozach koncentracyjnych w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, Plac Marcina Lutra, Kościół ewangelicko-augsburski im. św. Zbawiciela
Tablica upamiętniająca Gustwa Klaja, kierownika szkoły, zamordowanego w hitlerowskim obozie koncentracyjnym w Mathausen-Gusen	Bielsko-Biała, ul. Złoty Potok 7, Szkoła Podstawowa Nr 26
4 tablice ku czci pomordowanych 94 nauczycieli w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul. Komorowicka 48, Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna
Tablica upamiętniająca Jana Mrozika, kierownika szkoły w Kamienicy zamordowanego w 1939 roku	Bielsko-Biała, ul. Karpacka, Szkoła Podstawowa Nr 23
Tablica upamiętniająca miejsce akcji bojowej na koszary niemieckie oddziału AL im. "Morcinka", zdobywającego broń i amunicję w nocy z 22 na 23 sierpnia 1944 roku	Bielsko-Biała, ul. M. Konopnickiej, Szpital Nr 3

Tablica upamiętniająca Adama Asnyka. Tablica odsłonięta w 40 rocznicę powstania szkoły	Bielsko-Biała, ul. Legionów 25, Instytut Nauczania Początkowego
Tablica z medalionem Stefana Żeromskiego, patrona szkoły	Bielsko-Biała, ul. Bohaterów Warszawy 20, Liceum Ogólnokształcące im. Stefana Żeromskiego
Tablica ku czci Mikołaja Kopernika, patrona szkoły	Bielsko-Biała, ul. Mazańcowicka 34, Szkoła Podstawowa Nr 30
2 tablice poświęcone Władysławowi Przanowskiemu, pedagogowi, twórcy i założycielowi Instytutu Robót Ręcznych	Bielsko-Biała, ul. Słowackiego 24, Zespół Szkół Zawodowych
Tablica z medalionem Mikołaja Kopernika, patrona szkoły	Bielsko-Biała, ul. Listopadowa 32, Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika
Tablica upamiętniająca Władysława Broniewskiego. Tablica odsłonięta w 10 rocznicę jego śmierci.	Bielsko-Biała, ul. Bratków 6, Szkoła Podstawowa Nr 14 im. W. Broniewskiego
Tablica upamiętniająca fundatorów szkoły	Bielsko-Biała, ul. Zapłocie Duże 1, Szkoła Podstawowa Nr 31 im. K. Sumpera
Tablica ku czci Kazimierza Sumpera, patrona szkoły	Bielsko-Biała, ul. Zapłocie Duże 1, Szkoła Podstawowa Nr 31 im. K. Sumpera
Tablica ku czci Jana Brzechwy, patrona szkoły	Bielsko-Biała, ul. E. Platter 3, Szkoła Podstawowa Nr 21
2 tablice upamiętniające żołnierzy Powstania Warszawskiego poległych, pomordowanych i zmarłych po wojnie	Bielsko-Biała, ul. Sobieskiego, Kościół pw św. Trójcy
Tablica ku czci zamęczonych i zamordowanych ofiar terroru stalinowskiego	Bielsko-Biała, ul. ks. Stanisława Stojalskiego 10
Pomnik upamiętniający miejsce zamordowania Janiny Drewniak, działaczki ZWM, która zginęła z rąk NSZ 24 lipca 1945 roku	Bielsko-Biała, ul. Chłodna
Tablica upamiętniająca Mieczysława Piekielek druha zamordowanego przez hitlerowców w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, skrzyżowanie ul. Bystrzańskiej z ul. gen. Maczka, most przy rzece Bielej
Tablica upamiętniająca pierwszą szkołę w Jaworzu Średnim.	Bielsko-Biała, ul. Storczyków
Pomnik upamiętniający zamordowanych, zmarłych i zaginionych Sybiraków w latach 1939-56	Bielsko-Biała, ul. Karpacka, cmentarz komunalny
Tablica poświęcona Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II w 3 rocznicę jego pobytu w Bielsku-Białej 22 maja 1995 roku	Bielsko-Biała, ul. Plac Opatrzności Bożej, Kościół pw Opatrzności Bożej,

	ściana zewnętrzna (zachodnia), po prawej stronie od głównego wejścia do kościoła
Tablica upamiętniająca działalność księdza Stanisława Stojałowskiego w latach 1879-1910	Bielsko-Biała, róg ul.Stojałowskiego i ul. Wyzwolenia (budynek przy ul. Głębokiej 16)
Tablica poświęcona żołnierzom 6 Pomorskiej Dywizji Piechoty poległym w walkach o Polskę	Bielsko-Biała, ul.Traugutta 13, Kościół pw Najświętszego Serca Pana Jezusa, przedsionek, przy głównym wejściu po lewej stronie
Tablica upamiętniająca zaginionych, zamordowanych i zmarłych w więzieniach w latach stalinizmu 1939-56	Bielsko-Biała, ul.Traugutta 13, Kościół pw Najświętszego Serca Pana Jezusa, przedsionek, przy głównym wejściu po prawej stronie
Tablica z okazji stulecia budowy Ratusza Miejskiego	Bielsko-Biała, Plac Ratuszowy 1, budynek Urzędu Miejskiego, przy głównym wejściu, po lewej stronie na parterze przy schodach
Pomnik ku czci żołnierzy 18 Pułku Piechoty i Samodzielnej Brygady Spadochronowej poległych w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul.Bardowskiego, Koszary Wojskowe 18 Bielskiego Batalionu Desantowo-Szturmowego
Tablica upamiętniająca gen.Kustronia, dowódcę 21 Dywizji Piechoty Górskiej. Tablica umieszczona na budynku, w którym stacjonował 21 Pułk Artylerii Lekkiej	Bielsko-Biała, ul.Bardowskiego, Koszary Wojskowe 18 Bielskiego Batalionu Desantowo-Szturmowego
Tablica upamiętniająca żołnierzy 2 Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich. Tablica odsłonięta w 75 rocznicę powrotu Górnego Śląska do Macierzy	Bielsko-Biała, ul.Bardowskiego, Koszary Wojskowe 18 Bielskiego Batalionu Desantowo-Szturmowego
Tablica upamiętniająca 9 żołnierzy radzieckich i partyzanta polskiego rozstrzelanych w lutym 1945 roku. Tablica umieszczona na kamiennym murze, w miejscu gdzie zginęli	Bielsko-Biała, ul.Zapory
Krzyż upamiętniający obchody Milenijne w Bielsku-Białej, jak również dziękczynne wotum z okazji dziesięciolecia istnienia Diecezji Bielsko-Żywieckiej	Bielsko-Biała, Wzgórze "Trzy Lipki"
Pomnik ku czci Konfederatów Barskich	Bielsko-Biała, Plac Ratuszowy
Pomnik ku czci ofiar zamordowanych w hitlerowskich	Bielsko-Biała, ul.Karpacka,

więzieniach i obozach koncentracyjnych w latach 1940-1945	cmentarz komunalny
Tablica upamiętniająca Józefa Kustronia, dowódcę 21 Dywizji Piechoty Górskiej, poległego w obronie Ojczyzny w 1939 roku. Odsłonięta w 45 rocznicę jego śmierci.	Bielsko-Biała, ul. Broniewskiego, Dom Żołnierza
Tablica upamiętniająca żołnierzy, żydowskich mieszkańców Bielska-Białej i okolic poległych w walce o wolność Polski w czasie II wojny światowej	Bielsko-Biała, ul. Cieszyńska 92, cmentarz żydowski
Pomnik upamiętniający miejsce, gdzie w latach 1902-1973 stał "Dom Polski" założony przez ks. Stanisława Stojalskiego odsłonięty dn. 11.11.2002 r w setną rocznicę powstania Stowarzyszenia "Dom Polski"	Bielsko-Biała, ul. Partyzantów
Tablica upamiętniająca 128 żołnierzy 3 Pułku Strzelców Podhalańskich poległych w wojnie bolszewicko-polskiej	Bielsko-Biała, ul. Saperów, Os. Wojska Polskiego, cmentarz wojskowy

POWIAT BIELSKI

Jasienica

Głaz z tablicą upamiętniający Tomasza Dubischowa, pracownika hodowli karpia z okresu zaboru austriackiego	Jasienica-Hłownica, "Na Stawach"
Pomnik ku czci poległych w czasie II wojny światowej	Jasienica, centrum, obok Urzędu Gminy
Pomnik ku czci poległych na frontach II wojny światowej mieszkańców wsi Rudzica	Jasienica-Rudzica, centrum w pobliżu kościoła
Obelisk ku czci 10 więźniów eskortowanych z więzienia bielskiego, rozstrzelanych 18 stycznia 1945 roku w Międzyrzeczu	Jasienica-Międzyrzecze Dolne, cmentarz ewangelicki
Pomnik ku czci żołnierzy Armii Czerwonej, poległych w 1945 roku w walce o wyzwolenie Grodźca	Jasienica-Grodziec Śląski, centrum koło Remizy Strażackiej
Grób Rudolfa Gila (pochówek rodzinny), nauczyciela, malarza, partyzanta poległego w 1944 roku - pom.nagr.	Jasienica-Wieszczęta, cmentarz ewangelicki, nad kaplicą cmentarną, w południowej części
Grób Jana Króla, żołnierza polskiego, który zginął tragicznie w walce z pożarem rafinerii ropy naftowej w Czechowicach-Dziedzicach 27 czerwca 1971 roku -pom. nagr.	Jasienica-Wieszczęta, cmentarz ewangelicki, nowsza wschodnia część, po prawej stronie od wejścia
Tablica nagrobna upamiętniająca Józefa Szczyrbowskiego (na grobie rodzinnym), zamordowanego w obozie koncentracyjnym 10 kwietnia 1943 roku	Jasienica-Międzyrzecze Górne, cmentarz katolicki
Tablica nagrobna upamiętniająca Józefa i syna Andrzeja Tomaszczuków, ofiary obozu koncentracyjnego KL Auschwitz w Oświęcimiu.	Jasienica-Międzyrzecze Górne, cmentarz katolicki
Tablica nagrobna upamiętniająca Józefa Hessa, do 1939 roku, profesora bielskiego gimnazjum, zamordowanego w 1942 roku w obozie koncentracyjnym KL Auschwitz w Oświęcimiu	Jasienica-Międzyrzecze Górne, cmentarz katolicki
Grób Franciszka Barteczka (pochówek rodzinny), oficera	Jasienica, cmentarz

międzywojennego, kierownika szkoły	katolicki, nowy
Grób wojenny zbiorowy 3 nieznanymi żołnierzami Wojska Polskiego poległych 2-3 września 1939 roku- pom.nagr.	Jasienica, cmentarz parafialny, stary, w lewej kwaterze od wejścia
Grób wojenny zbiorowy 2 żołnierzów Wojska Polskiego poległych w pierwszych dniach września 1939 roku-pom.nagr.	Jasienica-Grodziec Śląski, cmentarz katolicki, przy głównej alei, po lewej stronie
Tablica pamiątkowa kanonizacji kapłana Melchiora Grodzieckiego	Jasienica-Grodziec Śląski, kościół parafialny, zachodnia ściana kruchwy kościelnej
Tablica upamiętniająca Wacława Grodeckiego, właściciela zamku i kartografa polskiego z XVI wieku	Jasienica-Grodziec Śląski, Zootechniczny Instytut Doświadczalny, prawa strona wewnątrz do zamku
Tablica upamiętniająca Wacława Grodeckiego, patrona szkoły	Jasienica-Grodziec Śląski Nr 9, Szkoła Podstawowa im.Wacława Grodeckiego
Tablica z medalionem upamiętniająca Józefa Bożka, wynalazcy maszyny parowej	Jasienica-Biery, Sołecki Dom Kultury, frontowa, zachodnia ściana
Tablica na budynku Gminnego Ośrodka Zdrowia wybudowanego i oddanego do użytku w 700-lecie Jasienicy	Jasienica, Ośrodek Zdrowia
Tablica upamiętniająca obywateli Mazańcowic poległych w I wojnie światowej	Jasienica-Mazańcowice, Kościół pw.św.Marii Magdaleny, podchórze
Tablica upamiętniająca Halinę Dzidę, drużynę OSP, poległą w walce z pożarem rafinerii w Czechowicach	Jasienica-Mazańcowice, Remiza Strażacka
Tablica upamiętniająca Adama Mickiewicza, patrona szkoły, w 190 rocznicę jego urodzin	Jasienica-Mazańcowice, Szkoła Podstawowa, zewnątrz szkoły, na ścianie frontowej
Tablica upamiętniająca Rudolfa Gilla, patrona szkoły, nauczyciela, działacza, partyzanta poległego na stokach Równicy w 1944 roku	Jasienica-Świątoszówka, Szkoła Podstawowa, korytarz, półpiętro
Popiersie Władysława Broniewskiego, patrona szkoły	Jasienica-Międzyrzecze Górne, Szkoła Podstawowa
Obelisk poświęcony pilotowi Janowi Kalfasowi	Jasienica-Grodziec Śląski, Obok Szkoły Podstawowej

Czechowice-Dziedzice

Pomnik Juliusza Słowackiego	Czechowice-Lipowiec, przed Szkołą Podstawową Nr 3
Tablica upamiętniająca 52 Legionistów z Czechowic i Dziedzic, którzy pod wodzą marszałka Józefa Piłsudskiego 14 sierpnia 1914 roku wyruszyli do walki o niepodległość Polski. Tablica na budynku, z którego wyruszyli.	Czechowice-Dziedzice, ul.Legionów

Tablica upamiętniająca mieszkańców Czechowic i Dziedzic poległych w czasie I wojny światowej - nazwiska	Czechowice-Górne, Kościół pw św.Katarzyny
Głaz + tablica upamiętniająca miejsce na którym stał Pomnik Wolności, zburzony przez hitlerowców 7 września 1939 roku	Czechowice-Dziedzice, na przeciw Dworca Kolejowego
Pomnik ku czci ofiar hitlerowskiego terroru. Upamiętnia 5 Polaków: Stefana Góreckiego, Alojzego Jarczoka, Adolfa i Jana Grygierczyków oraz Wilhelma Heroka powieszonych przez hitlerowców 27 maja 1942 roku. Pomnik w miejscu, na którym zginęli.	Czechowice-Zabrzeg, ul.Do Zapory
2 tablice upamiętniające braci Sofków - Emila i Alfreda	Czechowice-Dziedzice, ul.Węglowa, KWK "Silesia"
Obelisk wzniesiony dla uczczenia pamięci braci Zbigniewa i Henryka Kempnych, działaczy Związku Walki Młodych, uprowadzonych i rozstrzelanych przez członków NSZ 19 lipca 1946 roku	Czechowice-Dziedzice, ul.Akacyjowa, zagajnik
Grób wojenny zbiorowy kryjący bezimienne prochy legionistów, powstańców śląskich i więźniów obozów koncentracyjnych. Tu spoczywają także harcerze Rzeczypospolitej: Mieczysław Łaszczyk, Stanisław Peterko, dr Zenon Różewicz-oficer Wojska Polskiego oraz Franciszek Śleziński zamordowani 13 listopada 1939 roku - pomnik	Czechowice-Dziedzice, cmentarz
Pomnik ku czci żołnierzy Armii Czerwonej i Wojska Polskiego poległych w czasie II wojny światowej	Czechowice-Dziedzice, ul.Niepodległości i ul. Słowackiego
Pomnik wniesiony dla uczczenia pamięci zamordowanych przez hitlerowców więźniów podobozu "Czemcha". Byli to również Żydzi przywiezieni tu z obozu KL Auschwitz w Oświęcimiu Ponad 100 rozstrzelanych więźniów spalono na stosie	Czechowice-Dziedzice-Przystanek, obok Rafinerii
Tablica na budynku Urzędu Miejskiego upamiętniająca jego wybudowanie w 1936 roku	Czechowice-Dziedzice, Plac 1-go Maja 1, Urząd Miejski, klatka schodowa
Tablica upamiętniająca dr Zenona Różewicza, lekarza, patriotę i działacza społecznego zamordowanego przez hitlerowskiego okupanta 13 listopada 1939 roku. Tablica odsłonięta w 60-rocznicę jego śmierci na budynku, w którym mieszkał	Czechowice-Dziedzice, ul.Nad Wisłą 1, budynek HB Unibud
Tablica upamiętniająca ofiary "Golgoty Syberyjskiej"	Czechowice-Dziedzice, ul.Pocztowa 32, Kościół pw Jezusa Chrystusa Odkupiciela, wewnątrz
Tablica upamiętniająca poległych w latach 1914-20 - nazwiska	Czechowice-Dziedzice-Ligota, ul.Bielska 21, Kościół pw Opatrzności Bożej, wewnątrz
Tablica upamiętniająca poległych w latach 1914-20 - nazwiska i stopnie	Czechowice-Dziedzice-Zabrzeg, ul.ks.Janoszka, Kościół pw św.Józefa, wewnątrz

Tablica upamiętniająca księdza Jana Barabasza, w latach 1907-41 proboszcza parafii pw św. Katarzyny. Zginął 21 czerwca 1941 roku w obozie koncentracyjnym w Dachau	Czechowice-Dziedzice, ul.Kopernika 42, Kościół pw św.Katarzyny, wewnątrz
Tablica upamiętniająca księdza Jana Barabasza, budowniczego kościoła pw NMP Królowej Polski	Czechowice-Dziedzice-Lesisko, Kościół pw NMP Królowej Polski, na zewnątrz
Tablica upamiętniająca księdza prałata Ludwika Wrzoła, rektora Seminarium Duchownego w Widnawie. Zginął jako męczennik za wiarę i Ojczyznę 30 września 1940 roku w obozie koncentracyjnym w Mauthausen.	Czechowice-Dziedzice-Ligota, ul.Bielska 21, Kościół pw Opatrzności Bożej

Bestwina

Pomnik ku czci poległych za Ojczyznę	Bestwina, ul.Krakowska 111, obok Urzędu Gminy
Tablica upamiętniająca żołnierzy parafii bestwińskiej poległych w latach 1914-1920	Bestwina, ul.Kościelna, Kościół pw Najświętszej Marii Panny
Figura przydrożna-Jana Nepomucena na pamiątkę Konfederacji Barskiej	Bestwina ul.Kościelna
Krzyż Partyzancki	Bestwina-Janowice, ul.Kubika, Las Jankowicki
Pomnik ku czci Stanisława Bularza, Franciszka Gawlika, Franciszka Krzywolaka, Ludwika Gawlika, Alojzego Hamerlaka i Zofii Krzywolak - 6 bojowników ruchu oporu walczących w GL oddz."Marcina" zamordowanych w czasie II wojny światowej	Bestwina -Kaniów, ul.Batalionów Chłopskich, obok Szkoły Podstawowej i strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej
Grób wojenny Pawła Godynia, kierownika szkoły w Bestwinie, zamordowanego w 1940 roku w Mathausen - pom.nagr.	Bestwina ul.Plebańska, cmentarz parafialny
Symboliczna mogiła Józefa Braszka zamordowanego 27 sierpnia 1940 roku w Mathausen - pom.nagr.	Bestwina ul.Plebańska, cmentarz parafialny
Grób Alojzego Wróbla (pochówek rodzinny) poległego za Ojczyznę 8 września 1939 roku - pom.nagr.	Bestwina ul.Plebańska, cmentarz parafialny

Wilamowice

Pomnik wraz 8 zbiorowymi mogiłami wojennymi żołnierzy Armii Czerwonej poległych w walkach o wyzwolenie Wilamowic 27-28 stycznia 1945 roku	Wilamowice, cmentarz komunalny, część centralna
Pomnik ku czci poległych i pomordowanych przez okupanta hitlerowskiego działaczy byłej Komunistycznej Partii Polski i Polskiej Partii Robotniczej	Wilamowice-Dankowice, centrum, przed budynkiem instytut. gminnych
Grób wojenny Józefa Magi, działacza KPP i PPR zamordowanego przez Niemców 23 października 1942 roku - pom.nagr.	Wilamowice-Dankowice, cmentarz komunalny
Tablica upamiętniająca poległych i pomordowanych w obozach zagłady i łagrach w czasie II wojny światowej obywateli Hecznarowic (15 nazwisk)	Wilamowice-Hecznarowice, cmentarz parafialny, boczna ściana kaplicy cmentarnej
2 tablice upamiętniające poległych w czasie i wojny światowej obywateli Hecznarowic	Wilamowice-Hecznarowice, cmentarz parafialny, ściana

	frontowa kaplicy cmentarnej
Tablica upamiętniająca poległych i pomordowanych w obozach zagłady mieszkańców wsi Stara Wieś wraz z proboszczem Franciszkiem Kotuleckim w czasie I i II wojny światowej (bezimienna)	Wilamowice-Stara Wieś, cmentarz, górna nowsza część
Głaz z tablicą upamiętniającą Jerzego Krzemienia, właściciela dworu zamordowanego przez hitlerowców 4 lutego 1941 roku	Wilamowice-Pisarzowice, ul.Kolonia 30
Tablica upamiętniająca Józefa Dunata i Stanisława Żelaznego, funkcjonariuszy MO poległych 26 maja 1946 roku	Wilamowice, budynek Urzędu Gminy
Pomnik ku czci poległych w czasie I i II wojny światowej	Wilamowice-Pisarzowice, cmentarz komunalny, część centralna

Jastrzębie-Zdrój

Grób zbiorowy wojenny sierż. Józefa Obracaja i ppor. Leona Woryna żołnierzy Armii Krajowej zamordowanych przez Gestapo 7 sierpnia 1943 roku - pom.nagr.	Jastrzębie Zdrój-Górne, ul.Pszczyńska, cmentarz parafialny
Grób zbiorowy wojenny 22 więźniów byłego hitlerowskiego obozu KL Auschwitz-Birkenau, którzy zginęli w czasie ewakuacji w styczniu 1945 roku - pom.nagr.	Jastrzębie Zdrój-Bzie, cmentarz parafialny
Cmentarz wojenny oraz pomnik żołnierzy Armii Czerwonej i Armii Czechosłowackiej gen.Swobody, którzy zginęli w walce o wyzwolenie Ziemi Jastrzębskiej	Jastrzębie Zdrój, Boża Góra, ul. Wodzisławska
Pomnik upamiętniający miejsce powitania Wojska Polskiego 4 lipca 1922 roku	Jastrzębie Zdrój-Bzie, ul.Pszczyńska
Płyta upamiętniająca miejsce męczeńskiej śmierci 15 więźniów KL Auschwitz-Birkenau w czasie ewakuacji obozu 19-20 stycznia 1945 roku z Oświęcimia do Wodzisławia	Jastrzębie Zdrój, Park Zdrojowy, koło kościoła
Mogiła zbiorowa wojenna 36 więźniów byłego KL Auschwitz-Birkenau, którzy ponieśli śmierć z rąk hitlerowskich okupantów w czasie transportu kolejowego do Wodzisławia w styczniu 1945 roku - tablica	Jastrzębie Górne, ul.Pszczyńska, przy cmentarzu parafialnym św.Katarzyny
Grób zbiorowy wojenny poległych w czasie I wojny światowej - nazwiska - pom.nagr.	Jastrzębie Zdrój-Moszczenica, cmentarz parafialny
Tablica upamiętniająca Albina Stencła, Józefa Obracaja i Leona Worynę żołnierzy Armii Krajowej. Tablica w miejscu ich śmierci w dniu 7 sierpnia 1943 roku	Jastrzębie Zdrój, na trasie KWK "Zofiówka" KWK "Borynia"
Grób zbiorowy wojenny: Teodora Bujaka, Jana Szmuka i Józefa Firuta poległych o wolność Śląska w czasie walk powstańczych w okolicach Odry w dniu 3 marca 1921 roku - pom.nagr.	Jastrzębie Zdrój-Moszczenica, cmentarz parafialny
Grób zbiorowy wojenny: Adolfa Wodeckiego, Leona Kupsza, Pawła Grzonki, Maksymiliana Bronnego, Kontantego Cnoty zamordowanych 20 sierpnia 1919 roku - pom.nagr.	Jastrzębie Górne, ul.Pszczyńska, cmentarz parafialny
Pomnik ku czci mieszkańców Jastrzębia, Boryni i Szerokiej poległych w czasie II wojny światowej	Jastrzębie Zdrój, przy KWK "Borynia"
Grób wojenny Karola Zioły - sapera, zginął od wybuchu miny	Jastrzębie Górne,

21 sierpnia 1945 - pom. nagr.	ul.Pszczyńska, cmentarz parafialny
Grób zbiorowy wojenny mieszkańców Szeroczan poległych w czasie I wojny światowej i w czasie III Powstania Śląskiego - nazwiska- pom.nagr.	Jastrzębie-Szeroka, ul.Powstańców Śląskich, cmentarz parafialny
Grób zbiorowy wojenny Antoniego Kumora z Zawiercia i Pawła Sterniczuka z Równego - dwóch żołnierzy Wojska Polskiego poległych 1 września 1939 w walce z wojskami niemieckimi - pom.nagr.	Jastrzębie-Górne, ul.Pszczyńska, cmentarz parafialny
Pomnik ku czci Maksymiliana Bronnego, Konstantego Cnoty, Pawła Grzonka, Leona Kupsza, Adolfa Wodeckiego, Franciszka Pysznego i Romana Weinera Powstańców Śląskich poległych w I Powstaniu Śląskim w 1919 roku. Pomnik w miejscu gdzie zginęli.	Jastrzębie Zdrój, przy torach kolejowych na trasie Jastrzębie-Moszczenica
Grób Mikołaja Witczaka uczestnika Powstań Śląskich, żołnierza walczącego w II wojnie światowej - pom.nagr.	Jastrzębie Zdrój, cmentarz
Tablica upamiętniająca księży Dekanatu Jastrzębskiego zamordowanych w czasie II wojny światowej: ks. Fr.Macherski, ks. E.Rduch, ks. Fr.Styra, ks. Fr.Zdziebło, ks. J.Kania.	Jastrzębie Zdrój, ul.1 Maja, Kościół pw Najświętszego Serca Pana Jezusa
Pomnik Sybiraków	Jastrzębie Zdrój, ul.Okrzei, cmentarz komunalny
DRZEWO WOLNOŚCI zasadzone 4.07.1922 r. na pamiątkę włączenia Śląska do macierzy.	Jastrzębie Zdrój, Szeroka.

Powiat pszczyński

Pawłowice

Pomnik ku czci żołnierzy 19 Pułku Piechoty Armii Krajowej poległych w latach II wojny światowej - nazwiska	Pawłowice-Warszowice, ul.Pszczyńska, cmentarz parafialny
Pomnik ku czci poległych w czasie II wojny światowej	Pawłowice, ul.Zjednoczenia, plac przed Gminnym Ośrodkiem Kultury
Grób zbiorowy wojenny: Franciszka Kumora, Franciszka Wawry, Sylwestra Zieleźnika, uczestników III Powstania Śląskiego poległych 28 maja 1921 roku - pom.nagr.	Pawłowice-Warszowice, ul.Pszczyńska, cmentarz parafialny
Grób zbiorowy wojenny 19 więźniów KL Auschwitz, którzy podczas marszu ewakuacyjnego zostali rozstrzelani przez hitlerowców, zmarli z wycieńczenia lub zamarzli - pom.nagr.	Pawłowice, ul.Pszczyńska, cmentarz parafialny
Grób wojenny kaprała Jana Rumiana, żołnierza września poległego w obronie ojczyzny - pom.nagr.	Pawłowice-Warszowice, ul.Pszczyńska, cmentarz parafialny
Grób wojenny Jana Praciaka i Jana Jonezego rozstrzelanych przez żandarmerię 26 marca 1943 roku	Pawłowice, ul.Pszczyńska, cmentarz parafialny
Tablica upamiętniająca Karola Miarkę syna Ziemi Śląskiej. Tablica na budynku, w którym się urodził	Pawłowice-Pielgrzymowice, ul.Karola Miarki, budynek

	przedszkola
Tablica upamiętniająca 5 policjantów Posterunku w Pawłowicach, którzy zostali internowani w obozie w Ostaszkowie, zamordowani w Kalininie 5 kwietnia 1940 roku i pochowani w Miednoje	Pawłowice, ul.Karola Miarki, Posterunek Policji
Zbiorowa mogiła wojenna st.sierż. Dymitra Szczepkina i szer. Aleksandra Tryścienia poległych podczas rozminowania terenu gminy w październiku 1945 roku	Pawłowice–Warszowice, ul.Pszczyńska, cmentarz parafialny

Pszczyna

Głaz z tablicami upamiętniający miejsce, na którym powstańcy powiatu pszczyńskiego w latach 1919-1921 składali przysięgę, stąd wyruszały oddziały na front	Pszczyna, Trzy Dęby
Mogiła zbiorowa wojenna 222 żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 roku na terenie Ćwiklic - tablica	Pszczyna, Zabytkowy Park Pszczyński "Trzy Dęby"
Płyta poświęcona Januszowi Korczakowi	Pszczyna, Plac Zwycięstwa i Wolności
Tablica upamiętniająca 60 rocznicę powrotu Ziemi Pszczyńskiej do Macierzy	Pszczyna, Urząd Miejski
Mogiła wojenna nieznanego żołnierza z 1939 roku	Pszczyna-Jankowice, las
Mogiła symboliczna 217 żołnierzy poległych 2 września 1939 roku w lasach pod Ćwiklicami	Pszczyna-Ćwiklice,
Płyta upamiętniająca Józefa Piłsudskiego, umieszczona na budynku, w którym przebywał 22 sierpnia 1922 roku	Pszczyna, ul.3-go Maja, Urząd Powiatowy
Pomnik wzniesiony dla uczczenia pamięci powstańców śląskich i harcerzy, którzy zginęli męczeńską śmiercią z rąk hitlerowskie-go najeźdźcy 3-6 września 1939 roku	Pszczyna
Grób zbiorowy wojenny rozstrzelanych harcerzy i Powstańców Śląskich w dniach 3-6 września 1939 roku oraz 2 żołnierzy Armii Krajowej rozstrzelanych w 1945 roku – pomnik	Pszczyna, Zabytkowy Park Pszczyński "Trzy Dęby"
Mogiła symboliczna 217 żołnierzy poległych 2 września 1939 roku w lasach pod Ćwiklicami	Pszczyna-Ćwiklice
Grób zbiorowy wojenny 24 żołnierzy poległych 2 września 1939 roku - pom. nagr.	Pszczyna-Ćwiklice, cmentarz przy kościele
Pomnik upamiętniający poległych w czasie II wojny światowej oraz pomordowanych więźniów KL Auschwitz w Oświęcimiu na drodze przemarszu	Pszczyna-Ćwiklice, Szkoła Podstawowa
Pomnik Wdzięczności, wzniesiony dla uczczenia poległych w II wojnie światowej żołnierzy Armii Czerwonej i Wojska Polskiego oraz byłych Powstańców Śląskich i więźniów obozów koncentracyjnych	Pszczyna, Plac Zwycięstwa i Wolności
Cmentarz wojenny żołnierzy Armii Czerwonej: pochowano 11.649 żołnierzy Armii Czerwonej	Pszczyna, ul.Katowicka, cmentarz
4 groby wojenne nieznanego żołnierzy Wojska Polskiego z 1939 roku - pom.nagr.	Pszczyna, ul.Katowicka, cmentarz parafialny
Mogiła Edwarda Kozielskiego, ułana, uczestnika Powstania Styczniowego w 1863 roku	Pszczyna, ul.Katowicka, cmentarz parafialny
Grób zbiorowy wojenny żołnierzy 20 Pułku Piechoty Ziemi Krakowskiej poległych 1-2 września 1939 roku - pom.nagr.	Pszczyna, ul.Katowicka, cmentarz parafialny

Tablica poświęcona marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu	Pszczyna, dworzec PKP
Tablica ku czci 26 byłych absolwentów Państwowego Seminarium Nauczycielskiego i Liceum Pedagogicznego w Pszczynie poległych lub straconych w czasie okupacji hitlerowskiej	Pszczyna, Liceum Ekonomiczne
Grób zbiorowa wojenny więźniów obozu KL Auschwitz w Oświęcimiu zastrzelonych podczas próby ucieczki z ewakuowanego transportu w dniach 16-20 stycznia 1945 roku - pomnik	Pszczyna, ul.Żorska, cmentarz parafialny
Grób zbiorowy wojenny żołnierzy poległych 1 września września 1939 roku - pom. nagr	Pszczyna-Wisła Wielka, cmentarz parafialny
Pomnik ku czci poległych w czasie powstań śląskich i II wojny światowej	Pszczyna-Studzionka, ul.Jedności
Mogiła zbiorowa wojenna 18 więźniów KL Auschwitz w Oświęcimiu rozstrzelanych w czasie ewakuacji na trasie Poręba-Studzionka 19 stycznia 1945 roku	Pszczyna-Studzionka, cmentarz parafialny
Pomnik poświęcony Janowi Kupcowi, poecie ludowemu	Pszczyna-Ląka
Grób zbiorowy wojenny 22 żołnierzy 20 Pułku Piechoty Ziemi Krakowskiej poległych w kampanii wrześniowej 1939 roku na terenie gminy Ląka - pom.nagr.	Pszczyna-Ląka, cmentarz parafialny
Grób zbiorowy wojenny uczestników i Powstania Śląskiego: Pawła Domżoła, Jana Knopka, Ludwika Pawełczyka i Stefana Stadlera - pom.nagr.	Pszczyna-Ląka, cmentarz parafialny
Grób Jana Kupca poety ludowego - pom. nagr.	Pszczyna-Ląka, cmentarz parafialny
Grób wojenny strzelca Euzebiusza Cichego, żołnierza 20 PP Kraków, poległego 1 września 1939 roku - pom.nagr.	Pszczyna-Brzeźce, cmentarz parafialny
Grób zbiorowy wojenny 19 więźniów KL Auschwitz w Oświęcimiu, rozstrzelanych 19 stycznia 1945 roku na trasie Pszczyna-Brzeźce w czasie ewakuacji – pom.nagr.	Pszczyna-Brzeźce, cmentarz parafialny
Pomnik Ofiar Terroru, 10 Polaków rozstrzelanych we wrześniu 1939 r.	Pszczyna-Jankowice
Grób wojenny Józefa Malorna poległego w i Powstaniu Śląskim	Pszczyna-Studzionka, cmentarz parafialny
Grób wojenny Michała Minka, pilota czeskiego poległego 20 kwietnia 1945 roku	Pszczyna-Brzeźce, cmentarz parafialny

Goczałkowice-Zdrój

Tablica upamiętniająca Jana Pawła II, patrona szkoły	Goczałkowice-Zdrój, Szkoła Podstawowa Nr 2
Tablica upamiętniająca Pawła Młodzika i Franciszka Kołoczka poległych w i Powstaniu Śląskim 17 listopada 1919 roku	Goczałkowice-Zdrój, obok Przedszkola Nr 1
Głaz z orłem i tablicą ku czci poległych za wolność Ojczyzny	Goczałkowice-Zdrój, obok Przedszkola Nr 1
Mogiła zbiorowa wojenna Franciszka Kołoczka i Pawła Młodzika poległych w i Powstaniu Śląskim 17 listopada 1919 roku	Goczałkowice-Zdrój, ul.Główna 50, cmentarz parafialny

Miedźna

Grób zbiorowy wojenny 42 więźniów zamordowanych 18 i 19 stycznia 1945 roku podczas ewakuacji obozu koncentracyjnego KL Auschwitz –Birkenau – pom.nagr.	Miedźna, cmentarz
--	-------------------

Powiat bieruńsko-lędzki

Bojszowy

Grób zbiorowy wojenny Bronisława Albińskiego i sześciu nieznanych żołnierzy Wojska Polskiego poległych w czasie II wojny światowej - pom.nagr.	Bojszowy, ul.Jana, cmentarz parafialny
Grób zbiorowy wojenny Powstańców Śląskich oraz tablica upamiętniająca zamęczonych w obozach koncentracyjnych przez III Rzeszę - pom.nagr.	Bojszowy, ul.Jana, cmentarz parafialny
Krzyż upamiętniający główny ołtarz drewnianego kościoła oraz sześć pamiątkowych tablic poświęconych fundatorom tego kościoła	Bojszowy, ul.Jana, cmentarz parafialny
Pomnik - Krzyż poświęcony mieszkańcom Bojszów, którzy ratowali życie uciekającym więźniom z obozu KL Auschwitz-Birkenau	Bojszowy, ul.Jana, koło Szkoły Podstawowej
Portret + tablica upamiętniająca 20-rocznicę nadania imienia Wilhelma Gawlikowicza Szkole Podstawowej w Bojszowach	Bojszowy, ul.św.Jana 33, Szkoła Podstawowa

Pomnik ku czci poległych w czasie Powstań Śląskich i II wojny światowej	Bieruń Stary, Rynek
Zbiorowa mogiła mieszkańców Bierunia poległych w I i II Powstaniu Śląskim	Bieruń Stary, cmentarz parafialny przy ul.Krakowskiej
Zbiorowy grób wojenny nieznanych więźniów zamordowanych podczas "Marszu Śmierci"	Bieruń Stary, cmentarz parafialny przy ul.Krakowskiej
Tablica upamiętniająca 60 rocznicę "Marszu Śmierci"	Bieruń, ul. Oświęcimska
Cztery zbiorowe groby wojenne nieznanych żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 r.	Bieruń Stary, cmentarz parafialny przy ul.Krakowskiej
Obelisk z tablicą ku czci poległych Powstańców Śląskich	Bieruń Nowy, ul. Wawelska

Lędziny

Obelisk ku czci pomordowanych więźniów KL Auschwitz-Birkenau - Filia Lędziny	Lędziny, ul. Paderewskiego, za Szkołą Podstawową
Pomnik ku czci ofiar terroru. Poświęcony mieszkańcom Lędzin i okolicy - poległych i zamordowanych przez hitlerowców w latach II wojny światowej - nazwiska	Lędziny, ul.Lędzińska, przed Zespołem Szkół Zawodo-wych
Tablica upamiętniająca Johana Christiana Ruberga, światowej sławy mistrza hutnictwa, wynalazcę metody wytapiania cynku zwanej powszechnie "Śląską". Tablica odsłonięta z okazji 200 rocznicy hutnictwa cynku w Polsce	Lędziny-Hołodunów, ul.Huberta, cmentarz ewangelicko-augsburski

Grób zbiorowy wojenny żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej - pom.nagr.	Lędziny, ul.Zabytkowa, cmentarz parafialny
Grób wojenny księdza Pawła Kontnego rozstrzelanego 1 lutego 1945 r – pomnik nagrobny.	Lędziny, ul. ks. Kontnego 5, cmentarz parafialny

Chelm Śląski

Grób zbiorowy wojenny: podchorążego Wojska Polskiego 16 Pułku Piechoty Witolda Chwaszczyńskiego oraz sześciu żołnierzy Wojska Polskiego poległych w walce z hitlerowskim najeźdźcą 3 września 1939 roku - pom.nagr.	Chelm Śląski, ul.Śląska, cmentarz parafialny
Mogiła zbiorowa wojenna żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 roku	Chelm Śląski, ul.Śląska, cmentarz parafialny
Mogiła zbiorowa wojenna żołnierzy niemieckich poległych podczas II wojny światowej	Chelm Śląski, ul.Śląska, cmentarz parafialny
Mogiła wojenna nieznanego Powstańca Śląskiego z 1919 roku	Chelm Śląski, ul.Śląska, cmentarz parafialny
Mogiła wojenna Jana Buzdygana Powstańca Śląskiego poległego 20 sierpnia 1919 roku	Chelm Śląski, ul.Śląska, cmentarz parafialny
Mogiła wojenna Franciszka Mańkuta Powstańca Śląskiego poległego 20 sierpnia 1919 roku	Chelm Śląski, ul.Śląska, cmentarz parafialny
Mogiła wojenna Marii Piątek Powstańca Śląskiego poległej 20 sierpnia 1919 roku	Chelm Śląski, ul.Śląska, cmentarz parafialny
Mogiła wojenna Jana Turka Powstańca Śląskiego poległego 20 sierpnia 1919 roku	Chelm Śląski, ul.Śląska, cmentarz
Epitafium Jana Synowietza	Chelm Śląski, ul.Śląska, Kościół pw św.Trójcy
Epitafium Zofii z Krajewskich Opolskiej	Chelm Śląski, ul.Śląska, Kościół pw św.Trójcy
Epitafium księdza Wojciecha Sinoviciusa	Chelm Śląski, ul.Śląska, Kościół pw św.Trójcy
Mogiła dziecka Marthy Rzepka	Chelm Śląski, ul.Śląska, Kościół pw św.Trójcy
Tablica pamiątkowa Richarda Franza Stilcha	Chelm Śląski, ul.Śląska, Kościół pw św.Trójcy
Epitafium Pawła Nawrotzkiego	Chelm Śląski, ul.Śląska, Kościół pw św.Trójcy
Płyta upamiętniająca konsekrację Kościoła pw św.Trójcy	Chelm Śląski, ul.Śląska, Kościół pw św.Trójcy
Epitafium Henryka Wacława Reisswita	Chelm Śląski, ul.Śląska, Kościół pw św.Trójcy
Epitafium Anny Arco z d.von Beess Kronsztajny	Chelm Śląski, ul.Śląska, Kościół pw św.Trójcy
Tablica upamiętniająca Kardynała Augusta Hlonda, Prymasa Polski, pierwszego Biskupa Katowickiego, patrona szkoły	Chelm Śląski, ul.Górnoślaska 45, Szkoła Podstawowa Nr 3

Załącznik nr 3

Spis obiektów bazy noclegowej¹²⁸

GMINA/MIASTO	KATEGORIA	NAZWA	IŁOŚĆ MIEJSC
Istebna	hotele	Szarotka	90
Istebna	hotele	Jano	96
Istebna	hotele	Harnaś	100
Istebna	schroniska	Zaolzianka	88
Istebna	schroniska	Stecówka	31
Istebna	schroniska	Chatka Studencka Studenckie Schronisko Turystyczne "Chatka AKT "Watra"	30
Istebna	schroniska	SADYBA	22
Istebna	zajazdy	Pensjonat "u Kiepusa"	38
Istebna	zajazdy	Zajazd "U JANA"	8
Istebna	zajazdy	Zajazd "U MICHAŁA"	10
Istebna	pensjonaty	OLZIANKA	45
Istebna	pensjonaty	U ZOWADÓW	45
Istebna	pensjonaty	MARIA	52
Istebna	pensjonaty	OLZA	50
Istebna	pensjonaty	PADOLA	50

¹²⁸ Wykaz powstała na podstawie

- ankiet (gminy Goleszów, gminy Istebna, m. Bielsko-Biała, gminy Jasienica, gminy Czechowice-Dziedzice, gminy Chybie, gminy Wilamowice, m. Jastrzębie Zdrój, gminy Pszczyna, gminy Pawłowice, gminy Goczałkowice Zdrój, gminy Miedźna, gminy Łęczyny, gminy Chełm Śląski, powiatu bieruńsko-łędzińskiego),
- z informatora gminy Goleszów, Planu Rozwoju Lokalnego gminy Hażlach,
- ze stron internetowych (<http://turystyka.silesia-region.pl/index.php?str=miejsca&ident=89&tab=nocleg>, <http://turystyka.silesia-region.pl/wyszukiwarka.php>, <http://www.bielsko.biala.pl/index1.php3?nazwa=bb/hotele>, <http://www.brenna.org.pl/index.php3?menu=baza>, <http://www.brenna.org.pl/index.php3?menu=camping>, http://www.brenna.pl/baza_n.php, http://www.infotur.inforeg.pl/index.php?act=nocleg&id_nad=314, <http://www.ledziny.pl/turystyka.htm>, http://www.milowka.pl/baza_noclegowa.php, <http://www.skoczow.pl/?p=artykulyShow&iArtykul=24>, http://www.strumien.pl/sir/baza_h.html, <http://www.ug.istebna.pl/?p=obiekty&iTyp=1&iKategoria=1&PHPSESSID=47d937746bfbeb9182889f1868246625>, <http://www.ustron.pl/>, <http://www.wisla.pl/site.php3?a=201&t=008>),
- z konsultacji telefonicznych.

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Istebna	pensjonaty	DRZEWIARZ	100
Istebna	pensjonaty	KOCZY ZAMEK	22
Istebna	pensjonaty	OŚRODEK KOLONIJNY LAS	40
Istebna	pensjonaty	SZAŁAS	12
Istebna	pensjonaty	ISTEBNIAK	32
Istebna	pensjonaty	KAMIENNY GRÓD	28
Istebna	pensjonaty	ANDZIA	20
Istebna	pensjonaty	DOM w ISTEBCNEJ	16
Istebna	pensjonaty	OŚRODEK WYPOCZYNKOWO - SZKOLENIOWY B. A. Szczerek	80
Istebna	agroturystyka	DO MADZIARA Krystyna Kaczmarzyk	11
Istebna	agroturystyka	ANDZIOŁÓWKA Józef Michałek	6
Istebna	agroturystyka	POD LASEM Bernadeta Łacek	15
Istebna	agroturystyka	BUKOWINA Stanisław Strzałkowski	25
Istebna	agroturystyka	WILCZE Helena i Jerzy Zowada	15
Istebna	agroturystyka	NA POŁOMIU Renata Bieleś	8
Istebna	agroturystyka	U ANNY i FRANCISZKA Anna i Franciszek Czepczor	15
Istebna	agroturystyka	STECÓWKA Henryk Kukuczka	20
Istebna	agroturystyka	DO GAZDY Maria Marekwica	27
Istebna	agroturystyka	NA GRAPIE Teresa Rucka	20
Istebna	agroturystyka	ZAPASIEKI Danuta Skurzok	16
Istebna	agroturystyka	POŁOM Władysław Procner	20
Istebna	agroturystyka	ZAGRODA PASTERKA Renata Wałach	2
Istebna	agroturystyka	NA SZANCACH Piotr Kohut	2
Istebna	agroturystyka	SŁOWIOCZONKA Barbara i Krzysztof Gorzółka	15
Istebna	agroturystyka	OLECKI Ludmiła Śliwińska	10
Istebna	agroturystyka	MARTA ZOWADA	12
Istebna	agroturystyka	BARBARA GOLIĆ	16
Istebna	agroturystyka	HALNY Kazimierz Juroszek	24
Istebna	agroturystyka	ANNA CHWIST	14
Istebna	agroturystyka	JERZY KROSTA	12
Istebna	agroturystyka	NA UWIESTRZU Janina i Daniel Juroszek	20
Istebna	agroturystyka	POD GŁUSZCEM	8
Istebna	agroturystyka	WILCZE II Adam Kukuczka	9
Istebna	agroturystyka	WYŚNIPOLANIE i - Jan Kędzior	7

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Istebna	agroturystyka	WYŚNIPOLANIE II - Lidia Cieślar	9
Istebna	agroturystyka	ANNA JAŁOWICZOR	20
Istebna	kwatera prywatne	ANNA BURY	8
Istebna	kwatera prywatne	URSZULA KAWULOK	5
Istebna	kwatera prywatne	KRYSTYNA DZIKOWSKA	10
Istebna	kwatera prywatne	BOGDAN IZBA	55
Istebna	kwatera prywatne	JÓZEF WAWRZACZ	20
Istebna	kwatera prywatne	JANINA NIECHAJ	15
Istebna	kwatera prywatne	TERESA STAŃKO	7
Istebna	kwatera prywatne	U KRUKA	brak danych
Istebna	kwatera prywatne	BEATA MICHAŁEK	17
Istebna	kwatera prywatne	BOŻENA i DARIUSZ ŁUPIEŻOWIEC	6
Istebna	kwatera prywatne	GOŚCINNA CHATA Anna Bochynek	17
Istebna	kwatera prywatne	JASKÓLCZE GNIAZDO	30
Istebna	kwatera prywatne	JOLANTA BIELESZ	6
Istebna	kwatera prywatne	TERESA MAREKWICA	6
Istebna	kwatera prywatne	WIESŁAWA BRĄCZEK	6
Istebna	schroniska	Ochotnicza Straż Pożarna Koniaków Centrum	32
Istebna	schroniska	Ochotnicza Straż Pożarna Istebna Zaolzie	32
Istebna	schroniska	Gimnazjum Istebna	60
Istebna	schroniska	Szkoła Podstawowa Koniaków Centrum	brak danych
Istebna	schroniska	Szkoła Podstawowa Koniaków Rastoka	75
Istebna	schroniska	Szkoła Podstawowa Istebna Zaolzie	50
Wiśła	pensjonaty	ADELAJDA	25
Wiśła	kwatera prywatne	AGAPE	brak danych
Wiśła	kwatera prywatne	AGAWA	8
Wiśła	pensjonaty	AGGEUSZ - CHATA GÓRALSKA	15
Wiśła	kwatera prywatne	AGLEO	15
Wiśła	kwatera prywatne	AGNIESZKA	4
Wiśła	pensjonaty	ALFA	24
Wiśła	kwatera prywatne	ALLEGRO	23
Wiśła	pensjonaty	AMERYKA	16
Wiśła	kwatera prywatne	ANGELIKA	8

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Wiśła	pensjonaty	ANIA	23
Wiśła	pensjonaty	ANNA	30
Wiśła	pensjonaty	ANTRACYT	26
Wiśła	pensjonaty	ARKA	24
Wiśła	pensjonaty	ARKONA	26
Wiśła	pensjonaty	ASIA	30
Wiśła	kwatery prywatne	BABA JAGA	brak danych
Wiśła	zajazdy	BACA / Zajazd u Michała	14
Wiśła	kwatery prywatne	BACÓWKA	brak danych
Wiśła	hotele	BAVARIA	50
Wiśła	kwatery prywatne	BEATA	14
Wiśła	pensjonaty	BELWEDER	30
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	BESKIDY	100
Wiśła	kwatery prywatne	BETTINA	15
Wiśła	kwatery prywatne	BIAŁY POTOK	22
Wiśła	kwatery prywatne	BIEDRONKA	10
Wiśła	pensjonaty	BRUCLIK	43
Wiśła	kwatery prywatne	BUJOK EWA	10
Wiśła	kwatery prywatne	BUJOK TERESA	10
Wiśła	kwatery prywatne	BYRTEK MARCIN	10
Wiśła	agroturystyka	CHATA w FIEDOROWIE	10
Wiśła	pensjonaty	CICHY KĄCIK	30
Wiśła	pensjonaty	CIEŚLAR HELENA	25
Wiśła	kwatery prywatne	CIPCER KRYSZTOF	10
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	CISÓWKA	126
Wiśła	kwatery prywatne	CIŻEMKA	10
Wiśła	pensjonaty	CYPRYS	18
Wiśła	pensjonaty	CZAJKA	40
Wiśła	kwatery prywatne	CZYŻ ANNA	10
Wiśła	kwatery prywatne	CZYŻ HALINA	12
Wiśła	kwatery prywatne	DASZEK ANNA	8
Wiśła	pensjonaty	DOM SZKOLENIOWO WYPOCZYNKOWY	30
Wiśła	kwatery prywatne	DOMEK na BRZEGU MARIA CIEŚLAR	8
Wiśła	kwatery prywatne	DOMEK U BASI	8

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Wisła	kwatery prywatne	DOMEK U KRYSZTYNY	12
Wisła	kwatery prywatne	DUBIEL TERESA	8
Wisła	kwatery prywatne	DWOREK	18
Wisła	pensjonaty	DWOREK SYLWIA	24
Wisła	kwatery prywatne	DYSZKIEWICZ GERTRUDA	9
Wisła	agroturystyka	EKO-AGROTURYSTYKA MAREK EWA i GUSTAW	5
Wisła	agroturystyka	EMILIA	20
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	EWA	50
Wisła	kwatery prywatne	EWA PILCH	30
Wisła	hotele	GAWRA	70
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	GEOVITA	86
Wisła	hotele	GOŁĘBIEWSKI	1200
Wisła	kwatery prywatne	GOŁOMBK ROZALIA	12
Wisła	kwatery prywatne	GRACJANA	23
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	GRANIT	44
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	GRAN	120
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	HALNY	110
Wisła	hotele	HOTEL POLONIA	50
Wisła	hotele	HOTEL STOK	150
Wisła	pensjonaty	HOTELIK	10
Wisła	kwatery prywatne	HUBCZYK EWA	12
Wisła	pensjonaty	IZABELLA	67
Wisła	kwatery prywatne	JAREMA JADWIGA	6
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	JARZĘBATA	40
Wisła	kwatery prywatne	JASKÓLCZE GNIAZDO	9
Wisła	pensjonaty	JODŁA	25
Wisła	pensjonaty	JOLANTA	30
Wisła	kampingi	JONIDŁO	180
Wisła	kwatery prywatne	JUCHNIEWICZ JÓZEFA	9
Wisła	pensjonaty	JULIA	22
Wisła	agroturystyka	KADŁUBEK	6
Wisła	kwatery prywatne	KALINA	20
Wisła	kwatery prywatne	KALUS HENRYK	8
Wisła	pensjonaty	KARINA	32

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Wiśła	pensjonaty	KASKADA	28
Wiśła	pensjonaty	KATARZYŃKA	20
Wiśła	kwatery prywatne	KĄKOL ZBIGNIEW	3
Wiśła	kwatery prywatne	KĘDZIOR HALINA	14
Wiśła	pensjonaty	KICZORY	40
Wiśła	pensjonaty	KLEOPATRA	30
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	KŁOS	86
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	KONTAKT	120
Wiśła	kwatery prywatne	KOTOWSKA KRYSZYNA	5
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	KROKUS	150
Wiśła	pensjonaty	KSIEŻÓWKA - WIŚLANKA	35
Wiśła	kwatery prywatne	KUBACZKA KRYSZYNA	6
Wiśła	kwatery prywatne	KUFA JAMA	8
Wiśła	pensjonaty	LARYSA AGRO	20
Wiśła	pensjonaty	LARYSA CENTRO	20
Wiśła	kwatery prywatne	LASOŃ EMILIA	13
Wiśła	pensjonaty	LATAJĄCY HOLENDER	18
Wiśła	agroturystyka	LEPIARZÓWKA	33
Wiśła	pensjonaty	LEŚNY GRÓD	24
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	LIMBA	140
Wiśła	pensjonaty	LOTOS	27
Wiśła	kwatery prywatne	LUBOS HALINA	12
Wiśła	pensjonaty	LUSIA	45
Wiśła	kwatery prywatne	ŁUKOWA 21	9
Wiśła	pensjonaty	MAGNOLIA	20
Wiśła	kwatery prywatne	MAGNUS	18
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	MALINKA	50
Wiśła	kwatery prywatne	MARIA	18
Wiśła	agroturystyka	MARIA i NATASZA Gospodarstwo agroturystyczne	35
Wiśła	kwatery prywatne	MARUSZCZYK EUGENIUSZ	8
Wiśła	kwatery prywatne	MATLA IWONA	26
Wiśła	kwatery prywatne	MICHALSKA EWA	14
Wiśła	hotele	MILLENNIUM	200
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	MITUR	80

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Wisła	kwatery prywatne	MONTANA	16
Wisła	kwatery prywatne	MORGA MARIA	9
Wisła	agroturystyka	NA BOCHNI	20
Wisła	agroturystyka	NA KAMIENNYM	23
Wisła	schroniska	NA SOSZOWIE	30
Wisła	agroturystyka	NA ZIELEŃSKIEJ POLANIE	12
Wisła	pensjonaty	NAD POTOKIEM	34
Wisła	pensjonaty	NOWICKI ARKADIUSZ	30
Wisła	kwatery prywatne	NOWIŃSKI PAWEŁ	4
Wisła	pensjonaty	OAZA SPOKOJU	10
Wisła	agroturystyka	OBŁAŃSKA -AGROTURYSTYKA	12
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	OGNIŚKO	30
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	OGRODZISKO	96
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	ORION	36
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	OSTOJA	92
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	OŚRODEK SALEZJAŃSKI	50
Wisła	pensjonaty	PAN TADEUSZ	10
Wisła	kwatery prywatne	PAPROCIE- CHATA GÓRALSKA	20
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	PATRIA	48
Wisła	kwatery prywatne	PAWLICZEK KRYSZYNA	12
Wisła	agroturystyka	PENSJONAT AGROTURYSTYCZNY	35
Wisła	agroturystyka	PILCH HELENA	13
Wisła	kwatery prywatne	PILCH JERZY	8
Wisła	kwatery prywatne	PINKAS IRENA	5
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	POD BARANIĄ	100
Wisła	kwatery prywatne	POD KASZTANEM	12
Wisła	pensjonaty	POD KUBALONKĄ	26
Wisła	kwatery prywatne	POD LIPAMI	15
Wisła	pensjonaty	POD WIERZBĄ	25
Wisła	kwatery prywatne	PODŻORSKA ALEKSANDRA	4
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	POTOK	72
Wisła	kwatery prywatne	PROCHAŁ EMILIA	12
Wisła	kwatery prywatne	PROCNER CZESŁAW	9
Wisła	kwatery prywatne	PROCNER EWA	6

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Wisła	pensjonaty	PRZEDWIOŚNIE	60
Wisła	schroniska	PTTK na PRZYSŁOPIU	90
Wisła	schroniska	PTTK na STOŻKU	62
Wisła	schroniska	PTTK NAD ZAPORĄ DOM TURYSTY	160
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	RADIOŁA	30
Wisła	kwatery prywatne	RAFAŁOWA JAMA	10
Wisła	kwatery prywatne	RANCZO	8
Wisła	agroturystyka	RASZKA ANDRZEJ	15
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	REGLE	55
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	RELAKS	110
Wisła	kwatery prywatne	RINALDO SZTURC	12
Wisła	pensjonaty	ROZBARCZANKA	50
Wisła	kwatery prywatne	RUTKOWSKI ERNEST	7
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	RYMER	150
Wisła	sanatoria	SANATORIUM JUBILAT	80
Wisła	kwatery prywatne	SIELANKA	2
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	SKALNICA	100
Wisła	agroturystyka	SKURZOK DANUTA	16
Wisła	pensjonaty	SŁONECZNY GRÓD	50
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	SMREK	157
Wisła	pensjonaty	SOLAR	25
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	SOSNA	150
Wisła	pensjonaty	SOSZÓW	32
Wisła	kwatery prywatne	STANIEK JERZY	6
Wisła	pensjonaty	STARECZKA	18
Wisła	hotele	START HOTEL	99
Wisła	pensjonaty	STENIA	32
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	STORCZYK	200
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	STOŻEK-OŚRODEK NARCIARSKI	49
Wisła	pensjonaty	STRUMYCZEK	30
Wisła	agroturystyka	STRYCZKÓW	4
Wisła	agroturystyka	STRYCZKÓW II	4
Wisła	kwatery prywatne	STYPA ANTONI	7
Wisła	kwatery prywatne	SUDOŁ BERNARDYNA	8

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Wiśła	kwatery prywatne	SZALBOT JANINA	6
Wiśła	kwatery prywatne	SZAROTKA (Centrum)	15
Wiśła	pensjonaty	SZAROTKA (Dziehcinka)	29
Wiśła	kwatery prywatne	SZARZEC ELŻBIETA	18
Wiśła	agroturystyka	SZARZEC IRENA	10
Wiśła	kwatery prywatne	SZARZEC ZOFIA	9
Wiśła	agroturystyka	SZEMKÓW	6
Wiśła	kwatery prywatne	SZULIK EWA	8
Wiśła	kwatery prywatne	ŚLIŻ JANINA	4
Wiśła	kwatery prywatne	ŚWIERCZYNA EWA	6
Wiśła	pensjonaty	ŚWITEZIANKA	20
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	TĘCZA	120
Wiśła	pensjonaty	TKOCZ RENATA	20
Wiśła	kwatery prywatne	TOMICA KAROL	10
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	TURNIA	72
Wiśła	kwatery prywatne	U DANUSI	12
Wiśła	pensjonaty	U FOJTA	36
Wiśła	agroturystyka	U JANKA	7
Wiśła	pensjonaty	U JĘDRYSA	18
Wiśła	agroturystyka	U MATYSA	30
Wiśła	kampingi	U PILCHÓW	20
Wiśła	kwatery prywatne	U PLESÓW	6
Wiśła	kwatery prywatne	U ŚLIWKI	12
Wiśła	agroturystyka	U TKOCZA	9
Wiśła	pensjonaty	UROCZA	37
Wiśła	ośrodki wypoczynkowe	UROCZYSKO	84
Wiśła	pensjonaty	UŚMIECH	72
Wiśła	kwatery prywatne	VENUS	24
Wiśła	pensjonaty	VILLA ALMIRA	38
Wiśła	pensjonaty	VILLA CYNAMON	20
Wiśła	kwatery prywatne	WAPIENIK EWA	15
Wiśła	pensjonaty	WATRA	20
Wiśła	pensjonaty	WENECJA	15
Wiśła	kwatery prywatne	WIGAR	8

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Wisła	pensjonaty	WILLA AMALIA	14
Wisła	pensjonaty	WILLA JANA	16
Wisła	kwatery prywatne	WILLA RÓŻANA	15
Wisła	pensjonaty	WILLA STOK	30
Wisła	kwatery prywatne	WIOLETTA	15
Wisła	kwatery prywatne	WISIELKA	24
Wisła	kwatery prywatne	WISIELKA MAŁGORZATA	5
Wisła	kwatery prywatne	WITALA JADWIGA	7
Wisła	zajazdy	ZAJAZD GŁĘBCE	32
Wisła	zajazdy	ZAJAZD POLSKI BIAŁA WISIELKA	40
Wisła	hotele	ZAMEK	60
Wisła	kwatery prywatne	ZBYSZKO	20
Wisła	kwatery prywatne	ZIBI	8
Wisła	ośrodki wypoczynkowe	ZIMOWIT	52
Ustroń	pensjonaty	Pokoje Hotelowe "SIELANKA"	16
Ustroń	kwatery prywatne	Adria - Pokoje gościnne	20
Ustroń	kwatery prywatne	Agat - Pokoje gościnne	11
Ustroń	kwatery prywatne	Bajka - Pokoje gościnne	20
Ustroń	kwatery prywatne	Biały Domek - Pokoje gościnne	32
Ustroń	kwatery prywatne	Diana - Pokoje gościnne	4
Ustroń	kwatery prywatne	Domek Wanda - Pokoje Gościnne	7
Ustroń	kwatery prywatne	Elżbieta - Pokoje gościnne	9
Ustroń	kwatery prywatne	Emilia - Pokoje gościnne	20
Ustroń	kwatery prywatne	Ewa - Pokoje gościnne	10
Ustroń	kwatery prywatne	Ewa - Pokoje gościnne	11
Ustroń	kwatery prywatne	Exploris - Pokoje gościnne	25
Ustroń	kwatery prywatne	Grażyna - Pokoje gościnne	32
Ustroń	pensjonaty	Gościniec Groblice NOWO OTWARTY OBIEKT	18
Ustroń	kwatery prywatne	Groń - Pokoje gościnne	38
Ustroń	kwatery prywatne	Jagódka - Pokoje gościnne	33
Ustroń	kwatery prywatne	Jędrus - Pokoje gościnne	10
Ustroń	kwatery prywatne	Kaskada - Pokoje gościnne	16
Ustroń	kwatery prywatne	Maria - Pokoje gościnne	8

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Ustroń	kwatery prywatne	Maria - Pokoje gościnne	8
Ustroń	kwatery prywatne	Martyna - Pokoje gościnne	6
Ustroń	kwatery prywatne	Oleńka - Pokoje gościnne	12
Ustroń	kwatery prywatne	Oliwia - Pokoje gościnne	14
Ustroń	kwatery prywatne	Perła - Pokoje gościnne	12
Ustroń	kwatery prywatne	Perła - Pokoje gościnne (Zawodzie)	17
Ustroń	kwatery prywatne	Pod Brzegiem - Pokoje gościnne	14
Ustroń	kwatery prywatne	Przystań - Pokoje gościnne	18
Ustroń	kwatery prywatne	Renia - Pokoje gościnne	12
Ustroń	kwatery prywatne	U Hanki - Pokoje gościnne	11
Ustroń	kwatery prywatne	U Jana - Pokoje gościnne	6
Ustroń	kwatery prywatne	U Sztwiertni - Pokoje gościnne	11
Ustroń	kwatery prywatne	Willa Zacisze - Pokoje gościnne	14
Ustroń	kwatery prywatne	Zachar - Pokoje gościnne	8
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	15
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	6
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	16
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	9
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	6
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	14
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	15
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	6
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	4
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	6
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	4
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	9
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	9
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	6
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	5
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	8
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	10
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	4
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	5
Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	14

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Ustroń	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	12
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Barbara - Ośrodek Wypoczynkowo Szkolny	176
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Chata na Orłowej - Ośrodek Wypoczynkowy	21
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Daniel - Ośrodek Konferencyjno Wypoczynkowy	155
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Przodownik - Ośrodek Wczasowy	50
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	U Krzysia Ośrodek Wypoczynkowy	50
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Ziemowit - Ośrodek Szkoleniowo Wypoczynkowy	139
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Bielenda - Centrum Rekreacji i Odnowy Biologicznej	38
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Dąb - Ośrodek Szkolno Wczasowy	109
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Juhas - Ośrodek Szkolno Wypoczynkowy	120
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Relaks- Ośrodek Wczasowo Szkoleniowy	77
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Kolejarz - Ośrodek Wypoczynkowy	114
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Leśnik - Leśny Ośrodek Edukacji Ekologicznej	93
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Muflon - Ośrodek Rehabilitacyjno Wypoczynkowy	166
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Ondraszek - Ośrodek Wypoczynkowy	121
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Nierodzim - Ośrodek Wczasowy	56
Ustroń	pensjonaty	Źródełko - Pensjonat ***	26
Ustroń	zajazdy	Pegaz - Zajazd	32
Ustroń	pensjonaty	Willa "Na Stawach" - Apartament	4
Ustroń	pensjonaty	Gościniec "U Januszka"	45
Ustroń	hotele	Tropicana	33
Ustroń	motele	Polana - Motel	52
Ustroń	hotele	Alexado - Rezydencja	29
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Eltrans - Dom Wczasowy	49
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Anna - Dom Wypoczynkowy	34
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Mazowsze - Dom Wczasowy	80
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Beskid - Wojskowy Dom Wypoczynkowy	180
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Chemic - Centrum Wypoczynkowo Wczasowe	53
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Colonia - Arkadia Zdrowia - Ośrodek Wypoczynkowy	53
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Globus - Dom Wczasowy	80
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Gwarek - Dom Wczasowy	155
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Jawor Sp. z o.o. - Dom Wczasowy	140
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Nauczyciel - Dom Wypoczynkowy	116
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Orlik - Dom Wczasowy	165

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Sasanka - Dom Wczasowy	79
Ustroń	ośrodki wypoczynkowe	Zameczek - Dom Wczasowy	25
Ustroń	sanatoria	Elektron - Sanatorium Uzdrowiskowe	150
Ustroń	sanatoria	Kos - Sanatorium Uzdrowiskowe	165
Ustroń	sanatoria	Malwa - Sanatorium Uzdrowiskowe	160
Ustroń	sanatoria	Narecz - Sanatorium Uzdrowiskowe	150
Ustroń	sanatoria	Rosomak - Sanatorium Uzdrowiskowe	170
Ustroń	sanatoria	Róża - Sanatorium Uzdrowiskowe	200
Ustroń	sanatoria	Złocień - Sanatorium Uzdrowiskowe	156
Ustroń	sanatoria	Równica - Sanatorium i Szpital Uzdrowiskowy	800
Ustroń	sanatoria	Śląski Szpital Reumatologiczno - Rehabilitacyjny	360
Ustroń	sanatoria	Śląskie Centrum Rehabilitacji	120
Ustroń	hotele	Belweder - Hotel kategoria * * * * *	188
Ustroń	hotele	Jaskółka - Hotel kategoria * * *	150
Ustroń	hotele	Hotel "Magnolia" kategoria * *	176
Ustroń	hotele	Hotel ** "Sokół"	170
Ustroń	hotele	Hotel ** "Tulipan"	178
Ustroń	hotele	Hotel*** "Ustroń"	30
Ustroń	hotele	Hotel *** "Wilga"	152
Brenna	pensjonaty	Skalny Dworek	50
Brenna	ośrodki wypoczynkowe	O.W. "Hucul"	100
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "Krystyna"	32
Brenna	agroturystyka	Agroturystyka "Siedlisko"	16
Brenna	ośrodki wypoczynkowe	Biały Orlik	130
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "Hawana"	140
Brenna	kwatery prywatne	Pokoje Gościnne "Eden"	9
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "DOMINO"	33
Brenna	ośrodki wypoczynkowe	Ośrodek wypoczynkowy "Pod Świerkami"	45
Brenna	kwatery prywatne	Bożena Bucher	12
Brenna	kwatery prywatne	Pokoje Gościnne Tadeusz Żyłka	16
Brenna	kwatery prywatne	Pokoje Gościnne - Moskała Ewa	16
Brenna	kwatery prywatne	Pokoje u Joli	12
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "Mira-S"	31

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Brenna	ośrodki wypoczynkowe	O. W. "Pod Starym Groniem TOMEX"	48
Brenna	hotele	Hotel Sportowy	60
Brenna	ośrodki wypoczynkowe	O. W. "Angelika"	60
Brenna	pensjonaty	Pensjonat REGOR	70
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "Jawor"	35
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "Julia"	28
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "Solisko"	25
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "Pod Przylazem"	40
Brenna	ośrodki wypoczynkowe	D.W. "Brzym"	28
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "Dworek Myśliwski"	16
Brenna	pensjonaty	Pensjonat Sali	40
Brenna	agroturystyka	Agroturystyka "POD PSEM" Jadwiga i Marian Dudys	20
Brenna	kwatery prywatne	Alojzy Klóska	11
Brenna	agroturystyka	Gospodarstwo agroturystyczne	20
Brenna	pensjonaty	Hanzlik Melania	21
Brenna	kwatery prywatne	Pokoje gościnne "Solisko"	24
Brenna	kwatery prywatne	IRENA	9
Brenna	kwatery prywatne	KWATERY PRYWATNE	7
Brenna	kwatery prywatne	Madzia Aniela	8
Brenna	ośrodki wypoczynkowe	Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy "Chata na Orłowej"	21
Brenna	ośrodki wypoczynkowe	Ośrodek Wypoczynkowy SAVANA	80
Brenna	kwatery prywatne	P.T.H.U. OLEŃKA	20
Brenna	kampingi	Kamping	10
Brenna	kwatery prywatne	Pokoje do wynajęcia Madzia Janina	7
Brenna	kwatery prywatne	Pokoje gościnne	6
Brenna	kwatery prywatne	"Pokój" Ośrodek Wczasowy	70
Brenna	kwatery prywatne	U MISIA	8
Brenna	agroturystyka	Agroturystyka W CZASY U GAZDY Andrzej i Marta Cieślak	20
Brenna	kwatery prywatne	Władysława Hruszka	6
Brenna	kwatery prywatne	Wynajem pokoi gościnnych Irena Kałużna	24
Brenna	kwatery prywatne	Ligocka Maria	6
Brenna	kwatery prywatne	MARIA	9
Brenna	agroturystyka	Gospodarstwo Agroturystyczne	12
Brenna	agroturystyka	Agroturystyka "Na Szlaku"	30

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Brenna	kwatery prywatne	Pokoje Gościnne "Perła"	15
Brenna	pensjonaty	Pensjonat Kącik Emanuela	brak danych
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "Wodnik"	35
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "Malwa"	160
Brenna	ośrodki wypoczynkowe	OW "Hucul"	100
Brenna	kwatery prywatne	Ewa Lorek	11
Brenna	zajazdy	GOŚCINIEC GÓRECKI	42
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "SONIA" Kula Stefan	16
Brenna	pensjonaty	Pensjonat "STEFANKA"	19
Brenna	kwatery prywatne	Pokoje gościnne Krystyna Heller	6
Brenna	kampingi	Ośrodek "MAGDA"	24
Brenna	kampingi	Przedsiębiorstwo Turystyczne "Kotarz"	250
Brenna	kampingi	Gawlas Bogdan "Nad Zaporą"	100
Goeszów	zajazdy	"HEWELIUSZ"	8
Goeszów	agroturystyka	Gospodarstwo agroturystyczne "U Zająca"	12
Goeszów	agroturystyka	Gospodarstwo agroturystyczne "Pod Grabówką"	4
Goeszów	agroturystyka	Gospodarstwo agroturystyczne "Na Kamieńcu"	5
Goeszów	agroturystyka	Gospodarstwo agroturystyczne państwa Nowaków w Kisielowie	brak danych
Goeszów	agroturystyka	Gospodarstwo agroturystyczne "U Brzezinów"	7
Goeszów	pensjonaty	Pensjonat "Markizy" – góra Chełm	80
Goeszów	schroniska	Schronisko PTTK "Pod Tułem"	32
Skoczów	ośrodki wypoczynkowe	Ośrodek Sportów Konnych	27
Skoczów	hotele	Gościniec "KARET"	85
Skoczów	ośrodki wypoczynkowe	MARCEL Ośrodek Wczasowo- wypoczynkowy	99
Skoczów	zajazdy	Zajazd "NA KAMIEŃCU"	52
Skoczów	kwatery prywatne	Pokoje Gościnne "OLIWIA"	15
Skoczów	agroturystyka	Gospodarstwo Agroturystyczne "GAJÓWKA"	30
Skoczów	agroturystyka	Gospodarstwo Agroturystyczne "OLSZYŃKA"	brak danych
Hazlach		Kompleks rehabilitacyjno rekreacyjny "PIELGRZYM"	brak danych
Hazlach	hotele	hotel przy Stacji Paliw Babilon	brak danych
Dębowiec			0

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Zebrzydowice	hotele	Hotel "Zebrzydowice"	35
Chybie	schroniska	Robotniczy Klub Sportowy "Cukrownik"	43
Strumień	zajazdy	Zajazd "Adampol"	20
Strumień	schroniska	Dom Wycieczkowy "NOWY"	brak danych
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka "Wanesa", Sporek Zofia	15
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka "Zacisze", Lucyna i Jerzy Pietrasina	8
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka, Dziedzic Antoni	12
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka, Dziergas Antoni	8
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka, Fiedor Zofia	8
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka, Filary Janina	24
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka, Gładysiewicz Halina Krzysztof	8
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka, Halina i Czesław Duraj	15
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka, Krzepina Maria	14
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka, Łuka Ewa	6
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka, Styczyńska Maria	9
Milówka	agroturystyka	Agroturystyka, Zajazd "U Ireny"	50
Milówka	agroturystyka	Gospodarstwo agroturystyczne "Górski Raj"	12
Milówka	hotele	Hotel "Milena"	50
Milówka	hotele	Hotel "Tycjan"	48
Milówka	hotele	Hotel Restauracja "Beskid"	18
Milówka	pensjonaty	Pensjonat "Watra", Kosoń Krzysztof	33
Milówka	pensjonaty	Pokoje gościnne "Dom Strażaka", OSP Milówka	43
Milówka	kwatery prywatne	Pokoje gościnne, Ciupka Dorota Dariusz	12
Milówka	kwatery prywatne	Pokoje gościnne, Fiedor Elżbieta	18
Milówka	kwatery prywatne	Pokoje gościnne, Filip Wiktoria	14
Milówka	kwatery prywatne	Pokoje gościnne, Janusz Chrobok	11
Milówka	kwatery prywatne	Pokoje gościnne, Niedzielska Iwona	12
Milówka	kwatery prywatne	Wczasy rodzinne, Kąkol Krystyna	18
Milówka	zajazdy	Zajazd "Na Gronicku", Kamińska Barbara Ryszard	50
Milówka	zajazdy	Zajazd "Pod Kopcem"	31

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Bielsko-Biała	hotele	Parkhotel Vienna ****	343
Bielsko-Biała	hotele	Hotel Magura ***	197
Bielsko-Biała	hotele	Hotel Prezydent ***	61
Bielsko-Biała	hotele	Park Hotel Papuga ***	95
Bielsko-Biała	hotele	Hotel Elektron *	140
Bielsko-Biała	hotele	Hotel Beskid *	240
Bielsko-Biała	pensjonaty	Pensjonat "Alicja"	9
Bielsko-Biała	pensjonaty	Pensjonat "U Bułgara"	15
Bielsko-Biała	pensjonaty	Pensjonat "Gasthaus"	20
Bielsko-Biała	pensjonaty	Folwark	17
Bielsko-Biała	ośrodki wypoczynkowe	Dom Wczasowy "Błonie"	62
Bielsko-Biała	ośrodki wypoczynkowe	Ośrodek Konferencyjno-Wypoczynkowy ZIAD	184
Bielsko-Biała	ośrodki wypoczynkowe	Ośrodek Wypoczynkowy "Transportowiec"	120
Bielsko-Biała	zajazdy	Zajazd Beskid	28
Bielsko-Biała	schroniska	Dom Turysty PTTK	22
Bielsko-Biała	schroniska	Schronisko "Stefanka" na Koziej Górze	47
Bielsko-Biała	schroniska	Schronisko Górskie PTTK Szyndzielnia	49
Bielsko-Biała	schroniska	Schronisko Górskie PTTK Klimczok	49
Bielsko-Biała	schroniska	Szkolne Schronisko Młodzieżowe "Bolka i Lolka"	60
Bielsko-Biała	kampingi	Camping "Ondraszek"	63
Bielsko-Biała	kampingi	Camping "Pod Dębowcem"	brak danych
Bielsko-Biała	ośrodki wypoczynkowe	Ośrodek Sportowo-Szkoleniowy "Rekord"	49
Bielsko-Biała	ośrodki wypoczynkowe	BKS Olimp	49
Bielsko-Biała	ośrodki wypoczynkowe	BBTS Widok	16
Bielsko-Biała	ośrodki wypoczynkowe	OSR "Victoria"	36
Bielsko-Biała	ośrodki wypoczynkowe	Dom Wczasowy "Alicja"	
Jasienica	motele	Motel "Pod Koroną"	26
Jasienica	agroturystyka	Gospodarstwo agroturystyczne "Rancho Olgi i Jana"	2
Jasienica	ośrodki wypoczynkowe	Obiekt sportowy "Drzewiarz"	30
Czechowice-Dziedzice	pensjonaty	"Gościniec"	146
Czechowice-Dziedzice	hotele	Hotel-Restauracja "Karo"	12
Czechowice-Dziedzice	hotele	Hotel "Rist"	38

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Czechowice-Dziedzice	hotele	Hotel -Restauracja "Willa Eureka"	30
Czechowice-Dziedzice	kwatery prywatne	Pokoje gościnne "Waltra"	40
Bestwina			0
Wilamowice	pensjonaty	LKS Wilamowice	40
Wilamowice	agroturystyka	SZTAFIŃSKI JACEK Kwatera agroturystyczna	20
Jastrzębie Zdrój	hotele	Hotel "Diament"	232
Jastrzębie Zdrój	hotele	Hotel "Dąbrówka"	36
Jastrzębie Zdrój	hotele	Hotel "Czarny Rycerz"	55
Jastrzębie Zdrój	hotele	Hotel "Omega"	57
Jastrzębie Zdrój	hotele	Hotel "Sportowy"	18
Jastrzębie Zdrój	hotele	HOTEL "KARLIK"	brak danych
Jastrzębie Zdrój	kwatery prywatne	KWATERY DO WYNAJĘCIA	4
Jastrzębie Zdrój	kwatery prywatne	POKOJE DO WYNAJĘCIA	10
Pawłowice	hotele	Koniczynka	36
Pawłowice	agroturystyka	"Cyprianówka"	30
Pawłowice	agroturystyka	Gospodarstwo Zofia Penkala	11
Pawłowice	agroturystyka	Gospodarstwo Bogusław Waclawik	17
Pszczyna	hotele	Imperium ***	48
Pszczyna	hotele	Hotel Noma Residence****	26
Pszczyna	hotele	Dom Turysty Marco	49
Pszczyna	hotele	Hotel turystyczny PTTK	49
Pszczyna	hotele	U Michalika ***	34
Pszczyna	hotele	Pustelnik	30
Pszczyna	pensjonaty	Dom Pracowniczy Elwo	90
Pszczyna	pensjonaty	Pensjonat Retro	49
Pszczyna	agroturystyka	Pszczyna – Poręba	2
Pszczyna	agroturystyka	Wiśła Wielka, ul. Zalewowa 8	12
Goczałkowice-Zdrój	zajazdy	Zajazd "MARIA"	25
Goczałkowice-Zdrój	kwatery prywatne	Pokoje do wynajęcia	10

Audyt turystyczny Wiślanej Trasy Rowerowej na terenie Województwa Śląskiego

Goczałkowice-Zdrój	kwatery prywatne	"Pokoje Gościnne"	brak danych
Goczałkowice-Zdrój	sanatoria	Sanatorium "GWAREK"	220
Goczałkowice-Zdrój	sanatoria	"UZDROWISKO GOCZAŁKOWICE-ZDRÓJ"	250
Miedźna			0
Bojszowy			0
Bieruń	hotele	"Adria", Hotel – Restauracja	60
Bieruń	hotele	"Axel" – Zajazd – Hotel – Restauracja	22
Bieruń	zajazdy	Zajazd "Jajosty" - Hotel – Restauracja	16
Bieruń	motele	Motel "Leśny", Restauracja "Relax"	70
Bieruń	pensjonaty	Hostel – Erg. Spółka z o.o.,	46
Lędziny			0
Chełm Śląski	agroturystyka	Baza Agroturystyczna Andrzej Müller	2

ZAŁĄCZNIK NR 4

OPIS PRZEBIEGU SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH ORAZ TRAS I ŚCIEŻEK ROWEROWYCH

Powiat cieszyński

Wisła

Szlaki turystyczne

Szlaki spacerowe¹²⁹

1. Zboczami Bukowej

Bukowa (713 m n.p.m.) jest górą wznoszącą się na pn-wsch od centrum Wisły. Nie prowadzi przez nią żaden szlak turystyczny i dlatego, jako góra "dziewicza turystycznie", jest godna poznania. Niniejsza propozycja to ok. 2 godzinny spacer zboczami Bukowej, Kamiennego i Czerchli.

Najlepszym punktem wyjściowym jest rejon dworca PKS. Po wyjściu z niego na główną drogę i przejściu przez most na rzece Wiśle, należy skręcić w prawo i udać się do góry ul. Bukową. Po kilkuset metrach trasa mija po prawej willę "Silesia" (będącą kiedyś własnością ks. bp. Burschego), a następnie budowany od wielu lat dom wczasowy. Po lewej, w głębi, sanatorium "Jubilat". Droga pnie się ostro do góry. Po ok. 1500 metrach od początku ulicy Bukowej, powyżej D.W. "Ondraszek", dochodzi do ostrego zakrętu w prawo. Stąd roztacza się jeden z najpiękniejszych widoków na Wisłę.

Od prawej widać fragment grzbietu granicznego (od przeł. Beskidek po Soszów), na pierwszym planie Skolnity (z masztem telefonii komórkowej na tle lasu), bardziej w lewo Kobyla (z charakterystyczną "czapką leśną"). w dali, na lewo od centrum Wisły, widoczne Koziniec z masztem przekaźnika TV, a całkiem po lewej stronie zbocza Jarzębatej i Czerchli. w dole miasto Wisła z wijącą się wstążką rzeki. Następnie trasa biegnie drogą leśną wznoszącą się lekko do góry. Droga ta, biegnąca najpierw polaną, skręca w prawo i w linii spadku wchodzi w las. Najpierw jest to młodnik, potem las bukowy, a następnie "ciemny" las świerkowy. w lesie tym dochodzi w pewnym momencie do rozdrożenia ścieżek (w lewo, do góry i w prawo). Należy wybierać wariant "prawy". Po kilku minutach ścieżka przestaje się wznosić, a wręcz lekko schodzi w dół. Po kilkuset metrach trasa biegnie w prawo, w dół oporęczowanymi schodkami aż do polany.

Polana ta jest symbolicznym miejscem modlitw ewangelików wiślańskich w okresie kontroreformacji (podobne miejsce jest na zboczach Równicy). Co roku, w ostatnią niedzielę sierpnia, są tu odprowadzane nabożeństwa. na kamieniu symbolizującym ołtarz wyryte są daty 1654 - 1782. z polany odchodzi ścieżka w drugim, górnym jej rogu wychodząc z powrotem na drogę leśną. Droga obniża się nieco. Po chwili, po prawej stronie otwiera się trochę zmieniona panorama - na horyzoncie pojawia się Stożek (szczyt ze szczyrbinką przecinki granicznej). Droga trochę jeszcze schodzi, by następnie skręcić w lewo, w las bukowy. Lasem tym trasa biegnie do granicy pastwiska. Przez bramkę trasa wiedzie w kierunku jednego z zabudowań na stoku Bukowej. Stąd roztacza się nowy widok, tym razem na wschód: najwyższe wzniesienie (z masztem) to Szryczne (1257 m.n.p.m.) - najwyższy szczyt Beskidu Śląskiego. w lewo od niego - Magura i Klimczok. na najbliższym planie - Kamienny (ze schroniskiem pod szczytem) i wychodzące zza niego Trzy Kopce Wiślańskie.

Schodząc między zabudowaniami w dół trasa dochodzi do przełęczy. Prowadzi tędy droga z Wisły do Dobki przez Tokarnię. Jeżeli czas jest ograniczony, można zejść w prawo, w dół, by po 30 minutach znaleźć się z powrotem na dworcu PKS. Można jednak kontynuować spacer. Leśna droga wznosi się łagodnie i dochodzi do miejsca zwanego

¹²⁹ na podstawie www.wisla.pl

Szymków (z jednym domem). Stamtąd, na rozdwojeniu, warto wybrać drogę w prawo i po 5 minutowym spacerze lasem wyjść na otwartą przestrzeń. Trasa mija zdewastowany wyciąg narciarski Huty Baildon i dochodzi do skrzyżowania. Po ok. 50 m. w lewo, można usiąść na widokowym tarasie baru "Pod Lasem", a następnie kontynuować spacer w dół. Po ok. 400 m., przed szczytem Czerchli, można wybrać dwa warianty końcowe: albo iść w prawo i po 10 min. zejść do wylotu doliny Bukowej, albo iść w lewo, by po ok. 20-30 min. zejść między domami wczasowymi Partecznika na ul. Olimpijską, a stamtąd parkiem do pl. Hoffa.

2. Zachód słońca z Jarzębatej

Jest to wycieczka w celu obejrzenia zachodu słońca. Czas spaceru ok. 2,5 - 3 godzin. z centrum Wisły należy się udać na ul. Olimpijską, by na jej końcu skręcić w prawo w ul. 11 Listopada. Droga ta wiedzie coraz wyżej między domami wczasowymi, mija żółte znaki szlaku turystycznego, który idzie wprawdzie w tę samą stronę, ale wejście nim jest uciążliwe. Nad OSW "Relaks" można zrobić mały skrót w lewo, przez las, ścinając pętlę drogi. Droga dalej wznosi się coraz bardziej. Po wyjściu nad granicę lasu, za plecami odsłania się coraz szersza panorama. Droga wiedzie jednak jeszcze wyżej. Po pewnym czasie nachylenie drogi zmniejsza się i przez ok. 200 m. droga idzie prawie poziomo. Warto odwrócić się, aby spojrzeć na piękny widok, a przy okazji zachwycić swoje oczy zachodzącym za Czantorię słońcem.

Od Czantorii w lewo widać grzbiet graniczny biegnący przełęczą Beskidek, Soszów (na szczycie górna stacja wyciągu), Cieślar (na szczycie domek), Mały Stożek, Stożek (z charakterystyczną "szczyrbinką" przecinki granicznej), Kiczory. na pierwszym planie widać Skolnity, a w lewo Kobyla. Po lewej polana Kozińców z masztem przekaźnika TV. Jeszcze w lewo Smerekowiec zwany też Czuplem. w dole, na wprost, otwarta dolina Dziechcinki. w prawo od Czantorii wznosi się Bukowa z dwoma domami wczasowymi.

Po schowaniu się słońca za góry warto pójść dalej wznosząc się w stronę widocznego przed nami lasu. w czerwcu i lipcu można zaobserwować ciekawe zjawisko - podchodząc do góry obserwować "wschodzące" zza Czantorii słońce, by pod lasem znowu zachwycić się jego drugim zachodem.

Na skraju lasu, na rozwidleniu dróg, warto wybrać drogę w lewo. Trasa biegnie trawersem Kamiennego, wygodną drogą. Po ok. 10 minutach droga wychodzi z lasu na osiedle Kamienny, skąd widać nową panoramę, tym razem na północno - wschodnią część Beskidu Śląskiego. Od lewej widoczny Ustroń z osiedlem Manhattan, w prawo masyw Orłowej z wychylającą się zza niej Równicą, na ostatnim planie grzbiet z Błotnym, Klimczokiem i Magurą, bliżej grzbiety Kotarza i Starego Gronia, a całkiem po prawej, na pierwszym planie, Trzy Kopce Wiślańskie.

Spacer można kontynuować dalej tą samą drogą, która grzbietem schodzi w dół (w pewnym momencie odsłania się widok po lewej stronie, gdzie nad przełęczą Beskidek widać Jaworowy - szczyt z masztem wznoszący się nad Trzyńcem), omija przysiółek Mamrznika, biegnie po lewej stronie wypiętrzenia z małą wieżą i wchodzi do lasu. Przed wejściem do lasu po lewej, w dole, widać światła drogi i domów z rejonu Oazy. Lasem droga obniża się dosyć mocno wychodząc na Szymków (z jednym domem). Tutaj należy wykonać zwrot o 180 stopni w lewo i dalej lasem, przy zapadających coraz bardziej ciemnościach, posuwać się mniej więcej na tym samym poziomie wysokościowym. Po kilku minutach trasa wiedzie na otwartą przestrzeń i w dół. Dochodząc do D.W. "Krokus" warto spojrzeć w prawo na światła Wisły z rejonu dworca kolejowego. Schodzenie już prawie nocą zostawia po wycieczce niezapomniane wrażenia.

Opisana trasa jest ciekawa również w ciągu dnia, gdyż w większej części prowadzi otwartym terenem, a zatem cieszy oczy pięknymi widokami okolic Wisły.

3. Wycieczka na Krzywy

Krzywy (634 m.n.p.m.) jest szczytem rozdzielającym doliny Jawornika i Gahury (najlepiej widać go np. z Piły na tle Czantorii). Ze szczytu tego roztacza się najpiękniejszy, widok na Wisłę. Jest to wycieczka samochodowo - piesza (można wybrać również wersję rowerową). Eskapada zajmuje maksymalnie 2 godziny, a zatem nadaje się na niedzielny popołudniowy spacer.

Samochodem można dojechać do Obłazca i stamtąd odbić w dolinę Gahury. Dolna część doliny jest nieciekawa turystycznie ze względu na Kopalnię Surowców Skalnych. Po przejechaniu doliną 1,1 km droga rozdzwaja się i w tym miejscu warto zaparkować na poboczu samochodu. Spacer należy rozpocząć drogą idącą w lewo. Wznosząc się do góry można podziwiać po prawej stronie zbocza Czantorii z pięknym lasem bukowym oraz widocznym jak na dłoni masztem przekaźnika TV. Po ok. 15 minutach trasa dochodzi do skrzyżowania z transformatorem energetycznym. w tym miejscu należy odbić w lewo. Po kilkuset metrach, po prawej znajduje się malownicze źródło wypływające spod starych buków. Dalej droga wprowadza na polany - pastwiska i po pokonaniu dwóch zakrętów wychodzi na grzbiet Krzywego. Wznosząc się coraz wyżej odsłania się panorama na północ: na zboczach Równicy widać domy wczasowe Jaszowca, zza Równicy wychodzi po lewej Lipowski Groń, a na jego tle niższa Palenica. w prawo od Równicy masyw Orłowej. Tuż przed szczytem, po lewej, na skraju świerkowego młodnika można przyjrzeć się pracy mrówek w okazałym mrowisku. Ze szczytu zaś roztacza się przepiękny widok na rozszerzenie doliny Wisły, między Obłazcem a Oazą, w którym to rozszerzeniu rozsiadło się miasto Wisła. na prawo, nad miastem wznosi się masyw Skolnitégo (na jego tle, poniżej zalesiona Czajka) odchodzącego od granicznych szczytów Soszowa i Cieślara. Nad zboczem Cieślara wychyla się nieśmiało szczyt Stożka z charakterystyczną szczerbinką. Nad zwężeniem doliny na Oazie widoczny grzbiet Groniczka wznoszący się aż po Kosińce. Po lewej stronie zalesiona Bukowa, dalej zabudowane zbocza Czerchli i Jarzębatej. Odpoczywając na grzbiecie Krzywego można posłuchać odgłosów miasta i pooglądać miniaturki samochodów i pociągów.

Po "naładowaniu" duszy pięknem otaczającego świata można przejść jeszcze kawałek grzbietem (w prawo) przeskakując przez płotki, wykorzystując ułatwienia w postaci ławeczek. na polanie rośnie kilkanaście jałowców, które są już w górach, coraz większą rzadkością. w trawie można zauważyć, szczególnie jesienią, kwitnące Dziewięciszły Beżłodygowe. Dochodząc do płotu z drutu kolczastego, należy zejść wyraźną polną ścieżką do drogi prowadzącej przez Osiedle Bucznik. Drogą tą można iść w prawo i po chwili zamknąć pętlę, lub w lewo, między zabudowania i po przejściu przez posesję, opuścić się ścieżką w dół wychodząc obok wspomnianego wyżej transformatora.

W wariacie rowerowym należy podjechać w lewo, do przełęczy między Krzywym i Czantorią, a stamtąd zjechać ulicą Wańkowską do Jawornika (nawierzchnia w 80% asfaltowa).

4. na piwo do Sikory

Bardzo ciekawa, kilkugodzinna wycieczkę na piwo do gospody "U Sikory" w Hrczawie (Hrčavie) w Czechach. Z rejonu Wisły lub Ustronia należy pojechać samochodem przez Kubalonkę i Istebną do Jaworzynki. Za Istebną mija się skrzyżowanie, na którym w lewo prowadzi szosa do Koniakowa, w prawo zaś do międzynarodowego przejścia granicznego z Czechami w Jasnowicach. Należy pojechać prosto, przejeżdżając całą Jaworzynkę. z szosy biegnącej grzbietem (jest to główny wododział europejski - po lewej

zlewisko Morza Czarnego, po prawej - Bałtyku) roztacza się piękna panorama na wszystkie strony świata. Po prawej, na zachodzie, widoczne po czeskiej stronie pasmo Beskidu Śląsko-Morawskiego ze znajdującą się na pierwszym planie Girową i dalszym planie Lysą Horą (1325 m.n.p.m.). Po lewej stronie, na południowym-wschodzie, część Beskidu Żywieckiego, tzw. Worek Raczański, bardziej w lewo zaś na północy widoczny grzbiet Beskidu Śląskiego od Kiczor po Karolówkę, w dali widoczna Barania Góra.

Po minięciu centrum Jaworzynki ze szkołą, kościołem i sklepami, trasa obniża się powoli w stronę Trzycatka, ostatniego przysiółka tej położonej "na samym końcu Polski" miejscowości. Po prawej widoczny Wawrzyńcowy Groń z budką wyciągu narciarskiego. Nazwa "Trzycatek" pochodzi od tego, że znajdował się tu kiedyś urząd celny między Węgrami a Księstwem Cieszyńskim. Pobierano w nim cło w wysokości 30% (z czeskiego: trzicet - trzydzieści) od wartości towarów, ustanowione jeszcze w 1235 r. przez króla Węgier, Belę IV. Zbliżając się do końca drogi z pętlą autobusową i ostatnim przystankiem PKS mijamy po prawej nowo wybudowany kościół (stary drewniany został przeniesiony do Istebnej - Młaskawki), po lewej zaś Hotel Harnaś z krytym basenem. Za kościołem skręcamy w prawo w stronę przejścia granicznego. Należy jechać jeszcze ok. 1,5 km do ostatnich domów i tam zostawić samochód. W dali widoczny w odległości ok. 200 m. budynek graniczny.

Przejście graniczne na Trzycatku jest przejściem turystycznym, pieszym i rowerowym. Za przejściem należy udać się drogą graniczną w lewo. Po ok. 20 min. spaceru droga dochodzi do Hrczawy. Po drodze trasa mija drewniany kościół p.w. Św. Cyryla i Metodego pochodzący z 1936 r., interesujący przykład XX-wiecznej ciosówki. Dochodząc do głównej drogi z przystankiem autobusowym skręcamy nią w lewo i po ok. 100 metrach dochodzimy do gospody "U Sikory". Znajduje się ona w starym budynku drewnianym, z oryginalną sienią wykładaną kamiennymi płytami. W podwórzu gospody jest dziewiętnastowieczna kuźnia. w gospodzie można odpocząć, napić się np. piwa czy herbaty z rumem (płacić można również polskimi złotymi). Przy okazji zapoznać się z ciekawą historią tej wsi.

Wieś Hrczawa położona jest u zbiegu granic Polski, Czech i Słowacji. Jest najdalej na wschód położoną miejscowością w Republice Czeskiej. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1645 roku i wiąże się z budową tzw. Małego Szańca na wzgórzu Wały. Na początku XX wieku Hrczawa należała administracyjnie do Jaworzynki. Oddzielona granicą od oddalonej o 2 km. doliny Czernianki (już na Węgrzech), a masywem Girowej od Mostów i Bukowca, w sposób naturalny zawsze ciążyła ku tej miejscowości. w 1920 r. Rada Ambasadorów przyznała całą Jaworzynkę z Hrczawą Polsce. Miejscowa ludność pod wodzą Jana Gazura i Jana Sikory wystosowała wówczas do komisji granicznej specjalną petycję, w której domagała się włączenia Hrczawy do Czechosłowacji (przemawiały za tym względy praktyczne - od linii kolejowej w dol. Czernianki było ok. 2 km., zaś do Wisły czy Ustronia ponad 20 km., a drogi przez Kubalonkę wtedy nie było). Ostatecznie w czerwcu 1924 roku Hrczawę włączono do Czechosłowacji. Odcięta od świata wieś poddała się czechizacji prowadzonej przez miejscowego nauczyciela Karola Smyczka. Mieszkańcy Hrczawy wobec Polaków byli i są Czechami, wobec Czechów - sami często podkreślają swą regionalną odrębność. Dziś wśród mieszkańców jest jedynie 6 osób narodowości polskiej i 15 słowackiej, przy czym wielu Hrczawian posługuje się w dalszym ciągu gwarą cieszyńską. w odróżnieniu od innych wsi cieszyńskich jest to wieś jednolicie katolicka.

Po powrocie na Trzycatek, warto udać się na spacer do "trójkąta granicznego" Polski, Czech i Słowacji. Od pętli autobusowej należy iść prosto, jakby przedłużeniem głównej szosy, następnie skręcić za drogą lekko w prawo opuszczając się w stronę lasu. Pod lasem znajdują się dwa kamienne obeliski (trzeci widoczny powyżej w lesie) zaznaczające styk trzech granic. Spacer w obydwie strony zajmie ok. pół godziny.

5. Aleja ks. bp J. Burschego

Wycieczka zajmie niespełną godzinę. z dworca PKS należy wyjść na główną ulicę i po przejściu mostu na rzece Wiśle odbić w prawo w al. ks. bp J. Burschego. Po lewej stronie, powyżej drogi znajduje się pensjonat "Strumyczek" zbudowany na fundamentach pierwszej willi Bogumiła Hoffa "Bożydar", a w obejściu, na prawo od budynku, widoczna podmurówka po drugim "Bożydarze" (kiedyś istniały obok siebie dwie wille o tej samej nazwie).

Bogumił Hoff uważany jest "odkrywcą Wisły jako letniska". Bogumił Hoff (1829-94) urodził się w Radomiu. Uczęszczał do szkół w Lublinie, Krakowie i Raciborzu. Po ukończeniu szkół wybrał zawód rolnika i w latach 1852-65 administrował i dzierżawił majątki ziemskie. na marginesie zajęć zawodowych interesował się przejawami kultury ludowej. Zmieniając często miejsce pobytu wykonał szereg akwarel typów i strojów ludowych. Współpracował z Oskarem Kolbergiem, który wykorzystywał w swoich pracach sporo materiału ilustracyjnego Hoffa. Do Wisły przybył po raz pierwszy w roku 1882. Zafascynowany urokiem okolicy i życzliwością tutejszego ludu zaczął propagować walory Wisły w prasie i wśród znajomych namawiając ich do odwiedzenia tych pięknych zakątków. Bogumił Hoff zapoczątkował budowę pierwszych willi - pensjonatów. Pierwszą, w której sam zamieszkał na stałe, zbudował w roku 1885 na słonecznym stoku Kamiennego i nazwał ją "Bożydarem" (Bożym Darem), miejscowa ludność zaś nazwała ją "Warszawą", jako że jej właściciel przyjechał do Wisły z Warszawy. w latach następnych powstały wille "Jasna" i "Janina". Przebywając w Wiśle zbierał materiały historyczno-etnograficzne, które wydał w monografii tej miejscowości (1888 r.). Zmarł w roku 1894 i został pochowany na cmentarzu "Na Groniczku".

Idąc dalej aleją, nie sposób nie zauważyć górującej nad nami masywnej budowli hotelu, którą rozpoczęto ok. 25 lat temu. Obiekt ten kilka razy zmieniał właściciela i nie ma jakos szczęścia do ukończenia budowy.

Na miejscu budowanego hotelu stała kiedyś willa "Słoneczna" wybudowana ok. roku 1903 według projektu Bogdana Hoffa (syna Bogumiła) dla Henryka Dynowskiego, emerytowanego dyrektora szkół warszawskich. Willa ta została zakupiona następnie przez Romana Sochaczewskiego jako prezent ślubny dla jego narzeczonej Wandy. w pensjonacie tym bywało wiele znaczących osób ze świata naukowego i artystycznego. w 1940 roku właściciele zostali wydalen i "Słoneczna" została przekazana w ręce niemieckie. na skutek nieostrożności nowych użytkowników dom spłonął doszczętnie w 1941 roku.

Poniżej drogi znajduje się bardzo malownicza willa "Pod Jaworem" wzniesiona ok. 1930 roku również przez rodzinę Sochaczewskich. w latach 1946-48 mieszkał w niej Zygmunt Wasilewski (1865-1948), publicysta i krytyk literacki. Nad willą zauważamy kapliczkę z napisem "Pamięci Wandy Sochaczewskiej poległej 24.IX.1944 pod gruzami Warszawy".

Dalej, za szpecącym krajobraz barakiem budowniczych hotelu, droga mija po prawej stronie willę "Zacisze" wybudowaną w roku 1903 przez biskupa Kościoła Ewangelicko - Augsburgskiego Juliusza Burschego. Za domem, po prawej stronie znajduje się obelisk poświęcony pamięci tego wielkiego "... orędownika polskości Śląska, Warmii i Mazur...", wykonany przez Karola Kubalę. Miejsce na obelisk zostało wydzielone z posiadłości przez obecną właścicielkę "Zacisza".

Juliusz Bursche (1862-1942) urodził się w Kaliszu. Gimnazjum ukończył w Warszawie, a studia teologiczne w Dorpacie. Po zakończeniu wikariatu został wybrany pastorem - diakonem w Warszawie, a w roku 1904 objął z wyboru funkcję generalnego superintendenta. Za namową Bogdana Hoffa przyjechał z rodziną do Wisły na letni wypoczynek w 1902 roku. Ponieważ spodobała mu się Wisła i okolice, w następnym roku zbudował (wg projektu Bogdana Hoffa) willę, którą nazwał "Zacisze". Nazwa willi była

adekwatna do jej przeznaczenia - tutaj biskup Bursche z rodziną i gośćmi spędzał kilka miesięcy w roku aż do 1939 r. Stąd kierował m.in. pracą kościoła ewangelickiego w Polsce. w czasie pobytu w Wiśle brał czynny udział w życiu tutejszej społeczności, w "Zaciszu" bywali miejscowi nauczyciele, Józef Goszyk, Jan Kubisz, proboszcz ks. Morawiec i inni księża diecezji cieszyńskiej, bywał też często Julian Ochorowicz, z którym Bursche omawiał wspólne plany rozbudowy Wisły. na początku wojny biskup został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego Sachsenhausen-Oranienburg, gdzie zmarł śmiercią męczeńską 20 lutego 1942 roku.

Ocieniona aleja wiedzie zboczem Czerhli. Po chwili nad drogą ukazuje się doskonale utrzymana willa "Dąbrówka" wybudowana ok. 1930 roku przez dra Stanisława Kopczyńskiego. Dr Kopczyński spędzał tu coroczne urlopy z całą rodziną, a po jego śmierci zamieszkała tu na stałe jego córka, która uczyła w wiślańskiej szkole. Nieco dalej, poniżej drogi można zauważyć ciekawostkę przyrodniczą - z jednego nieomal pnia wyrastają dwa dęby i stojąca między nimi lipa. Aleja ks. bp Burschego kończy się krótkim, stromym podejściem do ul. Kuryatty. Przed podejściem po prawej stronie murowana willa "Pałac". w ogrodzie tej willi rosło zawsze dużo czosnku niedźwiedziego (jego aromat, szczególnie wiosną, unosił się wkoło), niestety prowadzone prace budowlane zniszczyły duże siedlisko tej rośliny.

Jeśli by przejść ulicą Kuryatty w lewo (ok. 150 m) można dojść do murowanego domu o charakterystycznej nazwie "Światłocień". na istniejącej kiedyś na budynku tablicy pamiątkowej można przeczytać: "W tym domu żył i tworzył w latach 1938-1951 artysta-malarz Czesław Kuryatto, jeden z najwybitniejszych portrecistów polskich, twórca przeszło 2000 obrazów pomnażających zasoby kultury narodowej. Urodził się w Zwiąhlu na Wołyniu 14.VII.1902 r. - odszedł w pełni sił twórczych 12.III.1951. Wieczna mu chwała". Podobnie jak Carriere czy Rembrandt, Kuryatto był przede wszystkim wrażliwy na światło i cień (stąd m.in. nazwa jego willi). Olbrzymi wachlarz zainteresowań, niebywała rozpiętość tematyki: od nieuchwytniej subtelności kwiatu, spojrzenia czy zamyślanej twarzy, do stalowej potęgi hal fabrycznych i hut, charakteryzują twórczość Kuryatty. Część obrazów (ponad sto) jest w posiadaniu wiślańskiego Muzeum Beskidzkiego. Grób artysty znajduje się na cmentarzu katolickim w Wiśle.

Ulicą Kuryatty w prawo, droga dochodzi do ulicy Górnośląskiej. Przed skrzyżowaniem, po prawej stronie mijamy okazały budynek "Księżówki". w latach 1933-34 z inicjatywy biskupa J. Burschego wybudowano "Księżówkę Ewangelicką" (projektantem był brat biskupa - Teodor) jako dom wczasowy dla księży. Po wojnie dom ten miał kilku narzuconych właścicieli, m.in. Związki Zawodowe, szkołę hotelarską, PZPR, by w roku 1991 wrócić do kościoła ewangelickiego. Obecnie w "Księżówce" mieści się "Ośrodek Dalszego Kształcenia Księży i Katechetów Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego".

Powyżej "Księżówki", wśród drzew widać pensjonat "Almira", znany z tego, że przez wiele lat był pod wymuszonym zarządem KW PZPR.

Powrót ulicą Górnośląską w dół do ulicy Olimpijskiej i centrum Wisły.

6. Cmentarz na Gróniczku

Cmentarz na Gróniczku, znajduje się na wzniesieniu w widłach Wisły i jej dopływu Kopydła. Aby tam dojść należy z Oazy udać się w kierunku Istebnej (ok. 400 m) i odbić w lewo w ulicę Gróniczek, która doprowadzi nas do cmentarza. Po drodze mija się po prawej stronie okazałą willę "Jodła" zbudowaną w okresie międzywojennym w stylu witkiewiczowskim (kiedyś nazywała się "Zakopianka").

Cmentarz ewangelicki "Na Gróniczku" został założony w roku 1819, zaś kaplicę cmentarną zbudowano w 1948 roku.

Po wejściu na cmentarz poruszamy się główną aleją mijając po obydwu stronach groby ludzi zasłużonych dla Wisły. w ósmym rzędzie od dołu po lewej stronie znajduje się grób Andrzeja Podzorskiego (1886-1971), nauczyciela, społecznika, inicjatora powstania i pierwszego kierownika Muzeum Beskidzkiego. Trochę wyżej również po lewej stronie stoi drewniany nagrobek Kazimierzy Chobotowej (1897-1976), nauczycielki, współorganizatorki gimnazjum w Wiśle.

Nieco wyżej, dalej od głównej alejki znajduje się zaniedbana mogiła, w której złożono urnę z prochami Jana Sztwiertni (1911-1940), nauczyciela wiślańskiego, wybitnie uzdolnionego kompozytora, któremu wojna nie pozwoliła na rozwinięcie skrzydeł. Po prawej stronie alei jako pierwszy z brzegu zauważamy grób ks. Michała Kupferschmidta (1783-1867), wieloletniego proboszcza parafii w Wiśle, inicjatora budowy obecnego ewangelickiego kościoła parafialnego w centrum. Obok znajduje się grób jego syna Gustawa Kupferschmidta, również pastora, który przyczynił się do uznania szkoły wiślańskiej za publiczną i uzyskania dla niej funduszy z dóbr arcyksiążęcych. w następnej mogile złożony jest proboszcz Karol Samiec zmarły tragicznie kilka lat temu. w następnym rzędzie położony jest grób ks.prof.dr Andrzeja Wantuły (1905-1976), proboszcza parafii ewangelicko-augsburskiej w Wiśle, a następnie biskupa tegoż Kościoła, wiceprezydenta Światowej Federacji Luterńskiej, więźnia obozów w Dachau i Gusen. Powyżej w przedostatnim rzędzie przed kaplicą pochowany jest Jerzy Drozd (1907-1981), nauczyciel, dyrektor Szkoły Muzycznej w Cieszynie, współzałożyciel Zespołu Pieśni i Tańca Ziemi Cieszyńskiej. Tuż przed kaplicą znajduje się grób Józefa Goszyka (1865-1955), inicjatora wybudowania szkoły w centrum Wisły i wieloletniego jej kierownika. Mijając kaplicę cmentarną warto zwrócić uwagę na dwie tablice z nazwiskami Wiślan, ofiar II wojny światowej. Po prawej stronie od wejścia do kaplicy znajduje się odtworzony nagrobek "Króla Wisły", słynnego wójta Pawła Raszki (urząd swój sprawował przez 47 lat). Paweł Raszka został pochowany w pierwszym rzędzie od wejścia na cmentarz, ale w jego mogile pochowano w międzyczasie dwie inne osoby.

Tuż nad kaplicą po prawej stronie znajduje się grób Adama Niedoby (1906-1972), nauczyciela z Głębiec, założyciela Zespołu Regionalnego "Wiśła", autora nieformalnego hymnu górali wiślańskich "Szumi jawor, szumi...".

W czwartym rzędzie nad kaplicą pochowany jest rzeźbiarz Artur Cienciąła (1914-1985), autor m.in. dziesiątków popiersi wybitnych Polaków. Powyżej grobowca A.Cienciąły świeża mogiła prof. Stanisława Hadyny (1919-1999), twórcy i wieloletniego dyrektora Zespołu Pieśni i Tańca "Śląsk". w tym samym rejonie w głębi od głównej alei zauważamy nagrobek w postaci kamienia. w mogile tej pochowani są Bogumił Hoff (1829-1895), odkrywca Wisły jako letniska i autor szeregu prac na temat tej miejscowości, jego żona oraz ich syn Bogdan (1865-1932), projektant wielu budowli w Wiśle i jej zagorzały popularyzator. Twórcą nagrobka rodziny Hoffów jest Artur Cienciąła.

W dalszej części cmentarza znajdują się nowe mogiły. Po zwiedzeniu cmentarza można wyjść górnym wyjściem i piękną aleją dojść do jednej z ulic sprowadzających nas w prawo w dół do ul. Kopydło lub w lewo w dół do Jonidła.

7. Skalki na Kobylej

Jednym z ciekawszych miejsc na terenie Wisły są bardzo malownicze skalki na stoku Kobylej, góry wznoszącej się nad Kopydłem i Głębcami. Spacer zajmie ok. 1,5 do 2 godzin.

Spacer można rozpocząć od przystanku autobusowego Wisła -Turystyczna (nazwa pochodzi od prosperującej tutaj w przeszłości restauracji "Turystyczna") na trasie Wisła-Kubalonka. Tuż powyżej przystanku należy odbić w prawo, w kierunku domów wczasowych "Potok" i "Energetyk". Przed mostkiem, po prawej stronie, zwraca uwagę tablica upamiętniająca śmierć por. WP Romana Mrozińskiego, dowódcy grupy partyzanckiej

"Malinka". Po przejściu przez mostek na potoku Kopydło, który odwadnia stoki Stożka, Kiczor i Kubalonki, początkowo asfaltowa, potem pokryta płytami betonowymi droga wiedzie na stok Kobylej. Po chwili przekracza się tory kolejowe linii Wisła - Wisła Głębce. Kiedy droga zmniejsza swoje nachylenie, po lewej otwiera się widok na Głębce (widać m.in. budynek sanatorium). Po wejściu w las, widać rosnący po prawej stronie drogi stary buk - obwód jego pnia wynosi 3,6 m. Idąc dalej, przed ostrym zakrętem w prawo - pod drogą źródło o smacznej wodzie. Po chwili po prawej stronie droga mija polanę z pojedynczym domem - miejsce to zwane jest Soliskiem. Powyżej polany, po prawej stronie drogi - naturalne osuwisko - najprawdopodobniej skałki, które są celem wycieczki, zostały odsłonięte w podobny sposób.

Po chwili trasa opuszcza las, na wprost - zalesiony szczyt Kobylej. Trasa biegnie przez Osiedle Kobyla. Przed pierwszym domem droga rozdwaja się - lewa odnoga prowadzi na Osiedle Mały Stożek, trasa prowadzi w prawo. Dalej droga pnie się wzwyż osiedla, dochodząc do niezbyt wyraźnej przełęczy. Tutaj łączy się z niebieskimi znakami szlaku turystycznego, który prowadzi ze Stożka (z lewej) do Oazy (prosto). Dalej trasa wiedzie tym szlakiem do końca. Na skrzyżowaniu są tabliczki informacyjne szlaku spacerowego (biało-czerwonego) z Głębca. Po prawej stronie drogi widać młody brzozy lasek, partię szczytową ciekawych skałek piaskowcowych. Trasa prowadzi w prawo w dół, widać skałki w całej krasie. Pionowa, miejscami odchylona ściana ma w największej ekspozycji 12 m. Na ścianie tej można spotkać czasami ćwiczących alpinistów czy doskonalących swoje umiejętności górników. Obchodząc skałki dokoła zauważyć można kilka nisz i mini grot, które mogą służyć jako schronienie w czasie deszczu. Ze szczytu widać po lewej stronie Skolnity (na prawym stoku widoczny maszt telekomunikacyjny sieci Plus GSM), nad nim Czantoria a przed nim dolina Dziechcinki. Po prawej widać Bukową z dwoma domami wczasowymi, a naprzeciw nas Kamienny z osiedlem Jarzębata. Na wprost - kotlina miasta Wisły.

Szlak wiedzie dalej drogą. Po chwili - kolejny pień starego buka (zmierzony obwód 4,7m), z którego wyrasta młodsze drzewo. Szlak niebieski skręca w prawo, w dół. Należy zachować ostrożność przy zejściu w las (jest ślisko i stromo). Pierwsza partia lasu jest szczególnie urokliwa - w wysokim drzewostanie jodłowo-świerkowym rosną o wiele młodsze żółcące się buki (jesienią). Po 5 minutach szlaki spacerowy i górski rozdwajają się - trasa biegnie szlakiem niebieskim do polanki z widocznym masywem Czupla (nad Malinką i Nową Osadą).

Dalej trasa prowadzi ulicą Ochorowicza między domami w dół, a po przekroczeniu torów dalej znakami niebieskimi w lewo do ul. Dziechcinka. Spacer kończy się na Oazie skąd autobusem lub pieszo wrócić można do centrum Wisły.

8. Do chatki AKT

Trasa prowadzi do schroniska studenckiego "Chatka AKT" na Pietroszónce. Całość wycieczki (z przerwą na herbatę) zajmuje ok. 4 godziny.

Spacer można rozpocząć na Kubalonce, dokąd można dojechać z Wisły autobusem PKS (co 30 min.). Na skrzyżowaniu widoczne są znaki czerwone szlaku górskiego (jest to Główny Szlak Beskidzki prowadzący z Ustronia aż po Bieszczady). Pierwszy odcinek wycieczki prowadzi tym szlakiem w kierunku Baraniej Góry. Trasa biegnie drogą w stronę Czarnego. Po kilkuset metrach po lewej stronie zauważyć można tzw. "Nową Beczkę" - restaurację wybudowaną w latach pięćdziesiątych. Obiekt ten posiadał w stylowej części dachowej mały hotelik. Po pożarze w roku 1987 górna część uległa zniszczeniu i już jej nie odbudowano. Przez kilka lat obiekt był zamknięty. Obecny, nowy właściciel przeprowadza remont i jest nadzieja, że obiekt znów zatętni życiem. Po 10 minutach spaceru

szlak wiedzie na Przełęcz Szarcuła. Droga asfaltowa odbija w lewo w dół, a trasa w prawo za znakami czerwonymi. na przełęczy znajduje się obszerny parking, który może służyć jako punkt wypadowy spaceru w wariantcie podjechania samochodem i powrotu tą samą drogą. Najbliższe 30 minut to spacer świerkowym lasem. Trasa wiedzie głównym wododziałem polskim - na lewo zlewisko Wisły (dolina Czarnej Wiselki), a na prawo zlewisko Odry (dolina Olzy). Kiedy las się kończy widać piękną polanę Stecówka. Pierwszym obiektem, który trasa mija prywatne schronisko Legierskiego. Jego pierwszy właściciel Michał Legierski cieszył się wielkim poważaniem wśród okolicznych mieszkańców.

W centrum Stecówki stoi warty obejrzenia drewniany kościółek pod wezwaniem Matki Boskiej Fatimskiej. Został on zbudowany w latach 1953-54 przez miejscowych cieśli. Obraz w ołtarzu głównym jest pędzla Jana Wałacha, a jego rama dłuta Ludwika Konarzewskiego. Do pięknego wystroju kościoła przyczynili się również artyści ludowi: Józef Bocek z Młaskawki i Jan Krężelok z Koniakowa. w 1981 roku na Stecówce utworzono parafię (obok kościoła okazały budynek probostwa). 24 maja 1997 r. poświęcono przy kościele dzwon, który znajduje się na stojącej obok dzwonnicy.

Sprzed kościoła można podziwiać jedną z piękniejszych panoram w Beskidzie Śląskim. Jak na dłoni widoczna Ochodzita (z masztem przetwornika TV) i leżący na jej stokach Koniaków. Po prawej stronie długi pokryty polami grzbiet Złotego Gronia, nad nim na dalszym planie widać Wawrzaczów Groń z rozłożoną na jego stokach Jaworzynką. Nad Koniakowem na ostatnim planie pasmo "Worka Raczańskiego" w Beskidzie Żywieckim.

Dalej szlak czerwonyprzewodzi w dół polany i dalej w las, lekko w górę. Po kilkuset metrach w prawo odbija "szlak chatkowy" znakowany na biało-niebiesko. Trasa prowadzi na malowniczą polanę Pietroszonka, gdzie krzyżuje się ze szlakiem zielonym biegnącym z Zaolzia na Baranią Górę. w połowie polany trasa prowadzi lekko w dół i mija po lewej stronie tryskające źródło. Wg ks. Grimma, wieloletniego proboszcza w Istebnej jest to jedno z siedmiu źródeł Olzy.

Po podejściu około 400 m zauważa się po prawej stronie poniżej drogi starą chałupę. Drogowskaz prowadzi do schroniska studenckiego "Chatka Akademickiego Klubu Turystycznego w Gliwicach". Obiekt ten z 30 miejscami noclegowymi (w porywach nocowało tu już i 120 osób) służy gliwickim (i nie tylko) studentom od 1968 roku. Jego standard nie jest wysoki, ale niepowtarzalna atmosfera tam panująca przyciąga od lat liczne rzesze stałych gości.

Do Wisły można wrócić inną trasą, nad barem "Gumie" ścieżką w lewo, aż do spotkania się ze szlakiem czarnym biegnącym nad Pietroszonką. Szlakiem tym - na lewo. Dalej można podążać szlakiem czerwonym do doliny Czarnej Wiselki. Powrót doliną w dół rzeki nie należy może do najbardziej interesujących, ale spotykane po drodze tablice Ścieżki Dydaktyczno-Przyrodniczej ustawione przez nadleśnictwo w Wiśle, urozmaicą spacer i poszerzą wiadomości z dziedziny przyrody.

Prawie siedmiokilometrowa asfaltowa droga prowadząca wzdłuż Czarnej Wiselki prowadzi do wylotu doliny i do przystanku autobusowego, skąd można wrócić do centrum Wisły.

9. Wisła Centrum I

Trasa od dworca PKS-u do Oazy. Czas spaceru około 1 godziny. Początek trasy to dworzec PKS, noszący kiedyś nazwę Wielkiej Łąki i tutaj to, jak mówią stare zapiski, osiedlili się pierwsi wiślanie. Obecny dworzec autobusowy powstał w tym miejscu w roku 1975 (przedtem znajdował się w centrum, naprzeciw placu B. Hoffa). Naprzeciw dworca autobusowego wznosi się kościół katolicki.

Kościół parafialny pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny został zbudowany w latach 1850-1855 (pierwszy wiślański kościół był zbudowany w tym miejscu w 1644), a rozbudowany o część dookoła prezbiterium w roku 1970 r (wg projektu architekta K.Koziela). Obraz Wniebowzięcia NMP w ołtarzu głównym pochodzi z XIX w. Przy kościele znajduje się cmentarz katolicki (kiedyś ewangelicki), na którym spoczywają m.in. malarz Czesław Kuriatto (1903-51), zasłużony lekarz i propagator higieny Stanisław Kopczyński (1873-1933), budowniczy linii kolejowej i wiaduktów w Dziechcinie i Głębcach inż. Ksawery Goryanowicz (1890-1957), propagatorka Wisły jako letniska, była właścicielka hotelu "Piast" Helena Wiśniewska (1855-1933). z dawnego cmentarza ewangelickiego zachował się (po lewej stronie od bocznego wejścia do kościoła) grób pastora Andrzeja Lehockiego z 1794 r z ciekawym epitafium w języku starosłowackim.

Idąc dalej ul. Lipową w stronę centrum, po lewej stronie mija się zameczek myśliwski Habsburgów, w którym mieści się obecnie wiślański Oddział PTTK, Centralna Informacja i Recepcja PTTK, siedziba Koła Przewodników.

Zameczek myśliwski został zbudowany na Przysłopie pod Baranią Górą dla arcyksięcia Fryderyka Habsburga w roku 1898. Po I wojnie światowej został adoptowany przez katowicki oddział Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego na schronisko turystyczne (1925 r) - rolę tę pełnił aż do lat siedemdziesiątych, kiedy to obok niego wybudowano nowe schronisko. Stary zameczek ulegał dewastacji i jednym z proponowanych rozwiązań było jego rozebranie. Znalazła się jednak w Wiśle grupa entuzjastów, członków PTTK, która przy dużym wkładzie pracy społecznej spowodowała przeniesienie zameczku do Wisły (lipiec 1984- październik 1987), wykonując przy okazji remont kapitalny. w budynku tym w 1987 r odbyło się zebranie założycielskie Oddziału PTTK w Wiśle.

Po ok. 100 m trasa prowadzi do ul.1 Maja. Po prawej stronie budynek głównej stacji kolejowej w Wiśle "Wisła Uzdrowisko". w tym miejscu należy dodać, że Wisła nie ma statusu uzdrowiska i stosowanie powyższej nazwy jest zwyczajowe i niepoprawne wg obowiązujących przepisów.

Linie kolejową doprowadzono do Wisły w 1929 roku, a do Głębiec przedłużono ją w 1932. Kolej została zelektryfikowana w roku 1974. Stacja kolejowa "Wisła Uzdrowisko" posiada połączenie komputerowe z ogólnopolską siecią rezerwacji PKP i tutaj można rezerwować bilety na wszystkie pociągi.

Naprzeciw dworca PKP odchodzi w stronę rzeki Wisły ul. Wodna. w głębi widoczny DW "ZIMOWIT".

Główny budynek tego kompleksu to przedwojenny pensjonat "Amerykanka" wybudowany na początku lat trzydziestych. Po wojnie znajdował się tam przez krótki czas ośrodek zdrowia, później przedszkole. w 1979 roku budynek został wykupiony i rozbudowany na ośrodek czasowy. w "Zimowicie", będącym obecnie domem czasowym, znajduje się ogólnodostępne Muzeum Narciarstwa, do którego zwiedzania zaprasza jego twórca - kierownik ośrodka.

Idąc dalej, po lewej stronie widać okazałą willę "Beskid". Budynek ten zbudowany ok. roku 1930 przez Bogdana Hoffa, był bardzo nowoczesnym jak na ówczesne czasy hotelem z restauracją i kawiarnią. w pierwszych latach swojego istnienia nosił nazwę "Bogdan". w roku 1935 został zakupiony przez Józefa Guziurę i po remoncie zmieniono jego nazwę na Hotel "BESKID". w czasie wojny w hotelu tym przebywały niemieckie dzieci z Berlina i Hamburga. Po wojnie, do 1951 roku, w budynku nadal funkcjonowała restauracja i hotel, następnie pełnił rolę internatu szkoły hotelarskiej. Potem był siedzibą Ogniska Muzycznego - i jest nią do nadal. Po kapitalnym remoncie, w roku 1992 w budynku uruchomiono Państwową Szkołę Muzyczną.

Bogdan Hoff (1865-1932) był synem Bogumiła Hoffa. Skończył szkołę techniczną kolei terespolskiej w Warszawie a następnie studiował w Akademii Sztuk Pięknych

w Krakowie oraz technikum we Wiedniu. w 1897 objął pracę nauczyciela rysunków w polskim gimnazjum w Cieszynie. Po roku 1905 osiadł na stałe w Wiśle i kontynuował prace swojego ojca nad przekształcaniem tej wsi w miejscowość letniskową i wczasową. Był projektantem wielu willi (m.in. "Zacisze", "Beskid", wille Ochorowicza). Wykorzystując elementy stylu witkiewiczowskiego chciał stworzyć styl typowo wiślański. Zmarł 19.07.1932, jest pochowany na cmentarzu "Na Górniczku" w Wiśle.

Powyżej "Beskidu" nasz trakt spacerowy wchodzi w teren zamknięty dla ruchu kołowego. Po prawej kompleks pawilonów handlowo-usługowych (nazwanych popularnie "bunkrami"), wybudowanych przez wiślańskich kupców i rzemieślników.

Teren po prawej stronie drogi to miejsce, gdzie Bogdan Hoff i Julian Ochorowicz wystawili szereg drewnianych pensjonatów, przeznaczonych dla letników z różnych stron Polski. Były to m.in. wille "Maja", "Placówka". w tej ostatniej przebywali przybyli do Wisły na zaproszenie Ochorowicza Bolesław Prus i Władysław Reymont. Pobyt Prusa upamiętnia tablica na ścianie jednego z pawilonów. Drugim miejscem starych pensjonatów był teren po lewej stronie drogi, powyżej "Beskidu" (obecnie zadrzewiony). Tam Ochorowicz zbudował w 1925 roku trzy drewniane wille pod wspólną nazwą "Zofiówka". Największy budynek był wykonany "bez jednego gwoźdźca" i w nim uczony przeprowadzał szereg doświadczeń z dziedziny psychotroniki.

Idąc dalej, za kompleksem pawilonów zauważyć warto po prawej stronie 300 letni dąb a pod nim obelisk z tablicą upamiętniającą pobyt i zasługi dla Wisły dra Juliana Ochorowicza. Julian Ochorowicz urodził się 28.02.1850 w Radzyminie, zmarł 1.05.1917 w Warszawie. Kształcił się w Lublinie (jego kolegą w gimnazjum był Aleksander Głowacki - Bolesław Prus), w Warszawie, Lipsku (doktorat), habilitował się na Uniwersytecie Lwowskim. Oprócz rozważań filozoficznych podjął szereg interesujących badań, głównie technicznych (wynalazki mikrofonów, aparatów do przenoszenia na odległość dźwięku i światła, stąd uważany jest za prekursora radia i telewizji) oraz z zakresu parapsychologii (dużo doświadczeń z tej dziedziny przeprowadzał w Wiśle). Do Wisły przyjechał po raz pierwszy w 1899 roku. Wspólnie z Bogdanem Hoffem zbudował kilka willi-pensjonatów: "Maja", "Placówka", "Sokół", a murowana Ochorowiczówka" istnieje do dnia dzisiejszego na ul. Ochorowicza (na Dzielnicach). Dużo fotografował. Zapraszał znamienitych gości m.in. Bolesława Prusa (to na jego cześć jedną z willi nazwał "Placówką"), Stanisława Reymonta (w Wiśle napisał on pierwszy tom "Chłopów"). w 1905, razem z ks. bp. Bursche i Bogdanem Hoffem był współzałożycielem Towarzystwa Miłośników Wisły. Biblioteczka wiślańskiej ofiarował ok. 600 tomów książek. Jego zasługi do rozwoju Wisły jako letniska są bardzo duże. Mieszkając w Wiśle nie przerywał swojej pracy naukowej - w specjalnie wybudowanym laboratorium przeprowadzał szereg doświadczeń z zakresu hipnozy, mediuizmu co nie zawsze podobało się mieszkańcom.

Po obejrzeniu obelisku Ochorowicza trasa biegnie przez skrzyżowanie z ul. Prusa mijając po prawej DH "Świerk". Naprzeciw "Świerku" kilka niezbyt spójnie i stylowo wyglądających straganów, które nie przysparzają miastu uroku.

Dalsza część ul. 1 Maja to krótki kompleks handlowy po przejściu, którego dochodzimy do ścisłego centrum miasta. Po prawej stronie widać mijamy Hotel Centrum.

W miejscu tym stała kiedyś drewniana karczma. w latach 1932-33 rodzina Rothów wybudowała na jej miejscu duży kompleks restauracyjny z hotelikiem. Za hotelem była letnia kawiarnia pod parasolami. Restauracja znana była ze znakomitej kuchni oraz różnorodności napitków. Szczególnym powodzeniem cieszyły się tzw. "fajfy", czyli popołudniowe dancengi. Od strony frontowej, na miejscu obecnego sklepu "Tajner", sprzedawano letnikom koronki, hafty istebniańskie i inne wyroby ludowe.

Po lewej stronie ulicy, tuż przed budynkiem poczty, w głębi znajduje się w nienajlepszej kondycji wille "Helcia". Zbudowana w roku 1905 była własnością Józefa

Goszyka, nauczyciela i wielkiego społecznika wiślańskiego. 6 marca 1919 gospodarz podejmował w tym domu Komisję Koalicyjną, która miała zadecydować o przynależności Wisły do odrodzonego państwa polskiego.

Dalej trasa biegnie do placu Bogumiła Hoffa stanowiącego centralny punkt miasta. Ale to znajduje się w drugiej części.

10. Wisła Centrum II

Centralnym punktem Wisły jest plac Bogumiła Hoffa. Jego otoczenie tzn. budynek poczty, domy z tzw. "Laubami", siedziba Urzędu Miejskiego oraz Dom Zdrojowy z restauracją, biblioteką i kinem zostało zbudowane w latach trzydziestych. na placu i w jego otoczeniu można spotkać w pogodne dni wystawy obrazów oraz wyrobów sztuki ludowej - ekspozycje połączone są ze sprzedażą. w głębi widoczny park z muszlą koncertową. na przedłużeniu ciągu budynków pl.B.Hoffa znajduje się okazały budynek szkoły.

Po 1918 roku władze oświatowe dysponowały na terenie Wisły dziewięcioma obiektami szkolnymi. w centrum stał murowany budynek z 1824 r i drewniany "U Niedźwiedzia" z 1891 r - budynki te nie mogły pomieścić wszystkich uczniów. Staraniem kierownika szkoły Józefa Goszyka otwarto w roku 1927 dwukondygnacyjną, 6-klasową Szkołę Podstawową (główna bryła obecnego budynku). Pod koniec lat czterdziestych do szkoły podstawowej dołączono Liceum Ogólnokształcące, które od 1945 funkcjonowało w pionierskich warunkach w rejonie Jarzębatej i Oazy. Aby rozładować trudne warunki lokalowe w roku. 1950 do istniejącego gmachu dobudowano drugie piętro. Wraz z rozwojem Wisły i ten budynek okazał się niewystarczający i na tyłach budynku (od strony parku) dobudowano w ostatnich latach (otwarto w 1995 r) nowe skrzydło, w którym mieści się liceum zaś szkoła podstawowa zajmuje część frontową.

Bardzo ciekawa jest zabudowa prawej części placu Hoffa. Za hotelem Centrum znajduje się parking dla samochodów - do 1975 r był to plac dworca autobusowego. w rejonie tym spotykamy trzy stare budynki zasługujące na uwagę. Od strony ulicy znajduje się murowany budynek Muzeum Beskidzkiego.

Budynek ten został wybudowany pod koniec XVIII wieku. Mury kamiennie-ceglane mają grubość ok. 1 m, dach dwuspadowy kryty gontem. w latach 1795-1945 była to karczma, w której koncentrowało się życie towarzysko-obyczajowe ludności wiślańskiej. Po 1945 roku w pomieszczeniach dawnej karczmy urządzono magazyny GS-u i mieszkanie magazyniera. w roku 1956 zlikwidowano magazyny a w dwóch największych izbach urządzono sale lekcyjne dla Zasadniczej Szkoły Gastronomicznej.

Z powstaniem muzeum w Wiśle najbardziej związana jest postać Andrzeja Podzorskiego (1886-1971) nauczyciela, społecznika, autora przewodników po Wiśle. Jego pasją było gromadzenie materiału etnograficznego, aby wyeksponować go potem w wymarzonej muzeum wiślańskim. Przez wiele lat czynił starania, zbierał eksponaty i materiały, by podczas i Tygodnia Kultury Beskidzkiej w Wiśle w dniu 16.08.1964 doczekać otwarcia Muzeum Beskidzkiego, którego był kierownikiem do 1968 roku.

Stałą ekspozycję muzeum tworzą trzy pomieszczenia ilustrujące główne zajęcia, strój i wnętrze izby mieszkalnej Beskidu Śląskiego. Osobną salę przeznaczono na wystawy zmienne. Przed wejściem do muzeum ekspozycja uli i sprzętów gospodarskich. Patrząc ze wspomnianego parkingu na zachód, w kierunku obwodnicy widać na stoku górskim kompleks skoczni igielitowych. Zostały one zbudowane w latach 1962-64 i są przeznaczone do szkolenia podstawowego młodych skoczków. Ich punkty krytyczne to 15, 23 i 40 m. na tyłach muzeum, znajduje się gospoda regionalna "Strzecha Wiślańska". Mieści się ona w 75-letniej chałupie przeniesionej 1984 r z Jonidła. Drugim drewnianym budynkiem za muzeum jest chałupa "U Niedźwiedzia". Zbudowano ją w 1891 r jako drugi budynek szkoły w Wiśle

(istniejąca szkoła nie mogła pomieścić wszystkich dzieci). Obecnie w budynku tym mają swoją siedzibę organizacje społeczne i towarzystwa zaś głównym lokatorem jest Wiślańskie Centrum Kultury i Informacji z redakcją "Echa Wisły".

Trasa spaceru wiedzie ulicą 1 Maja do kościoła ewangelickiego. Pierwszy wiślański kościół ewangelicko-augsburski został zbudowany w roku 1782, w rok po ogłoszeniu przez cesarza austriackiego patentu tolerancyjnego. Był to budynek drewniany bez wieży i dzwonów. Inicjatorem budowy obecnego kościoła był "najzasłużeńszy pastor wiślański" (wg B.Hoffa) Michał Kupferschmidt. Kamień węgielny założono w roku 1833 a kościół poświęcono w dniu św. Piotra i Pawła tj. 29 czerwca 1838 r. Jest to budowla trójnawowa z wieżą (którą dobudowano później) o wystroju klasycystycznym.. w prezbiterium witraż wykonany w roku 1938 przez Krakowski Zakład Witraży a zaprojektowany przez Adama Ciompę przedstawiający patronów kościoła. Wnętrze, za wyjątkiem prezbiterium utrzymane jest w bieli z dyskretnymi elementami złocień. w chórze współczesne organy koncertowe. w kruchcie pod wieżą znajduje się ekspozycja starodruków protestanckich, krótka historia zboru i związanych z nim duchownych.

Naprzeciw kościoła znajduje się budynek starej szkoły zbudowanej w roku 1824. na frontowej ścianie tablica poświęcona pamięci Jana Sztwiertni.

Jan Sztwiertnia (1911-1940) pedagog, kompozytor. Urodził się w Ustroniu. w 1921 r został wychowankiem Ewangelickiego Domu Sierot w Ustroniu, a w 1925 r ukończył szkołę powszechną w Ustroniu wykazując wyjątkowe uzdolnienia muzyczne. w latach 1925-30 kontynuował naukę w Seminarium Nauczycielskim w Cieszynie. Następnie objął posadę nauczyciela w szkółce ludowej na Równem pod Baranią Górą. Tam, w ciszy, z dala od świata komponował ze słuchu, intuicyjnie wiele utworów a jedynym bodźcem to skromna dawka zasad muzyki uzyskana w Seminarium Nauczycielskim oraz radiowy kontakt ze światem za pośrednictwem małego kryształowego detektorka. w roku 1933 przeniósł się do szkoły w Wiśle Głębcach a po roku do szkoły w Wiśle Centrum. Tutaj prowadził chór kościelny, był organistą. Wtedy to powstawały kolejne dzieła muzyczne: drobne utwory na użytek szkolny i kościelny, fugi, preludia, chorały, kantaty oraz większe dzieła (m.in. poemat symfoniczny "Śpiący rycerze w Czantorii" czy operę ludową "Szałasznicy" z wieloma wyjątkowo melodyjnymi ariami). w 1935 zapisał się do Szkoły Muzycznej w Cieszynie a w 1937 r wstąpił do Konserwatorium Muzycznego w Katowicach. w maju 1939 r odbył się w auli konserwatorium jego recital złożony z jego własnych kompozycji. w nagrodę otrzymał stypendium na studia muzyczne w Paryżu. Niestety, wybuch wojny przekreślił jego plany. w czerwcu 1940 został aresztowany przez gestapo - zginął wśród strasznych męczarni w obozie koncentracyjnym w Gusen. Jego prochy przysłano do Wisły - są one złożone na cmentarzu "Na Groniczku".

Dalej trasa wiedzie obok budynku parafialnego, a za nim kompleksu związanego z hotelem "Piaś". z hotelem Piaś związana jest osoba Heleny Wiśniewskiej (1855-1933). Przyjechała ona do Wisły ok. roku 1900, aby leczyć chore płuca. Ponieważ pobyt w tych rejonach poprawił jej stan zdrowia, postanowiła osiedlić się w Wiśle na stałe. Początkowo mieszkała w willi "Wygłanka" (istnieje do dziś na ul. Ochorowicza), następnie, ok.1905 r zbudowała okazałą jedenastopokojową willę "Dziechcinka", którą wynajmowała gościom. Na miejscu hotelu "Piaś" istniała kiedyś drewniana karczma, która spaliła się w 1885 r. na jej miejscu przedsiębiorca Fulda z Cieszyna wybudował okazały pensjonat i nazwał go "Luisenhof". Helena Wiśniewska wspólnie z Bogdanem Hoffem kupili ów pensjonat z zamiarem wybudowania tam kompleksu przyrodoleczniczego. Wyremontowany komfortowy hotel nazwali "Piaś". Zakupili również stajnię po drugiej stronie drogi, nad rzeką i urządzili w nich "łazienki". Zakład funkcjonował zaledwie kilka lat, gdyż w powódź w 1915 r zniszczyła nadrzeczny zakład. B.Hoff wycofał się wtedy ze spółki i hotel prowadziła sama Helena Wiśniewska. Zapraszała dużo gości szczególnie z Wielkopolski (skąd

pochodziła), Warszawy i Lwowa. Po jej śmierci 1933 hotel przejęły jej dwie kuzynki Irena Dalska i Wanda Rychlicka. Hotel "Piast" spełnia swoją funkcję do dnia dzisiejszego.

Na ścianie frontowej hotelu znajduje się tablica upamiętniająca pobyt w Wiśle Marii Konopnickiej, ufundowana w roku 1986 przez Towarzystwo Miłośników Wisły.

Po przejściu obok hotelu "Piast" trasa przecina ulicę Olimpijską wchodząc w mały fragment parku przy pomniku "Źródła Wisły". Brązowy pomnik "Ślązaczkę u źródeł Wisły" został wykonany przez prof. Konstantego Laszczkę i odsłonięty z okazji i Święta Gór w roku 1938. Podczas II wojny został zniszczony przez hitlerowców a nową postać ślązaczkę stworzył Artur Cienciala w 1975 r.

Trasa biegnie dalej wzdłuż rzeki Wisły z jednej a ruchliwej drogi z drugiej strony aż do skrzyżowania na Oazie, które kończy spacer.

Powrót do centrum Wisły może nastąpić autobusem lub spacerem drugim brzegiem rzeki Wisły.

11. Szlakiem 15-tu mostków

Szlak prowadzi w rejon Zameczku Prezydenckiego na stokach Zadniego Gronia. Do zameczku można podjechać samochodem lub autobusem w kierunku Czarnej do przystanku u wylotu dol. Czarnej Wiselki i podejść drogą w stronę Kubalonki.

Trasa opisanego poniżej spaceru biegnie stokami Zadniego Gronia i Kozińców, pięknym lasem i otwartą (widokową) przestrzenią. Przejście całej trasy, w zależności od tempa oraz czasu poświęconemu widokom, zajmuje od 1,5 do 2,5 godziny. Początek wycieczki to Zameczek Prezydencki, dokąd można podjechać samochodem (parking naprzeciw wejścia do posesji zameczku).

Najbardziej malownicza część trasy wiedzie starym "rajsztagiem"), który był prawdopodobnie wykorzystywany przez Habsburgów (a może i gości Prezydenta Mościckiego) w czasie polowań w tym rejonie. Wszystkie przecięcia ścieżki z potokami umocniono kiedyś mostkami, z których, w większości pozostały już tylko pojedyncze belki.

Trasa biegnie obok zasadniczej bryły budowli w kierunku kaplicy pochodzącej z okresu pierwszego zameczku a wybudowanej w roku 1909. w kaplicy o bardzo skromnym wystroju wnętrza znajdują się dwa obrazy z XVI i XVII wieku przeniesione z kościoła w Bystrzycy na Zaolziu.

Po minięciu kaplicy, trasa biegnie ścieżką w las. Mija resztki płotu, który otaczał kiedyś teren zameczku. Ścieżka prowadzi młodnikiem zasłaniającym w miarę swojego wzrostu coraz bardziej widoczność - z górnej części, po odwróceniu się, widok na Baranią Górę z wychylającą się znad szczytu wieżą widokową. Zachowując ten sam kierunek, niknąca ścieżka wchodzi w wysoki las i po przejściu przez przecinkę sieci energetycznej wchodzi na szlak 15-tu mostków. Idąc "rajsztagiem" w prawo w lesie świerkowym, można liczyć mijane mostki, które są w lepszym lub gorszym stanie. Dziesiąty mostek jest zbudowany (a raczej był) nad potokiem Macówka. Obok stary pień złamanego drzewa z licznymi hubami, dalej zmurszałe pnie ściętych buków.

Ścieżka wchodzi na polanę ze świeżymi nasadzeniami jesionów (w runie leśnym liczne krzewy czarnej jagody) by na końcu polany wejść w drogę polną, gdzie skręca w lewo. na okolicznych łąkach sporo kwiecia, szczególnie wiosną (zawilce, kaczeńce, pierwiosnki, szczawik zajęczy itp.). Miejsce to nazywa się Polana.

Trasa prowadzi dalej drogą (widać już maszt przetwornika TV na Kozińcach), mijając poniżej inne gospodarstwa w tym starą drewnianą chałupę. Wkrótce wychodzi na główną drogę Kozińców prowadzącą z Kubalonki do Głębiec (prowadzi nią szlak zielony). Po ostrym skręceniu w lewo i przejściu krótkiego odcinka przez las prowadzi na polanę z widocznymi po prawej, na grzbiecie dwoma obiektami: nieczynnym i niszczącym drewnianym budynkiem

schroniska szkolnego (wybudowanego w 1927 r) oraz ośrodka wypoczynkowego Bruclik ze stojącym obok niego masztem.

Można wydłużyć spacer odchodząc 200 m w prawo do wspomnianego schroniska by stamtąd podziwiać widok na północ i zachód. z lewej widać Stożek z polaną i schroniskiem. w prawo widać całe pasmo graniczne aż po Czantorię z odchodzącymi nad Wisłę ramionami Kobylej i Skolnitego. Po prawej stronie Czantorii widać w dali ustronjskie osiedle Manhatan. Dalej w prawo to Równica ze stojącą na jej tle Orłową, dalej Bukowa i Kamienny.

Po powrocie na drogę trasa prowadzi nią dalej w stronę Kubalonki by po ok. 200 m skręcić w lewo za znakami żółtymi w stronę przeł. Szarcuła. Droga prowadzi brzegiem lasu (towarzyszy piękna panorama). Kiedy szlak zaczyna wznosić się w prawo, w górę, trasa skręca w lewo w dół piękną aleją znakowaną dwoma kolorowymi kółkami (niebieskie i bordo). Piękny spacer starym lasem zakłóca w pewnym momencie kilkunastometrowa przeprawa przez mokradła. Kiedy droga opuszcza wysoki las i wchodzi w młodnik, aleja skręca łukiem w prawo do góry – trasa biegnie w lewo w dół, do przełęczy między górą Kubalonka (830 m n.p.m.) a Zadnim Groniem (728 m n.p.m.), skąd szeroką drogą w prawo prowadzi do asfaltowej szosy Kubalonka-Czarne.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe¹³⁰

Pętla górską szlaku "Greenways" Kraków - Morawy – Wiedeń.

Idąc z Istebnej biegnie ul. Zameczek, następnie wzdłuż Jeziora Czerniańskiego, które powstało u zbiegu Białej i Czarnej Wisłki i doliną Wisłki. Dalej trasa prowadzi ulicą Wyzwolenia, aleją przy Karczmie Beskidzkiej, następnie wzdłuż Wisły, Bulwarem Księżycowym, ulicą Wodną do dworca PKS. z dworca PKS trasa biegnie ulicą Lipową, skarpą lewego brzegu Wisły, następnie wałem prawego brzegu Wisły aż do Wisły Obłącza, następnie ulicą Ustronską, ulicą Dębową aż do kładki nad Młynówką.

Ścieżki dydaktyczne¹³¹

Ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza na Baranią Górę doliną Białej Wisłki

Ścieżka przyrodniczo-leśna rozpoczyna się na parkingu przy strażnicy OSP w Czarnem, biegnie doliną Białej Wisłki wzdłuż niebieskiego szlaku, a kończy się na szczycie Baraniej Góry. w tym miejscu łączy się ze ścieżką przyrodniczą rozpoczynającą się na parkingu przy leśniczówce Leśnictwa Czarne, której trasa wiedzie doliną Czarnej Wisłki. Obie stanowią integralną całość, w związku, z czym zachowano na nich ciągłość numeracji przystanków, przyjmując jako pierwszy przystanek początkowy ścieżki wzdłuż Czarnej Wisłki. Idąc, więc na szczyt Baraniej Góry wzdłuż Białej Wisłki napotyka się malejącą numerację przystanków. Aby rozpocząć wędrowkę należy dojechać autobusem do końcowego przystanku w Czarnem, stąd jest 5 minut marszu do strażnicy. Dojście na Baranią Górę zajmuje 3-4 godzinny marsz na trasie 7- kilometrowej. Różnica wzniesień wynosi ok. 650 m.

Na szczycie rozciągają się szerokie możliwości wyboru dalszej drogi; powrót do Wisły doliną Czarnej Wisłki, dalsza wędrowka w stronę Szczyrku lub Węgierskiej Górki. Celem, jaki przyświecał przy tworzeniu tej ścieżki, było zapoznanie turystów z pięknem Doliny Białej Wisłki, osobliwościami przyrody oraz budową geologiczną tego terenu.

¹³⁰ na podstawie Michał M. Kowalski, Śląsk Cieszyński. Po obu stronach Olzy, Wydawnictwo Bezdroża, Kraków 2004

¹³¹ na podstawie www.wisla.pl

Organizatorzy starali się również pokazać wpływ człowieka, w tym i pracę leśnika, na wygląd i funkcjonowanie biocenoz leśnych.

Lasy tutejsze do 1653 r. śmierć Elżbiety Lukrecji - matki ostatniego księcia cieszyńskiego należały do książąt cieszyńskich, swój rodowód wywodzących od Piastów. Później, do zakończenia I wojny światowej, były własnością Habsburgów. Po uzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1919 r. lasy Śląska Cieszyńskiego przeszły na własność Skarbu Państwa. Od XVII w. gospodarka w lasach nastawiona była na pozyskanie drewna opałowego i wypalanie węgla drzewnego. Zręby lokalizowano głównie w dolinach. XIX wieczny rozwój przemysłu w okolicznym Zagłębiu Karwińsko-Ostrawskim spowodował ogromny wzrost popytu na drewno, od tego momentu datuje się zastępowanie naturalnej buczyny karpackiej (las bukowo-jodłowo-świerkowy) monokulturą świerka.

Gatunek ten charakteryzuje się wysoką produkcją drewna oraz dostarcza doskonałego surowca budowlanego, jednak wprowadzenie tej monokultury jako dominującej spowodowało wystąpienie szeregu niekorzystnych zjawisk, m.in. obniżyło odporność lasów na czynniki zewnętrzne, a także pogorszyło jakość wód górskich potoków. Ważnym składnikiem gospodarki leśnej było i jest łowiectwo. w lasach Śląska Cieszyńskiego polować można było zarówno na zwierzynę grubą (niedźwiedź, jeleni, sarna) jak i na licznie występujące tutaj ptactwo łowne (głuszec, jarząbek).

Od 1852 roku zaczęto racjonalną hodowlę głuszczy, których liczba w 1900 roku wynosiła już ponad 200 sztuk. na ptaki te polowali możni ówczesnej epoki, m.in. właściciele Śląska Cieszyńskiego: arcyksiążę Ferdynand Habsburg i jego żona Izabela. na potrzeby tej pary powstał w latach 1897-98 zameczek myśliwski na Przysłopiu. Gościli w nim m.in. cesarz niemiecki i król pruski Wilhelm II wraz z feldmarszałkiem Hindenburgiem, arcyksiążę Karol późniejszy cesarz Austrii wraz z generałem Hotzendorfem. Do 1925 roku zameczek ten pełnił funkcję schroniska turystycznego. w latach 1984-87 został rozebrany i zrekonstruowany obok dworca PKS w Wiśle. Obecnie jest siedzibą PTTK.

Administracyjnie lasy na terenie miasta Wisty, jak i gminy Istebna, należą do Nadleśnictwa Wista z siedzibą w Czarnem, tuż pod koroną zapory. Klimat tutejszy, tak jak i na terenie całej Polski jest klimatem umiarkowanym, ciepłym, przejściowym. Według R. Gumińskiego na terenie Śląska Cieszyńskiego można wyróżnić dwie dzielnice klimatyczne: podkarpacką i karpacką. Dzielnicę karpacką stanowi cały Beskid Śląski, a pasmo Baraniej Góry - Skrzycznego charakteryzuje się najsurowszymi warunkami klimatycznymi w obrębie tej strefy. Pokrywa śnieżna zalega od 110 do 160 dni. Średnia roczna temperatura wynosi na wysokości 430 m. n.p.m. 6,6 °C a na wysokości 750 m. n.p.m. 5 °C. Jest to teren o dużej ilości opadów, bo w granicach 970 - 1700 mm rocznie w partiach szczytowych. Okres wegetacyjny trwa około 180 dni.

Z dwóch stron szczytu Baraniej Góry wypływają źródła Białej i Czarnej Wiselki łączące się w wybudowanej w 1972 roku Zaporze w Czarnem. Potok wypływający z Jeziora Czernieńskiego nosi nazwę Wiselka. Dopiero po połączeniu z pierwszym większym, prawym dopływem (Malinką) przyjmuje nazwę Wisła. w Istebnej bierze swój początek Olza; dopływ drugiej wielkiej rzeki Polski - Odry, a także potok Czadeczką, którego wody poprzez Kisuczą, Wag i Dunaj wpływają do Morza Czarnego. w związku z powyższym musimy ten teren uznać za dział wód, geologicznie należący do Karpat Zewnętrznych, zwanych też Niszowymi. Podłoże w dużej mierze tworzą utwory karbonu. Zalegają na nich osadzone lub nasunięte osady młodsze, głównie z górnej kredy i dolnego trzeciorzędu. w dolinie Białej Wiselki natrafiamy na utwory godulskie i istebniańskie. Ponieważ gleba uzależniona jest zawsze od podłoża na którym powstała, w Beskidzie Śląskim utworzyły się gleby brunatne i bielcowe głównie szkieletowe i gruboziarniste należące do gleb początkowego stadium rozwojowego. Podążając na Baranią Górę Doliną Białej Wiselki zwróćmy uwagę na piętra roślinności, różnorodność gatunków oraz ich zmiany w obrębie biocenoz górskich. Regiel dolny sięga tu

do ok. 1100 m. n.p.m., wyżej występuje regiel górny. Trasa na dużym odcinku biegnie wzdłuż potoku Białej Wiselki, który jest rezerwatem pstrąga. Charakteryzując teren należy wspomnieć o miejscowym ekotypie świerka pospolitego, tzw. świerka istebniańskiego. Ekotyp ten ma bardzo dobre cechy genetyczne, jest odporny na wahania warunków klimatycznych i daje dużą produkcję drewna, dochodzącą do 1300 m³ z jednego hektara (w wieku 150 lat). Taki drzewostan jest na terenie Istebnej w Leśnictwie Bukowiec i można go oglądać po wcześniejszym uzgodnieniu w Nadleśnictwie. Całości obrazu biologicznego terenu dopełnia fauna. Nasze lasy zamieszkiwane są przez przedstawicieli takich gatunków jak: lis, wilk, niedźwiedź, a także liczne ptaki z coraz rzadziej występującym głuszcem.

Z płazów można tu zobaczyć: kumaka górskiego i nizinnego, ropuchę szarą, żabę zieloną, rzekotkę drzewną, traszki, salamandrę plamistą, a z gadów: jaszczurkę żyworodną, jaszczurkę zwinkę, jaszczurkę zieloną, padalca zwyczajnego, zaskrońca, żmiję zygzakowatą (wszystkie chronione). z roślin runa występujących na tym terenie ochronie całkowitej podlegają: tojad mocny, tojad sudecki, podrzeń żebrowiec, wawrzynek wilczełyko, naparstnica purpurowa, omieg górski, widłak wroniec, widłak jałowcowaty i goździsty, ciemnyca zielona, storczyk Fuchsa, a częściowej: kopytnik pospolity, marzanka wonna, goryczka trojęściowa i krzew kruszyna pospolita.

Opis obiektów:

a) Skały grzybowe

W odległości ok. 1 km od początku ścieżki znajduje się grupa bajecznie ukształtowanych skał na prawym zboczu doliny. Od początku wędrowki Doliną Białej Wiselki można podziwiać po lewej stronie wypukłe, wynik procesów osuwiskowych, a po prawej schodkowe powstałe na skutek różnej twardości skał, zbocza. To charakterystyczne ukształtowanie terenu jest efektem równoleżnikowego przebiegu doliny (z zachodu na wschód) przecinającej prostopadle warstwy skalne, godulskie a w dalszej części istebniańskie, nachylone tu w kierunku południowym. Przedziwne kształty skał grzybowych zawdzięczamy różnej odporności poszczególnych elementów na działanie wody, temperatury i wiatru (wietrzenie fizyczne) oraz słabych kwasów organicznych powstających w procesie butwienia igliwia świerkowego (wietrzenie chemiczne). Słupy zbudowane ze zlepieńca będącego skałą osadową powstałą z piasków i żwirów na dnach pierwotnych mórz, w okresie kredy są mniej odporne na wietrzenie od piaskowców tworzących podstawę i zwieńczenie tej formy skalnej. Zaraz za mostem na Równie i Bobrow można zauważyć ciekawe ugięcia i sfałdowania warstw skalnych. Dno potoku na tym odcinku tworzy tzw. rynnę erozyjną, której istota polega na tym, że woda płynie wzdłuż uskoków płyt z piaskowca. Zbocza potoku porastają piękne drzewostany świerkowe z domieszką buka i jodły. Samo koryto potoku porastają takie rośliny jak: parzydło leśne, wierzbowa iwa, lepieźnik, podbiał, skrzyp polny, kuklik pospolity, podagrycznik, knieć błotna, niezapominajka, malina, jeżyna, niecierpek pospolity, sit rozpierzchły, barszcz zwyczajny, wierzbówka koprzyca, wierzbownica górską, babka okrągłolistna. Pomiedzy roslinami runa można zauwazyc obfite samosiewy świerka i buka. na tablicy umieszczono zdjecia dwuch profili gleb leśnych występujących pod tutejszymi drzewostanami i zajmujących ponad 90% powierzchni. Są to: gleba brunatna kwaśna (57%) i bielkowa właściwa (33%). Obydwie należą do gleb autogenicznych, powstałych w wyniku działania czynników glebowych związanych ze strefowością klimatyczną - roślinną. Pod wpływem monokultur świerkowych na kamienistych rumoszach piaskowców i zlepieńców występujących na naszych terenach wytworzyły się gleby brunatne kwaśne. Cechą charakterystyczną jest przebarwienie na brunatno całego profilu glebowego.

w odróżnieniu od żyznych gleb brunatnych właściwych utworzonych na skalach zasobnych w węglan wapnia pod wpływem roślin lasu liściastego i mieszanego, gleby brunatne kwaśne są mało urodzajne. Bielice powstające z różnych skał macierzystych na skutek wymywania związków mineralnych i organicznych w głębsze warstwy gleby charakteryzują się występowaniem wyraźnej granicy pomiędzy jasnym i ciemnym poziomem profilu glebowego. Podobnie jak gleby brunatne kwaśne, bielice są mało żyzne.

b) Białka.

Po przejściu około 500 m. od Skat Grzybowych teren przybiera charakterystyczny kształt niecki z niemal urwistymi zboczami. w tym miejscu w dawnych czasach wypalano węgiel drzewny. Węgiel ten był ważnym surowcem dla rozwijającego się intensywnie w wieku XVIII i XIX na ziemiach Śląska Cieszyńskiego hutnictwa żelaza (Ustroń, później Trzynieć). Służył też dawniej w miastach w gospodarstwach domowych do opalania mieszkań. Sam proces produkcji odbywał się w dołach ziemnych lub w tzw. mielerzach. Drewno układano wstosy, przykrywano warstwą gałęzi i liści (opona), obsypywano ziemią, następnie podpalano. Prażyło się ono przy małym dostępie powietrza. na Białej Wiślice obok znajdującej się tutaj zapory przeciw rumoszowej można zobaczyć przeplawkę. Urządzenie to ułatwiało pstrągom pokonywanie progu wodnego. Jest to również doskonale miejsce do obserwacji efektów naturalnych procesów sukcesyjnych. Jeżeli tylko w jakimś miejscu pojawi się odrobina gleby, roślinność niezależnie od spadku terenu, wykorzystując każdą szczelinę skalną w bardzo krótkim czasie pokryje ten obszar.

c) Odkrywka skalna.

W odległości ok. 800 m od Białki znajduje się osuwisko skalne. Wędrując dnem doliny Białej Wiśłki zaliczanej do dolin wciosowych, ze względu na kształt zbliżony do litery V, widzimy że jej szerokość jest zróżnicowana. Zmiany te spowodowane są szczególnymi właściwościami piaskowca godulskiego, którego poszczególne warstwy różnią się trwałością, a tym samym odpornością na wietrzenie. na lewym zboczu powstało osuwisko rumoszu skalnego, dziś pokryte glebą, na którym rosną piękne, głównie bukowe drzewostany. Mały fragment urwiska skalnego tworzącego odkrywkę to naturalne kalendarium ziemi. Widoczny z bliska fragment warstw godulskich (piaskowcowo-lupkowych) zawdzięcza swoją charakterystyczną zielonkawą barwę glaukonitowi minerałowi występującemu w skałach osadowych. Pasma Baraniej Góry wchodzi w skład Beskidu Śląskiego stanowiącego integralną część Karpat Zewnętrznych zbudowanych z fliszu, czyli geologicznego osadu powstającego w morzach o dużej miąższości składającego się z różnych warstw skalnych; piaskowców, zlepieńców, łupków. Obszar ten, podobnie jak całe Karpaty został sfałdowany i wypiętrzony w trzeciorzędzie kilkanaście milionów lat temu. Beskid Śląski tworzy mało pofałdowana i sztywna płaszczowina godulska, w której skład wchodzi warstwy godulskie o miąższości do 2000 m tworzące północną część tego pasma (Czantoria - Malinów) i leżące na nich warstwy istebniańskie o miąższości do 1500 m ciągnące się szerokim pasem przez jego południową część (Kościńce, Barania Góra). Gruboziarnisty piaskowiec istebniański nawet okiem laika łatwo odróżnić od zielonkawego piaskowca godulskiego, gdyż ma odcień brunatny i błyszczące ziarna ortoklazu i kwarcu. w warstwach istebniańskich, podobnie jak i w godulskich, występują również łupki charakteryzujące się drobno lub średnio ziarnistą strukturą i zdolnością do pęknięcia na płytki o różnej grubości, co znakomicie ułatwia proces rozpadu masywów skalnych.

d) Kaskady Rodła.

Najpiękniejszy zespół naturalnych progów wodnych na terenie Beskidów można podziwiać po przejściu kolejnych 800 m. od Odkrywki Skalnej. Nazwę Kaskady Rodła otrzymały z inicjatywy ówczesnego przewodniczącego Towarzystwa Miłośników Wisły p. Jana Kropa, 19 września 1987r. w 65 rocznicę powstania Związku Polaków w Niemczech (ZPwN). Była to organizacja utworzona przez ludność polską walczącą o zapewnienie Polakom praw mniejszości narodowej, działająca w latach 1922 - 1939 w Niemczech. Nie mogli oni posługiwać się znakiem godła polskiego, w związku, z czym w 1933r wprowadzili symbol rodła w stylizowanej formie odtwarzający bieg Wisły z zaznaczeniem Krakowa, symbol łączności z macierzą oraz zjednoczenia ziem polskich.

Autorem znaku była Janina Kłopotcka z Olesna, natomiast nazwę wymyślił Edmund Osmańczyk z Opola, który wraz z 15-toma Polakami spod znaku Rodła uczestniczył w uroczystości 65-lecia ZPwN, zorganizowanej w Wiśle przez Towarzystwo Miłośników Wisły, Macierz Ziemi Cieszyńskiej, Opolskie Towarzystwo Kulturalno-Oświatowe, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze oddział w Wiśle. Wysokość Wodospadów na Białej Wisielce waha się od 0,5 m. do 5 m. Nachylenie koryta jest tu duże i wynosi od 8 do 10%. Dolne progi znajdują się w warstwach godulskich, a górne największe i najpiękniejsze (3,5 m. i 5 m. wysokości) już w warstwach istebniańskich. Można tu zaobserwować pięknie wyżłobione kotły erozyjne, czyli przegłębienia skalnego koryta rzeki u podnóża wodospadów. Zbocza jaru obok wodospadu porastają pomnikowe świerki i jodły w wieku ok. 170 lat. Pod nimi są piękne odnowienia naturalne świerka, jodły i buka.

e) Trzebież.

Następnym miejscem wartym obejrzenia jest 70-letni drzewostan znajdujący się 700 m. za Kaskadami Rodła. w ciągu tylu lat swojego istnienia doświadczał on wielu zabiegów pielęgnacyjnych: najpierw wycinano chwasty wokół sadzonek, później już w fazie młodnika prowadzono czyszczenia, aż w końcu wielokrotnie dokonywano trzebieży. Zadaniem tych ostatnich jest stworzenie najlepszym drzewom przestrzeni życiowej. Można je podzielić na wczesne, wykonywane w okresie intensywnego wzrostu oraz późne, prowadzone już na dojrzałych drzewach. Dzięki świadomej ingerencji leśników usuwających drzewa wadliwe lub obumierające, z których drewno wprawdzie cieńsze, ale pełnowartościowe jest wykorzystywane, bezwzględna ilość drzew w lesie maleje, ale pozostają okazy pełnowartościowe. Jednocześnie drzewa dorodne uzyskują większy dostęp do substancji pokarmowych. Należy podkreślić, iż stosunki panujące w koronach drzew są odbiciem tego co dzieje się pod ziemią, w warstwie korzeni - na tablicy dla przykładu drzewo dorodne oznaczono literą A, a literą B drzewo pożyteczne pielęgnujące drzewo A. Natomiast C to drzewo wadliwe, które należy usunąć, aby stworzyć przestrzeń dla dorodnego okazu A.

f) Potok Biała Wiselka.

Wewnątrz rezerwatu Barania Góra zajmującego 383 ha. lasu, do którego można dojść po przejściu około 1100 m. od Trzebieży, wypływają 2 z 3 źródeł Wisty. na północnozachodnich stokach Baraniej Góry, na wysokości około 1100 m. n.p.m. znajduje się źródła Białej Wiselki. Obok nich umieszczono tablicę z napisem "Wantule im. Zejsznera przy źródle Białej Wiselki 1984" (wantule osypisko skalne). Biała Wiselka, choć krótsza od Czarnej (tylko 7,5 km długość) i ma większe dorzecze i jej nurtem płynie więcej wody.

Czarna Wisielka mająca ponad 9 km długości rozpoczyna swój bieg bardzo niepozornie. Teren źródłkowy zajmuje górną część doliny na południowo-zachodnim stoku Baraniej Góry i tworzą go występujące tam mokradła i rozlewiska - wykapy. Tam też z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Wisty i PTTK o / Cieszyn w 150 rocznicę pierwszego opisu źródeł Wisły dokonanego przez Apoloniusza Tomkowicza, umieszczono tablicę: Wykapy Czarnej Wisielki im. W. Pola i H. Łoborzewskiego 1984 r. Obydwie Wisielki i potok Malinka od 1959 r. stanowią rezerwat pstrąga potokowego. Ze względu na znaczny wzrost zakwaszenia potoków populacja pstrąga uległa drastycznemu zmniejszeniu.

g) Las pierwotny.

Miejsce to znajduje się w odległości ok. 300 m. od granicy rezerwatu. Drzewostan, w którym obecnie się znajdujemy ma około 200 lat i znajduje się w fazie rozpadu. w życiu lasu pierwotnego można wyróżnić kilka faz: inicjalną, optymalną i rozpadu. z pierwotnego drzewostanu świerkowo-jodłowo-bukowego zostały tutaj już tylko potężne świerki i gdzieniegdzie buki. Po najstarszych jodłach i bukach zostały jedynie połamane tylce, lub leżące na ziemi spróchniałe pnie. Nie jest to jednak kres lasu, bo miejsce po nich zajęto młode pokolenie w różnym wieku, z tych samych zresztą gatunków, które tworzyły las przedtem. Często młode drzewa pojawiają się na spróchniałych, leżących kłodach lub pniach. Faza rozpadu w lesie pierwotnym przechodzi płynnie w fazę inicjalną. Idąc przez drzewostany rezerwatowe, można zauważyć dużą ilość grzybów występujących na tyłcach i pniach powalonych drzew. Są to organizmy przyspieszające rozkład substancji organicznej. w lasach gospodarczych tego procesu w takiej skali nie można zaobserwować, gdyż większość biomasy pobieramy w postaci drewna użytkowego.

h) Bór świerkowy

Drzewostan, który można podziwiać po przejściu następnych 800 m od lasu pierwotnego ma ok. 180 lat i znajduje się w fazie optymalnej. Jest to najprawdopodobniej fragment pochodzenia naturalnego, pięknego boru świerkowego regla dolnego, gdzie stare drzewa stoją jak potężne wieże. Pomiędzy nimi występują młodsze pokolenia tego gatunku, w różnym wieku w formie kęp. Całość ma budowę piętrową. w runie występują tu takie gatunki jak: borówka czarna, szczawik zajęczy, podbiałek alpejski, kosmatka, malina, kokoryczka okółkowa, śmiałek pogięty, trzcinnik owłosiony, Kostrzewa owcza oraz mchy: płonnik strojny, torfowce, płaszczeniec fałdowany, widłoząb miotlasty i paprocie: zachyłka oszczepowata, wietlica samicza, narecznica. Przy licznie występujących potokach rosną: goryczka trojeściowa, przynęt purpurowy, tojad mocny, zdrojówka rutewkowata, świerząbek kosmaty, omieg górski, modrzyk alpejski. Całość porasta bór świerkowy i tylko gdzieniegdzie wyglądające pojedyncze głazy lub rumosz skalny informuje nas o tym, że teren ten to potężne osuwisko skalne. Strome stoki Baraniej Góry oraz duża, bo sięgająca 1700 mm rocznie, ilość opadów sprzyja powstawaniu takich właśnie osuwisk.

i) Czerwony Usyp

Następnym piętrem roślinnym, które pokrywa stoki Baraniej Góry jest regiel górny. Miejsce oddalone od Boru Świerkowego o 700 m, a od szczytu tylko o 300 m - zwane Czerwonym Usypem, którego nazwa wywodzi się od osuwiska rumoszu skalnego doskonale nadaje się do prezentacji roślin, które żyją na tej wysokości. Całość tego terenu porastają głównie paprocie; wietlica alpejska i narecznica górską. Można tu też zauważyć borówkę czarną, szczawik zajęczy, podbiałek alpejski, kosmatkę olbrzymią, trzcinnik owłosiony,

a z mchów; płonnik strojny, płaszczecień fałdowany i torfowiec Girgensohna. Nieliczne świerki, które nas w tym miejscu otaczają, posiadają wszystkie cechy regła górnego, tzn. krótkie korony, niskie ugałęzienia. Drzewa te przybierają pokrój chorągiewkowaty. Są silnie uszkodzane przez wiatry, mrozy i śniegi. z tego miejsca pokazuje się nam w pełnej krasie Skrzyczne (góra, na której znajduje się przekaźnik TV), Zielony Kopiec, Malinowska Skała, Malinów z całym swoim grzbietem, ciągnącym się w stronę Przełęczy Salmopolskiej.

j) Szczyt Baraniej Góry (1220 m n.p.m.)

Barania Góra jest górą graniczną pomiędzy Śląskiem a Ziemią Małopolską. na szczycie betonowy obelisk pamiągający jeszcze austriackie czasy, obok którego znajduje się tablica pamiątkowa, oddająca hołd wszystkim pionierom turystyki i przewodników u źródeł Wisły. Nad obeliskiem wybudowano w 1991 r. wieżę widokową, z której roztacza się piękny i niezapomniany widok. U podnóża można zaobserwować na stokach Baraniej Góry las, od góry świerkowy, poniżej świerkowo-jodłowo-bukowy z domieszką jawora i jarzębiny. Zmiany w koronach drzew spowodowane wysokością, jak i zanieczyszczeniami powietrza (gary i pyły) docierającymi zarówno z Czech jak i ze Śląska dopiero teraz są dla nas w pełni widoczne. w tym miejscu łatwiej zrozumieć konieczność celowej gospodarki leśnej prowadzonej na naszych terenach. Panorama roztaczająca się z wieży widokowej w pogodny dzień może zaimponować rozległością. na wschodzie widnieje charakterystyczny kształt Babiej Góry (1725 m), a na prawo od niej kopa Pilska wraz z okolicznymi szczytami Romanki i Lipowej. Za nimi na horyzoncie, dobrze widoczne zwłaszcza gdy są oświetlone promieniami słońca od strony zachodniej, Tatry. na południe wznosi się Wielka Racza (1236 m) oraz na lewo od niej Rycerzowa. Za nimi widoczny zarys Małej Fatry z Wielkim Krywaniem, a na lewo od niej wyłaniają się Orawsko - Lipowskie hale ze Stożkowatym Choczem. na zachodzie ciągnie się graniczne pasmo Stożka i Czantorii, za którym widoczna jest zaolziańska część Beskidu Śląskiego z Łysą Górą i Smrekiem. Prawie dokładnie w kierunku północnym rysuje się Skrzyczne (1257 m) strzegące leżącej na prawo od niego rozległej Kotliny Żywieckiej.

Ustron

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe¹³²

Pętla górską szlaku "Greenways" Kraków - Morawy – Wiedeń.

W Ustroniu Dobce po przejściu wiszącej kładki nad Młynówką trasa wiedzie drogą gruntową wzdłuż Wisły, ulicą Złocieni, następnie ul. Polańską aż do mostu w Polanie, następnie po przejechaniu mostu ulicą Wczasową i alejką na lewym brzegu Wisły, następnie pomiędzy linią kolejową a lewym brzegiem Wisły. Dalej trasa wiedzie drogą rowerową przez parkowo-rekreacyjny obszar Ustronia, dalej ulicą Sportową, wałem lewego brzegu Wisły. Obok zajazdu "Gościniec Nierodzin" trasa łączy się z nizinnyim odcinkiem szlaku.

¹³² na podstawie Michał M. Kowalski, Śląsk Cieszyński. Po obu stronach Olzy, Wydawnictwo Bezdroża, Kraków 2004

Goleszów

Szlaki turystyczne¹³³

Szlak 1: "Jasieniowy"

Oznaczenie: kolor czerwony

Długość trasy: 7 km

Suma podejść: około 250 metrów

Czas przejścia: 2,5 - 3 godz.

Spacer rozpoczyna się przed budynkiem Gminnego Ośrodka Kultury. Od budynku GOK-u trasa prowadzi na południe ulicą Jasną, biegnącą w górę, w kierunku zbiornika wodnego "TON", do którego dociera po około 400 metrach. Osoby odwiedzające Goleszów zachwyca to miejsce, które niespodziewanie wyłania się przed oczami. W dole łni tafla niewielkiego (o powierzchni ok. 2 ha) jeziora, głębokości kilkunastu metrów, wypełniającego dno dawnego kamieniołomu marglu, wydobywanego tu niegdyś dla cementowni "Goleszów". Nazwa "Ton" pochodzi z języka niemieckiego od nazwy "Ton-erde" - glina, który to surowiec był potrzebny do uregulowania odpowiedniej zawartości wapna przy produkcji cementu jako tzw. margiel. Tak, więc początkowo tak nazywano kamieniołom. Później tą potoczą nazwę marglu przeniesiono na utworzony ze ściekających do kamieniołomu wód zbiornik. Obecnie jezioro "Ton" jest w użytkowaniu Towarzystwa Wędkarskiego "Ton". Zbiornik wodny "Ton", od wielu już lat zachwycający swoim niepowtarzalnym pięknem otaczającej go przyrody, jest oazą spokoju. "Ton" to również istny raj dla amatorów wędkowania - swoista przystań dla spragnionych wypoczynku w ciszy i spokoju. W celu uatrakcyjnienia turystom pobytu nad jeziorkiem, Towarzystwo Wędkarskie poszerzyło ścieżkę prowadzącą wokół tego zbiornika, którą obecnie można dosyć bezpiecznie spacerować. Patrząc na ten zbiornik od ulicy "Nad Tonem" uwagę zwraca ok. 30 metrowy tunel. Tędy do początku lat 60 - tych XX wieku biegła kolejka wąskotorowa, która przewoziła margiel do cementowni.

Po przejściu ok. 250 metrów ul. Nad Tonem, przy wejściu do lasu, odchodzi w lewo ścieżka, która prowadzi kilkadziesiąt metrów na platformę widokową znajdującą się nad jeziorkiem. Widok stąd jest bardzo ciekawy. Na północy widać wzgórze Chełm, na prawo od niego charakterystyczny komin ciepłowni w Skoczowie, w głębi, prawie na horyzoncie, komin ciepłowni w Pszczynie, a bliżej wzgórza wschodniej części Pogórza Cieszyńskiego w okolicy Rudzicy. Na najbliższym planie w dole łni tafla "Tonu", za nim widać zabudowania Goleszowa z charakterystyczną wieżą kościoła katolickiego oraz, nieco dalej zabudowania Goleszowa - Równi. W kierunku wschodnim plan zamykają wzgórza Bucze (417 m.) i Górka (474 m.), przechodzące (patrząc bardziej w prawo) w pasmo Błatniej z widocznymi szczytami Zebrzydki (579 m.), Łazka (711 m.), Czupła (746 m.), Cisowego Wielkiego (972 m.) i Błatniej (917 m.). Nieco przed nimi, patrząc bardziej na wschód rozciąga się pasmo Równicy (884 m.) i Lipowskiego Gronia (745 m.).

Odchodząc kilkadziesiąt metrów w prawo od platformy widokowej można obejrzeć kompleks dwóch skoczni narciarskich. Były to jedne z pierwszych igielitowych skoczni narciarskich w Polsce. Mała skocznia ma punkt krytyczny K - 17, a skocznia średnia K - 30. Widać też pozostałość po dawnej dużej skoczni (miała punkt krytyczny K - 45 m. i również była pokryta igielitem). Obecnie na tych skoczniach odbywają się zawody z cyklu: "Nadzieje Beskidzkie", "Memoriał im. Leopolda Tajnera" oraz "Turniej Siedmiu Skoczni". Popularność sportów narciarskich (głównie skoków) w Goleszowie, związana była głównie z sukcesami rodziny Tajnerów, szczególnie z Leopoldem Tajnerem (ojcem Apoloniusza Tajnera, byłego trenera kadry narodowej skoczków narciarskich) - dwukrotnym olimpijczykiem (w 1948 r. w Sant Moritz w Szwajcarii i w 1952 r. w Oslo - Holmenkolen) oraz z Władysławem

¹³³ na podstawie www.goleszow.pl

Tajnerem, trzykrotnym mistrzem Polski juniorów i sześciokrotnym seniorów w skokach narciarskich oraz dwukrotnym uczestnikiem Olimpiad Zimowych (w 1956 r. w Cortina d'Ampezzo i w 1960 r. w Squaw Valley), do dnia dzisiejszego uczestniczącym w sędziowaniu zawodów narciarskich w Goleiszowie.

Dawniej obok igielitowych skoczni narciarskich istniała też igielitowa trasa biegowa. Fragmentem tej trasy, widoczną ścieżką, warto udać się w kierunku południowym z platformy widokowej nad "Tonem", podchodząc, miejscami dosyć stromo, wśród lasu modrzewiowo-świerkowego. Wspinając się, po drodze mija się niewielką odkrywkę skalną, długości ok. 30 metrów, która jest górną częścią osuwiska modelującego zbocza Jasieniowej i schodzącego w kierunku "Tonu".

Po przejściu około 500 metrów trasa dochodzi do szerokiej ścieżki, będącej dawnym torowiskiem kolejki wąskotorowej, prowadzącej do kolejnych kamieniołomów.

Góra Jasieniowa porożcinana jest kilkunastoma kamieniołomami obecnie w większości zarośniętymi. Wapienie i margle eksploatowane w kamieniołomach, wykorzystywane były do wypalania wapna, a później do produkcji cementu w cementowni Goleiszów. Dla ułatwienia transportu utworzono kilkanaście linii kolejki wąskotorowej, która do początku lat 60 - tych przywoziła kamień do cementowni, z odległych nawet o 3 - 4 km kamieniołomów. Obecnie o przebiegu linii kolejki wąskotorowej świadczą pewne zrównania terenu w obrębie zboczy Jasieniowej, którymi często prowadzą drogi polne lub ścieżki.

Szeroka, uroczą ścieżką, biegnącą płasko, podąża w kierunku wschodnim. Prowadzi ona przez las mieszany, w którym dominują świerki, modrzewie, jesiony i leszczyna. Dosyć często spotkać też można jawory, jarzębiny, buki, a nawet dęby.

Po przejściu ok. 500 metrów dochodzi się do znajdującego się po prawej stronie wejścia do dawnego górnego wyrobiska kamieniołomu zwanego potocznie "wąwozem" i widocznego nawet z odległości kilku kilometrów jako wyraźna szczyrba w grzbiecie Jasieniowej. Jest to kamieniołom wapieni cieszyńskich, obecnie mocno zarośnięty, wysokości ok. 25 - 30 metrów. Można wejść do tego kamieniołomu, ale należy zwrócić uwagę na odpadające bloki skalne, których duża ilość wypełnia jego dno. Dla osób interesujących się geologią jest to doskonałe miejsce na szukanie skamieniałości lub wapieni zawierających hieroglify.

Szlak Jasieniowy prowadzi jednak inaczej. Od wejścia do kamieniołomu w dalszym ciągu trasa prowadzi dawnym torowiskiem na wschód. Leśna ścieżka biegnie łagodnie w dół, obchodząc obniżający się grzbiet Jasieniowej. Po 200 metrach ścieżka zmienia kierunek na południowo - zachodni, a po kolejnych 300 m. na zachodni. Stąd jeszcze 300 metrów i dochodzi do dawnego kamieniołomu, czasami wypełnianego się wodą i tworzącego jezioro zwane "Pod Księżycem" lub "Księżycem". Jest to przykład jeziora krasowego, którego dno stanowią skały wapienne. Gdy występujące w skałach wapiennych szczeliny ulegają zamulaniu, spływająca z okolicznych zboczy woda tworzy jezioro, w którym żyje dużo traszek. Gdy dochodzi do wypłukania drobnego materiału skalnego ze szczeliny, wówczas woda znika i jezioro wysycha.

W pobliżu tego okresowego jeziora, od strony zachodniej, znajduje się ściana dużego kamieniołomu. Można tu dobrze zaobserwować układ skał (na przemian warstwy wapieni i łupków, typowe dla fliszu karpackiego w okolicy Goleiszowa), które łagodnie zapadają w kierunku południowym. Skały łupkowe często zawierają wtrącenia kalcytu wypełniającego pęknięcia zwane dendrytami, a często błędnie określane jako odciski roślin.

Idąc od jeziora w stronę kamieniołomu jedyną widoczną ścieżką, rozpoczyna się podejście, w kierunku północnym w stronę Wyrgóry. Wąska ścieżka prowadzi u stóp wysokiej do 30 m ściany kamieniołomu, na której zachodzą aktywne procesy odpadania skał, którego efekty w postaci potężnych bloków wokół ścieżki się mija. Ten odcinek szlaku wymaga nie tylko dużej ostrożności, ale również dobrego przygotowania turystycznego

i kondycyjnego. na odcinku około 450 metrów pokonuje się, bowiem blisko 100 metrów różnicy wysokości. Jest tu kilka wprawdzie krótkich podejść, ale za to bardzo stromych. Po około 300 metrach podejścia trasa wychodzi z lasu. w kierunku południowym rozciąga się stąd piękny widok na Małą Czańtorię. Dalej po około 30 metrowej długości, dosyć niebezpiecznej wspinaczce trasa prowadzi na taras widokowy znajdujący się w najwyższym punkcie największego kamieniołomu na Jasieniowej.

Trudy wspinaczki wynagradza jednak wspaniała panorama, jaka się stąd rozciąga. w kierunku północno zachodnim, na zachód (na lewo) od Chelmu można dostrzec zabudowania Jastrzębia Zdroju. Po północnej stronie panoramę zamyka Chelmu, za którym przy dobrej widoczności zauważamy elektrownię i hutę w Łaziskach Górnych. Najbliższe widoczne są południowe zbocza Chelmu z fermą drobiu "Ławki" oraz Dworzec PKP "Goleszów", na wschód, od którego, nieco dalej, znajduje się Górka Wilamowicka i Kaplicówka oraz miasto Skoczów. Daleko, prawie na horyzoncie, lśni tafla jeziora Goczałkowickiego. Bliżej widać zabudowania zakładów CELMA, a nad nimi, na samym horyzoncie, czasami można dostrzec elektrownię Jaworzno (jest w odległości ok. 70 km od Goleszowa w linii prostej), a nieco na prawo od niej kopalnię Brzeszcze. w kierunku północno wschodnim rozpościerają się wzgórza Pogórza Cieszyńskiego w okolicy miejscowości Rudzica, Grodziec i Pogórze. na wprost tereny rolnicze z gęstą zabudową w okolicy Ustronia Nierodzimia (jest też widoczny biurowiec firmy MOKATE) oraz Kozakowic. Bardziej w kierunku wschodnim wyłaniają się wzniesienia Bucze i Górka, a jeszcze bardziej na wschód pasmo Błatniej i Zebrzydki. Od strony wschodniej najbardziej widoczne jest pasmo Równicy i Lipowskiego Gronia, za którym wyłania się grupa Klimczoka. U podnóża Równicy widoczne są charakterystyczne piramidy Ustronia - Zawodzia, wieżę kościoła ewangelickiego w Ustroniu oraz osiedle wieżowców Manhattan w Ustroniu. Bliżej są zabudowania Goleszowa Równi oraz (jeszcze bliżej) bloki w Cisownicy zbudowane dawniej dla pracowników cementowni. na prawo od Równicy widać Orłową (813 m), a za nią pasmo Skrzycznego i Baraniej Góry. Skrzyczne (1257 m) łatwo rozpoznać po charakterystycznym, wysokim nadajniku telewizyjnym na szczycie, z kolei Barania Góra (1220 m) jest najbardziej na prawo (i w głębi) wysuniętym wzniesieniem tego pasma. Pomiedzy Skrzycznym i Baranią Górą rozpoznać możemy jeszcze kolejno: Małe Skrzyczne (1201 m), Malinowską Skałę (1152 m), Zielony Kopiec (1152 m) i Magurkę Wiślańską (1129 m). Przed Baranią Górą znajdują się Trzy Kopce Wiślańskie (810 m) oraz dolina Wisły. Południowo wschodnią panoramę zamykają Mała Czańtoria (866 m) i wyłaniający się spoza niej fragment Wielkiej Czańtorii (995 m oraz znajdujące się u ich podnóża wzgórza wyższej części Pogórza Cieszyńskiego (kolejno od lewej: Jelenica (508 m), Cis (523m), najbliższe nas Machowa (464 m), Malcowa (528 m), Grodzisko (553 m) i Zadni Gaj (518 m). Nieco dalej, na polanie pod Małą Czańtorią, widać zabudowania osiedla Budzin, natomiast bliżej zabudowania Cisownicy. Panoramę od strony południowej zamyka, widoczna z podejścia na taras widokowy, najwyższa góra w gminie Goleszów - Ostry (709 m) oraz robiąca imponujące wrażenie ściana kamieniołomu, na którego wierzchołku się znajduje się punkt widokowy.

Następnie szlak prowadzi ścieżką na widoczny szczyt Wyrgóry (519 m), będący drugim, co do wysokości punktem Jasieniowej, a najwyższym punktem na szlaku. Szczyt porasta las modrzewiowo-świerkowy. Dalej leśna ścieżka wiedzie w dół, a potem polna drogą około 700 metrów do drogi prowadzącej do pobliskich zabudowań. Należy skręcić w prawo i po ok. 200 metrach dojść do skrzyżowania dróg w kierunku widocznego budynku "Hubertówki", gdzie widać znaki czarne szlaku prowadzącego z Goleszowa na Wielką Czańtorię.

Zgodnie z czarnym szlakiem turystycznym trasa wiedzie obok budynku "Hubertówki". Jest to obiekt należący do koła łowieckiego "Hubertus", który oddano do użytku w 1998 roku

na 50 - cio lecie istnienia tego koła, które do początku lat 90 - tych XX wieku nosiło nazwę koła łowieckiego "Goleszów". Skupia ono obecnie ok. 20 myśliwych i gospodaruje na powierzchni 3500 ha, obejmując swym zasięgiem praktycznie teren całej gminy. Na amatorów sportu strzeleckiego czeka, spełniając wszelkie normy, strzelnica do sześcioboju myśliwskiego, której gospodarzami są myśliwi Koła Łowieckiego "Hubertus". Strzelnica ta kilkakrotnie w roku jest areną sportowych zawodów strzeleckich.

Po minięciu "Hubertówki", leśna droga podąża, zgodnie z czarnym szlakiem turystycznym około 500 metrów, po czym, w miejscu bardziej stromego zejścia, skręca na odchodzącą w prawo pod kątem prostym ścieżkę. Kiedyś biegło tędy jedno z torowisk kolejki wąskotorowej, a później poprowadzono tu szlak czarny. Wygodnym leśnym traktem szlak podąża około 300 metrów, a następnie kieruje się na odchodzącą w lewo ścieżkę, która dosyć stromo prowadzi do pomnika "Pod Grabówką".

Autorem projektu pomnika, który został odsłonięty w 1969 roku, jest urodzony w Goleszowie jeden z najbardziej znanych na Ziemi Cieszyńskiej rzeźbiarz prof. Jan Herma. Pomnik usytuowany jest w pobliżu miejsca, gdzie naziści rozstrzelali więźniów obozu oświęcimskiego i członków ruchu oporu. Jest to jakby część cmentarza z rozmieszczonymi fragmentarycznie "grobami", wkomponowanymi w jego powierzchnię. Na ścianie przedniej widnieje napis: "TYM, KTÓRZY ZGINĘLI w WALCE z HITLERYZMEM w LATACH 1939 - 1945 + CZĘŚĆ ICH PAMIĘCI". Nazwa "Pod Grabówką" jest z kolei związana z dość licznie występującymi w lesie grabami.

Od pomnika szlak prowadzi około 50 metrów betonową drogą w stronę drogi powiatowej Dziegiełków - Goleszów. Następnie skręca w prawo i poboczem tej drogi, prowadzącej lasem świerkowym, wiedzie ok. 350 metrów.

Idąc dalej ul. Grabową po 100 metrach szlak prowadzi do znajdującego się po prawej stronie kortu tenisowego, za którym po kolejnych 200 metrach widać po prawej stronie budynek przedszkola. Kiedyś była to willa dyrektora cementowni.

Po opuszczeniu lasu trasa prowadzi w lewo na ulicę Różaną, którą schodzi w dół. Roztacza się stąd ładny widok w kierunku północnym na Cieszyn, ZamarSKI, Ogrodzoną, Chełm i znajdujący się u jego podnóża duży, nieczynny kamieniołom, zwany potocznie "marglem", od wydobywanych tu do końca lat 70- tych XX w. dolnych łupków cieszyńskich, czyli margli goleszowskich. Po przejściu niespełna 100 m. ulicą Różaną, w lewo odchodzi ulica Nowalijek, którą można dotrzeć do gospodarstwa agroturystycznego "Pod Grabówką", należącego do państwa Ruty i Janusza Gajdziców.

Szlak czerwony zmierza jednak dalej w dół ulicą Różaną, a po 500 metrach, poniżej skrzyżowania z ul. Szeroką, skręca nieco w prawo, prowadząc przez mostek, którym dochodzi się do ulicy Fabrycznej. Ponownie szlak skręca w prawo i podąża ul. Fabryczną dosyć stromo w górę, obok zabudowań pozostałości po cementowni "Goleszów". Po drodze mija tylny wjazd do cementowni, a po 400 metrach dochodzi do ulicy Robotniczej, którą, skręcając w lewo, podąża łagodnie w dół.

Idąc ulicą Robotniczą można w ogrodzie jednego z zabudowań zauważyć cztery ogromne betonowe bloki. Jest to pozostałość po słupach kolejki linowej, która jeszcze w latach 70 - tych XX wieku dostarczała wapień z odległego o 4 km kamieniołomu w Lesznej Górnej do cementowni w Goleszowie. Po naszej lewej stronie mija się zrujnowane obiekty cementowni, która kiedyś była jednym z największych zakładów przemysłowych na terenie Ziemi Cieszyńskiej, decydując o przemysłowym obliczu Goleszowa.

Podążając ulicą Robotniczą po około 500 metrach szlak prowadzi do Budynku Gminnego Ośrodka Kultury, gdzie szlak "Jasieniowy" się kończy.

2. Szlak 2: "Pod Chełmem"

Oznaczenie: kolor zielony

Długość trasy: 10,5 km
Suma podejść: około 100 metrów
Czas przejścia: około 3 godz.

Od budynku Gminnego Ośrodka Kultury, przy przystanku autobusowym Goleszów Centrum szlak biegnie wzdłuż ulicy Cieszyńskiej w stronę Ustronia. Po przejściu ok. 400 metrów prowadzi do wąskiej asfaltowej uliczki odchodzącej w lewo w dół. Po ok. 50 m szlak prowadzi do ul. Wolności, która w XIX wieku stanowiła oś osadniczą Goleszowa. Idąc w dół ulicą Wolności mija po prawej stronie zabytkowy budynek probostwa, a po lewej rzymskokatolicki kościół parafialny w Goleszowie.

Plebani kościelna została zbudowana pod koniec XVIII wieku, a niewielkie zmiany wprowadzono w czasie remontu w 1894 roku. Front plebani jest zwrócony na zachód. Jest to obiekt murowany z kamienia i cegły, piętrowy z piwnicą pod sienią. w piwnicy i na parterze posiada sklepienia żeglaste. Obecnie, zachowując swój zabytkowy charakter, probostwo zostało gruntownie wyremontowane.

Kościół parafialny, rzymskokatolicki, pod wezwaniem św. Michała Archaniola, został zbudowany w stylu neobarokowym w latach 1913 - 1921, według planu budowniczego Maksa Wrany z Cieszyna, zastępując stary, kamienny kościół zbudowany w 1293 roku, a przebudowany w XV wieku. Stary kościół, znajdujący się poniżej obecnego, został rozebrany w 1921 roku (niektóre jego fragmenty architektoniczne znajdują się w cieszyńskim muzeum). Wewnątrz obecnego kościoła parafialnego znajduje się wiele relikwii z wyposażenia poprzedniej świątyni m.in. obraz Matki Bożej Różańcowej, obraz św. Jana Nepomucena z 1877 roku oraz kilka rzeźb barokowych. Pod chórem stoi kamienna chrzcielnica - (prawdopodobnie z XIII wieku, z pierwszego kościoła). w ołtarzu jest obraz św. Michała Archaniola. Kościół posiada też okna z witrażami.

Na południe od kościoła (nieco powyżej) usytuowana jest późnobarokowa figura przydrożna, z pierwszej połowy XIX wieku. Jest to kamienna rzeźba św. Jana Nepomucena na postumencie.

Schodząc ul. Wolności po ok. 300 metrach dochodzi się do skrzyżowania. Za sklepem trasa skręca w prawo, w ulicę Spółdzielczą. Następnie przebiega koło kościoła parafii ewangelicko-augsburskiej w Goleszowie. Jest to kościół zbudowany w stylu neoromańskim w 1793 roku. Prezbiterium jest niższe od nawy głównej, wąskie, zamknięte trójbocznie, z niewielkimi pomieszczeniami po bokach. Korpus prostokątny, trójnawowy. Od zachodu wieża z klatkami schodowymi po bokach. Nad nawami bocznymi są drewniane, dwukondygnacyjne pawlaczki. w środku nawy głównej - kryształowe żyrandole z pierwszej połowy XIX wieku. w ołtarzu obraz przedstawiający Ostatnią Wieczerzę, namalowany w 1857 roku przez Franciszka Mainharta ze Skoczowa.

Za kościołem znajduje się plebania zbudowana w XVIII wieku z kamienia i cegły. Jest to piętrowy, prostokątny, częściowo podpiwniczony budynek, posiadający na parterze sklepienia kolebkowe, krzyżowe i klasztorne, a na piętrze pomieszczenia sklepione kolebkowo. Elewacja frontowa plebani jest od południa. Pomiędzy starą plebanią a kościołem na małym skwerku umieszczono zegar słoneczny.

Koło kościoła w prawo, pod kątem prostym, łagodnie w górę odchodzi ul. Ogrodowa, przy której po ok.100 metrach, po prawej stronie znajduje się zajazd "Heweliusz" oferujący poza restauracją kilka miejsc noclegowych.

Minąwszy kościół ewangelicki, dalej trasa wiedzie ul. Spółdzielczą w stronę widocznego cmentarza, mijając zabudowania należące obecnie częściowo do Rolniczego Kombinatoru Spółdzielczego w Goleszowie. Przed cmentarzem trasa skręca w lewo i mijając stację benzynową wiedzie w dalszym ciągu ulicą Spółdzielczą, która teraz przebiega pośród pól. Można przy okazji obserwować pasmo Równicy (od wschodu), od południa Małą

i Wielką Czantorię i wzgórza ciągnące się na ich przedpolu, a w kierunku północno-zachodnim wzgórze Chełm.

Po ok. kilometrze trasa dociera do ul. Radoniowej i skręca w lewo lekko pod górę, wiodąc (po 800 metrach) do piekarni. Tutaj należy skręcić w prawo i podążać na północ ulicą Piekarniczą. Po przekroczeniu niestrzeżonego przejazdu kolejowego linii Goleszów - Wiśła Głębcze, po następnych 300 m szlak dociera do ul. Przemysłowej. Potem szlak biegnie ul. Wolności, będącej częścią drogi powiatowej Goleszów – Skoczów w prawo, a następnie w lewo, kierując się w stronę Chełmu ul. Pod Chełmem do polnej drogi, która pod kątem 450 skręca w lewo w górę, w stronę Chełmu.

Z tego miejsca rozpościera się fantastyczny widok. Od lewej strony, w głębi widać fragmenty Beskidu Małego, nieco bliżej, w prawo pasmo Błatniej i głębiej - grupę Klimczoka. na prawo od nich jest dolina Brennicy, którą otacza widoczne jeszcze bliżej pasmo Równica - Orłowa i Trzy Kopce Wiślańskie, za którymi (najdalej) widać fragment grzbietu Baraniej Góry. na prawo od niej (w kierunku południowo - wschodnim) jest dolina Wisły, a w kierunku południowym Wielka Czantoria, z widoczną na jej szczycie wieżą widokową oraz Mała Czantoria. U ich podnóża znajdują się wzgórza południowej części Pogórza Cieszyńskiego: (od lewej) Jelenica, Kowalok, Kopieniec, Cis, Malcowa i Machowa, za którymi wyłania się góra Tuł i Ostry. na prawo od nich widzimy fragment Jasieniowej i położony u jej podnóża Goleszów.

Bliżej, od lewej, widać kolejno: Nierodzim i biurowiec firmy MOKATE, Kozakowice, za nimi Ustroń z piramidami Zawodzia i wieżowcami Manhatanu oraz Goleszów - Równię. Najbliżej nas w odległości kilkuset metrów jest kaplica ewangelicko - augsburska w Godziszowie, linia kolejowa Goleszów - Skoczów oraz stacja PKP Goleszów.

Ok. 100 metrach dalej panorama wzbogaci się o widok na położony na północ od tego miejsca Skoczów z charakterystycznym kominem ciepłowni.

Następnie szlak wiedzie drogą polną, początkowo wśród pól, a następnie lasem do dawnych kamieniołomów. w tych wyrobiskach eksploatowano wapienie cieszyńskie, które wykorzystywano do wypalania wapna w piecach wapiennych (wapiennikach) znajdujących się w pobliżu dworca PKP. na widocznej ścianie skalnej można zaobserwować układ warstw skalnych, budujących Chełm. Od kamieniołomów polną drogą wśród łąk i pól, a potem leśną ścieżką szlak wiedzie w górę po południowych zboczach Chełmu, kierując się stale na zachód. Po południowej stronie, w miejscach otwartych obserwować można panoramę Goleszowa oraz Pogórza Cieszyńskiego i Beskidu Śląskiego. Po kilometrze szlak dociera do ul. Lotniczej. Stąd można udać się ul. Lotniczą w prawo w górę na szczyt Chełmu (451 m. n.p.m.), gdzie kiedyś znajdowała się szkoła szybowcowa. Duże zasługi w jej powstaniu i funkcjonowaniu miał Franciszek Kępka - senior, który tu mieszkał. Tu urodził się i uczył latania na szybowcach Franciszek Kępka - junior - mistrz Polski i Europy w szybownictwie, czterokrotny drugi wicemistrz świata, wielokrotny rekordzista świata i Polski w długości lotów oraz zdobywca diamentowej odznaki szybowcowej.

Teren obejmujący szczyt Chełmu jest dziś własnością prywatną. Tworzony jest tu pensjonat. Za zgodą właścicieli warto jednak wyjść na platformę widokową, gdzie kiedyś stała wieża triangulacyjna, aby obejrzeć jedną z najładniejszych na Pogórzu Cieszyńskim panoramę, dzięki temu, że Chełm o 150 metrów góruje nad otaczającymi go terenami.

Patrząc w kierunku północno - zachodnim (z tarasu dawnego ośrodka kolonijnego), widać północną część Cieszyna oraz drogę dla pojazdów samochodowych biegnącą od przejścia granicznego w Cieszynie Boguszowicach w stronę Skoczowa. Daleko na horyzoncie widnieją zakłady przemysłowe Karwiny i Ostrowy, a przy bardzo dobrej widoczności można dostrzec nawet Sudety. na prawo, w głębi, miasta Jastrzębie i Wodzisław Śląski oraz hałdy górnicze koło Rybnika. na północ, u podnóża Chełmu, są tereny rolnicze Godziszowa, (Chełm też jest częścią Godziszowa), Kisielowa i Ogrodzonej, a za nimi - Dębowiec. w głębi

dostrzec można kopalnię w Pawłowicach, za nią osiedla mieszkaniowe w Żorach, a nieco po prawej, w głębi, hałdy w okolicach Knuruwa i Orzesza oraz dymiące kominy elektrowni i huty Łaziska. Patrząc na północny - wschód z miejsca gdzie stała wieża triangulacyjna widzimy najbliższe zabudowania Kisielowa, a za nimi wzgórze - Górka Wilamowicka, za którym daleko na horyzoncie wylania się komin elektrociepłowni w Pszczynie. w kierunku północnym możemy więc obserwować tereny należące do Pogórza Cieszyńskiego (najbliżej), Kotliny Ostrawsko - Oświęcimskiej (dalej) oraz Wyżyny Śląskiej i Sudetów (najdalej).

W kierunku południowym ze szczytu Chełmu obserwować można głównie południową część Pogórza Cieszyńskiego, Beskid Śląski i Beskid Śląsko - Morawski na terenie Czech. na południowym zachodzie (po lewej) widzimy w głębi grupę Klimczoka (1117 m) i Szyndzielni (1026 m) ze szczególnie wyróżniającym się grzbiem Trzy Kopce (1080 m) - Stołów (1041 m) - Błatnia - Czupel - Zebrzydka. Przed nimi rozciąga się dolina Brennicy, a jeszcze bliżej pasmo Lipowskiego Gronia - Równicy - Orłowej i Trzech Kopców Wiślańskich. Za nim potężny maszyn Baraniej Góry, a w prawo od niego kolejno Wielka Czantoria, Mała Czantoria i Ostry. Pasma Równicy i Czantorii rozdziela dolina Wisły. na zboczach Równicy widać charakterystyczne piramidy Ustronia - Zawodzia, a w prawo od nich wieżowce Osiedla Manhattan w Ustroniu. U stóp Małej Czantorii, która w kierunku północnym opada blisko 400 metrowym progiem, występują wzgórza (od lewej): Jelenica, Kowalok, Cis, Grodzisko i Tuł, a przed nim Machowa. Najbliżej, na południu jest pasmo Jasieniowej z widocznymi kamieniołomami. na prawo od niej rozciąga się czeska część Beskidu Śląskiego, czyli tzw. Beskid Śląsko-Morawski, ze szczytami Ostrego (1044 m), Jaworowego (1032 m), Ropicy (1082 m) i górującej nad nimi Lysej Hory (1324 m n.p.m.) - najwyższego szczytu całego Beskidu Śląskiego, z charakterystyczną wieżą telewizyjną na szczycie. Bliżej nich - kominy huty w Trzyńcu, a jeszcze bliżej - zabudowania "Kępy" w Dzięgielowie. w szerokim obniżeniu między Chełmem, a Jasieniową widać cały Goleszów, a pomiędzy Chełmem i Ustroniem - Kozakowice, Nierodzim i Hermanice. Od ulicy Lotniczej w dół, w stronę Goleszowa, odchodzi w prawo ul. Żniwna, którą po przejściu 500 metrów można dotrzeć na szczyt Kępy (385m. n.p.m.), będącej jedną z kulminacji południowo - zachodniego grzbieta Chełmu.

Tutaj panorama w kierunku południowym jest podobna jak na szczycie Chełmu, ale za to, uzupełniona o widok w kierunku zachodnim. na wprost niewysokie pagóry w okolicy Bażanowic, za którymi obserwować można osiedla mieszkaniowe Cieszyna, a na prawo od niego zabudowania wiosek Zamarski i Gumna. z ul. Żniwnej można też dojść polną drogą do krawędzi dużego kamieniołomu o nazwie "Margiel", gdzie obecnie odbywa się proces rekultywacji. Dawne wyrobisko jest zasypywane żużlem z Odlewni żeliwa w Skoczowie, na który następnie nawożona jest gleba, a na niej sadzona jest trawa i drzewka. Zamierzeniem jest przywrócenie wyglądu tego terenu do stanu sprzed eksploatacji marglu.

Od skrzyżowania z ul. Żniwną szlak podąża łagodnie ok. 500 m. w dół ul. Lotniczą. Dla osób zainteresowanych modelarstwem, szczególnie makietami kolejowymi godne polecenia jest odwiedzenie domu przy ul. Lotniczej 18, gdzie właściciel chętnie pokaże zrobioną przez siebie makietę i podzieli się swoją wiedzą z zakresu kolejnictwa.

Za wiaduktem nad linią kolejową Bielsko - Cieszyn szlak skręca w lewo w ul. Rolniczą. Po drodze mijamy oborę wzorcowego gospodarstwa rolnego w Goleszowie (jednego z największych w Gminie Goleszów), należącego do Państwa Janusza i Jolanty Sikorów. Ulicą Rolniczą po 500 metrach biegnie do ul. Wolności. Skręca w prawo i podąża 100 metrów do skrzyżowania, na którym, ponownie kieruje się w prawo, w górę ul. 1 Maja.

Ulicą 1 Maja, mającą ok. 500 metrów długości, wiedzie do skrzyżowania z drogą powiatową Cieszyn - Ustroń. Skręca w lewo i podąża ul. Cieszyńską, obok widocznego po prawej stronie budynku dawnej Dyrekcji Cementowni "Goleszów" do widocznego obiektu Gminnego Ośrodka Kultury.

3. Szlak 3: "Cisownicki"
(zielony) - o długości 10 km,

Szlak "Cisownicki"

Oznaczenie: kolor zielony

Długość trasy: 10 km

Suma podejść: około 300 metrów

Czas przejścia: 3 - 4 godz.

Od budynku Świetlicy Gminnej w Cisownicy trasa wiedzie początkowo w dół drogą główną (ok. 20 metrów), po czym skręca w prawo, kierując się w górę drogą asfaltową pomiędzy remizą OSP w Cisownicy (po lewej) i Szkołą Podstawową im. Jury Gajdzicy (po prawej). Po prawej stronie widać bardzo strome północne stoki Malcowej (528 m), za którą wyłania się robiący stąd duże wrażenie masyw Małej Czantorii (866 m). na wprost po lewej wyłania się niewysokie wzgórze Goruszka (433 m). Po ok. 200 metrach szlak przekracza potok "Przykopa" na mapach podpisany często jako "Czantoria" (te nazwy w opisach szlaków będą stosowane zamiennie) i dalej wiedzie drogą asfaltową w prawo w górę, przechodząc obok znajdującego się po lewej stronie drogi cmentarza z kapliczką. Szlak prowadzi teraz wzdłuż głębokiego jaru potoku "Czantoria".

Podchodząc ok. 300 metrów szlak biegnie do Chaty państwa Brzezinów, gdzie mieści się Izba Regionalna i gospodarstwo agroturystyczne.

Na wprost widać zalesiony szczyt wzgórza Cis (523 m), na prawo od niego Małą Czantorię, a na lewo - pasmo Równicy (884 m). na lewo od niej jest fragment pasma Błatniej z Zebrzydką (579 m). Po lewej (na północ) prawie bezleśny szczyt Goruszki. z tyłu na północny - zachód zauważamy wzgórze Chełm (451 m).

Po 100 metrach trasa dochodzi do skrzyżowania, na którym skręca w prawo. Ulicą Pod Czantorią wiedzie wśród pól łagodnie w górę. Po ok. 400 metrach jest kolejne rozwidlenie dróg, na który trasa prowadzi prosto, drogą w lesie, przez 200 metrów. w tym miejscu opuszcza ul. Pod Czantorią i kieruje się drogą nieco w prawo. Po prawej stronie mija strome, wschodnie stoki Malcowej i Grodziska (552 m). Szlak prowadzi teraz pomiędzy kilkoma zabudowaniami zamieniając się z drogi polnej w leśną ścieżkę. Po ok. 300 metrach dociera do znajdującego się na zboczu Grodziska źródła, wypływającego ze skał wapiennych. Stąd, cały czas lasem, biegnie stromo ścieżką prowadzącą dalej wzdłuż potoku. Po 250 metrowym podejściu mija po prawej paśniki dla zwierząt i ambonę leśników. Teraz znacznie łagodniej wiedzie niewielkim grzbietem ok. 300 m, po czym skręca drogą gruntową w lewo, w kierunku widocznej na wprost drogi asfaltowej Cisownica - Budzin.

Drogą asfaltową trasa wiedzie w górę. Po pokonaniu bardzo stromego jej odcinka i opuszczeniu lasu wyłania się w całej okazałości Mała Czantoria, wyglądająca jeszcze bardziej imponująco niż na początku szlaku. Widać bardzo strome, zalesione, zbocza, opadające ku północy w stronę wzgórz Cis, Kowalok (557 m) i Jelenica (508 m). Tutaj można z bliska zobaczyć, jak wyraźny jest próg oddzielający Beskid Śląski od Pogórza. Jego wysokość wynosi 350 - 400 metrów.

Szlak prowadzi do zabudowań osiedla "Na Budzin". w kierunku wschodnim (patrzac na lewo) znajduje się pasmo Równicy i Lipowskiego Gronia, a za nimi po lewej jest Zebrzydka. w miarę podchodzenia przez Osiedle "Na Budzin" (ok. 700 m) w stronę położonego jeszcze wyżej Podlesia panorama staje się coraz piękniejsza. Około 100 metrów

przed najwyższym punktem, który osiąga droga asfaltowa na Podlesiu, jest okazja podziwiania wspaniałego widoku w kierunku zachodnim i północnym.

Patrząc na zachód, najbliżej widać górę Tuł (621 m). na lewo od niego, w dole, są dymiące kominy huty w Trzyńcu. Za nimi, w głębi, szerokie obniżenie, które tworzy Brama Morawska. Przy dobrej widoczności można zobaczyć ograniczające Bramę Morawską po lewej stronie dalekie wzgórza położone na zachód od Frydka - Mistka, a po prawej stronie pasmo Gór Odrzańskich, będących częścią Sudetów Zachodnich. w kierunku południowo - zachodnim (na lewo od Trzyńca, ale w głębi) widać grzbiety górskie Beskidu Śląsko - Morawskiego. Są to kolejno (od prawej strony) pasma obrzeżające dolinę Morawki, a więc pasmo Trawnego (1203 m), będące północnym ramieniem Lysej Hory (1323 m), a bliżej Jaworowy (1032 m), z widoczną wieżą przekaźnikową i Ropica (1082 m).

W kierunku północno - zachodnim, na prawo od Tułu, w głębi, widać Cieszyn, za którym wylaniają się obiekty kopalń w Karwinie (na terenie Czech). na lewo od nich jeszcze dalej - miasto Hawirzów, a na prawo kominy huty w Ostrawie i zabudowania tego miasta. Patrząc jeszcze bardziej w prawo mamy kolejno: pasmo Zadniego Gaju, Jasieniowej i Chełmu, za którym daleko dostrzec można zabudowania Jastrzębia Zdroju i kominy elektrowni "Rybnik" oraz hałdy między Rybnikiem i Wodzisławiem Śląskim.

Na Podlesiu, które najwyższym punktem na Szlaku Cisownickim (ok. 600 m n.p.m.), w miejscu gdzie szlak cisownicki dochodzi do czarnego szlaku turystycznego z Goleszowa na Czantorię, jest najlepsza panorama w kierunku północnym i południowym.

Na północ, na prawo od Chełmu, jest Górka Wilamowicka i położony u jej podnóża Skoczów. Za nim daleko widać osiedla mieszkaniowe w Żorach. w kierunku północno wschodnim zwraca uwagę biały biurowiec firmy "Mokate" w Ustroniu - Nierodzimiu. Za nim w głębi lśni tafla jeziora Goczałkowickiego, a w głębi dostrzegamy miasto Tychy. Najbliżej w kierunku północnym jest wzgórze Grodzisko.

Na południu dominuje graniczna góra Ostry (709 m) - najwyższy szczyt w Gminie Goleszów oraz położone na prawo od niego, znacznie niższe, graniczne wzgórze Wróżna, które od południa otacza Leszną Górną. Za Oстрыm, po prawej, widać górę Ostry w Beskidzie Śląsko - Morawskim.

Z Podlesia można iść w lewo w górę, czarnym szlakiem turystycznym, na Małą Czantorię (stąd około 30 - 40 minut na szczyt) i dalej na Wielką Czantorię. Idąc tym szlakiem ok. 300 metrów przechodzi się obok zabudowań, a następnie dochodzi do traktu leśnego. w przyszłości tedy będzie można dojść do planowanego, turystycznego przejścia granicznego Cisownica - Nydek. Tędy też, po około 10 minutach, szlak dociera do tzw. "Spowiedziska" - jednej z "leśnych" świątyń ewangelickich z okresu prześladowań religijnych. Za potokiem, po lewej stronie na niewielkiej śródleśnej polanie znajduje się źródło i brzozy krzyż. Ponieważ zbudowano w tym miejscu ujęcie wodne, dlatego być może istniejący tu dawniej kamień pamiątkowy, jak i całe otoczenie, uległy zniszczeniu.

Szlak czarny skręca jednak z traktu leśnego w lewo w górę i ścieżką, najpierw przez młody (200 m), a później przez wysoki las świerkowy (ok. 1 km) pnie się, miejscami bardzo stromo, zachodnimi zboczami Małej Czantorii. Po drodze dawne wyrobiska po eksploatowanej tu rudzie żelaza. w miejscu, gdzie czarny szlak ostro skręca w lewo odchodzi w prawo ścieżka do pomnika partyzantów, dawnego, zdradzonego bunkra (stąd 8 minut). Powrót tą samą drogą do drogi asfaltowej.

Od Podlesia szlak "Cisownicki" prowadzi w dół, wśród pól, drogą asfaltową, która dochodzi do Lesznej Górnej. Jego przebieg jest tu zgodny z czarnym szlakiem turystycznym. Po 500 metrach pomiędzy Oстрыm i Małą Czantorią widać pasmo Louczki (835 m), a na lewo od niego górę Stożek (978 m) i fragment granicznego pasma łączącego Stożek z Wielką Czantorią (995 m). Cały czas łagodnie schodząc, szlak prowadzi do góry Tuł, która ma asymetryczne zbocza. Zbocze południowe jest łagodniejsze, szczególnie w części górnej, od

zbocza północnego, pokrytego w większości roślinnością łąkową. Tu właśnie w obrębie szczytu znajduje się rezerwat storczyków "Góra Tuł". Pomiedzy Tułem, a znajdującym się na prawo od niego Zadnim Gajem jest dosyć szerokie obniżenie, pokryte łąkami i pastwiskami. Po ok. kilometrze od Podlesia szlak opuszcza drogę asfaltową i za czarnym szlakiem turystycznym biegnie w prawo, idąc północno-wschodnimi zboczami Tułu. Początkowo, przez 200 metrów, szlak podchodzi w górę, następnie systematycznie obniża się.

Na tym odcinku cały czas można podziwiać piękne widoki w kierunku wschodnim: Małą Czantorię i położone u jej podnóża osiedle "Na Budzin", za nim Równicę, a na lewo od niej zalesiony szczyt Grodziska. na wprost od północy fragment Zadniego Gaju, a za nim budynki na południowym zboczu Machowej. Po prawej głęboko wcięta między Tuł oraz Budzin i Grodzisko dolina Cisówki. Po około 800 metrach, gdy ścieżka schodzi na krawędzi lasu stromo w dół, na wprost, w kierunku południowo-zachodnim, Cieszyn, Karwinę, Hawirzów i obniżenie Bramy Morawskiej. Blisko, graniczne wzgórze Mołczyn, natomiast na lewo od niego huta w Trzyńcu i pasma Beskidu Śląsko - Morawskiego.

Po wejściu do lasu ścieżka łagodnie prowadzi wzdłuż potoku lasem mieszanym. Rosną tu buki, pojedyncze dęby, jawory, graby i świerki. Po ok. 500 metrach szlak dociera do drogi bitej, przekracza ją i dalej ścieżką prowadzi kilkadziesiąt metrów, do drogi bitej prowadzącej do widocznego z prawej strony schroniska PTTK "Pod Tułem". Schronisko jest położone na północnym zboczu Zadniego Gaju - grzbiecie schodzącego w kierunku Cisownicy z Tułu. w pobliżu schroniska znajduje się niewielka wychodnia skalna wapieni cieszyńskich oraz licząca ok. 7m. długości jaskinia.

Od schroniska stroma leśna ścieżka prowadzi początkowo na północ, później na północny - wschód. Po 200 metrach wychodzi z lasu i łagodnie, przez 500 metrów, podchodzi w górę polną drogą, biegnącą koło znajdującego się po prawej stronie lasu. Cały czas można tu oglądać pobliski grzbiet Jasieniowej z widoczną przecinką w miejscu dawnej kolejki linowej, którą dostarczano wapien z kamieniołomu w Lesznej Górnej do cementowni "Goleszów". na prawo od Jasieniowej, Machowa z licznymi domkami na jej południowym zboczu.

Pod koniec podejścia od polnej drogi odchodzi w prawo ścieżka, która po 10 metrach dochodzi do biegnącej nieco powyżej innej drogi polnej. Wkrótce, widać pierwsze zabudowania osiedla "Gołaźnia" (części Cisownicy), położonego na północnym i północno - zachodnim zboczu Zadniego Gaju. Droga polna już przy pierwszym budynku zamienia się w drogę bitą, a po 500 metrach w drogę asfaltową. Szlak zielony prowadzi prawie płasko wśród nowych domków, których większość jest poniżej drogi. Po 200 metrach droga asfaltowa zaczyna dosyć stromo schodzić w dół. Prowadzi teraz pośród pastwisk. Rozpościera się stąd widok na będącą przed Równicę i Ustron u jej podnóża. Po prawej stronie strome zbocze Malcowej, za nią Cis.

Systematycznie, ale już łagodniej schodząc, po około 500 metrach szlak przechodzi przez mostek na Cisówce i prowadzi do szosy prowadzącej przez Cisownicę.

Przed mostkiem w lewo odchodzi droga, docierającą do gospody i gospodarstwa agroturystycznego "U Zająca".

Z tego miejsca główna droga w lewo w dół, obok kościoła i budynku parafii ewangelicko- augsburskiej prowadzi po ok. 500 metrach do świetlicy gminnej w Cisownicy.

4. Szlak 4: "Graniczny"

Oznaczenie: kolor niebieski

Długość trasy: 12 km

Suma podejść: około 250 metrów

Czas przejścia: około 4 godz.

Od budynku remizy OSP w Dziegielowie szlak prowadzi ok. 20 metrów do drogi Cisownica - Cieszyn. Przekracza ją, a następnie prowadzi w ulicę Spacerową do mostu na Puńcówce. Za mostem szlak odbija w lewo i wiedzie wzdłuż potoku. Wąska asfaltowa droga uroczo wije się wśród zabudowań nad Puńcówką, mijając między innymi po prawej stronie bar "Franio". Po około 800 metrach ulica przechodzi po płytach przez koryto rzeki, szlak wiedzie położoną nieopodal kładką. Wkrótce ponownie szlak dochodzi do drogi powiatowej Cieszyn -Cisownica, którą około 200 metrów schodzi lekko w dół, w kierunku widocznego Zamku w Dziegielowie. Przed Zamkiem szlak prowadzi do skrzyżowania, na którym skręca w prawo.

Następnie Podchodzi drogą asfaltową, prowadzącą do Lesznej Górnej i do przejścia granicznego z Czechami. Droga ta została w ostatnim okresie poszerzona oraz otrzymała nową nawierzchnię asfaltową, co ma znacznie ułatwić dotarcie do granicy w Lesznej Górnej. Po 400 metrach, przy pierwszych budynkach po prawej stronie, szlak skręca w prawo w górę, w ulicę Kamienną. Po krótkim podejściu skręca zgodnie z ulicą w lewo i powyżej zabudowań wiedzie równoległe do drogi Dziegielów - Leszna Górna. Ta część Dziegielowa nosi nazwę "Zimne Wody", a położona jest na zachodnim zboczu Mołczyna. Po 800 metrach szlak powraca na drogę główną, osiągając po niespełna kilometrze przejście graniczne z Republiką Czeską.

Od przejścia granicznego w prawo, wzdłuż granicy, prowadzi wąska droga asfaltowa na graniczne wzgórze Mołczyn. Rozpościera się z niej piękny widok w kierunku wschodnim, gdzie możemy obserwować teren między Machową i Zadnim Gajem, z licznymi zabudowaniami, za którymi jest pasmo Równicy. Za Zadnim Gajem wznosi się Mała Czantoria, a bliżej - Tuł. w dole obserwować można przejście graniczne. Po pokonaniu około 1,2 kilometra tą drogą szlak prowadzi do zabudowań państwa Gajdaczów. We wspaniały leśny krajobraz jest tu wtopiona, unikalna w tej części Europy, pasieka pana Jana Gajdacza. Można tu odpocząć, posilić się i skosztować różnych produktów wytwarzanych z miodu przez państwo Gajdaczów. Do szlaku "Granicznego" powraca się tą samą drogą.

Od przejścia granicznego droga kieruje się na południowy wschód. Po około 200 metrach zaczyna schodzić stromo w dół. w tym miejscu warto się zatrzymać, aby obejrzeć roztaczającą się stąd ciekawą panoramę.

Patrząc w kierunku wschodnim, najbliżej widać kościół, a za nim w głębi - Ostry (709 m). na prawo od niego najbardziej wyróżniającym się wzniesieniem jest Wróżna (514 m), która od południa otacza Leszną Górną. Patrząc dalej w tą stronę obserwować można szereg niewysokich wzniesień, które schodzą do doliny Olzy w okolicy Trzyńca. w kierunku południowym, w głębi, za doliną Olzy są szczyty Beskidu Śląsko-Morawskiego z najbardziej wyróżniającym się Jaworowym (1023 m.), a bliżej zabudowania znajdującej się na terenie Czech - Lesznej Dolnej. Stąd widać też fragment huty w Trzyńcu. na lewo od Ostrego, nieco w głębi wznosi się Wielka Czantoria, obok niej (na lewo) Mała Czantoria, a najbliżej - góra Tuł, która od północy otacza Leszną Górną. Panoramę z tego miejsca zamyka od północy Jasieniowa (520 m.), a od zachodu wzgórze Mołczyn.

Z tego miejsca drogą asfaltową szlak prowadzi w dół do Lesznej Górnej. Schodząc od przejścia granicznego w kierunku centrum Lesznej Górnej, po 400 metrach dociera do znajdującego się po lewej stronie zabytkowego kościoła rzymskokatolickiego pod wezwaniem świętego Marcina. Kościół został zbudowany z cegły w latach 1719 - 1731 w stylu późnobarokowym. Poprzedni kościół, drewniany, wybudowany został przez ewangelików, ale w 1688 roku przejęli go katolicy. Wnętrze kościoła parafialnego posiada bogaty wystrój: dekoracje stiukowe na sklepieniach, późnobarokowe ołtarze, liczne obrazy oraz figury. Jest tu również renesansowa, pochodząca z końca XVI wieku, rzeźba ze stojącą postacią w zbroi rycerza Czelo, byłego właściciela dóbr i zamku w Dziegielowie. na zewnątrz elewacje o podziałach ramowych, boczne, podparte parami masywnych szkarp. w latach 60 -

tych XX wieku, ze względu na wstrząsy podczas odstrzałów w sąsiednich kamieniołomach, kościół został wzmocniony ściągami.

Dalej szlak wiedzie szosą asfaltową, lekko w górę, do będącego na ukończeniu kościoła ewangelicko-augsburskiego, który mijam po prawej stronie. Droga wiedzie teraz stale łagodnie w górę biegnąc wzdłuż częściowo uregulowanego koryta potoku Lesznianka. Po obu stronach drogi znajdują się zabudowania nadające tej części wsi charakter łańcuchówki. Wąska dolina wcina się tu między Tuł i Wróżną, na wprost miejscami wylania się grzbiet Małej Czantorii. Po pokonaniu około 2 kilometrów od kościoła katolickiego szlak dociera do ostatniego przystanku PKS – "Leszna Podlesie". Tutaj na skrzyżowaniu opuszcza dolinę Lesznianki i w lewo, miejscami bardzo stromo w górę, biegnie drogą asfaltową w kierunku, będącego częścią Cisownicy osiedla "Na Budzin", położonego u stóp Małej Czantorii. Po około półtorakilometrowym podejściu spotyka się znaki czarne szlaku turystycznego, prowadzącego z Goleiszowa na Wielką Czantorię oraz znaki zielone spacerowego szlaku "Cisownickiego".

Roztacza się stąd ładny widok na południowy zachód, na pasma Beskidu Śląsko - Morawskiego z dominującymi szczytami Ostrego (1044 m), Ropicy i Jaworowego. U ich podnóża - huta w Trzyńcu. w kierunku wschodnim widać stąd Małą Czantorię. z tego miejsca szlak "Graniczny" skręca w lewo i podąża wraz ze szlakiem czarnym i zielonym szlakiem "Cisownickim" do schroniska "Pod Tułem" (opis tej części szlaku podano przy szlaku "Cisownickim").

Od schroniska szlak "Graniczny" schodzi w dół w kierunku zachodnim, gdzie po około 100 metrach ponownie spotykamy szlak czarny. Wiedzie utwardzoną drogą lasem, aż do obiektów zakładu przeróbki kamienia w kamieniołomie w Lesznej Górnej. Jak już wspomniano o tym wcześniej, jest to kamieniołom wapieni cieszyńskich, eksploatowanych tu od początków okresu powojennego dla cementowni w Goleiszowie. Kamień wapienny był przewożony do niej kolejką linową do lat 70 - tych XX wieku.

Od kamieniołomu zniszczoną w dużej mierze drogą asfaltową szlak prowadzi łagodnie w dół, po około kilometrze, do drogi powiatowej Cisownica - Cieszyn. Skręca nią w lewo i lasem po 300 metrach wiedzie do Zamku w Dziegielowie i skrzyżowania dróg. w prawo prowadzi droga do Goleiszowa (ok. 2,5 km), a nieco niżej w lewo - droga do Lesznej Górnej, którą prowadził w stronę przejścia granicznego, szlak "Graniczny".

Od Zamku cały czas drogą powiatową, południowo - zachodnimi zboczami Jasieniowej, częściowo lasem, szlak dociera po około kilometrze do strażnicy OSP w Dziegielowie, gdzie się kończy.

5. Szlak 5: Goleiszów - Cisownica

Oznaczenie: kolor żółty

Długość trasy: 4,5 km (szlak dojściowy do szlaku "Cisownickiego")

Suma podejść: około 100 metrów

Czas przejścia: 1 - 1,5 godz.

Od budynku Gminnego Ośrodka Kultury szlak prowadzi w prawo ul. Cieszyńską (30 metrów), w kierunku południowym, następnie ok. 50 m. ul. Grabową, po czym prosto w górę ul. Jasną do skrzyżowania z ul. Słoneczną. Dalej w górę ul. Jasną po 100 metrach do jeziora "Ton" (opis przy szlaku "Jasieniowym"). Ulicą Słoneczną skręca w lewo (na wschód) dochodząc po kolejnych 300 metrach do ul. Górskiej, którą skręca w lewo w dół do ul. Cichej, która z asfaltowej po 100 m zmienia się w drogę polną, a następnie w ścieżkę. Roztacza się stąd ładny widok na Goleiszów i ograniczający go od północy grzbiet Chełmu oraz na znajdujący się nieco dalej, po prawej stronie, Skoczów. Przed samym dojściem do ul. Stromej, po lewej stronie szlak mija znajdujący się w ogrodzie budynek Pana Zdzisława

Hławiczki, rzeźbiarza ludowego, wykonawcy stylowych, drewnianych mebli. w ogrodzie artysty można obejrzeć ciekawą ekspozycję jego prac.

Teraz asfaltową ul. Stromą szlak prowadzi początkowo na wschód, a następnie dosyć stromo w górę, przechodząc przez przysiółek Goleiszowa zwany "Goruszka". Po przebyciu 300 m. od ul. Stromej odchodzi w prawo ul. Pod Goruszką, przy której mieszka Pani Lidia Lankocz, choreograf i kierownik artystyczny Z.P.iT. "Goleiszów", w wolnych chwilach trudniąc się haftowaniem żywotków (elementu cieszyńskiego stroju kobiecego). Aby obejrzeć technikę haftowania najlepiej uzgodnić termin telefonicznie lub skontaktować się z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Goleiszowie.

Szlak żółty podąża jednak dalej ul. Stromą, która teraz łagodnie schodzi w dół. w tym miejscu roztacza się piękny widok w kierunku północnym i wschodnim.

Na północnym wschodzie widać wzniesienie koło wsi Ogrodzona, na prawo od niego Chełm i znajdujący się przed nim Goleiszów. na prawo od Chełmu, nieco w głębi - zalesiona Górka Wilamowicka i Skoczów, a bliżej w kierunku północno - wschodnim Kozakowice i Nierodzim. w głębi panoramę zamyka część pasma Błatniej (od Zebrzydki po Łazek) oraz pojedyncze wzgórza Bucze i Górka. Najbliżej, po wschodniej stronie jest pasmo Równicy i Orłowej, a za nimi w głębi pasmo widocznej Baraniej Góry oraz, pomiędzy Orłową i Równicą, Skrzyczne, z charakterystyczną wieżą przekaźnikową na szczycie. U stóp Równicy - piramidy Zawodzia i zwracający uwagę budynek hotelu "Belweder. na wprost nieco po prawej wyniosła Mała Czantoria, a przed nią Machowa, w kierunku której prowadzi trasa. Od południa, jest schodzący w kierunku wschodnim grzbiet Jasieniowej z widocznym w postaci ogromnej szczyrby w grzbiecie, dawnym kamieniołomem. Równolegle do ul. Stromej, ale znacznie niżej biegnie szosa Cieszyn - Ustroń.

Ulicą Stromą szlak prowadzi po ok. 400 metrach do ul. Zielonej, którą podąża prosto, aż do osiedla o nazwie "Raj". Pomiędzy kilkoma domami kończy się droga asfaltowa. Szlak biegnie w prawo, wąską ścieżynką prowadzącą polami, do widniejącego lasu (250 m). Po wejściu do lasu przekracza potok Cieplica i po ok. 100 metrach dociera do pomnika Jerzego Wisiełki - działacza SL - BCH, który zginął tu od kul hitlerowskich 15 kwietnia 1944 roku. Lasem mieszanym (z jaworem, dębem i świerkiem) trasa biegnie do drogi powiatowej Cieszyn - Cisownica. Przekracza ją i zachodnimi zboczami Machowej (Machuli) podąża w lewo asfaltową drogą. Po 250 metrach skręca w lewo, w górę, w widoczną drogą asfaltową która wiedzie w kierunku wschodnim pomiędzy nowymi budynkami osiedla położonego na południowych zboczach Machowej. w najwyższym punkcie osiąga wododział Wisły i Odry, z którego roztacza się wspaniały widok.

Na południe znajduje się potężna Mała Czantoria. Przed nią wzgórza Cis, Malcowa i Grodzisko. Bardziej na prawo grzbiet Zadniego Gaju - wschodniego pasma góry Tuł. Pomiędzy Zadnim Gajem i Grodziskiem wyłania się w głębi szczyt Ostrego.

W kierunku południowo - zachodnim i zachodnim widać pasma górskie Beskidu Śląsko - Morawskiego, z charakterystycznym szczytem Jaworowego (na szczycie widać przekaźnik telewizyjny) oraz Lysej Hory - najwyższego szczytu tego Beskidu ze stacją nadawczą na wierzchołku. w kierunku zachodnim, pola uprawne, wśród których swoje źródła ma Łabański - źródłowy odcinek potoku Puńcówka. Nieco głębiej zalesiony szczyt Mołczyna nad Dziegielowem. Uwagę przyciągają też dymiące kominy huty w Trzyńcu. na wschodzie widnieje Równica i Mała Czantoria, a między nimi charakterystyczny szczyt Skrzycznego (widać wyraźnie przekaźnik telewizyjny na wierzchołku).

Po minięciu ostatniego, będącego w budowie domu (po prawej stronie) szlak opuszcza drogę i biegnie wąską ścieżynką prowadzącą po łące do lasu (ok. 50 m). Dalej ścieżka prowadzi w dół lasem bukowym, południowo - wschodnimi zboczami Machowej.

Cała Machowa porośnięta jest lasem z dominacją grabu i buka. na jej szczycie znajduje się okazały buk. Ma on 3,22 m. obwodu pnia, a rozpiętość korony przekracza 20

metrów. w przybliżeniu buk ma 40 okazałych konarów. na Machuli występuje szereg roślin chronionych np.: wilcze łyko, storczyki, lilia złotogłów, przylaszczki, gorczyca trojeściowa.

Po ok. 200 metrach ścieżka dosyć stromo schodzi w dół. Po wyjściu z lasu widać drogę biegnącą przez Cisownicę. Docierając do niej trasa skręca w prawo, przechodząc obok znajdującego się po naszej lewej stronie tartaku Pana Szymańskiego. Jest to duży i nowoczesny zakład zajmujący się obróbką drewna. Po 300 metrach w lewo odchodzi droga asfaltowa, przy której jest tablica informująca, że można dojść do Izby Regionalnej u Brzezinów. Idąc dalej szosą obok potoku Cisówka i mijając po lewej stronie remizę OSP w Cisownicy trasa prowadzi do Świetlicy Gminnej w Cisownicy, przy przystanku autobusowym, gdzie kończy się szlak żółty.

6. Szlak 6: Goleszów - Dziegiełłów

Oznaczenie: kolor żółty

Długość trasy: 3 km (szlak dojściowy do szlaku "Granicznego")

Suma podejść: około 100 metrów

Czas przejścia: około 1 godz.

Szlak rozpoczyna się przy budynku GOK - u w Goleszowie - Centrum i prowadzi biegnącą początkowo w kierunku zachodnim, a następnie południowo - zachodnim ul. Robotniczą. Po prawej stronie było kiedyś torowisko kolejki wąskotorowej, którym dowożono materiał skalny do cementowni. Znajdujący się blisko ulicy zdewastowany obiekt (w obrębie cementowni) to dawna stacja wyładunkowa kolejki linowej prowadzącej z kamieniołomu w Lesznej Górnej do cementowni "Goleszów".

Po przejściu 300 metrów ul. Robotniczą skręca się w odchodzącą w prawo ulicę Szeroką, która biegnie w dół, początkowo dosyć stromo, później bardzo łagodnie przez około 1,5 km. w kierunku zachodnim. Przez około kilometr droga wiedzie przez osiedle Goleszowa (przysiółek) o nazwie "Szeroka", a następnie pośród pól do widocznego lasu. Blisko drogi, po prawej stronie przebiega linia kolejowa Cieszyn - Bielsko, za którą widać zabudowania przysiółka Kolonia Wojewódzka (w Goleszowie) oraz domy w Bażanowicach. Po przeciwnej stronie cały czas piękny widok na południowe zbocza Jasieniowej, które w dużej mierze są pokryte polami uprawnymi, łąkami i pastwiskami. Zabudowa jest gęsta, choć bardzo rozproszona. Najwyższą część wzgórza pokrywają dosyć zwarte lasy. Uważnie przypatrując się budynkom na zboczach Jasieniowej, można dostrzec w lesie bardzo wyróżniający się architektonicznie obiekt, o ostrym, spadzistym dachu. Jest to budynek przedszkola w Goleszowie. Dawniej była to willa dyrektora cementowni.

Po dotarciu do lasu szlak skręca w lewo, kierując się na południe. Po lewej stronie mija pojedynczy dom, po czym bardzo łagodnie podchodzi lasem. Jest to las o nazwie "Grabicz". Dominują tu drzewa liściaste, głównie graby (stąd nazwa lasu), buki, brzozy, dęby, jesiony i pojedyncze świerki. w podszyciu często występuje leszczyna, a w runie pojawiają się paprocie. Po ok. 500 metrach od wejścia do lasu szlak prowadzi do skrzyżowania traktów leśnych. Skręca w prawo i łagodnie w dół, w kierunku zachodnim, wiedzie w stronę widocznej przed nami polany. Cały odcinek szlaku prowadzący przez las jest bardzo przyjemny. Panuje tu spokój i cisza. Można wsłuchiwać się w śpiew ptaków, a dla osób cierpliwych nagrodą może być obserwowanie dosyć licznych zwierząt przemykających między drzewami.

Po wyjściu z lasu, po prawej stronie, widać położone na wzniesieniu osiedle domków o nazwie Targoniny, będące częścią Dziegiełłowa. Po prawej - prywatny staw o nazwie "Czapla". Jest to miejsce czerpania wody w celach przeciwpożarowych. Ok. 50 m od lasu szlak dociera do bitej drogi. Jest to ul. Targoniny. z tego miejsca rozciąga się ciekawy widok w kierunku zachodnim. na północnym zachodzie widać wzgórze Mołczyn, a za nim w głębi

Ostry, Jaworowy i Lysą Horę w Beskidzie Śląsko - Morawskim. U podnóża Jaworowego unoszą się dymy huty w Trzyńcu (widać kilka kominów). na wprost (na zachód) - osiedle Dziegielowa o nazwie Kępa, o bliżej szosa Dziegielów - Bażanowice.

Ulicą Margoniny szlak odbija w lewo, w kierunku widocznej już strażnicy OSP w Dziegielowie. Następnie po ok. 400 metrach prowadzi do drogi Cisownica - Cieszyn, którą biegnie 50 m w prawo. na wprost budynki Szkoły Podstawowej w Dziegielowie oraz nowej sali gimnastycznej, a po prawej stronie budynek OSP Dziegielów, gdzie szlak żółty się kończy.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe¹³⁴

Okrężna Trasa Rowerowa "Śladami Stroju Cieszyńskiego"

Oznaczenie: kolor czarny

Długość trasy: 40 km

Szlak rowerowy rozpoczyna się w centrum Goleszowa, obok budynku Gminnego Ośrodka Kultury i przystanku autobusowego Goleszów - Centrum.

Jednym z elementów stroju cieszyńskiego jest żywotek, którego haftowaniem zajmuje się Pani Lidia Lankocz mieszkająca w Goleszowie przy ul. Pod Goruszką 5. (opis dojazdu jak przy szlaku nr 5 - dojsciowym do szlaku cisownickiego).

Z tego miejsca szlak wiedzie w lewo w dół, ruchliwą ulicą Cieszyńską. Mijając skrzyżowanie z ulicą 1 Maja, odchodzącą w prawo i znajdujące się po prawej stronie budynki Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Goleszowie, po 400 metrach, na kolejnym skrzyżowaniu, skręca w prawo, w łagodnie opadającą ulicę Lotniczą. Dalej prowadzi około kilometra w stronę góry Chełm, przejeżdżając wiaduktem nad linią kolejową Bielsko-Biała - Cieszyn. Od skrzyżowania z odchodzącą w prawo ul. Krzywą rozpoczyna się niewielki podjazd. Po 300 metrach szlak opuszcza ul. Lotniczą i skręca po kątem prostym w lewo, w ul. Żniwną, prowadzącą do przysiółka Żydów, będącego częścią Goleszowa. Po krótkim, ale dosyć stromym podejździe osiąga się wzniesienie "Kępa" (385 m. n.p.m.), będące południowo - wschodnim ramieniem Chełmu. Warto się w tym miejscu na chwilę zatrzymać, aby obejrzeć wspaniałą panoramę, która się stąd roztacza na Beskid Śląski, Śląsko - Morawski, Pogórze Cieszyńskie, Cieszyn i inne miejscowości (panorama z tego miejsca jest opisana przy szlaku "Pod Chełmem").

Z Kępy rozpoczyna się dosyć stromy około 400 metrowy zjazd, po czym pierwszą odchodzącą w lewo drogą asfaltową, już znacznie łagodniej, szlak prowadzi w dół pośród pól w stronę doliny Bobrówki, noszącej tu nazwę Padoń. z lewej strony, od południa, obserwować można długie pasmo Jasieniowej. Po kilkuset metrach, obok dużego budynku po prawej stronie, droga zmienia kierunek na południowy. Po 200 metrach kończy się asfalt. Szlak prowadzi drogą szutrową z licznymi wybojami równoległe do Bobrówki. na wprost rozpościera się widok na górę Jaworowy w Beskidzie Śląsko - Morawskim. Widać na niej nartostradę, wieżę przekaźnikową oraz przecinkę w miejscu wyciągu krzesełkowego. Droga stale łagodnie obniża się prowadząc wśród pól. Po 800 metrach trasa dociera do (ruchliwej) drogi wojewódzkiej z Cieszyna do Ustronia i skręca w prawo w sąsiedztwo byłego zamku w Bażanowicach.

Mijając "zamek" po prawej stronie, a zabudowania folwarczne po lewej, szlak rowerowy jeszcze przez 300 metrów podąża w stronę Cieszyna, po czym po skosie, w lewo, skręca w lokalną drogę asfaltową, przebiegającą koło hurtowni "Alpi". Po lewej stopniowo wyłania się Jasieniowa, a za nią Mała Czantoria. Trasa przekracza teraz niestrzeżony przejazd kolejowy, a następnie skręca ostro w prawo przed cmentarzem. Mijając pojedyncze domy po

¹³⁴ na podstawie www.goleszow.pl

około 500 metrach osiąga przysiółek Targoniny na granicy Bażanowic i Dziegiełowa. w tym miejscu można obserwować w kierunku zachodnim pasmo Czantorii, natomiast na południu - Jaworowy i Ropice.

Szlak prowadzi do ulicy Targoniny, a następnie kieruje się nią na zachód (w prawo) około 400 metrów do ulicy Lipowej, będącej główną drogą, łączącą Dziegiełów - Bażanowice. Ulicą Lipową skręca w lewo i wędzie wzdłuż szpaleru drzew, by po 300 metrach skręcić w prawo w ulicę ks. Karola Kulisza. Pośród rosnących po obu stronach drzew oraz znajdujących się przy ulicy licznych domów, szlak prowadzi do zabudowań Domu Opieki Diakonatu "Eben Ezer". Mijając ten obiekt droga nieco obniża się. na południu roztacza się stąd piękny widok na Beskid Śląsko - Morawski (od Jaworowego, Ropicy i Lysej Hory po prawej, przez Ostry, po Wielki Połom 1067 m - widoczny najdalej po lewej) i dolinę Olzy. Bliżej jest częściowo zalesione wzgórze Kojkowice na granicy Polski i Czech oraz na prawo od niego dymiące kominy kombinatu hutniczego w Trzyńcu. w kierunku południowo - wschodnim, w miarę zjeżdżania w dół wyłaniają się: graniczny Ostry oraz Mała i Wielka Czantoria. Pomiędzy domami w kierunku zachodnim możemy z kolei dostrzec osiedle mieszkaniowe "Banotówka" we wschodniej części Cieszyna.

Po 300 metrach droga skręca ostro w lewo w ul. Stromą, którą podąża się teraz w dół wśród zabudowań, obserwując na lewo od nas wzniesienia Tułu, Zadniego Gaju i Jasieniowej. Ul. Stroma po kilkuset metrach dochodzi do ul. Wielodroga, którą szlak podąża dalej w dół, aż do drogi powiatowej Cisownica - Cieszyn. w tym miejscu skręca w prawo i główną drogą wędzie w kierunku Cieszyna. Po przejechaniu około kilometra dociera do Puńcowa, a minawszy dwa ostre zakręty, koło przystanku autobusowego skręca pod kątem prostym w lewo kierując się drogą w stronę Przejścia Małego Ruch Granicznego Puńców/Kojkowice, między Polską a Czechami.

Z tego miejsca można drogą główną dojechać, po około 600 metrach, do centrum Puńcowa, mijając po drodze (po 200 metrach) znajdujące się po lewej stronie obiekty Szkoły Podstawowej i nowego kościoła ewangelicko - augsburskiego. w centrum Puńcowa znajduje się Ośrodek Zdrowia oraz Kościół rzymskokatolicki.

Szlak rowerowy podąża w stronę przejścia granicznego - Kojkowice. Za mostkiem na Puńcówce mija obiekty firmy ALDO - dużego zakładu produkującego drzwi i okna. Po kilkudziesięciu metrach skręca w lewo z drogi asfaltowej w szutrową, która łagodnie wznosząc się i obniżając biegnie wśród pól i kęp drzew. Można z niej obserwować pobliskie wzniesienie Kojkowice oraz Mołczyn, Ostry, Małą i Wielką Czantorię. Pokonując tym szlakiem ponad kilometr trasa prowadzi do przysiółka "Drobiszówka", gdzie znajduje się skrzyżowanie kilku dróg. Szlak biegnie prosto szutrową drogą wśród pól, w stronę widocznego lasu. Za nim, nowym mostkiem, pokonuje się niewielki strumyk, po czym wśród zabudowań dociera do kładki obok brodu na Puńcówce. Po 100 metrach szlak prowadzi do skrzyżowania czterech dróg, na terenie Dziegiełowa. Trasa podąża ulicą Prosta dalej w tym samym kierunku, wzdłuż potoku Puńcówka. Ponownie przecina rzeczkę kładką i wśród zabudowań po 300 metrach dociera do skrzyżowania z ul. Rolniczą. Skręca w lewo i wychodzi na drogę powiatową Cieszyn - Cisownica. w tym miejscu szlak skręca w prawo i wzdłuż drogi wędzie ok. 350 metrów, w kierunku budynku OSP Dziegiełów, mijając po drodze po lewej stronie budynek Szkoły Podstawowej, a po prawej kościoła i parafii ewangelicko - augsburskiej w Dziegiełowie.

Na najbliższym skrzyżowaniu (koło OSP) szlak skręca w prawo w ul. Spacerową. Stąd trasa rowerowa ma przebieg taki sam, jak szlak pieszy (opis przy szlaku "Granicznym"). Koło zamku niebieski szlak spacerowy skręca w prawo, w stronę przejścia granicznego w Lesznej Górnej.

Jadąc tędy po ponad 2 kilometrach można dotrzeć do Pani Edyty Pieczonki, mieszkającej w Lesznej Górnej 5. Można tu zwiedzić ludową pracownię stroju cieszyńskiego.

Pani Edyta Pieczonka trudni się wykonywaniem haftów do kabotków, jednego z elementów kobiecego stroju cieszyńskiego.

Trasa rowerowa biegnie jednak dalej drogą powiatową w kierunku Cisownicy, mijając zamek po prawej stronie i odchodząc w lewo ul. Grabową wiodącą do Golezowa. Zaraz po wjeździe do lasu w prawo odchodzi droga do kamieniołomu wapieni w Lesznej Górnej i do schroniska "Pod Tułem". Od tego miejsca krętą i pofalowaną drogą rozpoczyna się około kilometrowy podjazd południowymi zboczami Jasieniowej aż do przystanku autobusowego Cisownica Hawiczka.

Za przystankiem szlak skręca w prawo utwardzoną drogą (prywatną), bardzo stromo w dół, przez gospodarstwo do doliny potoku Łabański (źródłowej części Puńcówki). Po przekroczeniu mostku nad potokiem odsłania się piękny widok na pobliski grzbiet Zadniego Gaju. Drogą gruntową, która wkrótce zamienia się w asfaltową, szlak wiedzie na południe i w obrębie zabudowań przysiółka Cisownica Wędoły rozpoczyna się niewielki podjazd. Wkrótce droga zmienia kierunek na wschodni i prowadzi wśród pól z niewielkimi podjazdami i zjazdami, zboczem Zadniego Gaju. Powyżej po prawej widać zabudowania osiedla "Gołaźnia", wśród których prowadzi "Cisownicki" szlak spacerowy. Po lewej stronie jest dolina Łabańskiego i zalesiona Jasieniowa, a na wprost - skupisko nowych domów na południowym zboczu Machowej. Przez około 1,5 km szlak biegnie terenem otwartym, gdzie dominują obszary rolnicze i występują pojedyncze gospodarstwa rolne oraz skupiska domków letniskowych. w takiej scenerii prowadzi do obniżenia między Machową i Zadnim Gajem, będącego działem wodnym Wisły i Odry. Jest to najwyższy punkt całej trasy rowerowej (420 m. n.p.m.) i jednocześnie dobry punkt widokowy (panorama z tego punktu jest taka jak opisana w szlaku dojściowym do "Cisownickiego" z wododziału pod Machową).

Na skrzyżowaniu szlak prowadzi na wprost i krętą drogą po 400 metrach w dół do centrum Cisownicy, przy kościele ewangelicko-anglikańskim. Drogą główną wiedzie w lewo i mijając kościół oraz probostwo po niespełna 200 metrach dociera do świetlicy gminnej w Cisownicy.

Główną drogą w dół po 200 metrach szlak prowadzi do pracowni stroju cieszyńskiego Pani Marty Czyż (Cisownica 263), znajdującej się po lewej stronie drogi niedaleko tartaku. Pani Marta Czyż zajmuje się wyrabianiem czepców do tego stroju.

Od świetlicy gminnej w Cisownicy trasa rowerowa prowadzi w kierunku Izby Regionalnej "U Brzezínów", tak jak zielony szlak spacerowy – "Cisownicki" (opis tego odcinka przy szlaku "Cisownickim").

Za Izbą Regionalną, wspólnie ze szlakiem zielonym trasa prowadzi do rozdroża, z którego można podziwiać piękną panoramę (opisaną w szlaku "Cisownickim"). w tym miejscu szlak skręca w lewo, w kierunku północnym, drogą gruntową pośród pól, omijając po lewej stronie szczyt Goruszek. Po ok. 400 metrach z lewej strony dochodzi droga asfaltowa zwana "Koło Gryczy". Jest to przysiółek Cisownicy o nazwie "Do Rzeczyc". Trasa stale łagodnie obniża się wijąc się pomiędzy rzadko rozsianymi zabudowaniami. w trakcie zjazdu w kierunku zachodnim (na lewo) obserwować można Machową, a za nią - Jasieniową, natomiast w kierunku wschodnim, znajdujące się coraz bliżej nas pasmo Równicy.

Po około 700 metrach łagodnego zjazdu szlak prowadzi obok znajdującego się po lewej stronie domu, mieszczącego artystyczną pracownię i galerię malarki - Pani Leny Rybicy (Cisownica 173). Ulubionymi tematami twórczości Leny Rybicy jest przyroda i wiejski pejzaż, szczególnie zaś Cisownica. Artystka maluje też kwiaty, konie, wiejskie chaty i ruiny dawnych budowli. Jej prace znajdują się w wielu muzeach oraz zbiorach prywatnych na całym świecie.

Za domem malarki trasa biegnie do drogi powiatowej Cieszyn - Ustroń, skręca w nią w lewo, w kierunku Golezowa, a po 200 metrach, przed przystankiem autobusowym - w prawo w ulicę Osiedlową.

Szlak prowadzi następnie przez wschodnią część Goleiszowa o nazwie "Równia", ul. Osiedlową łagodnie między terenami rolniczymi i licznymi zabudowaniami aż do Domu Ludowego, usytuowanego po lewej stronie, w centrum Goleiszowa - Równi.

Od Domu Ludowego, stale wśród domów i pól kieruje się w kierunku północnym, lekko w dół, aż do nasypu linii kolejowej Goleiszów - Ustroń. Tutaj droga skręca w prawo i biegnie wzdłuż torów. na tym odcinku podziwiać można piękny widok pasma Równicy, u stóp, której położony jest Ustroń. na lewo od Równicy widać fragment pasma Błatniej, a na prawo Orłową. w kierunku południowo wschodnim jest dolina Wisły otoczona od lewej strony przez Orłową, Bukową i widocznymi w głębi Trzema Kopcami Wiślańskimi, a od prawej przez Wielką i Małą Czantorię.

Po 200 metrach szlak prowadzi do skrzyżowania z ul. Przelotową, skręca nią w lewo i przez przejazd kolejowy i dalej biegnie wzdłuż torów, do skrzyżowania z ul. Kozakowicką. w tym miejscu ponownie skręca w lewo, doprowadza po kilkuset metrach do wsi Kozakowice.

Trasa rowerowa początkowo prowadzi terenem Kozakowic Górnych. na skrzyżowaniu przed widoczną remizą OSP skręca w prawo, w przebiegającą wśród pól krętą drogę, określaną jako "Biała Droga". Jadąc wysoczyzną między Radoniem i Bładnicą, na odcinku ok. 1 kilometra widać zaledwie kilka gospodarstw. Panorama roztaczająca się z "Białej Drogi" jest podobna do wcześniejszej. Systematycznie jednak wylania się całe pasmo Błatniej i dolina Brennicy, a za Bładnią - grupa Klimczoka. Po zachodniej (lewej) stronie, obserwujemy odosobnione wzgórze Chelmu.

Gdy rozpoczyna się łagodny zjazd w dolinę niewielkiego potoku Kozakówka, szlak prowadzi na teren Kozakowic Dolnych, do skrzyżowania z drogą asfaltową. Po lewej stronie w odległości ok. 100 metrów znajduje się ładny kościółek ewangelicki przy cmentarzu. Szlak wiedzie prosto szosą asfaltową, wzdłuż Kozakówki, mijając dosyć liczne zabudowania przy drodze. Po 500 metrach w prawo odchodzi droga do Nierodzimia, trasa natomiast dalej prowadzi prosto drogą, której nawierzchnia staje się szutrowa, z wieloma nierównościami przez teren o rzadkiej zabudowie, obserwując po lewej stronie lasy łęgowe ciągnące się wzdłuż Kozakówki. Wkrótce szutrowka zamienia się w drogę wyboistą, która esowatym, łagodnym zjazdem zbliża się do zalesionego dna doliny. Po lewej stronie za potokiem przez kilkaset metrów ciągną się stawy hodowlane zasilane przez Kozakówkę. w tym miejscu szlak wkracza do wschodniej części Godziszowa.

Za stawami hodowlanymi drogą gruntową trasa prowadzi do rozstaju dróg. w lewo prowadzi droga asfaltowa do centrum Godziszowa, w prawo do Nierodzimia, a prosto wzdłuż Kozakówki, w kierunku Bładnic (dzielnicy Skoczowa). Szlak rowerowy biegnie prosto pośród drzew, mijając po lewej stronie kilka zabudowań. na krótkim odcinku jest to droga asfaltowa, później, przez prawie kilometr - "szutrowka".

Trasa rowerowa przebiega dosyć szerokim dnem doliny utworzonej przez płynący koło drogi niewielki potok Kozakówka oraz położony ok. 200 metrów na zachód większy potok Radoń, do którego Kozakówka uchodzi. Po prawej stronie mija zajęte przez użytki rolne niewysokie garby, za którymi widać pasmo Równicy. Widoczny jest coraz bliższy komin ciepłowni w Skoczowie, a za nami, w kierunku południowym Małą i Wielką Czantorię oraz Ostry i Tuł. w kierunku północno wschodnim coraz wyraźniejsze jest pasmo Błatniej i Klimczoka.

Po przejechaniu kładki przez Bładnicę, szlak rowerowy prowadzi teraz w stronę widocznych torów kolejowych linii Goleiszów - Skoczów, równoległe do Bładnicy, która po 100 metrach łączy się z Radoniem aż do przystanku PKP Skoczów Bładnice. Przed przystankiem skręca ostro w lewo i przecina tory kolejowe. Za nimi w prawo, a później prawie cały czas prosto, w kierunku północnym w stronę Skoczowa, wśród licznych zabudowań po obu stronach drogi.

Po 200 metrach odchodzi w lewo droga do Kiselowa. Można nią dojechać do odległego o niespełna 2 kilometry Skansenu "Na Podlesiu" u Państwa Bojdów - (Kisielów 44).

Do skansenu prowadzi stąd droga początkowo asfaltowa, później gruntowa i znowu asfaltowa, która cały czas, miejscami stromo, pnie się w górę do centrum Kiselowa. Po 1,5 km podjeździe w prawo odchodzi droga asfaltowa, którą dochodzi do skansenu. Jest tu stara drewniana chata góralska, w której znajdują się różne sprzęty codziennego użytku. Obok chaty są drewniane rzeźby góralskie, żuraw, mały wiatrak, a nawet armata.

Szlak rowerowy podąża jednak prosto, szeroką doliną Bładnicy, wśród licznych zabudowań. Po niespełna kilometrze na skrzyżowaniu trasa skręca w lewo na drogę asfaltową, a po 300 metrach przez most na Bładnicy. Stąd w kierunku północno – wschodnim widać górujący za doliną Brennicy szczyt Skrzycznego (1257 m). Za mostem droga rozpoczyna długi podjazd (ok. 1,5 km) do Kiselowa - Rabaczowa. Początkowo (ok. 800 m.) podjazd prowadzi, miejscami stromo, wśród pól i niewielkich kompleksów leśnych. Za warsztatem samochodowym droga, nosząca nazwę "Rabaczów", wznosi się łagodnie, kierując się na zachód. Wkrótce trasa opuszcza ostatni las i pośród pól wiedzie do przysiółka Kiselowa - Rabaczów. Ten odcinek szlaku rowerowego ma wybitne walory widokowe.

W kierunku południowym, patrząc od prawej strony widać kolejno Chełm, nieco dalej Jasieniową, Tuł, Ostry, Małą i Wielką Czantorię. w kierunku południowo-wschodnim jest dolina Wisły i otaczające ją od wschodu góry: Bukowa, a za nią Koziniec i grzbiet Smrekowca. na lewo od nich pasmo Trzy Kopce Wiślańskie - Orłowa - Równica. Najdalej za doliną Wisły można rozpoznać fragment pasma Baraniej Góry. na lewo od Równicy jest dolina Brennicy, za którą wznosi się potężny szczyt Skrzycznego. Panoramę zamyka z tej strony pasmo Klimczoka i Błatniej oraz wyłaniający się na lewo od nich fragment Beskidu Małego.

W takiej scenerii po 700 metrach szlak prowadzi w Kiselowie do drogi powiatowej Skoczów - Golezów. Skręca nią w lewo i łagodnie prowadzi wśród licznych domów w dół. na zakręcie w lewo odsłania się panorama w kierunku zachodnim. Widać stąd zalesiony szczyt pobliskiego wzniesienia w Ogrodzonej, u podnóża, którego położony jest kościół. Teraz drogą powiatową, w kierunku południowym, trasa prowadzi do centrum Kiselowa. w centrum Kiselowa (Kisielów Remiza) droga powiatowa robi dwa ostre zakręty. na pierwszym z nich (w lewo) odchodzi droga w kierunku Bładnic, o podobnych walorach widokowych jak droga z Bładnic do Kiselowa Rabaczowa. Można tedy dojechać do odległego stąd o 700 metrów skansenu "Na Podlesiu" u Państwa Bojdów (opisanego wcześniej).

Za tym skrzyżowaniem po 30 m. jest następne. Prosto można dojechać do Ogrodzonej mijając po lewej stronie najpierw sklep, a po 100 metrach dwa niewielkie kościółki: ewangelicki, a za nim nieco większy - katolicki.

Szlak rowerowy podąża drogą powiatową w lewo, dalej w kierunku południowym, w stronę Golezowa. Rozpoczyna się długi i dosyć stromy zjazd. Po 200 metrach kończą się zabudowania i odsłania się panorama podobna do opisanej wcześniej (z drogi do Rabaczowa). Nie widzimy już jednak Skrzycznego, które zasłania pasmo Równicy i Lipowskiego Gronia oraz Jasieniowej, przysłoniętej przez bliski grzbiet Chełmu, którego strome, północne zbocza widzimy. Po 600 metrach szlak wiedzie przez niewielki mostek na potoku Kisielówka. Stąd rozpoczyna się 400 m. podjazd aż do przegięcia drogi, po czym następuje 200 m zjazd do centrum Godziszowa, gdzie jest skrzyżowanie dróg (koło placówki handlowej "Hasta").

W tym miejscu trasa skręca w odchodzącą w prawo drogę asfaltową, która prowadzi zboczami wzgórza Chełm. Początkowo biegnie ona wśród gęstej zabudowy wsi w kierunku zachodnim łagodnie się wznosząc, ale po 400 metrach ostro skręca w lewo i niezbyt głębokim

parowem porośniętym lasem liściastym podejźdża stromo (ok. 150 m), aż do pewnego wypłaszczenia terenu. Tu opuszcza las.

Szlak prowadzi przez przysiółek Godziszowa "Bryncwerk", łagodnie wznosząc się drogą asfaltową, noszącą nazwę "Pod Chełmem". Po kilkuset metrach w lewo odchodzi droga asfaltowa do stacji PKP Goleszów, natomiast trasa rowerowa podąża dalej na wprost traktem "Pod Chełmem". Południowymi zboczami Chełmu szlak prowadzi w kierunku zachodnim. Panorama systematycznie się zmienia. Stopniowo zanikają tereny widoczne na północnym wschodzie, ale za to wyłania się w całej okazałości Jasieniowa i położony u jej stóp Goleszów.

Po kilometrowym podejździe trasa wiedzie do skrzyżowania. w lewo odchodzi ul. Lotnicza, w prawo droga na szczyt Chełmu, a prosto do zachodniej części Godziszowa. Dojeżdżając do ul. Lotniczej można podziwiać widoki na Beskid Śląsko - Morawski z Lysą Horą, Jaworowym i Ropicą. Jadąc stromo w prawo w górę, po ok. kilometrze osiąga się szczyt Chełmu (opis przy szlaku spacerowym "Pod Chełmem").

Trasa jednak skręca przed ul. Lotniczą bardzo ostro w lewo (w kierunku północno wschodnim) i prowadzi ul. "Pod Chełmem" gwałtownie w dół, początkowo droga szutrową, a następnie polną, w kierunku stacji PKP Goleszów.

Po drodze mija po prawej stronie dużą fermę drobiu. Po lewej - głęboki parów. Ponieważ trasa wiedzie terenem otwartym, dlatego widoki stąd są cały czas bardzo piękne, szczególnie na Goleszów, Jasieniową i Czantorię. Po 400 metrach zjazd staje się łagodniejszy, a po kolejnych 500 metrach szlak biegnie już droga asfaltową aż do przejazdu kolejowego, koło dworca PKP. Tu widać znaki zielone szlaku spacerowego "Pod Chełmem" i zgodnie z nimi trasa biegnie aż do skrzyżowania ul. Przemysłowej i Piekarniczej (opis tego odcinka przy szlaku "Pod Chełmem"). w tym miejscu w prawo odchodzą znaki zielone, zaś trasa rowerowa biegnie w lewo drogą w kierunku Ustronia Hermanic (ul. Przemysłową), koło budynków byłego zakładu elektronarzędzi "Celma", obecnie terenu Goleszowskiego Parku Przemysłowego.

Za "Celmą" szlak wiedzie przez mostek nad Radoniem, a po 300 metrach skręca w prawo wąską drogą asfaltową. Biegnie ona pośród pól w kierunku południowym, w stronę przejazdu kolejowego. na wprost widać Machową, Malcową, a na lewo od nich Cis, Kowalok i Jelenicę. Za nimi wznosi się Mała i Wielka Czantoria. Po lewej stronie (na wschodzie) oglądamy pasmo Równicy i Orłowej.

Za przejazdem przez linię kolejową Ustroń – Goleszów trasa skręca w prawo ul. Wałową, po czym dalej biegnie w kierunku południowym, wzdłuż domów po prawej i pół po lewej stronie. Po lewej dolina Wisły oraz na lewo od niej Orłowa i Trzy Kopce Wiślańskie, za którymi, najdalej mający pasmo Baraniej Góry. Ulica Wałowa po 500 metrach (za mostkiem nad Radoniem) spotyka się z ul. Radoniową, którą 150 m szlak biegnie w prawo. na kolejnym skrzyżowaniu, skąd roztacza się ładny widok na Chełm i była "Celmę", trasa skręca w lewo w ul. Kamieniecką i ponownie prowadzi na południe, systematycznie zbliżając się do znajdujących się przed nami Machowej i Małej Czantorii.

Po 500 metrach na skrzyżowaniu ulicy Astrów i Kamienieckiej trasa wiedzie prosto wśród pól i pojedynczych domów ul. Astrów, cały czas w kierunku zachodnim, obserwując po lewej stronie pobliską Jasieniową z charakterystycznym wąwozem (wyszczerbieniem w grzbiecie) w miejscu dawnego kamieniołomu.

Po kilkuset metrach, za cmentarzem komunalnym po prawej stronie, zabudowa wokół drogi zagęszcza się. Otoczenie nabiera charakteru ulicówki z kaskadowym zagospodarowaniem przestrzennym, nad którym dominuje wieża kościoła katolickiego (przed nami po lewej stronie). Za skrzyżowaniem z ul. Ogrodową, trasa jadąc wiedzie w tym samym kierunku, mija budynek zajazdu "Heweliusz". Po minięciu tego obiektu widać po prawej stronie kościół ewangelicki. Dwieście metrów za zajazdem ul. Astrów osiąga skrzyżowanie

z ul. Wolności. na lewo wznosi się kościół katolicki (opis przy szlaku "Pod Chełmem"). Szlak rowerowy skręca tu w prawo i obok budynku poczty po 100 metrach osiąga kolejne rozwidlenie ulic.

Trasa rowerowa skręca w lewo ul. 1 Maja, a na następnym skrzyżowaniu (z drogą powiatową Cieszyn - Ustroń), kolejny raz w lewo i ulicą Cieszyńską doprowadza przed budynek Gminnego Ośrodka Kultury (opis tego odcinka przy szlaku spacerowym "Pod Chełmem".

Skoczów

Szlaki turystyczne¹³⁵

Szlak zielony

SKOCZÓW - GÓRKI WIELKIE - BŁOTNY

długość szlaku: ok. 15 km, czas przejścia: ok. 5 godz.

Początkiem szlaku jest drogowskaz przed stacją kolejową PKP w Skoczowie. Wychodząc z pomieszczeń holu dworca PKP, mijając w/w drogowskaz, należy kierować się w prawo i iść ulicą Czarny Chodnik wzdłuż torów kolejowych do ulicy ks. Jana Ewangelisty Mocko, a następnie w prawo przekraczając tory i po około 100 m w lewo, kierując się pod ostatnie przeszło estakady, którą biegnie droga szybkiego ruchu do Ustronia. Dalej szlak prowadzi na brzeg Wisły, gdzie skręca w prawo i deptakiem biegnącym wzdłuż rzeki wiedzie w górę jej biegu wałem. Przebiega pod mostem, którym przekracza rzekę obwodnica Skoczowa (szosa Cieszyn - Bielsko-Biała). Mija stary jaz na Wiśle, powyżej którego znajduje się ujście Brennicy do Wisły. Powyżej jazu znaki prowadzą drogą, która wśród łęgowego lasu początkowo oddala się od rzeki, lecz zaraz na powrót zbliża się do Wisły. Dociera wkrótce do poprzecznie biegnącej drogi, już na terenie Harbutowic. Tu skręca w lewo na brzegu Wisły przy nowej kładce przez rzekę dociera przed drogowskazem w widłach Wisły i Brennicy.

Znaki zielone przekraczają w tym miejscu Wisłę i wspomnianą wyżej kładką szlak prowadzi na prawy brzeg Wisły, a wcześniej (przy drogowskazie) oddziela się od szlaku żółtego odchodzącego prosto na południe wąską ścieżką biegnącą wzdłuż lewego brzegu rzeki na Równicę (patrz opis następnej trasy). Drogą wiodącą skrajem mieszanego lasu i pierwszych zabudowań Górek Wielkich szlak dociera do Brennicy. Tu skręca w prawo i wiejską drogą wiedzie ok. 400 m w górę rzeki, po czym w lewo przez most i znów w prawo, wygodną dróżką wiodącą po obwałowaniu regulującym koryto Brennicy, równolegle do biegnącej z lewej, za wąskim pasem lasu, drogi Skoczów - Brenna. Mija ujście potoku Krzywaniec po drugiej stronie Brennicy, po czym skręca w lewo na szosę. Szosą biegnącą u podnóża wzgórza Bucze, biegnie wzdłuż Brennicy do centrum Górek Wielkich, gdzie znajduje się przystanek autobusowy linii Skoczów - Brenna (można skrócić pokaznie tak przebyty szlak, dojeżdżając autobusem ze Skoczowa na przystanek PKS "Górki Skrzyżowanie"). na skrzyżowaniu w Górkach Wielkich skręca w lewo i zaraz za mostkiem na potoku - w prawo. Następnie wąską asfaltową drogą szlak prowadzi w górę łagodnie ku wschodowi wśród pól i rzadko rozrzuconych zabudowań, w stronę widocznej przed nami Zebrzydki (579 m). na rozstajach z figurą Bożej Męki znaki prowadzą w prawą drogę, biegnącą dalej szerokim płaskim grzbietem, z którego roztaczają się oryginalne widoki na Pogórze Cieszyńskie i część Beskidu Śląskiego.

Dalej droga zwęża się i mijając ostatnie zabudowanie wchodzi w las (bukowo-brzozowo-modrzewiowo-świerkowy). Droga dużym zakosem wiedzie poprzez stok, pokrywający się wiosną kobiercem fioletowo kwitnących żywców gruczołowatych, następnie

¹³⁵ na podstawie www.skoczow.pl

szlak skręca w lewo na szczyt Zebrzydki (579 m). z dość kamienistego szczytu Zebrzydki szlak kieruje się na południowy wschód i grzbietową przecinką schodzi dość stromo w prawo na wyraźną przełęcz między Zebrzydką a Łazkiem, gdzie z lewej strony dochodzi do szlak niebieski z Grodzca i kończą się również znaki zielone, a rozpoczynają się znaki czerwone, za którymi szlak skręca w prawo w szeroką przecinkę, która biegnąc wzdłuż linii grzbietu prowadzi na szczyt Łazka (713 m). Ze szczytu Łazka znaki wiodą szeroką, wygodną drogą grzbietową na południe. Początkowo obniża się nieco, po czym łagodnie podchodzi pod szczyt Czupła (746 m). Przed samym Czuplem skręca jednak w lewo, zostawia jego zalesiony wierzchołek po prawej i wychodzi na grzbietową polankę położoną ok. 200 m. na wschód od szczytu. Grzbiet skręca teraz w kierunku południowo-wschodnim i obniża się nieco. Szlak przecina pasmo lasu, po czym w przełęczce za Czuplem wychodzi na skraj polan, ciągnących się stąd na przestrzeni blisko 4 km, aż poza Błotny. Dalej szlak prowadzi szczyt zwany Mała Cisową (829 m), a dalej grzbietowymi polanami, obrzeżonymi pięknymi, bukowo - świerkowymi lasami. Początkowo wznosi się łagodnie, mijając po lewej stronie kilka zabudowań góralskich, po czym, zostawiając po prawej stronie wierzchołek Wielkiej Cisowej (877 m), dochodzi do ruin obelisku, który postawiono w czasach PRL dla upamiętnienia poległych w tym miejscu milicjantów w walce z ugrupowaniem NSZ "Bartka". z prawej strony dołączają znaki zielone z Brennej. Od obelisku wspólnie za znakami zielonymi dróżką pomiędzy płotami docieramy po około 300 metrach do znajdującego się po lewej stronie "Rancha", gdzie można wypożyczyć konie huculskie ze stancji konnej, idealnie do górskiej jazdy i wytrzymałe na okolicznych szlakach górskich. Krótkim już teraz podejściem, szlak prowadzi do dobrze widocznego schroniska PTTK położonego na wysokości 981 m pod szczytem Błotnego (917 m), z którego roztacza się piękna panorama.

2. Szlak żółty

SKOCZÓW - LIPOWIEC - RÓWNICA

długość szlaku: ok. 11 km, czas przejścia: ok. 4 godz.

Początkiem szlaku jest drogowskaz przed stacją kolejową PKP w Skoczowie. na odcinku aż do ujścia Brennicy do Wisły znaki biegną wspólnie ze znakami zielonymi

Zielony szlak na Błotny

Początkiem szlaku jest drogowskaz przed stacją kolejową PKP w Skoczowie. Wychodząc z pomieszczeń holu dworca PKP, mijając w/w drogowskaz, należy się kierować w prawo, ulicą Czarny Chodnik wzdłuż torów kolejowych. Szlak prowadzi do ulicy ks. Jana Ewangelisty Mocko, gdzie skręca w prawo przekraczając tory i po około 100 m skręca z drogi w lewo, kierując się pod ostatnie przęsło estakady, którą biegnie droga szybkiego ruchu do Ustronia. Po chwili szlak wychodzi na brzeg Wisły, gdzie skręca w prawo i deptakiem biegnącym prowadzi wzdłuż rzeki w górę jej biegu wałem. Trasa przechodzi pod mostem, którym przekracza rzekę obwodnica Skoczowa (szosa Cieszyn - Bielsko-Biała). Mija stary jaz na Wiśle, powyżej którego znajduje się ujście Brennicy do Wisły. Powyżej jazu znaki prowadzą drogą, która wśród łęgowego lasu początkowo oddala się od rzeki, lecz zaraz na powrót zbliża się do Wisły. Szlak dochodzi wkrótce do poprzecznie biegnącej drogi, już na terenie Harbutowic. Tu skręca w lewo na brzegu Wisły. Przy nowej kładce przez rzekę znajduje się drogowskaz w widłach Wisły i Brennicy.

W widłach Wisły i Brennicy znaki zielone przekraczają kładkę Wisły, szlak żółty natomiast prowadzi dalej prosto na południe wąską ścieżką biegnącą wzdłuż lewego brzegu rzeki. Wkrótce też na wysokości "Zajazdu" w Nierodzimiu, dochodzi do kolejnego mostu, którym biegła niegdyś linia kolei wąskotorowej zaopatrującej w surowiec miejscową cegielnię (na miejscu, której stoi obecnie znana z nowoczesności firma MOKATE). Szlak

prowadzi mostem rzekę Wisłę i skręca w prawo, w wąską ścieżkę leśną. na skraju przysiółka Lipowca, zwanego Bernadka, łączy się z asfaltową dróżką, którą wiedzie w lewo, mijając parę ośrodków domków campingowych na otwartą przestrzeń, skąd roztacza się ciekawy widok na północne flanki tej części Beskidu Śląskiego. na południe otwiera się widok w górę doliny Wisły.

Na rozwidleniu dróg szlak wiedzie w prawo, na polną dróżkę wznoszącą się łagodnie wśród pól. Prowadzi ona wzdłuż wyraźnego zagłębienia terenu ciągnącego się wzdłuż linii grzbietu, który wspina się ku Lipowskiemu Groniowi. Przekracza kilka poprzecznych dróg polnych i wychodzimy na szosę łączącą Ustron przez Lipowiec z Brenną, ok. 500 m na wschód od kościoła w Lipowcu. Szlak prowadzi szosą w lewo, i po ok. 10 min., gdy kończą się zabudowania Lipowca, a szosa zaczyna opadać - w prawo, w boczną drogę biegnącą w stronę dolinki małego potoczku. Po chwili mija ostatnie zabudowania i kamienistą dróżką wchodzi w las. Podchodzi to łagodniej, to bardziej stromo. Przekracza dwie szerokie, stokowe drogi, trawersujące zbocze Lipowskiego Gronia, po czym wychodzi wąską ścieżką na trzeci płaj, którym prowadzi w lewo. na rozwidleniu, gdzie lewa odnoga opada, szlak skręca w prawo. Ciągłe się wznosząc, trawersuje stoki znajdującego się po prawej ręce Żaru (688 m), porośniętego głównie bukowym lasem. Przekracza polanę opadającą stromo spod samego szczytu Żaru aż do dolinki potoku Żarnowca, następnie mija wyręb obfitujący w maliny, po czym wchodzi na grzbiet w przełęczy między Lipowskim Groniem a Równicą. z przełęczy znaki kierują się grzbietem w kierunku południowo-wschodnim. Wznosi się niezbyt stromą, kamienistą dróżką wśród bukowego lasu. z czasem buki stają się niższe, wielopienne i powyginane, co jest oznaką zbliżania się do szczytu Równicy (884 m), który osiąga się na niepozornej polance. Ze szczytu schodzi w kierunku południowo zachodnim, wśród rzadko rosnących drzew, na rozległą polanę.

Schodząc polaną mija samotny, drewniany budynek i dochodzi do parkingu i końcowej pętli szosy asfaltowej z Ustronia - Polany oraz wznoszącego się przy niej schroniska PTTK im. Edmunda Kaźmierczaka (1897-1959). Początki schroniska na Równicy sięgają 1923 r., kiedy to organizacja Toursistenverein wraz z Zarządem Kąpielowym w Ustroniu wzniosły pod szczytem Równicy mały drewniany domek.

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe¹³⁶

1. Pętla nizinna szlaku "Greenways" Kraków - Morawy – Wiedeń.

Z Gminy Goleszów, wzdłuż rzeki Bładnicy, ulicą Harcerską "wprowadzone" są do Skoczowa trasa Greenway oraz trasa 24 C. Podążając zgodnie z oznakowaniem, trasa dociera do Rynku, gdzie dołącza trasa 11Y prowadząca z Gminy Dębowiec. Trzy trasy opuszczają Rynek wchodząc w ulicę Menniczą. Kolejno ul. Szkolną, ul. Garbarską szlak podąża do Muzeum im. G. Morcinka, gdzie skręca w prawo, aby po przejechaniu krótkiego odcinka ul. Fabrycznej skrócić w prawo w ul. Wiślańską. Po przebyciu ok. 700 metrów dochodzi do biegnącej równolegle estakady. Tam odłącza się trasa 11Y, skręcając w lewo, prowadzi wałem w kierunku miejscowości Landek. Trasa Greenway i 24 C prowadzi wałem rzeki Wisły w kierunku Nierodzimia, gdzie przy punkcie odpoczynkowym się rozdzielają. Należy zaznaczyć, że w obecnym przebiegu wytyczonych tras rowerowych występują utrudnienia związane z budową drogi ekspresowej S - 1, zwłaszcza w obrębie mostu na rzece Wiśle i Bładnicy.

¹³⁶ ibidem

Milówka

Oznakowane trasy rowerowe¹³⁷.

1. Trasa żółta

Kamesznica - Złatna - Wędzlówka - Barania Góra - Magurka Radziechowska - Złatnica - Kamesznica

Ta najdłuższa w gminie trasa rozpoczyna się w pobliżu nowego kościoła w Kamesznicy, dokąd z centrum Milówki można łatwo dojechać trasą zieloną. Od kościoła prowadzi prawym brzegiem potoku Bystra i kieruje się w stronę Fajkówki. Przed Fajkówką zgodnie ze znakami skręca w prawo i prowadzi na stoki Wędzlówki. Następnie wiedzie lewym łukiem do grzbietu i prowadzącej tamtędy drogi górskiej. Po 4 km doprowadza do punktu widokowego nr 1 żółtej trasy, skąd roztacza się przepiękny widok na szczyty Romanki, Babiej Góry, Lipowskiej, Rysianki i Prusowa, a także na miejscowości Żabnicę i Kamesznicę Złatną. Trasa poprowadzi przez lasy Baraniej Góry. Czas przejazdu to około godzina do kolejnego punktu widokowego, czyli szczytu Magurki Radziechowskiej. Będzie widać prawie wszystkie łańcuchy górskie Beskidu Żywieckiego, jest to, bowiem najwyższy punkt tej trasy. Stan licznika powinien wynosić ok. 14 km. Od Magurki Radziechowskiej rozpoczyna się łagodny, powolny zjazd aż do Złatnicy, gdzie zacznie się nawierzchnia asfaltowa. Następnie trasa mija leśniczówkę, pole biwakowe w Złatnej, aż dotrze do początku, czyli w okolicy kościoła w Kamesznicy. Trasę można spróbować pokonać w przeciwnym kierunku, licząc się jednak z tym, że w niektórych miejscach może być odrobinę trudniej.

2. Trasa niebieska

Milówka - Nieleddwia - Kotelnica - Kiczora - Tarliczne - Suche - Poprecinka - Nieleddwia - Milówka

Trasa również rozpoczyna się w centrum, na rynku. Od samego początku jest dobrze oznakowana. z okolic rynku ul. Parkową wiedzie w kierunku rzeki Soły, dalej wzdłuż jej brzegu, mija kompleks sportowy z kortami po lewej stronie. w końcu wyjeżdża na drogę główną, skręca na most, dalej do Nieleddwi. Przez pierwsze kilka kilometrów spokojnie prowadzi doliną Nieleddwianki. Przejeżdżając przez Nieleddwię warto zwrócić uwagę na zabytkową dzwonnice po prawej stronie. Następnie droga zaczyna się coraz to bardziej wspinać. Po jakimś czasie po lewej stronie mija przydrożną kapliczkę. Ze szczytu przełęczy rozpościera się wspaniały widok na góry Beskidu Wysokiego i na Ochodzitą (894m), należącą już do Beskidu Śląskiego. Panoramy są nieopisaną nagrodą za pokonanie ostrego podjazdu. Dalej jest już z górki, drogą asfaltową przez przysiółek Szpaki, w stronę Rajczy. na skrzyżowaniu pod Kiczorą trasa skręca w prawo, wg oznakowań trasy - na Tarliczne. Wiedzie po drodze przez przysiółki takie jak: Krutaki, Suche, Kuśnierze. Mija wiele wiejskich gospodarstw. Warto tu zwrócić uwagę na typowe wiejskie życie, można się zatrzymać i spróbować mleka prosto od krowy lub kozy. Droga będzie się zmieniać z polnej na asfaltową i na odwrót. To chyba najładniejszy odcinek całej trasy - tu przyroda naprawdę jest nieskażona, można wziąć oddech naprawdę czystego, górskiego powietrza. Po ok. 4 km dociera do punktu widokowego nr 1 - w rejon Poprecinki. Dalej - dosyć ostry i długi

¹³⁷ na podstawie: <http://milowka-na-rowerze.webpark.pl/index.htm>

podjazd, który doprowadzi do następnego punktu widokowego - w rejonie Madejki. Po kilkunastu minutach lekkiego zjazdu górską drogą do punktu zamknięcia pętli, czyli na przełęcz Kotelnicę. na liczniku powinna widnieć liczba przebiegu ok. 16 km. Do Milówki dalej prosto, z górki...

3. Trasa czarna

Milówka - Kopiec - Prusów - Sucha Góra - Milówka PKP

Trasa rozpoczyna się na rynku w Milówce. Najpierw prowadzi ulicą Dworcową, mija remizę OSP, a następnie przecina tory kolejowe i dalej wije się wzdłuż asfaltowej drożki w masyw góry Prusów. w czasie jazdy można podziwiać wspaniałe widoki na szczyt góry Prusów i masyw Suchej Góry, także na Zabawę i Baranią Górę. Po dystansie ok. 2 km, obok starej chałupy wiejskiej, szlak odbija w prawo. Po prawej stronie widać górę Kopiec. Tutaj kończy się asfalt, a zaczyna się droga polna. Po kilkudziesięciu metrach zaczyna się ostry, kamienisty zjazd - tu niektóre osoby być może będą musiały rower poprowadzić. To najtrudniejszy odcinek trasy, ale i najkrótszy. Dalej zaczyna się polna droga ze stanowczo przyjaźniejszą nawierzchnią. Po kilkudziesięciu metrach wyjeżdżamy znowu na asfalt. Po ok. 500 m droga łączy się z ulicą Turystyczną. na skrzyżowaniu prowadzi w lewo przez most, w kierunku pola biwakowego. Dalej 1,6 km spokojnej jazdy lekko pod górę. z pola biwakowego znaki zawrócą z powrotem, na luzie w dół 1,9 km, aż drogowskaz skieruje w lewo, ulicą Potokową. Następnie trasa wiedzie nad potokiem i po około 100 m skręca przed lasem w prawo - polną drogą, dość ostro pod górę. na szczycie wzniesienia stoi znak przedstawiający mapkę z trasami. To dobre miejsce na odpoczynek, a za razem drugi punkt widokowy trasy - widać Salamonkę, Zabawę, Prusów, Suchą Górę, Lipowską, Rysiankę i Halę Boraczą i miejscowości: Rajczę i Nielewice. Stan licznika powinien wynosić 7,2 km. Stąd polna, górską drogą prowadzi z powrotem do Milówki, ostrym zjazdem w okolice mostu nad potokiem Milowskim, który wpada niedaleko do rzeki Soły. na skrzyżowaniu trasa skręca w prawo. Główną drogą, czyli ulicą Jagiellońską dociera do centrum Milówki w ciągu około 5 minut, mijając po drodze skrzyżowanie z ul. Turystyczną, później strzeżony przejazd kolejowy i dom rodzinny braci Golec po lewej stronie. Już w centrum, na przeciwko apteki, należy skręcić w prawo, na ulicę Czarną, która doprowadzi nas do stacji PKP, gdzie kończy się trasa. Trasę równie dobrze można pokonać w odwrotnym kierunku, wyruszając z centrum Milówki od razu w stronę Rajczy.

4. Trasa zielona

Milówka - Szare - Pochodzita - Kamesznica Górna - Milówka

Trasa rozpoczyna się w centrum Milówki. z rynku ul. Sportową obok Hotelu Tycjan należy podążać w kierunku gimnazjum i rzeki, dalej za znakami i ulicą Piekarską na drogę główną, ul. Grunwaldzką. Po 300 m trasa prowadzi z drogi w prawo, na ulicę Kasztanową. Następnie wzdłuż brzegu potoku Kameszniczanka, po czym znów na główną drogę. Po prawej stronie mija kolejno zjazd na tzw. cesarkę i na Kamesznicę. Dalej wiedzie prosto przez most i stromo *kocimi łbami* aż do skrzyżowania na Szare, gdzie skręca w prawo, aby przejechać przez długą wieś Szare. Po ok. 4 km szlak skręci w lewo i zacznie prowadzić stromą asfaltową drogą w górę. Tu przyda się dobra kondycja. Po kilkunastu minutach podjazdu trasa pokrywa się z drogą główną do Zwardonia i Istebnej. Zgodnie ze znakami należy jechać drogą w górę. Po pewnym czasie szlak skieruje w lewo - do słynnej z zabytkowego kościółka wsi Pochodzita. na liczniku powinna widnieć liczba przebiegu

około 7 km. Czeka około 15 minut spokojnego kluczenia po wsi. w końcu trasa dociera do pierwszego punktu widokowego, skąd roztacza się wspaniały widok na szczyty: Rachowiec, Rysiankę, Lipowską, Prusów, Suchą Górę oraz na miejscowości: Zwardoń i Laliki. Po dystansie ok. 400 m i przecięciu głównej drogi następny punkt widokowy, niedaleko nieczynnego kamieniołomu. Stąd doskonale widać Kamesznicę Górną i Kamesznicę Złatną, a także Baranią Górę i szczyt Glinne. z tego miejsca zjazd stromą drogą gruntową do Kamesznicy Górnej. na dole trasa wiedzie zgodnie ze znakami w prawo. Po przejechaniu całej wsi, czyli dystansu ok. 5 km i dociera do centrum Kamesznicy. Mija skrzyżowanie z drogą na Kamesznicę Złatną i prowadzi dalej, wzdłuż Kameszniczanki. na następnym skrzyżowaniu odbija w lewo. Po 400 m skręca na ul. Kasztanową i prowadzi do Milówki zgodnie ze znakami wytyczającymi trasę.

Trasy rowerowe nieoznakowane¹³⁸:

1. Milówka - ul. Turystyczna - dróżki polne - Milówka

Z centrum Milówki wyjazd na Rajcę. Główną drogą należy dotrzeć aż do skrzyżowania z ul Turystyczną, gdzie należy skręcić w lewo. Po 500 m drogi, za zakrętem, znów - w lewo, obok ogrodzonego pola. Wzdłuż płotu należy jechać polną drogą, po czym skręcić w lewo i zjeżdżać pewien odcinek w dół. Gdy skończą się pola, skręcić w prawo, wzdłuż lasu. Ścieżką dojechać aż do zjazdu na następną drogę polną, która prowadzi kawałek do góry, po czym znów podjazdem na ścieżkę prowadzącą między polami. Ścieżka ta prowadzi do drogi polnej, która już poprowadzi do samej Milówki.

2. Milówka - ul. Turystyczna - Kopiec - Milówka

Z centrum Milówki wyjazd na Rajcę. Główną drogą należy dojechać aż do skrzyżowania z ul Turystyczną, gdzie należy skręcić w lewo. Po 500 m drogi, za zakrętem, znów w lewo, obok ogrodzonego pola. Wzdłuż płotu należy jechać polną drogą, po czym skręcić w prawo., a po przejechaniu ok. 80 m w lewo, ostrzej pod górę. Po 50 m należy skręcić w prawo i wjechać do lasu. Po wyjechaniu z lasu zaczyna się droga asfaltowa. na najbliższym skrzyżowaniu skręcić za potokiem w lewo. Dalej tak, jak czarną trasą.

3. Milówka - kol. Prusów - ul. Turystyczna - Milówka

Z Milówki wyjazd tak jak czarną trasą wzdłuż cmentarza, asfaltową drogą pod górę, w kierunku Prusowa. Dojechać aż do końca asfaltowej drogi, mijając zjazd na polną drogę. Po 1,5 km drogi - przeprawa przez potok, a dalej ostry podjazd kamienistą drogą. Gdy licznik wskaże 2,5 km, obok chaty, należy skręcić w prawo, opuszczając drogę prowadzącą na szczyt Prusowa. Dalej ścieżką w dół, aż do ul. Turystycznej, którą później do Milówki.

4. Milówka - ul. Turystyczna - Salamonka - ul. Turystyczna - Milówka

Z centrum Milówki wyjazd na Rajcę. Główną drogą należy dojechać do skrzyżowania z ul Turystyczną, gdzie należy skręcić w lewo. Po 500 m drogi, za zakrętem, w prawo i dalej polną drogą wzdłuż dojazdu do posesji. Po 25 m droga skręci w lewo, w dół.

¹³⁸ ibidem

Dalej przez las ok. 150 m, przez płytki potok. Następnie stromy podjazd. Po podjeździe należy kierować się prosto, dróżką leśną, wzdłuż potoku. Droga odcinkami może być odrobinę niebezpieczna. Następnie należy jechać drogą przez las aż do skrzyżowania, na którym należy skręcić w lewo, przez most do ul. Turystycznej i dalej do centrum Milówki.

Bielsko-Biała

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe¹³⁹

1. Ścieżka rowerowa ze Straconki pod Szyndzielnię ulicą Olszówka (do października 2005 - remont ul. Olszówka)

Przebieg trasy:

ul. Górską – pętla autobusowa MZK (nr 11)

"Bulwary Straceńskie" (wzdłuż ul. Górskiej)

ul. Piaskowa

ul. Fabryczna

ul. Bystrzańska

ul. Olszówka

al. Armii Krajowej.

Istnieje możliwość kontynuowania trasy nieoznakowanymi ulicami o małym natężeniu ruchu samochodowego:

ul. Karbowa

ul. Karpacka

ul. Skarpowa

ul. Dębowiec, do granicy z Jaworzem (dalej ścieżki rowerowe w Jaworzu), lub do bielskiego odcinka Greenway przy ul. Storczyków

2. Ścieżka rowerowa z Osiedla Langiewicza pod Szyndzielnię (ul. Armii Krajowej – w remoncie do października 2005)

Przebieg trasy:

Osiedle Langiewicza

ul. Łagodna

ul. Bora Komorowskiego

ul. gen. Andersa

al. Armii Krajowej

Kolejka gondolowa na Szyndzielnię

Trasa łącząca trzy największe osiedla mieszkaniowe os. Złote Łany, os. Beskidzkie i os. Karpackie - z terenami rekreacyjnymi położonymi pod stokami góry Szyndzielnia. Trasy te zaprojektowano jako ciągi pieszo-rowerowe położone w sąsiedztwie głównych ciągów komunikacyjnych miasta, ulicy gen. Bora Komorowskiego, gen. Władysława Andersa i ul. Armii Krajowej. Ciąg pieszo-rowerowy zaprojektowano jako wspólną przestrzeń oddzieloną od jezdni pasem zieleni zmiennej szerokości.

Mimo, iż z połączenia korzystają wspólnie piesi i rowerzyści nie zanotowano kolizji pomiędzy tymi uczestnikami ruchu.

¹³⁹ na podstawie ankiety wypełnionej przez Urząd Miasta Bielsko-Biała

Główne miejsca kolizji występują w miejscu skrzyżowań z układem ulicznym. System został tak zaprojektowany, że wszystkie główne skrzyżowania, które przecinają ścieżkę, są skrzyżowaniami z sygnalizacją świetlną.

Z uwagi na charakter trasy – sąsiedztwo ciągu komunikacji samochodowej, wzdłuż trasy nie wykonano miejsc postojowych.

3. Ścieżka rowerowa wzdłuż ul. Partyzantów i ul. Bystrzańskiej

Przebieg:

ul. Partyzantów od mostu Bora-Komorowskiego

ul. Bystrzańska (w planach - ścieżka równoległa wzdłuż ul. Ks. Kusia)

Trasa ta wyprowadza ruch rowerowy z obszaru śródmieścia w kierunku Szczyrku. Do jego stworzenia wykorzystany został ciąg pieszy znajdujący się wzdłuż ulicy Bystrzańskiej. Miejsca kolizyjne występują głównie w sytuacji wjazdów na posesje i skrzyżowań z drogami dojazdowymi. Skrzyżowania z pozostałymi ulicami są sterowane sygnalizacją świetlną i nie stwarzają zagrożenia dla ruchu rowerowego.

Z uwagi na bliskie sąsiedztwo jezdni ulicy w ciągu trasy nie wykonano miejsc postojowych.

4. Odcinek szlaku Greenways "Kraków – Morawy – Wiedeń" w Bielsku-Białej

Przebieg:

ul. Storczyków (od granicy gminy Jaworze)

ul. Miętowa

ul. Jaworzańska

ul. Leśników

ul. Wapienicka

ul. Cieszyńska

ul. Zapłocie Duże

ul. Zimowa

ul. Nad Potokiem

ul. Portowa

ul. Zuchów

ul. Zawila

ul. Klubowa

ulica bez nazwy (trakt wzdłuż drogi ekspresowej S1 Bielsko-Biała – Cieszyn)

ul. Hodowców

ul. Dumki (do granicy gminy Jasienica).

5. Błonia – Dolina Wapienicy:

Akademia Techniczno-Humanistyczna

ul. Pszczela

ul. Srebrna

ul. Pocztowa

ul. Olszówka

ul. Karbowa

ul. Karpacka

ul. Skarpowa

ul. Dębowiec

do ul. Tartacznej

(długość trasy: 8 km)

Ścieżki dydaktyczne¹⁴⁰

Ścieżka dydaktyczna w grupie Klimczoka Beskidu Śląskiego

Początkowa część ścieżki, zaczynająca się u wylotu doliny Wapienicy, prowadzi szlakiem żółtym, od końcowego przystanku autobusu miejskiego nr 16 w Wapienicy Górnej i parkingu, wzdłuż prawego brzegu rzeki Wapienicy, do zbiornika zaporowego. Następnie dalej żółtym szlakiem na szczyt Szyndzielni, a później połączonymi szlakami żółtym i czerwonym na szczyt Klimczoka.

Drugi odcinek ścieżki obejmuje jej fragment biegnący grzbietem od Klimczoka, przez Trzy Kopce i Stołów, po Błatnią.

Trzeci odcinek, z Błatniej, prowadzi szlakiem niebieskim przez Przykrą, Wysokie i Kopany nad zaporę na Wapienicy, a następnie lewym brzegiem z powrotem do parkingu, będącego punktem wyjściowym wędrówki.

Czechowice-Dziedzice

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe¹⁴¹

1. Nazwa trasy: "Dolina Wisły"

Długości 18,5 km,

Oznaczona kolorem zielonym

Przebieg trasy: Start z MOSiR Kąpielisko Miejskie - wjazd na rondo przy "Starej Gminie" do skrzyżowania z ul. Chałupniczą – skręt w lewo w ul. Chałupniczą - skręt w prawo w ul. Wodną do ul. Księża Grobel i ul. Burzej – przez ławę na rzece Iłownicy – w ul. Objazdową- do ul. Waryńskiego- skręt w lewo w ul. W. W. Korfantego przed wiaduktem kolejowym skręt w ul. Mostową – skręt w prawo w ul. W. W. Sikorskiego – skręt w lewo w ul. Gminną – dojazd do Czarnolesia za budynkami PKP wjazd od strony lasu do Zapory Goczałkowickiej- ul. Do Zapory – w ul. Ks. K. Janoszka- wałem Wisły w ul. Kłosową – skręt w lewo w ul. Nadwiślańską, Leśną, L. Waryńskiego – do ul. Weneckiej- skręt w lewo w ul. Piasta- w ul. Legionów do mety.

Walory krajobrazowe: Teren od wypływu z zapory w Zabrzegu z prawo i lewobrzeżnym otoczeniem, aż do północno-wschodniej granicy gminy. Obszar posiada wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe. w starorzeczach Wisły występują rzadkie rośliny wodne, dorodne stare drzewa, na malowniczych groblach i trzcinowiskach swe miejsca lęgowe założyły ptaki – jaskrawo ubarwiony zimorodek, ślepowrony, czaple siwe, bociany białe, a nawet kormorany. Najbardziej malowniczy, a także najatrakcyjniejszy pod względem przyrodniczym jest fragment rzeki od ujścia z zapory do rogu położonego w Zabrzegu. Szata roślinna zachowała w wielu miejscach charakter naturalny i półnaturalny - zarośla wierzbowe tzw. wikliny.

2. Nazwa trasy: "Dolina Podraja"

Długość: 12,2 km.

Oznaczona kolorem niebieskim

Przebieg trasy: Start z MOSiR Kąpielisko Miejskie- wjazd w ul. Chałupniczą - skręt w lewo w ul. Wodną – przez Podkępę, Prusiec w kierunku Podraja ulicami: Wodną, Zajęczą

¹⁴⁰ ibidem

¹⁴¹ na podstawie ankiety wypełnionej przez Urząd Gminy Czechowice-Dziedzice

i Potoczną – skręt w lewo w ul. Mazańcowicką – przez Czechowice Górne – przecinając drogę DK-1 w ul. Mazańcowicką – ulicami: Kotulińskiego, Kopernika w kierunku Czechowic-Dolnych do mety na – MOSiR.

Walory krajobrazowe "Dolina Podraj" - trasa niebieska. Kompleks leśny Podraj, to teren o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych. Niewielkie wzgórze porośnięte bukami grabami dębami szypułkowatymi, lipami i brzożami, ale rosną tu również świerki i modrzewie. To jedna z nielicznych wysp leśnych zachowanych w rolniczym krajobrazie zdominowanym, prze pola uprawne i łąki. To także ciekawe miejsce pod względem faunistycznym - występują tu objęte ochroną chrząszcze, płazy np. ropuchy szare, traszki, a także ptaki drapieżne pustułki i jastrzębie. Dolina Podraj to także zespół niewielkich stawów rybnych otoczonych kompleksami łąk, zarośli i remiz leśnych. Przy ul. M. Kopernika znajduje się zabytkowy cmentarz przy kościele św. Katarzyny. Najstarsze nagrobki pochodzą z końca XIX i początku XX wieku. Można tu podziwiać aleję lip drobnolistnych oraz liczne tuje. Długość rozmiarach pomnikowych, których obwód pni przekracza 100 cm.

3. Nazwa trasy "Dolina Hłownicy.

Długość: 25,8 km.

oznaczona kolorem pomarańczowym

Przebieg trasy. Start z MOSiR kąpielisko miejskie –wjazd na rondo przy "Starej Gminie" do skrzyżowania z ul. Chałupniczą - skręt w lewo w ul. Chałupniczą- skręt w prawo w ul. Wodną do ul. Księża Grobel i ul. Burzej ul. Burzej do ul. Czechowickiej – następnie do ulicy Zabrzeskiej – skręt w ul. Rolników – następnie w ul Długą - skręt w lewo w ul. Nad Potokiem – w lewo w ul. Ks. J. Kunza – w prawo poprzez ul. Zarzeczną, Nadbrzeżną, Kopaniny Pszczelarską i Graniczną do ul. Zacisznej. Ul. Zaciszną na wprost ponownie poprzez ul. Graniczną - skręt w lewo w ul. Pod Lasem- skręt w prawo w ul. Ptasią poprzez ul. Ogrodników do ul. Miliardowickiej- skręt w prawo w ul. Pasieczną, Objazdową- skręt w prawo przez ławę nad rzeką Hłownicą – kierunek w lewo w ul. Burzej poprzez ul. Wierzbową do ul. Waryńskiego w prawo (dalej jak trasa zielona).

Walory krajobrazowe: "Dolina Hłownicy" – trasa pomarańczowa. Stawy Sokoły i Hałcnowiec - położne pomiędzy rzekami: Hłownicą, Wapienicą i Jasienicą, otoczone łąkami i polami uprawnymi, z rzadko występującym zadrzewieniem śródpolnym. Kompleks stawów hodowlanych, wraz z najbliższym otoczeniem jest jednym z ważniejszych obiektów przyrodniczych na terenie gminy, zachowała się tu unikatowa w skali kraju kolonia lęgowa, ślepowrona, który gniazduje na trzech wyspach zlokalizowanych na stawie Hałcnowskim.

4. Międzynarodowa Trasa Rowerowa "Greenways Kraków – Morawy – Wiedeń".

Odcinek IV a nizinny na długości 9,4 km, zaczyna się nieopodal granicy gminy Czechowice-Dziedzice z gminą Jasienia w pobliżu chronionego Bagna Rotuz i kieruje się wzdłuż ul Pszczelarskiej na północny wschód. Po lewej stronie trasy – ściana lasu, po prawej stronie trasy użytki rolne. Wjeżdżając w zabrzeską Knieję roztaczają się m.in. rosochate dęby, tu można obejrzeć Pomnik Myśliwski "Kniei Zabrzeg". Szlakiem dojeżdża się do stacji kolejowej Zabrzeg Czarnolesie, następnie w linii prostej na wschód ul. Czarnoleską, po przebyciu ok. 2,5 km trasa dochodzi do stacji PKP w Zabrzegu i ul. Miliardowicką, w tunel pod linią kolejową skręt w lewo w ul. Gminną i dalej na zachód, dojeżdżając do ul. Spacerowej. Po drodze mija się stadion LKS "Sokół" Zabrzeg. z ul. Spacerowej skręt w lewo w ul. Do Zapory. w rozwidleniu dróg. w pobliżu kamiennego pomnika poświęconego ofiarom terroru drugiej wojny światowej. Szlak Greenways skręca po skosie w prawo z asfaltu na drogę gruntową, kierując się do mostku nad rzeką Wisłą. na kładce nad Wisłą na granicy

gmin Czechowice-Dziedzice i Goczałkowice kończy się odcinek IV a niziny Międzynarodowej Trasy Rowerowej Greenways.

Miasto Jastrzębie-Zdrój

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe¹⁴²

1. Niebieski 9 N ze Strumienia do Moszczenicy. Przebieg w obszarze powiatu jastrzębskiego: Las Kuziak – Bzie Górne – Bzie Zameckie – Las Kyndra – Bukowa – Urząd Miasta – Dworzec PKS – Kondziolowiec – Zdrój – Moszczenica PKP
2. Zielony 13 z z Rybnika do Ustronia. Przebieg w obszarze powiatu jastrzębskiego: Brychtówka – Borynia – Szeroka – Kąty – Dębina – Ruptawiec – Brzeziny
3. Czerwony 24 C Polsko – Czeska Euroregionalna Pętla Przygraniczna od przejść granicznych Chałupki – Jasnowice. Przebieg w obszarze miasta Jastrzębskiego Szotkowice – Moszczenica – Zdrój – os. Chrobrego – Ruptaw – Maryjowiec – Cisówka
4. Żółty lokalny 126 Y z Jastrzębia do Zebrzydowic. Przebieg na obszarze powiatu jastrzębskiego: Dworzec PKP – Jastrzębie Górne – Pochwacie – os. Przyjaźń – Boża Góra – Park Zdrojowy – Zdrój – os. Chrobrego – Biadoszek – Piaski – Maryjowiec – Cisówka – Pająkówka
5. Międzynarodowa Trasa Rowerowa Eurorelo R 4 z Roscoff do Odessy. Przebieg w obrębie powiatu jastrzębskiego, Szotkowice – Moszczenica – Zdrój – Kondziolowiec – Dworzec PKS – Urząd Miasta – Bukowa – Las Kyndra – Bzie Zameckie – Bzie Górne – Węgry

Gmina Pawłowice

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe¹⁴³

1. Trasa nr 1 - Pawłowice - Strumień, tzw. "Trakt Cesarsko-Pruski" - długość trasy: 4 km.

Trasa stanowi alternatywę dla bardzo ruchliwej drogi krajowej DK-81 (Katowice-Wisła), gdyż przejazd rowerem po trakcie jest czasowo porównywalny z przejazdem samochodem po drodze szybkiego ruchu, (gdy wliczymy czas potrzebny na włączenie się do ruchu samochodu, przejazd przez skrzyżowanie i ustępowanie pierwszeństwa).

Wjazd na trasę od strony Pawłowic znajduje się za wiaduktem kolejowym (jadąc od strony centrum) na ulicy Zjednoczenia.

Wjazd od strony Strumienia znajduje się przy ul. Pawłowickiej (stara droga do Strumienia).

Przejazd trasą zapewnia możliwość zapoznania się ze starym drzewostanem zatrzymania się przy stawach oraz spotkania "oko w oko" z historią, gdyż trasa przebiega po grobli stanowiącej do 1920 r. granicę Cesarstwa Niemieckiego i Cesarstwa Austro-Węgierskiego. Przy końcu trasy znajdują się dobrze zachowane kamienie graniczne oraz słup graniczny z symbolami tych państw.

2. Trasa nr 2 - Południowa część gminy Pawłowice - długość trasy: 23 km.

Trasa przebiega przez teren sołectw: Pawłowice, Golasowice, Pielgrzymowice i Jarząbkowice - tworząc pętlę. Trasa rowerowa została poprowadzona tak, aby uwzględnić

¹⁴² na podstawie ankiety wypełnionej przez Urząd Miasta Jastrzębie-Zdrój

¹⁴³ na podstawie ankiety wypełnionej przez Urząd Gminy Pawłowice

uczęszczane przez miejscową społeczność drogi, ale również tak by zaprezentować najpiękniejsze okolice południowej części gminy.

Trasa łączy południową część gminy z centrum, tj. sołectwem Pawłowice i spełnia przede wszystkim rolę rekreacyjną. Pawłowice zamieszkane są przez ponad 10.000 mieszkańców, centrum jest stosunkowo mocno zatłoczone, a wytyczony szlak rowerowy umożliwia szybkie i bezkolizyjne opuszczenie zurbanizowanych Pawłowic i prowadzi na tereny obfitujące w lasy, stawy oraz liczne pagórki.

3. Trasa nr 3 - Północna część gminy Pawłowice - długość trasy: 25 km.

Trasa przebiega przez sołectwa Pawłowice, Warszowice, Krzyżowice, Pniówek, Pawłowice Osiedle - tworząc pętlę.

Trasa oprócz charakteru lokalnego, łączy się również z trasą rowerową biegnącą w kierunku gminy Suszec i dalej łączy się z gminą Orzesze. w przyszłości nastąpi połączenie (na ul. Partyzantów w Krzyżowicach) z trasą rowerową biegnącą w stronę miasta Żory.

4. Trasa nr 4 – Pawłowice - Studzionka - długość trasy: 4,8 km

Do trzech tras rowerowych wytyczonych w gminie Pawłowice dołączyła kolejna ścieżka na rowerowe eskapady. Nowa trasa o długości 4 kilometrów połączyła gminę Pawłowice z projektowaną międzynarodową trasą rowerową Eurovelo R-4 (Kraków – Brno). Prowadzi do Studzionki ułatwiając rowerzystom dojazd do zbiornika Łąka i do Pszczyny. Ścieżka bierze swój początek z istniejącej trasy zwanej Traktem Cesarsko-Pruskim na wysokości przesmyku między Stawem Granicznym a Stawem Okrągłym. Następnie prowadzi ulicą Teligi w Pawłowicach, Wieczorka i Jedności w Studzionce gdzie kończy się przy skrzyżowaniu ulic: Jedności, Jordana i Powstańców Śląskich, przy kościele Wniebowzięcia NMP.

Prowadzi wzdłuż pól uprawnych i lasu, bądź wśród gospodarstw wiejskich. Ze względu na bogactwo podgrzybka i kozaka jest to teren szczególnie atrakcyjny dla amatorów grzybobrania. w czasie rowerowej przejażdżki warto zatrzymać się w gospodarstwie Państwa Lipusów przy ul. Wieczorka 68 w Studzionce, gdzie można pojeździć konno.

Miedźna

Szlaki, trasy, ścieżki rowerowe¹⁴⁴

Pętla nizinna szlaku "Greenways" Kraków - Morawy – Wiedeń.

Na terenie Gminy Miedźna ścieżka rowerowa przebiega przez miejscowości: Miedźna/Bodzów – Frydek – Wola. Długość trasy wynosi 8,2 km, a szerokość w najwęższym miejscu na odcinku leśnym wynosi 2 m. na terenie sołectwa Miedźna biegnie ona ul. Topolową, Dębową i Leśną, gdzie łączy się z ulicami Miodową i Dębową w miejscowości Frydek i dalej odcinkami leśnymi 2,8 km do miejscowości Wola. w miejscowości Wola na krótkim odcinku przebiega ul. Pszczyńską, dalej ul. Mokrą lub Górniczą do mostu na rzece Wiśle i stąd w kierunku Harmęży drogą na Oświęcim. na terenie Gminy Miedźna ścieżka rowerowa prowadzona jest drogami gminnymi mało uczęszczanymi o nawierzchni asfaltowej, a łączna długość dróg gminnych, po których jest prowadzona wynosi 5,4 km, zaś odcinek leśny wynosi 2,8 km.

¹⁴⁴ na podstawie ankiety wypełnionej przez Urząd Gminy Miedźna

Ścieżka spełnia funkcje rekreacyjno – edukacyjne, w miejscowości Miedźna/Bodzów przebiega w pobliżu 42 ha kompleksu łąk torfowych a w dalszym sąsiedztwie biologicznej oczyszczalni ścieków typu "Lemna" oraz Leśniczówki "Brzozów". w pobliżu ścieżki rowerowej na jej odcinku leśnym znajdują się chronione mrowiska – kilka ruchomych, oznaczonych i odgradzonych skupisk. Wyjazd z lasu następuje w miejscowości Wola obok Leśniczówki Wola. w Woli znajduje się Gminne Centrum Kultury z jej codziennymi atrakcjami oraz możliwość spożycia posiłków w miejscowych restauracjach.

Na ul. Mokrej znajduje się punkt, w którym opisana ścieżka łączy się z lokalną ścieżką rowerową biegnącą do sołectwa Góra przez teren Gilowic. Trasa ta wiedzie doliną Wisły wśród łąk do Torfowiska "Zapadź", gdzie znajdują się bardzo rzadkie okazy flory i fauny oraz pokłady borowny. w miejscowości Góra wzdłuż tej trasy położony jest XVI wieczny zabytkowy kościół pw Św. Barbary. Dalej ścieżka prowadzi nad Staw Parkowy do zespołu rekreacyjno – sportowego w Górze.

Lędziny

Szlaki turystyczne¹⁴⁵

1. Szlak Krawędziowy GOP

Całkowita długość szlaku, prowadzącego z Gliwic przez Mikołów i Tychy do Chelma Śląskiego, wynosi 78 km. na terenie gminy szlak ma długość 11 km. Wiedzie głównymi ulicami dzielnicy Zamoście do dzielnicy Lędziny, przechodząc obok budynku straży pożarnej i kościoła św. Anny. Następnie przebiega polnymi drogami aż do Ośrodka Sportowo-Rekreacyjnego Zalew. Przecina ulicę Pokoju i dochodzi do ulicy Ułańskiej w Smardzowicach. Opuszcza teren gminy i biegnie w kierunku Błędowa.

2. Szlak im. ks. Jana Kudery

Szlak nosi imię prekursora krajoznawstwa ks. Jana Kudery (1872-1943), proboszcza w Brzezince, autora wielu opracowań na temat historii miejscowości górnos Śląskich oraz Obrazu Ślązaków uczczenia godnych, pochowanego w Bieruniu Starym. Trasa szlaku o długości 21,5 km, prowadzi lasami Kotliny Mysłowickiej oraz Pagórami Imielińskimi. na terenie gminy szlak ma długość 9 km. Biegnie bocznymi drogami z kierunku Błędowa, przez Goławiec, do ulicy Szenwalda w Górkach. Przechodzi obok kościoła św. Piotra i Pawła, następnie przecina linię kolejową obok stacji Górki i dalej biegnie w kierunku Bierunia Starego.

3. Szlak Hołdunowski

Całkowita długość szlaku prowadzącego z Giszowca przez Ławki, Hołdunów, Imielin, Dzieńkowice, do miejscowości Jeleń, wynosi 22 km. na obszarze gminy szlak ma długość 6 km. Prowadzi wzdłuż ulicy Makuszyńskiego i Murckowskiej, dochodząc do dzielnicy Świniowy. Dalej biegnie przez Hołdunów wzdłuż ulicy Gajowej. Mija kościół św. Trójcy, a następnie skręca w ulicę Waryńskiego i Ekonomiczną. Dalej prowadzi polnymi drogami aż do ulicy Podmiejskiej i opuszcza gminę w kierunku miejscowości Jeleń.

¹⁴⁵ na podstawie ankiety wypełnionej przez Urząd Gminy Miedźna